Cat. inscrip. C.R

QVAESTIONES ERVDITISSIMAE IN TRES LIBROS DE ANIMA ARISTOTELIS STAGIRITAE

REVERENDISS. P. F. F. FERRARIENSIS
totius ordinis Prædicatorum Generalis Magiſtri
Theologi, ac Philoſophi præſtantiſſimi.

CVM QVIBVSDAM ALIIS QVAESTIONIBVS, & Additionibus, R. P. F. Mathia Aquarij publici Theologiæ, ac Metaphyſices ordinarij in florentiſsimo ſtudio Neapolitano profeſſoris.

IN QVIBVS PLVRIMA ARISTOTELIS PEROBSCVRA, & nonnulla D. ui Thomæ loca dilucidantur.

ADIECTA DISPVTATIONE QVADAM DE CONCILIATIONE idearum inter Platonem & Ariſtotelem.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Collegij Rom. Soc. Jesu

ROMAE, Apud Hæredes Antonij Bladij Impreſſores Camerales, Anno. M. D. LXXVII.
Cum licentia RR. DD. Pyrrbi Tarri Vicegerentis Illuſtriſsimi Cardinalis Vicarij Sanctiſs. D. N. & Magiſtri Sacri Palatij.

B. 5.

SACRARVM LITERARVM
DOCTORI SOLERTISSIMO,
ET IN ROM. CVR. TOTIVS ORDINIS
PRAEDICATORVM PROCVRATORI,
AC GENERALI VICARIO DIGNISS.

A. R. P. F. SIXTO FABRO LVCENSI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

F. Angelus Brixienſis eiuſdem ordinis ſacræ Theologiæ Doctor. S. P. D.

QVOD natura comparatum eſt, Pater Præſtantiſſime, vt virtutibus excellẽtes viros valde diligamus, amaui te & colui inprimis, cõmotus rebus geſtis, nec dubia exiſtimatione vitæ tuæ. Quod proprium veri amoris eſt, vt velut ardens flamma latere nunquam poſſit, teſtes voluntatis in te meæ, quæ vir doctiſſimus Ferrarienſis noſter in libros Ariſtotelis de Anima accurate diſputauit, ea à mendis omnibus purgata, & elegantius impreſſa, ſub nomine tuo in publicum emitto. Quoniam verò in tuis maximis virtutibus vna maximè humanitas elucet, quod ſummè velim, ſummè etiam ſperabo, vt me tibi vel ſtudio in te meo ſatis commendatum, iudicio tuo ornes, auctoritate iuues, gratia quoque, vbi opus fuerit, non vulgariter tuendum eſſe putes.

MAXIMVS ZABRERA SAONENSIS PIO LECTORI SAL.

CVM omnis Philoſophię rõ, Chriſtiane lector, laudabilis eſt, quòd omnium reiũ,& in hoc ipſo mundo, cæli, terrę, ac maris cognitionem tradit: tum nullum in ea celebriorem eſſe locum, quàm de Animæ natura, quãquam ex Ariſtotele exploratum habes, ex eo tamen exiſtimare tibi licet, vel qđ à Deo principium ſuũ habeat, vel quòd in Deum tamquam in finem ſeſe referens præclara omnia in nobis operatur. Ceterum, ſiue hoc eſt à natura, ne ex facilitate vilitas ſequatur: ſiue hoc egit Ariſtoteles, vt dubia ſententiæ ſuæ ſignificatione obſcuritatem poſteris afferret: valde honorabili ſcientiæ ea difficultas propoſita eſt, vt magno & excellẽti ingenio viri, cũ ſe illius inueſtigationi penitus dediderint, ſine vllo propemodum fructu multum laborauerint. Verũ enimuerò vt omnes digni laude ſunt, qui ad rem egregiam ſtudia ſaltem ſua cõferre voluerunt: ita ijs præcipua commendatio debetur, qui illud ipſum nõ modo cupierunt, ſed magna etiam ex parte conſecuti ſunt. Quorum in numerum cum vnum hunc Ferrarienſem bene ſentientium iudicio receptum eſſe intelligeret, propterea quòd, dum diligenti inquiſitione ingenium exerceret, latentem in obſcuro veritatem doctrinæ ſuæ lumine ſatis lucidè oſtendit: rectè, & libenti fecit animo religioſus vir, bonarumque artium deſciplina perpolitus Frater Angelus Brixiẽſis, vt illius de Phyſicis rebus, ac præcipue de Anima luculẽtæ & eruditæ quęſtiones, ſtudioſa doctiſsimi Aquarij induſtria emendatæ atque auctæ, noua & elegantiori forma in manus tuas peruenirent. Quod quidem beneficium & ſi te benignè accepturum eſſe certiſsimè exiſtimat, verumtamen hoc à te, pie lector, benignius contendit, vt non tam rei, quàm optimæ inſeruiendi tibi voluntatis comprobatione, ad abſoluenda ea, quæ pro utilitate tua inchoata multa habet, propenſiorem eum reddas. Vale.

INDEX

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM ILLVSTRIVM ET VERBORVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

Abſtractio formę a materia triplex. Pag. 86
Accidentia quomodo ad ſubſtantiæ cognitionem conferant 11.
Accidentia quæ in ſubiecto ſunt corrumpuntur ad ſubiecti corruptionem. 89.
Accidentia dicunt ordinem ad ſubiectum in quo ſunt 91.
Accidentium diſtinctio vnde ſumitur. 91.
Actio poteſt eſſe principalius alicuius dupliciter. 173.
Actio immanens poteſt dici actio tranſiens productiue. 173.
Actio omnis eſt propter finem. 175.
Actio eſt particularium. ibidem.
Actione immanenti quomodo producitur aliquid ad extra 172.
Actiuum quomodo ſit nobilius paſſiuo. 44.
Actus & potentia vni eidemq; cõuenire poſſunt ſed reſpectu diuerſorum. 105.
Agens duplex diſponens & perficiens. 48.
Agentia duo tripliciter ad vnum effectum concurrere poſſunt. 173.
Agere quomodo formis ſenſibilibus diuerſimode conuenit. 82.
Aliquid dupliciter dat ſpeciem & differentiam alteri. 34.
Aliquid eſt in aere dupliciter. 34.
Aliqua in aliquo cõuenire & realiter diſtingui quomodo poſſunt 76.
Amor odium triſtitia &c ſunt paſſiones appetitus animalis vel rationalis. 169.
Analogum triplex. 15
Anima eſt principium mouendi ſentiendi & intelligendi. 25.
Anima eſt vna in actu & plures in potentia. 28
Anima ſecundũ ſuam ſubſtantiam non aduenit enti in actu neque corpori. 22.
Anima diſtinguitur a formis elemẽtorũ. 21.
Anima quomodo dici poteſt actus habentis in actu. 20.
Anima non eſt ſubiectum figuræ quia eſt pars eſſentialis. 17.
Anima quomodo informat corpus. ibidem.
Anima ſecundum eſſentiam eſt in qualibet parte corporis non ſecundum potentiam. 118.
Anima intellectiua nõ eſt in vno perfectior quam in alio perfectione formali. 70.
Anima vna intellectiua quomodo ſit altera perfectior. 71.
Anima noſtra cur indiget materia tantum ad hoc vt producatur. 116.
Anima noſtra primo per eſſe ſuum exiſtit, illud tamen cõmunicat corpori ibidem.
Anima noſtra quomodo eſt extenſa & quanta per accidens. 117.
Anima noſtra quomodo educitur de potentia materiæ. 118.
Anima noſtra quomodo determinatas diſpoſitiones requirit ad ſui exiſtentiã. 147.
Anima noſtra non dependet in eſſe a corpore. ibidem.
Anima noſtra quia eſt ſubſiſtens ideo a corpore ſeiuncta ſuam indiuiduationem retinet. ibidem.
Anima ſeparata ſecundum Ariſt. non reminiſcitur. 146.
Anima eſt eſt ergo proprie intelligit intellectus vero vt quo. 164.
Anima cognoſcit diuerſa ſecundum diuerſas potentias ibidem.
Anima intellectiua quomodo in ſui cognitionem deueniat. 3.
Anima intellectiua quo modo in cognitionẽ rationis communis animę deueniat ibid.
Animæ definitio quomodo ſit intelligenda. 19.
Animæ duplex ſermo haberi poteſt. 21.
Animæ cognitio per reflexionem acquiritur. 3.
Animæ conſideratio ad quem artificem ſpectat. 142.
Animam intellectiuam ſecũdum Ariſt. eſſe immortalẽ probatur multipliciter. 140.

Animæ ad inuicem ordinantur ſicut figuræ. 133.
Animalia mouentur & ſecundum phantaſiã & ſecundum extimatiuam. 98
Animalia cur mouentur ſecundum phantaſiam. ibidem.
Animalibus perfectis inſunt omnes ſenſus interiores. 105
Appetitus duplex naturalis & animalis. 33.
Appetitus duplex rei vniuerſalis & particularis. 175.
Appetitus nomen quid ſignificat. 188.
Appetitus eſt triplex & probatur eius ſufficientia. ibidem.
Appetitum naturalem conſequi formã naturalem quomodo intelligitur. ibidem.
Appetitus naturalis non exigit ſpecialem potentiam diſtinctam a forma naturali. 169.
Appetitus naturalis quid ſit. ibidem.
Appetitus animalis non eſt ſola inclinatio. 169.
Appetitus nomẽ dupliciter eſſe poteſt. 170.
Appetitus eſt cauſa imperatiua actionum ſenſuum. ibidem.
Appetitus non eſt per ſe ſufficiens principium motus. 171.
Appetitus in animali eſt principalius mouens virtualiter. 174.
Appetitus quomodo eſt vniuerſalior intellectu. ibidem.
Artificialia quomodo dicuntur vera. 151.
Aurum quomodo dicitur verum. 154.

C

Calor ex reuerberatione radiorum ſolis cauſatur. 66.
Caro eſt medium perſe ſenſus tactus 80.
Carni ſimile poteſt aliquid dici tripliciter 81.
Caro non ſolum per ſe ſed aliquod ſimile carni eſt medium tactus. ibidem.
Caro quomodo dicatur organũ tactus ibid.
Cauſa vniuerſalis perfecta nõ poteſt perſe producere effectum particularem. 176.
Cauſarum quis ordo inter illas. 15.
Cerebri tres cellulę. 104.
Certitudo alicuius rei dupliciter eſſe poteſt. 5.
Certitudo ſcientiæ in duobus cõſiſtit. ibid.
Cogitatiua eſt virtus ſenſitiua. 115.
Cogitatiua non elicit ſpeciem repręſentatiuam ſui. 102.
Cogitatiuæ conditio. 101.
Cogitatiuæ diffinitio eiusque officia 101.
Cogitatiua ab imaginatiua quomodo diſtinguitur. ibid.
Cogitatiua ab extimatiua bruti quomodo diſtinguitur. ibid.
Cogitatiua intētiones inſenſatas elicit. ibi.
Cogitatiua cognoſcit etiam ſpecies ſenſatas. ibidem.
Cogitatiua quomodo cognoſcit indiuiduũ vt ſtat ſub natura vniuerſali. 103.
Cognitio alicuius eſt duplex. 9.
Cognitio duplex confuſa & diſtincta ib.d.
Cognitioni veræ duo ſunt neceſſaria 51.
Cognitio omnis fit per aliquam ſimilitudinem. 81.
Cognitio cur directe cognoſci nõ poteſt 93
Cognitio non poteſt eſſe immediate ab anima 54.
Cognitio duplex directa & reflexa & quid vtraque. 120
Cognita per vnam ſpeciem poſſunt ſimul cognoſci. 159.
Cognitũ ab intellectu directe & primo per ſpeciem cognoſcuntur. 162.
Cognoſcens in actu ad cognitũ in actu quã ſimilitudinem habere oportet. 119.
Cognoſcens non debet neceſſario eſſe denudatum a natura cogniti. 121.
Cognoſcens & cognitum quomodo debeat proportionari. 123.
Cognoſcendi medium triplex. 128.
Cognoſci poteſt aliquid dupliciter 94.
Cognoſci nequit duorum differentia vtroque non cognito. 94.
Cognoſcibilia a nobis ſunt in duplici differentia. 175.
Compoſitio dupliciter ſumi poteſt 148.
Compoſitio & diuiſio poteſt ſimplici apprehenſione cognoſci non tamen poſſunt fieri per primam operationem. 149.
Comparata cognoſcens oportet vtrumque ſeorſum cognoſcere. 161.
Conceptus quid eſt. 117.
Conceptus mentis principalius ſignificat enunciabile complexum quam propoſitio vocalis 154
Conclufio quomodo ſimul cognoſcitur cũ præmiſſis. 164
Concupiſcentia & ira primo reperiuntur in corde. 172.
Conſequentia motum in naturalibus non ſemper inſunt. 143.
Conueniens alicui per ſe quomodo ſemper inest.

ineſt. 144.
Conuenientia & diſconuenientia quomodo mouent animal non inuenitur quæſtio.
Conuenire per ſe poteſt aliquid alicui dupliciter. 144.
Cor eſt organum ſenſationis ſed remotum. ibidem.
Corruptibile vel incorruptibile dicitur aliquid dupliciter. 139.
Corruptio rei vnde cauſetur. 82.
Corruptio cauſatur non ex actione ſpiritua li ſimpliciter ſed vt adiuncta naturali 83.
Corrupto homine corrumpitur compoſitũ per ſolam partium ſeparationem. 143.
Creatio vniuerſi non datur ſecundum Ariſt. ſed bene animæ noſtræ. 147.

D

Demonſtratio duplex quia & propter quid. 23.
Determinatio rei quid ſit. 5.
Differentia duplex circa immutationem ſenſus poteſt fieri. 54.
Differentia & comparata cognoſcuntur per modum vnius. ibid.
Difficultas cognoſcendi aliquid duplex. 9.
Diffinitio duplex materialis. 14.
Diffinitio logica dupliciter dici poteſt ibid.
Diffinitio triplex. 23.
Diſcurſiua operatio reducitur ad duplicem operationem intellectus. 149.
Diſpoſitiones ſe tenẽt ex parte materiæ. 80.

E

Eadem ſecũdum rem eſſe partes & principia ſub diuerſa ratione contingit. 3.
Educi de potentia materiæ dupliciter dicitur. 117.
Effectus non excedit facultatem agentis. 66.
Elicere non eſt agere ſed operare. 103.
Ens rationis quid. 125.
Eſſe duplex eſſentiæ & exiſtentię. 32.
Eſſe eſſentiæ dupliciter conſideratur. ibid.
Eſſe intellectuale eſt a forma intellectiua. 33
Eſſe proprium quamlibet formam ſequitur. 65.
Eſſe intentionale dupliciter ſumitur. 66.
Eſſe quo modo comparatur ad formã. 145.
Eſſe infinito tempore non arguit infinitatẽ eſſentiæ formæ. ibid.
Aeternum dupliciter ſumitur. 139.
Exiſtens in tenebris videt ea quæ ſunt in lumine. 63.
Exiſtentia hominis vt ſit quomodo eſt per intellectum ſecundum Auer. 111.
Extenſum per accidens dupliciter ſumitur. 117.
Exiſtimatiua bruti a cogitatiua quomodo differat 102.
Exiſtimatiuæ definitio eiuſque officia. 104.

F

Forma eſt nobilior alia dupliciter. 9.
Forma perfectior plures & magis diuerſas habet operationes. 27.
Forma in compoſito quid faciat. 19.
Forma quomodo poſſit extenſionem habere. 28.
Forma quomodo habeat eſſe naturale. 65.
Forma quæ eſt pro agente non poteſt recipi cum materia. 85.
Forma duplex dans eſſe & dans operationem. 112.
Forma in quam diuiditur ſubſtantia ſumitur pro forma dante eſſe. ibid
Forma eſt per quam res ſpeciẽ ſortitur. 115.
Forma eſt à qua ſumitur rei differẽtia. ibid.
Forma abſolute & vniuerſaliter loquendo non indiget materia neceſſaria. 116.
Forma intelligibilis alicuius dupliciter dicitur. 117.
Forma duplex ſeparabilis omnino, & omnino inſeparabilis. 144.
Forma ceſſante operatione ſua extendi amplius nõ eſt, quomodo intelligitur. ibid.
Forma dum eſt in actu perfecto eſt quidam terminus potentiæ. 159.
Forma naturalis dupliciter ſumitur. 168.
Formã habere eſſe intentionale quid ſit. 65.
Formam requirere ad ſui exiſtentiam determinatas diſpoſitiones dupliciter intelligitur. 195.
Formam vniri materiæ per aliquid dupliciter. ibidem
Formarum ordo quoad nobilitatem & excellum ſupra materiam. 116.
Formę eſt dare eſſe tam materiale quam ſpirituale. 85.
Formæ materiales & immateriales quomodo non poſſunt eſſe vnius ſpeciei 145.
Formæ plures imperfectę poſſunt eſſe ſimul in eadem potentia. 160.

Guſtus

G

Guſtus quomodo ſit tactus quidam. 77.
Guſtus multipliciter ſumitur & quomodo a tactu diſtinguitur. ibid.

H

Homo eſt anima vtens corpore ſecundum Platonem. 110.
Homo habet gradum vitæ altiorem aliis animalibus. 115.
Homo eſt qui ſpeculatur phātaſmata. 116.

I

Id quo aliquid primo operatur eſt forma eius. 113.
Idem moueri poteſt & quieſcere per accidens. 127.
Imaginatiuæ definitio eiusq; officia. 102.
Imaginatiua a cogitatiua quomodo diſtinguitur. ibidem.
Imaginatiuæ humanæ conditio. 130.
Imaginatiua non poteſt vti duobus phantaſmatibus ſimul. 162.
Imperare quid ſit. 174.
Imperare quodammodo etiam brutis conuenit. ibidem.
Incipiens eſſe quomodo eſt æternum. 147.
Inclinatio poteſt duo ſignificare. 168.
Inclinatio animalis & rationalis requirunt ſpeciales potentias. ibid.
Incomplexum quid ſit. 153.
Incomplexum ſecundum ſe non continet aliquam comparationem. ibid.
Incorruptibile aliquid dupliciter dicitur. 139.
Indiuiſibile quomodo a nobis cognoſcitur. 160.
Indiuiſibile triplex. ibidem.
Indiuiſibilium intelligentia quæſit. 148.
Infinitum in actum immaterialibus dari non inconuenit. 145.
In omni multitudine vnius rationis oportet deuenire ad vnum primum. 169.
In omni natura quæ quandoque eſt in actu quandoque in potentia oportet ponere aliquid agens aliquid patiens, declaratur hæc propoſitio. 134.
Intellectio eſt quidam motus qui eſt actus perfecti. 158.
Intellectiones plures cur non ſe ſimul compatiuntur. 162.
Intellectionis principium productiuū quid ſit. 130.
Intellectualium ſubſtantiarum triplex tantum eſt modus eſſendi. 124.
Intellectus dupliciter aliquid eſt præſens. 127.
Intellectum poſſibilem eſſe potentiam animæ & non ſubſtantiam ſeparatam, probatur. 121.
Intellectum eſſe abſtractiorem anima nullū eſt inconueniens. 117.
Intellectum habens intelligere quomodo verificatur 118.
Intellectum vnde norint philoſophi non eſſe virtutem in materia. 120.
Intellectum agentem neceſſe eſt ponere in anima. 134.
Intellectum non modo ſeparatione formali ſed etiam in eſſendo ſeparari probatur. 141.
Intellectum paſſiuum Ariſt. cogitatiuam appellat. 147.
Intellectum ad phantaſmata conuerti qui ſit. 165.
Intellectum poſſe aliquid intelligere ſine proprio phantaſmate probatur. ibidem.
Intellectum & appetitum eſſe principiū motus animalis poteſt dupliciter intelligi. 172.
Intellectus certi habitus quot ſint 5.
Intellectus circa proprium obiectum per accidens errare poteſt 51.
Intellectus vnius eſt perfectior intellectu alterius perfectione numerali. 72.
Intellectus bonitas bonitatem tactus ſequitur. ibidem.
Intellectus non eſt pura potentia ſed actus. 105.
Intellectus eſt pura potentia in ordine ad formas intelligibiles. ibidem.
Intellectus potentialis quomodo nullā formam intelligibilem ſibi connaturalem habere dicitur. ibidem.
Intellectus poſſibilis & eſt intellectus & eſt poſſibilis de mente Alberti. 107.
Intellectus potentialis eſt pura potentia etiā in ordine ad actum intelligendi. ibid.
Intellectus potentialis non eſt animę ratio recipiendi omnem entitatem 107.
Intellectus a ſenſu quo ad potentialitatem quomodo differt 108.
Intellectus ex Auerr. quomodo habet naturam niſi poſſibilitatis. ibid
Intellectus ex Ariſt. quomodo nullam ſibi naturam

naturam connaturalem habet. ibid.
Intellectus potentialis quid ſit ſecundum Themiſt. & Theophraſt. 109.
Intellectus potentialis quid ſit ſecundum Alex. & alios. 110.
Intellectus potentialis quid ſit ſecundum Auerr. ibid.
Intellectus potentialis quid ſit ſecundum Ariſt. 111.
Intellectus cur dicitur immixtus. 113.
Intellectus quomodo dicitur ſeparatus. ibi.
Intellectus eſt virtus animæ prout anima materię capacitatem excedit 117.
Intellectus quomodo ſit receptiuus omniũ ſpecierum. ibid.
Intellectus poteſt ſeipſum intelligere. 120.
Intellectus non poteſt ſe agnoſcere directe ſed tantum reflexe. ibid.
Intellectus cognoſcit ſe quo ad cognitionem an eſt per actum ſuũ immediate ibi.
Intellectus quo ad cognitionẽ quid eſt per ſpeciem intelligibilem immediate ſe cognoſcit. 121.
Intellectus cum ſit potentia cur non immediate per ſuum actum cognoſcatur. ibid.
Intellectus cognoſcitur non ſpecie propria ſed ſpecie quidditatis materialis. ibidem.
Intellectus obiectum primum formale eſt ens, non autem obiectum proportionatum. ibidem.
Intellectus quomodo intellectionem & producit & recipit ibidem.
Intellectus obiectum debet eſſe diuerſum ab obiectis aliarum potentiarum. 122.
Intellectus obiectum quomodo debet eſſe materiale. ibidem.
Intellectus noſtri obiectum formale quod eſt ens. 23.
Intellectus quomodo cognoſcit nõ ens. ibi.
Intellectus obiectum materiale proportionatum eſt quidditas rei materialis. ibid.
Intellectus omnia intelligit per abſtractionem a materia particulari 125.
Intellectus noſtri actus duo habet 127.
Intellectus quomodo eſt cauſa intellectionis quo ad ſubſtantiam, ſpecies vero quo ad modum. 126.
Intellectus eſt potentia paſſiua & operatiua etiam. ibidem.
Intellectus nõ decipitur intelligendo per ſpecies. ibid.
Intellectus quomodo nihil eſt eorum quæ ſunt ante intelligere. 129.
Intellectus agens (ſecundum quoſdam) eſt immediatum principium actiuum intellectionis. 130.
Intellectus agens non eſt principium actiuũ intellectionis. ibidem.
Intellectus agentis neceſſitas. 132.
Intellectus agens quomodo quidditates materiales facit actu intelligibiles. ibidem.
Intellectus agens in phantaſmata agit dupliciter. 132.
Intellectus agens quid influit in phantaſmatibus. 133.
Intellectus agens agit in phantaſmata abſtrahendo ſpeciem. ibidem.
Intellectus agens quomodo agit in potentialem ibidem.
Intellectus agens quomodo cum phantaſmate producit ſpeciem. 134.
Intellectus agens ſi ponitur neceſſario debet poni virtus animæ 135.
Intellectus agens eſt ſicut habitus & lumen. ibidem.
Intellectus agẽs eſt nobilior poſſibili. 136.
Intellectus agens ad intelligibilia ſe habet vt lumen ad colores. ibid.
Intellectus agens non eſt totale actiuum reſpectu potentialis. ibidem.
Intellectus agens quomodo eſt ſubſtantia ſeparata ſecundum Ariſt. ibid.
Intellectus potentialis in actu eſt ipſum intelligibile contra Auerr. 136.
Intellectus in actu conditionis. 137.
Intellectus vnus quomodo eſt altero prior. ibidem.
Intellectus in actu quomodo intelligit. ibi.
Intellectus ideo ponitur ab organo ſeiunctus quia omnia intelligit 140.
Intellectus cũ ſenſu in quo conueniat. 175.
Intellectus quidditatem, ſenſus vero tantum extrinſeca cognoſcit. ibid.
Intellectus duę tantum operationes. 149.
Intelligere id dicitur in quo ſubiectiue recipitur intellectio. 114.
Intelligere non eſt actio transiens. ibid.
Intelligere eſt operatio intellectus agentis primo. 136.
Intelligere an magis dependeat ab intelligibili, quam ſentire a ſenſibili 167.
Intelligere cum phantaſmate quomodo conuenit animæ. 146.
Intelligere quomodo ſi eſt phantaſia aut nõ ſine ea non contingit animã ſeparari ibi.
Intelligere aliquod datur in homine quod nec phantaſia nec ad phantaſiã eſt. ibid.
Intelligibile duplex actu & potẽtia & quid

vnumquodque. 132.
Intelligibile an ſit quodlibet in quãtum eſt in actu. 150.
Intelligibile per ſe primo & directe eſt qđ ſui ſimilitudinem poteſt in intellectu cauſare. ibid.
Intelligit anima ſeparata aliter quam eum eſt coniuncta ſecundum Auerr. 140.
Iudicium quod hoc in particulari debeat fieri eſt actus rationis particularis. 146.

L

LVmen terminatum recipitur in oculo ſecundum eſſe naturale, & ſic videtur: non autem lumen interminatum. 66.
Lumẽ ſi nõ calefaceret quid ſequeretur. ibi.
Lumina multiplicia cur requirantur. 61.

M

MAthematicæ ſcientiæ quomodo ſint in primo gradu certitudinis. 7.
Materia & forma quomodo dicantur hoc aliquid. 16.
Materia vna pluribus formis informatur. 29.
Materialius quomodo perfectius cognoſcitur. 124.
Medicina quomodo dicitur ſana. 151.
Medium in tactu quid nam ſit. 81.
Medium ſentiendi duplex. ibidem.
Medium per ſe in ſentiendo duas exigit conditiones. 80.
Medium debet prius immutari quam potentia & quomodo. ibidem.
Medium per ſe vnum tantum eſt, per accidens vero plura 81.
Medium cognoſcendi triplex. 128.
Memoriæ definitio & diſtinctio humanæ a brutalibus. 102.
Mens deforis aduenit ex Ariſt. 142.
Modus immutandi quomodo diuerſificet potentias. 92.
Modus quo ſingulare ab intellectu cognoſcitur. 156.
Motiuum ſecundum locum a quibuſdam tantũ poteſtati animæ diſtinguũtur. 172.
Motus dupliciter ſumitur 99.
Motus qui eſt actus imperfecti dupliciter ſumitur. ibidem.
Motus progreſſiuus animalis non cauſatur effectiue ab intellectu ſpeculatiuo. 171.
Motus animalis principium effectiuũ ſufficiens quid ſit. 171.
Motus aliter comparatur ad agens extrinſecum, & aliter ad appetitum. ibidem.
Motus animæ noſtræ duplex. 173.
Multa poſſunt aliquam vnitatem habere, & ſic poſſunt ſimul cognoſci. 159.
Mundus ſi eſſet æternus num darentur actu infinitę animę humanę. 146.

N

NAturę cuilibet perfectę data ſunt principia quibus poſſit operari. 135.
Naturale deſiderium non fruſtrari, quomodo intelligitur. 146.
Neruus non ſimpliciter ſed vt carni coniunctus habet vim tangendi. 81.
Nomen naturę ſingulari conueniens eſt duplex. 16.
Numerum eſſe multitudinem menſuratam per vnum quomodo intelligitur. 146.
Numerus omnis eſt multitudo facta per vnum ſed non menſurata per vnũ. ibid.

O

OBiectum duplex formale adæquatum & materiale non adæquatum. 52.
Obiectum materiale quid ſit. 57.
Obiectum maxime tale, eſt maxime conoſcibile a potentia quantum eſt ex ſe, per accidens enim poteſt ipſum corrũpere 84.
Obiectum maxime tale, eſt maxime cognoſcibile niſi requirat proportionem ſui ad potẽtiam ad hoc vt cognoſcatur. ibid.
Obiectum vnum poteſt pertinere ad plures potentias ſed ſubordinatas 96.
Obiectum potentiæ quadruplex. 123.
Obiectum potentiæ an ſit adęquatum obiectum ſcientiæ, & quid ſit. 124.
Obiectum metaphyſicę eſt ens reale. ibid.
Odor a corpore ſeparatus habet eſſe naturale in aere ſicut in loco. 74.
Odor non poteſt habere eſſe naturale ſubiectiue in aere. ibidem.
Operatio intellectus ſupponitur operationi appetitus in ordine motus a rebus ad animam. 175.
Operatio immanens manet in agente. 44.
Operatio vna ſpecifica poteſt eſſe a pluribꝰ ſpecie diſtinctis, ſicut & operationes ſpecie diſtinctæ ab vno eodemque ſuppoſito. 91.
Operatio participans rationem formalem obiecti

obiecti poteſt a potentia cognoſci. 94.
Operabilia ſicut ſpeculabilia dupliciter poſ ſunt conſiderari. 175.
Operationes ſpecificantur ex obiectis formalibus. 35.
Opinio Themiſtij & Theophraſti de intellectu poſſibili confutatur. 109.
Opinio multiplex de natura intellectus poſſibilis. ibid.
Ordo rerum duplex. 105.
Organum quale eſſe debet 89.

P

PArs ſeparata a toto quomodo eſt imperfecta. 146.
Partes integrantes ſunt in duplici differentia. 2.
Perfectio duplex formalis & materialis. 70.
Perſpicuum dupliciter poteſt intelligi. 63.
Phantaſiæ perfecta definitio quæ ſit. 97.
Phantaſię definitio quomodo verificatur ſecundum mentem d. Th. ibid.
Phantaſia proprie dicta eſt quæ a philoſopho definitur. 58.
Phantaſiæ virtus tanta eſt in abſentia ſenſibilium quanta ſenſuum exteriorum in pręſentia eorundem. ibid.
Phantaſia & dicuntur agere & non dicimur agere 53. Ariſt. ibid.
Phantaſiæ operatio duo exigit. 99.
Phantaſiæ operatio eſt motus quidam. 100.
Phantaſiæ diffinitio probatur. ibidem.
Phantaſiæ officia. 101.
Phantaſia habet ſimilitudinem cum intellectu & quo ad cognitionē & motum. 170.
Phantaſia in aliquibus habet rationem mouentis. 171.
Phantaſiabile quid. 167.
Phantaſiabile omne cadit ſub ſenſu exteriori ſaltem ſecundum partem. 168.
Phantaſma habet in ſe ſpeciem intelligibilem tantum in potentia. 132.
Phantaſma quando eſt ſufficiens ad mouendum intellectum. 162.
Platonis & Ariſt. differentia quo ad modū intelligendi. 132.
Ponens differentiam inter duo quomodo vtrumque cognoſcit. 157.
Potentia duplex actiua & paſſiua. 42.
Potentia viſiua quid requirat vt videat. 59.
Potentia vna vnicum habet obiectum. ibid.
Potentia ſenſitiua non eſt per ſe ſuſceptiua formarum ſine materia, niſi forte per accidens, organum vero talium ſpecierū eſt per ſe ſuſceptiuum. 86.
Potentia organica a nō organica quo modo differt. 93.
Potentia duplex ſecundum quam animal dici poteſt agere. 98.
Potentia pura in genere intelligibilium pōteſt aliquid dici dupliciter. 105.
Potentia animę an ſimplicior & immaterialior ſit quam eſſentia animæ. 116.
Potentia dupliciter conſideratur. 120.
Potentia non debet eleuari ſupra ſuum formale obiectum. 125.
Potētia vt ſit receptiua quid requiritur. 137.
Potentia vna poteſt eſſe receptiua plurium actuum. ibidem.
Potentia informata ſimilitudine alicuius obiecti quomodo poteſt in illud remoto quolibet. 167.
Potentia quęlibet quo nam appetitu ſuam appetit operationem. 170.
Potentiam paſſiuam oportet ab obiecto perci ad hoc vt operetur, non ſic autem de actiua. 128.
Potentiarum diſtinctio vnde ſumitur. 92.
Potentię ſpecificantur per operationes. 35.
Potentię a quo diſtinguuntur. 37.
Potentie diuerſę circa idem obiectum materialiter operantur. 38.
Potentię quomodo diſtingui poſſunt. ibid.
Potētię ſenſitiue quomodo ſint paſſiuæ. 43.
Potentiæ actiuæ & operatiuæ in quo differunt. ibidem.
Potentiæ qua ſunt, & potentie & accidentia ideo diuerſum ad diuerſa ordinem habent. 91.
Potentię omnes ſenſus quomodo ſint eiuſdē ſpeciei, vel diuerſę ſpeciei. 92.
Potentiæ animæ non omnes ſunt paſſiones eius. ibid.
Potentiæ actiuæ, paſſiuæ & operatiue ratio. 127.
Potentię definitio tradita ab Ariſt. gloſatur. 131.
Prædicatio multiplex. 76.
Principiū duplex imperans & efficiens. 34.
Principium totum productiuum ſimiliter & receptiuum aliquid eſſe non poteſt.
Propoſitio omnis importat comparationē intellectus ad rem. 153.
Propoſitio mentalis & vocalis habent in ſe veritatem ſignificatiue. ibid.
Propter quod vnumquodq; tale & illud magis, quomodo verificetē hęc propoſitio 129

Q

Quicquid poteſt virtus inferior poteſt & ſuperior ſed nobiliori modo. 157.
Quidditas alicuius poteſt dupliciter cognoſci. 12.
Quidditas rei materialis poteſt tripliciter ſumi. 123.
Quidditatis cognitio quid ſit. 12.
Quidditas abſtracta duo dicit. 124.
Quidditas materialis eſt obiectum intellectus. 156.
Quidditatis apprehenſio indiuiſibilium dicitur intelligentia. 148.
Quo aliquid operatur eſt forma eius. 113.
Quod diuiditur per accidens duplex eſt. 29.

R

Ratio vniuerſalis poteſt dupliciter a potentia attingi. 59.
Ratio vniuerſalis mouet particularē. 176.
Recipitur quodlibet in alio per modum recipientis quomodo intelligitur. 87.
Recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti & quomodo intelligitur. 107.
Recipere & retinere in corporalibus ad diuerſa reducuntur principia. 101.
Recipere ſpeciem indiuidualiter dupliciter dicitur. 117.
Res naturales logicus tantum per cauſas formales definit. 14.
Reſpectus conformitatis in veritate quid. 150.
Retinere & recipere in corporalibus ad diuerſa reducuntur principia. 101.

S

Scientia alio modo habetur de concluſione & alio de ſubiecto ipſius. 2.
Scientia de anima quomodo haberi poteſt. ibidem.
Scientia de anima quomodo ſit cęteris ſcientiis nobilior. 6.
Scientia de anima quomodo aliis, dempta diuina, ſit certior. ibidem.
Scientia quomodo dignitatem accipiat. 8.
Scientia de anima quomodo ſit difficillima. 10.
Scientię plures quomodo poſſunt eſſe in vno intellectu. 160.
Semen eſt potentia corpus animatum. 40.
Senſus obiectum quid ſit. 31.
Senſus per accidens circa proprium obiectum poteſt errare. 53.
Senſus vnus quomodo ab alio diſtinguatur. 58.
Senſum non recipere ſpecies cum materia poteſt dupliciter intelligi. 86.
Senſus non eſt per ſe ſubſceptiuus ſpecierū cum materia niſi per accidens organum vero per ſe. ibidem.
Sēſus definitio defenditur & declaratur. 87.
Senſus cur corruptibilis ſit non autem intellectus. 90.
Senſus ab intellectu differentia. 119.
Senſus particularis nō cognoſcit ſuam operationem & quare. 94.
Senſus communis neceſſario ponendus eſt etiam ſi homo per diuerſas potentias differentiam obiectorum cognoſcat. 95.
Senſus communis eſt vt centrum. ibidem.
Senſus communis ſuſcipit denominationē aliorum ſenſuum. 96.
Senſus particularis quomodo ſecundum Ariſt. ſentit ſe ſentire. ibidem.
Senſus communis & particularis ſunt quodamodo vna potentia. 96.
Senſus quandoque eſt in actu & quandoque in potentia. 99.
Senſus in actu poſitus in definitione phantaſię quid. ibidem
Senſus communis quid ſit & quæ eius officia. 101.
Senſus cōmunis organum ſecundum Ariſt. & medicos. 104.
Senſuum interiorum numerus ſecundū Auicennam & ſecundum Albert. 103.
Senſuum interiorum organa ſecundum varias opiniones. 104.
Senſibile excellens corrumpit ſenſum & quomodo. 88.
Sēſibile omne in his inferioribus eſt etiam tangibile. ibidem.
Senſibile aliquid dupliciter dicitur. 4.
Sēſibilis diuerſa habitudo ad ſenſum quemlibet, ſenſum diuerſificat. 92.
Senſibilia communia habent ſpeciem & ſimilitudinem in ſenſu. 55.
Senſibilium diuerſorum differentię quomodo & ſenſu & intellectu cognoſcitur. 96.
Syllogiſmus expoſitorius à quo formatur. 157.
Similitudo duplex. 164.
Similitudo rei cognitę vt ſic eſt forma virtutis cognoſcentis vt ſic. 151.
Singulare quoad materiam ſignatam dicit potentiam

potentiam tantum. 158.
Singulare duplex. 155.
Singulare non poteſt primo directe ab intellectu cognoſci ſed reflexe & ſecundario. 156.
Singulare per propriam ſpeciem cognoſci negatur. 157.
Singulari cur repugnat ab intellectu cognoſci. 156.
Soni differentia ab aliis ſenſibilibus. 67.
Specie ſenſibilis & intelligibilis diſcrimen. 54.
Species duplex ſenſata & inſenſata. 101.
Species intelligibilis eſt tãtum in potentia in phantaſmatibus. 113.
Species intelligibilis nõ recipitur in intellectu niſi dum eſt ſpecies in actu. ibidem.
Species intelligibilis quam habeat cauſam. 125.
Species non repręſentat phantaſma ſed naturam latentem in phantaſmate. ibidem.
Species intelligibilis quid. 125. & 126.
Species intelligibilis eſt qualitas primę ſpeciei. ibidem.
Species intelligibilis a ſenſibili quomodo differt. 127.
Species intelligibilis duo habet. 126.
Species intelligibilis a verbo mentis quomodo differt. 127.
Species intelligibilis eſt vera ſimilitudo repręſentans rem. ibidem.
Species intelligibiles in intellectu neceſſe eſt ponere. ibidem.
Species poſſunt eſſe in actu dupliciter. 128.
Species reſpectu intellectionis eſt tantum agens vt quo. ibidem.
Species omnes intelligibiles ſunt vnita in intellectu. 160.
Species differentium, vel comparatorum ea repręſentãs per modum vnius a quo cauſetur & quid ſit. 162.
Specularis viſio a viſione in natura vniuerſali differt. 165.
Subiecti conditiones. 2.
Subiectũ ſcientiæ dupliciter cõſideratur. ib.
Subſtantia prima dupliciter ſumitur. 16.
Superlatiui expoſitio duplex. 10.

T

Tactus eſt fundamentum omnium ſenſuum. 79.
Tactus medium quid eſt. 81.
Tactus poteſt fieri etiam ſine medio extrano contra Auerr. ibid.
Tangibile eſt actiuum & producit formam tam naturalem quam ſpiritualem in ſenſu, alia vero ſenſibilia (dempto lucido) tantum ſpiritualem. 82.
Terminus actus intelligendi eſt id quod intelligitur. 152.

V

Vegetatiuum & ſenſitiuum in homine ſunt ab extrinſeco. 118.
Verbum mentis quid. 126.
Veritas quid. 150.
Veritas obiectiue eſt in intellectu componente & diuidente. 153.
Veritas obiectiue non eſt in ſenſu nec in intellectu cognoſcente quod quid eſt. ibid.
Veritas intellectus a veritate ſenſus quomodo differt. 151.
Veritas quomodo eſt in ſenſu & in intellectu cognoſcente quod quid eſt. ibidem.
Veritas rei quid exprimit. 152.
Veritas ſignificatiue eſt in propoſitione mentali & vocali. 153.
Veritas eſt in omni re ſicut in re vera non autem vt in cognoſcente. 154.
Veritatem tunc cognoſcit intellectus cum cognoſcit conformitatem ſui ad rem intelligibilem. 135.
Veritatem eſſe in aliquo poteſt tripliciter intelligi. 151.
Veritati nomen analogum eſt. 150.
Verum eſt obiectum per ſe & accidẽtale intellectus ſed diuerſimode. 124.
Verum denominat quolibet ens denominatione extrinſeca. 151.
Vera quomodo dicantur artificialia. ibid.
Verum & ens quomodo conuertuntur. 154.
Videtur hęc dictio non ſemper dubitatiua eſt. 143.
Vigiliæ definitio. 58.
Virtus generatiua duplex. 38.
Virtus nutritiua ab augmentatiua in quatuor differt. 40.
Virtus nutritiua rerum naturalium quid ſit. ibidem.
Virtus influxa phantaſmati ab intellectu agente non eſt diſtincta a phantaſmate. 133.
Virtus motiua dupliciter ſumi poteſt. 171.
Virtus executiua motus quid eſt. ibidem.
Viſus videt plura per modum vnius. 162.
Viſus dupliciter ſumitur. 95.

Viſus

Viſus & medium in quo videtur non oportet eadem potentia videri. 165.
Viſio rei in ſpeculo & ſingularis in vniuerſali differunt. ibidem.
Virtutes agentes propinquę a remotis quomodo differant. 131.
Viuere dupliciter ſumitur. 38.
Viuentibus triplex eſt eſſe. 31.
Vna eademque res propter diuerſos modos eſſendi poteſt eſſe diuerſarũ ſpecierũ. 91.
Vnum per ſe ea ſunt quæ ſe habent tantum vt actus & potentia. 114.
Vnio animę eſt accidens ſeparabile. 144.
Vnio formę ad materiam conuenit ei per ſe & quomodo. ibidem.
Vnio intellectus cum homine per ſpeciem intelligibilem non ſufficit ad hoc vt homo dicatur intelligens. 114.
Vniri corpori quomodo eſt naturale animę noſtræ. 146.
Vniuerſale ab homine cognoſcitur non tamen per cogitatiuam. 103.
Vniuerſale duplex. 155.
Voluntas eſt ex ſe indifferens ſicut & intellectus. 175.
Vox duo habet ſcilicet materiale & formale. 68.
Vox eadem numero quod formale non ſemper ab omnibus accipitur. ibidem.
Vox eadem quo ad ſuum materiale ab omnibus percipitur, niſi adſit aliquod impedimentum. 69.

FINIS.

INDEX
LOCVPLETISSIMVS QVAESTIONVM ET RERVM MEMORABILIVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Quæſtiones primi Libri de Anima.

Quæſt. 1. Num de anima ſit ſcientia. pag. 1

Quæſt. 2. Num ſcientia de anima ſit nobilior quacunque alia ſcientia præter diuinam. pag. 5

Quæſt. 3. An ſcientia de anima ſit difficillima. pag. 9

Quæſt. 4. Num accidentia conferant ad cognoſcendum quodquid eſt ſubſtantiæ. pag. 11

Quæſt. 5. An logicus diffiniat tantum per cauſam formalem. pag. 13

Quæſtiones ſecundi Libri de Anima.

Quæſt. 1. An ſubſtantia ſufficienter diuidatur in materiam, formam & compoſitum. pag. 15

Quæſt. 2. Num anima ſit actus primus corporis Phyſici, habentis vitam in potentia. pag. 17

Quæſt. 3. An definitio ſecunda de anima qua dicitur, anima eſt quo viuimus & ſentimus, & mouemur, & intelligimus, ſit conueniens. pag. 23

Quæſt. 4. Vtrum in animalibus imperfectis forma quæ eſt in parte abſciſſa præextiterit in toto animali. pag. 26

Quæſt. 5. Vtrum ſint quinque genera potententiarum animæ. pag. 30

Quæſt. 6. Vtrũ pōæ aĩę diſtĩguãtur per actus & actus p obiecta. pag. 34

Quæſt. 7. Vtrum virtus nutritiua, augumentatiua, & generatiua, ſint diuerſæ potentiæ partis vegetatiuæ. pag. 38

Quæſt. 8. Num ſenſitiuæ potentię ſint paſsiuæ, vel actiuæ. pag. 42

Quæſt. 9. An detur ſenſus agens, ſicuti datur intellectus agens. pag. 45

Quæſt. 10. An ſenſus particularis poſsit decipi circa proprium ſenſibile an non. pag. 51

Quæſt. 11. Num ſenſibilia communia ſint per ſe ſenſibilia. pag. 52

Quæſt. 12 Num color ſit proprium obiectum viſus. pag. 57

Quæſt. 13. Vtrum lumen requiratur ad viſionem propter colorẽ. pag. 60

Quæſt. 14. Vtrum lumẽ habeat eſſe tantũ in aere intentationale. pag. 64

Quæſt. 15. Vtrum ſit eadem vox numero quam plures audiunt. pag. 67

Quæſt. 16. Vtrum bonitas intellectus ſequatur bonitatem tactus. pag. 69

Quæſt. 17. Vtrum odor habeat eſſe naturale in aere medio inter corpus odoriferum & olfactum. pag. 73

Quæſt. 18

Quæſt. 18. Vtrum guſtus ſit ſenſus diſtinctus à tactu. pag. 75
Quæſt. 19. Vtrum tactus ſit vnus ſenſus. pag. 78
Quæſt. 20. Vtrum caro ſit medium in ſenſu tactus. pag. 80
Quæſt. 21. Vtrum ſenſibile poſitum ſupra ſenſũ faciat ſenſationẽ. pag. 81
Quæſt. 22. Vtrum ſit cõueniens diffinitio ſenſus quod eſt receptiuus ſpecierum ſine materia. pag. 85
Quæſt. 23. Vtrum ſenſibile excellens corrumpat ſenſum. pag. 87
Quæſt. 24. Vtrũ sẽſus ſint eiuſdẽ ſpeciei in omnibus animalibus. pag. 90

Quæſtiones tertij Libri de Anima.

Quæſt. 1. Vtrũ præter quinq; ſenſus exteriores oporteat ponere sẽſum cõmunem vt cognoſcat operationes ſenſuũ particularium, & ponat differentiam inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum. pag. 93
Quæſt. 2. Vtrum phantaſia ſit motus factus a ſenſu ſecundũ actũ. pag. 96
Quæſt. 3. Vtrum ſint tantum quatuor vires interiores. pag. 101
Quæſt. 4. Vtrũ ĩtellectus ſit aliq̃ ens actu, an magis ſit pura põa. pag. 105
Quæſt. 5. Vtrum intellectus ſit ſubſtantia ſeparata. pag. 108
Quæſt. 6. Vtrũ intellectus poſsibilis poſsit cognoſcere ſeipſum factus in actu per ſpeciem intelligibilem. pag. 118
Quæſt. 7. Vtrum quidditas rei materialis, ſit obiectũ ĩtellectus. pag. 121
Quæſt. 8. Vtrum neceſſe ſit ponere in intellectu poſsibili ſpecies intelligibiles. pag. 125
Quæſt. 9 Vtrum intellectum agentem in anima intellectiua ponere ſit neceſſe. pag. 129
Quæſt. 10. Vtrum Anima intellectiua ſit æterna & immortalis. pag. 138
Quæſt. 11. Vtrum ſint duæ operationes intellectus, ſcilicet indiuiſibilium intelligentia & compoſitio ac diuiſio. pag. 148
Quæſt. 12. Vtrum veritas ſit in ſola compoſitione & diuiſione intellectus. pag. 149
Quæſt. 13. Vtrum intellectus noſter poſsit cognoſcere ſingularia. pag. 154
Quæſt. 14. Vtrũ intellectus noſter poſsit multa ſimul intelligere. pag. 158
Quæſt. 15. Vtrũ ĩtellectus noſter poſsit ĩtelligere ſine phãtaſmate. pag. 163
Quæſt. 16. Vtrum appetitus ſit potẽtia diſtincta ab alijs põijs aĩę. pag. 168
Quæſt. 17 Vtrum appetitus & intellectus ſint principia motus animalis. pag. 170
Quæſt. 18. Vtrũ intellectus ſit principalius mouẽs quã appetitus. pag. 173
Quæſt. 19. Vtrum intellectus practicus vniuerſalis appetitus rationalis qui dicitur voluntas in hominibus ſufficiant ad hominis motum progreſſum. pag. 175

FINIS.

QVAESTIONES ERVDITISSIMAE IN TRES LIBROS DE ANIMA ARISTOT. STAGIRITAE

R.P.F. FRANCISCI FERRARIENSIS

Totius ordinis Prædicatorum Generalis Magiſtri, Theologi, ac Philoſophi præſtantiſsimi.

QVAESTIO PRIMA.

Num de anima ſit ſcientia.

Vide Achillinũ lib. 3. de intelligẽtijs.

CIRCA primum librum de Aĩa quæritur primo, Vtrũ de anima poſſit eſſe ſciẽtia. Et videt quòd non. ¶ Primo, omne intelligibile eſt ſenſibile, ut habetur ex Philoſopho de ſenſu et ſenſato: Cap. 15. *ſed anima non eſt ſenſibilis: ergo non eſt intelligibilis: ergo de ipſa non poteſt eſſe ſcientia. ¶ Secundo, de non ente non eſt ſcientia: ſed anima eſt non ens: ergo de anima non eſt ſcientia: conſequentia nota cum maiori quæ eſt pihiloſophi. 1. Poſter.* Tex. cõm. 5. *Minor uero probatur. Omne ens aut eſt ens in anima, aut ens extra animam: ſed anima non eſt ens in anima: quia nihil eſt in ſeipſo, vt habetur 4. Phyſ.* Te. 26. & 27 *nec eſt ens extra animã, quia nihil eſt extra ſeipſum: ergo etc. ¶ Tertio, cognoſcens, debet eſſe denudatũ à natura cogniti, vt vult Philoſophus 3. de anima,* Tex. cõm. 4 *ſed anima non denudatur à ſeipſa: ergo non cognoſcit ſeipſam: ergo non poteſt de anima haberi ſciẽtia. ¶ Quarto, omne quod cognoſcitur, cognoſcitur per aliquam ſimilitudinem, ſed anima non poteſt habere ſimilitudinem ſui in intellectu: ergo nõ poteſt ab intellectu cognoſci: ergo &c. Maior eſt Philoſophi 2. & 3. huius:* Tex cõm. 8. 2. tex. 30. *minor vero probatur. Similitudo rei intellectæ cauſatur à phãtaſmate rei: ſed animæ non eſt phantaſma, cum nõ ſit ſenſibilis: ergo &c. ¶ Quinto, ſi anima cognoſceret ſe, ſequeretur ꝙ idem moueret ſeipſum, hoc autem eſt contra mẽtẽ Philoſophi 7. Phyſ. ergo etc.* Tex. Cõm. 1 *Probatur cõſequentia, quia intelligens patitur ab intelligibili. ¶ Circa hanc quæſtionẽ tria ſunt facienda.* Reſpõſio ad quæſitum. *Primo præmittenda ſunt aliqua neceſſaria. Secundo reſpondẽdum eſt ad dubium affirmatiue. Tertio declarandus eſt modus quo anima intellectiua ſeipſam cognoſcit. ¶ Quantũ ad primũ aduertendũ primo, ꝙ cum anima ſit uniuerſale quoddam ſiue vniuocũ ſiue analogum ad aĩam vegetatiuã, ſenſitiuã, &*

 intelle-

intellectiuam, non quæritur hoc loco, de aliqua particulari anima ſecundum propriã rationẽ qua diſtinguitur ab alia, ſed de anima ſecundum cõmunem animæ rõnem, & abſolute. ¶ *Sciendum ſecundo, quòd licet ſciẽtia nominet habitum cõcluſionis per demonſtrationem acquiſitũ, tamen nõ ſolum dicimur habere ſcientiam concluſionis, ſed etiam ſubiecti, aliter tamen, et aliter. Dicimur enim habere ſciẽtiam de cõcluſione ſicut de eo, qđ ſcitur, de ſubiecto autem ſicut de eo de quo aliquid prædicatũ ſcitur. Vnde vnus, et idẽ habitus per demonſtrationem cauſatus, eſt ſcientia concluſionis demonſtratæ, et ſcientia ſubiecti concluſionis. Sicut ſi per demõſtrationẽ cauſetur in intellectu meo habitus iſtius concluſionis, homo eſt riſibilis, ille habitus eſt ſcientia illius concluſionis, ſicut eius, qđ ſcitur, & eſt ſciẽtia hominis, qđ eſt ſubiectũ cõcluſionis, ſicut eius de quo ſcitur riſibilitas. Quære re ergo de aliquo incomplexo, Vtrum de ipſo poſſit haberi ſciẽtia, eſt quærere utrũ poſſit eſſe ſubiectum concluſionis demonſtratæ ſiue ſcitæ, & ad hunc ſenſum quæritur, vtrum de anima ſciẽtia eſſe poſſit.* ¶ *Quantum ad ſecundũ reſpõdetur hac concluſione. De aĩa põt haberi ſcientia.* ¶ *Probatur, de eo qđ hẽt principia, partes, & paſsiones, poteſt haberi ſcientia, ſed aĩa habet principia, ſcilicet ex quibus ſit, ſcilicet qđ quid eſt eius, quod eſt principiũ demonſtrationis, habet etiam partes ſubiectiuas, ſcilicet animam vegetatiuam, ſenſitiuam, & intellectiuam, habet etiam multas paſsiones, vt patet per totum librũ de anima, ergo de anima poteſt haberi ſcientia, conſequentia nota cũ minori, maior vero eſt Philoſophi. 1. Poſter. volentis illas eſſe ſubiecti ſcibilis cõditiones.* ¶ *Dicetur forte, ꝙ Philoſ. in 1. Poſte. per partes non intelligit ſolũ partes ſubiectiuas, ſed etiã partes integrantes, vt vult ibidem. S. T. dicens, ꝙ licet qđ ibi dictũ poſsit intelligi de partibus ſubiectiuis, et etiam de partibus ex quibus componitur res, magis tamen uidetur intelligendum de ſecundo genere partium, licet ergo anima habeat partes ſubiectiuas, quia tamen non habet partes integrantes (cũ ſit forma ſimplex) nõ poterit eſſe ſubiectum ſcientiæ.* ¶ *Reſpondetur, ꝙ duplices ſunt partes integrantes. Quædã enim ſunt quæ cõponunt rem ſecundum eſſe reale, ſicut materia, & forma componunt res materiales. Quædam vero ſunt quæ componunt rationem, ſcilicet genus, & differentia. Animal enim, & rationale diffinitionem hominis integrant, & cõſtituũt, licet ergo ſubiectũ debeat habere partes integrãtes ſecũdo mõ non tñ primo mõ neceſſario. Deus enim, & ſubſtantiæ ſeparatæ, & ens nõ habent partes primo modo, & tñ de ipſis habetur ſcientia, ſic etiã anima habet partes integrantes diffinitionẽ eius, licet partes eam realiter integrãtes nõ habeat.* ¶ *Reſpondetur ſecundo vt dicit S. Tho. in eodẽ loco, ꝙ licet ea de quibus habetur ſciẽtia ꝑ priora ſimpliciter, ſint cõpoſita ſecundum ſe ex aliquibus prioribus, illa tamen de quibus habetur ſcientia per poſteriora ſimpliciter, et per effectus, nõ oportet eſſe compoſita in ſeipſis, ſed ſolũ quo ad nos: quia videlicet formamus de ipſis conceptus ex his quæ ſunt priora quo ad nos, et ſic apprehẽdimus ea tãquã cõpoſita ex his quę primo cognoſcimus in eſſe ctibus, dũ de eis formamus conceptũ cõpoſitũ, ſicut cũ dicimus Deus eſt ſubſtantia immaterialis æterna infinita &c. Licet .n. Deus ſit in ſe ſimplex, de ipſo tamẽ ex cõceptibus creaturarũ formamus conceptum compoſitũ, & ſic partes diffinitionis Dei ſũt partes Dei ſm̃ quòd in cognitione noſtra cadit. Cũ ergo animã cognoſcamus à poſteriori, et per effectus ac ope-*

Margin notes:

Sciẽtia alio modo habetur de concluſiõe, alio modo de ſubiecto ipſius.

De anima poteſt haberi ſcientia.

Tex. cõ. 43.

Quas partes requirat aliquid vt in ſcientia ſit ſubiectum.

Tex. 41.

Partes integrãtes ſunt in duplici differentia.

Addi.

Vide D. Th. p. p. q. 3. per totã vbi agitur de ſimplicitate dei & primo ſẽten. diſt. 8.

ac operationes non oportet ut componatur in eſſentia ſua ex alijs prioribus ſimpliciter, ſed ſecũdum ꝙ in cognitione noſtra accipitur, componitur ex aliquibus prioribus quo ad nos, inquantum formamus de ipſa cõceptum compoſitũ. ¶ Sed contra iſtas reſponſiones inſtari põt. Nã ex ipſis ſequitur, ꝙ pro eodem acciperet Philoſophus principia, & partes, & ſic alterum eorum eſſet ſuperflue poſitũ. Patet conſequẽtia: quia per principia intelligit Philoſophus principia ex qbus deuenimus in cognitionem rerum ſecũdum eſſentiã ſimplicium, & ſecundũ iſtas reſponſiones idem intelligit per partes ſcilicet partes ſecundum rationẽ. ¶ Reſpõdetur, & dicitur primo, ꝙ vtiq; Philoſ. pro eodẽ accipit prima principia, & partes. Vnde S. Th. ibidem dicit, ꝙ ſubiectũ alicuius ſcientiæ duplices partes habere poteſt .ſ. partes ex quibus componitur, ſicut ex primis ut dictũ eſt .i. ipſa principia ſubiecti, & ſubiungit de iſtis partibus eſſe intelligendũ, id qđ Philoſ. dicit. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ licet eadẽ ſm̃ rem ſint partes, & principia, alia tñ ratione dicuntur principia, & alia rõne partes. Dicuntur .n. principia inquantũ ex eorũ cognitione intellectus deuenit in cognitionem eorũ quorũ ſunt principia. Dicuntur aũt partes, inquãtum ex ipſis cõponitur ſubiectum aut ſm̃ rem, aut ſm̃ cognitionẽ noſtrã. Remanet itaq; ratio in ſuo robore. ¶ Quantũ ad tertium ſciendum eſt primo, ꝙ ſicut in genere entium eſt aliquid pura põia, ſcilicet materia prima, aliquid purus actus, ſcilicet Deus, aliquid medio modo ſe habens ſcilicet res mediæ ſubſiſtentes, quæ ſunt à Deo ꝓductæ, & creatę: ita in genere intelligibilium, eſt aliqd in potẽtia tantum ſcilicet intellectus noſter, qui nullo modo põt per ſeipſum intelligere aliquid in actu tantũ .ſ. Deus, aliquid vero medio modo .ſ. ſubſtãtiæ ſeparatæ, quæ aliqua in actu intelligũt, aliqua vero in potentia ſaltem quantum ad actualem conſiderationem. ¶ Notandũ ſecundo, ꝙ cum nihil operetur niſi ſit in actu, nihil enim calefacit, niſi ſit actu calidum, intellectus autẽ noſter cum ſit in pura potentia, oportet ſi debet intelligere, vt fiat in actu per aliquam formã, fit autem in actu per ſimilitudinem rei intelligibilis receptam in ipſo, & ideo per ipſam intelligit quemadmodũ ignis per calorem calefacit. Sciendum tertio, ꝙ aliqua intellectus noſter directe intelligit, aliqua vero intelligit reflexe. Directe dicitur aliqua intelligere, quãdo eius intuitus in illa immediate fertur, aliqua autẽ dicitur reflexe intelligere, quando ex aliquo intellecto redit ad cognoſcendum id, quod fuit cognitionis principiũ. ¶ Dico igitur, ꝙ ille eſt modus quo anima intellectiua in cognitionẽ ſui venit. Primo .n. intelligit id cuius ſpecie informatur, deinde intelligit ſe ĩtelligere, tertio cognoſcit ſe habere principia talis actus, quæ ſunt intellectus, & ſpecies intelligibilis, ex cõſideratione autẽ ſpeciei intelligibilis, dũ eam deprehendit immaterialem eſſe, eo ꝙ per ipſam vniuerſaliter intelligat, in ſuæ eſſentiæ cognitionem deuenit. Simili progreſſu in communẽ animæ rationẽ aſcendit. Ex motu .n. rerũ viuentiũ deuenit in cognitionem motionis actiuæ in ipſo viuente exiſtentis, ex cognitione motionis huiuſmodi ĩ cognitionem principij eius deuenit, et ex eo in communẽ quandam animæ rationem, quæ in omnibus viuentibus eſt primum principiũ quo ſeipſa mouẽt. ¶ Aduertendum tamen, quòd hunc modum dupliciter imaginari poſſumus. Vno modo, ꝙ per talem cognitionem reflexam non relinquatur in intellectu aliqua ſimilitudo repræſentãs quidditatem animæ, ſed tñ ſimilitudo ſenſibilis ſit ſemper principiũ cognoſcendi aĩam.

Vide diffuſius commẽt huius docto. 2. cõ. gentes c. 98. Circa prin.

Quomodo anima intellectiua deueniat in ſui cognitionẽ.

Quomodo anima intellectiua deueniat in cognitionẽ rationis communis animæ.

¶ *Alio mō poſſumus imaginari, ꝙ ſicut per demōſtrationē cauſatur in intellectu quidam habitus cōcluſionis, ita etiā per talem reflexam animę cognitionē cauſetur in intellectu quædā ſimilitudo reprę-ſentans animæ quidditatē, ſicut & phantaſia cauſat in ſe ſimilitudinē montis aurei, ex ſimilitudine montis, & ex ſimilitudine auri. Nam poſtquā ſemel cognouit quis animæ quidditatem per reflexionē, poteſt deinceps cum voluerit de animæ quidditate cōſiderare, nullā rem pro tūc ſenſibilē quidditatiue cognoſcendo: oportet ergo in intellectu eſſe aliquod principium per quod poſſit intellectus fieri immediate in talem actum cognoſcendi, & ſic oportet in intellectu eſſe ſimilitudinē animæ.* ¶ *Sed hic occurrit dubium. Sequitur enim, qd anima poterit directa cognoſci. Quod .n. per propriam cognoſcitur ſimilitudinem, directe cognoſcitur.*

Dubitatio.

Reſponſio.

¶ *Reſpondetur ꝙ antequā aliqua habeatur cognitio de anima, oportet quidē eā per reflexionem acquiri, ſed poſtquā per talem reflexā cognitionem cauſata eſt in intellectu animæ ſimilitudo, nō eſt incōueniens ſi tunc directe cognoſci poſſit, ſicut & alia quæ per propriā ſimilitudinē cognoſcuntur, hæc tamen probabiliter dixerī. Inferius aūt clarū fiet.* ¶ *Ad argumenta in oppoſitū reſpondetur. Ad primum quidē dicitur, ꝙ aliquid eſſe ſenſibile poteſt dupliciter intelligi. Vno mō per ſe: quia videlicet ipſum cadit ſub ſenſu. Alio mō per aliud: quia ſcilicet aliquid per quod in eius cognitionē deuenitur, cadit ſub ſenſu. Si eſſe ſenſibile primo modo accipiatur, negatur maior, immo dicitur, ꝙ nullum primo et per ſe intelligibile eſt iſto modo ſenſibile. Tale .n. eſt uniuerſale, ꝙ ſub ſenſu non cadit. Si autem ſecūdo modo accipiatur, negatur minor. Dico .n. ꝙ aīa non cadit ſub ſenſu niſi ꝑ actus ſuos qui ſunt mouere, & ſentire.*

Senſibile aliquid dicitur dupliciter.

¶ *Ad ſecundū negatur minor. Ad probationem dicitur primo, ꝙ illa diuiſio eſt diuiſio ī ens reale, et ens rationis, vt per ens in anima, intelligatur id, quod nullū habet eſſe, niſi eſſe cognitum, per ens uero extra animam intelligatur id, ꝙ aliud eſſe habet quam eſſe cognitum.* ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ anima eſt ens extra animam, idest ens reale, ſed tūc nō valet iſta conſequentia, nihil eſt extra ſe, ergo anima nō eſt ens extra aīam, ideſt ens reale.* Addi.

¶ *Ad tertiū dicitur primo, ꝙ maior propoſitio fallit in potentia habēte obiectū, quod eſt vniuerſale, vt vult S. Tho. qualis eſt intellectus qui hēt pro obiecto ens.* ¶ *Dicitur ſecūdo, ꝙ illa maior propoſitio ſi admitti vniuerſaliter debeat, eſt intelligenda reſpectu obiecti proportionati. Sed tunc dicitur obiectum proportionatum intellectus noſtri, ꝙ nō eſt ens cōmune, ſed quidditas rei materialis, vnde anima intellectiua debet eſſe denudata à natura ſenſibili, non aūt ab oī quidditate.*

Queſtion. 1. de ver q. 22. art. 1. ad 8. pro hac ſolutione vide Dominū Caie. p. p. q. 56. ar. 2. vbi diſputat maximam illā Ai. 3. de anima tex. 4. cognoſcens debet eſſe denudatum à natura cognitū. Vide 3. de anima q. 7.

¶ *Ad quartum dicitur primo ad maiorem, ꝙ nō oportet cognitū omne per propriam ſimilitudinem cognoſci, niſi de cognito primo & directe intelligatur, ſed ſufficit, ꝙ per alterius ſimilitudinē intellectus deueniat in eius cognitionē.* ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ ſimilitudo qua primo cognoſcitur aīa, cauſata eſt remote à phantaſmate, non quidē animę, ſed rei ſenſibilis, cuius eſt propria ſimilitudo, proxime autem cauſata eſt ab ipſa anima.* ¶ *Ad quintū negatur cōſequētia. Ad ꝓbationē dicitur primo, qd anima nō eſt id, ꝙ immediate ītelligit, ſed intellectus, vnde nō oportet ꝙ anima patiatur à ſe. Sed ꝙ intellectus ab anima per aliā animæ potētiā patiatur.* ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ intellectus ſimul cum ſpē intelligibili cāt intellectionē aīæ, vel etiā animæ ſimilitudinem, recipiens aūt eſt ſolus intellectus, vnde nō eſt idē totaliter mouēs, et motū.* Idem nō eſt mouens & motum.

QVAE-

QVAESTIO II.

Num ſcientia de anima ſit nobilior quacunque alia ſcientia præter diuinam.

Magis autem alteram altera, aut certitudine, aut ex eo ꝙ meliorum quidem & mirabiliorum, &c. Tex. I.

Vide lãdu nũ q. 5. huius libri.

QVAERITVR ſecũdo, Vtrum ſcientia de aĩa ſit nobilior quacũque alia ſcientia præter diuinam. Et videtur, quod non. ¶ Primo, ꝙ non quantũ ad certitudinem. Sciẽtiæ mathematicæ ſunt certiſſimæ, & sũt in primo gradu certitudinis, vt hẽt Commen. ergo &c. ¶ Secundo, non quantũ ad ſubiectum. Primus motor eſt nobilior anima, ſed ipſe eſt ſubiectũ libri 8. Phyſ. ſaltem quantũ ad aliquas concluſiones: ergo ſcientia 8. libri Phyſico. eſt nobilior ſcientia de anima. ¶ Tertio, forma cęleſtis corporis eſt nobilior anima: ergo ſcientia de illa forma eſt nobilior ſciẽtia de anima. Antecedens probatur. Tãto forma eſt nobilior quanto perfectius actuat ſuum ſubiectũ, ſed forma corporis cæleſtis perfectius actuat ſuũ ſubiectum quam anima, quia non relinquit illud in potentia ad aliã formam ſicut anima: ergo &c. ¶ Quarto, corpus animatum eſt nobilius anima: ergo ſcientia de corpore animato eſt nobilior ſcientia de anima. Antecedens probatur. Ens completum in ſpecie eſt nobilius eo, qđ nõ eſt completũ in ſpecie, ſed corpus animatũ eſt completũ in ſpecie, non aũt anima: ergo &c. ¶ In oppoſitũ eſt Phil. dicens. Propter vtraq; hæc animæ hiſtoriam rõnabiliter in primis ponemus. ¶ Rñdeo. Cũ dignitas ſcientiæ attendatur ex duobus .ſ. ex certitudine rei, & ex obiecto, vt dicit Phil. ¶ Primo oñdendũ eſt qũo ſe habeat iſta ſcientia ad alias in certitudine. ¶ Secundo qũo quantũ ad obiectũ.

2. Metaph. Comm. 16. Vt patet p totum.

Tex. 1.

Tex. 1.

¶ Quãtum ad primum, notandũ primo, ꝙ certitudo nihil aliud eſt quã determinatio intellectus ad vnum. Tunc .n. aliquis dicitur eſſe certus de aliqua re, quãdo illi firmiter adhęret, & nullo modo hæſitat, dicor .n. eſſe certus de iſta concluſione. Homo eſt riſibilis, quia ſum ita determinatus ad eã, & ita illi adhæreo, ꝙ nullo modo ad oppoſitum declino.

Quid ſit certitudo.

¶ Sciendum ſecundo, ꝙ inter habitus intellectus, tres ſunt certi .ſ. intellectus, ſcientia, et fides, in his includendo ſapientiam, ſed tñ aliud eſt qđ cauſat certitudinem in uno, & aliud qđ in alio. In intellectu .n. cauſatur determinatio intellectus ex lumine intellectus agentis facientis clarã notitiam principiorũ. In ſcientia ex eo, ꝙ concluſiones ſcitę clare videntur in ſuis principijs. In fide vero ex imperio voluntatis non ex aliqua euidẽtia. Vnde ſequitur, ꝙ certitudo ſcientiæ conſiſtit in duobus .ſ. in euidentia concluſionis, & in firmitate adhęſionis. Certitudo aũt fidei cõſiſtit tm̃ in firmitate adhęſionis nõ in euidentia, ſicut habẽs ſciẽtiã ſubalternatam, habet certitudinnem principiorũ illius ſcientiæ, non ꝙ illa clare videat, ſed quia illis firmiter adhæret ex electione voluntatis imperantis intellectui vt adhæreat. ¶ Sciendũ tertio vt hẽt Linconieñ. certitudo alicuius rei põt eſſe dupliciter. Aut .ſ. ex parte ipſius rei, quia ſ nata eſt cauſare magnã certitudinem ſui in intellectu diſpoſito, & ſibi proportionato. Aut ex parte intellectus: quia .ſ. intellectus illam certiſſime ſiue euidenter, & abſque dubitatione cognoſcit. Hæc aũt eſt duplex. Quædam enim

Quot ſint habitus intellectus certi.

Certitudo ſcientiæ in duobus conſiſtat.

Certitudo alicuius rei dupliciter. Linconien. 1. poſt. c. 17.

enim eſt certitudo ſimpliciter, quæ .ſ. habetur ex principijs, quæ ſunt concluſionibus priora ſimpliciter, ſiue ſint etiã priora quo ad nos ſicut accidit in mathematicis, ſiue non. Quædã vero eſt certitudo quo ad nos, quæ nunquam habetur ex his quæ ſunt concluſionibus priora, & notiora quo ad nos tantum. Iſtis ſuppoſitis

Scientia de anima quo eſt nobilior alijs ſcientijs.

¶ Ad quæſtionem poteſt primo dici, non eſſe mentẽ Philoſophi, quòd ſcientia de anima ſit nobilior omni alia excepta diuina, & certitudine, & dignitate obiecti diuiſiue, quaſi videlicet ſit qualibet dignior certitudine, & qualibet dignior obiecto, ſed ſm̃ collectiue, vt uelit dicere. Scientia de aïa cũ ſua certitudine quam habet, & dignitate ſubiecti ſimul ſumptis eſt nobilior quacunq; alia ſcientia: quia ſi alia ſcientia eſt dignior ipſa certitudine, ipſa ſua certitudine, & maiori dignitate obiecti excedit alterius dignitatem, quæ eſt propter maiorem certitudinem cum ignobiliori obiecto, ſimiliter ſi eſſet aliqua alia dignior dignitate obiecti, iſta cum ſua maiori certitudine, licet minori dignitate obiecti, eam excederet. ¶ Licet antẽ iſtud forte ſit Philoſophi intentum: pro maiori tamen intelligentia prætermiſſis multis opinionibus pono iſtas concluſiones.

Scientia de anima ẽ certior quacũque alia præter diuinã.

¶ Prima eſt. Scientia de anima eſt certior quacunque alia, præter diuinam, certitudine quę ſe tenet ex parte rei de qua conſiderat. ¶ Iſta concluſio probatur. Et primo, ꝙ ſit certior mathematica. Subſtãtia ẽ prior accidenti cognitione, vt dicitur. 7. Metaphiſ. & eſt prior non tantum prioritate temporis, ſed etiam prioritate perfectionis, perfectiori enim modo cognoſcitur, ſed ſubiectum libri de anima, eſt ſubſtantia ſcilicet anima, ſubiectum autem mathematicæ eſt accidens, ſcilicet quãtum: ergo &c. ¶ Secundo, ꝙ ſit certior alijs ſcientijs naturalibus probatur. Quanto

Tex. 4.

ſba eſt purior, & natura ſubtilior, tanto põt facere maiorem certitudinem in intellectu ſibi proportionato, quia quanto aliquid eſt magis in actu, & magis abſtractũ, tanto eſt magis intelligibile, ſed anima eſt ſba purior, & abſtractior quocunque alio ſubiecto alterius ſcientiæ naturalis: quia aliæ res naturales ſunt compoſitæ ex materia, & forma: ergo &c.

Opinio Linconienſis.

¶ Iſtam concluſionẽ ponit Linconienſis dicens, quæ priora ſunt ꝓpinquiora ſunt luci ſpirituali, cuius ſupereffuſiõe res intelligibiles ab aſpectu mẽtis ſunt actu viſibiles, & magis ſunt receptibilia illius lucis, & magis penetrabilia ab aſpectu mentis, vnde & certiora ſunt, & ſcientia quæ de his eſt, eſt ſcientia certior. Sm̃ hunc modũ ſcientia de ſubſtantijs incorporeis ſeparatis, certior eſt ſcientia de ſubſtantijs incorporeis ligatis, & hæc iterum certior eſt quam ſcientia de ſubſtantijs corporeis, vt dicit Ar. quia ſcientia de anima eſt certior alijs ſcientijs naturalibus quæ ſunt de corporibus naturalibus mobilibus. ¶ Secunda concluſio. Scientia de anima eſt certior quacunque alia etiam mathematica, & diuina, certitudine ex parte intellectus ſe tenente, quo ad nos.

Probatio.

Probatur. Scientia quę procedit ex his quæ vnuſquiſq; experitur in ſeipſo, eſt certiſſima quo ad nos, nihil .n. magis eſt notũ homini quã id qđ in ſeipſo experitur. Sed ſcientia de anima eſt huiuſmodi, procedit enim ex operationibus animę, quas vnuſquiſq; in ſeipſo experitur, ſcit enim ſe habere animã vnuſquiſque, & ſe videre, audire &c. ergo &c.

Addi.

¶ Sed contra iſtam concluſionem quantum ad mathematicã arguitur à quibuſdam, probant enim, quòd ſcientia de anima non eſt certior mathematica: quia ex his quæ nobis certiſſima ſunt procedit. ¶ Primo certitudo quo ad nos demõſtrationis, non attenditur penes certitudinẽ

*quo ad nos rerum ex quibus proceditur,
ſed penes certiorem applicationem eius
à quo procedit ad id, qđ procedit, ſicut
medij ad concluſionem. Sed non experi-
mur in nobis certitudinem talium conne
2. metaph. & com. vlt. xionum eſſe: ergo &c. ¶ Secundo, quia
cũ dicit Auerr. ꝙ mathematicæ ſunt in
primo gradu certitudinis, & naturales
ſequuntur eas, oportet hoc intelligere ẽt
de certitudine quo ad nos, aliter mathe-
maticæ non eſſent in primo gradu. ¶ Rñ
detur, & dicitur ad primum, ꝙ certitudo
demonſtationis quo ad nos, attenditur ex
certitudine apud nos principiorũ ex qui-
bus aliquid demonſtratur: quia videlicet
illa ſunt nobis nota, & manifeſta, licet
etiam concurrat applicatio principiorũ
ad concluſionem: quia videlicet videtur
concluſio in pręmiſſis contineri, & dici-
tur, ꝙ ſicut & aĩam nobis ineſſe cognoſci
mus maniſeſte, & operationes, ita et ma
nifeſte cognoſcimus concluſiones quæ ex
iſtis deducuntur, in ipſis cõtineri. ¶ Ad
sm̃ dicitur, ꝙ mathematicæ dicuntur eſſe
in primo gradu certitudinis: quia proce
dunt ex his, quæ ſunt, & ſimpliciter, et
quo ad nos notiora concluſionibus. Prin
cipia .n. ſunt concluſionibus vtroque mo
do notiora, naturales aũt procedunt ex
his quæ concluſionibus ſunt notiora quo
ad nos tantum: quia maiori ex parte ex
effectibus qui ſunt nobis cauſis notiores
procedunt. Cum hoc tñ ſtat, ꝙ certitudi
ne quo ad nos tantum, demonſtrationes,
quæ in libro de anima fiunt, ſint certiores
demonſtrationibus mathematicis: quia
principia ex quibus demonſtrationes de
aĩa fiunt, ſunt nobis notiora, & certio-
ra principijs ex quibus demonſtrationes
mathematicę ꝓcedunt. Iſta concluſio vi
In expoſitio. Tex. 1. detur eſſe de mente S. Th. in litera. Nã
& ipſe hanc rõnem tangit. ¶ Ex hoc ap
Comm. 1. paret, ꝙ exceptio quã facit Commen. in-
quiens hanc ſcientiã oẽs alias excedere,
& certitudine demonſtrationis, & nobi-
litate ſubiecti pręter diuinam, non intel-
ligitur quantum ad vtrũq; diuiſiue, qua
ſi .ſ. ſcientia de anima non excedat diui-
nam, neque certitudine demonſtrationis,
neq; nobilitate ſubiecti. Conſtat .n., ꝙ
eã excedit certitudine demonſtrationis,
de qua Philoſ. intendit, ſcilicet de certi-
tude quo ad nos. Sed ſenſus eſt, qđ cum
omnes alias quantum ad utrumque exce
dat, diuinam non excedit quantum ad v-
trumque, ſed tantum quantum ad certi-
tudinem demonſtrationis .ſ. quo ad nos,
quãtum vero ad nobilitatem ſubiecti eã
non excedit, ſed magis exceditur ab ea.
¶ Tertia concluſio. Scientia de anima
non eſt certior mathematica ex parte in-
tellectus certitudine ſimpliciter. Proba-
tur. Demonſtrationes mathematicę ꝓce
dunt ex cauſis formalibus, quę ſunt prio
res ſimpliciter: quia abſtrahunt à mate-
ria, & motu, ergo &c. ¶ Hanc qua- 6. Met. Te. 2.
que concluſionem Linconieñ. tangit di-
cens, ꝙ in mathematicis eſt rarior error,
eo ꝙ res mathematicę ſunt bene viſibi-
les ab intellectu: quia dicimus, ꝙ res di
uinę ſunt magis viſibiles ab aſpectu men
tis ſano non obnubilato phantaſmatibus,
ſed ab aſpectu mẽtis ęgro, qualis eſt aſpe
ctus noſter, mõ cũ grauamur mole corpo
ris ex affectu rerũ corporalium, ſunt res
inuolutę phãtaſmatibus magis uiſibiles.
Intellectui igitur humano qualis eſt ad-
huc in nobis ſunt res mathematicę certiſ
ſimæ, ad quas cõprehendendas nos iuuãt
phantaſmata: ſed intellectui talis qualis
debet eſſe sm̃ ſtatũ ſui optimũ ſunt res di
uinæ certiſſimę ¶ Sciendum tñ, ꝙ Phil.
comparat ſcientiam de anima tantũ ſciẽ
tijs naturalibus, non autem mathemati-
cę aut metaphyſicę, & ideo abſolutę, &
abſque exceptione dicit ipſam propter
vtraque alias antecedere. Et S. Thom.
ait, ꝙ ſcientia de anima eſt nobiliorum:
quia*

Scientia accipit dignitatē ab obiecto non quantum ad id, quod eſt, ſed quātum ad rationē ſub qua in tali ſcientia cōſideratur.

quia anima eſt nobilior inter inferiores creaturas. ¶ Quantū ad ſm̄ principale. Sciendum primo, quòd ſubiectum alicuius ſcientiæ pōt conſiderari dupliciter. Vno modo quantum ad id, quòd eſt. Alio modo quantum ad rōnem formalem, qua conſideratur in tali ſcientia. Scientia ergo accipit dignitatem à ſubiecto nō quantum ad id, quòd eſt: ſed quantum ad rōnem ſub qua conſideratur in tali ſciētia. Non .n. inconuenit vnam ſcientiā conſiderare ſubiectū aliqđ quod ſm̄ ſuam entitatem eſt nobilius ſubiecto alterius ſciētiæ, ſm̄ tñ rationem formalem, qua conſideratur in tali ſcientia, eſt ignobilius. Sicut ſi aliqua ſcientia conſideraret de homine inquantum habet magnitudinē: & alia conſideraret de equo inquantū ſubſtantia. Scientia conſiderans de equo eſſet nobilior ſcientia conſiderante de homine: quia ſub nobiliori ratione iſta conſiderat de equo, quam illa de homine.

Addi. S Tho. in proœmio de ſēſu, & ſenſato, & eſt Ariſt. ibidē.

¶ Notandum ſecundo ꝙ de anima pōt eſſe duplex conſideratio. Vna ſm̄ ꝙ conſideratur quadā abſtracta conſideratione .ſ. ſecundū ſe, et quantum ad paſſiones quæ ſunt ſolius animę, ſicut intelligere, & velle, & etiam quantū ad paſſiones coniuncti in ordine tñ ad ipſam animam, vt ſunt paſſiones ipſius. Alia conſideratio poteſt eſſe ipſius animæ quantum ad paſſiones eius ſm̄ quandam cōcretionem ad corpus ſecundum quòd ſunt actus corporis. Prima conſideratio pertinet ad librum de anima. Secunda ad alios libros naturales de corpore animato. ¶ Pono igitur iſtam concluſionem. Scientia de anima eſt nobilior ex parte ſubiecti quacunque alia ſcientia præter diuinam. Qđ aūt anima vt cōſideratur in libro iſto ſit nobilior quacunq; re inanimata, ſatis clarum eſt, cum conſideretur ſecundum propriam ſuā rationem, ſecundum quam eſt viuentium principium, & ſub ipſa contineatur anima intellectiua quę eſt nobilior quacunque re inanimata: ſed quòd ſit nobilior corpore animato probatur. Quanto ratio formalis alicuius obiecti eſt abſtractior, tanto eſt nobilior, ſed ratio formalis animę ſecundum quòd conſideratur de ipſa in libro de anima, eſt abſtractior ratione formali corporis animati, & etiam ipſius animę ſecundum quòd conſideratur in paruis naturalibus: ergo eſt nobilior. conſequentia nota cum maiori: quia omnis ſcientia eſt per abſtractionem à materia. minor probatur, nam in iſto libro conſideratur de anima, quantum ad paſſiones eius, in ordine tñ ad ipſam animā. In alijs autē libris naturalibus conſideratur de rebus animatis vt illis paſſiones coniuncti attribuuntur tanquam per corpus exercitę, ſed illa ratio eſt abſtractior: ergo &c. ¶ Ad argumēta in oppoſitum rñdetur. Ad primum dicitur, ꝙ Cōmentator loquitur de certitudine ſimpliciter ex parte intellectus, in quo ſenſu conceſſum eſt ſcientiam de anima nō eſſe certiorē mathematica. ¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ licet primus motor ſit nobilior anima ſm̄ ſuam ſubſtantiam, conſideratur tñ in 8. Phyſic. ignobiliori modo quam anima in libro de anima. Cōſideratur enim ibi de primo motore in ratione principij motus, ſed inquantum cauſa motus localis eſt, & quantum ad conditiones quæ ex motu de ipſo cōcludi poſſunt, quæ eſt minus nobilis conſideratio, quam ſit conſideratio de anima inquantum eſt principium formale viuendi, ſentiendi, & intelligendi. ¶ Si aūt inſtetur, ꝙ nobilior eſt cauſalitas effectiua quæ cōuenit primo motori, cauſalitate formali quę conuenit animæ. ¶ Rñdetur, quòd licet reſpectu eiuſdē effectus nobilior ſit cauſalitas effectiua, præſertim primi efficientis, ſi tñ ad diuerſos effectus comparentur, pōt econtrario eſſe. Sic eſt in

propoſito

propoſito. Eſſe enim principium formale intrinſecum intelligendi, aut etiã ſentiendi, nobilius eſt quam eſſe principium effectiuum motus localis inquantum hmõdi. ¶ *Ad tertiũ reſpõdetur, quòd unam formam eſſe nobiliorem altera poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſecundũ ſubſtantiam ſuã. Alio modo in ratione formę. Si primo mõ accipiatur nobilitas, negatĩ antecedens, ad probationẽ negatur maior. Si ſecundo mõ negatur conſequẽtia, quia ſecundum illam rationẽ non cõſideratur de forma in iſtis ſcientijs, ſed conceditur antecedens, quia forma corporis cęleſtis implet totam capacitatẽ materię, non autem anima.* ¶ *Ad quartum dicitur, quòd licet corpus animatum ſit nobilius aĩa ſecundum ſe, tamen ſecundũ formales rationes quibus de illis conſideratur in ſciẽtia naturali, eſt econuerſo, vt dictum eſt in quæſtione.*

Forma eſt altera nobilior dupliciter.

QVAESTIO III.

An ſcientia de anima ſit difficilima.

Omnino autem, & penitus difficillimorũ &c. Tex. IIII.

Ian. q. 6. Fauellus q. 5.

QVAERITVR tertio, Vtrum ſciẽtia de anima ſit difficillima. Et videtur quòd nõ. ¶ *Primo, ſciẽtia de materia prima ẽ difficilior ſciẽtia de anima: ergo ſcientia de anima non eſt difficillima. Antecedẽs ꝓbatur. Quanto aliquis eſt magis remotum ab actu, tanto eſt difficilioris cognitionis: quia unumquodque intelligitur inquantum eſt in actu, ſed materia eſt maxime remota ab actu, cũ ſit ens in pura potentia: ergo &c.* ¶ *Secundo, ſcientia de anima eſt certiſſima, certitudine quo ad nos, vt ſupra dictũ eſt: ergo eſt etiam facillima. Antecedens eſt Philoſ. vt ſuperius declaratum eſt: conſequentia patet, quia certiora quo ad nos ſunt euidentio- & per conſequens facilliora cognitu.* ¶ *Tertio, ꝙ per ſuperabundantiam dicitur, vni ſoli conuenit, ſed ſcientia metaphyſica eſt difficillima, vt dicitur in proœmio Metaphyſicę: ergo non ſcientia de anima.* ¶ *In oppoſitum eſt Philoſ. Omnino autem, et penitus difficillimorũ etc.* ¶ *Pro declaratione huius quęſtionis, ſciendum eſt primo, quod vt habet Philoſo. 2. Metha. difficultas cognoſcẽdi aliquam rem poteſt contingere aut ex parte ipſius rei, aut ex parte ĩtellectus. Ex parte quidem rei, quia unũquodque eſt intelligibile inquantum eſt in actu, quanto eſt aliquid minus in actu tanto eſt minus intelligibile, unde qđ parum hẽt de actu eſt cũ difficultate cognoſcibile: ex parte uero intellectus qñ ipſa res eſt maxime ĩ actu, & ꝑ conſequẽs maxime intelligibilis: ſed tamẽ intellectus non eſt tãtę virtutis, vt poſſit eleuari ad eius cognitionẽ. Sicut eſt de intellectu noſtro reſpectu ſubſtantiarũ ſeparatarum. Illę .n. ſunt maxime intelligibiles ſecundũ ſe, ſed propter debilitatem intellectus noſtri non poſſunt à nobis quidditatiue cognoſci.* ¶ *Sciendũ ſecundo quòd poteſt eſſe duplex cognitio alicuius rei. Vna imperfecta, qua ſcilicet cognoſcitur quantum ad an eſt, & quantum ad aliquod prædicatum cõmune, non tamen cognoſcitur quidditatiue eſſentia rei. Sicut cum cognoſcitur quòd hõ eſt, & quòd eſt ſubſtãtia alia perfecta ſcilicet quãtũ ad quia eſt: quia ſcilicet quidditatiue, & perfecte cognoſcitur eſſentia*

q. ꝓcedenti.

Cognitio alicui⁹ duplex vna perfecta alia imperfecta.

rei, ſicut cum cognoſcitur, quòd homo eſt animal rationale. ¶ *Sciēdū tertio, quòd difficultas cognoſcendi aliquam rem poteſt accipi dupliciter ſcilicet intenſiue, et extenſiue. Intenſiue ſcilicet quando cum difficultate poteſt penetrari eſſentia rei. Extenſiue quãdo circa eandem rem ſunt multę difficultates numero. Iſtis notatis pono iſtas cõcluſiones.* ¶ *Prima concluſio. Sciētia de anima eſt difficillima extenſiue, patet ex quæſtionibus quas enumerat Philoſophus & ſequentibus quæ ſunt multę.* ¶ *Secūda eſt. Sciētia de anima eſt difficillima ex parte intellectus noſtri, quantum ad cognitionem perfectam quidditatis ipſius animæ. Probatur. Quanto aliquid eſt remotius à ſenſu, tanto eſt difficilioris cognitionis modo dicto, ſed aīa eſt remotiſſima à ſenſu: ergo &c. conſequentia nota, & maior patet: quia cognitio intellectiua dependet à ſenſu: minor etiam patet: quia anima non eſt corporea vt ſit ſenſibilis &c.* ¶ *Tertia cõcluſio. Scientia de anima ex parte ipſius animæ eſt facillima. Probatur. Quãto eſt aliquid magis in actu, tanto eſt magis cognoſcibile, ſed anima eſt maxime in actu, immo actus: ergo &c.* ¶ *Quarta cõcluſio. Scientia de aīa ex parte noſtri quantum ad cognitionē an eſt, & imperfectã eſt facillima. Probatur. Cauſa cuius effectus ſunt notiſſimi nobis, eſt nobis notiſsima: ſed effectus animę ſunt nobis notiſſimi, quibilibet enim experitur ſe videre, audire &c. ergo cognitione an eſt et imperfecta, anima ē notiſsima quo ad nos. Videtur hoc eſſe de mente Sanctus Tho.* ¶ *Ad argumenta in oppoſitum reſpõdetur. Ad primum dicitur quòd alterius rationis eſt difficultas cognitionis materię, & alterius difficultas cognitionis animę: quia illa eſt ex parte materiæ, iſta eſt ex parte intellectus. Conceditur ergo antecedens, & totum argumentum loquendo de difficultate quæ ſe tenet ex parte rei, ſed de illa difficultate nõ loquimur in propoſito.* ¶ *Ad ſecundum dicitur primo ꝙ non inconuenit vnam ſcientiam eſſe facilem & difficilem diuerſis modis.* ¶ *Dicitur ſecundo quòd ſcientia de aīa eſt certa quo ad nos, & facilis quantum ad cognitionem imperfectam, et hoc modo locutus eſt Philoſophus ſuperius: eſt autem difficilis quo ad cognitionem perfectam, & hoc modo loquitur hic. Vel eſt facilis ex parte ipſius animę, difficilis autem ex parte intellectus ſecundum cognitionem perfectam.* ¶ *Ad tertiū dicitur quòd ſuperlatiuum dupliciter exponitur. Vno modo negatiue ſcilicet per negationem comparatiui. Alio modo poſitiue ſcilicet per negationem poſitiui comparatiue ſumpti. Primo modo, tu es fortiſſimus iſtorū, exponitur, tu es fortis, & iſti ſunt fortes, & non aliquis iſtorum eſt fortior te, ergo &c. Alio modo ꝓbatur. Tu es fortis, & iſti ſunt fortes, & nõ aliquis iſtorum eſt ita fortis ſicut tu, ergo &c. Si ergo accipiatur ſuperlatiuum vt exponitur primo modo, negatur maior. ſufficit enim quòd illud ꝙ alicui conuenit ſecundum exiſtentiam, alteri nõ conueniat ſecundum magis: & ſic in ꝓpoſito ſcientia de anima eſt difficillima: non quia non habeat partem in difficultate, ſed qa non habet ſuperiorem. Si autem ſuperlatiuum ſecundo modo accipiatur conceditur totum argumentū. Poteſt etiã aliter dici quòd ſciētia de anima eſt difficillima non abſolute ſed ī reſpectu ad ſciētias naturales. Vnde Philoſ. nõ dicit ſimpliciter ipſam eſſe difficillimam ſed de numero difficillimorū & tunc ad maiorem dicitur ꝙ illud qđ dicitur ſecundum exiſtentiam vni ſoli conuenit abſolute, tñ pluribus poteſt conuenire reſpectiue.*

Qđ ſcia de aia ſit difficillima. Tex. 4.

15.

Tertia concluſio.

Quarta concluſio.

Addi.

De veri. q. 10 ar. 8. ad [illegible]

Superlatiuus dupliciter expoſitus.

QVÆ-

QVAESTIO IIII.

Num accidentia conſerant ad cognoſcendum quod quid eſt ſubſtantiæ.

Accidentia conferunt magnam partẽ &c.   Tex. XI.

Sueſſanus di ſputatione 3. ſuper 7. Metap.

QVAERITVR quarto, Vtrum accidentia conferant ad cognoſcẽdum quodquid eſt ſubſtãtiæ. Et uidetur ꝙ nõ. ¶ Primo, quia tunc accidens prius cognoſceretur quam ſubſtantia: ſed hoc eſt contra Philoſ. dicentem ꝙ ſubſtantia eſt prior accidẽte cognitione, ergo &c. ¶ Secundo, eadẽ sũt principia eſſendi & cognoſcendi: ſed accidens nõ eſt principium eſſendi ſubſtantiæ: ergo nõ eſt principium cognoſcendi. ¶ Tertio, quod quid eſt, eſt principiũ cognoſcendi accñs, ergo accñs non eſt principium cognoſcẽdi ſubſtãtiã. alioquin idẽ eſſet notius & ignotius. In oppoſitũ eſt Philoſo. Reſpondeo. ¶ Circa modum quo accñtia conferũt ad ſubſtantiæ cognitionẽ, uarie poſſumus opinari. ¶ Primo namque poßumus dicere ꝙ res ſenſibilis particularis cauſat ſimilitudinem ſui in ſenſu exteriori, & per illũ cauſat phantaſma in phantaſia, qđ quidem eſt repræſentatiuum accidentis concreti, et eſt accidens: phantaſma aũt ſimul cum intellectu agente cauſat ſpeciem intelligibilem in intellectu poſſibili, ꝑ q̃ cognoſcitur qdditas ſubſtãtiæ, & per hũc modum accñs confert ad cognoſcendũ quod qd eſt, quia phãtaſma, qđ eſt accñs cauſat ſpeciem in intellectu, per q̃ cognoſcitur qđ quid eſt. ¶ Sed licet qđ dicitur ſit uerũ, nõ ſufficit tamen ad hoc mentẽ Philoſ. cum sm̃ expoſitionem omnium, maxime S. Tho. illud dicat Philoſ. quia cum differentię rerum ſint ocultæ, oportet per differentias accidentales in cognitionem illarũ deuenire, ex quo patet ꝙ per cognitionem accidentis oportet deuenire in cognitionem ſubſtantię. ¶ Poſſumus ſecũdo dicere ꝙ cognitio accidẽtis confert ad cognitionẽ ſubſtãtiæ, non quidem qa prius ab intellectu cognoſcatur accidens quã ſubſtantia: ſed qa ad cognoſcendũ qđ quid eſt per intellectũ, oportet prius cognoſcere accñs per ſenſum. Sed hoc non uidetur etiã eſſe ad mentem Philoſ. hoc loco, qa sm̃ expoſitionem S. Th. illud hẽt ueritatem: eo ꝙ differẽtiæ rerũ ſint ignotę, & ꝓpterea oportet ꝙ vtamur eis loco differentiarũ eſſentialiũ. Mõ non poſſumus illis taliter vti, niſi cognoſcamus ea vniuerſaliter qđ nõ poteſt eſſe ꝑ ſenſum: ideo &c. ¶ Poſſumus tertio dicere ꝙ abſolute primũ cognitum abſolute ab intellectu eſt accñs concretiue dictũ, vt vult Herue. et ꝑ accñs hoc modo cognitũ, deuenimus in cognitionem qđ quid eſt sbtiæ. ¶ Sed iſte modus ſupponit falſum .ſ. ꝙ accñs prius abſolute loquendo cognoſcatur q̃ ſubſtantia vt declaratur à Phil. ¶ Ideo eſt alius modus dicendi. Pro quo notandm quòd de aliqua re poteſt eſſe duplex cognitio. Vna confuſa qua ſcilicet cognoſcitur res quantum ad aliquod prędicatum commune, ut ꝙ hõ eſt ſubſtãtia, aut corpus, aut aliqđ hmõi. Alia diſtincta, qua inq̃ res quãtũ ad oĩa ſua principia eſſentialia cognoſcitur. ¶ Dico igitur primo, ꝙ ad cognitionem confuſam sbię non cõfert cognitio intellectiua accidentis. ¶ Probatur. Id qđ ponitur indiffinitiõe alicuius ẽ eo prius cognitum: ſubſtantia ponitur in diffinitione accidentis: quia accidẽs diffinitur per additamentũ, vt habetur ex Phil. ergo prius cognoſcitur ſubſtãtia q̃ accidens, non ergo accidens ducit in omnem co-

Margin notes: 7. Metaph. Tex. 4. — Tex. 11. — Quoli. 3. q. 12. — 7. Metaph. Tex. 4. — Cognitio duplex confuſa ſcilicet & diſtincta. — 7. Metaph. Tex. 4.

nem cognitionem ſubſtantiæ. Hoc ſic intelligo, ꝙ non prius cognitio eſt accidẽtis abſolute accepti quã ſubſtãtiæ, nec prius cognoſcitur propriũ accidẽs quam ſuum ſubiectũ cognitione confuſa. ¶ Dico ſecundo quòd cognitio confuſa accidẽtis cõfert ad cognitionem diſtinctã ſubſtantiæ, & hoc intellexit Philoſo. Manifeſtũ eſt enim quòd cum nõ habeamus differẽtias rerum, incipimus ab accidentibus, vt illas inuenire poſſimus. ¶ Sed ſciẽdum ꝙ iſto modo poſſunt accidentia conferre ad cognoſcendum quod quid eſt dupliciter.

Confuſa accidentiũ cognitio dupliciter ad quod quid eſt cognoſcẽdũ cõfert.

¶ Vno modo quando vtimur ipſis loco differẽtiarum eſſentialium, quæ totaliter nobis incognitæ ſunt, ſicut cũ dicimus homo eſt aĩal bipes, et tunc ſunt accipienda accidentia quę in plus ſe habeãt quã diffinitum, vt docet Philoſ. & S. Tho. ibidem, quia accidentia propria demõſtrantur per diffinitionem ſubiecti: vnde non poſſunt poni loco differentiarũ. Hoc mõ diffinit ibi Philoſ. numerũ ternariũ ꝙ eſt numerus ĩpar vtroq; mõ primus, eẽ aũt utroq; mõ primũ, nõ conuenit ſolũ numero ternario, ſed et numero binario. Neq; .n. cõponitur ex numeris, neq; alio numero menſuratur, tamen hoc totũ numerus impar vtroq; modo primus conuertitur cum ternario.

Poſte. Tex. 17.

¶ Alio mõ conferunt accidentia ad quod quid eſt, non quia accipiantur loco differentiarum eſſentialium, ſed quia ex conſideratione illorum accidentium deuenimus in cognitionem differentiarum eſſentialium, et tunc ſumenda ſunt propria accñtia: quia tunc effectus ducit in perfectã cognitionẽ cauſæ quando illi adęquatur, ſola autem accidentia propria adęquãtur qdditatibus: unde etc.

Primum dubium.

¶ Sed hic occurrunt duo dubia. Primũ eſt. Species intelligibilis repręſentat rem abſq; cõditionibus materialibus & quantum ad principia eſſentialia: ergo intellectus informatus ſpecie alicuius rei poterit cognoſcere quod quid eſt non cõcurrentibus accidentibus.

Secundum dubium.

¶ Secundum dubium eſt. Si intellectus ex cognitione accedentis, deuenit in cognitionem qđ quid eſt, ſequitur quòd quidditas rei cognoſcatur per diſcurſum, ſed hoc eſt contra Philoſophum vocantem cognitionem quod quid eſt, ſimplicẽ intelligentiã, ergo &c.

3. huius. Tex. 31.

¶ Ad primum dubium reſpondeo primo quòd ſi aliqua ſpecies ponatur repręſentatiua quidditatis rei perfecte & diſtincte, ad cognoſcendã talem quidditatem, non requiritur cognitio accidentis, vt dicit S. Tho. ¶ Dico ſecundo, ꝙ omnis ſpecies repręſentat quidditatem ſine conditionibus materialibus: nõ tamẽ omnis repręſentat quidditatem diſtincte repręſentando genus proximum & vltimam differentiam, et tunc accidens confert ad diſtincte cognoſcẽdum illam quidditatem.

Expo. tex. 32.

¶ Ad ſecundũ dicitur primo ꝙ quidditas alicuius poteſt dupliciter cognoſci .ſ. in quadam confuſione, non cognito proximo genere, & vltimis differentijs, ſicut ſi aliquis de natura hominis apprehenderet, quia eſt ſubſtantia. Alio modo põt cognoſci diſtincte per reſolutionem in proximum genus, & vltimam differentiam, & hoc mõ cognoſcit aliquis hominis qdditatem, cum cognoſcit hominẽ eſſe ſubſtãtiam animatam ſenſibilẽ rationalem. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ cognitio quidditatis quantũ ad id quod immediate repræſentatur per ſpẽm intelligibilem, eſt ſimplicium intelligentia, ſiue per illam ſpẽm repræſentetur qdditas cõfuſe, ſiue diſtincte, ſed cognitio quidditatis qñ ſpẽs nõ repræſentat primo oĩa genera, & vltimas differẽtias, põt acquiri ꝑ diſcurſũ. Alioquin fruſtra Philoſõ. traderet modũ venandi diffinitiones per diuiſionem, et cõpoſitionem.

2. Poſte. Tex. 18. & ſequẽ.

¶ Reſpondetur tertio qđ licet quidditas rei ſimplici apphẽſione cognoſcatur per ſuã ſpeciem intelligibilem, & non

3. de anima Tex. 31.

& non poſſit ꝑ diſcurſũ inquiri diffinitio quantum ad entitatem, vt volunt Philoſ. tamen nõ ſimplici apprehenſione cognoſcitur quantum ad intentiones logicas: diuidendo ipſam in genus & differentiam. Ipſa enim quidditas eſt vna ſecundũ rẽ: diſtinctio aũt in genus, & differentiã eſt per opus intellectus: et qa difficile ẽ videre quomodo conueniat in genere propinquo cum alia quidditate: & per qđ vltimo differat ab alijs: ideo oportet inueſtigare diffinitionem: & forte iſta eſt mens Philoſ. ¶ Ad argumenta reſpondetur. Ad primum dicitur ꝙ ſubſtãtia eſt prior cognitione quam accidens ſm̃ ſe ſimpliciter quo ad nos cognitione confuſa: cũ hoc tñ ſtat ꝙ cognitio confuſa accidentis pręcedat cognitionẽ diſtinctã ſubſtantiæ.

1. poſt. T. 18

¶ Ad ſm̃ dicitur ꝙ licet omne principiũ eſſendi ſit principiũ cognoſcendi niſi ſit materia, non tñ econuerſo. ¶ Ad tertiũ dicitur qđ non eſt inconueniẽs ſubſtantiã eſſe principiũ cognoſcendi accidens ſicut cã eſt principiũ cognoſcendi effectum à priori, & accidens eſſe principiũ cognoſcendi ſubſtantiam ſicut effectus ducit in cognitionẽ cauſæ à poſteriori. Ad argumẽtũ ergo negatur cõſequẽtia: ad ꝓbationẽ dicitur qđ non eſt incõueniẽs aliquid eſſe notius et minus notum diuerſimode, vnde in propoſito quodquid eſt, eſt prius notũ ſimpliciter q̃ accidens, ſed accidens eſt prius cognitum quo ad nos, ideo quod quid eſt, eſt principium cognoſcendi accidẽs à priori. Accidẽs aũt eſt principiũ cognoſceudi quodquid eſt à poſteriori.

QVAESTIO V.

An logicus diffiniat tantum per cauſam formalem.

Differenter autem diffiniet phyſicus, &c. Tex. XVI.

Iannunus q. 12. Chryſoſt. q. 11.

QVAERITVR quinto, Vtrum logicus diffiniat tantum per cauſam formalem. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo diffinitio prędicatur de eo cuius eſt diffinitio in recto. Sed forma non prædicatur de eo cuius eſt forma in recto, quia eſt pars, ergo non poteſt aliqua diffinitio dari per cauſam formalem tantum: ergo &c. ¶ Secundo, Logicus diffinit per genus & differentiã. Sed genus eſt materia, & differentia eſt forma, ergo non diffinit tantum per formam. ¶ In oppoſitũ eſt Philoſophus. tex. 16. Reſpondeo. ¶ Pro declaratione iſtius difficultatis notandũ primo, ꝙ ſicut formę eſt perficere, materiæ vero perfici: ita omne quod eſt perfectiuum alicuius, induit quodammodo rationem formę, qđ vero perficitur rõnem materię. ¶ Sciendum ſecundo ꝙ inter cauſas eſt talis ordo, ꝙ finis eſt perfectio agentis, eo quòd eſt ſibi ratio, vt agat. Omne enim agens agit propter finẽ. Agens eſt perfectio formę, quia quanto agens eſt nobilius, tãto producit nobiliorem formam, forma aũt eſt perfectio materię, eo quòd dat ſibi eſſe. Diffinitio ergo dicitur formalis, non tñ quia datur per cauſam, quę vere eſt forma, ſed quia datur per id quod eſt perfectiuum alterius, diffinitio aũt materialis dicitur quę datur per id quod perficitur ab altero. Vnde qñque diffinitio quæ datur per materiam & formam dicitur materialis, & quę datur ꝑ efficiens dicitur formalis. Sicut cum dicitur, tonitruum eſt continuus ſonus in nubibus, eſt materialis, cum aũt dicitur, tonitruũ eſt extinctio ignis in nube, eſt formalis. Aliqñ diffinitio quę datur per cauſam finalem, eſt formalis, & quę datur per alias

Quis ordo inter cauſas

2. Phyſic. Tex. 79.

Quotuplex eſt diffinitio.

alias cauſas eſt materialis, ſicut hæc materialis eſt. Domus eſt cooperimentũ factũ ex lapidibus, lignis &c. à tali arte: formalis vero eſt, domus eſt cooperimẽtũ prohibens nos à frigore, & ab æſtu.

Diffinitio logica pōt dupliciter dici.

¶ Sciendũ tertio, ꝙ aliqua diffinitio pōt dici logica dupliciter, Vno mõ quia etſi datur per aliqua realia: datur tñ ꝑ illa in ordine ad intentiones logicas, inquantũ vnum eſt genus, & aliud differentia.

¶ Alio modo dicitur diffinitio logica: nõ quia detur per principia ſecundum quòd ſubſtãt intentionibus logicis, ſed quia datur per principia ſimilia principijs diffinitionis logicæ: & talis dicitur diffinitio logica ſimilitudinarie. ¶ Sciendũ quarto ſm̃ Albertum. 1. de aĩa tract. 1 ca. 7. ꝙ forma pōt accipi dupliciter. Vno modo ꝓ forma partis: quæ .ſ. cum materia conſtituit totũ: ſicut eſt aĩa bouis, forma quæ dat eſſe lapidi & ſimiles. Alio modo pro forma totius cõſiderata in quadã rõne abſtracta à re: ſicut eſt humanitas: animalitas &c. Inter has formas eſt differentia: qa prima non prædicatur de re in recto eſſentialiter: ſecunda aũt prædicatur eſſentialiter in recto. Non.n.Sortes eſt anima ſua: ſed bene Sortes eſt homo, & eſt humanitas ſua ſm̃ rẽ: licet differat ab illa ſecundum modum ſignificãdi: hoc ſecundo modo genus eſt forma ſpeciei, animal enim dicit totam naturam hominis, ſed ſub ratione quadam indeterminata: ſimiliter differentia .ſ. rationale dicit totam naturã hominis, ſed ſub ratione quadam ſpeciali determinante et contrahente.

Logicus res naturales diffinit tantum per cauſam formalem.

¶ Iſtis notatis pono duas concluſiones, quarum prima eſt. Logicus diffinit res naturales tantum per cauſam formalem. Probatur. Logicus diffinit per genus, & differentiã, ſed iſta ſunt principia formalia ſpẽi, vt dictũ eſt, ergo &c. ¶ Secũda concluſio. Diffinitio data per formam partialem, aut ꝑ vnã cauſam ſe hñtem ad modum formæ reſpectu alterius eſt diffinitio logica, ſecundo mõ ſuperius dicto & reductiue, ſicut cum dicitur ira eſt appetitus vindictę.

Diffinitio data per formam partialem, aut per cauſã ſe ad modum formæ habentem eſt logica.

Probatur. Diffinitio data ꝑ principia ſimilia principijs diffinitionis logicę, eſt logica ſimilitudinarie, ſed diffinitio data tm̃ ꝑ formã partialẽ, aut ꝑ aliquid ſe habens ꝑ modũ formæ, eſt huiuſmodi: ergo &c. Maior nota ex dictis. Minor vero ꝓbatur qa diffinitio logica datur per cauſam formalem tm̃, ſcilicet ꝑ genus & differentiã: ſi ergo detur alia diffinitio, quæ ſit ꝑ formã tm̃, vtriuſq; diffinitionis principia erunt ſimilia, quia .ſ. vtraque erunt tm̃ principia formalia: ergo &c.

Dubium.

¶ Sed occurrit dubium. Sicut logicus diffinit per principia formalia, ita & metaphyſicus: ergo diffinitiones formales rerum naturalium non magis ſunt logicę, quam metaphyſicę. ¶ Reſpondeo primo, ꝙ metaphyſicus diffinit per principia formalia inquantum abſolute talia ſunt. Logicus autem, vt illa ad intentionem generis & differentiæ ordinem habent.

¶ Rñdetur ſecundo, quòd quia illę diffinitiones, quæ per formã tantum dantur, relicta materia, ſunt imperfectę, vtpote non dicentes totam eſſentiam rei, ideo reduci debent ad diffinitiones ſcientiæ perfectioris. Logica autem eſt minus ꝑfecta ſcientia, quam metaphy. quia &c.

¶ Vbi aduertendum, quòd hic loquimur non de diffinitione rerum immaterialiũ, aut ſecundarum intentionum, ſed de diffinitione rerum materialium. Nam talis diffinitio, quæ datur ꝑ ſolam formã, eſt logica, & imperfecta. Si .n. in diffinitione formę exiſtentis in materia, non ponatur mã, illa erit diffinitio imperfecta, ſed Auer. cõ. 4. de diffinitione ſubſtantiarum immaterialium aliter eſſet dicendũ ſi à nobis quidditatiue cognoſcerẽtur, quia diffinirentur per ſolam cauſam formalem, eo quòd nõ

habent

bẽnt materiam diffinitio ſed illa eßet metaphyſica. (margin: Metaph.) *¶ Ad argumenta in oppoſitũ reſpõdetur. Ad primũ negatur minor de forma totius ſecundum quam diffinit logicus. Illa enim in concreto prædicatur de eo cuius eſt forma. ¶ Ad ſecundũ dicitur, ꝙ licet genus hẽat rationẽ materiæ in comparatione ad differentiã, quia habet rationem determinabilis, tñ non eſt materia: ſed eſt forma ſpeciei.*

Expliciunt Quæſtiones in Librum primum de Anima.

INCIPIVNT QVAESTIONES

IN SECVNDVM LIBRVM

DE ANIMA.

QVAESTIO PRIMA.

An ſubſtantia ſufficienter diuidatur in materiam, formam, & compoſitum.

Dicimus itaque unumquodque genus eorum quæ ſunt ſubſtantiales &c. Tex. 11.

(margin: Magiſter Chryſo. q. 1.) *CIRCA Sm̃ librũ de Anima quæritur primo, Vtrum sbia ſufficienter diuidatur in materiã, formã, et cõpoſitũ. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo, diuiſio debet dari ꝑ membra oppoſita, ſed inter iſta mẽbra non eſt oppoſitio, cũ duo conſtituant tertiũ. ſ. materia & forma compoſitum: ergo &c. ¶ Secũdo, principia generis non cõtinentur ſub genere, quia ſunt ante ipſum, ſicut principiũ, eſt prius principiato, ſed forma & materia ſunt principia sbiæ: ergo &c. ¶ Tertio, sbiæ ſeparatę ſunt sbię, et tñ non ſunt materia, nec forma, nec cõpoſitũ: ergo &c.* (margin: Tex. 11.) *Quarto, Phil. dicit 7. Metaph. ꝙ materia sm̃ ſe non eſt quid.* (margin: Tex. 1.) *¶ In oppoſitmu eſt auctoritas Philoſo. Pro ſolutione iſtius quæſtionis; Primo notabo aliqua Secundo dicã ad quæſitũ. ¶ Quãtum ad primũ. Sciendũ primo ꝙ hic non diuiditur ſubſtantia abſolutę & vniuerſaliter, ſed ſubſtantia materialis particularis quę dicitur ſubſtantia prima & hoc aliquid, vt patet ꝑ Philoſ. in textu diffinientem materiã ꝙ sm̃ ſe non eſt hoc aliquid, formã ꝙ eſt sm̃ quã iam dicitur hoc aliquid, et tertium qđ ex his. & 7. Metaph. tex. 7. diuidit ſubſtãtiã in multos modos, quorum vnus eſt sm̃ ꝙ ſubiectum primũ eſt ſubſtantia, poſtmodũ ſubiungit, tale vero mõ quodã materia dicitur, & alio mõ forma, tertio mõ qđ ex his. ¶ Sciendum ꝙ iſta diuiſio nõ eſt diuiſio generis in ſuas ſpecies quod de ſuis ſpẽbus vniformiter prædicatur: ſed alicuius analogi, qđ ꝑ prius prædicatur de vno quã de altero. ¶ Tripliciter aũt aliquid dicitur analogum.* (margin: Triplex eſt analogum.) *Primo sm̃ rõnẽ & non sm̃ eſſe: & hoc eſt qñ vna rõ refertur ad plura ꝑ prius et poſterius: et tñ non hẽt diuerſitatẽ in eße: ſicut ẽ analogia ſani. Rõ .n. ſani ꝑ prius refertur ad aĩal quã ad medicinã & vrinã: non tñ diuerſificatur in eſſe, qa nõ habet eſſe niſi in aĩali. Non eſt .n. commenſuratio humorum formaliter, niſi in aĩali. Aliud eſt analogum ſecundum eſſe, ſed non ſecundum rationem: quando .ſ. pluribus æqualiter conuenit vna ratio: ſed habet eſſe ꝑfectius in vno quã in altero: ſicut eſt analo-*

analogia corporis, ad corpus corruptibile, & incorruptibile. Ratio .n. corporis æqualiter conuenit illis, non tñ hẽt æquale eſſe in illis, ſed in vno eſſe incorruptibile, in altero eſſe corruptibile. Tertio aliquid eſt analogum ſecundum rationẽ, & ſecundum eſſe, ſcilicet qñ nomen nõ dicitur ęqualiter ſecundum rationem de analogatis, & hẽt perfectius eſſe in vno quam in altero, ſicut eſt analogia entis ad sbam & accidens. ¶ Sciendum tertio quòd in analogia primi modi, licet nomẽ conueniat analogatis, non tñ dicitur rõ de oĩbus formaliter & in recto, ſed ſufficit quòd analogata hẽant aliquem reſpectum ad illam rõnẽ, vt eſt formaliter in vno analogatorum, & quòd recipiant prędicationem illius in obliquo, ſicut dicimus, ꝙ medicina eſt ſana, & vrina eſt ſana, non quia medicina, & vrina hẽant formaliter commenſurationem humorũ: ſed quia medicina eſt cauſatiua commenſurationis humorum in animali, & vrina illius ſignificatiua.

Quam analogiam dicat ſubſtantia particularis ad materiam formam & compoſitum.

¶ Ex iſtis infero quòd analogia ſubſtantię particularis ad materiam, formam, & compoſitum, eſt analogia primi modi. Non enim poteſt eſſe analogia ſecundi, aut tertij modi, qa in illis ratio analoga formaliter inuenitur in oĩbus analogatis: ratio aũt .i. hoc aliquid, ſcilicet eſſe per ſe ſubſiſtens cõpletum in ſpecie, non conuenit formaliter materiæ & formę vt ſatis patet. Vnde relinquitur ꝙ ſit analogia primi modi. Dicũtur ergo materia, & forma hoc aliquid ſiue ſubſtantia prima, non quia ipſis formaliter cõueniat rõ ſubſtãtię primę: ſed quia materia eſt pars materialis & potentialis ſubſtantię primę, forma autẽ pars formalis qua hoc aliquid, eſt hoc aliquid.

Arguitur cõtra.

¶ Sed cõtra prędicta arguitur primo. diuiſum debet prędicari de diuidentibus, ſed ſubſtantia particularis nõ prędicatur de materia & de forma, ergo ſubſtantia particularis materialis hic nõ diuiditur.

Cap. de ſubſtantia.

¶ Secundo, ſubſtantia prima non dicitur de ſubiecto vt dicitur in prędicamentis, ergo non debet diuidi in partes ſubiectiuas. ¶ Ad primum dicitur ꝙ diuiſum analogum debet prędicari de diuidentibus, ſed non eodem modo. Dicitur ſecundo, ꝙ ſubſtantia prima prędicatur de compoſito, materia, & forma, ſed de compoſito tanquam de eo cui per ſe primo, & formaliter conuenit ratio ſubſtantiæ primæ, de materia autem, & forma modo dicto.

Subſtantia prima dupliciter poteſt accipi.

¶ Ad ſecundum rñdetur primo, ꝙ ſubſtantia prima poteſt accipi dupliciter. Vno modo pro natura cui conuenit iſta intentio ſingularitatis, ſicut pro ſubſtãtia indiuidua, quę eſt Sor. aut natura abſolute conſiderata, & hoc modo non dicitur de ſubiecto. Alio modo pro intentione indiuidualitatis, & iſto modo, poteſt dici de pluribus, & diuidi in plura. Rñdetur ſecundo, quòd iſta diuiſio non eſt diuiſio alicuius naturæ cõmunis, ſed diuiſio nominis in ſua ſignificata, modo duplex eſt nomen conueniens naturæ ſingulari.

Nomen cõueniens naturæ ſingulari eſt duplex.

Quoddam eſt nomen quod in ſua ſignificatione includit determinatum indiuiduationis principium, ſicut hoc nomen Sortes, & tale nõ poteſt conuenire pluribus, & de hoc loquitur Phil. in prædicamentis. Aliud eſt nomẽ qđ in ſua ſignificatione non includit determinatum principium indiuiduationis, ſed ſignificat naturam cũ modo exiſtendi indiuiduali, ſicut hoc nomen hypoſtaſis, & hoc nomen perſona, & tale põt conuenire pluribus, & dici de pluribus, ſimile eſt de hoc nomine ſubſtantia prima, ſiue primum ſubiectũ. Quod ergo dicitur, non eſt contrarium Philoſopho in prædicamentis, quia ibi loquitur aut de natura hac particulari indiuidua, aut de nomine includẽte in ſua ſignificatione principiũ determinatum indiuiduationis, hic autẽ

loquitur

loquitur, aut de intentione, aut de nomine, non includente determinatum principium indiuiduationis. ¶ Quantum ad ſecundum principale, patet ex dictis ꝙ eſt diuiſio ſufficiens. Non.n. inuenitur aliqua ſubſtantia materialis quæ non ſit aut materia, aut forma, aut compoſitum.

¶ Ad argumenta principalia reſpondetur. Ad primum dicitur, quòd diuiſio vnius generis, quia eſt per differentias, debet dari per oppoſita, ſed diuiſio analogi, quæ eſt quædam explicatio modorum, quibus analogū continet ſub ſe plura, vt dicit Albertus, non de neceſſitate datur per actu oppoſita. ¶ Ad sm̄ dicitur ꝙ principia generis licet non ſint ſub genere directe, ſunt tn̄ ſub illo indirecte, et reductiue. Ad tertium patet ex dictis, quia hic non diuiditur ſubſtantia vniuerſaliter, ſed ſubſtantia materialis. ¶ Ad vltimum dicitur, ꝙ materia non eſt qd, ideſt ſubſtantia in actu, vt exponit S.T. ibidem, cum hoc tamen ſtat, ꝙ ſit ſubſtantia, quæ eſt potentia.

2 de anima tex. 1. 6. 8.

Lect. 1.

QVAESTIO II.

Num anima ſit actus primus corporis phyſici habentis vitam in potentia.

Erit utique primus actus corporis phyſici, organici &c. Tex. VII.

QVAERITVR Secundo, Vtrū anima ſit actus primus corporis phyſici habentis vitā in potentia. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo ꝙ non ſit actus primus. Actus quem præcedit alius actus in eodē ſubiecto, non eſt actus primus, ſed animam præcedit alia forma in mā .ſ. forma corporeitatis: ergo &c. ¶ Secundo ſuppono quòd dicit S.Thom. in tex. ꝙ Phil. dicit animam actum primū, non ſolum vt diſtinguat eam ab actu qui eſt operatio: ſed etiā vt diſtinguat eam à formis elementorū, quæ ſemper hēnt ſuam operationē, niſi impediantur. In quibus verbis vult, ꝙ ideo formę elementorū non ſunt actus primus, qa niſi impediantur, ſemper habent ſuā operationem. Tunc arguitur ſic. Forma quæ ſemper habet ſuam operationem niſi impediatur, non eſt actus primus: ſed anima quantū ad partē vegetatiuā ſemper hēt ſuā operationem, ſcilicet operationem nutritiuę, ergo aīa vniuerſaliter nō erit actus primus. ¶ Tertio ꝙ non ſit actus primus corporis. Aīa eſt actus materiæ, qa forma sbialis immediate vnitur materiæ, vt dicit S. Th. in multis locis: ergo non eſt actus corporis. tenet conſequentia: quia corpus dicit compoſitum ex materia, & forma, materia aūt non eſt compoſita, ſed pura potentia, vt dicit Philoſ. ¶ Quarto, ſi anima eſſet actus corporis, eſſet forma accidentalis: ſed hoc eſt contra Philoſophum dicentē, Neceſſe eſt ergo animam ſubſtantiam eſſe: ergo &c. Probatur conſequentia. Forma adueniens, enti in actu, eſt forma accidentalis, vt dicit S.Thom. in lect. 1. Sed ſi anima eſt actus corporis, aduenit enti in actu: quia corpus dicit aliqd ens in actu: ergo etc. ¶ Quinto in diffinitione formę non debet poni compoſitum, ut dicit S. Thom. ibidem. Sed corpus dicit compoſitum: ergo non debet poni in diffinitione animæ. ¶ Si dicatur quòd in diffinitione formæ bene poni poteſt aliqđ ſubiectum compoſitum, non tamen compoſitum ex illa forma et ſubiecto ſicut in diffini-

Iauanus. q. 3.

Caietanus in expoſitione primi c. huius lib.

Expoſi. Tex. 6.

2. contra gē tes cap. 89.

q de anima ar. 9. 1. parte q. 76. ar. 4 & 5.

1. phyſic. Tex. 69.

2 de anima Tex. 4.

diffinitione ſimitatis bene ponitur hoc compoſitum quod eſt naſus, non tñ compoſitum ex ſimitate & naſo: Contra, qa Reſpondetur. *S. Th. vult ꝙ anima eſt actus corporis, ſed qđ habet eſſe corpus ꝑ ipſam animã: ergo in diffinitione animæ ponitur compoſitum ex ipſa anima & materia: ergo &c.* ¶ *Sexto quòd nõ ſit actus corporis habentis vitam in potentia. Per corpus .n. hñs vitã in potẽtia, aut intelligit corpus habens primũ actum vitæ, ſed in potentia ad operationes vitę, aut intelligit corpus nõ habens vitã in actu neq; quantum ad primum actum vitæ, neq; quan*Lect. 2. *tum ad ſm. Si accipiatur primo mõ, tunc corpus actu animatum poneretur in diffinitione actus: qđ eſt contra S. Tho. Si ſe*2. de anima Tex. 10 & ibidẽ S. Th. *cundo modo, eſt contra Philoſophum dicentem. Eſt autem non abiiciens animã potentia ens vt viuat, ſed qđ habens. Eſt etiam contra S. Tho. dicentem ſuper illo tex. Dicitur enim aliquid eſſe in potentia dupliciter. Vno modo cum nõ habeat principium operationis. Alio modo cum habet, ſed non operatur ſm ipſum: corpus autem cuius actu eſt anima, eſt habens vitam in potentia, non quidem primo modo, ſed ſecundo, & ſic videtur cõtradictio in verbis S. Thom. quia primo dicit, quòd ſba corporea viuens non ponitur in diffinitione aïæ, poſtea dicit, ꝙ corpus cuius actus eſt aïa eſt corpus habens primũ actũ vitæ, & per conſequẽs ſba corporea viuens.* ¶ *In oppoſitũ eſt* Anima eſt ſubſtantia. *Phil. in tex. 6.* ¶ *Reſpondeo ad iſtã quęſtionem quinque concluſionibus. Quarũ prima eſt. Anima eſt ſbia. Probatur primo. Partes ſubſtantiæ ſunt ſubſtantia, ſed anima eſt pars corporis animati: ergo &c. conſequentia nota cum minori, qa corpus viuũ componitur ex habente vitam, & ex eo quo habet vitam, ſed per animam intelligimus id quo viuẽs viuit:* 2 Phyſic. Tex. 28. *ergo &c. Maior autem eſt Philoſ. dicentis quòd ſubſtantia non cõponitur ex non ſubſtantijs.* ¶ *Secundo arguitur ſic. Forma quę dat eſſe ſpecificum ſubſtantiale, eſt ſubſtantia. Sed anima dat tale eſſe: ergo &c. conſequentia nota cum maiori: quia ſicut eſſe accidentale, eſt tantum à forma accidentali, ita eſſe ſubſtantiale, eſt tantũ à forma ſubſtantiali. Minor ꝓbatur. Forma quę per ſeparationem ſui à materia remouet primũ eſſe ſubſtantiale, dat per ſui vnionem eſſe ſubſtantiale: ſed anima per ſeparationem ſui à materia, primũ tollit eſſe ſpecificum animatũ, remota enim anima bouis, bos non eſt amplius bos, niſi ęquiuoce, vt vult Philoſ.* 2. de anima Tex. 8. *ergo &c.* ¶ *Secunda concluſio. Anima eſt actus.* Anima eſt actus. *Probatur, anima eſt ſubſtãtia, aut ergo materia, aut forma, aut compoſitũ. Non compoſitum, quia compoſitum eſt quædã ſpecies in rerum natura: quod aũt habet ſpeciem, non vnitur alteri ad conſtitutionem alterius ſpeciei niſi corrũpatur, Non etiam materia, quia materia eſt primum ſubiectum, anima autem eſt in ſubiecto: quia eſt id quo viuens viuit: relinquitur ergo ꝙ ſit ſubſtantia quæ eſt forma ſiue actus.* ¶ *Aduertendum aũt ſm mentem Commentatoris commẽ. 4. ꝙ aliter dicitur accidens eſſe in ſubiectõ, & aliter forma ſubſtãtialis, quia accidẽs non eſt pars ſubſtantię compoſitę, & ſubiectum accidentis eſt corpus compoſitũ ex materia & forma, & eſt aliquid exiſtens in actu, & non indiget in ſuo eſſe accidente: forma aũt eſt pars ſubſtantiæ cõpoſitæ, & ſubiectum ipſius in potentia, non habens eſſe in actu ſm quòd eſt ſubſtantiæ, niſi per formã, & indiget forma, vt ſit in actu.* ¶ *Secundo arguitur rõne Themiſtij. Corpus animatũ cõponitur ex aïa & corpore. Tripliciter aũt res cõ*Tripliciter res componitur. *ponitur ex his quę inſunt: aut .n. componitur ex illis tanq̃ ex partibus integralibus ſicut domus ex lapidibus & lignis:*

aut

aut ex illis per miſtionem ſicut mulſũ ex aqua & melle: aut tanquam ex forma et materia, ſicut ſtatua ex ære, & figura. Compoſitio corporis animati ex corpore & anima non põt eſſe primo modo, quia totum corpus non eſſet animatum, in tali .n. compoſitione partes remanent diſtinctę & ſeparatę locis, & per conſequens vna tota non põt eſſe in tota altera, vt poſſit illã totam denominare. Nõ poteſt etiã eſſe ſecunda compoſitio, quia in tali compoſitione partes corrumpuntur, et ex illis corruptis reſultat tertium: relinquitur ergo quòd ſit compoſitio tertio modo .ſ. tanq̃ ex materia & forma: aut ergo corpus erit forma animæ, aut econuerſo, ſed manifeſtũ eſt corpus non poſſe eſſe formam animę: ergo &c. ¶ Tertia concluſio. Anima eſt actus primus. Probatur ratione Philoſophi. Anima eſt actus ſicut ſcientia: ſed ſcientia eſt actus primus ſcientis, inquantum ſciens: ergo &c. Maiorem declarat Phil. quia ex eo quòd anima eſt in animali: ineſt ei vigilia, & ſomnus, ſicut ex eo ꝙ ſcientia eſt in ſciente, ineſt ei conſideratio, & quies: vigilia enim aſſimilatur conſiderationi, quia ſicut conſideratio eſt vſus ſcientiæ, ita vigilia eſt vſus ſenſuum: ſomnus vero aſſimilatur ſcientiæ, quãdo ſciens actu non conſiderat, in ſomno .n. quieſcunt virtutes animalis. Minor vero probatur: ſed ſupponitur primo, ꝙ habitus ſcientiæ comparatur ad conſideratione, ſicut potentia ad actũ, licet in comparatione ad intellectum ſit actus. Ille .n. qui hẽt habitũ ſcientię, adhuc eſt in põia ad conſideratione. Secundo ſupponitur, ꝙ licet abſolute actus ſit prior põia: tñ in vno & eodem põia precedit actum, vt dicitur in Meth. tunc arguitur ſic. Semper in vno & eodẽ põia præcedit actum: ſed ſcientia eſt potẽtia reſpectu conſiderationis; ergo prius eſt in ſuſceptiuo, ſcilicet in intellectu quã conſideratio: ſed tã ſcẽtia, quã cõſideratio, eſt actus intellectus: ergo ſcientia eſt prior actus, q̃ã conſideratio: & ꝑ conſequens eſt primus actus ſcientis, inquantũ ſciens eſt. ¶ Quarta cõcluſio. Anima eſt actus corporis. Pro declaratione iſtius concluſionis, Sciendũ primo, ꝙ cum ſit vnica forma ſubſtantialis in compoſito, & ꝑfectius compoſitum contineat etiã perfectione inferioris gradus, ſicut homo cõtinet ꝑfectionem aĩalis viuentis, & corporis, eſt .n. animal viuens & corpus, oportet ꝙ forma perfectior det omnia eſſe, & oẽs perfectiones inferiorũ formarũ: vnde oportet ꝙ anima, cũ ſit ꝑfectior forma corporali, det ſuo ſuſceptiuo prẹter eſſe viuens ẽt eſſe corporeum. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ oĩa iſta eſſe in vno & eodem, ſunt idem sm̃ rem, diſtincta tantum ſecundum rationẽ: ſicut etiam ipſa forma eſt vna sm̃ rem, continens alias formas inferiores uirtualiter. Vnde in homine, eſſe corporeum, eſſe viuens, eſſe animal, eſſe intellectiuũ, ſunt vna & eadem res: plura tñ ſunt ſecundum rõnem. ¶ Sciendum tertio, ꝙ licet oĩa iſta ſint idem realiter tñ illa res ſub ratione eſſe imperfectioris comparatur ad ſeipſam ſub ratione eſſe ꝑfectioris: ſicut materia ad formale: & ſicut potentia ad actum. In homine enim eſſe corporeum comparatur ad eſſe viuens, ſicut potentia ad actum: ſimiliter viuẽs ad ſenſitiuum, & ſenſitiuum ad intellectiuum. ¶ Sciendum quarto, ꝙ cum vna & eadẽ res ſit quę eſt, aĩa & forma corporalis, dans eſſe animatum & eſſe corporeum, de illa re non inconuenit dari diuerſas diffinitiones sm̃ aliam, & aliã ipſius conſiderationem. Vnde alia eſt diffinitio animę, inquantum eſt forma corporalis, & alia inquantum eſt anima. Philoſophus ergo hic diffiniens animã, inquantũ anima eſt, dicit ꝙ aĩa eſt actus corporis,

Anima eſt actus primus. Tex. 5.

p. Metaph. Tex. 13.

Anima eſt actus corporis.

Quid ſit forma vna in cõpoſito.

corporis, inquantum compoſitum ex materia, & ipſamet anima, vt dat eſſe corporeum, comparatur ad ipſam animam, vt dat eſſe animatum, ſicut potentia ad actum. ¶ Iſtis notatis probatur cõcluſio ſic. Anima inquantum anima, aut eſt actus materiæ, aut actus corporis. Nõ poteſt dici ꝙ ſit actus materiæ purę: quia eſſe animatũ præſupponit eſſe corporeũ: ergo oportet quòd ſit actus compoſiti ex materia & eſſe corporeo. ¶ Sciendũ tamen ꝙ anima non eſt ſicut actus corporis quaſi illud ſit vere materia, et anima vere forma ipſius compoſiti: ſed ſic, ꝙ cõpoſitum ex materia, & anima, vt dat eſſe corporeum, ſe habet ad modum potentiæ reſpectu animę: vt dat eſſe animatũ, ſicut imperfectum comparatũ ad perfectum, habet rationem potentiæ. Secundũ rem .n. corpus qđ habet eſſe corpus ꝑ animam, eſt corpus animatum, & aĩa eſt pars illius: ſed sm̃ quòd anima dat diuerſa eſſe diſtincta sm̃ rationem: ſic diuerſimode habet rationem potentiæ, & rationem actus.

Anima eſt actus corporis habentis vitam in potentia.

¶ Quinta concluſio. Anima eſt actus corporis habentis vitam potentia. ¶ Pro notitia iſtius concluſionis. Sciẽdum primo quòd ſubiectum, aliter comparatur ad formam, dum eſt ſub ipſa forma: & aliter dum eſt ſeparatum. Cũ .n. eſt ſeparatum, non ſolum habet rõnem potentiæ reſpectu formæ, ſed etiam dicitur in potentia ad illam .ſ. quia nõ habet formam, ſed põt illam habere: qñ autem habet formam, non dicitur quidem in potentia, qa nõ caret ipſa forma, ſed ſe habet tantum ad formam, ſicut potentia ad actum: ſicut qñ lignum non eſt actu calidum, dicitur in potentia ad calorem: quãdo autem eſt actu calidum, non dicitur amplius in potentia ad calorẽ: ſemper tamen comparatum ad calorem hẽt rõnem potentiæ, & calor rationẽ actus. ¶ Sciẽdum ſecundo vt dicit Philoſ. in litera ꝙ

Tex. 40.

duplex eſt potentia: quædam eſt abiiciẽs actum, ideſt ſeparata ab actu, qui eſt forma: ſicut potentia ſciens, dicitur qui nõ habet ſcientiam. Quędam eſt potentia nõ ſeparata ab actu primo, ſed ſolum ab actu ſecundo: ſicut dicitur potentia ſciens qui habet habitũ ſcientiæ: ſed non actualiter conſiderat. Sic in propoſito, dicitur aliquid potentia ad vitam dupliciter. Vno modo, quando actu non habet vitã: ſicut ſemen plantę. Alio modo ſicut habens vitam in actu, in potentia tamen ad operationes vitæ: ſicut homo quãdo actu nõ ſentit. Dico igitur, ꝙ anima eſt actus corporis habentis vitam potentia non ſeparata ab actu primo, ſed coniũcta actui ſicut calor non eſt actus calidi potentia remota ab actu caloris, ſed calidi potentia cõiuncta actui: qa eſt actus eius quod actualiter ſubſtat calori: qđ tñ comparatur ad calorem, ſicut põia ad actum. Anima ergo eſt actus corporis potentia vitam habentis, ideſt corporis qđ comparatur ad vitam & animam, ſicut potentia ad actum: non tamen corporis ſeparati ab anima: & ꝙ eſt in põia ad operationes vitę. Anima põt dici actus corporis habentis vitã actu, & habentis vitã potentia. *¶ Ex iſtis ſequitur ꝙ anima põt dici actus corporis hñtis vitã actu: & actus corporis habentis vitam potentia, accipiendo vitam pro primo actu vitæ. Poſſumus .n. per viuens actu, duo intelligere .ſ. compoſitum ex anima & corpore, qđ dicitur ſubſtantia corporea viuens: et corpus qđ actualiter informatur per vitam: ſicut per calidum actu poſſumus intelligere: aut compoſitũ ex ſubiecto & calore aut ſubiectum tantum, puta lignũ qđ actualiter informatur calore. Si primo modo accipiamus viuens actu, tũc anima nullo modo eſt actus viuentis actu. Non .n. anima informat cõpoſitum ex anima, & corpore. Si aũt accipiatur ſecundo modo: ſic eſt actus viuẽtis actu: et actus viuẽtis põia. Quia .n.*

ipſum

ipſum corpus comparatur ad vitam, & animam, ſicut potẽtia ad actum: ideo anima dicitur eſſe actus uiuentis potẽtia, qđ ſcilicet comparatur ad uitã & animam, ſicut potẽtia ad actũ. Quia vero corpus cuius anima eſt actus, eſt actu ſub anima: anima poteſt dici actus uiuẽtis actus, & animati in actu. Eſt enim actus corporis, quòd actualiter ipſa aĩa iformatur: Philoſophus autẽ dicit ipſam actum viuentis potentia, vt excludat uiuens actu primo modo, non autem ſecundo modo. In diffinitione .n. formę non ponitur compoſitum, ſed ſubiectum quod informatur ab ipſa forma, & etiã quia eſt actus eius qđ eſt in potentia ad operationes vitales. Probatur itaq; concluſio. Aĩa eſt actus viuentis, aut ergo viuentis actu, aut viuentis potentia modo expoſito, ſed non viuentis actu: quia cõpoſitum non ponitur in diffinitione formæ, ſed ſubiectũ, ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppoſitum reſpondetur. Ad primum dicitur primo, quòd anima inquantum aĩa, non eſt actus materiæ primæ ſimpliciter, ſed actus corporis, licet illa res quæ eſt aĩa, ſit actus materiæ primæ. ¶ Dicitur ſecundo quòd maior eſt uera ſi illi actus ſimul informẽt eandem materiã: modo in propoſito non eſt anima ſimul cum alia forma ſubſtantiali, ſed adueniente anima corrumpitur qualibet forma præcedens: vnde eſt actus primus. ¶ Ad ſecundum poteſt dupliciter reſpõderi. Primo ꝙ Philoſophus dicit animam eſſe actum primũ excludẽdo eam à formis elementorũ, dans intelligere ꝙ anima uniuerſaliter nõ eſt actus ſecundus, quia ſi uniuerſaliter eſſet actus ſecundus, aut ſcilicet operatio, aut forma operationi coniuncta, oportet ꝙ habens quamcũque animam, puta ſenſitiuã ſemper haberet operationes illius animæ, qđ tamẽ videmus eſſe falſum: excluditur ergo anima à formis elementorum: quia nõ

Aĩa diſtinguitur à formis elementorum.

eſt de ratione animę in communi, ſemper habere ſuam operationẽ, licet aliqua anima ſemper habeat ſuam operationẽ. Vnde ad argumentũ negatur minor, de anima vniuerſaliter ſumpta, ſcilicet ꝙ anima vniuerſaliter ſumendo animam ſemper ſuę operationi coniungatur, quaſi hoc de ratione animæ ſit. Nam ſi aliqua anima ſemper coniungatur ſuæ operationi, hoc non habet ex communi ratione animæ ſed ex propria natura. ¶ Reſpondetur ſecundo, & forte melius, ꝙ aĩa vegetatiua licet habeat ſemper actũ nutriendi, non tamẽ ſemper augmentat, aut generat: ideo põt dici actus primus. Vnde dicitur ad maiorem ꝙ habet ueritatẽ de forma quę eſt ſemper coniuncta cuilibet ſuæ operationi. Modo anima vegetatiua nõ ſemper habet quãlibet ſuam operationem vt dictum eſt: ideo etc. ¶ Ad tertiũ dicitur primo, ꝙ anima & eſt anima, & eſt forma corporea, inquantũ continet virtualiter formã dantem eſſe corporeum. Inquantum eſt anima, dat eſſe aĩatum. Inquãtũ forma ſorporea, dat eſſe corporeum. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ de anima poſſumus loqui dupliciter, ſcilicet aut ſecundum ſuam ſubſtantiam et entitatem abſolute, aut vt anima eſt. Si loquamur de anima primo modo, tũc aĩa eſt actus materiæ. Non eſt enim alia forma in animato quæ informet immediate materiã: ſed ipſa ſola anima Si vero loquamur de anima inquantũ anima, eſt ſcilicet vt dat eſſe animatũ, tunc non eſt actus materiæ ſed corporis, eſſe enim animatũ pręſupponit eſſe corporeũ, ſicut perfectum preſupponit imperfectum Philoſophus aũt diffinit animam inquantũ anima eſt, vnde ponit in diffinitione ipſius id quod ſibi conuenit in ratione animę, non autem qđ ſibi conuenit ſecundum ꝙ eſt virtualiter forma corporea, aut ſecũdum ſuam ſubſtantiã abſolute. ¶ Dicitur tertio ad auctori-

Dupliciter de anima loqui poſſumus ſcilicet ſecundũ entitatem eius & vt eſt anima.

ctoritatẽ S. Th. ꝙ anima immediate vnitur materiæ primæ ſecundum ſuã ſubſtantiam, etiam inquantum forma corporea: non aũt inquantũ anima eſt. ¶ Ad quartum negatur conſequentia. Ad probationem dicitur primo, ꝙ anima ſecundũ ſuã ſubſtantiam, non aduenit enti in actu, ſed materiæ primæ, unde iſto mõ nõ eſt actus corporis: anima autem inquãtum anima, aduenit enti effecto ĩ actu per ipſam animam, non autem per aliam formam ſubſtantialem, inquantum ipſa anima, vt dat eſſe aĩatum, præſupponit in materia ſuũ eſſe, inquantum dat eſſe corporeum.

Vide Caietan. 1. contra gent. ca. 86. vbi reperies pulchram doctrinam.

¶ Dicitur ſecũdo, quòd proprie loquẽdo anima non aduenit corpori, tum quia corpus cuius actus eſt anima, non eſt corpus per aliam formã quã p ipſammet animã: tum qa eſſe corporeũ quod eſt ab ipſa anima, nõ eſt diſtinctũ realiter ab eſſe aĩato. Et ſi dicatur: forma aduenit ei, cuius eſt forma ergo ſi anima eſt forma corporis, aduenit corpori: Dicitur ꝙ forma ſecundum ſuã ſubſtantiam aduenit ei quod eſt vere ſubiectũ, non tamen ſecũdũ omnem ſuam conſiderationẽ aduenit realiter ei, quod ſecundũ rõnem eſt ſuum ſubiectum: ſic anima ſecundũ ſuam ſubſtantiã aduenit materiæ primæ, quæ eſt propriũ & uerum eius ſubiectum, ſed inquantũ aĩa, nõ aduenit ſuo ſubiecto, quod eſt ſubiectũ ſecundum noſtrũ modum intelligendi, niſi forte adueniat ſecundũ rõnem. Poſſet ẽt dici, ꝙ forma aduenit ſuo ſubiecto, niſi ipſa forma ipſum ſuũ ſubiectũ efficiat, aĩa autem, inquantum formæ corporeæ vicẽ gerit, efficit formaliter id, quod eius inquantum eſt aĩa propriũ eſt ſuſceptiuũ.

¶ Ad argumentũ ergo dicitur, ꝙ illa ꝓpoſitio S. Tho. Forma adueniens enti in actu eſt forma accñtalis, eſt vera de forma quæ ſecundum entitatẽ ſuã informat ſubiectum factum in actu per aliã formã: non aũt de forma quę ſecundũ vnam ſuã conſiderationem intelligitur aduenire ſubiecto facto ĩ actu per ipſammet formã, ſecundum aliã conſiderationẽ ſui. Modo dicitur, ꝙ anima non aduenit corpori facto in actu per aliã formam, ſed inquantum dat eſſe aĩatum ĩtelligitur aduenire habenti eſſe corporeum ab ipſa aĩa, unde in illo ſenſu in quo maior eſt vera, negatᷓ minor. ¶ Ad quintum dicitur ꝙ reſponſio ibi data bona eſt. ¶ Ad improbationem dicitur, ꝙ in diffinitione aĩæ ponitur compoſitum ex materia & ipſa aĩa, non quidẽ inquãtum anima eſt, ſed vt virtualiter formã corporeã continet Dictũ aũt S. Th. ẽ intelligẽdũ, ꝙ in diffinitione formę non debet poni cõpoſitum ex ſubiecto & ipſa forma, sm̃ conſiderationẽ qua diffinitur. Vnde cũ diffiniatur anima à Philoſopho ſub rõne animæ, non abſolute ſecundum ſuã ſubſtantiam, põt poni in eius diffinitione compoſitum ex ſubiecto, & ipſa anima ſecundum ſuam ſubſtantiã, et inquantũ dat eſſe corporeum, non autem compoſitum ex materia & ipſa, inquantum anima eſt. ¶ Ad ſextũ patet ex dictis in quæſtione, ꝙ in diffinitione animæ ponitur corpus habens primum actũ vitæ, in potentia tamen ad operationem vitalem. ¶ Ad huius improbationem dicitur vt dictũ eſt, ꝙ per corpus actu animatum poſſumus duo intelligere, ſcilicet aut compoſitum ex corpore & anima inquantũ anima eſt, aut ipſum corpus quod actualiter ſubſtat animę. Si primo modo accipiatur, negatur conſequẽtia. Si ſecundo modo, negatur illud eſſe contra mentem S. Tho. immo eſt de mente ipſius, et de mente Philoſophi. Vnde non eſt contradictio in verbis S. Tho. Stat enim ſimul, ꝙ compoſitũ ex corpore & aĩa, inquantum anima eſt, non ponatur in diffinitione aĩę, et ꝙ in eius diffinitione ponatur corpus, qđ actualiter informatur anima inquantum eſt forma corporea.

Vide p. p. q. 76. ar. 4. in reſp. ad primum.

Vide hic dominum Caiet. c. 1.

Cõm. tex. 1.

QVÆ-

QVAESTIO III.

An deffinitio ſecunda de anime, qua dicitur: Anima eſt quo viuimus & ſentimus, & mouemur, & intelligemus primo, ſit conueniens.

Anima autem hæc, quo viuimus &c. Tex. XXIIII.

p. p. q. 76. art. 1. ſ corp. cōtra Ance. & 2. contra gent. c. 69. & 70.

QVAERITVR tertio, Vtrū ſecunda diffinitio animæ qua dicitur, Anima eſt quo viuimus, &c. vt in titulo, ſit conueniens. Et videtur ꝙ nō. ¶ Diffinitio ſuperioris debet cōuenire cuilibet inferiori: ſed iſta diffinitio non conuenit omni animę, nō .n. vegetatiua eſt quo primo ſentimus, neq; anima ſenſitiua eſt primū quo intelligimus: ergo &c. ¶ In hac quæſtione primo declarabitur vnū dubium ſcilicet an Philoſophus per iſtam diffinitionē demōſtret primam diffinitionem de anima, demonſtratiue propter quid, an magis demōſtratione quia. Secūdo dicetur ad quęſitum.

Demonſtratio ē duplex quia & propter quid. 1. Poſte. Tex. 30.

¶ Quantū ad primū ſciendū primo ꝙ duplex eſt demonſtratio, vt patet ex Philoſopho .ſ. demōſtratio propter quid, & quia. Demonſtratio propter qd, ſecundum Philoſophū ibidem, eſt ſyllogiſmus procedens ex ueris cauſis immediatis &c. Demonſtratio autem quia, eſt quæ aut procedit ex cauſis nō immediatis effectui, aut ꝓcedit ex effectibus. Exēplum primi, vt ſi quis probet parietē nō reſpirare, quia non eſt animal. Exēplum ſecūdi, vt ſi quis cōcludat ꝙ planetę ſunt prope: quia non ſcintillant. ¶ Sciendum ſecundo ꝙ triplex eſt diffinitio de mente Philoſ. 1. Poſt. tex. 22. & vt tangit S. Th. in principio 2. de anima lect. 1. Vna quę ē cōcluſio demōſtrationis ſicut hęc, tonitruum eſt continuus ſonus ī nubibus. Alia quę eſt demonſtrationis principium ſicut hęc, tonitruum eſt extinctio ignis in nube. Tertia ē demōſtratio poſitione differens, quæ ſcilicet includit et concluſionem et principiū demōſtrationis, ſed non habet ordinem propoſitionum, ſicut hæc. Tonitruum eſt cōtinuus ſonus in nubibus propter extinctionē ignis ī nube.

Addi. Triplex eſt diffinitio vt videre poteris. 1. poſte. Tex. 22.

¶ Sciēdum tertio, ꝙ nō ſemper diffinitio quę eſt demonſtrationis principiū, eſt perfectior illa quæ eſt demōſtrationis concluſio. Eſt enim aliquando perfectior, aliquando imperfectior. Si enim vna ſit concluſio demonſtrationis quia, et per effectū, & alia principium, data ſcilicet per effectū, tūc illa quæ eſt concluſio, eſt perfectior ea, quæ eſt principiū. In demonſtratione autem propter quid, eſt econuerſo. ¶ Eſt ergo vna opinio quę dicit quatuor.

Opin. Apollinaris.

¶ Primo, ꝙ Philoſophus hic non intendit tradere diffinitionem animæ in communi, ſed diffinitionē particularem cuiuslibet ſpeciei animæ. ¶ Secundo, quòd prima diffinitio, eſt diffinitio quia, et ſecunda propter quid, vnde per ſecundā demonſtrare primam, eſt demonſtratio propter quid. ¶ Tertio, ꝙ inueſtigare proprietates animæ per diffinitionē communē animæ, eſt procedere per cauſam remotam, unde demonſtrare demonſtratione quia, procedere autem per proprias & ſpeciales diffinitiones, eſt demonſtrare demonſtratione propter quid. ¶ Quarto, quòd prima diffinitio animæ, non eſt cauſa ſecundæ, ſed magis econuerſo: vnde non conuenienter poteſt per illam demonſtrari.

1. Phyſi. Tex. 2.

¶ Secundum horum probant: quia alioquin Philoſophus non ſeruaſſet ordinem traditum procedendi à notioribus nobis; ad notiora naturæ. Si enim prima diffinitio animę diceret cauſam, & propter quid; tūc illa

eſſet

*eſſet ſecundum naturā notior, et ſic Phi-
loſophus incepiſſet à notioribus ſecundū
naturam. ¶ Tertium autem, & quartū
1. Poſte. Tex. 90. probāt: quia propria cauſa, vt vult Phi
loſophus eſt; quādo affirmatio infert af-
firmationem, et negatio negationem, pro
pter hoc enim, quia aīal eſt remota cauſa
reſpirationis, ideo negatio infert negatio-
nem, non autem affirmatio affirmationē.
Valet enim: non eſt animal: ergo non re-
ſpirat: ſed non valet, eſt animal, ergo re-
ſpirat, quia ſunt multa animalia non re-
2. de anima Tex. 91. ſpirantia, ut vult Philoſophus. Sed ſecun
dum primā animæ diffinitionem, licet ne-
gatio inferat negationē, non tamen affir-
matio affirmationem. Valet enim: non eſt
actus corporis, ergo non eſt principium
vegetandi: ſed non valet, eſt actus, ergo
principium viuendi ſolum, aut uegetan-
di, et ſentiendi, ergo illa diffinitio non eſt
cauſa propria ſecundæ, et per conſequēs
non eſt principium demonſtrationis pro-
1. de anima. Tex. 32. pter quid. ¶ Poteſt ſecundo argui, quia
volens Philoſophus oſtendere quomodo
prima diffinitio aīæ eſt concluſio demon-
ſtrationis, dat exemplum in quo una diſ-
finitio eſt concluſio demonſtrationis pro-
Contra opinionem iſtā arguitur. pter quid. ¶ Contra iſtam opinionē ar-
guitur. Et primo contra ſecūdum dictū.
Omnis demonſtratio procedens ab effe-
ctu ad cauſam, eſt demonſtratio quia:
non demonſtratio propter quid. Sed de-
monſtratio, qua demōſtratur prima diſ-
finitio de anima per ſecundam, eſt huiuſ-
modi: ergo &c. conſequentia nota cum
maiori. Minor vero ꝓbatur. Sicut ſe ha
bet eſſe ad operari, ita eſſe principium
eſſendi ad eſſe principiū operandi: quia
ſicut ſe habet effectus ad effectū: ita cau
ſa ad cauſam. Sed eſſe in vno, & eodem
eſt prius ſaltem natura ipſo operari &
cauſa operari, non autem econuerſo: er-
go eſſe principium eſſendi, eſt prius quā
eſſe principium operandi, & cauſa eius.*

*Sed ſecunda diffinitio datur per eſſe prin
cipium operandi: prima aūt per eſſe prin
cipium eſſendi, quia per eſſe actum pri-
mum: ergo ſecunda diffinitio erit effectus
primæ, & per conſequens demōſtrare pri
mam per ſecundam, eſt procedere ab effe
ctu ad cauſam. ¶ Contra tertium dictū* Quid quęritur hic vide.
*arguitur. Non enim quæritur, vtrum de
monſtrare aliquid de anima per propriā
diffinitionem, ſit magis demonſtrare pro
pter quid, quam demōſtrare per primam
diffinitionem, quæ eſt communis, ſed quę
rimus de una diffinitione in comparatio-
ne ad aliam, vtrum demonſtrare primā,
per ſecundam, ſit demōſtrare demōſtra-
tione quia, an demonſtratione ꝑꝑ quid.
¶ Secundo, quia non dicimus, ꝙ demon-
ſtrare ſecūdam diffinitionem per primā,
ſit demōſtrare per cauſam propinquam,
ſed ꝙ demonſtrare primā per ſecūdam,
eſt demonſtrare per effectum, demōſtra-
re autem ſecundā per primā, eſſet demō
ſtrare per cauſam, ſiue ſit cauſa commu-
nis, ſiue propria: ſicut probare ꝙ aliquid
eſt animal, quia reſpirat, eſt probare per
effectum, probare autem ꝙ lapis non re-
ſpirat, quia nō eſt animal, eſt probare per
cauſam remotam. ¶ Contra quartū ar-
guitur ꝙ diffinitiones proprię ſiue diffini
tio ſecunda non ſit cauſa propria primæ:
ut uidetur uelle iſta opinio. ¶ Per te illā
eſt propria cauſa, qñ negatio infert nega
tionē, & affirmatio affirmationē: ſed nō
ſic eſt de ſecūda diffinitione, reſpectu pri
mæ: ergo &c. Minor probatur: qa ualet
affirmatiue, hoc eſt primū principiū uiuē
di: ergo eſt actus primus: ſimiliter, eſt
primum principium ſetiendi: ergo actus
primus: ſed nō valet negatiue à qualibet
illarum. Non valet .n. non eſt principiū
ſentiendi, ergo nō eſt actus primus. ¶ Si
dicatur ꝙ bene valet, ſumēdo omnes par
tes ſimul, non eſt principium uiuendi, ſen
tiendi &c.: ergo non eſt actus primus.*

Hoc

¶ Hoc inquam non valet, tum quia hic non datur diffinitio communis ſecundum iſtam opinionem, tum etiam quia ſecũdũ opinionẽ valet à qualibet diffinitione par ticulari, ad diffinitionem uniuerſalem, & qualibet eſt cauſa propria. ¶ Ad rationes iſtius opinionis dicitur ad primam, ꝙ Philoſ. nõ peruertit ordinem: quia licet in tradendo doctrinam oporteat incipere à notioribus nobis terminis, et etiam à no tioribus propoſitionibus, quando non intendit doctor vnam per alteram demonſtrare, quando tamen intendit vnam per alteram demonſtrare, debet prius ponere concluſionem probandam, & declarare, vt videatur quid ſit probandum, dato etiam, ꝙ illa ſit minus nota quo ad nos, quia poſtmodũ per demonſtrationem fiat nota. ¶ Ad ſecundam rõnem dicitur primo, ꝙ S. Tho. non dicit ꝙ ſit prima diffinitio cauſa propria ſecũdæ, ſed ſufficit ſibi, quòd prima ſit cauſa, ſiue propria cõmunis, & ſecunda effectus. ¶ Dicitur ſecũdo, ſi quis vellet ſuſtinere illã eſſe cauſam propriam, ꝙ illà diffinitio non eſt tenenda copulatiue, ſed disiunctiue, & tũc affirmatio infert affirmationẽ. Valet .n. eſt actus primus corporis viuentis: ergo eſt principium viuendi, vel ſentiẽdi &c. ¶ Ad aliã reſpõdet ipſe doctor, ſcilicet quòd exemplum Philoſ. tenet quantum ad hoc, quòd diffinitio demonſtretur, ſed non eſt ſimile, quantum ad modum demonſtrandi, quia diffinitio de anima demonſtratur demõſtratione quia: diffinitio autem quã adducit de tetragoniſmo, eſt concluſio, & demonſtratur per aliam adductam, demonſtratione propter quid. ¶ Ideo eſt alia opinio Sancti Thomæ, quòd prima diffinitio demõſtratur per ſecundam, demonſtratione quia. Quę opinio apparet vera, ex his quę adducta ſũt contra oppoſitã opinionẽ. ¶ Quãtũ ad ſecundum, ſciendum ꝙ viuere dupliciter accipitur. Vno mõ, pro eſſe rei viuentis, ſecundum ꝙ dicit Philoſ. viuere viuentibus eſt eẽ. Alio mõ, pro operatione rei viuentis, ſicut nutrire, ſentire, & hmõi. ¶ Vtroque autẽ modo dupliciter accipi poteſt. Vno modo, vt vitam in communi ſignificat quomodocunq; illud contingat: ſicut dicimus ꝙ ſentire eſt viuere, & ſimiliter intelligere. Alio modo, vt dicit uitam, quæ per vegetatiuam aĩam datur. Viuere enim quandoque pro eſſe vegetatiuo particulariter ſumitur: quia per illud primo res dicuntur viuere, vt à Philoſ. dicitur. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ licet corpore dicamur viuere, non tamen primo, qa non dicimur viuere corpore, niſi inquantũ habet animã, ſicut licet corpore & ſanitate dicamur ſani, non tñ dicimur primo ſani corpore, quia nõ ſumus ſani corpore, niſi quia hẽt ſanitatẽ. ¶ Dicitur itaque primo, ꝙ anima eſt principium viuendi ideſt eſſe vegetatiui, per quod tangitur gradus viuendi qui conuenit plantis: ſentiendi, in quo tangitur gradus uiuendi: animalium imperfectorum mouendi, in quo tangitur gradus animalium perfectorũ: & intelligendi, in quo tangitur gradus viuendi rationabilium, ¶ Licet autem quidã velint, ꝙ in hac ſecunda animæ diffinitione, ly viuimus, uniuerſaliter accipiatur, nõ autem vt particularem vegetatiui gradum explicat: ¶ Hoc tñ non videtur mihi ad mentem Ariſt. eſſe. Oportet .n. ſecundũ iſtos uerba Ariſt. extorquere: ut ſit ſenſus. Anima eſt quo viuimus & ſentimus, & mouemur, & intelligimus ideſt. Eſt quo primo viuimus: ſiue ſit quo primo viuimus tantũ, ſiue quo primo ſentimus: ſiue quo primo mouemur, ſiue quo primo intelligimus. Cum tñ Ariſt. non disiunctiua dictione, ſed copulatiua utatur. ¶ Item sm̃ hanc expoſitionem bis ponitur uiuimus: cum tñ in littera ſemel t.u.tum ponatur: ideo me-

Quomodo Ari. ſibi nõ eſt contrarius.

Viuere dupliciter capitur.

Tex. 17.

Anima eſt principium viuendi ſentiendi, mouendi & intelligendi.

ideo melius eſt, vt ly viuimus, gradũ vegetatiuum explicet, alijs viuentium gradibus qui in diffinitione enumerantur condiuiſum. Sic enim planus eſt tex. & nullomodo extortus. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ anima non eſt quodcunque principium uiuendi, ſed primum, ad differentiam corporis, quo non dicimur primo viuere, ſed ſecũdario. ¶ Dicitur tertio, poſito ꝙ iſta diffinitio ſit diffinitio animę in communi, & non ſint quatuor diffinitiones, quod uidetur eſſe de mente Phil. qui poſt iſtam diffinitionẽ dicit, Quare et ſm̃ vnũquodque quęrendum quid ſit vniuſcuiuſq; anima, vt quæ plantę, & quę hominis, aut beſtiæ quibus dat intelligere, ꝙ nõdũ vſq; ad illum locũ diffiniuit animas ĩ particulari: Hoc inquã poſito, dicitur ꝙ iſta diffinitio põt accipi copulatiue. ſ. anima eſt quo viuimus, & ſentimus, & mouemur & intelligimus primo, ita ꝙ ly & copulatim teneatur. Et tũc, iſta diffinitio licet conueniat animæ in communi, non tamen conuenit omni animę, ſed forte ſolum animæ intellectiuę: qa per intellectiuã aĩam primo habemus oĩa iſta, non aũt per aliã animã. ¶ Et ſi arguatur, quia diffinitio ſuperioris conuenit cuilibet inferiori: ¶ Dicitur qđ duplex eſt diffinitio. Vna quæ datur per genus & differentiam, & de hac verũ eſt, ꝙ conuenit cuilibet inferiori, ſed iſta diffinitio non eſt talis. Alia vero, quę datur per actus ſuorum inferiorum, ſicut ſi diffiniretur aĩal diffinitione exprimẽte ꝓprios oĩum animaliũ actus, & tunc dicitur, ꝙ diffinitio totalis ſuperioris non conuenit cuilibet inferiori, ſed diuerſis ſecundũ diuerſas partes, quia licet operationes inferioris attribuãtur ſuperiori, nõ tñ propria vnius ſpeciei operatio attribuitur cuilibet ſpeciei ſui generis, ſicut quia hõ ridet, dicimus aĩal ridere, non tamen dicimus, bouẽ aut aſinũ ridere. Modo dicitur ꝙ iſta diffinitio de anima datur per actus proprios inferiorum ſuorum: ideo nõ oportet conuenire cuilibet animæ ſecundum oẽs partes ſuas: ſed ſufficit ꝙ ſecũdum hoc, quod eſt eſſe principium vegetandi, conueniat uegetatiuę ſecundum hoc, quod eſt eße principiũ ſentiendi animæ ſenſitiuæ, & ſic de alijs. ¶ Si autẽ vellemus ꝙ teneretur diſiunctim, vt ly & idẽ ſit, ꝙ vel, tunc erit ſenſus. Aĩa eſt quo viuimus, vel ſentimus: mouemur, vel intelligimus primo, & tũc conuenit omni animæ. Anima enim uegetatiua eſt, quo viuimus, vel ſentimus etc. & ſimiliter anima ſenſitiua &c. & intellectiua. ¶ Quia tamẽ Philoſ. ponit in illa diffinitione copulatiuã dictionẽ, ſcilicet ly &, credo ꝙ ſit tenenda copulatiue, & non diſiunctiue, cum etiam & ſic ſaluari poſſit. ¶ Ad rationẽ in oppoſitum poteſt dupliciter reſponderi. Vno modo, quòd maior eſt falſa, de diffinitione ſuperioris, data per effectus ſuorũ inferiorũ. Secũdo ꝙ minor eſt falſa, accipiẽdo diffinitionem illam per diſiunctionem.

Commen. Tex. 31.

Dupliciter, ſecundo diffinitio accipi poteſt ſcilicet copulatiue & diſiunctim.

Replicatur.

Duplex eſt diffinitio. Vna quę datur p genus & differentiam Alia quę datur p actus ſuorũ inferiorum

QVAESTIO IIII.

Vtrum in animalibus imperfectis, forma quæ eſt in parte abſciſſa, præextiterit in toto animali.

Sic uidemus & circa alias differentias &c. Tex. XX.

Iandunus q. 9. Lauin.

QVAERITVR tertio Vtrũ in animalibus imperfectis, forma quæ eſt in parte abſciſſa præextiterit in toto animali. Et videtur quòd non. ¶ Primo. Qua rõne forma vnius præextiterit in toto, eadẽ ratione forma alterius partis: tunc quæro de illis formis, aut vtraque in-

que informabat materiam totius, aut una tantum. Si utraq; informabat: ergo vna materia ſimul ĩformatur pluribus formis ſubſtantialibus, quod eſt contra mentem 1. parte q. 76 art. 4. Sanct. Thom. Si unam tantum informabat: ergo forma materialis alia erat ĩ materia et non informabat, hoc autẽ eſt inconueniens: ergo &c. ¶ Secũdo. Quando abſcinditur pars animalis, aut acquiritur illi aliquid quod in ea non præfuit, aut nihil. Si nihil, ergo non magis debet abſciſſa eſſe aliquid per ſe exiſtẽs ĩ actu, quam dum erat in toto, quod eſt inconueniens, quia pars in toto, habet eſſe in potentia, ſeparata autem habet eſſe actu. Si aliquid acquiritur parti, non apparet quid ſit illud, niſi forma: ergo prius non habebat formã: ergo forma partis nõ prę exiſtebat in toto. Tenet conſequentia, quia ſi præextitiſſet in toto cõiunctõ. fuiſſet maxime in ipſa parte, cuius poſtmodum efficitur forma in actu. ¶ Reſpõdeo Tex. 20. quòd iſta quęſtio mota eſt, vt declarentur verba Philoſophi dicẽtis, quòd ideo partes plantarum, & animaliũ imperfectorum deciſæ viuunt, quia in toto eſt anima in actu vna, in potentia vero plures, ex quo vult quòd anima partis ſeparatę, præexiſtit in toto. ¶ Pro declaratione huius, Primo oſtẽdẽdũ eſt quare in quibuſdam forma totius ſecundũ eandem ſpeciem ſaluatur in partibus, in quibuſdam autem non. ¶ Secundo declarabo, quomodo formæ partium ſeparatarũ præexiſtant in toto. ¶ Sciendum igitur primo, quòd quanto forma eſt perfectior, tanto plures, & magis diuerſas hẽt operationes, & ideo requirit etiam ſubiectũ magis diuerſum. Sicut quia aĩa eſt perfectior forma elemẽtari: ideo requirit corpus organicũ propter diuerſitatẽ operationum, qđ non requirunt formę elementorum: & inter aĩas, quanto aliqua fuerit perfectior, tanto requirit maiorem diuerſitatem in partibus corporis. Anima enim intellectiua, quia eſt perfectior anima canis, ideo requirit magis organizatum corpus. ¶ Sciendum ſecundo, quòd cum forma nõ requirit magnã diuerſitatem organorum, ſubiectum eſt eiuſdẽ rationis & diſputationis in toto & in partibus, & quia eadem in illis eſt diſpoſitio totius, & partis, ideo forma quæ eſt in toto ſecundũ omnem perfectionem ſecundum quam eſt in toto, eſt etiã in qualibet parte. Sicut forma ignis, oẽs operationes quas habet in toto igne, habet etiã in qualibet parte ignis. Sicut enim totus ignis poteſt calefacere et deſiccare, ita et pars ignis ſed cum forma requirat ſubiectum, habens diuerſitatem organorum, non eſt ſecundũ omnes ſuas perfectiones in qualibet parte, ſed ſecundum vnam perfectionem in vno, & ſecundum aliam in alio, ſicut in homine, aĩa eſt in oculo ſecundum potentiam viſiuam, in aure ſecundum potentiam auditiuam, & ſic de alijs. Ratio itaque, quare in aliquibus, forma totius ſaluatur ĩ qualibet parte, in aliquibus autẽ non, eſt quia in aliquibus, diſpoſitio totius inuenitur ĩ qualibet parte, ſicut in igne, in aliquibus autem alia eſt diſpoſitio totius, alia eſt diſpoſitio partium, ſicut in aĩalibus perfectis. In animalibus autem imperfectis, & in plantis, licet habeat aliqualem diuerſitatem partium, non tamen habet magnam diuerſitatem, ſed eſt quaſi eiuſdem diſpoſitionis in omnibus partibus, ideo anima talium, poteſt in partibus abſciſis ſaluari. Quia tamen maiorem diuerſitatem requirit anima animalium imperfectorum quam anima plantarum, inde eſt, quòd aĩa diu ſaluatur in partibus plãtarum, non aũt ſaluatur diu anima in partibus animalium, quia parti animaliũ deficiunt inſtrumenta quibus ſaluatur vita, puta, os, aut aliquid aliud inſtrumẽtũ.

Forma perfectior plures & magis diuerſas habet operatiões.

Aliqua forma ſubſtantialis habere poteſt extenſionẽ per accidens ꝑp ſui imperfectionem.

¶ *Quantum ad ſecundum ſciendum pri*
mo,ꝙ licet qualibet forma ſubſtãtialis ſit
ſecundum eſſentiam ſimplex, aliqua ta-
men per accidens poteſt habere quãdam
extenſionem ad extẽſionem ſui ſubiecti
proximi,& per conſequens quandã diui
ſibilitatem,et hoc acidit propter imper-
fectionem ipſius formæ,ſicut albedo ex-
tẽſionem ſubiecti,& diuiditur ad eius di
uiſionem. ¶ Sciendum ſecundo,ꝙ q́dli-
bet continuum & extenſum,habet quan
dam vnitatem in actu, ſed cõtinet multa
in potentia. Continet enim multas par-
tes,quæ ſunt in illo in põia. Sicut lignum
vnum eſt quidẽ vnũ in actu, quia in actu
habet vnam formam,& vnũ eſſe,eſt ta-
men plura in potentia, quia continet plu
res partes in quas poteſt diuidi,quæ cum
fuerint ſeparatę à toto,efficiuntur ĩ actu.
¶ *Sciẽdum tertio, q́d triplex eſt potẽtia*
in qua aliquid dicitur eſſe: vna eſt poten
tia materia prima, ĩ qua dicũtur eſſe om
nes formæ, & talis eſt potẽtia in qua ni-
hil eſt eſſentię formæ ad quam eſt in po-
tentia: alia eſt potẽtia mixti in qua ſunt
corpora ſimplicia,mixta enim reſoluun-
tur in elemẽta,ideo elemẽta dicũtur eſſe
in mixto in potentia,& talis eſt potentia
in qua eſt forma ſimplicis aliquo mõ ſci-
licet in uirtute,mixta enim continent uir
tualiter in ſe formas elementorum. Simi
lis eſt põia materię diſpoſitę ad formam.
In ligno .n.caleſacto & deſiccato eſt for
ma ignis in virtute,calor .n. & ſiccitas
habẽt in ſe virtutẽ formę ignis.Tertia eſt
potentia in qua dicuntur eſſe partes. Sũt
enim partes potentia in toto, & hæc eſt
potentia in qua eſt eſſentia eius q́d eſt in
illa,ſed nõ eſt eſſe propriũ & diſtinctum
eius: ſicut in vna quantitate ſunt partes
ſecũdum eſſentiam ſuam: realiter enim
partes integrant totum, ſed non ſunt ſe
cundum eſſe propriũ & diſtinctũ. Vnde
dicuntur illę partes eſſe in tota quãtitate
in potentia, non quia exiſtentia partium
non ſit in toto:ſed quia in toto nõ exiſtũt
per eſſe proprium & diſtinctum,ſed per
eſſe totius: ſi autẽ ſeparentur à toto, exi
ſtunt per eſſe proprium & dinſtinctum.
¶ *Iſtis notatis, dico Primo ad quæſitũ,*
quòd quia inter animas formę plãtarum,
& animalium imperfectorũ ſunt imper
fectę, ideo habent quandam extẽſionem,
& diuiſibilitatem,unde diuiduntur ad di
uiſionem corporis,ſicut albedo diuiditur
ad diuiſionẽ parietis in quo eſt. ¶ *Dico*
ſecũdo,ꝙ partes ipſius animæ in quas eſt
diuiſibilis,ſunt in põia ĩ toto. ¶ *Dico ter*
tio, ꝙ animã eſſe vnã in actu, & plures
in potentia,in plantis & animalibus im-
perfectis,ſic intelligitur, ꝙ anima vnius
plantę,& vnius animalis imperfecti, eſt
vna actu, quia habet vnum eſſe actuale:
ſed eſt plures in potentia,quia habet plu
res partes in quas põt diuidi, quæ ſunt in
ipſa in potentia,& ſi diuidatur,erit plu-
ra in actu, qa habebit plura eſſe in actu,
sm̃ diuerſas partes. Sicut accepto quo-
dam ligno,eſt ibi forma vna in actu,quia
habet vnũ eſſe ſubſtantiale in actu,eſt ta
men illa forma plures in potentia,unde ſi
diuidatur lignũ, q̃ erat vna in actu,amit
tit unũ eſſe q́d habebat,et efficitur plures
in actu, quia ĩ vna parte ligni pars illius
formæ habebit eſſe propriũ et diſtinctũ,
ſimiliter ſe habebit alia pars formę in al
tera parte ligni. ¶ *Ex iſtis patet reſpon*
ſio ad quæſitũ .ſ. ꝙ formæ præexiſtũt in
toto, non quidẽ actu,quia in vno cõpoſi-
to eſt tãtum vnũ eſſe ſubſtantiale, plures
aũt formę actu dãt plura eſſe ſubſtantia-
lia:ſed modo dicto. Cuius ratio eſt, quia
eſſentia formæ non aduenit nouiter mate
riæ, niſi per alterationẽ præexiſtentem.
In diuiſione aũt aĩalium,aut plantarum,
non apparet alteratio per q̃ debeat acqri
ſubſtantialis forma,vnde oportet, ꝙ ali
quo mõ præfuerit illa forma in materia.

Anima eſt una in actu & plures in potentia.

Poſſet

Alber. 1. de anima cap. ultimo.

¶ *Poſſet etiam dici ſecũdum Albertum quòd forma huiuſmodi ſcilicet plantarũ, & animalium imperfectorum, diuiditur per accidens ad diuiſionem corporis.*

Duplex eſt quod diuiditur per accidens.

¶ *Sed aduerte, quòd duplex eſt quod diuiditur per accidens, ſcilicet quod habet quantitatem per accidens, & eſt minus in minori, & maius in maiori: & hoc modo anima non diuiditur, quia non eſt forma materialis. Eſt aliud diuiſibile per accidens, q̃ licet in ſe ſit indiuiſibile, tamen ſecundum totam ſuam facultatẽ ineſt diuerſis partibus corporis: ideo illis diuiſis, remanet in illis ſecundum totam ſuam facultatem; & hoc modo anima diuiſibilis eſt: et ẽ ſimile, ſicut ſi in ſignato puncto in linea, diuidatur linea in pũcto illo: punctum eſt quidem ſecundũ ſe indiuiſibile, tamen per diuiſionem remanet punctum in vtraque linea.*

Addi. Vide pulcrã difficultatẽ.

¶ *Sed nõ videtur hoc poße ſtare, Tum, quia tota facultas formæ non poteſt remanere niſi remaneat eſſentia formæ: eſſentia autem formæ ſubſtantialis, non poteſt induci per ſolam diuiſionem. Tum, quia ſimilitudo illa de puncto non valet. Non enim per diuiſionem lineæ, remanet punctum in quo fit diuiſio: ſed illo corrupto, reſultant duo puncta in actu: modo diuiſa arbore, nõ corrumpitur anima eius, eſſet enim incõueniẽs, quòd abſciſſo paruo ramuſculo à magno arbore, corrumperetur anima arboris.* ¶ *Et ideo dicendum, quòd in iſtis anima eſt extenſa, & per diuiſionem partis accipiunt eſſe actu, quòd prius habebant in potentia.*

Dubium.

¶ *Sed poſſet aliquis dubitare, quomodo per ſolam diuiſionem poteſt pars plantæ habere formam in actu, quam prius habebat tantum in potentia: cum ad generationem plantæ requirantur multę alterationes, & diſpoſitiones in materia.*

¶ *Reſpondetur, quòd quia forma partis erat in toto ſecundum eſſentiam ſuam, licet non haberet eſſe proprium, ideo erat in potentia propinqua actui. Nihil enim eſt magis propinquũ formæ, quam eſſe, vnde per ſolam diuiſionem poteſt poni in actu: per illam enim vnitur ipſa eſſe, ad hoc autẽ quòd forma educatur de potentia materiæ, requiruntur multę alterationes præuię: quia eſſentia formæ non præexiſtit in materia: ipſa enim materia prima, eſt in potentia & ad eſſentiã formę, et ad eße ipſius.*

Vna materia informatur pluribus.

¶ *Ad argumenta in oppoſitum reſpondetur. Ad primũ dicitur quòd vtraque informabat materiam: quia vtraque erat pars vnius formæ, quæ informabat. Ad improbationẽ huius dicitur, quòd non eſt inconueniens vnam materiam informari pluribus formis in potentia, quæ ſint partes vnius formæ in actu. Illę enim non informant quia dant proprium eſſe, ſed quia forma vna diuerſis partibus materiæ dat vnũ eſſe per diuerſas partes ſuas potẽtiales.*

¶ *Ad ſecundum dicitur, quod cum ſeparatur pars à toto in plantis & animalibus imperfectis, acquiritur aliquid: & cum dicitur quòd illud non poteſt eſſe niſi forma, negatur: imo dicitur quòd eſſentia formę præexiſtebat in materia: ſed per diuiſionem acquiritur in illis proprium & diſtinctum eſſe.*

QVAESTIO V.

Vtrum ſint quinque genera potentiarum animæ.

Potentias dicimus uegetatiuum, &c. Tex. XXVII.

p. p. q. 78. ar. 2.

QVAERITVR quinto, Vtrum ſint quinque genera potentiarum animæ. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo, quot ſunt animæ, tot debent eſſe põiæ aĩæ: quia paſſio multiplicatur ad multiplicationem ſubiecti: ſed tm̃ ſunt tres animæ: ergo &c. ¶ Secundo, quælibet põia appetit ſuum obiectũ: ergo appetitiuũ non debet diſtingui contra alias potentias. ¶ Tertio vt hẽt S. T.

De veritate q. 2. ar. 10.

Quando differentię eſſentiales obiectorũ diuidunt aliquod ſpeciale obiectum animæ, diuerſificant potentias, ſed non genera potentiarum: ſed obiectum ſenſitiui & intellectiui diuidunt ſpeciale obiectũ animæ: diuidunt enim apprehenſibile vt dicit S. Thom. queſtione prēallegata: quod eſt ſpeciale obiectum animæ, non. n. omne obiectum animæ eſt apprehenſibile: ergo ſenſitiuum & intellectiuum non ſunt duo genera potentiarum. ¶ Quarto, genera potentiarum diſtinguuntur ſecundum diuerſitatem operationum: ſed ſunt tantum tria genera operationum: ergo &c. Maior eſt S. Tho. Minor probatur.

Lect. 5.

Operationes animæ diſtinguuntur ſecundum diuerſitatem eſſe rerum viuentium, vt dicit, S. Tho. ſed ſunt tantum tria eſſe rerum viuentium, vt ipſemet dicit: ergo etc. ¶ Quinto, ſicut ſe habet ſenſitiuum ad intellectiuum, ita appetitus ſenſitiuus ad intellectiuum: ſed ſenſitiuũ, & intellectiuum faciũt duo genera põiarum animæ: ergo & appetitus ſenſitiuus & intellectiuus, et per conſequens erunt ſex.

3. de anima Tex. 48.

¶ Sexto, Philoſophus dicit ꝙ principium mouens in animalibus, eſt ſenſus, aut intellectus, aut appetitus: ergo non debet poni motiuum ſecundum locũ generis diſtinctum ab illis. ¶ In iſta quæſtione duo faciam. Primo, præmittam aliqua, Secundo dicam ad quæſitum vt appareat quæ fuerit mens S. Thom. propter hoc enim moueo iſtam quæſtionem.

Reſponſio ad quæſitũ ſ diſp. in q. de anima ar. 13.

¶ Quantum ad primum quia S. Thom. diuerſimode diſtinguit genera potentiarum animę in diuerſis locis: ¶ Sciendum primo, ꝙ licet aliquę potẽtiæ animæ ſint paſſiuę, ſunt tñ ſic paſſiuę, ꝙ ſunt etiam aliquo modo actiuę, patiuntur quidem à ſuis obiecto, ſicut intellectus ab intelligibili, ſed tñ aliquarum operationum ſunt productiuę. Nam intellectionem producit intellectus, potentia uiſiua viſionem, & ſic de alijs. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ differentia eſt inter actus põiarum actiuarũ, & inter actus põiarum paſſiuarũ; ꝙ actus potentiarum paſſiuarum ſumũt ſpeciem ab obiectis, quæ comparãtur ad ipſas põias, ſicut actiua ad paſſiua, actus aũt põiarum actiuarum poſſunt ſumere ſpeciem & ab obiectis, quæ comparantur ad ipſas potentias ſicut finis, & etiã à principijs, magis aũt à principijs. Sicut calefacere & infrigidare, accipiunt ſpeciẽ à ſuis principijs, et à ſuis finibus, quę ſunt calor, & frigus. Similiter etiã ab illis habent diſtinctionem. Ideo enim calefactio diſtinguitur ab infrigidatione: quia calefactio terminatur ad calorẽ, & eſt à calore, frigefactio autẽ terminatur ad frigiditatem, & eſt à frigiditate, ſicut à principio formali. Quia ergo oẽs potentiæ animę ſunt aliquo modo actiuæ, licet aliquę abſolute ſint paſſiuę, ideo poſſunt diſtingui per operationes, ſecũdũ ꝙ ipſę operationes diſtinguuntur per principia, & etiam ſm̃ ꝙ diſtinguuntur per obiecta.

*obiecta. Hic ergo in ſecundo de anima di
ſtinguit S. Th. potentias animæ per ope
rationes, ſm̄ ꝓ illę diſtinguuntur in ordi-
ne ad eſſe viuentium, qđ eſt principiū, &
ratio operandi rebus viuētibus, ſicut ſim
pliciter in omnibus eſſe eſt prima ratio
operandi. Diſtinguit .n. ipſas in quantū
ſunt potentię operatiuę. In alijs aūt mul
tis locis diſtinguit iſtas potētias per ope
rationes, ut accipiunt diſtinctionem ab
obiectis. ¶ Quantum ad ſm̄ ſciendum,
quòd de potentijs animę poſſumus loqui
dupliciter. Vno modo, quantum ad mo-
dum operandi, & ſic ſunt tantum tria
genera potentiarum, vt dicit S. Tho. ſci
licet potentię vegetabiles, ſenſibiles, &
intellectuales. Vegetatiuę enim, agunt
mediantibus qualitatibus actiuis & paſ
ſiuis, ſicut ſunt calidum & frigidum. Sē
ſitiuæ, licet non indigeant qualitatibus
ſ. actiuis & paſſiuis ad eliciendum actū
ſentiendi, indigent tñ organo corporali.
Intellectiuæ aūt nec indigent qualitati-
bus actiuis & paſſiuis, nec organo corpo
rali. Alio modo poſſunt conſiderari, quā
tū ad genus operationū, & ſic ſunt quin
que genera potentiarum, ſicut quinq; ge
nera actionum. Ipſę aūt operationes, poſ
ſunt diſtingui dupliciter, ſcilicet in ordi-
ne ad eſſe viuentiū, & in ordine ad obie
cta, vt dictum eſt. Primū modū aſſignat
S. Tho. alij vero aliū. Quantum ad pri
mum modū, diſtinguuntur ſic. In viuen
tibus enim eſt triplex eſſe, ſcilicet eſſe ma
teriale, ſecundum quod res recipiuntur
in viuente materialiter, ſicut eſſe planta
rum. Aliud eſt eē penitus immateriale,
ſm̄ qđ res recipiuntur in uiuente ſecundū
eſſe penitus immateriale ſcilicet ſine ma
teria & conditionibus materialibus indi
uiduantibus, & abſque organo corpora
li, & hoc eſt eſſe intelligibile. Aliud eſt
eſſe medio modo ſe habens, ſecundū qđ
recipiuntur in viuente res ſine materia,*

Lect. 5.

Lect. vlti. 2. de anima, & de verita. q. 10. ar. 2. ad ſecundum.

p. p. q. 78. ar. 1. Addi. Triplex eſſe in viuentibus.

*non tñ ſine cōditionibus materialibus &
ſine organo corporali, & hoc eſt eſſe
ſenſitiuum. Primum eſſe, ſequuntur ope-
rationes animę vegetatiuę. Sm̄, opera-
tiones partis intellectiuę. Tertium, ope
rationes partis ſenſitiuę. Sed quia omne
eſſe eſt ſecundum aliquā formā, ad for-
mam aūt quamlibet ſequitur aliqua in-
clinatio, & ad inclinationem operatio,
ſicut ad formam leuis, ſequitur inclina-
tio ad locum ſurſum, & ad inclinatio-
nem, ſequitur motus ſurſum, ideo eſſe in-
tellectiuum, & eſſe ſenſitiuum, eſt ſecū-
dum aliquā formā, eſſe ſenſitiuum, eſt ſm̄
formam ſenſibilem, & eſſe intellectiuū,
eſt ſecundum formā intelligibilem. Ad
iſtas autem formas, ſequitur inclinatio,
quæ dicitur appetitus, & ad inclinationē
operatio, quæ eſt motus localis: opera-
tionibus igitur uegetatiuę attribuitur v-
num genus potentiarū quod dicitur ve-
getatiuum: operationibus partis ſenſiti-
uæ ſenſitiuum, & intellectiuæ intellecti-
uum, inclinationi, quæ eſt appetitus, ap-
petitum, motui locali ſecundum locum,
motiuum. ¶ Secundum modum diſtin-
guendi ſcilicet per obiecta, aſſignat S. T.
ſic. Quædam .n. eſt operatio viuentis,
cuius obiectum eſt corpus animę coniun-
ctum, & circa hoc eſt unum genus poten
tiarum, quod dicitur vegetatiuum. Po-
tentiæ enim vegetatiuæ agunt in corpus
coniunctum animæ. Nam etiam genera-
tiua agit in corpus coniunctum animę,
aut ſcilicet in ſemen, aut in corpus quod
generatur, cui coniungitur ipſa anima, ꝑ
virtutem quę eſt in ſemine. Quędam eſt
cuius obiectū eſt corpus ſenſibile, & cir
ca hoc eſt ſenſitiuum. Alia eſt cuius obie
ctum eſt omne ens, & huic correſpondet
genus potentiarum, quod dicitur intelle-
ctiuum. Sed obiectum ſenſus & intelle-
ctus, dicitur ipſa res exterior, ſecundum
quòd nata eſt eſſe in intellectu, & ſenſu
per*

Omne eſſe eſt a forma.

p. p. q. 78. ar. 1.

Quid eſt obiectū ſenſus.

per ſuam ſimilitudinem. Quædam vero eſt, cuius obiectum eſt res extrinſeca, ſecundum ꝙ in ipſam tendit anima, ſicut in finem. qđ eſt primũ in intentione.ſ.res ſub ratione appetibilis, & huic correſpõdet appetitiuum. Sed & alia eſt, cuius obiectum eſt res extrinſeca, vt ad ipſam comparatur anima, ſicut ad terminũ motus & operationis, & huic correſpondet alterum genus, quod dicitur motiuũ ſecundum locum. Iſtis duobus modis diſtinguit genera potentiarum aĩę S. Tho.

Eſſe eſt duplex. exiſtẽtię & eſſentię.

¶ Sed pro declaratione primi modi, Sciẽdum primo, ꝙ eſſe, eſt duplex, eſſe .ſ. exiſtentiæ, & eſſe eſſentiæ. Eſſe exiſtentię, eſt exiſtentia actualis, sm̃ quam res dicitur exiſtere in rerũ natura. Eſſe eſſentię, eſt ipſa eſſentia, ſecundum quam res dicitur eſſe talis, ſicut humanitas eſt eſſentia hominis, & id quo homo eſt homo. Operationes igitur animæ non diſtinguũtur sm̃ eſſe exiſtentiæ rerum viuentium, ſed diſtinguuntur in ordine ad eſſentiam, ſiue ad eſſe eſſentię, cuius principium eſt form . Vnde S. Tho. in litera, loquens de eſſe materiali, dicit sm̃ eſſe materiale quod eſt per materiam contractum, vnaqueque res eſt hoc ſolum quod eſt. Sicut hic lapis, non eſt aliud quam hic lapis, conſtat aũt ꝙ sm̃ eſſe exiſtentiæ, res non dicitur talis naturæ: ſed ſolum exiſtens.

Eſſe eſſentię dupliciter conſideratur.

¶ Sciendum ſecundo, ꝙ eſſe eſſentiæ, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo, in ordine ad ſubiectum in quo eſt. Alio modo, in ordine ad operationẽ, quę conſequitur ad ipſum. Si conſideretur in ordine ad ſuum ſubiectum. ſic ex ſeipſo eſt perfectum, & non indiget alio eſſe accidentali, ad perficiendum ſuum oppoſitũ, humanitas enim ſeipſa perficit ſuppoſitum humanum, & non indiget alio eſſe accidẽtali ad ipſum perficiẽdũ: & ſecundũ eſſe iſto mõ ſumptũ, diſtinguũtur tres aĩę. Si aũt conſideretur in ordine ad operationẽ. ſic ex ſeipſo non eſt ſufficiens ad operationem: ſed requirit in ſubiecto aliquod eſſe accidentale, hoc autẽ eſt diuerſimode in diuerſis. Eſſe .n. ſubſtantiale vegetatiuum, requirit tantum eſſe accidentale. quod dant potentiæ vegetatiuę ſuppoſito, ad hoc vt ex ipſo procedat actio. Eſſe autem ſubſtantiale ſenſitiuum, & intellectiuum, præter eſſe accidentale qđ dant potentiæ, requirit etiã eſſe accidentale quod dant res ꝑ ſuas ſimilitudines: vnde ad hoc vt homo producat intellectionem, requiritur ꝙ habeat eſſe ſubſtãtiale intellectiuum, quod eſt ab anima, requiritur etiam, ꝙ habeat eſſe accidentale intellectiuum, quod eſt à potentia intellectiua: & eſſe quod eſt à ſpecie intelligibili, & omnia iſta eſſe accipiuntur in vim vnius eſſe perfecti sm̃ ordinem ad operationem. Simile eſt etiã de eſſe ſenſitiuo. ¶ Cum ergo dicit S. T. ꝙ operationes animę conſiderandæ ſunt sm̃ eſſe rerum viuentium. ¶ Dico primo, ꝙ accipitur eſſe ſecundum ꝙ ordinem habet ad operationem, non sm̃ ꝙ habet ordinem ad ſubiectum. ¶ Dico ſecundo, ꝙ accipitur non tm̃ ipſum eſſe ſubſtantiale: ſed accipiuntur omnia eſſe, quæ faciunt ad operationem, ſcilicet & eſſe ſubſtantiale, & eſſe accidentale, tanquam vnũ eſſe. ¶ Et quòd hoc ſit ad mentem S. T. apparet hic. Loquens enim de eſſe immateriali dicit. Huiuſmodi autem immateriale eſſe, etiã habet duos gradus in iſtis inferioribus, nã quoddam eſt penitus immateriale, ſcilicet eſſe intelligibile, in intellectu enim res habet eſſe & ſine materia & ſine cõditionibus materialibus indiuiduantibus, & etiam abſque organo corporali. Ex quo patet ꝙ S. Th. loquitur de eſſe immateriali, & intellectuali quod eſt à ſimilitudine, ſecundũ quã res dicitur eſſe immaterialiter in intellectu. Praterea, inferius de illo eſſe loquẽs dicit, ꝙ

Mens D. T. explicatur.

Eſſe intellectuale eſt à forma intellectiua.

cit, ꝙ eſſe intellectuale, eſt à forma intellectuali, & eſſe ſenſibile, à forma ſenſibili, forma autem intellectualis & ſenſibilis, ſunt formæ accidentales. Vnde relinquitur, quòd per eſſe intellectuale, accipiat oĩa prædicta, tãq̃ vnũ eſſe, qđ eſſe eſt cõpletiue à ſpecie intelligibili, et hãc ſpeciem ſequitur appetitus. Appetitus .n. intellectiuus, conſequitur formam apprehenſam per intellectum, & appetitus ſenſitiuus, formã apprehenſam per ſenſum, vt in plerisq; locis dicit S. Th. ¶ Sciendum vltimo, ꝙ cum ponit Philoſ. ſenſitiuũ, & intellectiuum duo genera potentiarum animæ, per ſenſitiuum, non intelligit omnes potentias animæ ſenſitiuę, neque per intellectiuum oẽs potentias animæ intellectiuę, ſed per ſenſitiuum, intelligit potentias apprehenſiuas, et cognoſcitiuas partis ſenſitiuę, ſimiliter per intellectum, potentias apprehenſiuas partis intellectiuę.

Loc. 5.

¶ Ad argumenta in oppoſitum reſpondetur. Ad primum negatur antecedens: tum quia vna anima poteſt habere plures potentias, tũ quia animæ diſtinguuntur ſecundum diuerſa eſſe tantum, genera autem potẽtiarum diſtinguuntur ſecundum genera operationum.

Quomodo paſſio multiplicetur.

¶ Ad probationẽ dicitur, ꝙ paſſio multiplicatur ſecundũ numerũ, ad multiplicationem materialem ſubiecti, non autẽ ad multiplicationem eſſentialem nam unius rei poſsũt eſſe plures paſſiones, præcipue quando recipiunt ſpeciem ab extrinſeco.

Appetitus eſt duplex: naturalis, & animalis.

¶ Ad ſecundum reſpondetur, ꝙ duplex eſt appetitus ſcilicet naturalis, ſequens formam naturalem, & animalis, ſequẽs formã apprehenſam. Si loquamur de appetitu naturali, & in antecedente, & conſequente conceditur totũ, quia de illo nõ loquitur Philoſ. Si de appetitu animali, negatur antecedẽs. Si autẽ in antecedẽte accipiatur appetitus naturalis, et in conſequente appetitus animalis, negatur conſequentia. ¶ Ad tertium dicitur primo, quòd ſi volumus loqui de prima diuiſione potẽtiarum, ſecundum prima genera obiectorum, ſic erunt tantum tria ſcilicet vegetatiuum, cognoſcitiuũ, appetitiuũ: ſed ſi loquamur de generica, quacũq; diuiſione potentiarum, ſiue ſint ſecundum prima genera, ſiue nõ, ſic ſunt quinque. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ mens S. Tho. eſt, quòd quãdo differentiæ eſſentiales obiectorum, diuidunt aliquod obiectũ ſpeciale .ſ. cuius ſpecies non poſſunt amplius diuidi differentijs eſſentialibus, tunc differentiæ non faciunt diuerſitatem ſecundũ genus. Mõ, cognoſcibile nõ eſt adeo ſpeciale obiectũ, ſenſibile .n. eſt quædã ſpecies cognoſcibilis, & diuiditur in plures ſpecies, vnde nõ ſequitur rõ. ¶ Ad quartum negatur minor. Ad probationẽ dicitur, ꝙ non eſt ſenſus S. Tho. quòd diſtinguantur tantum ſecundum eſſe, ſed in ordine ad eſſe, & ad formas, ſecundũ quas ſunt talia eſſe, vnde non dixit, operationes animæ diſtingui oportet ſm̃ diſtinctionem eſſe viuentium, ſed ſic oportet, operationes conſiderare ſecundũ eſſe qđ inuenitur in viuentibus, hoc eſt, ſm̃ ꝙ requirit eſſe viuentium. ¶ Ad quintum dicitur ad antecedens, ꝙ non eſt omnimoda ſimilitudo, immo in propoſito negatur ſimilitudo. Cuius ratio eſt, quia ſenſitiuum & intellectiuum, diſtinguuntur diſtinctione obiectorum, inquantũ obiecta ſunt, diſtinguũtur enim differẽtijs apprehenſibilis, quia obiectũ ſenſus eſt apprehenſibile particulare, & obiectum intellectus, eſt apprehenſibile vniuerſale.

Similitudo inter ſenſitiuum & intellectiuum.

Appetitus autẽ rationalis & ſenſitiuus, non diſtinguũtur differentijs appetibilis, inquantum appetibile eſt, quia de eodem poteſt eſſe vterque appetitus, ſed ſecundum diuerſum modũ operandi Voluntas, enim libere appetit, ſed appetitus aĩalis, naturali neceſſitate. ¶ Ad ſextum dici-

Principium mouens duplex: imperans & efficiens.

tur, ꝙ duplex eſt principium mouens. ſ. imperans, ac efficiens motũ, & exequens. In tertio Phil. loquitur de virtute imperante & efficiente motum, hic autem de virtute exequente. ¶ Vel melius dicendum eſt, ꝙ motiuum ſm̃ locum, ab intellectiuo, & appetitiuo formaliter tantum eſt diſtinctum, non autem realiter.

QVAESTIO VI.

Vtrum potentiæ animæ diſtinguantur per actus, & actus per obiecta.

Priores enim potentijs actus, & operationes ſecundum rationem ſunt. Tex. XXIII.

S. T. p. q. 77. ar. 3.

QVAERITVR Sexto, Vtrum potentiæ animę diſtinguãtur per actus, & actus per obiecta. Et videtur quòd non. ¶ Primo. Nullũ prius diſtinguitur per id quod eſt poſterius: ſed actus ſunt poſteriores potentijs, ergo per actus non diſtinguuntur potentiæ.

¶ Secundo. Diſtinctio formalis eſt ꝑ differentias intrinſecas, ſed obiecta nõ ſunt intrinſeca actibus nec potentijs, ergo per obiecta non diſtinguuntur actus et potentiæ. ¶ Tertio. Si diſtinguerentur per actus, remotis actibus non eßent diſtinctæ, remotis enim principijs diſtinctiuis aliquorum illa nõ remanent diſtincta, ſed hoc falſum eſt, quia tunc homine dormiẽte, non eſſet diſtinctio inter viſum & auditum: ergo &c. ¶ Quarto. Si diuerſitas obiectorũ eſſet cauſa diuerſitatis potentiarum: vnitas obiectorum eſſet cauſa vnitatis potentiarum: ſed hoc eſt falſum, quia idem obiectum reſpiciunt intellectus, & voluntas. Idem enim cognoſcit intellectus, & voluntas appetit, & tamen ſunt potentiæ diſtinctę: ergo &c. ¶ Quinto. Maior diuerſitas eſt inter lapidem & hominem, quam inter ſaporem & caliditatem, & tamen illa non diuerſificant potentias: ergo nec etiã iſta obiecta. ¶ In iſta quæſtione duo faciam. Primo, oſtendam à quo ſpecificentur potentię. Secundo, vnde habeant diſtinctionem. ¶ Quantum ad primum. Sciendum primo, quòd duplex eſt forma. Vna intrinſeca, & alia extrinſeca. Quia enim formæ eſt ꝑficere, & denominare, omne perfectiuum et denominatiuum alterius, habet rationem formæ. Eſt autẽ aliquid perfectiuum, & denominatiuum alterius exiſtens in eo quod perficit & denominat, ſicut albedo exiſtens in pariete, perficit ipſum ſecundum eſſe album, & anima intellectiua perficit hominem, cuius eſt pars eſſentialis & denominans. Aliquid vero eſt perfectiuum alterius, & denominatiuum exiſtens extra illud, quod dicitur perficere, & denominare, inquantum perfectio alterius conſiſtit in ordine ad ipſum, ſicut calor eſt forma calefactionis extrinſeca, & calefactio habet perfectionem ſuam, ex ordine ad calorem à quo procedit, aut ad quem terminatur, & dicitur calefactio, quia eſt à calore, aut quia terminatur ad calorem, & locatum, dicitur locatum, a loco exiſtente in locante. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ dupliciter dicitur aliquid dare ſpeciẽ alteri, & differentiam. Vno modo effectiue, ſicut ſi diceremus, quòd producens hominem, dat homini ſpeciem & differentiam. Alio modo formaliter, ſicut dicimus, quòd albedo dat eſſe album parieti

Duplex eſt forma.

Dupliciter aliquid dat ſpeciem alteri & differentiam.

rieti formaliter, & anima intellectiua dat homini eſſe hominẽ, & cum duplex ſit forma ſcilicet intrinſeca & extrinſeca, cuilibet conuenit dare ſpeciem ei, cuius eſt forma. ¶ Sciendum tertio, quòd aliud eſt eſſe ſpeciem, & differentiam, & aliud dare ſpeciem, & differentiam, ſpecies enim, & differentia dicunt intrinſecum rei, & ſunt idem quòd res, humanitas enim, & rationale eſt idẽ quòd homo. Sed id qđ dat ſpeciem, poteſt eſſe extrinſecũ, ſicut calor dat ſpeciem calefactioni, & tamen non eſt intrinſecus calefactioni, & ſi illud ſit intrinſecum, nõ eſt tamen ipſa res, ſicut intellectiuũ vel anima intellectiua dat ſpeciem homini, non eſt tamen homo, & dicitur formam dare ſpeciem rei, quia ab ipſa forma res habet primo, quod ſit talis, ab anima enim intellectiua homo hẽt quòd ſit homo. ¶ Sciendum quarto, quòd duplex eſt obiectum potentię, ſcilicet formale, & materiale. Formale eſt illud ſub cuius ratione obiectum refertur ad potentiam. Materiale vero eſt id, in quo obiectum formale reperitur, ſicut potentiæ viſiuæ obiectum formale eſt color, vt dicetur inferius, quia vnumquodque videtur inquantum coloratum, obiectum autem materiale eſt corpus cui accidit color. ¶ Iſtis notatis ponuntur duę concluſiones. ¶ Prima concluſio eſt iſta. Operationes ſpecificantur ex obiectis formalibus, non aut ex obiectis materialibus. ¶ Probatur prima pars, ſupponendo ꝙ in præcedenti quæſtione dictum eſt, ſcilicet quòd obiectum potentiæ paſſiuæ comparatur ad actum talis potentię, vt principium, eo quòd mouet potentiam, obiectum autem potentiæ actiuæ comparatur ad actum illius potentię ſicut finis, et terminus, eo ꝙ ꝑducitur ꝑ ipſum ſicut domus producitur a domificatore. ¶ Tūc arguitur ſic. Omnis operatio recipit ſpeciem ex principio, aut termino: ſed obiecta formalia potentiarum comparantur ad operationes earum aut ſicut principium, aut ſicut terminus: ergo operationes accipiunt ſpeciem ex obiectis formalibus. conſequentia nota. Maior probatur, quia terminus comparatur ad operationem, ſicut actus, & forma, patet etiam exemplariter. Calefactio eſt calefactio, quia eſt à calido ad calidum: infrigidatio eſt in tali ſpecie, quia eſt à frigido in frigidum. Similiter ſanatio dicitur, quia eſt ad ſanitatem: ęgrotatio: quia eſt ad ęgritudinem. Minor vero ꝓbatur: quia potentiarum animæ, aliquę ſunt actiuę ſcilicet potentię vegetatiuæ, aliquę paſſiuę, vt ſenſus & intellectus: ſed obiectum potentiæ actiuæ, eſt terminus operationis, obiectum autem potentiæ paſſiuæ, principium perſuppoſitum: ergo &c. ¶ Secunda pars vero cõcluſionis probatur ſic. Illa quæ cadunt ſub vna potentia, non diuerſificant potentias: ſed obiecta plura materialia, cadunt ſub vna potentia. Vna enim potentia viſiua videmus lapides, ligna, homines, & cælum, quę ſunt obiecta materialia: ergo &c. ¶ Secunda concluſio. Potentiæ ſpecificantur per operationes ſpecificatas ex obiectis formalibus. ¶ Probatur. Illud cuius eſſe non eſt niſi propter aliquem finẽ, accipit modũ & ſpeciem à fine: ſicut quia ſerra ordinatur ad hãc operationẽ quæ eſt ſecare dura, ideo eſt ex tali materia, & hẽt talẽ figurã. Sed pōtiæ non ſunt niſi ꝓpter ſuas operationes: ergo ſpecificãtur ex ſuis operationibus. Idem ergo eſt dicere, ꝙ ſpecificantur ex operationibus, & dicere, ꝙ quia natura intẽdebat hãc operationẽ, quæ eſt videre, ideo produxit potentiam viſiuam proportionatã tali operationi: ſicut quia artifex intendit ſecare dura, ideo facit ſerram ex ferro, & cũ tali forma.

Obiectũ eſt duplex ſcilicet formale & materiale

Quæſt. 12.

Operationes ſpecificantur ex obiectis formalibus.

Potentię ſpecificantur ꝑ operationes

¶ *Ex hoc ſeqī correlarie, ꝙ falſa eſt opinio illorū q dicūt, ꝙ pōiæ diſtinguūtur, et ſpecificantur ex obiectis, & actibus tantum quo ad nos, ſcilicet ꝙ actus & obiecta non ſunt aliquo mō cauſa ſpecificationis, & diſtinctionis potentiarū, ſed ſunt ſigna, qbus cognoſcimus, ꝙ iſtę pōiæ formaliter diſtinguuntur, vt .n. dictū eſt, finis eſt aliquo mō cauſa eorū quę ſunt ad finem. ¶ Sed occurrit dubiū. Nā S Th. in expoſitione, tex. comm. 33. dicit ꝙ,* Da. 6. *quia intellectus & anima non intelligit ſe intuēdo eſſentiam ſuam: ideo in cognitione aīę oportet quòd ꝓcedamus ab his, quæ ſunt magis extrinſeca, vt ſcilicet per obiectū cognoſcamus actus, et per actus potentias, & per pōias eſſentiam animæ. Si autem directe eſſētiā ſuam cognoſceret, eſſet cōtrarius ordo ſeruandus in animę cognitione: quia quanto aliquid eſſet propinquius animæ, tāto per prius cognoſceretur ab ea. Ex quibus uidetur uelle ꝙ prioritas in cognoſcendo prius actus quā potētias, eſt ex conditione intellectus noſtri, & ex noſtro modo intelligendi, & non ex ordine naturæ, et per conſequens videtur ꝙ operationes nō ſpecificent neque diſtinguant potentias, niſi ſecūdum modū noſtrū intelligendi, & quo ad nos. ¶ Rñdetur et dicitur primo, ꝙ operationes nō dant ſpēm potentijs, niſi ſicut finis dat ſpeciem his quæ ſunt ad finem, finis autem licet ſit primū in intētione, eſt tamen vltimum in eſſe, licet enim medicus primo intendat ſanitatem, tamen vltimum quod inducit, eſt ſanitas. ¶ Ex quo ſequitur quòd operationes animę ſunt poſteriores ipſis potentijs quantum ad eſſe licet à natura ſint prius intentę. ¶ Dicitur ſecundo, quòd quia potētię & operationes animę procedunt ab aīa, & habēt ordinē ad alterū, dupliciter puſſūt cognoſci. Vno modo ſecundū eſſe & ut ab anima procedunt. Alio modo vt potentiæ ſunt: & vt ad aliquid extrinſecum comparantur. Non vult ergo dicere. S.D. ꝙ ordo cognitionis inter actus et potentias quocunq; modo ſit tm̄ ex imperfectione intellectus noſtri: & nullo modo ex natura rei: ſed loquitur de cognitione eorū ſm̄ ꝙ ab aīa procedunt: quia iſte non eſt ordo ſecundum naturam ꝙ prius cognoſcantur actus quam pōiæ: ſed econuerſo, quia pōiæ prius ſecundum naturā procedunt ab anima quam operationes. Vnde ſi anima intueretur ſeipſam directe ſecundum eſſentiam: prius intelligeret potentias quā actus: ſicut prius ab ipſa ꝓcedunt: ſed quia non intelligit ſe directe, ideo cognitio incipit ab his quæ ſunt poſteriora ſecundum naturam. Si aūt loquamur de cognitione potentiarū & actuum ſecundū ꝙ habent ordinem ad aliquid extrinſecū: tunc naturalis ordo eſt vt prius cognoſcantur actus quā pōiæ inquantum .ſ. pōię ſunt: & quantumcumque anima ſe directe intueretur numquā iſte ordo variaretur: qa vt ſic actus ſecundum naturā ſunt priores potentijs: potentię.n. tales ſunt: quia ordinantur ad tales actus: ſicut potentia viſiua talis eſt quia ordinatur ad viſionem. Non eſt ergo contradictio in verbis S.Do. quia hic loquitur de potentijs & actibus vt procedunt ab anima. in quæſtionibus autem de veritate, loquitur de ipſis vt dicūt ordinem ad aliquid extrinſecum. ¶ Quantū ad ſecundū ſciendum, ꝙ de diſtinctione potētiarū, poſſumus loqui dupliciter, ſcilicet aut de diſtinctione numerali, aut de diſtinctione formali. ¶ Si loquamur de diſtinctione numerali, ponitur iſta concluſio. Potentiæ diſtinguuntur per ſubiecta: quia ſcilicet iſte viſus eſt in hoc ſubiecto, ille in alio: ideo iſte eſt alius ab illo. Probatur. Diſtinctio numeralis accidentium, eſt ex diſtinctione numerali ſubiectorū, ideo.n. hæc albedo diſtinguitur ab*

Vbi ſupra q. prim.

tur ab illa : quia hæc eſt in hoc ſubiecto, illa in alio . Sed potẽtiæ animę ſunt quę-dam accidentia aut animæ tantum , aut compoſiti: ergo &c. ¶ Si loquamur de diſtinſtione formali, ponitur iſta conclu ſio . Potentiæ animæ diſtinguuntur ſecũ dum diuerſitatem actuum & obiectorũ formalium. Probatur. A quo aliquid ha bet ſpeciem , ab eo habet eſſe diſtinctum. Sed potentiæ animę habẽt ſpeciẽ ab acti bus & obiectis vt dictum eſt· ergo & di-ſtinctionem .

Vnde diſtinguuntur potentiæ.

¶ Sciendum tñ, ꝙ licet po-tentię ex obiectis diuerſificentur, hoc tñ eſt diuerſimode . Qñ .n. differentiæ eſſen tiales obiectorum, inquãtũ obiecta ſunt, diuidunt per ſe aliquod ſpeciale obiectũ animæ, potentias quidem diuerſificant, ſed non genus potentiarum. Sicut ſenſibi le diuiditur per colorem, ſonum, & hu-iuſmodi, & per iſtas obiecti differentias, potentię ſenſitiuę quę ad idem genus ſpe ctant, diuiduntur . Qñ aũt tales obiecto-rum differentiæ, obiectum animæ in com muni diuidunt, diuerſitatem potẽtiarum ſecundũ genus, modo ſupra expoſito cõ-ſtituunt .

Solutio dubiorum.

¶ Ad argumenta reſpondetur. Ad primũ dicitur primo, ꝙ maior eſt fal ſa, vbi prius ſecundum eſſe, ordinatur ad poſterius , ſicut ad ſuũ finem . ¶ Dicitur ſecundo , ꝙ qñ poſterius in eſſe , eſt prius in intentione, tunc põt dare ſpeciem prio ri , ſicut eſt in propoſito, prius .n. inten-dit natura operationem, ſecundario intẽ dit potentiã proportionatã illi operatio-ni . ¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ diſtinctio formalis, eſt per differentias intrinſecas proximę. Primo tñ & principaliter põt eſſe ab extrinſeco , in his quę ſunt ꝓpter aliud: quia illud extrinſecum, dat illi ſpe ciem & differentiam, tanquã forma ex-trinſeca, & differentia intrinſeca ſumi-tur ab illo extrinſeco. ¶ Ad tertiũ nega tur conſequentia : quia potẽtię non diſtin guuntur ex actibus ſecundum ꝙ habent eſſe actu : ſed ſecundum ꝙ habent eſſe in intentione naturę ordinantis potentiã ad actum. ¶ Poteſt & aliter reſponderi .ſ. quòd actus ſunt cauſa diſtinctionis poten tiarum, quantũ ad inceptionem eſſendi , non aũt quantũ ad factũ eſſe, ideo poſt-quam productę ſunt potentiæ , non opor-tet ꝙ non exiſtentibus actibus, corrũpan tur potentiæ. ¶ Ad quartũ dicitur, ꝙ li-cet voluntas & intellectus habeant vnũ obiectum materiale, tamẽ illud obiectum reſpiciunt ſub diuerſis rationibus forma-libus , reſpicit enim intellectus ſub rõne cognoſcibilis, & uolũtas ſub ratione ap-petibilis. ¶ Ad quintum dicitur , quòd duplex eſt diſtinctio , ſcilicet in eſſe na-turæ materiali, & in eſſe obiecti forma-lis. Si accipiatur diſtinctio primo modò, ſic conceditur , quòd maior eſt diſtinctio inter lapidem & hominẽ, quã inter ſapo rem & caliditatem: ſed iſta diuerſitas , non facit diſtinctionem potentiarum : ideo non eſt ad propoſitum. Si ac-cipiatur diſtinctio ſecũdo modo, negatur antecedens, quia ſa-por et calor nõ poſſunt cõ uenire in rõne obiecti vnius ſenſus parti-cularis: ſed lapis et homo, poſ-ſunt conuenire in ratio-ne colorati : quod eſt obiectũ viſus.

∴

QVAE-

QVAESTIO VII.

Vtrum virtus nutritiua, augmentatiua, & generatiua, ſint diuerſę potentiæ partis vegetatiuæ.

Quoniam eadem eſt potentia animę uegetatiua, & generatiua &c. Tex. XXXXII.

1. p. q. 78. ar. 2.

QVAERITVR Septimo. Vtrũ virtus nutritiua, augmentatiua, & generatiua, ſint diuerſæ potentiæ partis vegetatiuæ. Et videtur ꝙ non. *Tex. 42.* ¶ Primo auctoritate Phil. dicentis ꝙ eadem pŏia aĩæ eſt nutritiua & generatiua. Secundo. Cuius actus ſunt idẽ pŏiæ ſunt eædem: ſed actus nutritiuę & gñatiuæ ſunt idem: ergo &c. Minor probatur, quia actus nutritiuæ eſt conuertere alimentũ in ſbiam nutriti: ergo nutritio ẽ trãſmutatio ſbialis ad eſſe: ſed oĩs traſmutatio ſbialis, eſt gñatio: ergo nutritio eſt gñatio. ¶ Tertio. Non exiſtente virtute augmentatiua diſtincta à nutritiua, adhuc aĩal acciperet maiorẽ quantitatẽ quã prius, qa virtus nutritiua cõuertens alimentum in carnem, cauſat eſſe, et quantitatẽ illius carnis, ſicut generans hominem cauſat etiã quãtitatem hominis: ergo non oportet ponere augmentatiuã diſtinctam à nutritiua. ¶ Quarto.

1. p. q. 77. ar. 3.

Pŏiæ diſtinguuntur per obiecta, ut dictũ eſt: ſed oĩs iſtę pŏię hẽnt idem obiectum .ſ. alimentum: ergo &c. ¶ Quinto. Nutritio eſt quidã motus: aut ergo eſt gñatio, aut augmentũ, aut alteratio. Nõ eſt augmentum, neq; alteratio, quia illi motus ſunt primo, & ꝑ ſe ad accidentia, nutritio aũt eſt ad ſbiam: ergo ẽ generatio: ergo nutritiua nõ diſtinguitur à gñatiua.

Tres ſũt potẽtiæ partis vegetatiuæ.

¶ Rñdeo. In iſta quæſtione duo faciam. Primo oñdam illas eſſe diſtinctas pŏtas. Secũdo ponam ſingulari ı̃n diffinitiones. ¶ Quantum itaque ad primum. Sciendum primo, ꝙ cum virtutes innoteſcant nobis ex actibus: quia in aĩali tres videmus effectus, ſcilicet ꝙ per cõuerſionem cibi in ſubſtantiam ſuam, conſeruatur in eſſe: quòd maiorem quantitatem acquirit, quã prius habuerit: ꝙ per ſemen deciſum producit ſibi ſimile in ſpecie: ideo coacti ſunt Philoſophi illas potentias ponere, quibus tanquam principijs, huiuſmodi operationes attribuantur. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ iſtæ tres virtutes idem obiectum materialiter reſpiciunt, ſcilicet alimentum, vt ex verbis Philoſophi apparet: *Tex. 47.* hoc tamen obiectum ſcilicet alimentum, ſub diuerſis rationibus iſtis potentijs reſpondet: ſecundũ enim quòd eſt hoc aliquid, & ſubſtantia in potentia ad formam ſubſtantialem nutriti, eſt obiectum nutritiuæ: ſecundum autem quòd eſt quantum, eſt obiectum augmentatiuæ: ſecundum vero quòd eſt in potentia, vt ex ipſo generetur ſemen, ſiue etiã ſecundum quòd eſt in potentia ad uirtutem formatiuam, ſic eſt obiectum generatiuę.

Diuerſę potentię circa idem obiectum materialiter operantur.

¶ Sciendum tertio, quòd quãuis aliquæ potentię ſint diuerſæ, non inconuenit tamen eas ſimul circa idem obiectũ operari. Circa idem enim pomum ſimul habet operationem viſus, & olfactus, inquantum per colorem obijcitur viſui, & per odorem olfactui. Vnde non eſt attendenda vnitas vel pluralitas potẽtiarum, ex hoc ꝙ operẽtur circa vnum ſubiectũ, vel circa plura ſubiecta ſecundum ſubſtantiam: ſed ratio formalis ſub qua potentia in obiectum fertur, eſt conſideranda.

Virtus generatiua duplex eſt S. Th. tract. de potentijs

¶ Sciendũ quarto, ꝙ virtus gñatiua ẽ duplex, vt S. Th. et Alber. ponũt. Vna dicitur ſeminatiua, quæ ſuperfluo alimẽti generat

alæ in opuſ. 41. & Alber. mag. cap. 7. huius tract.

ti generat ſemen, & iſta in corpore viuente ſubiectiue reperitur. Alia dicitur formatiua, cuius ſcilicet eſt formare mẽbra, & animatum ſimile generanti ſecundum ſpeciẽ in eſſe producere, & iſta eſt in ſemine ſubiectiue. ¶ Iſtis notatis probatur concluſio. Et primo videlicet ꝙ omnes iſtæ potentię ſint diſtinctæ.

Quomodo potẽtiæ poſſunt diſtingui.

¶ Primo. Potẽtiæ quę diſtincta obiecta formalia habent, ſunt diſtinctæ, ſed nutritiua, augmentatiua, & generatiua habẽt diſtincta obiecta formalia: ergo etc. conſequentia nota, & maior eſt manifeſta: quia potentiæ diſtinguuntur ex obiectis. Minor etiã patet, quia alimentum ſub diuerſis rationibus iſtarum potentiarum eſt obiectum. ¶ Secundo. Potentiæ habẽtes diuerſas operationes ſunt diſtinctę: non ſolum .n. ex obiectis, verũ etiã ex actibus pōiæ diſtinguuntur. Sed iſtæ habent diuerſas operationes, operatio .n. nutritiuæ eſt conuertere alimentũ in ſubſtantiã nutriti: operatio augmentatiuæ, adducere corpus ad maiorẽ quantitatẽ: operatio generatiuę, producere ſimile generanti sm̃ ſpeciem: ergo &c. ¶ Secundo ꝓbatur ꝙ nutritiua diſtinguatur à generatiua. ¶ Primo. Nullũ generans ꝑ virtutem generatiuam generat ſeipſum ſed aliud: ſed nutriens nutrit ſeipſum ꝑ virtutem nutritiuam: ergo &c. conſequentia nota cũ minori. Maior vero eſt Philoſophi.

2. de anima Tex. 46. 47.

¶ Secundo. Virtus generatiua eſt principium producendi ſimile generanti ſecundum ſpeciem, ſed virtus nutritiua nō eſt huiuſmodi principiũ: ergo nutritiua non eſt generatiua. conſequentia nota cum maiori. Virtus enim generatiua leonis, eſt principium leonem producendi, & generatiua hominis, ꝓducendi hominem. Minor vero probatur, quia virtus nutritiua producit carnẽ & neruũ, non aũt totum aīal: ergo etc. ¶ Tertio probatur, ꝙ virtus nutritiua diſtinguatur ab augmentatiua, ex differentia quadruplici quã aſſignat Alber. Quarum prima eſt, ꝙ nutritiua nō accipit alimentum, niſi inquantũ eſt potentia ſubiecta membrorum, & nihil curat de quantitate: augmentatiua aũt accipit ipſum, inquantũ potentia additur quantitati mẽbrorum: ex eo ꝙ membrorum quantitas extenditur ipſo addito membris. Secunda eſt, ꝙ nutritiua ſecundum omnem diametrũ nutrit in omnibus ęqualiter perditum reſtaurans, & ſecundum latitudinẽ maxime nutrit: augmentatiua autem ſecundũ longitudinem magis augmentat. Tertia eſt, ꝙ augmentatiua cũ hẽat extendere partes duriores, ſicut ſunt oſſa, vtitur fortiori calido quã nutritiua, quę habet conuertere cibum in ſubſtantiam nutriti. Quarta eſt, quia nutritiua ſemꝑ nutrit, non aũt augmentatiua ſemꝑ augmentat.

Nutritiua ab augmentatiua differt quadruplici ter. Tract. 2 c. 6.

¶ Quantũ ad ſecundum, ſciendum quòd Auicenna diffinit potentiã nutritiuam ſic. Nutritiua eſt uis animæ uegetabilis, conuertens corpus à corporeitate in qua erat, in ſimilitudinem corporis in quo eſt, & vnit ei cibum per reſtaurationem eius, quod ſolutum eſt in illo.

Auicen. 6. naturalium Quid ſit virtus nutritiua.

¶ Pro cuius intelligentia notandum primo, ꝙ corporeitas accipi dupliciter pōt. Vno modo prout dicit tertiã dimenſionẽ, ſecundum ꝙ eſt de genere quantitatis. Secundo modo, prout dicit ſubſtantiam naturalem compoſitam ex materia & forma, quæ eſt ſubiectum trinę dimenſionis. In prædicta igitur diffinitione, cum dicitur conuertens corpus à corporeitate, accipitur corporeitas ſecundo modo, conuertit enim nutritiua ſubſtantiam cibi in naturam nutriti. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ cum calor naturalis exiſtens in animali conſumat continue partes materiales corporis animalis, neceſſe eſt, vt per conuerſionem cibi in ſubſtantiam nutriti, partes deperditę reſtaurentur: ꝓpter hoc po

nitur

nitur in prædicta diffinitione, & vnit ei cibum ꝓ reſtauratione eius quod eſt deperditũ. ¶ *Virtus augmentatiua vt ibidem dicitur, eſt vis augens corpus in quo eſt, ex corpore qđ ipſa aſſimilat illi augmentato ꝓportionabili in omnibus dimenſionibus ſuis, quę ſunt longitudo, latitudo, ſpiſſitudo, vt perducant eum ad perfectum.* ¶ *Pro cuius intelligentia ſciendum primo, ꝙ licet tam nutritiua, quam augmentatiua corpori animato cibũ aſſimilet: hoc tamen diuerſimode fit. Nam nutritiua aſſimilat, vt ſit ſubſtãtia, in qua ſaluatur eſſe indiuidui, augmentatiua autem, vt ſit quantũ extendens indiuiduũ ad maiorem quantitatem.* ¶ *Sciendũ ſecundo, ꝙ in corpore animato, ſecundum Alber. duplex eſt augmẽtum. Vnum eſt, per extenſionem partium quę ſunt in corpore animato vt vaſa, vt ſunt oſſa, nerui, & venę, quę ſunt partes durę cũ difficultate extẽſibiles, quę ſemel extenſę nõ reuertuntur ad minorem quantitatem, et iſta augmentatio fit ſecundum oẽm dimenſionem, magis tñ ſm̃ longitudinem: & hęc proprie pertinet ad virtutẽ augmentatiuã. Alia eſt augmentatio in partibus quę ſunt ex humido nutrimentali, quę non ſunt vt vas, ſed potius in vaſe, factę effluẽtes & influẽtes, & ſm̃ has, ſępe accidit ingroſſatio & attenuatio, & hęc ptinet ad nutritiuã, quia eſt tñ à nutrimento maiori vel minori.* ¶ *Virtus generatiua ab eodẽ diffinitur, ꝙ eſt vis vegetabilis animę, accipiens de corpore in quo eſt partem illi ſimilem in potentia, et operatur in ea per attractionem aliorum corporũ quę illi aſſimilantur generari & commiſceri, & conuertit eam in ſimilitudinẽ illius in effectu.* ¶ *Ad cuius euidentiam ſciendũ primo, ꝙ cum ſemen ſit pars animati in potentia tantum non aũt in actu, de tali parte intelligit Auicẽna, cum dicit, Accipiens de corpore in quo eſt, partem.* ¶ *Sciendum ſecundo, ꝙ tale ſemen eſt in potentia corpus animatũ, potentia quæ eſt ad formã ſpecificam ſecundum ſe: non aũt ad hoc, vt fiat actu pars animati in quo eſt, et ſic intelligitur quod dicit, partem illi ſimilem in potentia, ſimile ſcilicet in potentia ad formã ſpecificã, & per hoc differt materia generatiuę à materia nutritiuę.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ ſemen maſculi attrahit ſanguinem menſtruum mulieris, & commiſcetur illi, vt ſufficiat ad corporis quantitatẽ, & hoc intendit dum dicit, & operatur in ea per attractionem aliorum corporum quæ illi aſſimilantur, & tunc conuertit eam partem in ſimilitudines illius in effectu. Virtus enim generatiua intẽdit vltimo inductionẽ formæ ſpecificę in eo quod generatur.* ¶ *Ad rationes in oppoſitum rñdetur. Ad primum dicitur de mente S. Tho. ꝙ non eſt ſenſus illius litterę, nutritiuam & generatiuam eſſe vnã potentiam ſpecificam, ſed ab vna cõmuni potentia animę contineri ſcilicet vegetatiua, qđ vnum genus potentiarum animę poſitum eſt.* ¶ *Ad ſecundum negatur minor. Ad probationem dicitur, quod vnum genus potẽtiarum animę poſitum eſt, ꝙ generatio, quę dicit actum potentię generatiuę quæ eſt potentia animæ, eſt productio totius rei viuentis à principio coniuncto, de quo modò loquitur Philoſ. Tranſmutatio aũt alimenti, eſt tranſmutatio partis, & productio partis cuiuſdam: ideo non eſt generatio iſto modo.* ¶ *Põt ſecundo rñderi, ꝙ actus nutritiuæ eſt nutritio, nutritio aũt non eſt trãſmutatio alimenti, ſed illa præſupponitur nutritioni, ſed nutritio eſt motus in partibus nutriti, qui motus non eſt generatio, quia generatio eſt ad formam, quæ prius actu non exiſtebat: talis autẽ motus non eſt huiuſmodi, ſed per ipſum forma exiſtens prius in actu, alicui parti*

materiæ

Quid virtus augmentatiua.

Lib. de homine 2 partis ſummæ. quæſt. 37.

Quid virtus generatiua.

Semẽ eſt in potẽtia corpus animatum.

In expoſitione tex. 40.

Virtus nutritiua quo modo cauſat quantitatem.

teriæ communicatur. ¶ Ad tertium negatur aſſumptũ. Ad probationem, negatur conſequentia: licet enim virtus nutritiua cauſet ſecundario quantitatem ſubſtantiæ conuerſæ: non tñ per illam productionem quantitatis & conuerſionem nutrimenti fit augmentum: ſed etiam oportet membra quæ ſunt veluti vaſa ſecundum partes antiquas & nouas extendi, quod fit per virtutem augmentatiuam. ¶ Ad quartum, dictum eſt in quæſtione, ꝙ habent idem obiectũ materialiter, non autem formaliter, à quo obiecto formali potentiæ habent diſtinctionem. ¶ Ad quintũ poteſt dupliciter reſponderi. Primo ꝙ reducitur ad generationem ſecundum ꝙ dicitur & de viuentibus & non viuentibus, quæ ſ. eſt mutatio de non eſſe ad eſſe, et tunc negatur vltima conſequẽtia: quia generatio iſto modo ſumpta nõ eſt actus generatiuę quę eſt potentia animæ. ¶ Alio modo poteſt reſponderi ſecundum ꝙ rñdet Albertus in libro de homine, ꝙ iſte motus non eſt reducibilis ad prædicamentum vel ſpeciem alicuius motus, qa nutritio eſt motus in partibus materiæ, non in partibus ſecundum ſpeciem, cum enim nutritur caro, non mutat ſpeciẽ caro neque viuens, ſed accipit alias partes materiales. ¶ Sed contra hanc reſpõſionem arguitur. Primo. Nullus motus eſt de materia ad materiam, quia ſic materia eſſet materia: oporteret .n. eſſe aliquod ſubiectũ talis motus: ergo male dicitur ꝙ iſte motus eſt ſecundum materiã tñ, & non ſecundum ſpeciem & formã. ¶ Secundo. Per nutritionem mutatur cibus de vna ſpecie in alterã, puta de ſpecie panis in ſpeciem carnis: ergo non eſt tñ mutatio ſecundum materiam. ¶ Ad primum iſtorũ dicitur, ꝙ licet motus quo totum tranſmutatur, nõ ſit de materia ad materiam: tamen nõ inconuenit aliquod idem numero mouẽs tranſmutare aliquã partem materiæ in ſpeciem ſuam: & ſic ipſum quod in ſuam ſpeciem aliquã partem materiæ conuertit, non mutatur ſecũdum ſpeciem, ſed tantũ ſecundum partes materiæ. Vnde alia ratio in hoc motu & in alijs motibus: qa in alijs motibus mobile mutatur de forma in formam ſuã, in hoc autem motu mobile ſiue id quod nutritur, ſuam formam communicat diuerſis partibus materiæ, illas ad ſpeciem & formam ſuam trahendo. ¶ Ad improbationem huius negatur conſequentia: ſed ſequitur ꝙ partes illæ ſint partes vnius cõpoſiti, quod tranſmutatur de vna parte materiæ ad aliam partem. ¶ Ad ſecũdum dicitur primo, ꝙ argumentum ſupponit falſum ſcilicet, ꝙ cibus & alimentum ſit mobile in motu nutritionis. Hoc enim non eſt verum: licet .n. cibus trãſmutetur, non tamen mutatur motu nutritionis. Non .n. dicimus ꝙ cibus nutriatur, ſed tranſmutatur motu alterationis qui exigitur ad nutritionem: ſed mobile in motu nutritionis eſt corpus animatum quod nutritur. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ reſpectu cibi qui tranſmutatur ſit motus ſecundum ſpeciem: vt dicitur in argumento, ſed reſpectu eius quod nutritur, quod eſt ſubiectum nutritionis, non ſit motus ſecundum ſpeciem, ſed ſecundũ partes materiales, inquãtum idem compoſitum nutrit, & nutritur ſecundum diuerſam naturam ſecundum virtutem nutritiuã nutrit: ſecundum corpus autem nutritur: & ideo quia ſemper manet idem nutriẽs & quod nutritur, ideo non mutatur ſecundum ſpeciem: mutatur autem ſecundum partes materiales, qa diuerſis partibus materiæ cõmunicat formã ſuam.

QVAESTIO VIII.

Num ſenſitiuæ potentiæ ſint paſſiuæ vel actiuæ.

Senſus autem in moueri, & pati accidit &c. Tex. LI.

p. p. q. 79. ar. 2.

QVAERITVR Octauo. Vtrũ potentiæ ſenſitiuæ ſint paſſiuæ. Et arguitur ꝙ non. ¶ Primo. Si põiæ animæ ſenſitiuæ eſſent paſſiuæ, ſequeretur quod potẽ.iæ vegetatiuæ eſſent nobiliores potentijs ſenſitiuis, ſed hoc eſt falſum, quia ſicut eſſe ſenſitiuum eſt nobilius vegetatiuo, ita potentiæ ſenſitiuę ſunt nobiliores vegetatiuis: ergo &c. cõſequentia probatur. Actiuum eſt nobilius paſſiuo: ſed potẽtiæ vegetatiuæ ſunt actiuæ: ergo ſi ſenſitiuæ ſunt paſſiuę, vegetatiuæ erunt illis nobiliores. ¶ Secundo. Materiale inferius non poteſt agere in ſuperius immateriale: ſed res ſenſibiles ſunt materiales, potentia aũt ſenſitiua eſt aliquo modo immaterialis: ergo res ſenſibiles, nõ poſſunt agere in ſenſum: & per cõſequens ſenſus non erit potentia paſſiua. ¶ Tertio. Senſus indicat: ſed indicare eſt agere: ergo ſenſus agit, nõ ergo erit põia paſſiua.

Oculi menſtruatæ inficiunt aerẽ.

¶ Quarto. Oculi menſtruatæ inficiũt aerem et ſpeculũ, ſimiliter baſiliſcus viſu ĩterficit hominẽ: ergo viſus eſt põia actiua. ¶ Quinto. Qualibet forma eſt principium operãdi loquendo de forma ſbiali, ſicut materia eſt principium patiendi, ſed aĩa ſenſitiua eſt forma: ergo &c. ¶ Sexto. Põia producens operationem, eſt potentia actiua: ſed potentiæ ſenſitiuæ ſunt huiuſmodi: ergo &c. conſequentia nota cum maiori. Minor ꝓbatur, quia viſus ꝓducit viſionẽ, auditus auditionem, & ſic de alijs: ergo &c.

Viſus producit viſionem.

¶ Septimo. Sicut materiæ eſt pati, vt dicitur 2. de generatione, ita formæ eſt agere: ſed põiæ ſunt formæ: ergo earum eſt agere: ergo ſunt potentię actiuæ.

Tex. 53.

¶ In iſta quæſtione duo faciã. Primo prẽmittam aliqua neceſſaria ad propoſitum. ¶ Secundo ponam concluſiones.

Potentia eſt duplex, actiua & paſſiua. 5. Metaphy. Tex. 17.

¶ Quãtum ad primum ſciendum primo, quòd vt habet Philoſophus, Potentia diuiditur in potentiam actiuam, & paſſiuam. Potentia actiua eſt principium tranſmutandi aliud inquantum aliud: ſicut calor eſt principium quo ignis agit in lignum calefaciendo illud. ¶ Potentia paſſiua eſt principium motus vel mutationis ab alio inquantum aliud, omne .n. per quod aliquid põt ab alio pati, dicitur potentia paſſiua eius, ſicut id quo lignũ poteſt comburi ab igne, eius potentia paſſiua dicitur, & id quo poteſt paries dealbari, dicitur potentia paſſiua eius: quod intelligendum eſt, quando illud eſt in eo quod poteſt mutari & pati.

Senſus quę ſiti quis ſit oſtenditur.

Cum ergo quæritur, vtrũ potentię ſenſitiuæ ſint paſſiuæ vel actiuę, idem eſt ac ſi quęreretur, vtrum ſint principium quo animal patiatur à ſenſibili, an magis ſint principiũ, quo animal agat in ſenſibilia, ſicut videtur voluiſſe Plato, vt dicitur de ſenſu & ſenſato, qui voluit, ꝙ viſus fieret extramittendo radios ad rem viſibilem.

Pati dicitur tripliciter.

¶ Sciendũ ſecundo, ꝙ pati tripliciter dicitur. Vno modo, cum aliquid remouetur à ſua naturali diſpoſitione, ſicut cum aqua amittit frigiditatem per calefactionem. Secundo, cũ aliquid abijcitur à re, ſiue ſit conueniens naturę, ſiue diſconueniens, & hoc modo patitur non ſolum is qui ęgrotat, ſed etiã is qui ſanatur. Tertio, cũ aliquid recipit id ad quod erat in potentia abſque abiectione alicuius, & hoc modo id ꝙ exit de potentia ad actũ, poteſt dici pati: ſimiliter omne quod recipit ſuam perfectionem, hoc modo patitur.

De verit. q. 16. art. 1. ad 13.

titur. ¶ Sciendũ tertio, ſicut dicit S. T. ꝙ non ſic diſtinguuntur potentia actiua & põtia paſſiua, ꝙ potentia actiua hẽat operationem, non aũt potentia paſſiua, ſed ſm̃ ordinem ad ſua obiecta. Potentia enim cuius obiectum conparatur ad ipsã ſicut patiens ad agens, dicitur potentia actiua, potentia autem cuius obiectum comparatur ad ipſam, ſicut agens ad patiens, dicitur potentia paſſiua. Vnde inter potentias animæ, potentię vegetatiuæ ſunt actiuę, agunt enim in ipſum alimentum, alterando ipſum & immutando, intellectus autem poſſibilis eſt potentia paſſiua, quia patitur ab intelligibili, & immutatur ab eo. ¶ Quantum ad ſecundum ponuntur duę concluſiones. Prima eſt. Omnes potentię ſenſitiuę ſunt paſſiuæ paſſione tertio modo dicta. ¶ Probatur primo. Si non eſſent potentię paſſiuę, ſed actiuæ, tunc ſenſus poſſet ſentire ſemper ſine quocunq; exteriori: ſed hoc uidemus eſſe falſum. Non enim viſus videt, niſi ad pręſentiam colorati, neq; auditus audit, niſi ad præſentiam ſoni: ergo &c. conſequentia probatur. Potentia actiua cuius operatio eſt actio immanens, ſemper põt operari, & non indiget exteriori mouente: ſed opatio ſenſus eſt actio immanens, vt dicitur 9. Metaph. ergo ſi põię ſenſitiuæ ſunt actiuę; poterũt ſemp̃ operari ſine exteriori agẽte. Maior probatur, qa ꝙ põia non hẽat ſuã operationem, põt contingere aut qa eſt põia paſſiua indigens exteriori mouẽte: aut quia ſua actio eſt actio tranſiens, ideo requirit ſubiectũ in quo recipiatur: ergo ſi aliqua potentia non ſit paſſiua, et ſua actio non ſit operatio tranſiens, poterit ſemper operari, & nõ indigebit aliquo exteriori. ¶ Secundo. Potentia cõparata ad ſuum obiectũ ſicut patiens ad agens, eſt potentia paſſiua: ſed potentię ſenſitiuę ſunt huiuſmodi: ergo &c. conſequentia nota cum maiori. Dicitur enim potentia paſſiua: quia patiendi eſt principium. Minor eſt Philoſophi dicentis ꝙ ſenſus patitur à ſenſibili. ¶ Cõfirmatur. Aut ſenſus patitur ab obiecto, aut obiectum à ſenſu. Non autem apparet quã immutationem patiatur ſenſibile à ſẽsu: ergo dicendum, quòd ſenſus patitur à ſẽſibili: quia recipit ſimilitudinem eius.

Potentia eſt duplex, actiua & paſſiua. 5. Metaph. Tex. 17.

Omnes potentiæ ſenſitiuæ ſũt paſſiuæ tertio modo.

Senſus quare ſciti quis hi oſtenditur.

Tex. 16.

Pati dicitur tripliciter.

a huius. Tex. 54.

¶ Tertio arguitur auctoritate Commen. Dicit .n. Cõmen. Dicamus igitur ꝙ ſentire ſit p̃ aliquã paſſionem & motũ in ſẽsu à ſenſibilibus. et infra cũ poſuit ipsũ in genere virtutũ paſſiuarũ, dicit primo ſẽſũ eſſe de virtutibus paſſiuis etc. Itẽ ibidem Neceſſe eſt .n. ſi virtus & ſenſus eſſent actiua, vt ſentirent ex ſe, & non indigerent in ſentire, aliquo extrinſeco & in toto illo Cõmen. tenet, ſenſum eſſe potentiam paſſiuam, vnde in fine cõcludit, ꝙ hæc eſt prima differentia qua virtutes animę differunt adinuicem, quia .ſ. aliquæ ſũt actiuę & aliquæ paſſiuæ. ¶ Secunda concluſio. Potentię animę ſũt operatiuæ. Pro cuius notitia aduertendum ꝙ apud S. Tho. non eſt idem dicere, potentiam actiuam, & potentiam operatiuam. Potentia enim dicitur actiua, eo quòd in ſuum obiectum agit. Dicitur autem operatiua, quia eſt principium alicuius operationis productiuum. Non repugnat aũt, aliquam põiam nõ agere in ſuum obiectum, & tñ p̃ducere in ſe operationẽ, ideo non repugnat, aliquam potentiã non eſſe actiuam, & tñ eſſe operatiuam. ¶ Sed dubium occurrit. Nam ſicut id quod producit aliquid in alterũ, comparatur ad ipſum ſicut agens ad patiens, ita quod producit aliquid in ſe cõparatur ad ſe, ſicut agens ad patiens. Si ergo potentiæ ſenſitiuę producunt in ſe ſenſationem, erunt potentiæ actiuę in cõparatione ad ſe. ¶ Reſpondetur & dicitur primo, quòd licet potentia ſenſitiua

Comm. 51. huius libri.

Mens Commentatoris quæ eſt de hoc quæſtio.

2 concluſio Non eſt idẽ dicere. potẽtiam actiuã & operatiuam.

agat in ſe, producendo ſenſationem, non tamen dicitur potentia actiua, quia cum potentia dicat ordinem ad obiectum, ad hoc ꝙ dicatur actiua, oportet ꝙ in ſuum obiectum agat. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ nõ agit in ſe ſimpliciter, quaſi ſit oĩno agẽs & patiens: ſed ſimul cum ſimilitudine obiecti producit ſenſationem, ipſa autẽ ſola recipit, vnde ſola eſt patiens, nõ autem agens.

Quæ ſit potentia operatiua.

¶ Probatur aũt cõcluſio primo ſic. Omnis potentia ordinata ad producendum operationem, eſt potentia operatiua. Sed potentiæ ſenſitiuæ ſunt huiuſmodi, viſus enim producit viſionem: & auditus auditionẽ: ergo &c. ¶ Ad iſtã reſpondebitur fortaſſe, ꝙ potentię nõ ꝓducunt operationem, ſed obiectum cum ſimilitudine ſui & potentia ſe habet tantummodo paſſiue. ¶ Sed contra. Operatio procedens ab aliquo denominat illud actiue, non aũt denominat terminum, ſicut calefactio denominat ignem calefacientem, non autem lignum, ſed viſio non denominat actiue viſibile, non enim dicimus ꝙ viſibile videat, ſed magis, ꝙ videtur, ergo non procedit immediate à viſibili, immo à compoſito, ex oculo & potẽtia viſiua. unde dicitur homo vidẽs, & oculus vidẽs, ſimiliter probaretur de alijs. ¶ Secundo. Operatio immanens manet in ſuo operante. Sed operationes partis ſenſitiuę, ſunt immanentes, vt dicitur 9. Meth. & manent in potentijs, ſiue ſubiectis potentiarum non autem in obiectis: ergo ipſa obiecta non producũt immediate operationes ſenſus: ſed magis potentiæ, & ſubiecta põtiarum. Patet igitur ꝙ non eſt contradictio dũ dicimus, potentias ſenſitiuas & paſſiuas eſſe, & operatiuas, vt ſupra dictum eſt. Nam dicuntur paſſiuæ, eo ꝙ immutantur à ſuis obiectis, dicuntur autem operatiuæ, eo ꝙ factę in actu, ſimilitudinibus obiectorum ſuas operationes producunt.

Tex. 16. Operatio immanens manet in agente.

¶ Ad argumenta autem in oppoſitum reſpondetur. Ad primum quidem negatur conſequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ actiuum eſt nobilius paſſiuo ſibi correſpondente, in quod ſcilicet agit, non autem ſimpliciter omne actiuũ eſt nobilius quolibet paſſiuo. Mõ potentię paſſiuæ non ſunt paſſiuum in quod agant potentiæ vegetatiuæ, vnde ratio non ſequitur.

Quomodo actiuum eſt nobilius paſſiuo.

Ad ſecundum dicitur primo, ꝙ ſenſibile non cauſat ſuam ſimilitudinem in potentia ſenſitiua, niſi mediante organo corporali, vnde quia organum eſt quoddã materiale: ideo ſenſibile poteſt agere in ipſum, ſicut materiale in materiale, non ſicut materiale, in immateriale, vnde argumentum ſupponit falſum, ſcilicet ꝙ obiectũ agat tantum in potentiam, & non in organũ. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ nõ eſt inconueniẽs, materiale agere in immateriale actione ſpirituali, aliquo modo, cauſando ſcilicet ſui ſimilitudinem ſingularem in ipſo, quo modo dicimus ꝙ obiectũ agit in ſenſum. ¶ Ad tertium conceditur ꝙ ſenſus agit, accipiendo agere pro producere operationem, & hoc modo, iudicare eſt actio, & potẽtię ſenſitiuę ſunt operatiuę, quod conceditur. Si autem accipiatur agere, prout dicit actum potentię actiuę ꝓprie, negatur ꝙ iudicare ſit agere, dico enim, ꝙ iudicare non eſt agere, ſed operari.

Senſus agit ſi agere pro ꝓducere accipiatur.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ mulier menſtruata inficit aerem, non per viſum, aut viſionem, ſed quia ex oculis qui ſunt corpora valde poroſa, quidam vapores acuti, & ſubtiles exeunt reſoluti à ſanguine menſtruo, & illi inficiunt ſpeculum. Similiter egrediũtur ex oculis baſiliſci vapores ſubtiles venenoſi, qui interficiunt animalia.

Mulier menſtruata inficit aerem.

¶ Ad quintum dicitur, ꝙ concludit potentias animæ eſſe operatiuas, quod cõceditur. Similiter concludit ſextum argumentum, ideo conceditur quia eſt pro ſecunda concluſione &c. ¶ Ad

ſeptimum

Potētiæ ſenſitiuæ ſunt actiuæ.

Quomodo actiuum ſit nobilius ſuo.

ſeptimum dicitur primo, quòd potentię ſenſitiuæ ſunt aliquo modo actiuę, in quātum producunt operationem, non tamen ſunt propriè potentiæ actiuæ, vt dictum eſt, licet dicantur operatiuę. ¶ *Dicitur ſecundo, quòd non eſt ſenſus illius propoſitionis, formæ eſt agere, quòd omnis forma ſit actiua, ſed ꝙ omne quod agit, agit per formam, patitur autem per materiam, aut per id quod locum materiæ tenet. Vnde auctoritas illa non eſt ad propoſitum.*

QVAESTIO IX.

An detur ſenſus agens, ſicuti datur intellectus agens.

Cauſa autem quoniam ſingularium quidem ſecundum actum ſenſus &c. Tex. LX.

Vide Auerr. Comm. 60.

QVAERITVR *Nono, Vtrum oporteat dare ſenſū agentem. Et videtur quòd ſic.* ¶ *Primo. Omnis potētia paſſiua reducitur in actum per aliquod agens, potentia enim paſſiua eſt principium tranſmutandi ab alio, vt dicitur 5. Metaph. Sed viſus, auditus, & aliæ potentiæ cognoſcitiuę ſunt potentiæ paſſiuę, vt dictum eſt in præcedenti quæſtione, ergo oportet ponere aliquem ſenſum agentem, reducentem illas potentias in actum. Si dicatur quòd reducuntur in actum ab obiecto ſenſibili.* ¶ *Cōtra. Nihil poteſt agere vltra ſuā ſpeciem, ſed ſpecies quę recipitur in ſenſu, eſt ſpiritualis: ergo non poteſt produci ab obiecto quod eſt materiale.* ¶ *Secundo. In omni natura quę aliquando eſt in actu, aliquando vero in potentia, eſt aliquid quo eſt omnia fieri, & aliquid quo eſt omnia facere, ſed natura ſenſitiua aliquando eſt in actu, aliquando in potentia: ergo in ea eſt potētia paſſiua qua ſit omnia fieri, & alia potentia actiua qua ſit omnia facere. conſequentia nota cum minori, viſio enim aliquando eſt in actu videndi, aliquando in potentia. ſimiliter eſt de alijs ſenſibus. Maior vero eſt Philoſophi, per illam probantis eſſe in anima intellectū agentem.*

Tex. 17.

Senſus agit ſi agere pro producere accipiatur.

Mulier non ſtruata ſubcit actum.

¶ *Tertio. Si non daretur ſenſus agens: quæritur, cui attribuatur ſenſatio. Non pōt attribui ipſi potentiæ paſſiuæ: qa tūc eadem pōia eſſet actiua, & paſſiua. Nō ſpeciei ſenſibili, quia non dicimus ꝙ ſpecies viſibilis videat, ſed homo. Cum ergo non attribuatur potentiæ paſſiuæ neque ſpeciei ſenſibili, relinquitur oportere dari ſenſum agentem, cui operatio attribuatur.* ¶ *Quarto. Comment. dicit, Phil. opinari, ꝙ prima perfectio ſenſus ſit ab intelligentia agente, ſecunda autē perfectio, ſit à ſenſibilibus. Sed prima perfectio ſenſus eſt ſpecies ſenſibilis, ſicut prima perfectio intellectus ſpēs intelligibilis: ergo datur ſenſus agens illā ſpeciem, quam vocat Commentator intelligentiā agentem. Idem vult comm. 60.*

3. de anima tex. Commen. 17.

2. de anima Comm. 59.

¶ *Rñdetur ad hoc. Quia quæſtio iſta à pleriſque prolixe tractata eſt, non me in eius determinatione extendam, ſed breuibus tangam quid ego ſentiam. Primo ergo, adducam aliquas opiniones falſas. Secundo, ponā opinionem quā credo veram.* ¶ *Sciendum tamen, ꝙ quæſtio iſta dupliciter diſputari pōt. Primo. Vtrum oēs potentiæ ſenſitiuę cognoſcitiuę ſint actiuæ, & de hoc non quero, quia in præcedenti quæſtione ſatis dictum eſt. Secundo. Vtrū prꝥter potentias ſenſitiuas paſſiuas, oporteat ponere aliquā pōiam ſenſitiuā actiuā, reducentē illas in actu, & de*

Quæſiti ꝗ ſit ſenſus.

1. opinio. & de hoc quæritur hic. Vna itaque opi
nio de ſenſu agente fuit, ꝙ ſenſus agens
eſt dãdus, & ꝙ ẽ extrinſecus à paſſiuis
ſenſibus, & eſt quædam intelligentia
ſcilicet intelligentia mouẽs orbem lunę.
Contra opi. arg. ¶ Contra iſtam opinionem arguitur ſic.
In naturis perfectis oportet præter agẽs
vniuerſale, eſſe etiam agens particula-
re, ſicut in natura humana, homo produ
cit hominem tamquam cauſa particula
ris. Sed natura ſenſitiua, in animalibus
perfectis eſt natura perfecta: ergo ſi eſ-
ſet dandus ſenſus agens, oporteret dare
præter ſenſum qui eſſet cauſa vniuerſa-
lis, etiam ſenſum particularem. Sed ſi
eſſet sba ſeparata, eſſet cauſa vniuerſa-
lis: ergo præter illam oporteret dare aliũ
ſenſum agentem, & per conſequens iſta
2 arguitur. opinio eſt inſufficiens. ¶ Secundo. Si ſen
ſus agens eſſet ſubſtãtia ſeparata, ſeque-
retur ꝙ homo præſentibus ſenſibilibus,
non poſſet vti ſenſibus qñcunque vellet,
ſed hoc manifeſte apparet falſum, ergo
&c. Probatur conſequentia. Quia id
quod indiget ad ſuam operationẽ agente
extrinſeco, non põt operari niſi ſecundũ
beneplacitum agentis. ¶ Dicetur forte,
ꝙ quandocunque homo conuertitur ad il
lam intelligentiam per voluntatem: tunc
intelligentia imprimit in ſenſu ſpeciẽ ſen
ſibilem: & quia in poteſtate hominis eſt
conuertere ſe ad illam intelligentiã: ideo
in poteſtate eius eſt ſentire. ¶ Sed contra
Aut enim intelligentia libere producit
ſpeciem in ſenſu cum homo conuertitur
ad eam: aut de neceſſitate. Si libere, ergo
quantumcũque homo conuertatur ad il-
lã, poterit non imprimere: & ſic non erit
in poteſtate hominis ſentire. Si de neceſ
ſitate, tunc oportet dicere ꝙ homo p ſuã
conuerſionem neceſſitet intelligentiã ad
operãdũ, qđ eſt pueriliter dictũ. ¶ Expe
riẽtia quoq; huic cõtrariari cõſtat. Nõ
.n. in oĩ viſione apparet voluntatẽ ho-
minis ad aliquam intelligentiã conuerti.
¶ Secunda opinio eſt quorundã dicentiũ
ꝙ in aĩa ſunt duplices põiæ ſenſitiuę: quę
dam .n. dicuntur ſenſus paſſiui: aliæ ve
ro ſenſus actiui: et ꝙ ponendus eſt ſenſus
agens, ad hoc, vt cauſet ſpeciem ſenſibi-
lẽ in ſenſu. ¶ Contra iſtam opinionẽ ar- Contra iſta opin. arguitur.
guitur. Quia aut tales potentiæ ſunt ſe-
paratæ ab organo, aut ſunt ſubiectiuæ in
aliquo organo. Non primũ, quia ꝓpriũ
eſt partium intellectiuarũ eſſe ſine orga- Tex. 27.
no, vt patet 3. de anima. Non etiã sm̃,
quia aut hẽrent organa diſtincta ab or-
ganis aliarũ põiarum, aut non. Si hẽrent
diſtincta, tunc videtur Phil. valde dimi
nutus, quia cum determinauerit de orga
nis aliarum põiarum, omiſit determina-
re de organis iſtarum. Si hẽnt eadem or
gana, oportet ꝙ in oculo ſit põia uiſiua
actiua, & põia viſiua paſſiua, & ſic de
aliȷ̃s organis. Tunc ſic. Si in oculo eſſent
iſtę duę põiæ extenſę ad extenſionẽ orga
ni, tunc aut viſus agens ꝑ ſe, ageret ſuf-
ficienter ſine obiecto, in viſum paſſiuũ,
aut ſimul cum obiecto. Si primũ, tunc vi
ſus ſemper videret, quia põia actiua ſuf
ficiens naturalis ſemper eſſet approxi-
mata põiæ paſſiuæ. Si sm̃, Contra argui
tur. Quia duæ cauſę cõcurrentes ad vnũ
effectum ſicut cauſa prima & ſecunda,
ſic ſe hẽnt, ꝙ cauſa ſecunda agit in vir-
tute cauſę primę. Sed iſtę non poſſunt ſic
ſe habere. Aut .n. obiectum aliquid im-
primeret in viſu: aut ipſe viſus agens,
imprimeret in obiectum. Non primũ, qa
tunc viſus agens, eſſet potentia paſſiua,
qđ negas. Non etiã sm̃, quia tunc viſio
fieret extramittendo, quod eſt contra mẽ
tem Philoſophi in de ſenſu & ſenſato.
Tum etiã, quia cum aliquid videatur à
remotis locis, ridiculum videtur, quòd vi
ſus noſter imprimat virtutem vſque ad
illum locum. Nam cum perueniſſet ad
locum, eſſet adeo debilis, ꝙ obiectum per
illam

illam non poſſet ad tantam diſtantiã mouere viſum. Hoc autem inconuenientius apparet in auditu: quis .n. diceret, auditum noſtrum agere in campanam ſonantem? Præterea, Phil. nunquam vbi loquitur quomodo reducantur ſenſus in actũ, facit de aliquo mouente mentionem, Tex. 71. Tex. 65. *niſi de obiecto & medio, vt patet 2. huius. ¶ Præterea, Philoſophus 3. huius tex. commen. 65. dicit. Vnde & de repercuſſione eſt melius quam viſum egredientem repercuti aerẽ pati à figura & colore. Ex quibus verbis habetur quòd non egreditur aliquid à viſu qđ ad viſibile repercutiatur: & per conſequens nõ imprimit potentia uiſiua aliquid inuiſibile: quare iſta opinio nõ eſt de mẽte Phil. ¶ Dicetur forte ꝙ ſenſus agens & obiectũ concurrunt ad ſenſationem non ſicut duo agentia ſubordinata, quorũ vnũ ſit agens inſtrumentale habens virtutẽ agẽdi ab alio: ſed magis ſicut duo agentia particularia ex ęquo cõcurrentia ad eũdem effectũ: ſicut duo ignes concurrunt ad producendũ vnũ ignẽ. ¶ Sed contra. Agentia concurrentia hoc mõ ad vnũ effectũ hñt formaliter naturã quam ꝓducunt. Si.n. vnũ illorũ formaliter hẽat illã nãm: oportet & ꝙ aliud habeat, ſicut duo ignes hñt formã ignis vnuſquiſque in ſe. Si.n. vnum agens hẽret formaliter illã naturã, & aliud ſolũ uirtualiter, habens ſolũ virtualiter eſſet agens ęquiuocũ non conueniens formaliter cũ ſuo effectu, habens autem formaliter eſſet agens vniuocum, & per conſequens iſta duo agentia non concurrerent ex æquo ad ꝓducendum effectum: ſed ſe hẽrent ſicut ſol & homo in generatione hominis. Sed ſenſus agẽs nõ habet formaliter in ſe formam ſenſibilis quam cauſat in ſenſu: ſed bene ſenſibile habet. Nullus .n. dicit viſum agentem habere in ſe formaliter albedinẽ, nigredinẽ, & alios colores: ergo non poſſunt ſenſus agẽs & obiectum eſſe ſicut duo agentia particularia ex æquo concurrentia. ¶ Tertia opinio eſt aliorũ dicentiũ, ꝙ oportet ponere in aĩa ſenſum agentem corrñdẽtem ſenſibus paſſiuis .ſ. viſum agentem, auditũ agentem, & ſic de alijs: nõ vt cauſet ſpẽm ſenſibilẽ in ſẽſu: ſed vt cauſet ſenſationẽ in ſenſu paſſiuo, puta viſus viſionem, auditus auditionẽ.* 3. opin. *¶ Ad fundamẽta huius opinionis, dicetur in tertio huius, qa eiſdem fundamentis utitur ad ꝓbandũ intellectũ agẽtẽ eſſe intellectionis cauſam etc. ¶ Quarta opinio quę eſt vera ponit, quòd nullo modo eſt ponendus ſenſus agens diſtinctus à ſenſu paſſiuo.* 4. opin. quã dicimus eſſe veram. *¶ Quæ opinio ꝓbatur primo ſic. Si in aĩa eſſet ſenſus agẽs, tunc quęritur de ſuo obiecto, aut eſt aliquid ſenſibile, aut non. Non ſm̃, quia cuiuſlibet potentiæ ſenſitiuæ obiectum eſt ſenſibile. Non primũ, quia tunc talis ſenſus ageret in ipſum ſenſibile, cum virtus actiua, agat in ſuum obiectum, hoc autẽ eſt falſum: qa tunc ſentire non eſſet actio immanens, qđ eſt contra Philoſophum:* 9. Metaph. Tex. 16. *ergo &c. ¶ Reſpondetur, quòd ſenſus agens, agit ad ipſum ſenſibile, ſecundum quòd hẽt eſſe ſpirituale in anima per ſuã ſpeciem. Species enim ſenſibilis, eſt immediatum principium receptiuum ſenſationis, quã producit ſenſus agens. ¶ Contra iſtam reſponſionem arguitur. Primo, quia per illam non tollitur quin ſentire ſit actio tranſiens. Species enim ſenſibilis, eſt in ſenſu paſſiuo ſecundum eos, & ſentire productum per ſenſum agentem, recipitur in ſpecie ſenſibili: ergo recipitur in alio ſubiecto à ſuo agente, et per conſequens erit actio tranſiens.*

¶ Secundo, quia id quo cognoſcens dicitur cognoſcere rem cognitam: non tantum eſt ſuſceptiuum cognitionis, ſed etiã productiuum, ſed ſpecies ſenſibilis eſt id quo cognoſcens cognoſcit, ſimile enim ſimili

Tex. 62. ſimili cognoſcitur, vt dicitur 2. de anima ergo male dicitur ꝙ ſpecies eſt ſolū principium receptiuum cognitionis. ¶ Secundo principaliter arguitur, quia Philoſophus, differentiam ponit inter intellectum & ſenſum: quia obiecta ſenſuum & actiua operationis ſenſuum, ſunt extra animam, non autem obiecta intellectus, quia obiecta ſenſuum ſunt ſingularia, obiecta autem intellectus, vniuerſalia. Ex quibus verbis arguitur. Actiua operationis ſenſuū, ſunt ſenſibilia extra animā: ergo non ſenſus agens diſtinctus ab alijs ſenſibus.

2. huius Tex. 60.

Lect. 3.

Duplex eſt agens.

¶ Reſpondetur ꝙ duplex eſt agens. Vnum diſponens ad receptionem actus poſtremi, ſicut diſponens ligna ad faciendum nauim, dicitur agēs diſponens in factione nauis. Aliud ē agēs perficiens, quod ſcilicet in ſubiecto diſpoſito deducit actum poſtremum, ſicut nauifactor inducit formam nauis in materia diſpoſita. Mens ergo Philoſophi eſt, quòd ſenſibilia exteriora ſunt cauſa diſponens operationis ſenſus, cauſant enim ſpecies ſenſibiles in ſenſu, quibus diſponitur ſenſus ad ſuſceptionē actus faciendi, cum hoc tamen ſtat, quòd ſenſus ſit agens perficiens ſenſationes. ¶ Sed cōtra, quia Philoſophus ibi oſtendit differentiā inter ſentire, & cōſiderare, quia actiuum ſenſationis eſt extra, actiuū autem conſiderationis eſt intra animā ſcilicet vniuerſale. Diſtinctio autē quæ ponitur inter aliqua ſecundum diuerſitatē actiuorum immediatorū, uidetur eſſe accipienda ſecundū diuerſitatem agētium perficientium, quare reſponſio nulla eſt. ¶ Præterea, ſi Philoſophus ibi loqueretur de agente diſponēte ſolum, tunc poſuiſſet aliud agens perficiens, quod non poſuit: quia ſemper loquens quomodo reducatur ſenſus de potentia in actum, dicit, quòd à ſenſibili reducitur. ¶ Tertio arguitur auctoritate Commen. dicentis.

2. de anima Cōmen. 52.

Neceſſe eſt ſi ſenſus eſſent uirtutes actiuæ, vt ſentirent ex ſe, & non indigerēt in ſentire aliquo extrinſeco. Itē dicit quòd mouens primam perfectionem in ſenſu, & extrahens eam in ſecundam, ſunt extrinſeca ſenſata. Et ꝙ ſenſus nō mouetur motu qui dicitur comprehenſio, niſi à rebus particularibus ſenſibilibus, & iſta ſunt extra animam. ¶ Ad primam auctoritatem dicunt quidam ꝙ Cōmentator arguit contra Philoſophos, quos Ariſto. reprehendit: qui ponebant omnes ſenſus eſſe actiuos, tunc enim iſta poſitione facta, ſequitur id quod deducit Comment. ¶ Sed contra eſt, quia Cōmmen. arguit contra illos Philoſophos, non quia ponerent omnes ſenſus eſſe actiuos, ſed quia ponebant ſenſibilia eſſe actu in ſenſu, vt patet ex tex. 52. Philoſophi. Ponebant enim ſenſum compoſitū ex ſenſibilibus, vt poſſit cognoſcere ſenſibilia. Contra quos arguit Cōmen. de mēte Philoſophi. Si ſenſibilia ſunt in ſenſu, ſequitur ꝙ poterit ſenſus ſentire ſine ſenſibili exteriori: quia tunc ibi agens, eſſet ſufficienter approximatum paſſo. ¶ Tenendum eſt igitur ſecundum mentē Alb. & S. Doc. quòd nō datur ſenſus agēs: ſed ipſum ſenſibile exterius cauſat per ſe ſimilitudinē in ſenſum, et ſenſus factus in actu per illam ſimilitudinē, producit ſenſationem. ¶ Pro cuius notitia aduertendum ſecundum Alber. ibidem, quòd quælibet forma nata eſt multiplicare ſeipsā, inquātum eſt ſimpliciter & immaterialis. Vnde cum producitur in aliquo forma ſecundum eſſe ſpirituale, producēs eſt ipſa ſola forma, quæ ex ſua immaterialitate habet, vt poſſit multiplicare intenſionem ſuam. Cum autem producitur forma ſecundum eſſe materiale, producens nō eſt ſola forma, ſed agens materiale, ſicut cū producitur calor intentionalis in aere, ſolus calor exiſtens in materia, eſt productiuus

Cōmen. 60.

2. de anima tract. 3. ca. 6 S. Doc. 1. parte quæſt. 79. art. 3. ad primum.

ctiuus illius intentionis, cum autem producitur calor habens eſſe materiale, non ſolus calor, ſed corpus calidum illũ producit. Poteſt ergo ſenſibile per ſe, cauſare ſuam ſimilitudinem in ſenſu, quia ipſa forma ſola quæ eſt immaterialis, intentionem ſui immaterialem cauſare poteſt.

Solutio argumentorũ.

¶ Ad rationes in oppoſitũ reſpondetur. Ad primum dicitur ſicut ibi dicebatur. Ad improbationẽ dicitur, ꝙ ſpecies quæ eſt in ſenſu, eſt eiuſdem rationis & eiuſdem generis cum forma extra animam. Nec ualet quòd illa eſt ſpiritualis, & nõ ea quę extra eſt: quia licet ſpecies in ſenſu ſit recepta ſine materia, non eſt tamen totaliter ſpiritualis, cum nõ ſit abſtracta à cõditionibus materialibus. Eſt enim ſingularis, ſicut illa quæ eſt extra, & ſingulariter repręſentat. ¶ Dicitur ſecundo vt habet S. Thom. ꝙ licet conditio recipiens non poſſit ſpeciem receptam transferre de genere in genus, poteſt tamẽ eodem genere manente uariare ſpeciem receptam ſecundum aliquẽ modũ eſſendi. Dicimus ergo, ꝙ ſenſibile producit formam altioris gradus in ſenſum, quantum ad modum eſſendi, quã in ſeipſo habeat, propter cõditionem recipientis, quod habet immaterialiter recipere.

Quæſt. de anima ar. 4. ad tertium.

¶ Si autem inſtetur, quia agens non eſt ignobilius forma producta, & ſic videtur, ꝙ ſicut ſenſibile non poteſt ultra ſuam ſpeciem agere, ita nec formã altioris, aut perfectioris gradus producere poſſit. ¶ Reſpõdetur dupliciter. Primo, ꝙ non eſt inconueniens formam agentis eſſe imperfectiorem forma producta quantũ ad modum eſſendi: quando ex conditione tantum recipientis, forma recepta perfectiorẽ modum eſſendi habet. ¶ Secundo iuxta doctrinam S. Tho. reſpondetur, ꝙ ſui ſimilitudinem ſecundum eſſe immateriale et ſpirituale, ĩ medio & in ſenſu cauſare cõuenit ſenſibili, secũdum ꝙ aliquid de proprietate ſuperioris naturæ, ideſt naturæ ſpiritualis participat, & vt ſic, ſenſibile non eſt inferioris gradus quã ſit forma in ſenſu.

Po. quæſt. 5 ar. 8.

¶ Poteſt ſecũdo ad mentẽ Alber. ad principale argumentum reſponderi ꝙ tunc forma naturalis ultra ſuam ſpeciem non agit, quia ſe ſola ſpeciem ſenſibilem producit, & ipſa eſt ita eſſentia ſimplex in ſe & ſpiritualis, ſicut ſpecies quę eſt in ſenſu.

Alber. tract. 3. 2 de anima c. 6.

¶ Ad ſecundum conceditur, ꝙ in natura ſenſitiua eſt aliquid reducens ſenſum de potentia in actum, ſed non valet, ergo eſt ſenſus agens. Dico enim, ꝙ tale actiuum non eſt ſenſus agens, ſed ſenſibile, quod inquantum actiuũ ſpeciei ſenſibilis, pertinet ad naturam ſenſitiuã. Ad propoſitionem autem Philoſ. dicetur in tertio. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ ſenſatio attribuitur non ſenſui per ſe, neq; ſpeciei per ſe, ſed ſenſui informato ſpecie ſenſibili. ¶ Ad quartũ dicitur primo, ꝙ per primam perfectionem ſenſus non accipit Commen. ſpeciem ſenſibilem, ſed potentiam ſenſitiuam: ꝙ autẽ hoc ſit de mente eius apparet, eo quòd illa uerba dicit exponendo tex. illum Philoſ. Senſitiui autem prima quidem potentia mutatio fit à generante. Vnde in principio cõ. 59. dicit quòd tranſmutatio ſentientis, quæ fit per agẽs quod educit virtutes ſenſitiuas de potentia materię generans animal, eſt ſimilis tranſmutationi hominis de ignorantia ad ſcientiam. Dicitur autẽ iſta prima perfectio eſſe ab intelligẽtia: quia eſt à generante virtute cœli moti ab intellectu: aut quia fit à uirtute formatiua exiſtente in ſemine, quæ dicitur intelligentia eo ꝙ occulte operetur.

Cui attribuenda eſt ſenſatio.

¶ Dicitur ſecundo, quòd licet Cõment. aliquando uideatur ponere ſenſum agentem extrinſecum tamen vt ex verbis eius apparet, dubitatiue loquitur. ¶ Dicitur tertio, quòd non eſſet forte inconueniens dicere quòd Cõmen. uoluit eſſe ſenſum agentẽ extrin-

Auerr. ſenſum agẽtem extrinſecum poſuiſſe, [illegible]

ſecum ſcilicet intelligentiam, ſimul cum ſenſibili cauſantem ſpeciem ſenſibilẽ, ſed hanc opinionem non ſequimur. ¶ Sed cõtra hanc reſponſionem & contra verba Ariſtotelis dicentis, *Primam mutationem ſenſitiui, à generante fieri*, dubitatur. Supponitur enim ꝙ ſicut ad actũ ſciendi requiritur ſcientia in intellectu: ita ad actualẽ ſenſationẽ ſpecies ſenſibilis exigitur: iſta tria .n. ad actualẽ ſenſationẽ cõcurrunt ſcilicet põia ſenſitiua, ſpecies ſenſibilis, & ipſa actualis ſenſatio. Sicut ad actũ ſciendi, potentia intellectiua, habitus ſcientificus, & actualis conſideratio. Tunc ſic. Per primã mutationem ſenſitiui de potentia .ſ. prima in actum primum, aut intelligis acceptionẽ potentiæ ſenſitiuæ, aut acceptionẽ ſpeciei ſenſibilis, nihil enim in aliud in hoc rationem actus primi potentiã terminantis habere poteſt. Si potentiæ ſenſitiuæ acceptionem, tunc hæc prima mutatio eſt quidem à generante, ſed falſum erit quod inquit Philoſophus, *Cum autem generatũ fuerit ſenſitiuũ, habet iam ſicut ſciẽtiã: ita & ſentire.* Nam & potentia ſenſitiua in hoc ordine, non ꝓportionatur ſcientiæ: ita vt vtrumq; ſit actus primus eodem modo: ſed potius potẽtiæ intellectiuæ, ſcientiæ aũt ſpecies ſenſibilis reſpondet: ideo ſicut habens virtutẽ intellectiuam, & nondũ ſcientiã adeptus dicitur ſciens in põia, vt habetur tex. 55. quia eſt talis naturæ, vt ſit ſciens & ſcientiã habeat: ita & habens potentiam ſenſitiuam, nondũ ſpecie ſenſibili informatus dicetur ſentiens in põia: quia eſt talis naturæ, ut aliquando ſit ſentiens, & ſpeciem ſenſibilẽ habeat. Si aũt ſpeciei ſenſibilis acceptionem intelligis: uerũ quidẽ erit, quòd cũ generatum eſt ſenſitiuum, habet iam ſicut ſciẽtiã, quia ſpecies ſẽſibilis in ſentiendo, ſcientiæ ꝓportionatur in intelligendo: ſed tunc falſum eſt ꝙ hæc mutatio ſenſitiui ſit à generante. Non .n. generãs animal, ſpeciem rei ſenſibilis in ſenſu generat, ſicut neq; hominẽ generans in intellectu, ſpẽs generat intelligibiles.

Tex 59.

Quę concurrũt ad actualem ſẽſationem.

¶ Pro huius ſolutione ſciẽdũ, ꝙ licet ad actũ ſentiendi requiratur ſpecies ſenſibilis, ſicut ad actũ ſciendi requiritur ſcientia: in hoc tamen duplex eſt differentia. Prima eſt, ꝙ ſcientia etiã poſt actualem conſiderationem, habitualiter in intellectu remanet. Species aũt ſẽſibilis de qua Philoſ. in primis intendit, poſt ſenſationem in potentia cognoſcitiua non remanet. Secũda eſt, ꝙ intellectus antequã informetur habitu ſcientifico, nõ eſt in potentia proxima ad actum ſciendi, ſed tantum in põia remota, pp quod non põt tũc homo quando voluerit actualiter ſcire. Senſus aũt, etiã antequam ſpecie ſenſibili informetur, eſt in potentia proxima ad ſentiendũ, et ideo poteſt hõ cum voluerit præſente obiecto extrinſeco, & deductis impedimentis, actualiter ſentire. Huius autẽ diuerſitatis rõ eſt, quia nullo alio cõcurrente, ſenſibile ſolũ ſimul ſpeciem ſenſibilem in ſenſu cauſat, & actualem terminat ſenſationem, ſimulq; & ſenſatio et ſpecies ſenſibilis eſſe deſinũt, ſcientia autem nõ ab ipſo ſolo ſcibili, ſed ſimul intellectus agentis actione cõcurrente cauſatur, ſimulq; ſcientia & actus ſciendi, eſſe non deſinunt. Ex his ſequitur, ꝙ per ſe ſenſus exterior eſt in põia proxima ad ſentiendũ, vtpote qui ad ſolã obiecti exterioris præſentiã exire poſſit in actum: nec ſpeciem ſine actuali ſenſatione habere poſſit: non aũt intellectus eſt per ſe in potentia proxima ad actualiter ſciendũ: cum indigeat actione non ſolũ phantaſmatis, ſed etiam intellectus agentis, in ipſo ſcientiam cauſantis: & ſit aliquãdo ſcientia in intellectu ab actu ſciendi ſeparata. ¶ Ad argumentum ergo dicitur, quòd per primam ſenſitiui mutationem

Duplex differentia inter ſenſum & intellectum.

Ratio diuerſitatis.

Correlariũ aduertendũ.

Quid intelligendum ꝑ primam mutationem.

tionẽ intendit Philoſophus, potentiæ ſenſitiuæ acceptionem. Antequã .n. animal ſit in actu, eſt in potẽtia ad eſſe ſenſitiuũ: cum autem factum eſt animal, eſt ſenſitiuum in actu .ſ. primo non aũt in actu ſecũdo: ĩmo eſt ad ipsũ actum sm̃ in potentia. Cum autem inſtatur, quia põia ſenſitiua in ſentiendo non ꝓportionatur ſcientiæ, ſed virtuti intellectiuę. Dicitur, ꝙ licet non proportionetur ſcientię in ordine operandi abſolute, quantum tamen ad facultatem operãdi, proportionatur. Sicut enim habens ſcientia, poteſt immediate in actũ ſciendi exire: ita & habens ſenſum, in actum ſentiendi immediate exire poteſt: eo ꝙ ad præſentiam ſenſibilis ſtatim ſentiat, & non oporteat ante ipſum ſentiendi actum, aliquem habitũ in ſenſu cauſari: qui quandoque ſit ab actu ſecundo ſeparatus. Spẽs enim ſẽſibilis, quæ ſimul eſt, & nõ eſt cũ actu ſentiendi, magis actus ſecũdi, q̃ actus primi rõnẽ hẽt.

Quid faciat ſpecies ſenſibilis.

¶ Ad quintũ negatur minor. Eſſe enim ſpirituale non eſt vnius rationis in omnibus ſenſibilibus, & nõ eſt unus effectus, ſed ſicut ſunt diuerſa ſenſibilia, ita ſunt diuerſa eſſe ſpiritualia. ¶ Ad ſextũ negatur conſequentia, non .n. eſt ſimile de fantaſmatibus & de formis ſenſibilibus: quia ſimilitudo q̃ eſt in intellectu eſt multo ſimplicior fantaſmate: eo ꝙ recepta eſt in ſbo oĩuo inmateriali, fantaſma aũt eſt in organo corporali: iõ fantaſma indiget motore extrinſeco ad hoc ut ĩmãliter recipiatur in intellectu: ſed ſimilitudo ſẽſibilis nõ eſt oĩno ſpiritualior forma ſẽſibili, cũ et ipſa in re materiali recipiatur, ideo forma ſẽſibilis ad hoc ꝙ recipiatur in ſenſu, alio motore non indiget.

QVAESTIO X.

An ſenſus particularis poſsit decipi circa proprium ſenſibile an non.

Dico autem proprium quidem &c. Tex. LXIII.

Ianuarius(?) quæſt. 17.

QVAERITVR decimo, Vtrum ſenſus particularis poſſit decipi, circa proprium ſenſibile. Et arguitur ꝙ ſic. ¶ Primo, infirmus iudicat dulcia eſſe amara, ergo ſenſus guſtus decipitur circa suũ ſenſibile. ¶ Secundo, ſicut ſe habet intellectus ad suu proprium obiectũ, ita & ſenſus. Sed intellectus poteſt decipi circa proprium obiectũ tribuendo quidditatem ei cui non conuenit, aut quia partes diffinitionis non cohę rent, vt dicitur in 3. huius: ergo &c.

Iauellus q. 23.

Tex. 11.

¶ Tertio, viſus iudicat in iride diuerſitatem colorum, & tamen ibi non sunt colores illi: ergo &c. ¶ Quarto ſi albũ uideatur per vitrũ viride, apparet viride: ergo circa illud viſus decipitur. ¶ Reſpondeo ad quæſitũ: & duo faciam. Primo pręmittam aliqua neceſſaria ad propoſitum. Secundo dicam ad quæſitum.

De collo columbæ habet ſenſus errorem.

Duo ad veram cognitionẽ requiruntur.

¶ Quantum ad primũ ſciendum primo, quòd ad verã cognitionẽ duo requirũtur, ſcilicet acceptio ſimilitudinis rei cognitæ, et iudiciũ de tali re. Sicut ſi aliquis debet vere intelligere quid eſt hõ, oportet quòd informetur eius intellectus ſimilitudine hominis, et vere iudicet de homine per illam ſimilitudinem, quandocunque iſtorum non fuerit rectum, aut quia ſimilitudo cogniti erit extorta, aut quia iudicium non erit rectum propter aliquod impedimentum, non erit illa vera, & recta cognitio. ¶ Secundũ ſecundo, ꝙ iudicium vt hic ſumitur, dicit quandam determinationem apprehenſionis. Sicut cum tactus apprehendit determinatę calidũ, di-

Verum iudicium, & vera cognitio quæ ſit.

citur determinare illud eſſe calidum, non quia formet hanc propoſitionem, hoc eſt calidum, ſed quia determinate apprehendit, & percipit illud tanquam calidũ, nõ autem vt frigidum. ¶ *Sciendum tertio, quòd quando potẽtia cognoſcitiua apprehendit ſicut eſt in re, tũc dicitur vere iudicare, & vere cognoſcere, quando autẽ apprehendit aliter quã ſit in re, tũc dicitur falſe cognoſcere, decipi & errare. Sicut cum potentia viſiua apprehẽdit tanquam nigrum, quod eſt album decipitur, quando autem apprehendit tãquã albũ, quod eſt album, vere iudicat.* ¶ *Quantum ad sm̃ opinio Cõm. eſt, ꝙ ſenſus nõ errat circa propriũ ſenſibile ĩ maiori parte, ĩ minori võ parte põt errare.* ¶ *Alia eſt opin. Alb. Pro ſua opin. notat, ꝓpriũ ſenſibile dici duobus modis. Vno mõ, put eſt in re ſecũdũ eſſe materiale. Alio modo ſecundum quòd eſt in medio, aut organo per abſtractionẽ à materia, ſcilicet ſecundũ eſſe intẽtionale. Dicit ergo duo. Primum eſt, ꝙ decipitur multotiens ſenſus circa ſenſibile ſecũdum quòd eſt in re, quia per hoc eſſe nõ habet agere in ſenſum. Secundum eſt, quòd circa ſenſibile, ſecũdum eſſe quod habet in abſtractione (quod ſane poteſt multipliciter variari ſecundum .ſ. diſpoſitiones medij aut organi) non poteſt errare, quia re vera ſenſibile, tale eſſe habet in abſtractione, quale iudicat ſenſus, licet nõ habeat tale eſſe in re.* ¶ *Verũ quia iudicium datur de re ſecundum ꝙ in ſe eſt, ſi debet eſſe verum non autem vt eſt in abſtractione, videtur eſſe magis ſecũdum intentionem Philoſ. quòd ſenſus particularis non poteſt errare circa proprium ſenſibile, ſecũdũ ꝙ eſt in ſe.* ¶ *Propter qd̃ eſt alia opinio Themiſtij quã ſequi videtur S. Th. .ſ. quòd ſenſus particularis non poteſt decipi circa proprium ſenſibile, tribus conditionibus obſeruatis. Prima eſt, vt ſit debita diſtantia inter ſenſum, & ſenſibile. Secunda, vt medium ſit purum & non impeditum. Tertia, vt organum ſit ſanũ & nullo modo leſum. Si aliqua iſtarum conditionum deſit, poteſt accidere error in ſenſu. Iſta concluſio & ſi nõ indiget probatione, probatur tñ ſic.* ¶ *Naturalis actus vniuſcuiuſque rei, ſemper eſt vno modo, niſi ſit impedimentũ ſed cognitio eſt naturalis actus cuiuſcunque potẽtiæ cognoſcitiuæ: ergo &c. conſequẽtia nota cum maiori, quia natura ſemper vno mõ operatur. Minor uero ꝓbatur. Illud eſt actus naturalis alicuius, ad qd̃ per ſe & eſſentialiter ordinatur: ſed ad cognitionẽ per ſe & eſſentialiter, ordinatur potentia cognoſcitiua: ergo &c.* ¶ *Sciẽdum tamen quòd duplex eſt obiectum .ſ. formale & adęquatum, & materiale non adęquatũ. Sicut uiſus, obiectum formale adęquatũ eſt color, inadæquatum autẽ eſt albedo, nigredo, & alij colores particulares. Cũ ergo dicitur, quòd ſenſus põt errare circa propriũ ſenſibile propter aliquod impedimentum, intelligẽdum eſt de obiecto materiali inadęquato, nõ autẽ de adęquato, nunquã.n. iudicat viſus colorem, quin aliquem colorem uideat, neq; auditus ſonum, quin aliquẽ ſonum audiat, et hoc videtur intellexiſſe Philoſo cũ dixit, & nõ decipitur uiſus quoniam color.* ¶ *Ad rationes in oppoſitum rñdetur. Ad primum dicitur ꝙ infirmus dulcia iudicat amara, quia organum eſt indiſpoſitum, lingua .n. eſt reſperſa humore amaro, quo fit, ut omnia amara videantur.* ¶ *Ad ſecundũ dicendum primo, quòd intellectus põt errare per accñs circa proprium obiectũ, ex eo quòd primæ operationi intellectus admiſcetur aliqua compoſitio ſ aut quia intellectus componit partes diffinitionis ſibi non cohęrentes, aut quia diffinitio non conuenit ei quod diffinitur.* ¶ *Dicitur ſecundo, quòd per ſe non põt errare ſcilicet quando*

Cõment. 63

Hæc opinio non eſt amplectenda. 2. huius tract. 3. c. 5.

Vera opinio

Duplex eſt obiectũ formale adæquatum: & materiale inadequatum.

Tex. Commen. 63. Ad argumẽta.

Intellectus poteſt errare per accidens.

Senſus non poteſt errare per ſe.

quãdo ibi nõ eſt aliqua cõpoſitio. ¶ Dicitur tertio, ꝙ eodẽ modo ſenſus non poteſt errare per ſe circa proprium obiectũ, poteſt tamen errare per accidens propter aliquod impedimentum. ¶ Ad tertiũ dicendum, ꝙ licet non ſit illa diuerſitas colorum, eſt tamen ibi aliquis color, vnde non decipitur circa colorẽ, ſed decipitur circa proprium colorem, propter radios ſolis reuerberantes ad nubem roridam. ¶ Ad quartum dicitur, quòd illud accidit ex defectu medij, ſcilicet aeris intercepti corpore viridi.

QVAESTIO XI.

Num ſenſibilia communia ſint per ſe ſenſibilia.

Communia autem motus &c. Tex. LXIIII.

Iauell. q. 34. vide Egidiũ in cõm. 64.

QVAERITVR vndecimo, Vtrum ſenſibilia communia ſint ſenſibilia per ſe. Et videtur quòd non.

¶ Primo, omne quod per ſe ſentitur ab aliqua potentia, continetur ſub obiecto formali illius potentiæ. Sed ſenſibilia cõmunia nõ continẽtur ſub obiecto formali alicuius ſenſus particularis vt patet: ergo &c. ¶ Secundo, nulla priuatio ſentitur per ſe. Sed quies eſt priuatio motus: ergo non ſentitur per ſe conſequentia nota cum maiori. Maior vero probatur. Omne quod ſentitur ſenſu exteriori, eſt præſens ſenſui. Sed priuatio no poteſt eſſe præſens, cum non habeat eſſe: ergo etc. ¶ Tertio, nullum compoſitum ex inſenſibilibus, eſt ſenſibile. Sed numerus componitur ex vnitatibus, quæ ſunt indiuiſibiles, & per conſequẽs inſenſibilis: ergo numerus non eſt ſenſibilis per ſe. ¶ Quarto, quando aliqua paſſio conueniens alicui primo, cõuenit alteri per ſe, oportet illa duo eſſe idem, ſicut quia riſibilitas primo & per ſe conuenit homini, Sorti autem per ſe: ideo homo & Sortes ſunt idem realiter. Sed eſſe ſenſibile, primo & per ſe conuenit ſenſibili proprio: ergo ſi conueniret per ſe ſenſibili communi, ſenſibile proprium & cõmune eſſent idem, ſed hoc eſt falſum: ergo &c.

¶ Quinto, omnis potentia debet eſſe denudata à ſuo ſenſibili ꝑ ſe: ſed ſenſus non ſunt denudati à magnitudine: ergo magnitudo non eſt ſenſibile per ſe. ¶ Circa iſtam difficultatẽ ſunt plures modi dicendi: quomodo ſcilicet ſenſibilia communia ſint ſenſibilia per ſe. Aliqui enim volũt, quod dicantur ſenſibilia per ſe: quia proprias ſpecies, & intentiones imprimunt in ſenſum, per quod diſtinguuntur à ſenſibilibus per accidens, quę non imprimũt ſimilitudinem in ſenſu: à proprijs autem diſtinguuntur, quia propria percipiũtur tantum ab vno ſenſu: cõmunia autem à pluribus. Commen. autem voluit ſenſibilia communia eſſe ſenſibilia per ſe, quia inferunt paſſionẽ ſenſibus: ſed differãt à ſenſibilibus proprijs: quia illa agunt in ſenſum, inquantũ ſenſus eſt, propria autem agunt in ſenſum, inquantum eſt hic ſenſus. Sicut color agit in ſenſum viſus, inquantum eſt ſenſus viſus: magnitudo autem agit in viſum, non inquantum viſus eſt, ſed inquantum ſenſus eſt. Hanc opinionem tenuit S. Tho. Alium modum aſſignat in ſcripto, vbi vult, ꝙ cum ſentire ſit quoddã pati, & alterari: illud dicitur ſenſibile per ſe, quod facit aliquam differentiã in alteratione ſenſus: vnde dicit Philo. quod à ſenſibili per accidens, nihil patitur ſenſus: relinquẽs illud eſſe ſenſibile per ſe, à quo ſenſus patitur.

In reſpõſione quæſtionis varij ſũt doctores. Sent. Alber. tract. 3. c. 5.

Sẽt. cõmen. commen. 63 quã tenuit D. Dho. in 4. diſt. 49. q. 2. ar. 2.

Lect. 13.

Differen-

Aliquid dupliciter circa immutationem ſenſus poteſt facere differẽtiam.

¶ *Differentiam autẽ circa mutationẽ ſenſus aliquid põt facere dupliciter. Vno mõ quantum ad ipſam ſpeciem agentẽ ideſt quantum ad ſpeciem in ſenſu, à ſenſibili agente impreſſum, ſecundum quam dicitur ſenſus pati & immutari: & hoc mõ ſenſibilia ꝓpria circa immutationem ſenſus differentiam faciunt: aliam.n.ſpẽm imprimit calor, & aliam ſonus: et ſic de alijs. Vnde quia ſpẽs in ſenſu in actu ſunt ipſa ſenſibilia, ad quæ potentiæ ſenſitiuę naturalem aptitudinẽ habent, ſm̃ harum ſpecierum differentiã diuerſificantur potentiæ. Alio modo, quantum ad modum actionis: quia ſ. diuerſificant modum actionis ꝓpriorũ ſenſibilium in ſenſum: et hoc modo faciunt diuerſitatem ſenſibilia communia. Alio .n. modo immutat ſenſibile quieſcens: & alio modo dum mouetur: ſimiliter alio modo dũ eſt in maiori magnitudine: & alio modo dum eſt in minori. Item alio modo plura q̃ vnũ, & alio modo figura pyramidalis, quam figura quadrangula. Vnde quia non habent ſenſibilia cõia habitudinẽm ad ſenſum tanq̃ ſpẽs actiuorum ideſt tanquam actiua, diuerſas ſpecies ſm̃ quas immutantur ſenſus cauſantia, ſed tantũ diuerſum modum in ipſa ſpecie eadem facientia: ideo non diuerſificantur põtiæ ſm̃ diuerſitatem ſenſibilium communiũ.*

Contra iſtã doctrinã arguitur.

¶ Sed contra iſtum modum arguunt quidã. Videtur enim hic velle S. Tho. ꝙ ſenſibilia cõia non cauſant ſpeciem in ſenſu. Cõtra aũt arguitur ſic. ¶ Primo, color motus aut nihil imprimit in ſenſu præter id qđ imprimebat quieſcens: aut aliquid. Si nihil, ergo motus non facit aliquã diuerſitatem circa immutationem ſenſus. Si aliqđ, non apparet quid ſit illud, niſi ſit ſpecies: ergo cauſat ſimilitudinem & ſpeciẽ in ſenſum. ¶ Secũdo, diuerſarum cognitionum diuerſæ ſunt ſpẽs productiuę: ſed alia eſt viſio magnitudinis, & alia coloris: ergo alia ſpẽs vtriusque.

Corroboratur argumentũ.

¶ Confirmatur, quia Phil. inferius loquens de ſenſibilibus cõmunibus dicit, ꝙ hæc omnia motu quodam ſentimus.

Per ſe dupliciter poteſt accipi.

¶ Pro ſolutione harum rationum, & pro declaratione mentis S. Tho. Sciendũ primo, ꝙ ꝑ ſe põt accipi dupliciter. Vno modo, prout opponitur ei ꝙ eſt per accidens tantum. Alio modo, vt idem eſt quod primo. Sm̃ primũ modum, dicimus ꝙ Sortes eſt riſibilis per ſe: quia conuenit ſibi ex intrinſeca natura. Sed ſecundo modo, dicimus qđ non eſt per ſe riſibilis: quia eẽ riſibile, non conuenit ſibi primo, ſed inquantũ eſt homo.

Differentia inter ſpeciẽ ſenſibilem, & intelligibilem.

¶ Sciendum ſecundo, qđ hæc eſt differentia inter ſpeciem ſenſibilẽ & intelligibilem, quod ſpecies intelligibilis, quia recipitur in ſubiecto immateriali in intellectu, & ratio cauſandi talem ſpeciem, eſt natura ſpecifica, ideo naturam immaterialiter ideſt ſine conditionibus materialialibus et particularibus repræſentat. Species autem ſenſibilis, quia recipitur in organo corporali, & principaliter à re particulari materiali, & ſingulari cauſatur, ideo rem materialiter & particulariter .ſ. cum conditionibus quibus ipſum ſenſibile variatur, repræſentat.

Aliud eſt cauſare ſimilitudinem in ſenſu, & aliud facere differẽtiam ſecũdũ ſpeciem ſenſibilem.

¶ Sciendum tertio, quod aliud eſt cauſare ſimilitudinem in ſenſu, & aliud facere differẽtiam ſm̃ ſpeciem ſenſibilẽ, ſiue ſm̃ ſpeciem agentem. Cauſare.n. ſimilitudinem dicuntur omnia quę ſpeciẽ aliquo modo repræſentatiuã ſui in ſenſũ producunt. Facere aũt differentiam ſm̃ ſpeciem agentem, eſt ſpeciem à qua alteratio ſenſus ſpecificatur, primo in ſenſum imprimere, ab alia ſpecie ſpecificante differentem: ſic quia aliam ſpeciem cauſat ſapor, aliam color, dato etiam quòd ſint in eodem ſubiecto, ideo faciunt differentiam ſecundũ ſpẽm ſenſibilem. ¶ Iſtis notatis dico primo, quòd ſm̃ mentem S.Th. ſenſibilia communia habent ſpeciem & ſimilitu-

1. parte q̃ſt. 17. art. 2.

ſimilitudinem in ſenſu, hoc enim expreſſe ponit. 1. parte, vbi dicit, ꝙ ſimilitudo alicuius rei, eſt in ſenſu tripliciter. Vno modo primo, & ꝑ ſe, ſicut in viſu eſt ſimilitudo colorum, & aliorum propriorũ ſenſibilium. Alio modo per ſe, nõ primo, ſicut in viſu eſt ſimilitudo figurę uel magnitudinis, et aliorum communiũ ſenſibilium omnium. Tertio modo, nec primo, nec ꝑ ſe, ſed per accñs: ſicut in viſu eſt ſimilitudo hoĩs. ¶ Probatur ẽt rõne. Oẽ qđ cognoſcitur, in aliquo ſenſu ꝑ ſe cognoſcitur ꝑ aliq̃ ſui ſimilitudinẽ, ſed ſenſibilia cõia cognoſcuntur à ſenſibus particularibus ꝑ ſe: ergo habẽt ſimilitudinẽ in ſenſibus particularibus. ¶ Dico ſecundo, ꝙ ſimilitudo & ſpẽs ſenſibiliũ cõium non diſtinguitur realiter à ſpecie ꝓpriorum ſenſibilium, ſed eſt vna ſpẽs, quæ cũ ſit principaliter à re materiali cauſata, obiectum ſm̃ conditiones ſuas particulares repræſentat. Vnde primo, & ꝑ ſe, eſt ſpẽs ꝓprij ſenſibilis, per ſe autem, ſed nõ primo eſt ſpẽs magnitudinis figuratæ quietus, vel motus, numeri, vel vnitatis, vt ſi ſit obiectum proprium, puta color eſt cũ tali magnitudine, & figura, & quiete et alijs, ita quod ſpecies repræſentet obiectum proprium, cum omnibus illis ſuis conditionibus.

Replicatur cõtra S. Th.

¶ Si autem dicatur, quòd tunc eadem ratione illa ſpecies repræſentabit ſaporem, ſi colori ſit coniunctus ſapor. ¶ Reſpondetur, quòd non eſt ſimilis ratio, quia ex diuerſitate ſaporis nõ habet color aliquam diuerſitatem, et alium modũ immutandi: ſed ex diuerſitate & varietate ſenſibilium communium variatur color, aliter .n. ſe habet color motus in immutando viſum, & aliter quieſcens.

Declaratio mẽtis S. Th.

¶ Quod autem hoc ſit de mente S. Tho. declaratur. In verbis .n. præcedentibus aut uult ꝙ omnia illa obiecta .ſ. proprium commune, & per accidens habeãt ſimilitudines diuerſas, vnumquodque ſcilicet ſuam diſtinctam à ſimilitudine alterius, aut non, ſed modo ſuperius dicto. Si primo modo: ergo in ſenſu particulari erit ſimilitudo ſubſtantiæ realiter diſtincta à ſimilitudine accidentis: ergo ſenſus particularis cognoſcit ſubſtãtiam, & iudicabit de illa, hoc aũt eſt cõtra S. Tho. in ſcripto, vbi vult ꝙ de rõne ſenſibilis per accidẽs eſt, ꝙ apprehẽdatur ab alia potentia ſentientis, quam ab illa cuius eſt obiectum per accidens, ſcilicet aut ab alio ſenſu particulari, ſi ſit ſẽſibile proprium alterius ſenſus particularis: aut ab intellectu, ſi ſit aliquod vniuerſale: aut à cogitatiua, ſi ſit particulare. patet conſequentia vltima, quia potentia informata ſimilitudine alicuius obiecti, poteſt cognoſcere illud, immo de facto cognoſcit, ſi ſit ſenſus exterior: ergo dicendum eſt, quòd ſit vna ſpecies quæ eſt primo & per se ſpecies ꝓprij ſenſibilis, per ſe vero, & ſecundario ſpecies ſenſibilis communis, per accidens autem, ſenſibilis per accidens, quia ſcilicet non eſt ſpecies repręſentatiua eius, ſed quia eſt ſpecies alicuius quod eſt in illo, ideo etiã per accidẽs eſt ſimilitudo et ſpecies eius. ¶ Dico tertio, ꝙ ſenſibilia communia non faciunt differentiã ſecundum ſpeciem ſenſibilem, licet cauſẽt ſpeciem in ſenſu. Illa enim quæ repręſẽtantur vna ſpecie, non faciunt diuerſitatem ſpecierum, omnia autẽ ſenſibilia quæ ſimul in ſenſibili proprio inueniuntur, una & eadem ſpecie repręſẽtantur.

Ad cauſandam ſpeciẽ in ſẽſu alio modo concurrit ſenſibile ꝓprium & alio modo ſenſibile cõmune.

¶ Dico quarto, ꝙ licet ad cauſandam ſpeciem in ſensu, concurrunt ſenſibilia cõmunia & propria, tamen alio modo concurrit ſenſibile proprium, & alio modo ſenſibile cõe. Cum enim ſensus particularis & ſit ſenſus, & ſit hic sensus, ſenſibile ꝓprium cauſat illam in hoc sensu, inquantum eſt hic sensus, ſicut color in viſu, inquantũ eſt uiſus: ſenſibilia aũt cõmunia,

non

non cauſant ſpeciem in ſenſu, inquantum eſt hic ſenſus, ſed inquantum eſt ſenſus: quia ſi cauſarētur in ſenſu inquantũ eſt hic ſenſus, ſpeciem in alio ſenſu particulari cauſare nõ poſſent, ſicut color ſpeciem niſi in viſu cauſare non poteſt, hoc autem eſt falſum. Nam ſenſibilia cõmunia appellãtur eo quòd immutare plures ſenſus poſſint. ¶ Ex his patet ꝙ non eſt diuerſitas inter S. Tb. & Commen. nec in ſcriptis S. Tho. neq; etiam eſt contradictio, cum S. Tho. dicit in prima parte, quòd ſenſibilia communia habent ſimilitudinẽ in ſenſu, in ſcripto vero, quòd non ſunt ſpecies actiuorũ: vult enim in ſcripto dicere, ꝙ nõ cauſant proprias ſpecies & diſtinctas, cum hoc tamen ſtat ꝙ habeant ſimilitudinem, quæ nõ diſtinguatur à ſimilitudine proprij ſenſibilis, per ſenſibilia cõmunia modificata. ¶ Dico quinto, quòd ſenſibilia communia ſunt ſenſibilia per ſe, vt per ſe opponitur ei quod eſt per accidens, non autem vt idem eſt quòd primo. ſecũdũ .n. Alber aliquid dicitur ſenſibile per ſe, quia per propriam naturam, & eſſentiam cauſa eſt immutationis ſenſus, eo ꝙ ipſum eſt quod habet inferre paſſiones ſenſui, & hoc cõuenit ſenſibilibus proprijs et communibus, ideo dicuntur ſenſibilia per ſe. ¶ Attendendum tamen ꝙ dupliciter põt aliquid eſſe immutatiuum ſenſus. Vno modo poſitiue tanquam .ſ. aliquid efficiẽs aut circa ipſam ſpeciem quæ in ſenſu imprimitur, aut circa immutationis modum, & hoc modo quę aliquod poſitiuum dicunt, vt figura & huiuſmodi, ſenſũ immutãt. Alio modo negatiue, tanquã .ſ. negatio alicuius poſitiuę conditionis in obo proprio ſenſus, & hoc modo dicuntur immutare ſenſum quæ nullum poſitiuum formaliter dicunt, ſed tantum negationẽ ſicut quies. Color enim quieſcens ex ipſa negatione motus habet vt ſpeciem ſtabilem & quieſcentem ſine cum negatione motus cauſet in ſẽſu. ¶ Ad rationes igitur contra S. Tho. dicitur, ꝙ non eſt de mente ipſius ſenſibilia communia nõ habere ſpeciem in ſenſu: ſed quòd non habent ſpeciem propriam, & à ſpecie proprij ſenſibilis diſtinctam. Veruntamẽ inquantum poſſunt eſſe contra S. Tho. Dicitur ad primum, quòd color motus nihil imprimit in ſenſu qđ non imprimeret dũ quieſcebat. Ad improbationem negatur conſequentia. Licet enim nihil imprimat motus aliud à ſpecie ſenſibilis proprij, tamen diuerſificat modũ ſpeciei et immutationis, aliter enim immutatur viſus à colore moto, & aliter à colore quieſcente. Similiter illa ſpecies repręſentat motum, quem non repręſentabat ſpecies coloris quieſcentis, propter alium modum eſſendi proprij ſenſibilis. ¶ Ad ſecundum negatur minor. Dico enim, ꝙ eſt eadem viſio ſm̃ rem, terminata ad colorẽ, & ad ſenſibilia communia. Auctoritas autem Philoſophi non eſt contra ipſum, quia ſenſibilia communia ſentimus motu facto primo & per ſe à ſenſibilibus proprijs, ſed ſecundario à ſenſibilibus communibus. ¶ Ad argumenta principalia reſpondetur. Ad primũ dicitur primo, ꝙ quia ſenſus particularis & eſt ſenſus, & eſt talis ſenſus, inquantum ſenſus conuenit cum alijs ſenſibus: inquantũ uẽro talis ſenſus ſcilicet viſus aut auditus &c. ab alijs ſenſibus differt: vnde ſẽſus particularis duplex habet obiectum, ſcilicet obiectum ipſius inquantũ eſt ſẽſus, & hoc eſt ſenſibile: & obiectũ ipſius inquantum eſt talis ſenſus: & hoc eſt talẽ ſenſibile ſcilicet color, ſapor, & hmõi. ¶ Dicitur ſecũdò quòd quo cognoſcitur aliquid à potentia: eo mõ continetur ſub obiecto formali eius Si cognoſcitur à ſenſu tantum inquantũ ſenſus, cõtinetur ſub obiecto ipſius inquantum eſt ſenſus: non

Albertus. Tra. 3. cap. 5

Dupliciter aliquid eſt immutatiuum ſenſus poſitiue ſcilicet & negatiue.

Ad rationem contra Sanctũ Tho.

autem ſub eius obiecto inquãtum eſt hic ſenſus. Si cognoſcitur à ſenſu inquantũ eſt hic ſenſus, continetur ſub obiecto formali ipſius inquantum eſt hic ſenſus. Sẽſibilia igitur communia, quia cognoſcũtur à ſenſu inquantum ſenſus eſt, continẽtur ſub obiecto cõi ſẽſus ſ. ſub ſenſibili: licet ſub particulari & ꝓprio ſẽſus obiecto non contineantur. ¶ Ad sm̃ dicitur, quod priuatio quæ nulla facit diuerſitatem in alteratione ſenſus nullo modo ſentitur ꝑ ſe: ſed illa quæ facit talem diuerſitatem, vt eſt quies ſentitur ꝑ ſe: ſed nõ primo. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ licet priuatio hæc, nullum habeat eſſe poſitiuũ, sm̃ tñ hoc eſſe priuatum, habet aliquem modum ſenſibile ꝓprium, ad immutandũ ſenſum, quem non haberet ſi non quieſceres. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ numerus poteſt accipi dupliciter. Vno modo formaliter, & abſolute, & ſic non eſt ſenſibilis, vnde non eſt ſenſibile commune. Alio modo materialiter, & ſubiectiue, & ſic eſt ſenſibile commune, & eſt compoſitus ex ſenſibilibus, numerus.n. trium alborum eſt compoſitus ex tribus albis. ¶ Ad quartum negatur maior, nõ ſolum enim aliquid eſt tale per ſe ſecundo, quia identificatur ei cui cõuenit per ſe primo, ſed etiam quia neceſſario concomitatur id cui primo conuenit. ¶ Ad quintum dicitur, quòd potentia debet eſſe denudata à ſuo ſenſibili proprio, quia eſt receptiua propriæ ſimilitudinis eius, non aũt debet eſſe denudata à ſuo ſenſibili cõmuni, quia non recipit ſimilitudinem quę ſit propria, & primo, et per ſe ſimilitudo ſẽſibilis communis.

QVAESTIO XII.

Num color ſit proprium obiectum uiſus.

Cuius quidem eſt uiſus, hoc eſt uiſibile, &c. Tex. LXVI.

QVAERITVR *Duodecimo, Vtrum color ſit proprium obiectũ uiſus. Et uidetur ꝙ nõ. ¶ Primo. Obiectũ alicuius põtiæ ſemper poteſt percipi à tali potentia ſi ſit præſens, ſed color etiam præſens, non poteſt percipi à viſu in nocte vt ſatis patet. ergo &c. ¶ Secundo. Propriũ obiectum eſt, quod ſub ſe continet omnia quę videntur: ergo &c. conſequentia nota cum maiori. Minor probatur. Corpora cæleſtia videntur, & tamen non ſunt colorata: ergo &c. ¶ Tertio. Si eſt color, aut color uniuerſalis, aut particularis. Si color particularis, puta albedo: ergo non poterit videri, niſi qđ hẽt albedinẽ, quod eſt falſum. Si color vniuerſalis: ergo viſus erit cognoſcitiuus vniuerſalium, quod eſt contra Philoſophum dicentẽ, ꝙ ſẽſus eſt particulariũ.* (2. huius com. 60.) *¶ Quarto. Vnius potentię, eſt tantum vnum obiectum, ſed viſibile eſt obiectum viſus. vt dicit Philoſ. ergo non eſt color. ¶ Rñdetur. Sed pro declaratione iſtius quæſtionis,* (Ordo quæſt.) *Primo notanda ſunt aliqua. Secundo, dicẽdum eſt ad quæſitũ. ¶ Sciendum igitur primo, ꝙ duplex eſt obiectum põtiæ, vt ſuperius dictũ eſt formale .ſ. & materiale: formale eſt illud ſub cuius ratione formali omnia referuntur ad potentiam, ſicut bonũ ponimus formale obiectum voluntatis, eo ꝙ vnumquodque ſit volitum, inquantũ boni rationem habet. Obiectum vero materiale eſt, id quod obiecto formali eſt ſubiectum, ſicut virtus quę boni rationem habet: hoc & illud bonum materiale, obiectum voluntatis appellatur.* (Obiectũ materiale quid) *¶ Sciẽdũ ſecundo, ꝙ obiectum formale põię, &*

eſt quædam res in ſe, puta homo, lapis, equus, & huiuſmodi, et eſt obiectū ideſt ſub hoc quod dico obiectū continetur, denominatiueq; dicitur obiectum, ſicut hō denominatiue dicitur ſciens, ideo in obiecto duplex rō formalis inuenitur. Vna .ſ. quę eſt eius, inquantū eſt res talis. Alia quæ eſt eius, inquantum eſt obiectū. Sicut alia eſt rō parietis albi, inquantū paries eſt, & alia eius rō, inquantum eſt albus. Prima rō eſt eius diffinitio, ſibi inquantum talis natura eſt, coueniens. Secunda ratio, eſt deſcriptio quędā obiecti, in ordine & habitudine ad potentiā. Audibile .n. dicitur, quòd eſt immutatiuum auditus, ſiue quod ab auditiua potētia cognoſci poteſt. Iſtę duæ rationes differunt: quia ratio obiecti, vt eſt obiectū, non attingitur primo & per ſe à potentia: ſed tantum ordinem, & habitudinē ad potētiam importat, rōnemq; obiecti, vt eſt res, concomitatur, quemadmodum inquit Phil. quòd viſibile per ſe, conſequitur colorem, ratio aūt obiecti, vt eſt res primo & per ſe, attingitur à potentia. Tex. 67. *¶ Sed tamen aduertendum, quòd ad hoc vt potentia in tale feratur obiectum formale, aliquando requiritur aliquid, quo obiectum attingitur à pōia, & hoc obiectum formale quo dici pōt. Sicut qđ attingitur à pōia, aut ipſam mouet, dicitur obiectum formale quod. ¶ Sciendū tertio, ꝙ color pōt accipi dupliciter.* Dupliciter ſit ſermo de colore. *Vno modo, pro extremitate perſpicui terminati, vt diffinitur à Phil. in de ſenſu & ſenſato. Alio modo, magis extenſo vocabulo, vt etiā de principio coloris proprie dicti prędicatur, vt ſcilicet hoc nomen color, contineat ſub ſe lucem, & colorem proprie dictum, ſecundum mediū Philoſophi dicentis in de ſenſu & ſenſato, ꝙ oīa corpora colore participant: qa enim non habemus vnū nomen cōe luci & colori, ideo vtitur nomine coloris, tāquam nomine cōmuni: eo ꝙ eorū quæ videntur plurima ſunt colorata. ¶ Quantū ad ſecundum hæc eſt prima concluſio.* Obiectū formale uiſus eſt uiſibile. *Obiectum formale viſus inquantum eſt obiectum eſt viſibile, cuius ratio eſt. Eſſe primo immutatiuum viſus, aut ſi à modo immutandi ſumitur ratio, eſt eſſe ſenſibile per medium extrinſecum diaphanum ſiue mutatione reali medij, aut obiecti, aut organi. ¶ Probatur. Illud eſt obiectum potentiæ inquantum obiectū, ꝑ quod vna potentia diſtinguitur primo ab altera inquantum eſt potentia, ſed per viſibile, viſus diſtinguitur ab alijs ſenſibus exterioribus: ergo &c. conſequentia nota cum maiori: quia potentiæ ex obiectis, inquantum potentiæ ſunt, diſtinguūtur primo. Minor probatur. Vnus ſenſus* Quomodo vnus ſenſus diſtinguitur ab alio. *diſtinguitur ab alijs ſecundum immutatiuum proprium: aut per ſuum modum immutandi à ſuo ſubiecto, quia ſenſus cū ſint potētiæ paſſiuæ, hēnt à proprijs obiectis immutari, ſed viſibile dicit propriū immutatiuum, & proprium modum immutandi viſus, ſecūdum quòd importat rationem dictam, nullus enim alius ſenſus immutatur à ſuo obiecto per medium diaphanum extrinſecum, ſine reali mutatione medij aut organi, aut obiecti, vt videbitur inferius: ergo &c. ¶ Secunda concluſio. Obiectum formale quod importat rationem formalem, quę primo, & per ſe attingitur in obiecto, eſt color, ſecundo modo acceptus, non primo modo. Secunda pars huius concluſionis patet per argumenta in oppoſitū. ¶ Prima vero pars probatur. Aut obiectū viſus eſt color in communi acceptus modo dicto, aut hic color in particulari, albedo ſcilicet, aut nigredo aut huiuſmodi: aut lux, aut color proprie dictus. Non pōt eſſe color particularis: qa vt arguebatur prius: tunc nihil poſſet videri: niſi qđ hēret illū colorem: puta albedinem:*

quia

quia nihil pōt percipi à potentia: niſi qđ participat formalem rationem obiecti illius potentiæ: hoc aūt videmus eſſe falſum: non enim videmus tantum albedinem: neq; tantū nigredinem: ſed & albedinem, & nigredinem, & lucem, & alios colores. Eadē rōne nō pōt eſſe lux, aut color proprie dictus: qa ſi eſſet lux:

Corpora nō lucida non videntur.

corpora quæ non eſſent lucida, videri nō poſſent: ſi vero eſſet color proprie dictus: corpora cœleſtia quæ non ſunt proprie colorata, non videremus: relinquitur ergo, ꝙ obiectū viſus ſit color in communi acceptus, modo dicto. ¶ Secundo,

Vide Alber. Bacchiſer.

oīa quę videntur: videntur, aut qa hēnt colorem proprie dictum: aut quia habēt lucem: ergo color vt nominat quoddam cōmune colori proprie dicto & luci, eſt obiectū formale viſus. patet conſequentia, ex rōne obiecti formalis ſuperius poſita. ¶ Tertia concluſio eſt.

Obiectū formale quo ē lux.

Obiectū formale quo viſus ſuum obiectū attingit eſt lux: patet, quia color non videtur ſine luce, vt dicitur tex. 67. & 73. ¶ Sed tūc occurrit dubium. Nam vt S. Th. dicit

In qq. de ver. q. 14. ar. 8. ad 4.

lux non eſt viſi[bi]lis noſtris viſibus: ergo non debet color ſecundum quòd ſe extendit ad lucem, eſſe obiectum viſus. ¶ Ad hoc reſpondetur quòd lux, ſi recipiatur in corpore interminato, et vt ipſa eſt interminata, non eſt viſibilis, tamen lux vt eſt terminata, aut ad aliquod corpus per refl[e]xionem, verbi gratia, quia reflectitur ad aliquem parietem, aut quia eſt in corpore terminato ſicut eſt ī aſtris poteſt videri, & hoc mō continetur ſub obiecto viſus. ¶ Quarta concluſio eſt.

Obiecta materialia ſūt naturæ colorata.

Obiecta materialia viſus, ſunt naturæ colorata. Probatur. Illud in quo inuenitur formale obiectum potentiæ alicuius, eſt ipſius obiectum materiale, ſed color eſt obiectum formale viſus, ergo &c. ¶ Ex iſtis infertur non eſſe contradictionem in verbis S. Th. dum aliquando dicit colorem eſſe obiectum materiale viſus, aliquando vero ꝙ eſt formale. Si.n. comparetur ad lucem quæ eſt obiectum formale, quo habet rationem obiecti materialis, ſi aūt comparetur ad res coloratas, habet rationem obiecti formalis, vnde lux, dicitur obiectū formale quo aliquid attingitur à viſu, ſed color eſt obiectū formale qđ primo & per ſe attingitur. ¶ Ad argumenta in oppoſitū rñdetur. Ad primū dicitur primo, ꝙ obiectū poteſt ſemp percipi à potentia, qñcunq; ſunt diſpoſitiones requiſitę. ſi aūt nō ſint tales diſpoſitiones, non poteſt percipi à potentia. ¶ Dico ſecundo, quòd cum lumen non eſt in aere, non ſunt diſpoſitiones requiſitę ad viſionem, requiritur.n. aerē eſſe illuminatū ad hoc vt pōtā viſiua videat.

Quià requiritur ad hoc ut potentia viſiua videat.

¶ Ad sm̄ patet ex dictis, ꝙ ſi accipiatur color proprie, illud non eſt obiectū, ſed color cōiter, & tunc negatur minor, corpora .n. cæleſtia dicuntur colorata iſto mō qa hēnt lucē. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ eſt color vniuerſalis. Ad improbationem dicitur, ꝙ ratio vniuerſalis pōt dupliciter attingi à pōtā.

Ratio vniuerſalis pōt dupliciter a potentia attingi.

Vno modo ꝑ abſtractionem à particularibus, alio modo in particularibus, qñ .ſ. particulare attingitur non inquantum habet talem rationem particularem: ſed inquātū participat rationē vniuerſalē primo modo, vniuerſale apprehenditur tm̄ ab intellectu alio modo: poteſt etiā apprehendi à ſenſu, & hoc modo viſus apprehendit rationem coloris, non .n. particularem colorem attingit, niſi inquantum vniuerſalem coloris rationē participat. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ vnius potētię, eſt vnum obiectum sm̄ vnam conſiderationem, ſed sm̄ diuerſas conſiderationes poſſunt eſſe diuerſa obiecta, viſibile autem, & color, ſunt diuerſa obiecta ſecūdum diuerſam conſiderationem accepta, vt dictum eſt in quæſtione.

Vnius potētiæ eſt unū obiectum.

QVAESTIO XIII.

Vtrum lumen requiratur ad viſionem propter colorem.

Lumen aũt eſt huiuſmodi actus diaphani &c. Tex. LXIX.

Nuſſus in hoc. q. 27.

*Q*VAERITVR xiij. *Vtrum lumen requiratur ad viſionẽ propter colorẽ. Et uidetur ꝙ ſic.* ¶ *Primo. Illa quæ cognoſcũtur ab aliqua potẽtia, cognoſcuntur per unã rationem: ſed color & lux ſiunt viſibilia à viſu: ergo aut oportet conuenire ea in vna natura cõmuni, quod non eſt dicendum, aut oportet, ꝙ vnum eorũ ad aliud reducatur. Aut ergo lux videtur per colorem, aut econuerſo color per lucẽ. Nõ primum, quia lux eſt obiectũ formale viſus, vt dictum eſt ſupra, ergo eſt viſibilis per lucem: ergo lux requiritur propter colorem. conſequentia nota cũ minori ex ſupradictis. Maior probatur, quia vnius potentiæ eſt vnum obiectum formale.*

Qu. 1. præcedens.

Color quid ſit.

¶ *Secundo. Color eſt extremitas perſpicui ĩ corpore terminato, vt dicit Philoſ. in de ſenſu, & ſenſato. Sed perſpicuum, non eſt actu perſpicuum niſi per lucẽ: ergo color non erit actu color niſi per lucẽ, & per conſequens lumẽ requiritur propter colores.* ¶ *Tertio. Ille qui eſt in tenebris, vidit colorẽ qui eſt in lumine, non autem qui eſt in lumine videt colorẽ exiſtentem in tenebris: ergo ſignũ eſt, quòd lux requiritur ꝓpter colorẽ.* ¶ *Quarto S. Tho. dicit ꝙ lumẽ facit omnes colores eſſe viſibiles actu: ergo lumen requiritur propter colores.* ¶ *Reſpondeo quòd quærere vtrum lumẽ requiratur propter colorem, eſt quærere, vtrum color non habeat ex ſe vnde poſſit mouere diaphanũ: ſed indigeat lumine extrinſeco, dante ſibi iſtam virtutem diaphanum immutandi, an magis requiratur ex parte medij: ad hoc vt intentionẽ coloris recipere poſſit.* ¶ *Circa iſtam itaque difficultatẽ aliter opinantur Auempace & Auicenna; aliter Alexander & Auerrois. Illi.n. ſcilicet Auempace, & Auicenna videntur velle ꝙ lumen requiratur propter colorem ſ. ꝙ color mediũ viſus immutare nõ poſſit, niſi recipiat actum luminis. Alexãder autem et Auerrois tenent, ꝙ non: ſed quòd ipse color ſit per se viſibilis, lumen aũt requiratur ꝑꝑ mediũ.* ¶ *Iſtas opiniones nititur concordare Alber. notans ꝙ color habet duplex eẽ ſcilicet materiale et formale. Materiale eſſe habet per qualitates tangibiles, ſm̃ quas tranſmutatur materia, ſcilicet calidum, frigidum &c. Iſtæ.n. cauſant ipsum in ſubiecto materialiter, eo ꝙ ſecũdũ diuerſã cõmixtionem harum qualitatum, ſequitur alius, & alius color, et iſtæ qualitates nõ ingrediuntur eſſentiam coloris, ſed cauſant ipsum materialiter. Eſſe autem formale habent colores per lucem. Lumen enim in extremitate perſpicui terminati per mixtũ opacitati cauſat colorẽ, & lumen eſt vera ſubſtantia coloris.* ¶ *Iſto notato duo dicit Alber. Primo, ꝙ colores ſecũdũ eſſe materiale, actu ſunt in tenebris: ſed non mouent diaphanũ, & hoc modo verum dixerunt Alexand. et Auerrois. Secundo, ꝙ colores non ſunt actu in tenebris, ſm̃ eſſe formale, vnde color nõ eſt actu color, niſi in lumine: & hoc modo verum dixerunt Auempace & Auicenna.* ¶ *Sed cõtra iſtã opinionẽ inquantum eius verba ſonare videntur, ꝙ lumẽ extrinſecũ eſt ſubſtantia coloris, & ꝙ colores non habent eſſe actu, niſi in lumine extrinſecus aduenientc, poteſt argui. Primo contra ſuppoſitum, ſcilicet quòd lumen extrinſecum ſit forma coloris, &*

Vidẽs in tenebris qd videt.

1. par. q. 67. ar. 3. ad tertiũ & q. 78. artic. 3. ad 2.

Senſus quæſtionis quis ſit.

Cõment. 67.

Tract. 2. 3. cap.

Opinio Alberti vbi ſupra.

tota

Lumen non eſt ſub coloribus, vt Albertus opinatur.

tota ſua ſubſtātia. Suppono primo, quòd aliquid dicitur eſſe in actu: quando ſubſtantia ſua eſt in actu, non autem quando ſolum ſuum obiectum eſt actu, non enim dicimus, ꝙ calor eſt in actu, quia lignum quod poteſt ſuſcipere colorē eſt in actu: ſed qa ſubſtātia ipſius coloris eſt in actu. Secundo ſuppono, ꝙ lumen cauſatū à ſole, durans tantū per diem, habet eſſe per modū tranſeuntis: patet quia hēt eſſe tantum ad præſentiam ſolis, ideo recedente ſole deſinit. Tunc arguitur ſic. Si lumen eſt ſubſtātia coloris, ſequitur ꝙ nullus color ſit paſſibilis qualitas, ad modū quo loquitur Philoſ. in prædicamentis: ſed hoc eſt contra mētem Philoſ. expreſſe: ergo &c. Probatur conſequentia, ſm̄ Philoſ.

Ca. de qualitate.

in prædicamentis, colores dicuntur tunc paſſibiles qualitates, quando ſic formati ſunt ex firma cauſa, ꝙ nō facile recedūt: ſed ſi lumen extrinſecum eſt ſubſtātia coloris, nullus color eſt talis vt nō facile recedat: ergo &c. Probatur minor. Remota forma & ſubſtantia rei, remouetur res ipſa: ſed lux facile remouetur, vt patet ad abſentiam ſolis: ergo ſi eſt ſubſtantia colorū: quilibet color facile recedet: ergo non cum difficultate. ¶ Secundo cōtra prīcipale dictū arguitur. Supponitur enim quòd qualitates de tertia ſpecie, acquirantur et deperdantur per alterationem, hoc ſuppoſitū eſt Philoſophi. Tūc

Phil. Te. 11. et. 14.

arguitur ſic. Si colores non habent eſſe actu niſi in lumine: ergo recedente lumine, colores amittūt eſſe actu: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. patet conſequentia, qa oppoſitum conſequētis infert oppoſitum antecedentis. Sequitur .n. recedente lumine, colores retinent eſſe actu: ergo colores habent eſſe actu ſine lumine. Falſitas probatur. Qualitates de tertia ſpecie deſinunt eſſe per alterationem, ſed color propter abſentiam luminis nō deſinit eſſe per alterationem: ergo &c. Probatur minor. Omnis alteratio eſt à cōtrario ad contrarium, ſed per abſentiā luminis corpus non accipit colorem oppoſitū colori præexiſtenti, quia per te nullus color habet eſſe ſine lumine extrinſeco: ergo etc.

Alteratio quomodo fit.

¶ Tertio. Si color haberet eſſe actu per lumen extrinſecum, non eſſet idem color niſi ad præſentiam eiuſdem, & tanti luminis, quia idem eſſe eſt ab eadē forma, ſed hoc eſt falſum, quia ad lumen paruæ candele, apparet idem color in homine, qui apparebat ad lumen ſolis, ergo &c. ¶ Videtur igitur tenendum cū Alexandro, Auicen. & S. Tho. ꝙ in viſione requiritur lumen propter medium, non autem propter colorem, ita .ſ. quòd lumen faciat colores actu colores, & det eis uirtutem diaphanum immutandi. ¶ Pro cuius opinionis declaratione, Primo videndum eſt quid ſit color. Secundo propter quod requiratur lumen.

Perſpicuum quid ſignificat.

¶ Sciendū itaque primo, ꝙ licet perſpicuum ſecundum proprietatem vocabuli videatur ſignificare corpus tranſparens ſuſceptiuū puri luminis per totum, tamen aliquando ſumitur pro omni eo quod eſt ſuſceptiuū luminis quocunq; modo, ſiue inqua puri, ſiue obumbrati.

Perſpicuitas quid ſit.

¶ Sciendum ſecundo, ꝙ quia perſpicuitas ſignificat qualitatem quandam & naturalem potentiā, ſecundum quā aliquid eſt ſuſceptiuū luminis, conuenit ſibi terminus, quemadmodū corpori in quo eſt. Inter corpora aūt eſt aliquod corpus quod dicitur interminatum, quia non terminatur ꝓpriis terminis ſed alienis, ſicut patet de aere & aqua: quæ ſecundū ꝙ ad diuerſa corpora terminantur, recipiunt diuerſas figuras, quoddam autem eſt terminatum ꝓpriis terminis, vt terra. Ita quoddam eſt perſpicuū interminatum, quod ſcilicet in ſe non habet cauſam ꝓprię lucis, qua eſt terminus perſpicui, per quam videatur quoddā quod in ſe cauſā ꝓpriæ lucis habet, & dicitur termi-

Quid ſit color.

terminatum. ¶ *Diffinit ergo Philoſ. in libro de ſenſu & ſenſato colorẽ, ꝙ eſt extremitas perſpicui in corpore terminato, ideſt eſt actus & forma perſpicui apparentis in extremitate & ſuperficie corporis terminati cũ corpore .ſ. opaco terreſtri cõmixti: et propter hoc ꝓprijs terminatis terminati. Solũ.n. hoc corpus, eſt coloris ſuſceptiuũ, et licet ſit totum coloratum, eius tamen color in ſola eius extrinſeca ſuperficie apparet. Ex quo patet, ꝙ formale in colore eſt lux, quæ eſt actus & forma perſpicui, materiale autem eſt ipſum perſpicuũ terreſtri opaco permixtũ, et proprijs terminis terminatum: & propterea bene dicitur, ꝙ color eſt quædam lux obumbrata.* ¶ *Quãtum ad ſecundũ. Sciendum primo, ꝙ cum non omne agens agat in omnem materiã, ſed determinatũ agens in determinatã, oportet inter agẽs & patiens eſſe aliquã proportionem. Vnde ad actionem aliquando requirũtur aliquæ diſpoſitiones ex parte agentis, vt ipſum agens ſit ſufficiens ad agendũ, ſicut ad hoc vt homo generet, requiritur ętas perfecta, vt dicit Philoſo. Aliquæ etiã diſpoſitiones requiruntur ex parte materiæ, vt poſſit recipere actionẽ agentis, ſicut ad hoc vt aliquid ſuſcipiat actionẽ dolabre, requiritur vt non ſit materia nimis dura: ſed aliqualiter mollis.* ¶ *Sciendũ ſecundo, ꝙ cum in actione requiratur agens diſpoſitum, & materia diſpoſita, & non poſſit prouenire actio ſine diſpoſitionibus agentis, & materiæ, diſpoſitiones materiæ nõ requiruntur propter agens, quaſi dent virtutẽ agentis ad operandum, ſed tantum requiruntur propter materiã, vt poſſit ſuſcipere actionẽ agentis. Similiter diſpoſitiones agentis, nõ requiruntur propter materiam, vt ſit apta ad recipiendum actionem agentis: ſed tantum propter agens, vt ſint potẽtes ad agendum.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ de lumine poſſumus loqui dupliciter. Vno modo de lumine exteriori à colore, ſcilicet de lumine cauſato à corpore lucido in diaphanum interminatum. Alio modo, de lumine intrinſeco colori, color enim componitur ex luce, & ſecundum diuerſam participationẽ lucis, vt dicitur in de ſenſu et ſenſato, diuerſi colores diſtinguũtur.* ¶ *Tunc ad quæſtionem reſpondetur tribus concluſionibus. Quarum prima eſt.* ¶ *Lumen extrinſecũ requiritur propter diaphanum, ad immutationẽ quam facit color in diaphano, cauſando in illo ſuam ſimilitudinẽ. Probatur. Ad omnẽ actionem requiritur diſpoſitio materię et agẽtis, vt dictum eſt, ſed lumen eſt diſpoſitio materiæ in quam agit color, eſt enim color motiuus diaphani illuminati, vt dicit Philoſ. ergo &c.* ¶ *Secunda concluſio. Lumen intrinſecũ colori requiritur propter colorẽ, & facit ipſum viſibilẽ. Probatur. Vnumquodque agens eſt actiuum per formam ſuam, ſed lux intrinſeca colori eſt forma eius, vnde dicit Philoſ. ꝙ lumẽ eſt colorũ hypoſtaſis: ergo agit per lucem, & cauſat ſuam ſimilitudinem in diaphano, & per conſequens eſt viſibilis per lucem intrinſecam.* ¶ *Tertia concluſio. Lumẽ extrinſecum nõ requiritur propter colores, quaſi det coloribus virtutem motiuam diaphani. Probatur. Illud quòd ſecundum ſe conuenit alicui, non conuenit illi per aliquod extrinſecum, ſed per principium formale extrinſecum, ſed viſibilitas conuenit per ſe colori, vt dicit Philoſophus: ergo &c.* ¶ *Ad iſtam rationẽ reſpõdetur negando maiorẽ, dicimus enim ꝙ virtus nutritiua per ſe nutrit, & tamen nutrit per calorẽ.* ¶ *Sed contra, probatur maior. Quod cõuenit alicui per propriam formã, non conuenit ei per aliquod extrinſecũ, quia forma non eſt extra id cuius eſt forma: ſed ꝙ conuenit alicui in primo aut ſecundo modo per-*

Agens oportet vt habeat diſpoſitiones ſuas & ſimiliter patiens.

2. huius Tex. 34.

Reſponſio ad quæſitũ.

Tex. 62.

Lumen extrinſecum propter diaphanũ, Intrinſecũ pro colores tantum requiruntur.

Tex. 69. 2. huius.

do perſeitatis, conuenit per propriã formam: ergo &c. Inſtantia aũt non valet; quia licet id cui conuenit operari per ꝓpriam formam, non indigeat forma alia, tamen poteſt indigere inſtrumẽto cui tribuat virtutem operandi, & ita eſt de uirtute nutritiua, vnde non eſt ad propoſitum.

Propter qd requiritur lumen.

¶ Correlarium. Lumen requiritur propter mediũ. Probatur. Aut requiritur propter colores, aut propter mediũ, vt patet ex diuerſitate opinionum: ſed non propter colores, vt probatum eſt: ergo propter medium ſcilicet vt ſit aptum recipere ſimilitudines colorũ. Lumen ergo eſt aliquid requiſitũ ad uiſionem: non tamen eſt propter colorẽ ſed propter materiam in quã agit color, ſcilicet propter diaphanũ: quia eſt diſpoſitio eius, ad hoc vt ſuſcipiat intentiones coloris.

Reſpõd ad quęſi.

Tex. 62. Lumen extrinſecum propter diaphanũ, intrinſecũ colores naturæ requiruntur.

¶ Sciendum tamen, ꝙ poſſet ſaluari opinio Alberti dicendo, ꝙ per colorem in actu, poſſumus duo intelligere, ſcilicet aut colorẽ habentem eſſe actu per formã intrinſecã actu, non tamen mouentem diaphanum: aut colorem actu imprimentẽ ſpeciem in diaphano.

Senſus opinionis Alb.

Albertus ergo: forte intellexit (ſaluo ſemper meliori iudicio) vt poteſt haberi ex fine huius capituli, ꝙ color nõ eſt actu color ſine lumine, ideſt non actu cauſat ſimilitudinem in diaphano ſine lumine extrinſeco. Habet tamẽ actu eſſe coloris primo modo per lucem ſibi intrinſecam: & ſic eſſe actu iſto modo immediate dicto, ſeſe habet ad eẽ actu alio modo dicto, ſicut materiale ad formale: non tamen propter hoc ſequitur ꝙ lumen requiratur propter colores: qa nec ipſe Albertus hoc dicit.

Tex. 64. 3. hum.

Solutio rationum aduerſariorũ.

¶ Ad rationes in oppoſitum reſpondetur. Ad primũ dicitur primo, ꝙ omnia viſibilia ſunt per vnã naturam, ſcilicet per naturam luminis, color enim eſt etiam viſibilis per lumen intrinſecum: non tamẽ omnia ſunt viſibilia per lumen extrinſecũ, ſcilicet ꝙ ipſum lumen extrinſecum det omnibus viſibilibus virtutem mouendi diaphanũ. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ nec lumen extrinſecũ per colorem, nec color per lumen extrinſecũ videtur: ſed vtrumq; per rationem cõmunem luci et colori innominatam: dictũ eſt enim ſupra quæſt. præcedenti, ꝙ color ut continet ſub ſe lucem, & colorẽ proprie dictum, eſt obiectum viſus. ¶ Ad ſecundum dicitur primo, ꝙ perſpicuum poteſt accipi dupliciter. Vno modo, pro eo quod eſt ſuſceptiuum luminis per totum. Alio modo, pro eo ꝙ eſt ſuſceptiuum luminis in extremitate tantum. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ ſubiectum quod eſt potentia reſpectu coloris, eſt perſpicuũ ſecundo modo, & iſtud non efficitur perſpicuum in actu per aliam lucem à colore: vt compoſitũ ex illo ſubiecto & luce ſit ſubiectum coloris, ſed per ipſum colorem, qui eſt quædam lux obumbrata, ſicut lumen purum eſt actus diaphani interminati facti diaphanum in actu per ipſum niet lumen, & non per aliquid aliud.

Perſpicuum poteſt dupliciter accipi.

¶ Dicitur tertio, quòd ſi minor intelligatur de perſpicuo in actu, ideſt de compoſito ex luce, & ſuſceptiuo lucis, ſic negatur: nõ enim color recipitur in tali cõpoſito: nec ſic intellexit Philoſ. ſi autẽ intelligatur de ꝑſpicuo, ideſt de corpore ſuſceptiuo luminis terminato, tunc negatur minor: immo dico, ꝙ ſit actu per ipſum colorẽ.

Cur exiſtens in tenebris videt ea quæ ſunt i lumine.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ cauſa quare ille qui eſt in tenebris uidet colorẽ exiſtentẽ in lumine, et nõ econuerſo: eſt qa ſicut diximus lumẽ ẽ diſpoſitio diaphani, ad hoc vt moueatur à colore: ſi .n. ſimilitudo coloris debet ꝑuenire ad oculũ: reqritur ꝙ aer propinquus colori ſit illuminatus, ut poſſit recipe ſimilitudinẽ coloris ſi aũt color ſit in tenebris, nullo mõ poterit cãre ſimilitudinẽ in aere ſibi ꝓpinquo, & ꝑ cõns nec in remoto, & hoc nõ pp defectum coloris, ſed pp defectum medij indiſpoſiti.

Si dica-

¶ Si dicatur ꝙ qua ratione, color non poteſt cauſare ſimilitudinem in aere ꝓpinquo tenebroſo, eadem ratione nec in remoto: vnde nullo modo exiſtens in tenebris poterit videre. ¶ Reſpondetur et dicitur primo, ꝙ ſpecies coloris non cauſatur à colore immediate in toto aere vſque ad oculum: ſed immediate color cauſat ſpeciem in parte aeris ſibi ꝓpinqua, & illa ſpecies cauſat aliã ſpeciem in alia parte aeris: & alia in aliam, vſque ad oculum. ¶ Dicitur ſecundo, quòd ſi aer propinquus oculo, eſſet omnino tenebroſus, nihil habens luminis: nullo modo exiſtens in tenebris videret, ſicut patet in oculo multum diſtante à colore: ſed oportet, quòd ille aer ſit aliqualiter illuminatus. ¶ Dicitur tertio, quòd color exiſtẽs in corpore, propter ſuam materialitatẽ requirit maiorem diſpoſitionem aeris in quem agit, quam ſpecies coloris quæ eſt ſpiritualior: ideo requiritur maius lumẽ in aere propinquo colori, quam in aere proqinquo oculo. ¶ Ad quartum dicitur quòd dupliciter colores poſſunt dici viſibiles in actu. Colores dupliciter dicuntur viſibiles actu. *Vno mõ quia habent virtutem in ſe vnde videri poſſunt. Alio modo quia actualiter videntur. Primo mõ non ſunt viſibiles actu per lumen extrinſecum: ſed per naturam ſuam. Secundo modo ſunt viſibiles actu per lumen tamquam per diſpoſitionem requiſitã ex parte medij: & ſic intellexit S. Tho. ſ. ꝙ lumen facit colores actu viſibiles .i. actualiter videri: ſed tunc negatur conſequẽtia: quia non dicitur lumen facere colores viſibiles, quia det coloribus virtutẽ mouendi medium: ſed quia diſponit aerem, per quam diſpoſitionẽ oculus actualiter patitur à colore.*

QVAESTIO XIIII.

Vtrum lumen habeat eſſe tantum in aere intentionale.

Lumen autem ut color eſt diaphani, &c. Tex. LXIX.

QVAERITVR decimoquarto, Vtrũ lumen habeat eſſe tantũ intentionale in aere. Et videtur quòd ſic. ¶ Primo. Quia S. Th. dicit De potentia Dei q. 5. ar. 2. ad 6. *ꝙ lumen non eſt in aere ſicut quædã forma naturalis perfecta, prout eſt in corpore lucido, ſed magis per modum intentionis. ¶ Secundo. Forma habens eſſe reale in natura corruptibili, hẽt contrariũ: ſed lumen non habet contrariũ: ergo etc.* Redundans. *conſequentia nota cũ minori quę eſt S.T. Maior probatur per ſimilitudinem ſecũdum Philoſophum.* Lect. 14. 1. Cęli. Tex. 20. *Motui corporũ cæleſtium nihil eſt contrarium, & ſimiliter de alijs formis exiſtentibus in natura incorruptibili, & nõ habente contrariũ, ergo à ſimili, formę quæ ſunt in natura habente contrarium, debent habere contrarium. ¶ Confirmatur, quia vnũquodque recipitur in altero per modum recipientis, ergo quod recipitur in natura habente contrarium, debet habere contrarium. ¶ Tertio. Si lumen hẽret eſſe reale in aere, ſequeretur ꝙ ſenſibile poſitum ſupra ſenſum cauſaret ſenſationem: ſed hoc eſt contra Philoſophum: ergo &c.* 2. huius tex. 73. & 74. *Probatur conſequentia, quia aer illuminatus, immediate tangit oculum: ergo & lumen exiſtens in ipſo aere, ſed lumẽ exiſtens in aere, videtur: ergo &c. ¶ Cõfirmatur, quia sm̃ Philoſophũ: Obiectum prius cauſat ſimilitudinem ſuam in medio, & medium in organo, ſed lux ſolis videtur: ergo prius cauſat intentionem in aere, & per conſequens recipitur in aere intẽtionaliter. ¶ Quarto. Nulle*

Formã quãlibet ſequitur propriũ eſſe.

forma naturalis fit aut deſinit eſſe in inſtanti, ſed lumen fit & deſinit in inſtanti: ergo &c. ¶ In iſta quæſtione duo faciam. Primo declarabo quid ſit formã habere eſſe reale & intentionale. Secundo dicam ad quæſitum. ¶ Quantum ad primum. Sciendum primo: cum formæ inquantum forma eſt, ſit informare, & dare eſſe proprio ſubiecto, oportet quòd vnãquamq; formam ſm̃ naturã ſuam inquantũ eſt talis forma ſequatur aliquod proprium eſſe, & diſtinctum ab eſſe alterius formæ, ſicut aĩam vegetiuam ſequitur eſſe vegetatiuum, ſenſitiuam ſenſitiuum, & intellectiuam eſſe intellectiuum. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ ſimilitudo alicuius quæ dicitur intentio (ſm̃ ꝙ hic loquimur de intentione) nõ nominat ens rationis, qa ens rationis habet tantũ eſſe obiectiuum in intellectu, nullo aũt intellectu conſiderante, intentio coloris eſt in diaphano illuminato, ſed eſt ſimilitudo rei, quæ ſimilitudo eſt in ſe quoddam ens reale, & eſſe ſuum eſt eſſe reale: dicitur autem intentio reſpectu obiecti quod repræſentat, quia eſt principium tendendi in obiectum, quod repræſentat, ſicut ſimilitudo coloris in pupilla, ẽ principium videndi colorem.

Quomodo forma habet eſſe naturale.

Dicitur ergo forma habere eſſe naturale, quãdo eſt in ſubiecto ſecundum eſſe quod conſequitur ſubſtantiam ſuam, ſm̃ quòd eſt in proprio ſubiecto, & quod ſequitur ipſam inquantum eſt talis forma: hoc modo albedo habet eſſe in corpore albo, quia illi dat eſſe album, qđ eſt eſſe conſequens eſſentiam ſuam receptam in ſubiecto.

Quid eſt formam habere eſſe intentionale.

Dicitur autẽ habere eſſe intentionale qñ non habet tale eſſe dictũ, ſed hẽt eſſe repræſentatiuũ ſui ipſius in eſſe naturali hoc modo, dũ albedo eſt in aere per ſuam ſimilitudinẽ, habet eſſe intentionale, quia ipſam nõ ſequitur eſſe album vt eſt in aere, nõ enim aer fit albus per ſimilitudinẽ albedinis, ſed eſt repræſentatiua ſui in eſſe naturali.

Lumen habet eſſe naturale in aere non tantum intentionale.

¶ Quantum ad ſm̃ eſt opinio Egidij ꝙ lumen habet tantum eſſe intentionale in aere, ad quod ponendum inducitur quibuſdam rationibus ſupra poſitis. ¶ Sed opinio S. Tho. eſt ꝙ lumen habet eſſe naturale in aere, & non tantum eſſe intentionale. Quæ concluſio probatur primo. Oĩs forma quæ denominat ſuum ſubiectũ ꝓpria denominatione, in quantũ talis forma hẽt eſſe naturali in tali ſubiecto: ſed lumen ſic denominat aerẽ in quo eſt: ergo &c. conſequentia nota cũ minori. Dicitur .n. aer illuminatus, qñ hẽt lumen. Maior vero patet ex oppoſito. Color .n. quia hẽt tñ eſſe intentionale in aere, non denominat ipſum coloratũ. ¶ Ad iſtã rationem rñdetur, ꝙ forma intentionalis, ſi ſit debilis, forte non denominabit ſuũ ſubiectũ, ſi aũt ſit fortis, poterit denominare, ſicut ſi per vitrũ viride tranſeant radij ſolares, terra ex oppoſito apparet viridis, quia talis ſpẽs viridis, tunc eſt fortior.

Impugnatur opinio Egidij & Sco.

¶ Sed contra iſtã rñſionẽ arguitur. Forma tunc denominat ſubiectũ, qñ dat illi eſſe conſequens eſſentiã illius formæ, non .n. dicitur aliquod albũ, niſi quia ab albedine hẽt eſſe albũ: ſed forma intentionalis nõ dat eſſe conſequens eſſentiã formę, vt eſt talis forma, alioquin forma intentionalis eſſet forma naturalis & materialis: ergo forma intẽtionalis nullo modo poteſt denominare. ¶ Secundo. Si forma intentionalis quocunq; modo ſumpta poſſet denominare ſuũ obiectum. ſequeretur ꝙ cõtraria dicerentur ſimul de eodẽ, ſed hoc eſt impoſſibile: ergo &c. conſequentia ꝓbatur. Intentio ſumme albi, & intẽtio ſumme nigri ſimul ſunt in eadem parte aeris incluſi inter albũ, & nigrum: ergo ſi ab vtraq; põt aer denominari, dicetur aer albus, & niger, non .n. eſt ratio quare ab vna denominetur & nõ ab altera. Inſtãtia aũt adducta nõ valet. In terra

enim non ſunt illi colores, licet videantur eſſe, vnde terra nullo modo per illam apparentiã dicitur viridis. ¶ *Secundo principaliter arguitur ſic. Forma cauſãs effectum naturalem eſt forma naturalis: ſed lumen in aere eſt huiuſmodi: ergo etc. conſequentia nota cum minori, nam per radios ſolis calefiunt corpora. Maior ꝓbatur. Effectus non excedit facultatem*

Effectus nõ excedit facultatẽ agentis.

agẽtis: ſed naturale eſſe excedit eſſe intẽtionale: ergo nullo modo põt eſſe ab intẽtione. ¶ *Ad iſtam rationem reſponderi poteſt, quòd ſol vnica qualitate calefacit, & illuminat inquantum calefacit, cauſat colorẽ naturalẽ ĩ rebus calefactis, ſed inquantum illuminat, cauſat in diaphano aere lumen intentionale, vnde lumen non calefacit, qđ eſt in aere: ſed ſol ꝓducẽs calorẽ ſicut, virtus artificis q̃ in inſtrumento intentionaliter recipitur, nõ facit ſcamnum ſed artifex qui tali utitur inſtrumento.* ¶ *Sed contra. Primo: Si lumen nõ calefaceret, ſequeretur quòd ex reuerberatione radiorum ſolis & multiplicatione non cauſaretur calor, ſed hoc ad ſenſum apparet eſſe falſum. Si dicatur ꝙ ex reuerberatione cauſatur calor, non quia ipſum lumen reuerberatũ cauſat calorem, ſed quia diſponitur aer ex tali reuerberatione vt ſit ſuſceptiuus caloris:* ¶ *Tunc ſaltem habetur ꝙ lumen, quia cauſat illam diſpoſitionem ad calorem eſſe naturale, cauſat, illa. n. diſpoſitio formæ naturalis eſt.* ¶ *Secũdo, vt habet Phil. 7. phyſ. Nullum corpus agit in aliud corpus, niſi ꝑ contactũ, vnde oportet ꝙ prius corpus agat in corpus ſibi ꝓpinquũ, inducendo formã in illud ꝑ quã agit in corpus remotum quam in remotum, ſicut ignis prius calefacit aerem ſibi propinquum, quã lignum remotũ: ſed inter ſolem, & iſta corpora calefacta, mediant corpora cæleſtia & aer: ergo oportet ꝙ in iſta corpora media agat inducens*

Ex reuerberatione radiorum ſoli cauſatur calor.

Tex. 8.

Quæſtio decimaquarta.

do formam, quæ hẽat virtutem calefaciẽdi: aut ergo illa forma erit lumen, aut calor, ſed non poteſt eſſe calor, quia corpora cæleſtia non ſunt alterabilia per calorẽ, vt dicitur in 1. de Cælo & ſi aer reciperet illum calorem, tunc oĩa exiſtentia in illo aere calefierent, quod videmus eſſe falsũ, relinquitur ergo ꝙ ſit lumẽ etc. Tex. 21.

¶ *Ad argumenta in oppoſitum rñdetur. Ad primũ dicitur ꝙ eſſe intentionale poteſt accipi dupliciter. Vno modo vt opponitur eſſe naturali. Alio modo vt opponitur eſſe fixo, & permanẽti. Primo mõ lumen non habet eſſe intentionale in aere: ſed bene ſecundo modo. In loco ergo allegato mens S. Th. eſt ꝙ lumen habet eſſe in aere ꝑ modum intentionis, quia habet eſſe tranſiẽs, ſicut habet etiã intẽtio, & etiam quia ſuũ eſſe naturale eſt adeo ſpirituale ſicut intentio coloris, non autẽ q̃a non habeat eſſe naturale.* ¶ *Ad sm̃ dicitur primo, ꝙ maior eſt vera de eo quod habet eſſe in natura corruptibili inquantum corruptibilis eſt: ſed de eo qđ habet eſſe in natura corruptibili inquantũ illa natura participat de natura rei incorruptibilis, eſt falſa, modo dico ꝙ lumen recipitur in aere inquantum eſt corpus diaphanũ in quo cõuenit cũ corporibus incorruptibilibus. Nã & ipſa diaphana sũt, ideo rõ nõ ſequitur.* ¶ *Poſſet ſecũdo dici quòd maior eſt vera ſi forma ſit in illo ſubiecto, vt in ſubiecto primo, ſin aũt eſt falſa: modo lux non eſt in aere ſicut in ſubiecto primo, ſed in ſole, in aere aũt ſecundario ꝑ quandã participationẽ.* ¶ *Ad confirmationem patet, ꝙ non oportet formã habere oẽm modum eſſendi ſubiecti: ſed quomodo ſit intelligenda propoſitio prędictę dicetur inferius, ad quartum.* ¶ *Ad tertiũ negatur conſequentia. Ad probationẽ dicitur, ꝙ lumen contingens oculum non videtur tanq̃ id qđ terminat viſum, ſed tanq̃ ratio vidẽdi alia, vt latius*

Eſſe intẽtionale poteſt accipi dupliciter.

Solutio rationum Egidii & Scoti.

Queſt. 21. ad quartũ arg.

In q. 18. In qua diſputabitur de ſenſu guſti.

vt Latins dicetur. ¶ Ad confirmationem dicitur, ꝙ lux ſolis videtur per ſuã ſimilitudinem: ſed quę ſit illa ſimilitudo, poſſumus dicere ꝙ eſt aliqua intentio lucis diſtincta à lumine, quo aer illuminatur: poſſumus etiã dicere, ꝙ eſt lumẽ receptũ in aere, qđ licet hẽat eſſe naturale in aere, tñ ꝑꝑ ſuã ſpiritualitatẽ põt eſſe principiũ videndi lucẽ à qua cauſatur. ¶ Ad quartum dicitur ꝙ maior eſt falſa de forma cuius productio eſt terminus motus præcedentis: modo illuminatio eſt terminus motus localis, eſt etiam falſa de forma, quæ habet eſſe tantum ad præſentiã producentis, ſicut lux quæ habet eſſe ad præſentiam illuminantis.

QVAESTIO XV.

Vtrum ſit eadem vox numero quam plures audiunt.

Vox aũt ſenſus quidam eſt animati, &c. Tex. LXXXVII.

Magiſter vſcẽt ius quintianus 18. di lucidatione lectionum S. Tho.

QVAERITVR XV. Vtrũ ſit eadẽ vox numero quam plures audiũt. Et videtur quòd non. ¶ Primo, ſi eſſet eadem vox numero eſſet eadẽ auditio numero: ſed hoc eſt impoſſibile cum vna operatio non poſſit eſſe à pluribus ſubiectis ſufficientibus, ergo &c. Probatur conſequentia. Operationes accipiunt vnitatem ab obiecto: ergo ſi obiectum eſt vnũ numero, erit operatio vna numero. Secundo ſic, ſed ſupponitur primo ſm̃ Philoſophum, quòd ſonatiuum eſt, quod eſt motiuũ vnius ęris continuitate vſque ad auditum, ex quibus habetur, ꝙ oportet aerem in quo eſt ſonus moueri vſq; ad auditum. ¶ Secundo, ſupponitur ꝙ ſonus eſt ſubiectiue in aere moto, hoc eſt etiã Philoſophi ibidẽ. Tunc arguitur ſic. Sonus exiſtẽs in duabus partibus aeris ſeparatis, nõ eſt vnus numero, quia vnum accidens numero nõ poteſt eſſe in duobus ſubiectis, ſed ſonus vnius perueniens ad auditum diuerſorum, poteſt eſſe in duabus partibus aeris ſeparatis: ſicut cum auditur vox Sortis ab eo qui eſt intra camerã, & ab eo qui eſt foris: ergo non erit vnus. ¶ Tertio. Si eſſet eadem vox numero oẽs percipientes vocem perciperẽt ſignificatum eius, qua ſignificatio eſt forma vocis ſignificatiuę, ſed hoc videmus eẽ falſum, quia ſi proferatur hæc vox homo, apud Latinum ſignificabit hominem, non aũt apud Gręcum: ergo &c. ¶ Quarto. Sonus in actu ſm̃ Philoſophum 2. huius. tex. 82. habet eſſe in medio & in auditu: ſed certum eſt quòd vna forma numero non habet eſſe actu in duobus ſubiectis: ergo alius ſonus in actu erit in aure vnius et in aure alterius: ſed ſonus in actu eſt qui ſentitur: ergo à diuerſis alius & alius ſonus auditur. ¶ Reſpondeo. In iſta quæſtione duo faciam. Primo præmittam aliqua neceſſaria. Secundo dicam ad quæſitum. ¶ Quantum ad primum. Sciendũ primo quòd ſonus differt ab alijs ſenſibilibus: quia ſenſibilia ſunt in actu in corporibus quæ denominãtur ſenſibilia, ſicut color in corpore colorato, et ſic de alijs: ſonus autem non eſt actu in corpore, quod dicitur ſonorum: ſed in aere moto à corpore ſonoro per quandam percuſſionem, vnde aer motus ex percuſſione corporum ſolidorũ eſt ſubiectũ ſoni. ¶ Sciẽdum ſecũdo, quòd licet ſonus habeat eſſe naturale in aliqua parte aeris ꝓpinqua corpori ſonanti, tamen in aere diſtante, & quieſcente põt imprimere ſuam intentionem, vnde à longe auditur campana: vnde non poteſt peruenire ſonus ſm̃ eſſe

Tex. 82. Huius.

In hoc ſecũdo tex. vbi ſupra.

Tex. 82.

Differentia ſoni ab alijs ſenſibilibus quia ſcilicet non eſt in corpore ſonoro: ſicut color in colorato.

reale, quia nec aer poteſt in tam paruo tempore ad tantã diſtantiã moueri ex pcuſſione campanę. Quid ſonus ſit. ¶ *Sciendũ tertio ꝙ ſonus eſt qualitas ſenſibilis exiſtens in corpore quanto & extenſo, ideo habet eſſe quantum, & extenſum per accidens, & poteſt diuidi ad diuiſionem aeris, vnde ſi aer motus in quo eſt ſonus diuidatur per interpoſitionem alicuius corporis, diuidetur & ſonus, & ex vno ſono qui prius erat vnus in actu & plures in põia, efficiuntur plures ſoni in actu: eo modo quo diuiſo pariete albo, albedo quę prius erat vna in actu & plures in potẽtia efficitur plures in actu.* In voce ſũt duo ſcilicet materiale & formale. ¶ *Sciendum quarto ꝙ in voce ſignificatiua eſt aliquid materiale, & aliquid formale: materiale eſt ipſa vox: formale eſt virtus ſignificandi quã hẽt ab aĩa, & proferente vocẽ. Quæ duo differunt: qa ipſa vox materialis ſm̃ ſuã intentionem receptam in ſenſu, ſeipſam ſenſui exteriori in eſſe naturali repræſentat: ſed virtus ſignificandi ipſi ſenſui ſignificationem non repræſentat, ſed intellectui tantum: inquantum intellectus nominis impoſitionem intelligit.* Prima concluſio. ¶ *Quantũ ad ſecundum ponuntur tres cõcluſiones. Quarum prima eſt. Vox quantum ad ſuum materiale poteſt vna & eadem numero à pluribus percipi. Probatur ſic. Vnumquodq; cognoſcens cognoſcit ſm̃ ꝙ ſibi repræſentatur per ſpecies cognoſcibilis: ſed plures ſpecies vocis poßunt repræſentare vnã & eandem numero vocẽ: ergo plures cognoſcentes poſſunt cognoſcere vnã, & eandem numero vocẽ. conſequentia nota cũ maiori. Minor vero probatur. Similitudo qualibet repręſentat obiectum à quo cauſatur: ſed ab vna & eadẽ voce poſſunt cauſari plures ſimilitudines, qñ aer in quo eſt ſonus intentionẽ ſoni in alijs partibus aeris cauſat: ergo &c.* Secunda cõcluſio. ¶ *Secunda concluſio. Aliquando vox loquentis quę immediate immutat auditum plurium non eſt una numero: licet illa quæ primo immutat ſit vna numero. Probatur. Primo ratione adducta in oppoſitum: quia Sorte loquente poteſt aer in quo recipitur vox diuidi, & diſcontinuari: & per conſequens ſonus: & ſic ſecundum diuerſas partes aeris diuiſi peruenire poteſt ad diuerſorum aures: ergo &c. Secũda pars patet: quia loquens primo vnam vocem numero producit: qua diuiſa deinde alias voces, quæ immediate mouent, auditum efficit.* ¶ *Tertia concluſio. Non ſemper omnes percipiunt eãdem vocem numero quantum ad ſuum formale, ſcilicet quantum ad ſignificationem.* Tertia concluſio. Nõ ſemper eandem vocẽ numero quo ad formale omnes percipiunt. *Probatur. Signum repræſentans ad placitũ repræſentat ſuum ſignificatum tantũ apud cognoſcentes ſuam impoſitionem, circulus enim ante tabernam, non repræſentat hoſpitium niſi apud cognoſcentes, quòd tale ſignum eſt ad hoc repræſentãdum impoſitum: ſed non omnes cognoſcunt impoſitiones omnium vocum ſignificatiuarum: ergo &c.* ¶ *Ad argumenta in oppoſitum reſpondetur. Ad primũ negatur conſequentia. Ad probationem dicitur, quòd operationes accipiunt vnitatem, & diſtinctionem formalẽ ab obiecto: non autem vnitatem, & diſtinctionem numeralem: ſed illam accipiunt à ſubiecto. Sicut duæ albedines numero ſunt diſtinctę: quia in duobus ſubiectis eſſe habent.* Germanus ſenſus uerborum Ar. ¶ *Ad ſecundum dicitur primo quo ad primum ſuppoſitũ, ꝙ non eſt mens Philoſophi oportere aerẽ moueri vſque ad auditum ſi debet fieri auditio ſimpliciter: ſed tantum ſi fortiter debeat ſonus audiri. Poteſt enim in aere quieſcente recipi ſonus intentionaliter, et cauſare auditionem, licet non ita fortiter: ſicut ſi aer moueretur vſque ad auditũ.* ¶ *Dicitur ſecundo quòd vox Sortis forte in cubiculo auditur: non quia ſonus*

cubiculum

cubiculum ſecundum eſſe naturale ingrediatur: ſed quia intentio ſoni exiſtentis in aere exteriori ad aerem in cubiculo exiſtentem peruenit. ¶ Dicitur tertio, ꝙ ſi argumentum aliquid concludit, cōcludit pro ſecunda concluſione. ¶ Ad tertium negatur conſequentia. Non enim percipitur ſignificatum uocis ad placitū ſignificantis, niſi apud eum qui nominis impoſitionem nouit: vnde eadem vox quantū ad materiale percipitur ab omnibus, niſi ſit impedimentum, nō autem quo ad ſuū formale. ¶ Ad quartum dicitur primo quòd ſonus poteſt dici in actu dupliciter. Vno modo quando ſpecies eius auditū informat: & ſic ſonus in actu eſt in auditu. Alio modo prout actu habet propriā naturam & formā in ſubiecto naturali per quam ſentiri poteſt, & hoc mō habet eſſe in aere moto. ¶ Dicitur ſecundo ꝙ vna forma numero non habet eſſe actu in diuerſis ſubiectis ſecundum eſſe naturale: poteſt tamē vna forma numero materialis eſſe in pluribus ſecundū eſſe intentionale, inquātū vna forma naturalis poteſt in pluribus cauſare diuerſas intentiones. ¶ Dicitur tertio ꝙ ſonus in actu primo modo, ideſt ſimilitudo ſoni quæ eſt in auditu, nō eſt illud quod auditur, ſed id quo aliquid auditur: vnde nō ſequitur, ſi ī pluribus auribus ſint plures ſimilitudines ꝙ ſint plures ſoni qui audiuntur. ſonus aūt in actu ſecundo mō, ideſt forma et natura ſoni habēs eſſe in aere ꝑcuſſo: eſt id quod auditur: licet etiam & corpus ſonans dicatur audiri, vnde vna exiſtens à pluribus auditur inquātum in auribus pluriū ſuam ſimilitudinem cauſat.

Eadem vox percipitur à multis.

QVAESTIO XVI.

Vtrum bonitas intellectus ſequatur bonitatem tactus.

Duri enim carne, inepti mente &c. Tex. XCIIII.

1. ſent. diſt. 8. q. 5. ar. 2. & 2. ſent. diſt. 32. q. 2 art. 3.

QVAERITVR XVI. Vtrum bonitas intellectus ſequatur bonitatē tactus. Et uidetur ꝙ nō. ¶ Primo. Si ſic, ſequeretur ꝙ vnus homo haberet perfectiorem intellectū altero: ſed hoc eſt falsū, ergo & c. patet conſequentia: quia vnus homo habet perfectiorem tactum altero. Falſitas cōſequentis probatur. Nobilitas potentiarum animæ ſequitur nobilitatem animæ, anima autem intellectiua non eſt nobilior in vno quam in altero: quia forma ſubſtātialis non ſuſcipit magis & minus: ergo & c. ¶ Secundo. Mulieres ſunt nobilioris tactus, quam viri, & tamē non ſunt melioris intellectus: ergo etc. antecedēs ꝓbatur: quia molliores carnes habent. ſenſus autem tactus eſt nobilior ī habētibus molliores carnes, vt dicit Philoſ. ſecundo huius: ergo & c. ¶ Tertio. Quanto ſenſus eſt materialior: tanto minus deſeruit intellectui, ſed tactus eſt materialior īter omnes ſenſus: vtpote cuius ſenſatio fit cum immutatione reali ſentiētis: ergo & c. ¶ Quarto. Viſus plures differentias rerum nobis demonſtrat, quam tactus, & quicunque alius ſenſus, vt dicitur in 1. Metaph. in principio: ergo magis deſeruit ītellectui quam quicunq; alius ſenſus. ¶ Reſpondeo. Quia iſtud dubium implicare videtur, Vtrum vna anima ſit perfectior altera eiuſdem ſpeciei: ideo ſimul iſta duo dubia declarabuntur. Primo igitur notanda ſunt aliqua. Secundo dicendum ad queſitum. ¶ Sciendū itaque primo, quòd licet intellectus nō ſit affixus organo corporali, ſicut ſunt potentię ſenſitiuæ: formam tamen habentē eſſe in materia conſequitur

Vñ etiam argu. de vermibus q̄ sūt mollissimi.

2. huius. Tex. 94.

In prologo.

Ordo obſeruādus in q.

ſequitur: anima enim ĩtellectiua creatur in materia, indigetque corpore ſicut obie ctò: quia phantaſma quod mouet intelle ctum eſt in phantaſia quæ orgãnũ deter minatum requirit. ¶ Sciendum ſecundo quòd forma recepta in materia, eo ꝙ in materia diſpoſitiones exigit materiales, ſecundũ diuerſitatem diſpoſitionum diuerſę ſunt formæ, forma enim quæ recipitur in nobiliori materia & magis diſpo ſita eſt nobilior, ſicut anima intellectiua eſt nobilior anima equi: eo ꝙ materia ani mæ intellectiuæ eſt nobilior materia animæ equi. ¶ Sciendũ tertio ꝙ perfectio formæ eſt duplex. Quædam enim eſt for malis et ſpecifica ſcilicet ea quę conuenit rei ratione formalis & ſpecificę differen tiæ. Alia vero eſt materialis & numeralis .ſ. quę formę ratione ſubiecti in quo recipiuntur conuenit. Inter iſtas perfectione eſt differentia. Primo quia prima perfectio à nullo effectiue ꝓducitur, nulla.n. eſt cauſa quę faciat animam eſſe animam, licet aĩa ab aliquo agente producatur in eſſe, neq; ſimiliter aliqua cauſa quæ faciat hominẽ eſſe rationalem: perfe ctio autem ſecunda à producẽte formam efficitur, agens enim intendens producere formam proportionatam materiæ, dat ipſi formæ perfectionem diſpoſitioni materiæ congruentem. Secũdo differunt: qa perfectio prima nõ habet gradus ſcilicet formales, qui sm̃ abſolutam rationem for mę accipiũtur, ſed in indiuiſibili cõſiſtit, non enim diuiſibilis eſt formalibus differentijs: perfectio autem ſecũda habet latitudinem ſecũdum ꝙ diſpoſitio materiæ ſub eadem ſpecie latitudinem habet. Tertio differunt: quia cũ eſſe cõſequatur formam, et ſit duplex eſſe ſcilicet eſſe quidditatiuũ, & eſſe exiſtentię, eſſe quidditatiuum perfectionem formalem, & ſpecificam formæ conſequitur, unde ſicut talis perfectio non hẽt latitudinem ſed conſiſtit in indiuiſibili formaliter, ita & eſſe quidditatiuum, eſſe autem exiſtentię con ſequitur perfectionem numeralẽ formę, ideo ſicut illa habet gradus, ita & iſtud eſſe. ¶ Quantum ad ſecundũ ponuntur ſex concluſiones: quarum prima eſt. ¶ Anima intellectiua non eſt perfectior ſecundum eſſentiam ſuam in vno, quam in altero perfectione formali quæ .ſ. accipitur ſecundum abſolutam rationẽ formæ. Probatur. Omnis forma quæ ſecundum ſuam eſſentiam formaliter eſt perfe ctior altera, ſupra illã aliquẽ gradũ per fectionis formalis addit, nõ enim eſt imaginabile quòd ſit modo illo perfectior, et non addat perfectionem ſuper alterã: ſed forma ſubſtãtialis gradũ perfectionis for malis ſuper alteram eiuſdem ſpeciei addere non põt: ergo etc. Minor probatur, quia ſecundum Philoſ. Species rerũ ſunt ſicut numeri, in quibus unitas addita, uel ſublata uariat ſpeciem, unde formæ quarum una addit intrinſece et formaliter ꝑfectionem ſuper alteram ſecundum abſolutam conſiderationẽ formæ eiuſdem ſpe ciei eſſe non poſſunt. ¶ Confirmatur iſta ratio. Nam S. Tho. probat formã ſubſtantialem non participari ſecundũ magis, & minus: quia participans habet ſpe ciem sm̃ illam, id autem à quo aliquid ha bet ſpeciem, oportet manere fixũ et ſtans in indiuiſibili .ſ. indiuiſione formali, ex quo arguitur ſic. Si aĩa eſſet perfectior in vno quam in altero non conſiſteret natura animæ in indiuiſibili, ſed hoc eſt con tra id quod dicit S. Tho. ergo &c. ¶ Si dicatur ꝙ intelligit formam ſubſtantialẽ conſiſtere in indiuiſibili in uno ſuppoſito, ita ſcilicet ꝙ in illo non variatur, non aũt intelligit quin latitudinem quandã in diuerſis ſuppoſitis habeat, ¶ Contra, quia S. Tho in eodẽ arti. ſubiungit ad rationem adductã, & propter hoc Philoſ. dicit, ꝙ ſicut numerus nõ hẽt magis, neque minus

Perfectio q̃dam forma lis, quędam numeralis, & quid ſint, & quomodo differant.

Anima intellectiua nõ ẽ perfectior in vno quã in altero ꝑfectione formali.

Tex. 10.

12. q. 52. ar. 1

8. Metaph. Tex. 10.

*minus, ſic neque ſubſtantia quæ eſt ſecum
dum ſpeciem, ideſt quantũ ad participa-
tionem formæ ſpecificę: ſed conſtat ꝙ nu
merus non ſolum ab eodẽ, ſed & à diuer
ſis non participatur sm̃ magis, & minus:
ergo &c. ¶ Præterea in eodem arti. di-
cit ꝙ illud ſecundum quod aliquid ſorti-
tur ſpeciem, oportet eſſe fixum, & ſtans
& quaſi indiuiſibile, quæcunq; enim ad
illud attingũt, ſub ſpecie continẽtur, quę-
cumque aũt recedunt ab illo vel in plus,
vel in minus, pertinent ad aliã ſpeciẽ per
ſectiorẽ, vel iperſectiorẽ: ergo etc. ¶ Se
cunda cõcluſio. Aĩa intellectiua nõ eſt p-
ſectior in vno q̃ in altero quantũ ad eſſe
ſubſtãtiale quidditatiuũ perſectione for-
mali, qđ dat sbo ſic ꝙ cẽ unius ſit forma-
liter pſectius altero. Probatur ſupponen
do primo ꝙ eſſe ſpecificũ ſubſtantiale ſit
eſſectus ſormalis formæ sbalis. Supponẽ-
do ſecũdo, ꝙ omnẽ ſuã perſectionẽ eſſen-
tialem eſſe habeat à forma, vnde vnũ eſ
ſe eſt nobilius altero: qa ẽ à nobiliori for
ma, ſicut eſſe humanũ eſſe equino: quia
illud eſt ab aĩa intellectiua, iſtud ab ani-
ma equi. ¶ Si dicatur ꝙ materia diſpo-
ſita eſt quę dat perſectionem eſſentialem
eſſe ſpecifico formę, eo ꝙ vnumquodque
recipitur in aliquo per modum recipien
tis: ¶ Hoc non obſtat, tum quia licet ma
teria magis diſpoſita et perſectior altera
alterius ſpeciei perſectius eſſe & perfe-
ctiorem formã requirat: illud tamen eſſe
non eſt à materia, ſed à forma: ideo per-
ſectior materia non tantum requirit per
ſectius eſſe: ſed ẽt perſectiorem formã à
qua tale eſſe proueniat. ¶ Tũc iſtis ſup-
poſitis arguitur ſic. Si eſſe ſubſtantiale
unius, eſſet eſſentialiter perſectius altero
perſectione formali, ſequeretur vnã ani-
mam intellectiuã eſſe perſectiorẽ altera
eſſentialiter: ſed hoc eſt falſum, vt pro-
batum eſt: ergo &c. tenet cõſequẽtia: qa
per sm̃ ſuppoſitũ perſectio eſſe ſubſtan-*

Anima intellectiua non ẽ perfectior in vno quã in alio quã cum ad eſſe quidditatiuum.

*tialis perſectionem formæ conſequitur.
¶ Tertia concluſio. Anima intellectiua
ſecundũ perfectionẽ numeralẽ eſt perſe-
ctior in uno quã in altero. Probatur. For
mam materiæ diſpoſitæ ꝓportionatã eſſe
oportet: ſed pſectiori mõ diſponitur vna
materia humana, q̃ altera: ergo & for-
ma eſt perſectior in vno, quã in altero.
¶ Si arguatur contra iſtam cõcluſionẽ:
quia tunc ſequeretur ꝙ vnus hõ eſſet ma
gis hõ altero: ſicut vnũ album eſt altero
magis albũ: eo ꝙ eſſe perſectius indiui-
duale albedinis habeat: ¶ Dicendũ ꝙ cõ
ſequentia non valet. Nomina .n. ſpecifi-
ca ſubſtantiæ ſignificant formã ſecũdum
eſſe ſpecificũ, qđ ſane non dicitur sm̃ ma-
gis & minus, nomina aũt concreta acci-
dentiũ ſignificãt participationẽ formę in
ſubiecto: quę utiq; participatio dicitur ſe
cundũ magis et minus. ¶ Quarta conlu
ſio. Eſſe exñtiæ eſt pſectius in vno, quã
in altero pſectione numerali. Probatur.
Perfectio numeralis eſſe conſequitur pſe
ctionẽ numeralẽ formę: ſed forma ẽ per-
ſectior numeraliter ĩ vno, q̃ in altero: er
go & eſſe. ¶ Iſtas duas concl. tenet S.
Tho. dum ait. Ad bonã aũt cõplexionem
corporis ſeqtur nobilitas aĩę: quia oĩs for
ma eſt ꝓportionata ſuæ materiæ, vnde ſe
quitur, ꝙ qui ſunt boni tactus, sũt nobilio
ris animæ et perſpicatioris mẽtis. ¶ Sed
tunc dubiũ occurrit. Nã cum ille gradus
perfectionis numeralis quẽ addit una for
ma ſuper aliã in aliqua ſpẽ collocatur, ſe
quitur ꝙ una forma tũc ab alia ſpecifice,
tanq̃ videlicet gradũ ſpecificũ addens di
ſtiguetur. ¶ Ad hoc dr̃ primo ꝙ ille gra-
dus eſt in ſpẽ humana, nõ .n. eſt aliqđ ab
ipſa forma realiter diſtinctũ, ſed eſt ipſa
forma perſectius mãm actuãs, licet enim
ſpecies humana sm̃ perſectionẽ formalẽ,
& ſpecificam ſit indiuiſibilis, tñ ſub iſta
indiuiſibilitate ſpecifica ſtat diuiſibilitas
mãlis, & diuerſitas graduũ numeraliũ.*

Perfectione numerali, vna anima ẽ alia perfectior.

Eſſe exiſtentię eſt in vno perfectius quam in altero.

In cap. lib. cap. 19.

Idem tenuit 1. ſen. diſt. 8. q. 5. ar. 2. ad ſextum. Item 2. ſen. diſtin. 32. q. 2. ar. 3.

Dicitur

¶ Dicitur ſecundo, quòd conſequẽtia eſt
falſa, quia licet vna forma diſtinguatur
ab alia per gradũ ſpecificum.i. qui in ali
qua ſpecie collocatur, non tamẽ ſequitur
quòd ſpecifice diſtinguatur, ille enim gra
dus non eſt alterius ſpeciei à gradu alte-
rius formæ à qua per talem gradum di-
ſtinguatur. Nã ſi hæc ratio valeret pro-
baretur in nulla forma, etiã accidẽtali, eſ
ſe diuerſitatẽ graduum, & per cõſequẽs
nullam intenſiorẽ, & perfectiorem alia
inueniri. ¶ Quinta cõcluſio. Intellectus
vnius hominis eſt perfectior intellectu al
terius quadã perfectione numerali: hanc
concluſionem ſic intelligo, ꝙ vnus intelle
ctus eſt virtuoſior & perſpicatior ad in-
telligendum altero propter aliquã perfe
ctionem, quam habet, eo quòd eſt in cor
pore magis diſpoſito, magiſq; deſeruien
te ad intelligendum. Probatur ſic. Quan
tum natura ſenſitiua eſt melior & perfe
ctior, tanto intellectus eſt perſpicatior ad
intelligendũ, naturæ enim ſenſitiuæ boni-
tas, ad intellectus bonitatẽ diſpoſitio quæ
dam eſt, vt inquit S. Tho. in expoſitio-
ne, ſed natura ſenſitiua melior, perfe-
ctiorq; eſt in vno quã in alio: ergo &c.
Probatur minor. Nam cum bonitas na-
turæ ſenſitiuę, complexionis bonitatẽ cõ
ſequatur, melior autem ſit vnius homi-
nis complexio quam alterius, oportet vt
& natura ſenſitiua melior in vno ſit quã
in alio, ergo etc. Minor probatur. Vnum-
quodque recipitur in aliquo per modũ re
cipientis: ſed organa ſenſuum contingunt
eſſe magis diſpoſita in vno quã in altero
propter meliorem complexionẽ, appa-
ret enim ꝙ nõ oẽs homines habent ean-
dem complexionem, nec eandem diſpoſi
tionem organorum, ergo &c. ¶ Secun-
do. Accidentia conſequentia perfectiorẽ
formã ſunt perfectiora, ſed anima vnius
eſt perfectior anima alterius: ergo & in
tellectus qui eſt accidens animæ erit per-
fectior in vno quam in altero. ¶ Sexta
concluſio. Bonitas iſta intellectus ſequi
tur bonitatẽ tactus. Probatur primo. Bo
nitas intellectus proportionatur bonitati
naturę ſenſitiuę: quia naturę ſenſitiuę bo
nitas eſt diſpoſitio quadã ad bonitatẽ in-
tellectus: ſed bonitas naturæ ſenſitiuę ꝓ-
portionatur bonitati tactus: tum quia ta-
ctus eſt fundamentũ omnium aliorũ ſen-
ſuum: tum quia ex tactu aliquod dicitur
ſimpliciter ſenſitiuũ, vt dicitur 3. huius.
Confirmatur auctoritate Philoſ. dicẽtis
molles carne eſſe aptos mente. ¶ Secũdo
ſic. Bonitas intellectus reſpondet bonitati
complexionis: quia ſecundũ meliorẽ com
plexionẽ habet anima intellectiua quan-
dam perfectionẽ naturalem: nam perfe-
ctius informat eo ꝙ ſubiectũ eſt magis re
motum à contrarietate, & magis reda-
ctum ad medietatem. Idem enim effectus
ſecũdum ſpeciem perfectius recipitur in
ſubiecto magis diſpoſito: ſed bonitas ta-
ctus eſt ſecũdum bonitatẽ complexioni:
organum enim tactus eſt compoſitum ex
qualitatibus tangibilibus redactis ad me
dium ſecundũ quandam complexionem:
ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppoſitũ
reſpondetur. ¶ Ad primum dicitur pri
mo, ſi cõſequẽs intelligatur de perfectio
ne numerali, negatur falſitas conſequen-
tis. Ad probationem dicitur ꝙ ſicut intel
lectus unius eſt perfectior altero nume-
raliter, ita & vna anima altera, & vnũ
eſſe altero: perfectiori enim modo parti-
cipatur ab vno, quam ab altero: nec ta-
men ſuſcipit magis et minus: quia una nu
mero anima nõ habet nunc perfectũ, nũc
perfectius eſſe in ſubiecto, ſed tantum di
uerſę formæ habẽt diuerſas perfectiones
numerales in diuerſis. ¶ Dicitur ſecun-
do, ꝙ ſi conſequens intelligatur de perfe-
ctione eſſentialis & formalis, negatur cõ
ſequentia: ad cuius probationẽ dicitur ꝙ
forte tactus in vno non eſt perfectior al-
tero,

Intellectus vnius eſt perfectior intellectu alterius perfectione numerali.

Bonitas intellectus ſequitur bonitatẽ tactus.

Tex. 63.

Solutio argumẽtorũ.

Quomodo unus tactus eſt perfectior alio.

tero: niſi perfectione numerali. ¶ Poſſet etiã dici ꝙ licet tactus vnius eſſet perfectior eſſentialiter tactu alterius: tñ intellectus vnius non eſſet perfectior intellectu alterius eſſentialiter, non .n. oportet eodem modo eſſe perfectiorem tactũ & intellectum: licet ad perfectionẽ tactus ſequatur pfectio intellectus. ¶ Ad sm̃ negatur antecedens. non eſt .n. verũ quòd mulieres ſint nobilioris tactus viris vniuerſaliter loquendo. Ad probationẽ dicitur qđ mollities carnis in mulieribus non eſt propter temperamentum & debitam mixtionem humidi cum ſicco, quã bonitas tactus conſequitur: ſed propter abundantiam flegmatis quæ magis complexionem frigidam & humidam quam bonitatem tactus enunciat. ¶ Ad tertiũ dicitur ꝙ non eſt ſenſus Phil. bonitatem mentis proportionari bonitati ſenſus alicuius: quia ille ſenſus per ſui apprehenſionem deſeruiat intellectui: ſed intelligit primo quòd iudiciũ de intellectu quãtum ad bonitatem ex bonitate illius ſenſus arguitur: & hoc quantum ad cognitionem noſtram debet intelligi. ¶ Secundo, quòd ille ſenſus & intellectus proportionatur ſecundũ bonitatem, eo quòd ab vna cauſa bonitas vtriuſq; procedat: & hoc mo sm̃ bonitatẽ ſenſus tactus ẽ bonitas intellectus: p bonitatẽ n. tactus bonitatẽ mẽtis diiudicam°, eo ꝙ bonitas vtriuſque ab eadẽ cauſa ſ. a bonitate cõplexionis pueniat. Et per hoc patet ad quartũ.

Mollicies mulieris: vnde cauſatur.

QVAESTIO XVII.

Vtrum odor habeat eſſe naturale in aere medio inter corpus odoriferum & olfactum.

Eſt autem omnis olfactus per medium,&c. Tex. XCVII.

Magi. Chriſoſto. q.42.

QVAERITVR xvij. Vtrum odor hẽat eſſe naturale in aere medio, inter corpus odoriferũ et olfactũ. Et videtur quòd ſic. ¶ Primo. Odor habet eſſe naturale in eo qđ eſt paſſiuũ in gñatione odoris, vnũqđque .n. hẽt eſſe ſubiectiue in ſua põia paſſiua: ſed aer & aqua ſunt paſſiuũ in gñatione odoris vt dicitur in de ſenſu & ſenſato: ergo &c. ¶ Secundo Illa quę mutuo ſe impediunt in aere, hẽnt eſſe reale naturale in aere, ſed odores ſe impediũt in aere: ergo &c. conſequentia nota: ſũ minori: qa ſi duo corpora odorifera ſint in aliqua parte aeris non põt diſtincte pcipi odor alicuius eorũ, ſed pcipitur quaſi quidã odor mixtus. Maior probatur à contrario: quia ſi aliqua non hẽnt eſſe naturale, ſed ſpirituale, non ſe impediunt, ſicut patet de coloribus non ſe impedientibus in aere: ergo ſi ſe impediunt, habent eſſe naturale. ¶ Tertio Eorum quæ habent tantũ eſſe intentionale in aere, pceptio non impeditur à vento, non .n. impeditur viſio albi à vento flante, ſed perceptio odoris impeditur à vẽto, vt patet ad ſenſum: ergo &c. ¶ Rñdeo Circa iſtam difficultatem videndum eſt primo quomodo ſe habeat odor ad alia ſenſibilia. Secundo, dicendũ eſt ad principale quæſitũ. ¶ Quantum ad primũ Sciendũ eſt primo ꝙ odor diſtinguitur a guſtabili et tangibili, qa illa percipimus per mediũ coniunctũ ſcilicet p carnẽ, odor aũt per medium ſeparatũ, ſcilicet per aerem & aquã: diſtinguitur aũt à ſono: qa ſonus fit cũ aliqua tranſmutatione locali medij: odor aũt cum alteratione corporis odoriferi: oportet .n. corpus odoriferũ alterari a calore, ſi debet odorẽ ſpirare: à viſibili ve-

Odoris ſenſatio obſcurus.

Diſtinctio odoris ab alijs a ſono, colore &c.

ro diſtinguitur, quia color habet eſſe naturale tantum in corpore colorato, odor autem habet eſſe naturale etiã extra corpus odoriferũ.

Quid ſonus & odor habeant præter alia ſenſibilia.

¶ Sciẽdum ſecundo quòd hoc habent ſonus et odor præter alia ſenſibilia, quòd alia ſenſibilia nõ poſſunt ꝑcipi niſi directe corpora ſenſibilia ſenſibus obiiciantur. Nam quidem patet in guſtabili & tangibili, quæ percipiuntur quodam contactu, ſimiliter apparet, ꝙ color non poteſt videri niſi corpus coloratum directe opponatur viſui, odor aũt & ſonus percipiuntur, etiã ſi corpus ſonans, aut odoriferũ non directe obijciatur ſenſui. Ratio diuerſitatis eſt: quia guſtabile, & tangibile non habent immutare ſenſum: niſi inquantũ tangunt mediũ coniunctum organo: viſibile autem quod immutat viſum, habet eße tantum ſecundũ eſſe naturale in corpore viſibili, ideo ad hoc vt obijciatur viſui, requiritur ꝙ corpus viſibile directe opponatur ei. Odor autem & ſonus aliqñ vndequaque diffunduntur ſm̃ figuram ſphericam, & hñt aliquo modo eſſe reale in aere, ideo quia habent eſſe in diuerſis partibus aeris, immutant ſenſum, etiam ſi corpora ſenſibilia non directe opponantur ſenſui, eo.n. ꝙ habent eſſe extra corpus ſenſibile, directe poſſunt opponi ſenſui, abſque directa corporũ ſenſibilium oppoſitione.

Vnde cauſatur ſapor & odor.

¶ Sciendũ tertio, ꝙ licet ſapor & odor ex permixtione humidi, & ſicci, per aliquam actionem calidi cauſentur, ꝓpter quod dicitur in de ſenſu & ſenſato, ꝙ eorum fere eſt eadẽ paſſio, differunt tñ dupliciter. Primo quantũ ad cauſam: quia ſapor cauſatur à ſicco terreſtri, cũ additiõe calidi in humido calido aqueo. Odor autem cauſatur ab enohima ſiccitate, ſcilicet ab humore incorporato, etiã imbibito alicui ſicco, cauſatur dico in humido non quocunque, ſed ꝙ eſt aeris & aquę. Secundo differunt, quia ſapor magis ſequitur humidũ, vnde dicit Phil. ꝙ ſapor fundatur in humido, odor aũt magis ſequitur ſiccũ calidũ et aereũ, vnde habet eſſe in fumali euaporatione.

Tex. 101. Cap. de guſtabili.

¶ Quãtũ ad ſm̃, ſciẽdũ ꝙ licet odor nõ ſit fumalis euaporatio, vt dicitur in de ſenſu & ſenſato, cum quadam tñ fumali euaporatione fit: eo ꝙ corpora odorifera ſunt humiditate reſperſa, propter quod oportet fieri reſolutionem, vt percipiatur odor.

Aliquid eſſe in aere dupliciter.

¶ Sciendum ſecundo, ꝙ aliquid eſſe in aere contingit dupliciter. Vno modo, ſicut in loco quemadmodum homo. Alio modo ſicut in ſubiecto quemadmodũ humiditas.

Odor ſeparatus a corpore habet eſſe naturale ſicut in loco.

¶ Tunc ponũtur tres cõcluſiones. Quarum prima eſt. Odor ſeparatus à corpore odorifero hẽt eſſe naturale in aliqua aeris parte, ſicut in loco. Probatur. Qñcunq; percipitur odor in aere, ille habet eſſe naturale in aliquo corpore in aere exiſtente, odor.n. intentionalis non eſt id qđ ſentitur, ſed corpore odorifero moto ſiue eſſe corrupto, adhuc percipitur ille odor qui prius: ergo oportet ꝙ adhuc remaneat in aliquo corpore exiſtente in aere: hoc aũt non videtur eße niſi fumalis euaporatio reſoluta à corpore odorifero admixta aeri & contenta ab aere: ergo &c. dicitur ergo eſſe in aere ſicut in loco, quia eſt ſubiectiue in fumali euaporatione ab aere localiter cõprehenſa.

Odor nõ poteſt habere eſſe naturale ſubiectiue in aere.

¶ Secunda concluſio. Odor non poteſt habere eſſe naturale ſubiectiue in aere aut ꝓpinquo aut remoto. Probatur. ¶ Primo. Qualitas ſecũda cauſata ex mixtione qualitatũ tangibiliũ nõ põt eſſe in aliquo corpore ſimplici, ſed tãtũ in corpore mixto: ſed odor cauſatᷣ ex mixtione qualitatũ tangibiliũ, vt dicitur de ſenſu & ſenſato: ergo &c. ¶ Secundo. Si poſſet eße odor naturaliter in aere, tunc contingeret duas qualitates contrarias ſm̃ eſſe naturale in eadem parte aeris eſſe, ſi duo corpora habẽtia contrarios odores ſibi-

inuicem

inuicem eſſent contigua, nam vnũquodque corpus cauſaret ſuum odorẽ in aere: hoc eſt impoſſibile: ergo &c. ¶ Tertio. Si odor reciperetur in aere naturaliter, aut reciperetur idẽ numero qui eſt in corpore odorifero, aut idem ſpecie. Non idem numero, quia accidens non migrat de ſubiecto in ſubiectum. Non idem ſpecie, qa tunc nõ pciperetur odor corporis odoriferi vt odor talis corporis, ſed vt odor aeris, ſicut dicit Phil. ꝙ ſi corpus ſaporoſum ponatur in aqua, & aqua recipiat ſaporem illius corporis, tunc guſtus non percipit ſaporem exiſtentem in aqua tanq̃ ſaporẽ corporis miſſi in aqua, ſed tanq̃ ſaporem aquæ: ergo &c. ¶ Tertia concluſio. Odor hẽt eſſe intentionale in aere. Probatur. Primo, qa odor vſq; ad quingenta milliaria ſentiri põt, vt de quibuſdam vulturibus qui odore cadauerum ꝓuocati quingẽtorũ milliariũ ſpatio aduolarunt in Græciam: ſed odor ad tantum ſpatium sm̃ eſſe naturale diffundi nõ põt: ergo oportet, ꝙ sm̃ eſſe intentionale in aere ab odore realiter exiſtente in fumali euaporatione cauſetur. Probatur minor, quia ſi sm̃ eſſe naturale ad tantũ ſpatiũ diffunderetur, oporteret materialẽ euaporationem, in qua ſubiectiue recipitur odor, vltra menſuram raritatis ſibi poſſibilis extẽdi. ¶ Si dicatur ꝙ odor vſque ad vultures illos per uentũ flantẽ eſt perductus: ¶ Contra. Illa aĩalia ſequentes odorem venerunt in Græciã, alioquin nõ potius in Græciã quam in aliã prouinciã aduolaſſent: ergo oportuit odorẽ eſſe diffuſum, per totum ſpatium inter cadauera & vultures. Secũdo principaliter. Mediũ alicuius ſenſus eſt ſuſceptiuũ ſenſibilis sm̃ eſſe intentionale: ſed aer eſt medium in ſenſu olfatus, vt dicit Philoſophus: ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppoſitum reſpondetur. ¶ Ad primum dicitur quòd mẽs Philoſophi eſt, quòd aer & aqua in quantũ ſunt commixta etiam cum alijs elementis, ſunt paſſiuum in generatione odoris: non autem vt ſunt diſtincta & ſeparata in propria natura.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd aliquando ſe impediunt propter eſſe reale, quod habent in fumali euaporatione, nõ aũt propter eſſe reale quod habeant in aere ſubiectiue. ¶ Ad tertium dicitur primo ꝙ nos non dicimus quòd odor habet tãtum eſſe intentionale in aere, ſed quòd ibi tantum eſſe intentionale ſubiectiuo habet, eſſe autẽ naturale in ipſo habet ſicut in loco. ¶ Dicitur ſecundo, quòd maior eſt falſa, quando id quod habet tantum eſſe intentionale ſubiectiue in aere, hẽt etiam eſſe in aere naturale in loco. ¶ Dicitur tertio, ꝙ id quod habet illo modo eſſe in aere, poteſt impediri à vento, ne percipiatur, eo quòd per ventum fumalis euaporatio in qua erat ſubiectiue odor ĩmutans aerem, expellitur: eo modo quo viſio ad ablationem viſibilis in quo eſt color immutans, aerem impeditur.

2. de anima. Tex. 101.

Odor habet eſſe intẽtionale in aere

Hoc narrat Alb. tract. 3. cap. 25.

2. huius. Tex. 97.

Lege Alex. 2. huius ſup tex. 97.

Hęc reſponſio é ratione

QVAESTIO XVIII.

Vtrum guſtus ſit ſenſus diſtinctus a tactu.

Guſtabile autem eſt quoddam tangibile &c. Tex. CI.

Mag. Chriſoſt. q. 15.

QVAERITVR decimooctauo, Vtrum guſtus ſit ſenſus diſtinctus à tactu. Et videtur quòd nõ. ¶ Primo. Sicut ſe habent obiecta potentiarum adinuicem, ita & põiæ, quia põiæ accipiunt vnitatem & diſtinctionem ex obiectis. ſed guſtabile eſt tangibile, vt dicit Phil. ergo guſtus eſt tactus. ¶ Secundo. Potẽtiæ ſenſitiuæ diſtinctæ hẽnt diſtincta

Tex. 101. Caiet. ca. 9.

organa, vt patet diſcurrẽdo per ſingulos
ſenſus, viſus enĩ, & auditus, & olfactus
habent organa diſtincta, ſed guſtus, &
tactus non habent organa diſtincta, nam
lingua , aut quodcunque organum quo
percipitur ſapor, eſt etiam organum quo
percipitur calidum , frigidum, & alię
qualitates tangibiles : ergo &c. ¶ Ter-
tio . Potentia quæ percipit ſuum obie-
ctum tangendo eſt tactus , ſicut poten-
tia quæ percipit ſuum obiectum videndo
eſt viſus, & quæ percipit audiendo eſt au
ditus, ſed guſtus percipit ſuum obiectum
Lect. 21. tangendo, vt dicit S. Tho. in hoc ſecundo
ergo &c. ¶ Quarto. Guſtus non percipit
Tex. 101. ſaporẽ ſine humiditate, vt dicit Philoſo
phus, ſed humiditas eſt qualitatis tangibi
lis: ergo guſtus pcipit qualitatẽ tangibilẽ:
ergo eſt tactus. ¶ Reſpondeo. Primo præ
mittã aliqua. Secundo ponã cõcluſiones.
Guſtus dicitur ſenſus alimenti. ¶ Sciendum igitur primo, quòd cum gu
ſtus dicatur ſenſus alimenti, alimentum
autem ſit id quo animal nutritur, aliquid
de neceſſitate alimenti, aliquid vero non
eſt de neceſſitate , ſed tantum quoddam
ſignum conuenientis alimenti , & quod-
dam eius delectamentum . Id quod eſt
de neceſſitate alimenti , ſunt qualitates
tangibiles, ſiue corpora hẽtia has qua-
litates redactas ad quandam proportio-
nalem permixtionem, eo quòd animal cõ
ſtat ex huiuſmodi corporibus & quali-
tatibus . Id autem quod eſt delectamen-
tum alimenti, eſt ſapor, vt dicit Philoſo
Tex. 28. huius. phus. Sciendum ſecundo, ꝙ guſtus poteſt
accipi dupliciter . Vno modo pro poten-
tia diſcretiua alimenti , quantũ ad id qđ
eſt de neceſſitate alimenti, ſcilicet quan-
tum ad qualitates tangibiles redactas ad
quandam proportionem. Alio modo pro
potentia diſcretiua alimenti , quantum
ad id, quod eſt delectamẽtum eius, & ſi-
gnum conuenientis, aut diſconuenientis
proportionis qualitatũ eius, qđ eſt ſapor.

¶ Sciendũ tertio, ꝙ licet aliqua ſint rea- Quomodo aliqua poſſunt eſſe realiter diſtincta & conuenire in aliquo.
liter diſtincta, tñ non inconuenit ea in ali
quo conuenire , ſcilicet in modo operãdi,
aut in aliquo alio, pp quod vnũ ſibi qñq;
nomen alterius vendicare ſolet, ſaltem
id cui conuenit illa conditio ſecũdario, no
men eius cui primo cõuenit per quãdam
ſimilitudinem participat, ſicut virtus co
gitatiua, et ratio ſunt virtutes diſtinctę,
q̃ tñ in modo operandi conueniunt, ſcili
cet in hoc ꝙ eſt diſcurrere ab vno in al-
terum, ideo etiã cogitatiua dicitur ratio,
ſed rõ particularis. ¶ Sciendum quarto, Prædicatio quędam formalis, quædam cauſalis & hęc duplex
ꝙ duplex eſt prædicatio, ſcilicet formalis
& cauſalis . Formalis eſt, qñ prædicatũ
ſm rationem ſuã formalem inuenitur in
ſubiecto. Cauſalis eſt, quando prædicatũ
dicit cauſam ſubiecti. Et ſicut multiplex
eſt cauſa , ita multiplex eſt prędicatio
cauſalis. Aliquando cum cauſa effectiua
prædicatur de effectu , vt cum dicitur à
Philoſopho 2. huius, vox eſt pcuſſio ae- Tex. 90.
ris reſpirati &c. Aliquando prædicatur
cauſa materialis & ſubiectiua de eo cui
ſubijcitur, ſicut cum dicitur, odor eſt fu-
malis euaporatio, & quando tale ſubie-
ctũ prædicatur de eo, qđ eſt in ſubiecto ,
dicimus ꝙ ſubiectũ eſt prædicatum ma-
terialiter, dicimus enim ꝙ odor eſt fuma
lis euaporatio materialiter. ¶ Quantum
ad ſecundũ, ponuntur quatuor concluſio
nes , quarum prima eſt. ¶ Guſtus primo Guſtus primo modo eſt idem quod tactus.
modo dictus, ſcilicet diſcretiuus alimẽti,
quantũ ad ea quæ ſunt de neceſſitate ali-
menti eſt idem realiter quod tactus. Pro
batur. Potentia cognoſcitiua qualitatum
tangibilium eſt tactus : dicitur enim ta-
ctus , quia perceptiuus qualitatum tan-
gibilium, ſed guſtus hoc modo acceptus
eſt perceptiuus qualitatũ tangibilium, di
ctum eſt .n. & eſt de mente Philoſophi Tex. 90.
2. huius, ꝙ qualitates tangibiles ſunt de
neceſſitate alimenti : ergo &c. ¶ Scien-
dũ autem, ꝙ guſtus ſic ſumptus , licet ſit
realiter

realiter tactus : tamen non eſt vniuerſaliter tactus, ſed ſolũ tactus exiſtẽs in neruo expanſo per linguam, & palatũ, ideo dicitur guſtus eſſe quidã tactus, quia eſt tactus ĩ organo materiali guſtus exiſtẽs.

Quomodo guſtus eſt tactus.

¶ Secunda concluſio. Guſtus ſecũdo modo dictus, ſcilicet diſcretiuus ſaporũ, eſt tactus quantũ ad modum ſentiendi. Probatur. Tam guſtus, quã tactus, percipiũt obiectũ ſuum tangendo: ergo &c. Antecedens probatur. Nam calor non percipitur à tactu, niſi tãgat carnem, ſimiliter nec guſtus percipit ſaporem, niſi guſtabile tangat linguã, aut palatũ: ergo etc. ¶ Quomodo autem ſit intelligendum, ꝙ guſtus percipit tãgendo, declarabitur in argumentis.

Guſtus materialiter qd ſit.

¶ Tertia concluſio. Guſtus eſt tactus materialiter. Probatur. Sicut ſe habet guſtabile ad tãgibile, ita guſtus ad tactum, ſed guſtabile eſt materialiter tangibile, ergo et guſtus eſt materialiter tactus conſequentia nota cum maiori, & probatur minor, qa ſapor fundatur in humido, vt dicit Philoſ. 2. huius, & in de ſenſu & ſenſato, & ſic fundatur, ꝙ non poteſt percipi ſapor ſine humido, vt ibidem dicitur, ſed humidum eſt tangibile: ergo &c.

Tex. 101.

¶ Sciendum vero, ꝙ guſtus dicitur materialiter tactus, ſicut guſtabile dicitur materialiter tãgibile, ſcilicet quia guſtus fundatur in tactu, ſicut et guſtabile fundatur in tangibile.

Guſtus diſtinguitur à tactu.

¶ Quarta concluſio. Guſtus ſecundo mõ dictus, diſtinguitur formaliter, & realiter à tactu. Probatur. Potentiæ reſpicientes diuerſa formalia obiecta, formaliter, et realiter diſtinguuntur, potentiæ enim ex formalibus rationibus obiectorũ diſtinguuntur. Sed guſtus et tactus reſpiciunt diuerſa obiecta formalia, ſcilicet guſtabile, et tãgibile, quorũ vnum fundatur in altero, ut dicit Philoſ. ergo &c.

Tex. 101.

¶ Ad argumenta in oppoſitum reſpondetur. ¶ Ad primum negatur minor de idẽtitate formali, non enim guſtabile, & tangibile ſunt idem formaliter, & realiter, ſed tantum materialiter : quia guſtabile fundatur in tangibili, & hoc modo intelligit Philoſ. ¶ Ad ſecũdũ negatur maior, ſi vniuerſaliter accipiatur, licet enim viſus, & auditus habeant determinata organa, quia ſunt in determinata parte corporis, tamẽ ſenſus tactus quia ẽ diffuſus per corpus, etiam organũ per totum corpus diffuſum habet, vnde oĩa organa aliorũ ſenſuum ſunt organa tactus, ſi enim iſta ratio cõcluderet, probaretur ꝙ omnes alij ſenſus eſſent idẽ ꝙ tactus. Dicitur tamen quòd licet organa aliorum ſenſuũ ſint etiã ſenſus tactus organum materialiter, ſunt tamen ab illo formaliter diſtincta, inquantũ per unam diſpoſitionem eſt organum tactus, per aliam vero aliorum ſenſuũ organa.

Potentiam ſuum obiectum percipere tangendo dupliciter intelligi.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ potentiã percipere ſuum obiectum tangẽdo poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, quia percipit per actum virtutis tactiuæ, ſicut illud dicitur obiectũ percipere videndo ꝙ percipit per actum uiſiuæ potentiæ. Alio modo, quia percipit per contactũ rei cognitæ, & cognoſcentis, eo modo quo dicuntur ſe tangere, quorũ vltima ſunt ſimul. Si primo modo intelligatur, negatur minor, nec ſic intelligit S. Tho. ſi ſecundo modo, conceditur minor, in illo ſenſu, ponit eam S. Tho. ſed negatur maior. Ad probationem dicitur, ꝙ probat illam in primo ſenſu, non autẽ in quo negatur. ¶ Poſſet etiam dici, quòd guſtus percipit ſuum obiectum tangendo, ideſt percipit ſuum obiectũ, dum ſimul tactus percipit humiditatẽ, in qua fundatur ſapor.

Quæ ſit mens Ariſt. de guſtu.

¶ Ad quartum reſpondetur, quòd nõ eſt mens Philoſophi, quòd guſtus non percipiat ſaporem, niſi etiam percipiat humiditatem, ſed quòd non poteſt percipere ſaporem, niſi tactus etiam percipiat humiditatem in qua radicatur ſapor, & ſapor

ſapor nõ põt ĩmutare guſtũ, niſi humidũ in quo radicatur ſapor ĩmutẽ tactũ, unde verba ſua ſũt iſta, non aũt facit humoris ſenſũ ſine humiditate .ſ. tactũ ĩmutante.

QVAESTIO XVIIII.

Vtrum tactus ſit vnus ſenſus.

Si enim tactus non unus eſt ſenſus &c. Tex. CVI.

QVAERITVR xviiij. Vtrum tactus ſit vnus ſẽſus. Et uidetur ꝙ ſic. ¶ Primo. Si non eſſet vnus, ſeq̃retur ꝙ eſſent plures ſenſus exteriores quam quinq;, quod eſt cõtra id quod cõmuniter dicitur: & videtur etiam eſſe contra mentẽ Philoſ. qui de viſibili, audibili, odorabili, guſtabili, tangibili, determinat tanquam de quinq; ſenſibilibus: ergo &c. ¶ Secundo. Ex omni parte corporis ſentimus omnes qualitates tangibiles, ſcilicet calidum, humidum &c. ergo in omni parte corporis eſt idẽ tactus: ergo vnus ſenſus tactus. ¶ Tertio. Senſus reſpiciẽs unũ genus pro obiecto eſt unus, vt dicit S. Tho. in ſcripto: ſed ſenſus tactus reſpicit vnũ genus pro obõ: dicit .n. S. Tho. in prima parte, ꝙ omnes qualitates tangibiles cõueniunt in vno genere innominato: ergo &c. ¶ Reſpondeo. S. Tho. duos modos dicendi ad iſtã difficultatẽ ponit. Primus eſt, ꝙ ſenſus tactus eſt vnus ſimpliciter, licet .n. tactus ſit perceptiuus pluriũ qualitatũ primarum, tamen illę poſſunt in vno gñe ſed innominato, cõuenire quod ſit obiectũ adęquatũ tactus. Alius modus eſt, ꝙ ſenſus tactus eſt unus materialiter, ſed plures formaliter. Primũ modum non videtur S. Th. acceptare: ſed magis probabiliter diſponere, quod patet ex mõ loquendi. Nam in quęſtionibus diſputatis de anima, et in prima parte, poſito ſecũdo mõ hic recitato addit: poſſet tamen dici, & ſubiungit aliũ modũ. Ideo videtur de mente eius tenendum quòd tactus nõ eſt vnus formaliter, ſed ẽ vnus materialiter. ¶ Ad cuius euidentiam ſciendum primo, quòd tactus eſt fundamentũ omnium aliorum ſenſuum, & qualitatum tangibilium, ex quibus cõſtat animal, & à quibus ſecundũ omnem partem corporis põt animal lędi, eſt perceptiuus, vnde debet eſſe diffuſus per totum corpus, & per conſequens organum per totum corpus diffuſum habere debet, & omnia organa aliorum ſenſuũ debent eſſe organa tactus, eo ꝙ omnia poſſint à qualitatibus tangibus lędi. ¶ Sciendũ ſecundo, ꝙ quia ſubiectum eſt materia & potentia reſpectu formę: ideo omnes formę exiſtentes in eodẽ ſubiecto poſſunt dici eodẽ materialiter quaſi formæ eiuſdẽ materię: & non quaſi ſint ex eadem materia compoſitę, cum ſint res & naturæ ſimplices. ¶ Sciẽdum tertio vt notat S. Tho. ꝙ potentiæ accipiunt vnitatẽ & diſtinctionem ab obiectis, et ideo oportet ꝙ ſenſibile correſpondens vni põiæ ſit vnũ genus. Vnde cum in vno genere non ſit niſi vna pri. cõtrarietas, licet ꝑ ſubdiuiſionẽ poſsĩt eẽ plures, ſicut corporis primæ differentię ſunt aĩatum & inaĩatum, tamen ꝑ ſubdiuiſionẽ etiã ſenſibile & inſenſibile ſunt differẽtię corporis: oportet etiã ſenſum vnũ eſſe vnius primæ cõtrarietatis, licet poſſit eſſe pluriũ per ſubdiuiſionẽ, ſicut & viſus eſt circa colorẽ sm̃ quòd eſt cõe quoddã ad hũc et ad illũ colorẽ proprie dictũ, eſt aũt albi et nigri ſecũdario: ex quo ſeqtur oportere oẽs differentias quę cognoſcũtur ab vno ſenſu eẽ vnius generis. Iſta verba S. Tho. ſic sũt intel-

Lec. [illegible]

q. 78. ar. 3. ad tertium.

art. 13. ad 17. & 1. vt ſupra.

Tactus non eſt vnus formaliter: ſed materialiter.

Lec. [illegible]

intelligēda, ſcilicet ꝙ debēt eē vnius gn̄is ſubalterni. Nō .n. ſufficit ꝙ ſint eiuſdem gn̄is generaliſſimi: nā ſi illud ſufficeret, tunc oēs qualitates ſenſibiles eſſent unius ſenſus, quia ſunt in gn̄e qualitatis. Similiter ēt ē intelligēdū ꝙ dn̄t eē vnius gn̄is proximi, ſicut aīatū & inaīatū cōtinētur ſub corpore: aut ſi ſunt pluriū gn̄erū, debent eē pluriū gn̄um ſubalternatim poſitorum, ſicut aīatū et inaīatū ſenſibile & inſenſibile ſunt diuerſorū gn̄erum .ſ. corporis & aīalis: quorū aīal ſubalternatur corpori. Si .n. ſic erit, quāuis vnus ſēſus erit pluriū contrarietatum, tn̄ erit vnius tantū primæ cōtrarietatis, differentię .n. primi gn̄eris erunt primę contrarietates & alię erunt ſecūdarię. ¶ *Vltimo ſciendum ꝙ aliqua diſtingui formaliter pōt dupliciter intelligi.*

Diſtingui aliqua formaliter dupliciter intelligi pōt.

Vno mō ꝙ diſtinguātur ſm̄ formales rōnes qn̄o intellectus, & rō diſtiguūtur formaliter .i. ſm̄ diuerſas rōnes. Alio mō ꝙ diſtinguātur eſſentialiter ideſt ꝙ ſint diuerſę eſſentię et naturę qn̄o albedo & nigredo diſtinguuntur. ¶ *Iſtis ſuppoſitis ponuntur duę concluſiones de mente S. Tho. Quarū prima eſt.* ¶ *Senſus tactus eſt vnus mālit r. ꝓbatur ſic. Sicut eſt de qualitatibus tāgibilibus, ita de tactu, ut Piloſ. inquit.*

Tex. 106.

Sed qualitates tangibiles ſunt vnū materialiter: ergo &c. Minor ꝓbatur. Qualitates ex quibus conſtat animal, ſunt unum materialiter ideſt in eodem ſubiecto: ſed qualitates tangibiles ſunt qualitates, ex quibus animal cōſtat: ergo &c. Dicitur itaque ſenſus tactus unus materialiter: quia omnes virtutes tactiuę ſunt in eodem materiali ſubiecto & organo. ¶ *Secūda concluſio. Senſus tactus ſunt plures formaliter ideſt eſſentialiter & realiter. Probatur rōne Phil.*

Tex. 107.

Senſus cognoſcitiui pluriū primarum qualitatū ſunt plures. Sed ſenſus tactus ſunt hmōi: ergo &c. cōſequentia nota cum minori, non .n. calidum & frigidum, et humidū & ſiccum, ſunt vnius generis proximi primę cōtrarietates: quia vnum genus hēt tm̄ duas differentias primas, nō etiā ſunt plures differētiæ pluriū generum ſubalternatim poſitorū. Maior probatur. Vna pōia eſt unius generis, ſed vnum genus hēt tantū duas differentias primas, ut dicitur. 10. Metph. ergo unus ſenſus erit duarū primarū differētiarum: & per cōſequēs, vbi plures pōię primę, differentiæ plures ſenſus: & quot primę contrarietates tāgibiles, tot ſenſus tactus realiter diſtīcti, hoc idē tenet Cō. et Alb.

Tex. 14.

Aue. com. ſto 107. & Alber. tract. 3. cap. 10.

¶ *Ad argumenta in oppoſitū reſpondetur. Ad primū dicitur primo, ꝙ non ſunt tantū quinque ſenſus exteriores: ſed ſex aut ſeptē, aut plures, ſm̄ quòd diuerſi ponunt duos, aut plures ſēſus tactus.* ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ Philoſ. dicit eſſe quinq; ſenſus accipiendo ſenſū tactus pro vno, tum qa dicuntur oēs ſenſus tactus, eo ꝙ percipiunt obm ſuū tangendo, tū qa ſenſus tactus eſt unus materialiter, et diſtinctio organi vnius ab alterius organo non apparet.* ¶ *Ad ſecūdum dicitur primo, quòd in omni parte corporis ſunt oēs ſpecies tactus perceptiuę qualitatū elementorum, ſed tactus perceptiuus qualitatū alimenti hēt eſſe tm̄ in lingua aut faucibus.* ¶ *Dicitur ſecūdo ꝙ conſequētia nō valet .ſ. hēt eſſe tactus oīs in omni parte corporis: ergo eſt idē.* ¶ *Dicitur tertio, quòd licet ſpēs tactus habeāt eſſe in eodē organo materiali, ſūt tn̄ diuerſę diſpōnes in eodē organo ſecundū diuerſitatē pōarum. Aliā .n. diſpōnem habet in illo organo pōia cognoſcitiua calidi & frigidi, & aliā pōa cognoſcitiua humidi et ſicci: & ſic de alijs.* ¶ *Ad tertium dicitur ꝙ S. Tho. ponit illā propoſitionem, ſaluare uolens aliquo mō ſenſum tactus eſſe unū.* ¶ *Dicitur ſecundo, quòd poſſunt habere vnum genus remotum, non autem unum genus proximum.*

QVAE-

QVAESTIO XX.

Vtrum caro ſit medium in ſenſu tactus.

In tactu aũt hoc nunc immanifeſtum eſt &c. Tex. CX.

QVAERITVR XX. Vtrũ caro ſit medium in ſenſu tactus. Et videtur quod nõ ¶ Primo. Mediũ in aliquo ſenſu debet eſſe denudatum à natura ſenſibilis, vt dicit Phil (2. huius. Tex. 71.) ſed caro non eſt denudata à qualitatibus tangibilibus cũ ſit corpus mixtũ: ergo &c. ¶ Secundo. Vnius põte eſt tantũ vnũ medium neceſſarium ad vnam operationem ſenſus, ſicut patet diſcurrendo per ſingulos ſenſus: ſed aer aut aqua sũt media in ſenſu tactus vt dicit Phil. (Tex. 113.) ergo nõ caro. Tertio. Medium prius immutatur à ſenſibili quam ſenſus, ſed caro non prius immutatur à tangibili quã tactus: immo ſtatim immutatur caro & tactus, vt dicit Philoſ. (Tex. 109.) ergo &c. ¶ Quarto. Animalia non habentia ſanguinem non habent carnem, tamen habent ſenſũ tactus: alioquin non eſſent aĩalia: ergo &c. ¶ Quinto. In ſecundo de partibus animaliũ Ariſto. ponit carnẽ eſſe organũ tactus: ergo etc.

(Caro eſt medium per ſe in tactu.) ¶ Reſpondeo, quod caro, vel aliquid ſimile carni eſt medium per ſe in ſenſu tactus. ¶ In qua concluſione oportet duo declarare. Primo quare dicitur per ſe. Secundo quare dicitur uel aliquid ſimile carni. ¶ Quantum ad primũ Sciendum primo quòd eſt commune omni ſenſui per aliquod medium ſentire. ſenſibile enim poſitũ ſupra ſenſum non facit ſenſationem, vt dicitur de viſibili, (Tex 73. & 116.) et vniuerſaliter de omni ſenſibili. Vnde oportet inter ſenſũ & ſenſibile eſſe quoddam medium, quod immutatum à ſenſibili immutet ſenſum: diuerſimode tamen, quia in quibuſdã medium eſt coniunctũ ſentienti, ideſt eſt pars ſentientis, ſicut in tactu & guſtu, in alijs autem eſt medium ſeparatum quod ſcilicet non eſt pars ſentientis, ſicut in viſu medium eſt aer. ¶ Sciendũ ſecũdo quod duplex poteſt eſſe medium inter sensum et ſenſibile. Quoddã eſt mediũ per ſe. Quoddam eſt medium per accidens. Medium per ſe eſt, quod per ſe habet ordinem ad immutationem ſenſus. Medium per accidens dicitur, quod non habet per ſe ordinem ad immutationem ſenſus: & hoc eſt quod licet mediet inter ſensum & ſenſibile, hoc tamen eſt, non quia ſit neceſſarium ad immutationẽ ſenſus: ſed quia talis eſt conditio corporũ, ſcilicet ſentientis & ſenſibilis, vt inter illa ſemper ſit tale medium. ¶ Sciẽdum tertio, quod ad hoc vt aliquid ſit mediũ per se alicuius ſenſus: duo requirũtur (Ad medium per ſe duo requirũtur.) Primo, quod ſit denudatum à natura ſenſibilis, aut omnino, ſicut aer à natura coloris, & ſoni, & odoris: aut ſecundum illum modum quo percipitur à ſenſu. ſicut caro licet non ſit denudata a ſenſibilibus tactus ſimpliciter, eo quod eſt corpus mixtũ ex elementis quibus conueniunt qualitates tangibiles: eſt tamen à qualitatibus tangibilibus ſecundum illum modum quo percipiuntur a tactu denudata, percipiuntur enim à tactu ſecundum excellentias eorũ in carne autem ſunt redactæ ad quãdã medietatem, & per hoc ſoluitur primum argumentũ. Secundo, requiritur quod medium prius immutetur ab obiecto quam potentia, quod intelligendum eſt non de prioritate temporis, ſed de prioritate naturæ et cauſalitatis, hoc eſt quod oportet immutationẽ medij eſſe cauſam immutationis sensus. ¶ Dicitur itaque quod caro eſt mediũ per ſe in senſu tactus, ad excludẽdum mediũ per accidens .ſ. aerem & aquã, quæ requiritur

quiritur nõ propter immutatiõẽ tactus, ſed propter conditionem corporũ. Nam duo corpora dura nõ poſſunt ſe immediate in aere aut in aqua cõtingere: ſed oportet inter illa aerem aut aquam mediãte. ¶ *Quantũ ad sm̃, ſciendũ sm̃ Alber. ꝙ aliquid põt dici ſimile carni tripliciter. Vno mõ pars quæ loco carnis eſt in animalibus carentibus ſanguine. Caro enim ꝓprie dicta eſt quæ ex ſanguine generatur: vnde animalia non hñtia ſanguinẽ non hñt carnem: ſed aliquid ſimile carni. Secundo modo dicitur aliquid ſimile carni: quia complexio ſua habet quandã vicinã complexionem cõplexioni carnis: ſicut dentes, creſcunt .n. etiã aliqñ in ſenibus. Tertio modo dicitur ſimile carni ꝙ eſt carni cõmixtũ: ſicut nerui quidã, non.n. poſſunt eſſe multũ carni cõmixti: niſi etiam multũ ſimiles carni exiſtant.* ¶ *Dicitur ergo ꝙ caro, vel ſimile carni eſt medium in ſenſu tactus: quia non ſolũ caro proprie dicta eſt mediũ, ſed etiã in habentibus ſanguinẽ: id qđ eſt ſimile carni in habentibus ſanguinem eſt mediũ: et in habentibus ſanguinẽ etiã dentes et nerui immixti carni ſunt medium tactus.*

Aliquid carni ſimile tripliciter. trac.j. c.14.

Ad medium per ſe requiritur

¶ *Iſtis declaratis probatur concluſio ratione Phil. Caro aut eſt organũ aut medium tactus, quia ſtatim ad tactum ſenſibilis per carnem ſentimus: ſed caro non poteſt eſſe organũ: ergo &c. Minor ꝓbatur. Senſibile poſitũ ſuper organũ non facit ſenſationem: ſed tangibile poſitũ ſup carnem facit ſenſationẽ: ergo non eſt organũ: ergo &c.* ¶ *Ad rationes in oppoſitum rñdetur. Ad primũ patet rñſio ex dictis.* ¶ *Ad sm̃ dicitur ꝙ vnius põiæ eſt tantũ vnum mediũ per ſe in vna operatione: plura tamen poſſunt eſſe, quorum vnũ ſit medium per ſe: alia vero media per accidens. Aer aũt & aqua ſunt media per accidens vt dictum eſt: ſed caro medium per ſe.* ¶ *Ad tertiũ dicitur primo, ꝙ illa prioritas eſt prioritas naturæ, non aũt temporis, vt dictũ eſt in quæſtione.* ¶ *Dicitur ſecũdo, ꝙ caro immutatur ſimul tempore cũ organo, tñ prius sm̃ naturam & cauſalitatem. Immutatio enim carnis eſt cauſa immutationis organi & ſenſus tactus.* ¶ *Ad quartũ dictum eſt ꝙ aĩalia carentia ſanguine, licet non hẽant carnẽ: hñt tñ aliquid ſimile carni.* ¶ *Ad quintum præter reſponſionem Auerrois tenentis, quòd in libro de animalibus fuit unius opinionis: hic aũt alterius fuit.* Cõm. 108. *Dici põt primo ꝙ Ariſto. in illo loco ꝓbat carnem eſſe primum corpus aĩalis: ꝑ carnem accipiendo corpus carnem includens tanq̃ partem: quoniã non eſt corpus aĩalis abſq; carne conſiſtens.* ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ tale corpus eſt organum non ſimpliciter ſed tãquam organum & mediũ coniunctum, ſcilicet carnem proprie dictam includens. Nam nerui ſub carne contenti, organi rationem habent, iſta vera caro ſola medium eſt.*

QVAESTIO XXI.

Vtrum ſenſibile poſitum ſupra ſenſum, faciat ſenſationem.

Appoſita .n. ſuper ſenſitiuũ, nõ ſentiunt &c. Tex. CXVI.

Iandunus. q. 29.

QVAERITVR decimonono, Vtrum ſenſibile poſitũ ſupra ſenſum faciat ſenſationem, Et videtur ꝙ ſic. ¶ *Primo. Tangibile poſitum ſupra tactũ cauſat ſenſum tactus: ergo &c. Antecedens probatur. Qñ medium tangens organum recipit ſenſibile, sm̃ eſſe nat[illegible]*

in parte contingente organum, ſenſibile ponitur ſupra ſenſum. Sed aliqñ dum ſentimus calorem, recipitur sm̃ eſſe naturale in carne quę eſt mediū tactus, fit .n. manus calida: ergo tunc ſenſibile ponitur ſupra ſenſum. ¶ *Secundo. Sonus peruenit aliquādo vſque ad auditum ſecundum eſſe naturale, ſcilicet qñ aer motus in quo eſt ſonus, peruenit vſq; ad auditum, & tamen percipitur ſonus, ergo &c.* ¶ *Tertio. Odor contingēs organum olfatus, ꝑcipitur ab olfatu, quando ſumalis euaporatio peruenit ad olfatum: ergo &c.*

¶ *Quarto. Lumen exiſtens in aere videtur, & tñ tangit oculū ſicut & aer: ergo &c.* ¶ *Quinto. Ferrum ignitum ſcindens partem aīalis ſentitur: & tñ tangit organum. Tangit .n. neruum quod eſt organū tactus: ergo &c.* ¶ *Rñdeo. In iſta quæſtione tria facienda ſunt. Primo declarabitur titulus quæſiti. Secundo quædam neceſſaria præmittentur.* ¶ *Tertio. rñdebitur ad quæſitum.* ¶ *Quantū ad primum ſciendum primo, quòd cū inter potentias animæ potentiæ ſenſitiuę ſint organis determinatis affixę, ꝙ operatio nō tantum ipſarum potentiarum eſt, ſed cōpoſiti ex organo & potentia, ſicut videre non eſt tantū pōiæ viſiuæ, ſed compoſiti ex oculo, & viſiua pōia.* ¶ *Sciendū ſecundo, ꝙ cum oīs cognitio fiat ex eo ꝙ cognitū cauſat ſuā ſimilitudinē in cognoſcente, idem eſt quærere, Vtrum ſenſibile poſitū ſupra ſenſum faciat ſenſationē: & quęrere, Vtrum cauſet ſimilitudinem ſui: & per eā ſentiatur.* ¶ *Sciendū tertio ꝙ per ſenſibile poſſumus intelligere duo. ſ. aut ipſam qualitatem ſenſibilē, aut id qđ à qualitate ſenſibili denominationē capit. Viſibilis .n. nomine poſſumus intelligere, aut colorem, aut corpus coloratū, & per audibile, aut corpus ſonās, aut ſonum. Vtroq; modo accipitur hic ſenſibile.* ¶ *Quæritur ergo. Vtrum ſenſibile poſitū ſupra ſenſum, ideſt ſupra aggregatum ex organo & pōia, tanq̃ tangens illud faciat ſenſationem, ideſt cauſet ſimilitudinem ſuam in ſenſu & ſentiatur.*

Ordo obſeruādus i hoc quæſito.

Quomodo ſit cognitio.

Quid per ſē ſibile.

¶ *Quantum ad sm̃. Sciendum primo, ꝙ licet omne obiectū pōiæ paſſiuę ſit aliquo modo actiuum, non tamen eodem modo conuenit oībus ſecundum formā ſenſibilē in ſenſum agere, non .n. oēs qualitates ſenſibiles ſunt eodem modo actiuæ. Aliquę .n. ſunt principium producendi ſibi ſimile sm̃ eſſe naturale, & sm̃ eſſe ſpirituale, ſicut qualitates actiuæ & paſſiuę elemētorum, poteſt .n. calidum producere in ligno caliditatem naturalem, & in tactu intentionem coloris. Vnde tangibile per qualitatem tangibilem poteſt & naturaliter & ſpiritualiter immutare. Aliquę autem ſunt principium producendi ſibi ſimile ſecundum eſſe intentionale tantum, ſicut color, ſonus &c. Non enim corpus coloratum poteſt alium colorem cauſare in eſſe naturali, per colorem ſuum ſuo colore non diminuto: ſimiliter ſonus exiſtens in aere, non eſt principium quo aer cauſet alium ſonum, licet virtus ſonandi exiſtens in corpore ſonante ſit principium producendi ſonum in aere ſuo modo: nec odor principium cauſandi alium odorem, niſi ſorte per accidens. Vnde ſolum tangibilia poſſunt immutare & naturaliter, & ſpiritualiter, alia autem ſenſibilia inquantum talia ſenſibilia tantū ſpiritualiter immutare poſſunt.* ¶ *Sciendum ſecundo, quòd omnis cognitio per aliquam abſtractionem à materia fit, vnde forma materialis non poteſt eſſe principium immediatum cognitionis, ſed ad cognitionem requiritur forma aliquo modo abſtracta à materia. Vnde videmus, quòd quanto virtus recipit immaterialius, tanto eſt perfectior ad cognoſcendum, forma enim ignis materialis non eſt principium cognoſcendi ignem,*

Obiecta potētiarū paſſiuarū quædam ſecundum eſſe naturale, quędam ſecundū eſſe intētionale agunt.

Quanto virtus ē immaterialis tanto eſt magis cognoſcitiua.

ignem, alioquin & ignis cognoſceret ignem, nec forma naturalis aquæ eſt principium cognoſcēdi aquam, alioquin & ipſa aqua cognoſceret aquam.

¶ Quantum ad tertium duplicem modū dicendi imaginari poſſumus. Primus eſt, quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non cauſet ſenſationem, ex eo quòd ponatur ſupra ſenſum, hoc eſt quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum ſentitur quidem, ſed non ſentitur ex eo quòd ſuperponatur ſē ſui, ſed ex eo quòd habet ſimilitudinem in ſenſu, & ſuperponi ſenſui per accidens ſe habet ad hoc, quòd aliquid ſentiatur. Sed hoc non videtur eſſe ad men- Tex. 116. *tem Philoſophi probantis, quòd caro nō eſt organum tactus per hoc, quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem, tangibile autem poſitum ſupra carnem facit ſenſum tactus: poſſet enim dici quòd tangibile poſitum ſupra carnem non ſentitur eo quòd tangat: ſed eo quòd habet ſuam ſimilitudinem in ſenſu, ſed quòd ſentiatur tangendo, hoc eſt quia non poteſt immutare niſi tangat, & ſic ratio Philoſophi non habebit efficaciam. ¶ Secundus modus dicendi eſt quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem ſui, ſed bene alterius à quo eſt alteratum, ſicut ſi caro efficiatur calida ab igne, ipſa caro non facit ſenſationem ſui ſed ignis. Iſte modus videtur* Tex. 101. *eſſe contra mentem Philoſophi dicentis, quòd ſi corpus dulce poneretur in aqua, et nos eſſemus in aqua, ſentiremus dulcedinem tanquam aquę dulcedinē, non tāquam dulcedinem corporis diſtantis, ex quo patet, ꝙ vult ſi medium ſit affectum aliqua qualitate ſenſibili, ſi illa qualitas percipitur, ſentitur vt qualitas medij, nō vt qualitas alterius. ¶ Tertius modus dicendi eſt, ꝙ ſi per ſenſibile intelligimus corpus denominatū à qualitate ſenſibili eſt vniuerſaliter verum in omni ſenſu ꝙ ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem. ¶ Dicitur tamen ꝙ hoc nō vna ratione accidit in omnibus ſenſibus* Nō vna ratione accidit i' oibus ſenſibus quòd ſēſibile poſitū ſupra ſenſū non faciat ſenſationē. *ſed diuerſis, & vniuſcuiuſque ſenſus eſt ratio particularis. In viſu enim ratio eſt quam aſſignat Philoſophus ſecundū expoſitionem Sanctus Tho. tex. 73. & ſecundum veritatem tex. 73. quia ad hoc vt pupilla recipiat ſimilitudinem viſibilium, oportet ipſam eſſe actu diaphanam. Si autem ſupponatur illi corpus coloratum, nō eſt in actu diaphana, eo quòd lumen non penetrat ad oculum: vnde ſimilitudinem viſibilis recipere non poterit. In auditu autem eo ꝙ oportet ſonum cauſari ex percuſſione duorum corporū adinuicem & ad aera ut dicit Philoſophus* 1. huius. Tex. 79. *ſi autem corpus ſonatiuū ſuper poneretur organo auditus, nō fieret iſta percuſſio, aut ſi percuteret organū illud deſtrueret, vnde ſonus nullo modo ſecundum intentionem ſuā in auditu reciperetur. In olfatu ratio eſt, quia odor ſenſum cū quadam fumali euaporatione immutat, vt dicit Sanctus Thomę in multis locis, & eſt* Lec. 10. *de mente Philoſophi in de ſenſu & ſenſato, talis autem fumalis euaporatio nō fieret, ſi corpus odoriferum ſuper organum olfatus poneretur, aut propter frigiditatem cerebri, aut aliqua alia cauſa. Habent tamen hoc commune auditus & olfatus, quòd natura prouidit ne ſenſibile ad organum poſſit peruenire, fecit enim aures & naſum quibus prohibetur ne ſenſibile tangat ſenſum. In tactu ratio eſt, quia cū qualitates tangibiles ſint formæ productiuę ſibi ſimilis ſecundum eſſe naturale, ſi tangibile poneretur ſuper organum, quia ſolum habens excellentiam qualitatum tangibiliū eſt obiectum tactus, imprimeret magis formam naturalem quam ſpiritualem propter ſui actiuitatem: & magis corrumperet organum ſoluendo proportionem organi,*

tum præſertim quia organum tactus ſcilicet neruus eſt materialis & facilis ſuſceptionis qualitatum tãgibilium ſecundũ eſſe naturale. Vnde ſi ignis poneretur immediate ſuper organum tactus non faceret ſenſationẽ: ſed cauſaret in eo qualitates ſuas ſecũdũ eſſe naturale, quę formæ naturales non ſunt principium cognoſcendi vt dictũ eſt ſuperius. In guſtu ve-
Tex. 102. *ro hæc eſt ratio: quia vt dicit Phil. humor ideſt ſapor non facit ſenſum ſine humiditate, vnde ſi poneretur corpus ſaporoſum ſupra organũ guſtus quod eſt etiã organum tactus: quia non poſſet ſentiri humidum eo ꝙ tangibile eſſet ſupra organum tactus: nec etiã ſentiretur ſapor. ¶ Si aũt per ſenſibile accipiamus qualitatem ipſam ſenſibilem, non autem corpus ſenſibile: tunc dicuntur duo. ¶ Primum eſt, quòd aliquod ſenſibile poſitum ſupra ſenſum cauſare poteſt ſui ſenſationem: & hoc maxime apparet in auditu, poteſt enim aliquis ita eſſe ꝑpinquus corpori ſonãti ꝙ aer primo motus in quo eſt ſonus perueniet vſq; ad tympanum auditus. Aliquod autem ſenſibile & ſi tangens ſenſum forte non cauſet ſpeciem in ſenſu, non tamen impedit quin ab alio imprimatur ſpecies in quo eſt ſpiritualiter, & ſic fiat ſenſus, & hoc apparet in olfactu, poteſt .n. fumalis euaporatio in qua eſt odor peruenire vſque ad olfatum: & ſi quis nolit cõcedere quòd imprimat ſpeciem in ſenſu: tamen non poteſt negare quin aer admixtus vapori, & in quo eſt odor intẽtionaliter ſenſum immutet. Ad ſenſum.n. experimur quòd fumali euaporatione perueniente vſque ad cerebrum percipimus odorem. ¶ Secundum eſt, ꝙ & ſi qualitas ſenſibilis tagens organum non totaliter impediat ſenſum: facit tamen vt ſenſibile male percipiatur. Nam ſicut inter agens et patiens diſpoſitiones ad agendum exiguntur: ita etiam inter*

multa agentia et patiẽtia requiritur aliqualis diſtantia: propter quod dicit Cõm. Comm. 116. *cum ſuper ipſum ſentiens fuerit poſitum ſenſibile nõ ſentiet omnino: aut ſi ſentiet, male. ¶ Aliqui tamen dicunt quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem in ea parte organi cui ſuperponitur: bene autem poteſt facere ſenſationem in alia parte: videtur autem Phil. accipere ſenſibile primo mõ. tex.n. 73. & 116. dat exemplũ de habẽte colorẽ. ¶ Poteſt & quartus modus dicendi eſſe: qui & de mente Auerrois videtur eſſe:* Comm. 116. *quòd nullum ſenſibile quomodocũq; ſenſibile accipiatur poſitũ ſupra ſenſum facit ſenſationem: hac cõi ratione: quia cũ ſenſibilia non transferãtur ad extrema, niſi prius transferantur ad medium: neceſſe eſt vt inter ſenſibile & ſenſum aliquod medium ſit. Nam cum ſenſibile in ſuo eſſe naturali omnino eſſe materiale habeat, in ſenſu uero habeat eſſe immateriale & intentionale vitale, tanquam .ſ. operationis vitalis principium: non põt ad hunc vltimum gradum trãsferri: niſi prius trãsferatur ad eſſe intentionale nõ vitale: quod eſt medium inter eſſe materiale & eſſe intentionale vitale. ¶ Ad rationes in oppoſitum reſpondetur. Ad primũ dicitur quòd ſi caro calefieret tantum in parte cõtingente organum: quòd haberet exiſtentiã caliditatis quæ requiritur ad hoc quòd aliquid ſentiatur, corrumperet magis organum quam ſentiretur: licet in tempore illam exiſtentiam caliditatis præcedente, calor calefacientis carnem per immutationem ſpiritualẽ carnis ſentiri poſſet. ¶ Ad ſecundum dictum eſt: quia .n. ſonus non eſt ſenſibile de quo loquitur Phil. ideo põt immutare auditũ non aũt corpus ſonans ſi ſupponatur auditui. ¶ Ad tertium dictum eſt: ꝙ aut ipſa nõ mouet ſenſum ſed aer in quo eſt odor ſpiritualiter. Aut ſi mouet non eſt ſen-*

eſt ſenſibile de quo Phil. intendit. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ dupliciter de lumine loqui poſſumus. Vno modo de lumine terminato: aut quia .ſ. eſt in corpore ſm̃ ſe terminatò vt eſt lumen ſolis: aut quia ꝑ reflexionem ad aliquod corpus terminatur: vt eſt lumen ad corpus politum reflexum. Alio modo de lumine recepto in aere medio non terminato. Si loquamur de lumine terminato: illud videri vtiq; poteſt: & per lumen cauſatum ab ipſo in pupilla ſecundum eſſe naturale q̄d eſt eiuſdem ſpeciei cum ipſo videtur, habet .n. ſm̃ eſſe naturale tantam ſpiritualitatẽ quantam hẽt ſimilitudo coloris in oculo, ideo põt eſſe principium cognitionis luminis à quo cauſatur. Si autem de lumine interminato loquamur: negatur quòd videatur, contingit quidẽ oculum & eſt ratio videndi inquantum diaphanum facit in actu: non tamen actum viſionis tã quam id quod videtur terminat. ¶ Ad quintum dicitur primo, quòd nerui admixti carni non ſunt proprie organum, ſed magis mediũ ſm̃ Alb. ¶ Dicitur ſecũdo ꝙ et ſint organũ, ꝙ tale corpus nõ eo ꝙ tãgit neruũ ſẽtitur: ſed quia ſimul immutat carnem, quæ immutata aliã partem nerui ſpiritualiter immutat: & in illa fit ſenſus.

De lumine dupliciter loqui poſſumus.

Tract. 3. ca. 14.

QVAESTIO XXII.

Vtrum ſit conueniens diffinitio ſenſus, quod eſt receptiuus ſpecierum ſine materia.

Qm̃ ſenſus eſt receptiuus ſpecierum &c. Tex. CXII.

Magi. Chriſoſto. q. 51.

QVAERITVR xxij. Vtrum ſit conueniẽs diffinitio ſenſus, quòd eſt receptiuus ſpecierum ſine materia: qa S. Tho. dicit, ꝙ Philoſophus in illo c. oportet autem, oſtẽdit quid ſit ſenſus. Et videtur quòd non. ¶ Primo. Aer eſt ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia, ſcilicet ſpẽi coloris & odoris, & tñ non eſt ſenſus: ergo &c. ¶ Secundo. Senſus interior, & intellectus ſũ ſuſceptiui ſpẽrum ſine mã, & tñ non ſunt ſenſus particulares: ergo &c. ¶ Tertio. Organum ſenſus tactus calefit, & infrigidatur: ergo recipit cum materia. ¶ Quarto. Vnũquodq; recipitur in aliquo per modũ recipientis: ſed organa sẽ ſuum ſunt materialia: ergo &c. ¶ Rñdeo. In iſta quæſtione duo facienda ſunt. Primo oſtendetur, quid apud S. Th. ſit recipere ſpecies cũ materia, & quid ſine materia. Secundo dicetur ad quæſitũ. ¶ Quantum ad primum, oportet primo ſcire, quòd ſicut id quod recipit habet rationem materiæ, & quod recipitur in altero rationẽ formę, ita diſpõnes quibus diſponitur materia ad formã ex parte materiæ, ſe tenẽt & ſunt in gñe cauſæ materialis, vnde aliqua forma poteſt dici recipi cum materia ſiue ſimul cum ipſa materia agentis recipiatur, ſiue recipiãtur cum ea diſpoſitiones materiales. ¶ Sciendum ſecundo, quòd cum formæ de ſe ſit dare eſſe, quantum eſt ex parte formæ, non magis hẽt dare eſſe materiale, q̃ ſpirituale, vnde in aliquo recipitur materialiter, in aliquo ſpiritualiter, ſed diuerſitas receptiui eſt ratio ſuſcipiendi formam, aut ſecundum eſſe materiale: aut ſecundum eſſe ſpirituale. ¶ Dicitur ergo primo de mente S. Tho. quòd nulla forma poteſt recipi cũ materia, quę eſt pars agentis. Apparet enim quòd materia

Lect. 24.

Id quod recipit habet rationẽ materię.

Formæ eſt dare eſſe.

ignis non recipitur in ligno, non eſt enim vna numero materia agentis, & patientis, neque etiam diſpoſitiones materiales tãgentis eadẽ numero recipiuntur in paſſo, cum idem numero accidens de ſubiecto in ſubiectũ non migret.

Secundum.

¶ Dicitur ſecũdo, ꝙ forma tunc recipitur cũ materia, qñ recipitur ſm̃ eundem modum eſſendi, quẽ habet in agente, hoc aũt accidit qñ patiens habet eandem diſpoſitionem ad formam, quam habet agens, tunc enim dicitur recipi cum materia, quia recipitur cum diſpoſitionibus ſimilibus diſpoſitionibus materialibus agẽtis.

Tertium.

¶ Dicitur tertio, quòd tunc recipitur ſine materia, qñ non habet eundem modum eſſendi in patiente, ſicut in agente, eo quòd non habet patiens diſpoſitiones ſimiles diſpoſitionibus agentis, & dicitur recipi ſine materia, qa recipitur ſine diſpoſitionibus ſimilibus materialibus diſpoſitionibus agentis, vnde talis forma, denominatione ſibi propria, quæ ſibi conuenit inquantũ talis forma, nõ denominat patiens, non.n. dicitur aer albus, in quo recipit̃ color ſine mã.

Tripliciter forma à materia abſtrahi poteſt.

¶ Quãtũ ad sm̃ ſciendum primo ꝙ omnis cognitio fit per aliquam abſtractionẽ à materia: tripliciter autẽ forma abſtrahi à materia poteſt. Vno modo qa & ſi non recipiatur cum materia, non eſt tamen abſtracta à cõditionibus materię, & à materiæ præſentia, ipſa enim repræſentat obiectum corporaliter vt eſt in loco determinato, & cum alijs conditionibus materialibus, ſimiliter ipſa recipitur in organo materiali, extenditurq; ad extenſionẽ organi, quæ ſunt conditiones materiales. Item non habet eſſe niſi præſente ſenſibili. Secũdo modo abſtrahitur forma & à materia & præſentia materiæ, quia uidelicet eſſe in abſentia materiæ remanet, non tamẽ abſtrahitur à conditionibus materiæ, repræſentat enim indiuidualiter, et recipitur in organo materiali. Tertio modo abſtrahitur formata à materia & præſentia materiæ, & à conditionibus materiæ, eo ꝙ nõ recipitur in organo materiali, & vniuerſaliter non autem particulariter repræſentat. Primus modus abſtractionis conuenit formæ receptę in ſenſu exteriori. Secundus formę receptę in ſenſu interiori. Tertius formæ receptę in intellectu.

Dupliciter poteſt intelligi ſenſum non recipere ſpecies cũ materia.

¶ Sciendum ſecundo, ꝙ ſenſum non recipere ſpecies cũ materia, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, quia nullo modo receptiuus eſt formę ſecundum illum modum, quem habet in agente. Alio modo, quia & ſi ſecundum illum modũ recipiat formam, tamen non recipit materialiter inquantũ eſt ſenſitiuus, ideſt non habet ſentire, ex eo ꝙ recipit cum materia, ſed ex eo ꝙ ſine materia recipit. ¶ Sciendum tertio, ꝙ per ſenſum duo poſſumus intelligere, ſcilicet aut potentiam ſenſitiuam, aut organũ, utriq; enim conuenit ſuo modo ſentire. ¶ Tũc ad quęſtionẽ reſpondetur quatuor cõcluſionibus. Quarũ prima eſt. Potentia ſenſitiua non eſt per ſe ſuſceptiua formę cũ materia, ſed forte per accñs. Prima pars probatur. Illud eſt per ſe ſuſceptiuũ formæ cũ materia, cui per ſe conuenit tranſmutari, quia recipere huiuſmodi formam eſt tranſmutari. Accidenti autem nõ conuenit per ſe tranſmutari, ſed tantum corpori: ergo &c. Secunda pars patet, quia exiſtẽs in ſubiecto tranſmutabili per accidens, trãſmutatur ad tranſmutationem ſubiecti, ſed potentia eſt ſubiectiue in organo, quod eſt tranſmutabile: ergo &c.

6. Phyſicorum. Tex. 32.

¶ Secunda concluſio. Organũ ſenſus eſt per ſe ſuſceptiuũ ſpecierum cũ materia, non tamen quodlibet eſt ſuſceptiuum ſpeciei proprij obiecti cum materia. Prima pars ꝓbatur. Omne qđ poteſt alterari eſt per ſe ſuſceptiuum formæ cum materia, quia alteratio propria eſt ad formam materialem. Sed quodlibet organũ poteſt alterari,

vbi ſupra. terari, ergo &c. Minor probatur. Omne quod poteſt corrũpi poteſt alterari, quia corruptio eſt terminus alterationis, vt dicitur 6. Phyſi. Tex. 36. Sed quodlibet organũ poteſt corrũpi, ex eo ꝙ eſt compoſitum ex elementis: ergo &c. Secunda pars concluſionis patet ex ſupradictis. Non enim omnes qualitates ſenſibiles ſunt ꝓductiuę ſuę ſpẽi cũ materia, ſicut color, odor, & alia. ¶ Sequitur ex hoc correlariũ, Correlariũ. quòd etiam aliqua organa ſunt ſuſceptiua formarum materialium ſui obiecti, ſcilicet organũ tactus omnis enim alteratio fit per qualitates tangibiles, quæ ſunt qualitates elemẽtorũ, ſed organũ tactus poteſt alterari vt dictum eſt, ergo &c.

¶ Tertia concluſio. Organum ſenſus recipit ſpecies ſine materia inquantum cognoſcitiuum, ideſt ſi debet ſimul cum potentia cognoſcere obiectũ, oportet quòd recipiat ſpecies rerum ſine materia. Patet hæc concluſio ex multotiens dictis. Si enim forma cum materia eſſet cauſa cognitionis, tunc etiam plantę cognoſcerẽt, quia recipiunt formas rerum ſaltem qualitatũ tangibiliũ cum materia. ¶ Quarta concluſio. Iſta eſt conueniens diffinitio ſenſus exterioris: ſed quædam ſunt verbis Philoſ. ſupplẽda. Pręintelligitur .n. primo quod ſuperius determinauit, ſcilicet ꝙ ſenſus eſt potentia paſſiua cognoſcitiua. Secundo intelligitur quod ſubintelligit Albertus .ſ. non tamen ſine pñia materiæ. Tract. 4. Cap. 1. ¶ Iſta igitur eſt diffinitio communis omni ſenſui exteriori. Senſus eſt potentia cognoſcitiua receptiua ſpecierũ ſine materia, non tamẽ ſine pręſentia materiæ, & eſt conueniens diffinitio ſenſus inquantum eſt potẽtia, explicat .n. eſſentiam eius, & facit differre ab omnibus alijs: nam per hoc ꝙ dicitur potentia cognoſcitiua, differt ab aere, ab aqua: quæ licet recipiãt ſpecies rerum ſine materia, tamen non ſunt potẽtiæ cognoſcitiuę, per id quod dicitur, non tamen ſine præſentia materię differt à ſenſu interiori, et ab intellectu q̃ recipiunt formas abſtractas & à materia, & præſentia materiæ.

¶ Ad rationes in oppoſitũ reſpondetur. Solutio obiectorũ in contrariũ. Ad primum, & ſecundũ patet ex dictis, in quarta concluſione. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ licet organum tactus immutetur naturaliter, tamen illa immutatio nõ facit ſenſum ſentire, immo per accidens ſe habet ad actum ſentiendi. ¶ Ad quartũ dicitur, ꝙ maior propoſitio nõ ſic eſt vera, quaſi oporteat formam receptam in aliquo ſubiecto habere omnẽ modũ eſſendi, & omnem conditionem ſubiecti. oporteret enim & formã eſſe corpus, & potentiam, & eſſe quantam per ſe, & ſimilia: ſed ſic eſt intelligẽdum, ꝙ ſcilicet forma recipitur in patiente, eo modo quo patiens eſt diſpoſitum & natum eam recipere, & quia ſenſus inquantũ cognoſcitiuus, natus eſt recipere ſpecies rerum ſine materia, ideo ſine materia recipit.

QVAESTIO XXIII.

Vtrum ſenſibile excellens, corrumpat ſenſum.

Manifeſtum autem ex his, &c. Tex. CXXIII.

Iandunus q. 35. QVAERITVR xxiij. Vtrum ſenſibile excellens corrũpat ſenſum. Et uidetur quòd non. ¶ Primo. Nullum agẽs actione ſpirituali corrumpit, quia talis alteratio eſt magis ſalus, & perfectio, vt dicitur ſecundo huius. Tex. 51. Sed ſenſibile agit in ſẽſu actione ſpirituali, agit enim in eum producendo formam ſine materia, vt declaratum eſt in præcedẽti quæſtione: ergo etc.

¶ Secun-

¶ *Secundo. Quanto aliquid magis participat rationem alicuius obiecti, tãto eſt magis cognoſcibile à potẽtia cognoſcitiua talis obiecti, ſicut quanto aliquid magis habet rõnem boni, tãto magis eſt appetibile. Sed quanto obiectũ potẽtię ſenſitiuæ eſt excellentius, tanto magis participat rõnem obiecti illius põię, ergo tanto magis cognoſcibile, & per conſequens non corruptiuum.* ¶ *Tertio. Sicut ſe habet intellectus ad intelligibile, ita ſenſus ad ſenſibile. Sed intellectus non corrumpitur ab excellẽti intelligibili, immo magis perficitur, vt inferius Philoſ. ait: ergo nec ſenſus ab excellenti ſenſibili.*

In 3. de aīa Tex. 7.

¶ *Quarto. Proprietas alicuius nunquã poteſt ſeparari ab eo, ſed potẽtia ſenſitiua eſt proprietas aĩæ ſenſitiuę: ergo nunquam põt ſeparari ab ea: ergo excellens ſenſibile non põt illam corrũpere.* ¶ *Reſpondeo, ꝙ excellẽs ſenſibile corrũpit ſenſum. Ad cuius euidentiã ſine argumentis duo ſunt declarãdę. Primo qũo cõueniat ſenſibili excellẽti corrũpere. Secũdo qũo põia corrũpi poſſit.* ¶ *Quãtũ ad primũ. Sciendũ primo ꝙ omne corpus ſenſibile aliorum ſenſuũ in iſtis inferioribus, eſt ẽt ſenſibile ſenſu tactus, omnia .n. ſenſibilia ſunt corpora mixta, aut elemẽta, in quibus oĩbus neceſſe eſt eſſe qualitates tangibiles .ſ. calidum aut frigidum.* ¶ *Sciendum ſecundo, ꝙ quia ſenſibile tactus sm̃ qualitatẽ tangibilem eſt actiuum, & formæ naturalis productiuum, ideo ipſi per hmõdi qualitates conuenit eſſe productiuum formæ naturalis, aliã autem ſenſibilia sm̃ ſuas qualitates ſenſibiles non ſunt productiua formæ naturalis, ſed formæ ſpiritualis, pręter lucidum qđ per lucem, formæ naturalis eſt productiuũ, ideo per ſuas qualitates ſenſibiles nõ habent naturaliter alterare, ſed tantum ſpiritualiter vt ſuperius dictum eſt.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ nulla res corrumpitur eo quòd recipit id ad quod eſt in potentia, ſed quia ab ipſa abijcitur forma quam habet, corruptio enim eſt mutatio ab eſſe, ad non eſſe vnde ſequitur, ꝙ nihil corrũpit aliud ex eo quòd cauſat ĩ eo formã ad quã naturaliter habet optitudinẽ, ſed ex eo quòd ab eo abijcit formã quam habet.* ¶ *Sciendum quarto vt dicit Philoſo. in littera, quòd organũ in quo eſt põia debet habere talem proportionem, & cõmixtionem elementorũ, quæ ſit conueniens põię: vnde non quęlibet potẽtia eſt in quolibet organo ſed determinata in determinato, vt viſus in oculo, auditus ĩ tympano, odoratus in organo exiſtente in cerebro, et ſic de alijs.* ¶ *Dicitur ergo primo ꝙ excellens ſenſibile, inquantũ ſpũaliter tm̃ agit in ſenſum, non corrumpit. Tunc enim dicitur ſpiritualiter ſenſũ immutare, quando ſuam ſimilitudinem in ſenſum imprimit, imprimere autẽ formã in aliquo, inquantum huiuſmodi, non eſt corrumpere ſed perficere.* ¶ *Dicitur ſecundo ꝙ corrumpit inquantum agendo in organũ ſenſus eius proportionem ſoluit. Hoc autem vno trium modorum fieri, poſſumus intelligere. Primo, ꝙ ſenſibile excellens ſuam formam imprimat ſecundũ eſſe materiale: quæ organo ſenſus diſconueniẽs et improportionata, debitamq; organi cõplexionem abijciat. Sicut contingit cũ excellens calidum, nimium organum tactus calefacit, diſcõuenienteq; ei et improportionatam formam caliditatis inducit. Secundo, ꝙ tale ſenſibile formam ſui ſecundum eſſe intẽtionale imprimat in ſenſum, quæ organo ſenſus diſconueniens & improportionata exiſtens eius proportionẽ ſoluat. Tertio, ꝙ ſenſibili excellenti alia qualitas actiua ſit cõiuncta, quę ſimul cũ agẽte ſenſibili ſpiritualiter ſenſum immutante naturaliter agat: formamq; organo ſenſus improportionatã naturaliter agendo imprimat, ſicq; eius proportionẽ abijciat.*

Margin notes: Concluſio reſponſiua. — Senſibile tactus eſt actiuum. — Nulla res corrũpitur, propterea quia recipit — Tex. 114. — Senſibile nõ corrumpit agens ſpiritualiter ſed vt ſoluit proportionem.

eiat. Sicut ſi diceremus ꝙ nõnunquã excellens album corrumpit viſum, quia albedini coniuncta eſt frigiditas: quæ dum ab albedine ſpiritualiter viſus ĩmutatur frigiditatem cõplexioni oculi repugnantem, eiuſq; corruptiuam inducit. Primus modus in ſolo ſenſu tactus & guſtus ſal-
Tex. 126. *uari poteſt, quia ut patet ex Philoſ. ſola tangibilia poſſunt naturaliter immutare, cum alia ſenſibilia ſolum ſpiritualiter immutent. Secũdus modus in omnibus ſenſibus põt reperiri. Licet enim forma eſſe tantum intentionale habens, effectus naturalis per ſe cauſa eſſe non poſſit: poteſt tamen agens naturale ea mediante effectum naturalem inducere, ſicut licet virtus artificis ſecundum ꝙ eſt intentionaliter in inſtrumento non poſſit per ſe rẽ artificiatam efficere, põt tñ artifex per eam intentionaliter impreſsã operari inſtrumento. Tertius quoq; modus etiã in omnibus ſenſibus inueniri poteſt, intellige qñ forma intentionalis proportionem organi excellit, & illi cõtrariatur. Quia enim ſenſibile aliorum ſenſuũ aliquam etiam tangibilium qualitatum adiunctã habet, (Eſt enim aut calidum, aut frigidum, aut aliquid huiuſmodi) poteſt ſimul organum ſenſus dũ ab excellenti ſenſibili ſpiritualiter immutatur, à qualitate tangibili ſibi improportionata, & proprio coniuncta ſenſibili, naliter alterari atq; corrumpi. Videtur aũt hic modus conuenientior eſ-*
Lect. 141. *ſe & conformior doctrinę S. Tho. qui in hoc ſecundo probat lucẽ non habere tantum eſſe intentionale in aere: quia quę habent ſolum eſſe intentionale, non faciunt tranſmutationem naturalẽ, radij autem corporum cęleſtium totam naturam inferiorem tranſmutant. Non ſufficit autem dicere, ꝙ licet habens eſſe tantum intentionale, non faciat tranſmutationem naturalem de forma naturali in aliam formã, poteſt tamẽ agẽs naturale per ipſam formam habentẽ tantũ eſſe intentionale naturaliter immutare. Nam ita etiã ad rationem. S. Tho. dici poſſet, ꝙ ſcilicet radij ſolares naturã inferiorem non immutent, ſed ſol ipſis mediantibus hanc mutationem facit, & ſic nihil prohibet lucẽ in aere tantum intentionaliter ẽẽ. ¶ Sed licet hic tertius modus conuenientior eſſe videatur, ſecundus tamẽ modus in doctrina S. Tho. etiã ſuſtentari poteſt: quia conſtat quòd ipſa forma quæ in ſenſu recipitur, non eſt id quod organi proportionem ſoluit, ipſumq; corrumpit, ſed ſenſibile excellens formam ſenſibilem improportionatam organo cauſans, corruptiui rationem habet. ¶ Ad auctoritatem autem S. Tho. dici poteſt, ꝙ intendit formã intentionalem inquantum huiuſmodi abſolute tranſmutationem naturalem efficere non poſſe: cum hoc tamen ſtat ꝙ forma intentionalis quę in proportione quadam ad aliquod paſſiuum ſibi proportionatum conſiſtit: cuiuſmodi eſt forma ſẽſibilis. Si huiuſmodi ꝓportionẽ excedat qua ſuo paſſiuo proportionari debet, ſui paſſiui proportionem et commenſurationem ſoluere poteſt. ¶ Quantũ ad ſecundum. Sciendum primo, ꝙ ſenſus dupliciter conſiderari poteſt. Vno modo quantum ad eſſentiam ſuam. Alio modo quantum ad iudicium de re ſenſibili. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ accidẽtia habentia eſſe in* Accidens habens eſſe in ſubiecto qd
ſubiecto corruptibili, habent corrũpi ad corruptionẽ ſubiecti in quo ſunt, eo ꝙ accidens non poteſt per ſe eſſe, nec tranſmigrare de ſubiecto in ſubiectum. Vnde cũ ſenſus ſit accidẽs organi, et taliter ꝙ operatio ſenſus eſt etiam organi operatio, poteſt ſẽſus ex alteratione organi, aut corruptione, & ipſe corrũpi, aut in ſua operatione impediri. Intellectus autem quia non eſt accidens exiſtens in organo corporali, ſed fundatur in eſſentia animæ intellectiuæ, quę eſt incorruptibilis, ad corruptio-

ruptionem alicuius organi nõ corrumpi tur: conuenit igitur corrũpi potentiæ ſenſitiuæ ab excellenti ſenſibili, eo ꝙ eſt potentia organica, cuius organum à ſua conuenienti proportione per actionẽ excellentis ſenſibilis mutari poteſt. ¶ *Vnde dicitur primo, quòd ſenſus corrumpitur ab excellenti ſenſibili quãtum ad iudicium aut de ipſo excellenti ſenſibili, aut etiam de alijs pro tunc habendũ, eo ꝙ aliquando excellens ſenſibile alterat organũ ſenſus à ſua naturali diſpoſitione, nõ tamen totaliter proportionem organi corrũpit, ſicut cum aſpicimus ſolem, corrũpitur aliqualiter iudicium ſenſus ut non poſſimus de ſole bene iudicare, nec etiam de alijs per aliquod tempus, eo ꝙ lux ſolis quę eſt calefactiua, & diſſolutiua, organũ modo quodam alteret.* ¶ *Dicitur ſecũdo, quòd ſenſus quandoq; corrũpitur ab excellẽti ſenſibili, etiã quantum ad eſſentiã ſuam. Probatur. Omne accidens corrumpitur ad corruptionem ſui ſubiecti: ſed organum ſenſus aliquando corrumpitur ab excellenti ſenſibili, quando ſcilicet diſſoluitur proportio organi: ergo &c.*

Quomodo ſenſus corrũpitur ab excellenti ſenſibili.

¶ *Ad rationes in oppoſitum reſpondetur. Ad primum dicitur ad antecedens, quòd agens actione tãtum ſpirituali non corrumpit, ſed quod ſimul cũ actione ſpirituali etiam immutatione naturali agit poteſt corrumpere, quia & ſi non corrũpat inquantũ immutat ſpiritualiter, corrumpit tamen inquantum naturaliter immutat.* ¶ *Dicitur etiam ad minorem, ꝙ ſenſibile ſi ſit excellens non agit tantum actione ſpirituali, ſed etiã actione naturali, vt ſuperius patuit.* ¶ *Pōt & tertio dici, ꝙ agens actione tm̃ ſpūali, quãtũ ad formæ intentionalis inductionem pōt corrumpere ſi paſſiui ꝓportionem excedat.* ¶ *Ad sm̃ dicitur, ꝙ quanto aliquid participat magis rōnẽ obi pōię, tanto eſt magis cognoſcibile à tali pōia quantũ eſt ex ſe, per accñs tñ pōt corrumpere inquantũ hẽt improportionem ad organũ pōię, & ꝙ non cognoſcatur, eſt ex defectu potentiæ ad tale organum determinatę.*

Solutio argumentorum.

¶ *Poſſet ſecundo dici, ꝙ maior eſt falſa qñ pōia ex eo ꝙ eſt organica requirit aliquã ꝓportionem in obiecto, vnde quanto aliquid magis participat obum in tali proportione eſt magis cognoſcibile à tali pōia, non aũt quanto magis abſolute, participat illã rōnẽ abſolute acceptã.* ¶ *Poſſet tertio dici, ꝙ ſenſibile abſolute ſumptũ non eſt obum pōię, ſed ſenſibile in tali ꝓportione.* ¶ *Sed hoc non videtur ſecure dictum, quia quod non eſt proportionatũ vni ſenſui, alteri ſenſui eſt ꝓportionatũ, ſicut lux ſolis quæ non eſt viſui hoĩs ꝓportionata, uiſui aquilę ꝓportionata eſt ut dicitur.* ¶ *Ad tertiũ dicitur, ꝙ nõ eſt oĩmoda ſimilitudo intellectus ad intelligibile, & ſenſus ad ſenſibile, qa ſenſus eſt virtus organica, non aũt intellectus. Ad quartũ negatur minor: pōiæ. n. ſenſitiuę nõ ſunt ꝓprietates aĩæ: ſed cõpoſiti ex aĩa & organo determinato. De hac materia vide in Commentarijs noſtris.*

Reſponſio hęc non eſt tuta.

1. contra gẽ c. 55. & 4. li. cap. 89.

QVAESTIO XXIIII.

Vtrum ſenſus ſint eiuſdem ſpeciei in omnibus animalibus.

Quare impoſſibilium olfactum habere, &c. Tex. CXXV.

Inferius q. 45.

*Q*VAERITVR *xxiiij. Vtrum ſenſus ſint eiuſdẽ ſpeciei in oĩbus aĩalibus. Et uidetur quòd non.* ¶ *Primo. Effectus eiuſdem ſpẽi ſunt ab eadem cauſa sm̃ ſpeciem: eiuſdem enim effectus eſt eadem cauſa. Sed ſenſus in homine, & in equo non ſunt ab eadem cauſa ſecundum*

dum ſpeciẽ: ergo &c. Minor probatur. Senſus hominis ſunt ab aĩa intellectiua, ſẽſus aũt in equo ſunt ab anima equi, ſed anima intellectiua, & anima equi non ſunt eiuſdem ſpeciei: ergo &c. ¶ *Secundo. Proprietas alicuius ſubiecti diſtinguitur ſpecifice à proprietatibus alterius ſpeciei, ſed ſenſus ſunt quædam proprietates hominis, vtpote conſequentes formam ſubſtantialem hominis, in equo autem ſunt proprietates equi: ergo &c.* ¶ *Tertio. Potentiæ, quę diuerſimode immutantur à ſuis obiectis ſunt diuerſarum ſpecierum, ſed olfactus in animalibus aquaticis, & in animalibus aereis diuerſimode immutatur: ergo in illis eſt diuerſarum ſpecierum. Maior probatur, quia potentiæ diſtinguũtur ſecundum diuersũ modum immutationis à ſuis obiectis. Minor vero probatur, quia vt vult Phil.* (Tex. 98.) *animalia aquatica percipiunt odores ſine reſpiratione, animalia autem aerea cũ reſpiratione: ergo &c.* ¶ *Reſpondeo.* (Ordo ſhoc quæſito obſeruandus.) *In iſta quęſtione, Primo pręmittam aliqua. Secundo dicam ad quæſitum.*

¶ *Sciendum itaque primo, quòd non inconuenit vnam, & eandem rem ſecundum vnam rationem eſſe vnius ſpeciei, & ſecundum diuerſas rationes diuerſarum ſpecierum eſſe, ex eo ꝙ diuerſos modos eſſendi habet, ſicut etiã non inconuenit vnã, & eandem rem in diuerſis potẽtijs eſſe, & etiã in diuerſis ſpeciebus eiuſdem prædicamenti collocari, ſic sm̃ ponẽtes relationem non diſtingui à fundamẽto. Albedo eſt in prędicamento qualitatis, & relationis, ſimiliter ſuperficies eſt ſpecies per ſe quantitatis continuę, & etiam eſt locus, quæ eſt alia ſpecies à ſuperficie inquantũ ſuperficies eſt.* ¶ *Sciendum ſecundo, quòd potentiæ animę, &* (Potentiæ animæ, ſunt & accidentia & potentię.) *ſunt potentiæ, & ſunt accidentia conſequentia animam. Inquantum ſunt potentiæ ordinem ad actum dicunt, & per conſequens ſecundario ad obiectum. Inquantum vero accidentia dicunt ordinem ad ſubiectum, in quo ſunt, & ad cauſam à qua producuntur: vnde vnitas, & ſpecifica põtarum diffe rentia dupliciter conſiderari poteſt, aut inquantum ſunt põiæ, aut inquantum ſunt accidentia conſequẽtia aĩam.* ¶ *Sciẽdũ tertio ꝙ ſicut ab uno & eodem homine producũtur operationes ſpecie diſtinctę, vt ędificare, pingere, ſcribere, & huiuſmodi, ita non incõuenit vnam operationem ſpecificã eſſe à pluribus ſpecie diſtinctis, ex eo ꝙ idem principium operationis habent, ſcilicet ſicut calefactio effluit ab igne & à ligno calefacto.* (Ab vno proueniunt diſtincte operationes.) ¶ *Sciendũ quarto ꝙ aliter habent diſtingui accidentia inquantum accidentia ſunt, & potentię inquantum potẽtię ſunt. Accidentia enim, quia habent indiuiduationẽ ex ſubiecto, ex numerali diſtinctione ſubiectorum numeraliter diſtinguuntur. Specifice aũt diſtinguuntur ex formali diſtinctione eorũ à quibus eorum differentiæ ſpecifice ſumuntur à diuerſitate principiorum, ex quibus cauſãtur. Vnde in diffinitione paſſionis ponitur ſubiectum loco differentię, ſi in abſtracto diffiniatur, qñ tñ principia accidentiũ ſunt immanifeſta, eorum differentias ex eorum effectibus ſumimus, ſicut cũ dicimus albedinem eſſe colorem diſgregatiuum viſus.* (De ente & eſſentia, Cap. 7.) *Põię autem inquantum põiæ ex formali diſtinctione obiectorũ formalem diſtinctionem habẽt, vt ſupertus eſt oſtenſum,* (Quæſt. 6.) *vnde potẽtię illę ſunt diuerſarum ſpecierum inquantum ſunt potentię, quę diuerſa obiecta formalia animalis reſpiciunt.* ¶ *Quantum ad sm̃ ponuntur duę concluſiones.* (Concluſiones reſponſiue.) *Quarum prima eſt, Potentię ſenſitiuæ diuerſorum animalium inquantũ ſunt accidentia diſtinguũtur ſpecifice. Probatur rationibus in principio quęſtionis poſitis, & pręter hoc arguitur rõne Alberti in primo de anima.*

Cap. vltimo

Sicut ſe habet tota anima ad totum corpus, ita partes aĩæ ad partes corporis, ſed tota aĩa dat eſſe ſpecificum diſtinctũ ab eſſe ſpecifico alterius aĩalis, ſicut aĩa intellelectiua dat homini eſſe ſpecificũ diſtinctum ab eſſe ſpecifico æqui: ergo & põiæ aĩæ hominis, dant ſuis organis eſſe ſpecificũ accidentale diſtinctũ ab eſſe ſpecifico alterius aĩalis, & ꝑ conſequens ſpecifice diſtinguuntur.

Potentiæ ſẽſitiuæ ſunt eiuſdem rationis i omnibus animalibus.

¶ Secũda concluſio. Põiæ aĩæ ſenſitiuæ in rõne põiæ ſunt eiuſdem ſpẽi in oĩbus aĩalibus. Probatur ſic. Põiæ reſpicientes idem obiectum formale ſunt eiuſdem ſpẽi, põiæ enim, & diſtinctionẽ formalẽ ex obis, et vnitatẽ ex ſuis obis recipiunt, ſed põiæ ſenſitiuæ etiã in diuerſis aĩalibus exiſtentes idẽ obum formale reſpiciunt. Viſus.n. hominis, & viſus æqui hẽnt pro obo colorem, & auditus ſonum, & ſimiliter de alijs: ergo etc.

Nota correlarium.

¶ Correlarium. Viſio hominis, & viſio æqui inquãtum viſiones ſunt eiuſdẽ ſpẽi, qa ad idem obiectum terminãtur, inquantum aũt qualitates, & accidentia ſunt diuerſarum ſpecierum, qa à diuerſis principijs ſpecifice diſtinctis efficiũtur.

Solutio rationũ in contrarium.

¶ Ad rões in oppoſitum rñdetur. Ad primũ, et ſm̃ patet, ꝙ ꝓbant primã concluſionẽ, verumtñ, qa ſumitur in ſecundo argumẽto, ꝙ põtæ aĩæ intellectiuæ ſunt proprietates eius, & põiæ aĩæ bruti ſunt ꝓprietates aĩæ bruti. ¶ Dicitur primo, ꝙ põię oẽs intellectiuæ ſunt ꝓprietates eius tã q̃ principij, quia .ſ. non poſſunt eadem ſm̃ ſpẽm inquantum ſunt accidentia ab alia aĩa produci. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ non oẽs põiæ eius ſunt paſſiones eius, vt ſubiecti: ſed aliquę ſunt accñtia coniuncti, .ſ. compoſiti ex aĩa, & materia, ſunt.n. actus aliquorũ organorũ ſicut ſunt põiæ vegetatiuæ, et ſenſitiuę, aliquę aũt ſbiue ſunt in eſſentia, vt ſunt põię partis intellectiuę.

Modus immutãdi dupliciter poteſt diuerſificari.

¶ Ad tertiũ rñdetur ꝙ modus immutandi põt dupliciter diuerſificari. Vno mõ per ſe .ſ. ſm̃ diuersã habitudinẽ ſenſibilis ad ſenſum, & talis modus immutandi põias diuerſificat. Alio modo ꝑ accñs .ſ. ex remotione prohibentis, & talis modus nõ diuerſificat põias: ſic eſt in ꝓpoſito, aĩalia.n. aerea reſpirãtia immutãtur ab odore cum reſpiratione, eo ꝙ organum olfatus in illis hẽt qđdã operculum, qđ oportet aperiri ampliatis poris per reſpirationẽ, vt dixit Philoſ. ſecundo huius, Tex. 100. *in aĩalibus aũt non reſpirantibus non eſt tale operculum, qđ oporteat aperiri, ideo recipiunt odorem ſine reſpiratione.*

Lect. 5.

¶ Sed contra primũ membrum huius diffinitionis quæ eſt S. Th. in de ſenſu & ſenſato, arguunt quidã ſic. Aliã habitudinẽ ad ſenſũ hẽt sẽſibile magnũ et sẽſibile paruũ. Similiter ſenſibile ꝓpinquũ & ſenſibile remotum, & tamen non diuerſificat ſenſum, ergo falſum eſt, quòd diuerſa habitudo ſenſibilis ad ſenſum diuerſificat ſenſum.

Non omnis diuerſitas ſẽſibilis diuerſificat ſenſus.

¶ Reſpondetur, quòd non omnis diuerſa habitudo ſenſibilis ad ſenſum diuerſificat ſenſũ: ſed diuerſa habitudo sẽſibilis & obi inquãtũ eſt obum. Modo dico ꝙ ſenſibile magnũ, & paruũ non habent aliam habitudinẽ obiecti inquantum eſt obiectum, ſed conueniunt in vna habitudine: tam enim viſibile magnum, quàm viſibile paruum eſt immutatiuum ſenſus viſus per medium extrinſecum diaphanum ſine immutatione reali medij, aut organi, aut obiecti inquantum eſt perceptibile viſu, licet viſibile magnum perfectius immutet, ſi ſit proportionatum quam viſibile paruum.

Expliciunt Quæſtiones in Librum ſecundum de Anima.

INCI-

INCIPIVNT QVAESTIONES IN TERTIVM LIBRVM DE ANIMA.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum præter quinque ſenſus exteriores, oporteat ponere ſenſum communem, vt cognoſcat operationes ſenſuum particularium, & ponat differentiam inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum.

Quoniam autem ſentimus, quod videmus, & audimus &c. Tex. CXXXVI.

Iandunus q. 36.

CIRCA tertium librũ de Aĩa quæritur, primo, Vtrũ præter quinque sẽſus exteriores, oporteat ponere ſenſum cõmunem, vt cognoſcat operationes ſenſuum particularium, & ponat differentiam inter ſenſibila diuerſorũ ſenſuũ. Et videtur ꝙ nõ. ¶ Primo ꝙ non requiratur propter operationes ſenſuum exteriorũ arguitur ſic. Sẽſus exteriores poſſũt cognoſcere ſuas operationes: ergo nõ oportet ponere ſenſum cõmunem, propter hoc vt cognoſcat eorum operationes. Antecedens probatur. Primo. Quãto aliquid eſt ſimilius cognoſcenti, tanto poteſt magis ab eo cognoſci, ſed operatio ſenſus eſt ſenſui ſimilior quam obiectum, cũ ſit aliquid productũ à ſenſu, ergo poteſt magis à ſenſu cognoſci quam obiectum, ſed obiectum cognoſcitur à ſenſu: ergo etc. Secundo auctoritate Philoſ. probantis hoc duabus rationibus, ſcilicet quia ſi nõ ſic eſſet, tunc idem obiectũ pertineret ad diuerſas potẽtias, & quia eſſet proceſſus in infinitum in potentijs, vt patet in litera. Tertio. Sicut ſe habet intellectus ad intelligere, ita ſenſus ad ſentire, ſed intellectus intelligit ſe intelligere: ergo et sẽſus ſentit ſe ſentire. ¶ Quod etiam non requiratur, ut diſcernat inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum, arguitur ſic. Cognoſcens aliqua, duo poteſt ponere differentiam inter illa: ſed homo cognoſcit ſenſibilia diuerſorum ſenſuum p diuerſos ſenſus particulares, dato etiam ꝙ non habeat ſenſum communem: ergo &c. ¶ Secundo. Intellectus poteſt cognoſcere illam differentiam, quia continetur ſub ſuo obiecto: ergo non oportet ponere ſenſum cõmunem propter cognitionem talis differẽtiæ. ¶ Reſpondeo. In iſta quæſtione tria facienda ſunt. Quia. n. ſenſus cõmunis ponitur propter duo ſupradicta, oportet primo oſtendere ꝙ ſenſus particularis ſuam operationem nõ cognoſcit. Secundo ꝙ nõ cognoſcit differentiam inter ſenſibilia diuerſorum generũ. Tertio quæ ſit mens Philoſ. circa hoc.

In hoc lib. Tex. 36.

Ordo obſeruandus in hac diſputatione.

¶ Quantũ ad primum. Sciendũ primo, quòd cũ oĩs cognitio primo terminetur ad aliquod obum, non põt cognitio cognoſci directe, ſed ſi cognoſcitur, cognoſcitur p reflexionẽ inquantũ primo directe cognoſcitur obiectum, ſecundario potentia reflectendo ſe ſuper ſeipſã cognoſcit ſuã operationem. ¶ Sciendũ ſecundo, quòd potentia organica differt à potentia non habente

Quæ ſit differentia inter potentias

habente

organicã, & potẽtiã or ganum non habentem.

habente organum determinatum in hoc, quòd pōia organica non pōt vltra ſe extendere, quam requirat organum, vnde non poteſt cognoſcere niſi quę habent ſimilitudinem in organo, potentia autẽ non organica poteſt cognoſcere etiam quæ nō habent ſimilitudinem in ipſa, poteſt enim ꝑ ſimilitudinẽ unius deuenire in cognitionem plurium, eo ꝙ non eſt particularizata, aut limitata per organum. ¶ Sciendum tertio, ꝙ cum omnis potentia reſpiciat vnam formalem rationẽ obiecti, non poteſt aliqd cognoſci à potentia, niſi participet illam rationem formalem. Si igitur operatio alicuius potentiæ participet formalem rationẽ obiecti illius potentiæ, poterit à potẽtia cognoſci, ſicut quia operatio intellectus eſt quoddã verũ, & qddã ens, quæ ſunt oba intellectus, iō intellectus pōt intelligere ſe intelligere. Si aũt operatio nō participat rationem obiecti, numquam poterit à ſua potẽtia cognoſci.

Viſio nō immutat organum viſus.

¶ Ex his eliciuntur duę rationes, Quare ſenſus particularis nō cognoſcit ſuam operationem. Quarum prima eſt. ¶ Omne quòd cognoſcitur ab aliqua pōia organica, immutat organũ imprimendo ſuam ſimilitudinem in illo. Sed operatio ſenſus non immutat organum, ſicut viſio nō immutat organũ viſus, cum actio immanẽs in propriũ ſubiectum nō agat: ergo &c. ¶ Secunda ratio eſt iſta. Omne, quod cognoſcitur ab aliqua potẽtia, participat rationem formalẽ obiecti illius potentiæ. Sed operatioſenſus nō participat formalem rationem obiecti ſenſus, non enim viſio eſt colorata, neq; auditio ſonora: ergo &c.

Vide Auctorem de hac materia 2. contra gen. cap. 66.

¶ Quãtum ad ſecundũ ſciendũ primo, ꝙ cum aĩa immediatum principium cognitionis eſſe non poſſit, ſed ſit cognoſcitiua per pōias, quæ ſunt immediatum principium cognoſcendi. iudiciũ de differentia aliquorũ oportet ĩmediate ab aliqua potentia eſſe, pp quod ſi homo velit ponere differentiam inter aliqua, oportet quòd illa per aliquam potẽtiã cognoſcat.

Non poteſt aliquis differẽtiam duorum cognoſcere niſi vtrumque cognoſcat.

¶ Sciendum ſecundo, ꝙ nō poteſt cognoſcere aliqs differẽtiã inter duo niſi vtrũque cognoſcat. Tum quia differentia importat quàndã relationẽ inter ea, quę differunt, relatio aũt nõ cognoſcitur niſi cognitis terminis, non enim cognoſci poteſt pater inquantum pater, niſi cognito filio. Tum etiã, quia nō poſſumus de aliquo iudicare, niſi illo cognito. Dicit .n. Philoſ. quòd unuſquiſq; bene iudicat de his, quæ nouit, et eſt eorum optimus iudex, nō .n. poſſum de colore iudicare niſi apprehendam colorem, propter hoc cæcus non iudicat de coloribus. Cum aũt ponitur inter aliqua differentia, iudicatur hoc non eſſe illud, ideo oportet, ꝙ iudicans cognoſcat vtrumque. ¶ Sciendum tertiò, ꝙ idẽ iudicium eſt, ſi unus hō ſẽntiat diuerſa obiecta per diuerſas potẽtias, ſicut ſi duo homines cognoſcerent illa obiecta, puta album, & dulce. Cuius ratio eſt, quia tantam diſtinctionem habent illæ potentię in vno homine inquãtum cognoſcũt per ſeipſas illa obiecta, quantam habent in diuerſis hominibus. In vno enĩ homine formaliter diſtinguuntur, et etiam ſubiectis proprijs ſcilicet organis. In duobus autẽ hominibus etiã eodem mō diſtinguuntur: quòd autem in vno homine radicentur in vna eſſentia animæ, & ſint in vno inadęquato ſubiecto .ſ. in vno homine, hoc nihil facit ad cognitionem illarũ, quia illæ ſunt potentiæ determinatarũ partiũ corporis, & non tantum ipſius animæ. Vnde tanta cognitio conuenit uiſui et guſtui diuerſorum hominũ, ſicut viſui, & guſtui vnius hominis. ¶ Ex his poteſt accipi ratio ad probandum, ꝙ ſenſus particularis nō cognoſcat differentiã inter obiecta diuerſorũ ſenſuũ: ſed oporteat ponere ſenſum cōẽ, et arguitur ſic. Pōia ponẽs differentiã inter aliqua, cognoſcit utrũq; illorum:

1. Eth. ca. 3.

Senſus particularis non cognoſcit differẽtiam inter obiecta diuerſorum ſẽſuũ.

lorum: ſed unus ſenſus particularis nõ poteſt cognoſcere obiecta aliorũ ſenſuũ, niſi forte ꝑ accidẽs, ut dicit Philoſophus: ergo &c. ¶ Si dicatur, ꝙ licet unus ſenſus non cognoſcat differentiã inter talia obiecta, tamẽ vnus hõ per diuerſas põtas poteſt illã differentiã cognoſcere, et ideo non oportet ponere ſenſum communem: ¶ Contra arguitur dupliciter. Primo ſic ratione Philoſ. Ita ſe habet homo ad iudicandũ de differentia diuerſorũ ſenſibilium per diuerſas potẽtias illi cognoſcendo, ſicut ſi duo homines illa cognoſcerẽt, quorũ vnus cognoſceret vnũ puta albũ, alius uero aliud puta dulce. Sed ſi duo homines illa cognoſcerẽt, nullus illorũ poſſet ponere differentiã inter illa, quia nullus illorum utrumq; cognoſceret, ut ſupponitur: ergo &c. ¶ Secundo. Cũ homo cognoſcit album differre à dulci, oportet quòd aliquo vno cognoſcat, talis enim cognitio eſt vna. Aut ergo cognoſcit ipſa eſſentia animæ, aut aliqua vna potentia. Non põt dici, ꝙ cognoſcat eſſentia animæ: quia vt dictũ eſt, aĩa nõ põt eſſe immediatum principium operationis: ergo oportet, ꝙ cognoſcat vna põia: ſequitur ergo oportere eſſe ſenſũ vnũ cuius ſit cognoſcere operationes ſenſuum particularium, & differentiã inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum. ¶ Quãtum ad tertium. Sciendum eſt primo, ꝙ ſenſus communis eſt ſicut quoddã cẽtrum, ad qđ terminantur immutationes omnium ſenſuũ particularium, propter ꝙ dicitur ſenſus cõis, eo ſcilicet ꝙ ſit cõmunis omnium ſenſuum, nam cum ſenſus particularis à re ſenſibili immutatur, hæc mutatio ad ſenſum cõmunem tanquam ad vltimum ſenſitiuum terminatur: dum .n. viſus à re colorata transmutatur, vſque ad ſenſum communem eiuſmodi trãſmutatio pertingit, per quam tranſmutationem ſenſus communis nõ ſolũ colorẽ cognoſcit, & dijudicat, ſed etiam ipſum ſenſum viſus actũ viſionis habere cognoſcit. Species enim viſibilis ad ſenſum cõmunem per ſenſum particularem penetrans, ſibi non tantum viſibile, ſed etiam immutationem uiſus à viſibili repreſentat. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ ſicut ſenſus particularis immutatus à re ſenſibili eſt quodammodo idem cum illo, eo ꝙ conuenit in forma ſenſibili (viſus enim ĩmutatus à re collorata dicitur quodammodo res colorata, quia viſus habet formam coloris ſpiritualiter) ita ſenſus communis ĩmutatus per ſenſum particularem eſt quodãmodo ille sẽsus: immutatus .n. mediante uiſu, continuatione quadam dicitur quodammodo viſus, immutatus ab auditu dicitur auditus, & ſic de alijs. Ex iſtis ſequitur, ꝙ viſus accipi dupliciter poteſt. Vno modo pro potẽtia determinata, & particulari affixa oculo. Alio mõ pro sensu cõmuni, vt per viſum immutatur etiã à viſibili Sic .n. eſt quodammodo viſus, & non eſt totaliter diſtinctus ab illo. Dicitur enim visus, quia eſt id, ad quod terminatur sensatio uiſus, et non habet operationẽ circa aliqđ pertinẽs ad viſũ, niſi exiſtente viſu in actu. Similiter auditus dupliciter dicitur, ſcilicet aut ſenſus cõmunis immutatus per auditum, aut potentia determinata affixa tympano auris, & ſic de alijs. Voluit ergo Philoſophus, ꝙ sensus particularis cognoſcat ſe ſentire, accipiendo ſenſũ particularem non pro potentia determinata diſtincta à ſenſu communi, ſed pro ſenſu communi à senſibili immutato per sensũ particularem, qui quodãmodo sẽsus particularis appellatur, senſus enim communis immutatus per viſum iudicat viſum videre, & propter hoc dicitur, ꝙ viſus videt ſe videre. ¶ Ad argumẽta in oppoſitũ reſpondetur. Ad primum negatur antecedẽs, accipiendo sensũ particularẽ vt diſtinguitur contra ſenſum cõmunem.

¶ Ad

Tex. 134.

Tex. 146.

Senſus communis eſt ſicut centrũ.

Vide de ſenſu particulari hic.

Viſus dupliciter capi põt, & ſimiliter auditus & alij.

Similitudo duplex.

¶ *Ad primã probationẽ dicitur, quòd duplex eſt ſimilitudo, ſcilicet in eſſe naturæ ſicut inter duos homines eſt ſimilitudo ſecundum naturam. Alia eſt ſimilitudo ſecundum repræſentationem in eſſe cognoſcibili, ſicut eſt inter intellectum informatum ſimilitudine hominis, et hominẽ. Dicitur ergo, ꝙ quanto aliquid eſt ſimilius cognoſcenti ſecundũ repræſentationem in eſſe cognoſcibili, tanto eſt magis cognoſcibile, non autẽ quanto eſt ſimilius ſecundũ naturam. Tunc in hoc ſenſu negatur minor, non enim effectus eſt ſimilior cauſæ, ſecundũ hunc modũ, quã obiectum, obiectũ enim habet ſimilitudinem ſpiritualem in ipſa potentia, nõ autẽ operatio.* ¶ *Ad ſecundũ patet quæ ſit mens Philoſophi: ſed ad rationes Phil. reſpondetur inquantum ſunt contra concluſionem veram.* ¶ *Ad primam quidem dicitur primo, ꝙ nõ eſt inconueniens idem obiectum pertinere ad diuerſas potẽtias ſubordinatas, quales ſunt ſenſus particularis, & communis, potentia enim ſuperior habet vniuerſalius obiectum, quam inferior, quia illud obiectũ inferioris potentiæ continet.* ¶ *Dicitur ſecundo quòd ſenſus cõmunis & particularis ſunt quodammodo vna potentia, vt dictum eſt.* ¶ *Ad ſecundũ dicitur, quòd nõ erit proceſſus in infinitũ, ſed erit deuenire ad intellectũ, qui cognoſcit ſuam operationẽ.* ¶ *Ad tertium argumentum negatur ſimilitudo quãtum ad hoc, quia intellectus eſt virtus immaterialis, ſenſus autem eſt materialis. Ad quartũ dicitur, ꝙ minor eſt vera de cognoſcente immediato. Modo dico, ꝙ hoc non eſt cognoſcens immediatũ, ſed potentia, vnde rõ nõ ſequitur.* ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ maior eſt vera de cognoſcente illa vnica potentia, non aũt de cognoſcente pluribus potẽtijs.* ¶ *Ad quintum dicitur, ꝙ differentia diuerſorũ ſenſibilium eſt duplex. Vna quantum ad quod quideſt vtriuſque, & hoc pertinet ad intellectum. Alia quantum ad diuerſam immutationem ſenſus, & hoc pertinet ad ſenſum.* ¶ *Dicitur ſecundo, quòd licet cognoſcatur per intellectum, tamen prius oportet illam per ſenſum cognoſci: vnde negatur conſequentia.*

Senſus particularis, & cõmunis quomodo ſunt idẽ & quomodo non.

Differentia diuerſorum ſenſibilium.

QVAESTIO II.

Vtrum phantaſia ſit motus factus a ſenſu ſecundum actum.

Phantaſia utique erit motus, &c. Tex. CLXI.

Magiſter Chryſoſtomus q. 59. huius libri.

*Q*VAERITVR *Secũdo, Vtrum phantaſia ſit motus factus à ſẽſu ſm̃ actum. Et videtur ꝙ nõ.* ¶ *Primo. Potentia animæ non eſt motus, ſed principiũ motus aut operationis, ſed phantaſia eſt potentia animæ: ergo non eſt motus.* ¶ *Secundo. Non exiſtente ſenſu in actu eſt phantaſia vt patet in dormientibus: ergo non fit à ſenſu in actu.* ¶ *Tertio. Si phantaſia eſſet motus factus à ſenſu in actu, eodẽ modo res apparerent phantaſię & ſenſui exteriori: ſed hoc eſt falſum: ergo &c. Probatur conſequentia, quia motus ſenſus particularis eſſent ab eadem cauſa, ſcilicet ab obiecto ſenſibili quod prius immutaret ſenſum exteriorem, & poſterius phãtaſiam: falſitas conſequentis patet, quia id quod videmus eſſe album in die, phantaſiamur in nocte eſſe nigrum.* ¶ *Quarto. Aliquando phantaſiamur aliquid ꝙ non cadit ſub ſenſu exteriori, ſicut montem aureum: ergo eſt aliquis motus phãtaſia, qui non eſt cauſatus à ſenſu ſecundum*

dum actum: ergo &c. ¶ Quinto. Hoc conuenit oı̃bus põijs interioribus, actus .n. omnium inferiorũ põiarum cauſatur à ſenſu sm̃ actum: ergo illa non eſt conueniens diffinitio phantaſię. ¶ In oppoſitum eſt Philoſ. ¶ Rñdeo. In iſta quęſtione tria ſunt facienda. Primo videndum eſt quid hic diffiniatur. Secundo ponentur aliqua neceſſaria ad diffinitionẽ. Tertio, declarabitur diffinitio. ¶ Quantum ad primum conueniunt oẽs in hoc ꝙ ſi Phil. intendat immediate dare diffinitionem potentię phãtaſiæ: ſupplenda eſt illa diffinitio ſic: phãtaſia eſt motus, ideſt potentia in qua eſt motus factus à ſenſu sm̃ actum. Si aũt intendat diffinire immediate actũ phantaſię, qui eſt phãtaſiari, ꝙ magis ex ꝓceſſu Philoſophi videtur, per diffinitionem actus dat Philoſophus intelligere diffinitionem põię. Nam ſi phantaſiatio eſt motus factus à ſenſu in actu, phantaſia erit põia quæ mouetur à ſenſu sm̃ actum. ¶ Differentia aũt videtur inter S. Tho et quoſdam alios quantum ad põiam quã intẽdit diffinire Phil. Nam videtur velle S. Thom. ꝙ Philoſ. intendat diffinire phantaſiam, quæ eſt potentia diſtincta à cogitatiua, ſiue extimatiua. Dicit enim in fine expoſitionis Vtrum autem iſte motus aliam potentiam requirat quam ſenſitiuam, Philoſophus hic non determinat, ſed videtur, ꝙ cum diuerſitatem actuum diſtinguãtur potentię, & diuerſitas motus requirat diuerſa mobilia, quia quod mouetur non mouet ſeipſum, ſed alterum, neceſſarium videtur, quòd ſit alia potentia phantaſtica, ſiue imaginatiua à ſenſu. Ex quibus dat intelligere quòd nomine phantaſię intendit particularem potentiam interiorem, quę apud ipſum etiã imaginatiua appellatur. In tractatu etiam de potentijs animæ, enumerans potentias ſenſitiuas interiores, dicit: Secunda vis interior eſt phantaſia, quæ eſt motus factus à ſenſu sm̃ actum vt dicitur 3. de anima. ¶ Aliqui autem alij dicunt, ꝙ Phil. dat diffinitionem communem phantaſię, & extimatiuę, & quòd accipit hoc nomen phantaſia tanquam quoddam commune comprehendens ſub ſe phantaſiã proprie dictam, & extimatiuam, ſiue cogitatiuã. Ad quam poſitionem confirmandã duas rationes adducunt. Quarum vna eſt. ¶ Philoſophus dicit animalia agere & pati sm̃ phantaſiam, certum eſt autem animalia non agere sm̃ phantaſiam proprie dictam, quia ſecũdum illam animalia non iudicant aliquod eſſe conueniens, aut nociuum, ſed ſolum ſecundum extimationem, vt etiã dicit S. Th. ergo Phil. non accipit phantaſiã ut contra extimatiuã eſt diſtincta. ¶ Secunda rõ eſt, quia Phil. eſſet diminutus, nullibi .n. determinat de virtute extimatiua: vñ ſi nec in hoc loco de ea determinaret, eſſet valde diminutus. ¶ Sed qa iſta opinio nõ videtur eſſe ad mentem Phil. ideo pro poſitione S. Tho. qui ponit hic diffiniri phantaſiam proprie dictam, occurrit mihi rõ vna, ex verbis Phil. ſumpta. Pro qua ratione ſupponitur primo, ꝙ Phil. accipiat phantaſiã eodem modo à principio: vñ incipit de phãtaſia determinare vſq; ad finem. Tum ex proceſſu ſuo, qa primo declarat quid non ſit. Secundo qd ſit. tum etiam quia vteretur ęquiuocatione in proceſſu non diſtinguendo, & declarãdo quomodo nomine æquiuoco vtatur, qđ nullo modo tanto Philoſ. eſt attribuẽdum. Supponitur ſecundo ꝙ ipſe dicit, Opinionem ſ. diſtingui à phantaſia, quia ad opinionem ſtatim ſequitur paſſio, non aũt ad phantaſiam: ſed ſic nos habemus ſecundum phantaſiã, ſicut ſi eſſemus cõſiderantes in pictura difficilia, & confidentia. ¶ Tunc arguitur ſic. Si per phãtaſiam Philoſophus etiã intelligeret cogitatiuam,

Quid ſub nomine phãtaſiæ diffiniatur a Philoſopho.

Lect. 63.

Tex. 161.

Tex. 48.

Lect. 4.

A tex. 14. vſq; ad ...

Tex. 14.

Pulcra dubitatio.

[illegible] ſeu extimatiuam, tunc phantaſia [illegible] r paſſio in appetitu: quia p [illegible] uitis iudicatur aliquid e [illegible], ut nociuũ ſimiliter etiã p [illegible] in homine de rebus particularibus. Sed oppoſitum dicit Philoſ. vt adductũ eſt, ſcilicet ꝙ ad phantaſiã non ſequitur motus: ergo non debemus nomine phantaſiæ in hoc loco intelligere etiã extimatiuam. ¶ Rationes autem in oppoſitum non difficile eſt ſoluere. ¶ Ad primum quidem dicitur primo, ꝙ duplex eſt potentia ſecundum quam aīal pōt dici agere. Vna ſm̄ quã animali ſimpliciter præſentatur aliquod obiectũ proſequendum, vel fugiendũ: ſicut per viſum repræſentatur aliquod coloratum. Alia ꝑ quam iudicatur de tali re repræſentata, Vtrum ſit conueniens necne, & iſta duo requiruntur ad hoc, vt appetitus moueatur, numquam enim appetitus moueatur niſi à re apprehenſa ſub ratione conuenientis, aut nociui. ¶ Dicitur ſecundo, quòd ſecundum extimatiuam, animalia bruta mouentur, ſicut per potentiam iudicantem aliquid eſſe conueniens, aut nociuum, & imperantem motũ: & de tali modo mouendi non loquitur hic Philoſophus: vnde non eſt ad propoſitum. Sm̄ phantaſiã autem mouentur: ſicut per potentiam repræſentãtem ſimpliciter aliqđ obiectum conueniens, aut nociuũ ad qđ mouentur, & tunc aīalia dicuntur moueri ſm̄ phantaſiã q̃ ſecundum extimatiuã virtutem indicant ſecundum quòd apparet phantaſiæ: & mouentur ad id quod per ipſam eſt apprehenſum, quod quidẽ accidit etiam hominibus quando velatũ eſt iudicium rationis: & de hoc modo mouendi loquitur Philoſophus quod etiam ex verbis Commen. apparet vbi dicit. Et quia ſenſationes finguntur & remanent in animali imaginante poſt abſentiã ſenſibiliũ, in eo modo ſecundum quẽ erãt apud præſentiam ſenſibilium: ideo animal mouetur ab iſtis ſenſationibus ꝑ hac virtutem apud abſentiam ſenſibilium. et poſt pauca. Iſta virtus remanet eodem modo ſecundum quem erat apud præſentiam ſenſibilium, & vniuerſaliter vtilitas ſenſuum apud præſentiam ſenſibiliũ data eſt huic virtuti apud abſentiam ſenſibilium. hæc ibi. Ex quibus verbis habetur primo quòd ideo animalia mouentur ſecundum phantaſiam, q̃a ſenſationes in eis remanent etiã in abſentia ſenſibilium, & per conſequens ꝙ repræſentant obiectũ Habetur ſecundo ꝙ virtus phantaſię tanta eſt in abſentia ſenſibiliũ, quanta eſt virtus ſenſuum exteriorum ad eorum præſentiã. Certum eſt autem ſenſus exteriores non habere virtutem mouẽdi appetitum indicando aliquid eſſe conueniens, aut nociuum, ſed tantum apprehẽdendo, & proponendo obiectũ: ergo eodem modo dicendum eſt de phantaſia. Quantũ ergo ad hunc modũ negatur minor, ſi dicatur ꝙ ſecundum phantaſiam proprie dictam animalia non agant patiantur primo modo. ¶ Ex hac ſolutione tollitur contradictio quæ videtur eſſe in verbis Phil. dum in vno loco dicit ꝙ ſm̄ phantaſiam non patimur, inferius autem dicit animalia multa agere, & pati ſecundum phantaſiam. Dicitur enim ꝙ in primo loco intendit nos non agere aut pati per phantaſiam, tanquã per principalem potentiam iudicantẽ aliquid eſſe conueniens aut nociuum. ¶ Inferius autem intendit animalia agere ſecundum phantaſiam tanquam ſecundum virtutem apprehendentem, & abſolute proponentẽ obiectum: hæc aũt non ſunt contradictoria. ¶ Ad aliam rationẽ dicitur ꝙ Phil. non eſt diminutus. Aut enim quia poſuit illas virtutes ſenſitiuas ſolum, quarum operationes erant omnibus notę, operatio autem cogitatiuę non erat omnibus nota,

Duplex eſt potentia ſecũdum quã animal poteſt dici agens.

Tex. 154.

Quare aīalia hic mouentur ſecũdum phantaſiam.

Tex. 154. Lect. 762.

Exprimitur mens Philoſophi.

nota, ideo non determinauit de illa virtute. Vel forte dicēdum & melius, quòd Phil. determinando de memoria in libro de memoria & reminiſcentia, de intelligere pōtiam extimatiuam. quia ſicut memoria eſt conſeruatiua intentionū inſenſatarum: ita oportet eſſe vnā pōtiam quæ eliciat huiuſmodi intētiones inſenſatas: quę extimatiua dicitur ſiue cogitatiua. Vnde ibi ponit Phil. ꝙ reminiſcentia eſt actus virtutis cogitatiuæ. ¶ Quantū ad ſecundum. Sciendum primo ꝙ phātaſiabile quod eſt obiectum phantaſiæ non cōtinet ſub ſe aliquid præter obiecta ſenſuum exteriorum, vnde non percipit phātaſia niſi quæ ſenſibus exterioribus percipiuntur aut ſecundum totū, aut ſm̄ partem, vt dicit Philoſophus, dum dicit de phantaſia loquens. Sed in his quæ ſentiūtur, & quorum ſenſus eſt. Differt autem à ſenſibus exterioribus, quia illi percipiunt eorum obiecta in eorum tantū pręſentia: phātaſia aūt etiā in eorum abſentia. Ex quo ſequitur oportere prius immutari ſenſus exteriores & ꝑ illos phantaſiā: ad hoc vt obiecta per ſenſus exteriores ad phantaſiā perueniant ſicut lumen ꝑ feneſtras ad penetralia domus ingreditur. ¶ Sciendū ſecūdo, ꝙ motus dupliciter pōt accipi. Vno mō vt eſt actus imperfecti, & exiſtentis in pōtia ad formam, ſicut cum aqua calefit, calefactio quę eſt in aqua eſt actus exiſtentis in potentia ad calorē, dum .n. aqua calefit nō habet calorem, qui eſt terminus motus. Alio mō vt eſt actus perfecti, & exiſtentis in actu per formā, eo modo quo dicimus intelligere eſſe quēdā motum, eſt. n. intelligere actus intelligentis, qui eſt in actu per ſpēm intelligibilem, quæ eſt principium intelligendi. Motus aut qui eſt actus imperfecti dupliciter accipitur. Aliquando.n. accipitur pro receptione formę cum abiectione contrarij, ſicut cū aqua calefit, recipit calorē & amittit frigiditatē. Aliquādo vero pro ſola receptione formæ, & hoc modo dicimus, ꝙ viſus mouetur à viſibili dum eius ſpeciem ſenſibilem recipit. ¶ Sciendum tertio, ꝙ ſenſus aliquando eſt in actu, aliquando eſt in potentia vt ſępius docet Philoſophus. Dicitur tunc ſenſus in potentia qū nō ſentit actualiter, ſicut viſus dormientis. Dicitur aūt ſenſus in actu, qū actualiter ſentit, ſicut dicitur viſus in actu qū actualiter videt. ¶ Quantum ad tertiū. Diffinitio phantaſię eſt iſta vt Philoſophus ponit. Phantaſia eſt motus à ſenſu ſm̄ actū factus. Vbi Phil. actum phantaſię principaliter vt dictum eſt diffinit. In hac autem diffinitione duo ſunt declaranda. ¶ Primum eſt hoc, ꝙ dicitur motus. Pro cuius intelligentia ſciendum eſt ꝙ in operatione phantaſię ſicut in operatione cuiuslibet ſenſus duo concurrunt ſcilicet receptio ſpeciei obiecti, & iudiciū per talem ſpeciem. Ad viſionem enim cōcurrit receptio ſpeciei viſibilis, & iudicium de re viſibili. Per motum ergo phantaſiæ, aut receptionem phantaſmatis, aut iudicium de re phantaſiabili poſſumus intelligere. Si receptionē phantaſmatis intelligamus, tunc motus accipitur prout oīs receptio dicitur motus, non aūt prout motus dicit etiā abiectionē cōtrarij quæ fit ſucceſſiue, & tunc phantaſia eſt motus id eſt receptio rei ſenſatę à ſenſu. Si aūt per motum accipiamus iudicium & operationem phantaſię, vt magis videtur eſſe de mēte Philoſophi, tunc accipitur pro eo quod eſt actus perfecti, prout omnis operatio dicitur motus, non pro actu exiſtentis in pōtia, vnde ſenſus eſt, phantaſia eſt motus, id eſt operatio cauſata à ſenſu ſm̄ actum. ¶ Sm̄ declarandum eſt, factus à ſenſu ſecundum actum. Pro cuius declaratione duo ſunt notanda. Primum ꝙ nomine ſenſus in actu

Quare hic non determinat de memoria.

Tex. 160.

Motus duplex.

Motus qui eſt actus imperfecti dupliciter accipitur.

Tex. 53.

Tex. 160. Diffinitio phantaſiæ.

Quid intelligendū venit nomine ſenſus in actu.

in actu, non ſolum ſenſus exterior hoc lo
co, ſed etiã ſenſus communis accipitur.
Iudicium .n. ſenſus particularis, per ſen
ſum cõem accipit cõplementum. A tali
ergo ſenſu in actu ideſt actualiter ſentiẽ-
te, vel qui fuit actualiter ſentiens, cau-
ſatur operatio phantaſiæ, quia à tali ſen
ſu phantaſma quod eſt principium ope-
rationis phantaſiæ, originem capit, vel
etiã à ſenſu cauſatur receptio, ſicut paſ-
ſio cauſatur ab agente in paſſum ſm̃ pri-
mã expoſitionem. Secundo notandum ꝙ
operationẽ ſenſus interioris cauſari à ſen
ſu exteriori, eſt cõe omni ſenſui interio-
ri: ſed cauſari illã immediate à ſẽſu ex-
teriori ſecundum actum: ſub ſenſu exte-
riori comprehendendo etiã ſenſum com-
munẽ, & hoc eſt propriũ phantaſię, &
ideo motus phãtaſię eſt ſimilis motui ſen
ſus exterioris quantũ ad ea quæ cogno-
ſcuntur. Per phantaſiã .n. cognoſcũtur
ea quæ ſenſibus exterioribus cognoſcun-
tur, & eodem modo ideſt indiuidualiter,
per alios aũt ſenſus cognoſcuntur etiã il
la quę ſenſibus exterioribus non cogno-
ſcuntur, ſicut amicitia & huiuſmodi, vt
plenius in quæſtione ſequenti manifeſta-
bitur. Oportet ergo intelligere diffini-
tionẽ operationis phantaſiæ, ꝙ eſt motus
Tex. 160. à ſenſu ſm̃ actũ factus, ſcilicet immedia-
te. ¶ His declaratis ꝓbanda eſt hęc con
cluſio ratione Phil. In qua ratione ſup-
ponitur primo ꝙ phantaſia ideſt opera-
tio phantaſię eſt quidã motus, & eſt tan
tum eorum quorum eſt ſenſus, ſicut enim
ſenſus exterior mouetur à ſenſibilibus,
ita phantaſia à ſenſu. Supponitur ſecun-
do, ꝙ ab actu ſenſus contingit quendam
motum fieri. Nam ab eo ꝙ mouetur cõ
Tex. 41. tingit aliquid aliud moueri. Eſt .n. du-
plex mouens, vt dicitur 8. Phyſ. ſcilicet
mouens immobile, & mouens motum, ſẽ
ſus aũt à ſenſibili mouetur. Supponit
tertio quòd motus cauſatus à ſenſu eſt ſi-
milis ſenſui. Probatur, qa oẽ agens agit
ſibi ſimile. ¶ Ex iſtis arguitur ſic. Eſt ali
quis motus cauſatus à ſenſu ſm̃ actũ, ſed
non põt eſſe alius motus factus à ſenſu,
quã motus phantaſiæ: ergo motus phan-
taſiæ eſt motus factus à ſenſu ſm̃ actum.
conſequentia nota cum maiori. Proba-
tur minor. Tantum ille motus eſt factus
à ſenſu in actu, qui eſt ſimilis actui ſen-
ſus, patet ex tertio ſuppoſito: ſed tantũ
motus phantaſię eſt talis, dictũ eſt .n. in
primo ſuppoſito ꝙ phantaſia eſt tm̃ eorũ
quorum eſt ſenſus exterior: alij aũt ſunt
etiã eorũ quorũ non eſt ſenſus: ergo &c. Soluuntur rationes in oppoſitum.
¶ Ad rationes in oppoſitũ rñdetur. Ad
primũ dicitur primo ꝙ non diffinitur hic
phantaſia in immediate ſed actus eius.
¶ Dicitur ſecundo, ꝙ ſi diffiniatur poten
tia illa, eſt prædicatio non eſſentialis, ſed
effectus de cauſa: & eſt ſenſus, phãtaſia
eſt motus, ideſt eſt potentia in qua eſt
motus. ¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ ſic eſt
intelligendum. Phantaſia eſt motus fa-
ctus à ſenſu ſecundũ actum, qui ſcilicet
eſt in actu vel q fuit in actu, vnde in dor
mientibus licet non ſit ſenſus in actu fuit
tñ dum vigilarent. ¶ Ad tertiũ dicitur
primo, ꝙ res apparent ſenſui, & phan-
taſię eodem modo cõi, ideſt indiuiduali-
ter. ¶ Dicitur ſecundo ꝙ conſequentia
falſa eſt quantũ ad modũ particularem.
Ad ꝓbationem dicitur, quòd licet actus
ſenſus, & phantaſię ſint ab eadem cauſa
cauſati, ſcilicet ab obiecto, nõ tamen eo-
dem modo, quia actus ſenſus eſt ab obie-
cto immediate, actus aũt phantaſię me-
diate: quanto autem aliquid elongatur à
cauſa, tanto minus recipit ſimilitudinem
cauſæ. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ nihil ca
dit ſub phantaſia quod non fuerit ſub ſen
ſu, aut ſm̃ ſe totũ, aut ſecundum partes:
mõs enim aureus, licet non fuerit ſub ſen
ſu ſecundum ſe totum, fuit tamen ſecun-
dum partes: ſed dum aliquis vidit mõtẽ,
&

& vidit aurum. ¶ *Ad quintum negatur aſſumptum. Ad probationem dicitur, ꝙ licet omnis actus interiorum potẽtiarum cauſetur à ſenſu exteriori, non tamen omnis ab illo cauſatur immediate: ſed ſolus actus phantaſiæ, ut dictum eſt.*

QVAESTIO III.

Vtrum ſint tantum quatuor vires interiores.

De phantaſia quidem igitur quid eſt &c. Tex. CLXII.

Solutur rationes oppoſitæ

QVAERITVR *tertio, Vtrum ſint tãtũ quatuor uires interiores. Et videtur quòd nõ.* ¶ *Primo. Quia Auicenna in ſuo libro de aĩa ponit quinq;.* ¶ *Secundo. Iuxta doctrinã S. T. alia eſt põia quæ recipit, & alia q̃ cõſeruat, ſed phãtaſia recipit phãtaſmata, ergo illa q̃ cõſeruat phãtaſmata, erit alia à phantaſia, et per conſequẽs erunt plures quã quatuor.* ¶ *Reſpõdeo.* (1. p. q. 78. art. 4.)

Ordo quæſiti.

In iſta quæſtione tria ſunt facienda. Primo enim ponẽtur aliqua neceſſaria ad declarationẽ quæſiti. Secũdo declarabitur quę ſint põiæ ſenſitiuæ interiores. Tertio oſtendetur quæ ſint organa illarũ potentiarum. ¶ *Sciendum primo, ꝙ ad vitam animalis perfecti requiritur ꝙ nõ ſolum rem ad præſentiam ſenſibilis apprehendat, ſed etiã in eius abſentia, alioquin animal cum aliquã ſequatur apprehenſionẽ non moueretur ad abſens.* ¶ *Sciendũ ſecundo, ꝙ animal non ſolum propter delectabile, & contriſtabile ſecundum ſenſũ mouetur, ſed etiam propter alias vtilitates, aut nocumenta aliqua quærit aut fugit, ſicut ouis venientem lupum videns fugit, non quia indecentiam coloris, et figuræ horreat, ſed tanquam inimicum ſuæ naturæ.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ eorũ quæ ſenſibus interioribus percipiuntur: quædam dicuntur formæ ſenſatæ, quædã formæ inſenſatæ: formæ ſenſatæ vocãtur ſenſibilia propria & cõmunia, quæ ſenſibus exterioribus cognoſcuntur, formæ inſenſatæ ſunt proprietates coniunctæ, quę ſenſibus exterioribus non apprehenduntur, & ſunt bonitas, malitia, odiũ, et ſimilia.*

Senſibus interioribus formę senſatæ & inſenſatę percipiuntur.

¶ *Sciẽdũ quarto ſm̃ S. Tho. ꝙ in corporalibus bene recipere, et bene conſeruare reducuntur ad diuerſa principia. Nã humida bene recipiunt, & male retinẽt, ſicca vero econuerſo cum difficultate recipiunt, ſed bene retinent, vnde ad hoc vt aliqua uirtus ſit bene receptiua, dominium humiditatis ſupra ſiccitatẽ in complexione organi requiritur, ad hoc autẽ vt uirtus ſit bene conſeruatiua in organo eius, dominiũ ſiccitatis ſupra humiditatẽ exigitur.* ¶ *Ex quibus omnibus ſequitur primo oportere eſſe ĩ animali aliquas potẽtias apprehendẽtes rem in ipſius abſentia, cum principiũ operationis vitalis ſit aliqua potentia. Sequitur ſecundo nõ tãtum ſufficere potentiam quæ recipiat formas ſenſatas, ſed etiam oportere eſſe potentiam receptiuam formarum inſenſatarum. Sequitur tertio bene potentiã receptiuam debere diſtingui à potentia bene conſeruatiua, cum recipere. & conſeruare reducantur ad diuerſa principia.* (1. parte q. 78 ar. 4.)

Quatuor ſũt ſenſus interiores 3. de anima commen & Sanctus Thom. 1. parte q. 78 art 4 & in opus. de potent.

¶ *Quantũ ad ſecundũ, diſſentiunt Cõmẽ. & S. Th. ab Auicenna & Alberto. Secundum Cõmen. & S. Tho. ſunt quatuor, ſcilicet ſenſus communis, imaginatiua, quæ et alio nomine dicitur phantaſia, cogitatiua, & memoratiua.* ¶ *Senſus communis eſt virtus bene receptiua formarum ſenſatarum, cuius eſt cognoſcere operationes ſenſuum exteriorũ, & ponere differentiã inter ſenſibilia diuerſorum*

ſorum ſenſuum, et hic ſenſus non conſeruat ſpecies ſenſatas, ſaltem per longum tempus. ¶ Imaginatiua ſiue phantaſia eſt virtus conſeruatiua ſpecierum ſenſatarum, cuius eſt phantaſmata intellectui præſentare, componereq; formas imaginatas vt formam montis, & formam auri in imaginatione ipſa, ſicq; montem aureum conſtituere. Iſta virtus ad duo diſponitur ſecundũ Alber. Primo ad ſcientias mathematicas, vnde qui ſubtilẽ habet intellectum, & cum hoc imaginatiue organum bene diſpoſitũ habet, proficiunt multum in mathematicis. Secundo diſponit ad prophetiam. Qui .n. cum intellectus bonitate bonam habent imaginaginationẽ duabus conditionibus obſeruatis, efficiũtur prophetæ. Prima eſt vt ſolitarij ſint, & motibus ſenſuũ abſtracti: quia multus motus ſenſuũ, ſuo tumultu impedit in iſtis effectus corporum cæleſtium manifeſtari. Secunda eſt vt à cura carnis, & delitijs corporis abſtrahantur, cura enim carnis, delitiæ, ſolicitudines, multique actus humani occupant animã ut impreſſiones cęleſtes pcipere nequeãt. Nam propter vnionẽ potentiarũ in anima, quando intenditur operatio vnius potentię, alterius potentię actus impeditur. ¶ Extimatiua quæ in homine dicitur cogitatiua, eſt virtus cuius eſt elicere, & recipere intentiones inſenſatas ex ſẽſatis, puta amicitiæ, inimicitiæ, & huiuſmodi, non quidem in vniuerſali ſecundũ Albertum, ſed in particulari, accipit enim illas in hac imagine & in illa. Huic uirtuti conuenit primo cognoſcere intentiones indiuiduales omniũ prædicamentorũ ſecundum Cõmen. non quidẽ quia omnes cognoſcat, ſed qa de omnibus aliquid cognoſcit. Secundo habet componere formam intentionis cum ſuo idolo, ſicut cũ animal vidit album, cogitatiua componit formam albi cum viſione, & recordatur animal album ſe vidiſſe, componit etiam intentiones cum intentionibus, puta inimicum cum filiatione, vt patet cum ouis filij ſui lupum iudicat inimicum. Tertio cum fuerit cogitatiua coniuncta cum imaginatiua, et memoratiua repręſentat aliquod indiuiduum nunquã apprehenſum à cogitante, ſicut cum cogito ætatẽ Sor. & eius ægritudinẽ aliaſque circunſtantias, & cogito alios homines ex eadem ægritudine mortuos, conſequẽter iudico iſtũ eſſe moriturũ, & iſtud pertinet ad experimẽtum quod Sanctus Tho. in 1. Metha. attribuit cogitatiuæ. Quarto iſta virtus in homine de particularibus ratiotinatur, ſicut intellectus de vniuerſalibus. Item eius eſt ſyllogiſmũ expoſitorium, proportioneſque ſingulares formare. ¶ Iſta uirtus ab imaginatiua ſecundum Alber. eſt diſtincta Primo quia ad imaginem rei ſolam, nõ ſequitur motus miſericordiæ, uel triſtitię pſequutionis, aut fugę, ad extimationẽ autẽ aliquod iſtorum cõſequitur. Secundo quia extimatiua eſt magis actiua, quam imaginatiua, qm̃ intentiones elicere, eſt magis agere quã ſpeculari imagines tãtum. Tertio qa extimatiua eſt motiua per hoc quòd determinat ad quid moueri debeat animal, & quid fugere, non autem imaginatiua. ¶ Sciendũ tamen, ꝙ licet ſit eadem potentia quæ dicitur in homine cogitatiua, & in brutis extimatiua, quantum ad oprationes, tamen aliquam sm̃ S. Th. differentiam habẽt. Primo quia bruta illas intentiones inſenſatas ſolum naturali quodam inſtinctu percipiunt, homo autem quodã diſcurſu, unde in homine dicitur ratio particularis Secundo quia cogitatiua in homine eo quòd ſimul eſt cũ intellectiua, indiuiduum ut ſub natura cõmuni cõtinetur, agnoſcit, cognoſcit enim hunc hominẽ inquantũ eſt hic hõ: extimatiua aũt alicuius operationis terminus ẽ, aut prin-

Tract. 3. c. 1.

Tract. 1. c. 2.

Lect. 1.

Tract. 1. c. 1

Quomodo differant cogitatiua, & extimatiua.

In opuſculo de potentijs animæ, vide D. Tho.

ans p... ... am, ouis enim cognoſcit hunc ag... ... quantum eſt hic agnus, ſed inquantum eſt lactabilis. ¶ *Virtus memoratiua eſt quæ ſpecies inſenſatas conſeruat, & etiam ſenſatas ſecundum Comment. Quantum ad iſtam virtutem homo ab alijs animalibus in modo operandi differt. Bruta enim habent memoriam in ſubita recordatione præteritorum, homo aũt ultra hoc habet reminiſcentiam, quaſi ſyllogiſtice inquirendo præteritorũ memoriam ſecundum intentiones indiuiduales.* ¶ *Hæc eſt opinio Cõm. et S. Th. circa quã duo occurrunt dubia.* ¶ *Primum eſt: quia de cogitatiua dictum eſt ꝙ eius eſt intentiones inſenſatas elicere. Contra. Sequeretur .n. ꝙ ſentire eſſet agere, & ꝙ virtus ſenſitiua nõ informata ſimilitudine rei ſenſibilis operationem haberet, quæ ſunt contra mentem Philoſo. dicentis, ꝙ ſentire in quodã pati conſiſtit, et quòd oportet ex ſenſu et ſenſibili effici vnum ſcilicet per ſimilitudinẽ ſenſibilis receptam in ſenſu. Probatur conſequẽtia quo ad primã quidẽ partẽ, quia vt dictũ eſt elicere ẽ agere: quo ad ſecũdã uero, qa quod abſtrahit vnũ ab altero, non habet illud in ſe dum abſtrahit, niſi ex ſe abſtraheret: ergo ſi habet cogitatiua elicere tãtum ſpecies inſenſatas ex ſenſatis, dũ elicit non habet illas in ſe, & per conſequẽs ſine ſimilitudine exiſtẽte in ſe operatur.* ¶ *Secundũ dubium eſt: quia dictum eſt cogitatiuã cognoſcere ſigulare ut ſub nã vniuerſali continetur. Cõtra. Sequeretur .n. ꝙ cogitatiua cognoſceret uniuerſale, hoc eſt contra Philoſ. ergo &c. Probatur conſequentia. Cognoſcens vnũ vt habet relationem ad alterũ, cognoſcit & alterũ, relatio .n. nõ cognoſcitur niſi cogitis terminus: ergo ſi cogitatiua cognoſcit particulare vt habet reſpectũ ad naturã vniuerſalẽ tanq contẽtũ ſub natura vniuerſali, etiã uniuerſale cognoſcet.* ¶ *Ad primũ dicitur primo, ꝙ argumẽtũ ſupponit cogitatiuã tñ intẽtiones inſenſatas elicere, reſque ſenſatas nõ cognoſcere, quod tamen eſt falſum. Nam quicquid poteſt virtus inferior, poteſt virtus ſuperior & nobiliori modo, vnde cum phantaſia cognoſcat res ſenſibiles, etiã cogitatiua quę eſt nobilior, illud poterit.* ¶ *Dico ſecundo, ꝙ conſequentia eſt falſa. Ad probationem dicitur ꝙ elicere nõ eſt agere, ſed operari, ſicut videre. Potentia enim extimatiua ſimilitudinẽ rerum ſenſatarum primo recipit, deinde intentiones, inquantum immutata eſt à re ſenſibili, elicit, per cuius ſimilitudinẽ, in ipſa re ſenſibili intẽtiones ſenſatas adinuenit.* ¶ *Ad ſecũdã probationẽ dicitur, ꝙ licet cogitatiua dũ huiuſmodi intentiones elicit, non habeat ſimilitudinem quæ illarũ ... intentionum ſit repræſentatiua, habet tamen ſimilitudinẽ rei ſenſibilis, à phantaſmate in cogitatiua cauſatã, per quam ſimilitudinem ex re ſenſibili cognita, illas intentiones inſenſatas elicit.* ¶ *Ad sñt dubiũ poteſt dupliciter reſponderi.* ¶ *Primo dicitur, quòd illa propoſitio. Cogitatiua cognoſcit indiuiduũ, vt ſub natura vniuerſali continetur, duplicem ſenſum habere poteſt. Vnus eſt, ꝙ cogitatiua relationem inter indiuiduũ & naturã vniuerſalẽ cognoſcit, indiuiduumq; illius naturę indiuiduum eſſe deprehendit, in quo ſenſu procedit argumentum, & iſte non eſt ſenſus Cõmen. & S. Th. Alius ſenſus eſt ꝙ cognoſcit omnẽ naturam exiſtentem in indiuiduo, per quam eſt indiuiduũ illius naturæ vniuerſalis, non tñ ꝙ relationẽ vnius cognoſcat ad alterũ, et iſte eſt verus ſenſus, cõtra quẽ non procedit argumentum.* ¶ *Rñdetur ſecũdo ꝙ proprie loquendo, operatio ſẽſitiua nõ eſt p... cõpoſiti, vnde ſenſus illius propoſitionis eſt, ꝙ homo p cogitatiuã cognoſcit indiuiduum ut ſtat ſub natura vniuerſali, nõ ꝙ nãm vniuerſilem*

Lect. 6

Tract. 10 Tex. 51.

Quomodo ... ſcrãm ... ...

2. Phyſ. tex. 47. & S. Th. vt ſup.

Cogitatiuã indiuiduũ cognoſcere dupliciter intelligi poteſt.

uerſalem per cogitatiuam cognoſcat: ſed quia per intellectum cognoſcit naturam vniuerſalem, et per cogitatiuam indiuiduũ vt ſub natura uniuerſali continetur, ſic ꝙ unus homo cognoſcit relationem in diuidui ad naturã vniuerſalem, ſed per intellectum cognoſcit vnũ extremũ, et alterum per cogitatiuam. Prima tamen reſponſio eſt melior. 6. naturalium. ¶ *Auicēna autem 6. naturalium poſuit quinque potentias, ſcilicet ſenſum cõmunem, phantaſiam, imaginatiuam quæ cõponit formas ſenſatas adinuicem, extimatiuam, & memoratiuam. Sed quia S. Tho. ponit phantaſiam poſſe illas formas ſenſatas cõponere adinuicem, ideo apud ipſum imaginatiuam aliam potentiam à phantaſia ponere non* 2. tra 4. c. 7 *oportet.* ¶ *Albertus quoq; poſuit quinque hoc ordine, ſcilicet ſenſum cõmunẽ, imaginatiuam, extimatiuam, phantaſiã, et memoratiuã, et ponit ꝙ phantaſia hẽt componere imagines cum intentionibus, & intẽtiones adinuicem, ſicut ꝙ hoc dulce eſt delectabile, & ꝙ hoc delectabile ſecundum ſenſum eſt nociuũ. Vnde S. Th. & Comen. ab Alb. differunt, quia Alb. ponit vnam potentiam, quam phãtaſiam vocat, qua animal v[illegible]u eſſe tale, et aliud tale, & hoc non eſſe [illegible]ud, di[illegible]icat. Hęc autem S. Tho. p[illegible]tẽtiæ attribuit extimatiuæ. Vnde ponitur hæc conclusio ſecundum mentem S. Tho.* ¶ *Senſus interiores ſunt tantum quatuor. Probatur. Tot ſunt potentiæ interiores, quot ad vitã animalis perfecti ſunt neceſſariæ, ſed tãtum quatuor ſunt neceſſariæ: ergo &c. Probatur minor. Animali neceſſe eſt apprehendere ſpecies ſenſatas, & hoc fit per ſenſum cõmunem. Illi etiã eſt neceſſe ſpecies ſenſatas conſeruare, & illas adinuicem componere, & hoc fit per imaginatiuam: neceſſe eſt etiam animali recipere ſpecies inſenſatas, & illas adinuicẽ, & cum rebus ſenſatis cõponere, & hoc fit per extimatiuam: habet etiam conſeruare, & hoc fit per memoratiuã, & pluribus non indiget animal: ergo &c.*

¶ *Quantum ad tertium ſciendum, ꝙ cerebrũ animaliũ in tres partes, qui dicuntur tres uentriculi cerebri, eſt diuiſum, et ſunt tres cellulæ. Quarum vna eſt in anteriori parte capitis. Altera circa medietatem. Tertia in poſteriori capitis parte.* ¶ *Sciendum vlterius ꝙ differentia videtur inter medicos, & Ariſto. quia videtur velle Ariſto. in de ſenſu & ſenſato, et in de partibus animalium, ꝙ cor ſit organum ſenſus cõmunis, medici vero cerebrum. Sed forte poſuit illud Philoſ. volens intelligere, ꝙ ſenſus cõmunis primo originatur à corde, licet ſubiectiue ſit in cerebro.* ¶ *Suppoſito ergo ꝙ omnes ſenſus interiores ſint in cerebro, Diuidunt Commen. & S. Th. primam celulam capitis in duas partes. In parte quidem anteriori illius primę cellulæ ponũt ſenſum* Quę ſint organa ſenſuũ interiorũ. *communẽ. In parte uero poſteriori eiuſdẽ ponunt imaginatiuam. Quæ potẽtiæ ideo in eadem cellula collocantur, quia cũ imperfectiores ĩ ſuis operationibus ſint, pauciori quantitate ſpirituũ ad perficiẽdum ſuas operationes indigent. Extimatiuã, ſiue cogitatiuam ponũt in media cellula capitis. Memoratiuam autẽ in poſteriori cellula.* ¶ *Qui autem ponunt quinq; potentias, diuidũt mediam cellulam capitis in duas partes, dicuntq; ꝙ ſenſus communis eſt in prima parte primæ cellulæ. In ſecunda eſt phãtaſia ſecundũ Auicennam, ſiue ſecundum Alber extimatiua.* 6. naturaliũ Tra. 4 c. 7. 8. *In prima parte ſecundæ cellulę eſt imaginatiua. In ſecunda vero parte eſt extimatiua ſm̃ Auicennã, phantaſia vero ſecundum Alber. In poſteriori cellula ponunt memoratiuam.* ¶ *Sed quærit Alb.* Tra. 4. cap *Vtrum omnibus animalibus ĩſint omnes iſtę potentię.* ¶ *Ad quod reſpõdet quòd non, ſed ꝙ in oĩbus ſunt tres, ſcilicet ſenſus* An oĩbus aĩalibus oẽs inſint pōtẽ interiores.

ſus communis, imaginatiua, & extimatiua, animalibus autē perfectis inſunt omnes. Alij autē dicunt, ꝙ animalia imperfecta nullam iſtarum virtutum habent. ¶ *Ad rationes in oppoſitum patet ex dictis.* ¶ *Ad primum quidem dicitur, quòd Sanctus Tho. nō tenet in hoc opinionem Auicennę.* ¶ *Ad ſecūdum dicitur, quòd phantaſia conſeruat res ſenſatas, ſenſus autem communis recipit.*

QVAESTIO IIII.

Vtrum intellectus ſit aliquod ens actu, an magis ſit pura potentia.

Quare neq; ipſius eſſe naturā neq; vnam &c. Tex. V.

Lege Caie. Card. ſ hoc lib. 3. de aīa cap. 1.

QVAERITVR *quarto Vtrū intellectus ſit aliquod ens actu, an magis ſit pura potētia. Et uidetur quòd nō ſit ens actu.* ¶ *Primo. Q̄d eſt ratio recipiendi omnē entitatē, debet eſſe denudatum ab omni entitate. Sed intellectus eſt animæ ratio recipiendi omnē entitatē: ergo &c. maior eſt de mēte Philoſ. 3. de anima, quia recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti. minor eſt etiam Philoſ. in eodem tex. vbi dicit, neceſſe eſt vtique quoniā oīa intelligit etc.* (Tex. 4.) ¶ *Secūdo. Si intellectus eſſet ens in actu, tunc nulla eſſet differētia inter intellectū & ſenſum. Sed hoc videtur eſſe contra mentem Philoſo. intendentis ponere aliquid propriū intellectui, dum dicit, ꝙ intellectus eſt pura potentia: ergo &c. conſequētia probatur, quia ſicut ponis intellectum eſſe aliquod ens actu, et eſſe in potentia ad intelligibilia, ita sēſus eſt aliq̄d ens actu, & eſt in potentia ad ſenſibilia.* (Tex. 5. Et 5. huius lib.) ¶ *Tertio. Si eſſet ens actu, aut eſſet forma materialis, aut intelligibilis. Sed non eſt forma materialis, neque intelligibilis: ergo &c. cōſequentia nota cum maiori, quia omnis forma aut materialis eſt, aut intelligibilis. Minor uero probatur auctoritate Cōmen. vbi dicit ꝙ intellectus nullam habet naturam & eſſentiam, qua cōſtituatur ſecundum quòd eſt materialis, niſi naturam poſſibilitatis, cū denudetur ab omnibus formis materialibus, & intelligibilibus.* (Concluſio 5. huius lib.) ¶ *Quarto. Eſt auctoritas Philoſophi dicētis, quare neque ipſius eſt eſſe naturam, neq; vnam. et inferius dicit, intellectum nihil eſſe eorū, quæ ſunt ante intelligere.* (Tex. 5. huius lib.) ¶ *Reſpondeo. Ad euidentiā iſtius difficultatis, Primo ſunt aliqua pręmittenda. Secundo ponētur concluſiones.* ¶ *Sciendū itaq; primo, ꝙ ſicut res quælibet, & propriā naturam habet, & propriam intelligibilitatē, ita et in duplici rerum ordine collocari poteſt. Inquantū .n. propriam naturam habet, quia videlicet eſt homo, aut equus, aut lapis, aut aliq̄d huiuſmodi, in ordine, & genere entiū collocatur. Inquantū vero intelligibilis eſt, ad ordinē, et genus intelligibiliū ſpectat.* ¶ *Sciendū ſecundo quòd licet potentia, & actus illi oppoſitus, vni ſimul conuenire non poſſint (nō poteſt enim aliquid ſecundum idem, ſimul eſſe potētia album, & actu albū) non inconuenit tamen aliq̄d eſſe vno modo actu, alio vero modo potentia, paries enim niger eſt actu paries, & potentia albus.* ¶ *Sciendū tertio, ꝙ aliquid eſſe potentiā purā in genere intelligibilium, dupliciter accipi poteſt. Vno modo in ordine ad formas intelligibiles, quia videlicet nullā formarum intelligibilium ſibi connaturalem habet, ſed omnes recipere poteſt, ſicut in genere entiū, materia prima, pura potentia dicitur, q̄a nullam ī ſui natura formā habet, ſed omnium per aliquam tranſmutationē eſt ca*

Dupliciter accipi poteſt aliquid eſſe purā pōtiam in genere intelligibiliū.

pax. Alio modo in ordine ad actũ intelligendi, quia uidelicet nullum actũ intelligendi ſibi congenitum habet & connaturalem, ſed habet naturã vt omnia poſ-
Cõcluſio 1. *ſit intelligere. ¶ Quantũ ad ſecundum, ſit hæc prima concluſio. Intellectus poſſibilis nõ eſt pura potentia in genere entium, ſed eſt ens actu, immo actus. Probatur. ¶ Primo. Omnis animæ uirtus, et potentia eſt actus: ſed intellectus poſſibilis eſt animæ virtus & potentia: ergo eſt actus. Maior probatur, quia potentia animæ aut eſt ipſa anima, aut accidẽs eius, vt patet ex varijs opinionibus de poten-*
2. huius. Tex. 27. *tijs aĩæ. Quomodocunq; aũt dicatur, conſtat quòd eſt actus quidã. Minor uero eſt*
3. huius. Commẽt. 4. *Philoſ. ubi intellectum potentiam animę vocat. Cõmen. quoq; ait. Neceſſe eſt ponere in anima rationali has duas virtutes, ſcilicet virtutem actionis, & virtutẽ paſſionis, per virtutem aũt paſſionis, intellectum materialem, quem intellectum poſſibilem dicimus, intelligit. ¶ Secũdo. Quod eſt alteri ratio, & principiũ operandi, eſt actus & forma, intellectus poſſibilis eſt animæ ratio operandi, ideſt intelligendi, ergo eſt actus. Patet maior, quia vnumquodq; per ſuã formam ope-*
Tex. 1. & 5. *ratur. Minor vero eſt Philoſ. De parte*
In hoc lib. tex. 1. *autem aĩæ qua intelligit & ſapit &, Di-*
Tex. 5. *co aũt intellectum quo opinatur, & intel-*
Intellectus eſt pura potentia in ordine ad formas intelligibiles. *ligit anima. ¶ Secunda concluſio eſt. Intellectus in ordine ad formas intelligibiles eſt pura potentia. Probatur. Quod in genere intelligibiliũ ĩ ſui natura nullã intelligibilẽ formã habet, in illo genere ẽ pura potẽtia. Sed intellectus poſſibilis eſt huiuſmodi: ergo etc. Maior patet ex cõparatione purę potentiæ in genere intelligibilium, ad purã potentiã in genere entium. Nam et in genere entium, illud dicitur pura põtia, quod nullã in ſui naturã*
Tex. 5. *formã habet. Minor uero eſt Philoſophi dicentis. Neq; ipſius eſt eſſe naturã, ne que unam, niſi quòd poſſibilis ẽ uocatus. & inferius ſubdit. Itaque animę intellectus nihil eſt actu eorũ, quę ſunt ante intelligere. Probatur etiam ratione Phil. Omne quod eſt in potentia ad aliquid, & ſuſceptiuum eius, caret eo, ſicut pupilla quæ eſt in potentia ad colores, & ipſorũ ſuſceptiua, omni colore caret. Sed intellectus poſſibilis eſt in potentia ad formas intellectuales, & eſt earũ ſuſceptiuus, ergo omnibus illis in ſui natura caret.*

¶ Præterea. Si intellectus noſter aliquã formã de numero earũ, quarũ eſt cognoſcitiuus, ſibi connaturalem haberet, ab aliarum cognitione prohiberetur. Intus enim apparens, inquit Philoſ., prohi- Tex. 4.
bebit extraneum, & obſtruet, ſicut apparet in ſenſu guſtus. Si enim amaro humore, fuerit lingua reſperſa, omnia ſibi videntur amara, hoc autem experimur falſum eſſe: ergo &c. ¶ Patet & concluſio hæc ex uerbis Auerois. Dicit enim ꝙ Cõmen. 4.
demonſtratio Ariſto. fundatur ſuper iſtis duabus propoſitionibus, Quarũ vna eſt, quòd iſta ſubſtãtia recipit omnes formas materiales. Secunda eſt, ꝙ omne recipiẽs debet eſſe denudatũ à natura recepti. Ex his .n. duobus ſequitur, ꝙ iſta ſubſtantia quę dicitur intellectus materialis nullam habeat in ſui natura de formis materiali-
bus. ¶ Vbi aduertendũ eſt, ꝙ cum dici- Quid nomine formę intelligibilis accipiendũ eſt.
mus intellectum poſſibilẽ nullam formã intelligibilẽ ſibi connaturalẽ habere, nomine formæ intelligibilis non intendimus abſolute omnẽ formam, & naturam quæ intelligi põt ſignificare, nam & intellectus ipſe eſt forma, & actus quidã, qui intelligi perfecte põt, ſaltem à ſubſtãtijs ſeparatis, ſed formã, & naturam intelligibilem corpoream et materialẽ. Quidditas enim materialis eſt intellectus noſtri proportionatum obiectũ, & ipſe omnis quidditatis materialis ẽ ſuſceptiuus, & iccirco nullã habeat in ſui natura qd-

ditatem materialẽ neceſſe eſt, ne ab aliarum cognitione prohibeatur. Propterea demonſtrationẽ Ariſt. inquit Cõmen. ſuper hac propoſitione fundari, ꝙ iſta ſubſtantia recipit oẽs formas materiales, & concludi ait ꝙ iſta ſubſtantia quæ dicitur intellectus materialis, nullã habeat in ſui natura de formis materialibus iſtis. ¶ Sequitur ex hoc quòd cum dicimus intellectum poſſibilem eſſe puram potentiam in genere intelligibiliũ, intẽdimus non de genere intelligibiliũ abſolute, ſed in ordine ad proprium obiectũ. Eſt enim ſenſus, ꝙ intellectus nullam materialiũ rerum, quę noſtræ intellectionis obiecta sũt propria, neque ſecundũ eſſe immateriale & intelligibile ſibi connaturalem habet, ſed eſt earum omniũ receptiuus, licet in ſe actus quidã intelligibilis ſit. Et hoc eſt qđ Philoſo. proprie hoc loco intendit. Vnde & In hoc lib. Cap. 2. tra. 3 *Alber. ait, quòd intellectus poſſibilis & eſt intellectus, & eſt poſſibilis: per hoc ꝙ eſt intellectus, eſt determinatus ad naturam incorpoream, et eſt ens talis naturę, per hoc aũt ꝙ eſt poſſibilis reſpectu omnium, oportet ꝙ priuetur omniũ formis, quæ potentia ſunt in ipſo, quæ ſunt ſcilicet formæ materiales. ¶ Põt etiã dici, quòd ſicut quia materia in genere entiũ eſt pura potentia, & ideo non poteſt intelligi niſi per analogiam ad formam, vt* Tex. 69. *1. Phyſi. dicitur, ita, quia intellectus noſter eſt pura pòia in genere ĩtelligibiliũ, ideo inquantum eſt talis pura potẽtia nõ poteſt à quocũque intellectu intelligi niſi in ordine ad formã intelligibilẽ, cuius eſt ſuſceptiuus, licet inquãtũ in genere entiũ eſt actus, per ſe intelligi ſaltem ab imma terialibus ſubſtãtijs poſſit. ¶ Tertia con*In ordine ad actum intelligẽdi eſt pura potentia. *cluſio eſt. In ordine ad actũ intelligendi etiam intellectus poſſibilis eſt in genere intelligibiliũ pura pòia. Probatur. Intellectus qui nullũ actum intelligendi cõnaturalem habet, & congenitũ, eſt hoc modo pura potentia in genere intelligibiliũ. Sicut enim, quia nullã formam intelligibilem ſibi cõnaturalem habet, dicitur pura potentia in ordine ad formam intellectualem, ita ſi nullũ actum intelligẽdi ſibi habeat cõnaturalem, dicetur in ordine ad actum intelligendi pura potentia, tanquam ſcilicet nullum ſibi cõnaturalẽ habens, & omniũ ſuſceptiuus exiſtẽs. Sed intellectus noſter nullũ actum intelligẽdi ad res materiales terminatũ ſibi congenitum, & connaturalem habet. Nã cum non poſſit exire in actum intelligendi, niſi ſpecie rei intelligibilis informetur, ſi nullam intelligibilem ſpeciẽ rerum materialium ſibi connaturalẽ habet, vt oſtendimus, neq; aliquẽ actũ intelligendi ad eas terminatũ ſibi cõnaturalẽ habebit: ergo &c. Qũo autẽ ſeipſum poſſit intelligere, inferius oñdetur. ¶ Ad rõnes in oppoſitum reſpõdetur. Ad primã .n. dicitur primo ꝙ illa propoſitio, recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti, sm̃ doct. S. Tho. ver. q. 22. ar. 1. ad octauũ, fallit in potentijs quę habent obm̃ vniuerſale idеſt quarũ obiectũ adæquatũ eſt cõmuniſſimum, ad omnia ſcilicet ſe extendens.* Sẽſus illius propoſitionis omne recipiẽs debet eſſe denudatum a natura recepti. vide & Auctorem in 2. cont. gent. c. 98. circa finem. *¶ Dicitur ſecundo sm̃ Aueroem cõm. 4. quòd illa propoſitio eſt ſic intelligẽda ꝙ recipiẽs nõ debet eẽ eiuſdẽ naturę ſpecificę cum recepto, põt tñ eſſe eiuſdẽ gñris: maxime eius quod dicitur per æquiuocationem. Hoc aũt ſic eſt intelligendũ, ꝙ recipiens nõ debet eſſe eiuſdẽ naturę quã primo & per ſe recipit, & à qua ſuã ſpeciem & determinationem habet: ſed bene poteſt ſub eodem genere vtiq; cõmuni contineri. Sicut quia viſus primo et per ſe reſpicit colorẽ, & à colore ſpeciem capit, ideo omni colore carere debet, tamen tam viſus quã color in genere qualitatis continetur. ¶ Dicitur tertio quòd nõ eſt verum intellectũ poſſibilẽ eſſe aĩæ rationem recipiendi omnẽ entitatẽ, ſed eſt illi*

 ratio

ratio tantummodo quidditatẽ materialẽ recipiendi: ideo non oportet vt ab omni ſimpliciter entitate et actu ſit denudat⁹, ſed tantũ ab omni materiali quidditate. ¶ *Ad ſecundũ dicitur, ꝙ eſt differentia inter intellectum, & ſenſum, quia ſenſus quilibet eſt in potentia ad unũ genus ſenſibilium tantum, intellectus autem noſter eſt ad omnia ſenſibilia, & materialia in potentia.* ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ Philoſ. in illis verbis aliquid propriũ intellectui noſtro in ordine ad alios ĩtellectus ponit, non autẽ in ordine ad ſenſũ. Vnde tex. 3. ex potentialitate intellectus concludit, ꝙ oportet ſimiliter ſe habere, ſicut ſenſitiuum ad ſenſibilia, ſic intellectiuũ ad intelligibilia.* ¶ *Ad tertiũ dicitur qđ eſt forma, & actus intelligibilis.*

Exponitur authoritas Auerr.

Ad auctoritatem vero Cõmen. dicitur ꝙ per formam intelligibilem non intendit formam, quæ ſecundũ ſuum eſſe naturale eſt immaterialis & actu intelligibilis: quę cõtra formam materialẽ diſtinguitur. Sed ipſam formã materialem, ſm̃ quòd facta eſt immaterialis, & intellecta in actu. Non ſolum enĩ intellectus noſter quidditate materiali ſecundũ eius eſſe materiale in ſui natura caret, ſed etiã ſecũdũ eius eſſe immateriale, & intelligibile. Vnde & ſuperius in eodem commento dicit. Nõ enim habet naturam ſecũdum hoc niſi naturã poſſibilitatis ad recipiendũ formas intellectas materiales. ¶ *Ad quartũ dicitur mentem Philoſ. eſſe ꝙ intellectus nullam ſibi naturarum materialiũ cõnaturalem habet, cuius oppoſitum antiqui Philoſo. dicebant. Eſt enim receptiuus eorũ, quæ ab intellectu agẽte, quod eſt propriũ actiuum reſpectu intellectus poſſibilis, actu intelligibilia fiunt: huiuſmodi autẽ ſunt res ſenſibiles, et materiales, quæ in ſeipſis intelligibiles in potẽtia tantũ ſunt, ſed per intellectũ agentẽ, intelligibiles actu fiũt, dum eas abſtrahit à materia, & in intellectu poſſibili ponit, ideo oportet vt intellectus poſſibilis nullam earum rerum ſibi connaturalem habeat.*

Quæ ſit mẽs Ar. de intellectu poſſibili.

QVAESTIO V.

Vtrum intellectus ſit ſubſtantia ſeparata.

Dico autem intellectum quo opinatur &c. Tex. V.

Iandunus. q. 7. huius lib. & Franciſcus Tholetanus q. 10. & Iauellus q. 1. de intellectu poſſibili.

Q*VAERITVR quinto Vtrum intellectus ſit ſubſtãtia ſeparata. Et videtur ꝙ ſic.* ¶ *Primo. Si intellectus eẽt forma in materia, nõ reciperet omnem formã materialẽ intentionaliter, quia non reciperet ſe, recipiẽs enim debet eſſe denudatum à natura recepti. Si autem eſſet in materia, non eſſet denudatus à natura formæ mãlis: ſed hoc eſt contra Philoſ. 3 de aĩa: ergo etc.*

Tex. 4.

¶ *Secundo. Si eſſet in materia, ſequetur quòd eſſet extẽſus ſaltẽ per accidẽs. Hoc eſt inconueniẽs, qa tunc ſpecies receptæ in intellectu eſſent extẽſę, & per conſequens repreſentarẽt materialiter, et indiuidualiter, ergo etc. conſequẽtia ꝓbatur. Primo. Aut intellect⁹ eſſet aliquo mõ ſubiectũ figurę hoĩs, aut nõ. Si ſic, cũ omne sbm figuræ ſit quantũ, & extenſũ, intellectus erit quãtus, & extẽſus. Si nõ, quæritur de proprio ſubiecto. Non .n. poteſt eſſe materia prima, qa per ſe non põt eſſe sbm accidentis determinati. Nõ cõpoſitum ex materia, et alia forma ſubſtãtiali, quia in homine nõ ſunt plures formę ſubſtantiales: ergo erit cõpoſitũ ex materia & intellectu: & per cõſeqnẽs intellectus extenſus, cum ſit pars illius compoſiti.*

Præ-

¶ *Prætereà ſi intellectus exiſtens in materia non eſſet extẽſus, ſequeretur ꝙ ſimul moueretur & quieſceret, ſed hoc eſt impoſſibile: ergo &c. Probatur conſequentia, quia tũc eſſet ſm̃ ſe totũ in qualibet parte corporis, & per conſequens, moto vno brachio hominis, & altero qeſcente, moueretur ad motum brachij moti, & quieſceret ad quietem partis quieſcentis.* ¶ *Tertio arguitur ſic. Si intellectus eſſet forma materialis, reciperet indiuidualiter, hoc eſt falſum: ergo &c. Probatur conſequentia: quia forma materialis indiuidualiter recipit, vt patet de ſenſibus.* ¶ *Quarto. Sequitur quòd intellectus eſſet aliqđ intellectũ in põia, hoc eſt falſum: ergo &c. patet conſequẽtia: quia oĩs forma materialis eſt intellecta in potentia. Probatur falſitas. Quod eſt intellectum in põia, intellectum poſſibilem mouere poteſt, intellectus aũt non põt mouere ſeipſum: ergo &c.* ¶ *Quinto. Sequeretur, quòd manus intelligeret, hoc eſt falſum: ergo &c. Probatur conſequẽtia, quia forma hominis eſt in qualibet parte corporis, ſed ubicunq; eſt intellectus, illud intelligit: ergo &c.*

Quæſtio ... Ar de int... lectu poſſibili.

¶ *Sexto. Oĩs forma materialis educitur de potentia materię. Sed intellectus non educitur de põia materię, ergo intellectus non eſt forma materialis. conſequentia nota cum maiori. Minor vero eſt Philoſ. in lib. 2. de generatione & corruptione aĩalium, dicẽtis, Intellectum de foris aduenire & diuinum eſſe ſolum.* ¶ *Septimo arguitur, & ſupponitur: quòd ſi intellectus eſſet in materia, tunc põia intellectiua, et ſenſitiua, & vegetatiua eſſent in vna eſſentia animæ. Tunc ſic. Si intellectus eſſet forma hominis, ſequeretur uegetatiuam, & ſenſitiuam eſſe ab extrinſeco, cum ipſe intellectus ſit ab extrinſeco: hoc eſt contra Phil. loco præallegato: ergo &c.* ¶ *Rñdeo. In iſta quæſtione Primo videndum eſt, quid antiqui phil. de intellectu ſenſerint. Secundo, qd Ariſt. Tertio, probabitur concluſio negatiua. Quarto, declarabitur quomodo exiſtente anima intellectiua, forma corporis virtutem non cõicantem corpori habere poſſit.* ¶ *Quantum itaque ad primũ ſciendum quòd antiqui Philoſophi, vt recitat Cõmen. 3. de anima. circa hanc difficultatẽ in varias opiniones inciderunt. Themiſtius enim, & Theophraſtus, vt ipſis imponit Cõmen. dixerunt intellectũ poſſibilem, non eſſe in homine, ſed eſſe ſubſtãtiam ingenerabilẽ & incorrupibilẽ, quæ perficitur tm̃ ab intellectu agente, & non ab intelligibili.* ¶ *Verum ſi diuo Thomæ credimus, vtque ipſorum verba teſtantur, contrariæ magis fuere ſententię. Dicit n. Themiſtius in ſuo cõmento de aĩa. Duas ergo differẽtias eſſe humani animi neceſſe eſt, intellectum põię, & intellectum agentem. & multis interpoſitis dicit. Cum n. ſtatuiſſet Ariſto. in omni natura, alterum pro materia haberi, alterũ pro forma à mouente perficienteque, neceſſe eſt, inquit, eaſdem differentias in anima reperiri, & talem aliquem intellectũ adeſſe, qui pars animæ rationalis præſtãtiſſima ſit. Ex quibus verbis clare patet ipſum exiſtimaſſe tam intellectum poſſibilem, quam agentem, partes animæ rationalis eſſe. Theophraſtus aũt, vt Themiſtius refert, cũ quæſiſſet quomodo intellectus poſſibilis dicatur eſſe ab extrinſeco, & tamen nobis connaturalis, reſpõdet dicens. Porro ꝙ dicitur mentem extrinſecus accedere, non ita ſtatuendum eſt, vt qui vere appoſitus inuectuſq; habeatur, ſed qui ſtatim ab ortu, quaſi comprehendere nos, amplectiq; ſoleat. In q̃bus verbis ſentit, ꝙ intellectus non aduenit ab extrinſeco, quaſi accidentaliter adueniens, vel tempore pręcedens, ſed à prima gñatione, ſicut continens naturã humanam.*

2. de gener. animalium ca p. 3.

Commen. 5. Variæ de intellectu ſententiæ. Opinio Themiſt.

Opinio Theophr.

Opinio Alexand.

humanam. ¶ *Alia eſt opinio Alexandri, quam etiam recitat Comm. ſcilicet ꝙ intellectus eſt virtus in corpore generata à nobiliſſima mixtione corporis humani, & hãc vocauit pręparationem ad recipiendũ intelligibilia, dicebatq; quòd intellectus materialis magis aſſimilatur pręparationi, quę eſt in tabula quã tabulę pręparatę. Subiectum aũt illius præparationis dixit eſſe corpus.*

Opinio Auempace.

¶ *Abubacher aũt, & Auempace, vt Auerroi placet, poſuerũt intellectum materialẽ eſſe virtutem imaginatiuã, ſm̃ ꝙ eſt præparata, vt intentiones quę ſunt in ea ſint intellectę in actu.*

Opinio Platonis.

¶ *Plato ab iſtis diſſentiẽs, poſuit animam intellectiuã vniri corpori tantum, vt motor. Dicebat, .n. ꝙ homo erat aĩa vtens corpore. Quid aũt veritatis falſitatiſue habeãt poſitiones iſtę nimis longum eſſet perſcrutari.*

Opinio Auerr.

¶ *Commentator aũt confutatis omnibus prędictis opinionibus poſuit Primo, ꝙ intellectus poſſibilis, quem ipſe materialẽ vocat, eſt ſubſtantia à corpore ſeparata, & nullo modo eſt corporis forma. Poſuit ſecundo, ad hoc vt homini intellectio poſſet attribui, ꝙ intellectus vnitur nobis ꝑ ſpeciem intelligibilem à phantaſmatibus abſtractam, quæ quidem habet duo ſubiecta. Quorum quidem vnum eſt ſubiectum per quod ſenſus ſit verus, & ſenſatum extra aĩam. Aliud eſt ſubiectum, ꝑ quod ſenſus eſt forma exiſtens, & eſt prima perfectio ſentientis. Poſuit tertio, ꝙ ille intellectus non vnitur nobis à principio natiuitatis, quia tunc non ſunt in nobis phantaſmata apta ad hoc, vt ex illis abſtrahantur ſpẽs intelligibiles, ſed vnitur nobis in ętate maturiori.* ¶ *Mouebatur aũt Comm. ad hoc ponendũ ex verbis Philoſophi.* Tex. 19. *Nam cum quęſiſſet Philoſo 2. de aĩa. Vtrũ vnumquodq; principiorũ, ſcilicet quo nutrimur, ſentimus &c. ſit anima an pars aĩæ, & ſi pars animę, an ſeparata, aut non reſpondet, adhuc non eſſe declaratum, de intellectu, et virtute perſpectiua: ſed ꝙ videtur hoc aliud genus animę eſſe, & ꝙ iſte ſolus poteſt ſeparari à corpore, ſicut perpetuum à corruptibili Ex quibus videtur velle Ariſto. ꝙ intellectus ſit à corpore ſeparatus Dicit etiam Philo. tertio de anima, quòd intellectus eſt immixtus & ꝙ eſt ſeparatus.* Tex. 4. & 7 ¶ *Sed ſunt quidam, qui dicunt, quòd opinio hæc falſo attribuitur Comment. dicunt .n. quòd Commen. non poſuit intellectum eſſe ſubſtantiã ſeparatam à corpore, quaſi non ſit in corpore, ſed poſuit intellectum eſſe vnitum nobis tanquã formam dantem intrinſece operationem, non autẽ tanquã formã dantẽ eſſe.*

Opinio Auerrois illarũ diuerſa.

¶ *Sunt autem & alij qui dicunt de mente Auerrois eſſe, ꝙ intellectus vniatur nobis non tm̃ per phantaſma, ſed etiã ſm̃ eſſe, licet vnum eſſe oĩum hominũ poſuerit.* ¶ *Oñdunt aũt hoc Primo ex verbis eius 10. Ethi. vbi ait, ꝙ exiſtentia vniuſcuiuſq; hominis inquantum homo, eſt per hãc ſubſtantiã quæ eſt intellectus nominatus, cum ſit melius, & honorabilius qđ ſit in eo.* Cap. 8. ¶ *Secũdo ex his quæ 3. de aĩa dicit, ſcilicet ꝙ intellectus põialis prima cõtinuatione cõtinuatur nobis per materiã.* Comm. 5 ¶ *Tertio quia 7. Metha. dicit hominẽ ex aĩalitate, & rõnalitate componi.* Comm. 11. ¶ *Sed ꝙ iſta non ſint ad mentem Cõment. facile videtur. Quid .n. prima poſitio ad mentem eius non ſit, ex verbis eius in magna digreſſione cõſtat.* Comm. 4. *Dicit.n. ibi ꝙ ex intellectu materiali, & intentione intellecta, fit vnũ ſicut ex materia & forma, & ꝙ continuatio intellectus, quã neceſſe eſt fieri nobiſcum per alterum illorum duorum, cum non poſſit fieri cum vnoquoque homine per illud quod eſt de ipſo intellectu quaſi materia, ſcilicet per intellectũ materialẽ, quia tunc eſſet hoc aliquid, & intentio intellecta in potẽtia*

remanet

remanet vt continuatio intellectorum cũ nobis hominibus fiat per continuationem intentionis intellectę cum nobis, & ꝙ ille ſunt intentiones imaginatę. ¶ Quod etiam ſecunda poſitio ad mentem eius nõ ſit, oſtẽditur breuiter. Primo ex his quæ commen. 5. dicuntur. Nam cũ apud ipſum vnus numero ſit oĩum hominũ intellectus, ſequitur ſi nobis vnitur ſm̃ eſſe, quòd vnum ſit eſſe oĩum hominũ. Et ſic habebit efficaciam ratio quã contra ſe facit, ſcilicet ꝙ tu eſſes per eſſe mei, et ego per eſſe tui, ſed ipſe reputat eam inefficacem, vnde nec dignatur eam ſoluere: ergo &c. Secundo, quia dicit quòd intellectus materialis non copulatur nobiſcum primo & per ſe, & ꝙ non copulatur nobiſcum niſi per ſuã copulationẽ com formis imaginabilibus. Tertio quia 1. Meth. inquit ꝙ impoſſibile eſt formas remanere et deficere res quarũ ſunt formæ, qm̃ tũc non eſſet gñatio neque corruptio, deficiẽte aũt vno indiuiduo hominis adhuc remanet intellectus, cũ ſit vnus oĩum ſm̃ ipſum: ergo apud ipſum non eſt forma homini dans eſſe. ¶ Ad primam auctoritatem in oppoſitũ dici põt. Primo quòd nõ ſecũdũ propriã, ſed ſm̃ vulgi opinionem loquitur. Dicitur ſecundo, quòd loquitur de exiſtentia hominis non abſolute ſed in ordine ad intelligere. Sic .n. eſt in eo intellectus, ſicut ars in inſtrumento, & ſicut forma habens in aliquo fundamentũ, dicitur eſſe illi vnita, & ſic exiſtẽtia hominis inquantum homo ideſt exiſtentia & eſſe hominis, vnde habet vt poſſit intelligere, conuenit ſibi per intellectum. ¶ Ad ſecundam dicitur primo, quòd loquitur de continuatione potentiali. Dicitur ſecundo quòd poteſt intelligi de continuatione quæ eſt ratione primorũ principiorum. Vnio enim intellectus nobiſcũ ad ea intelligenda, eſt prima continuatio intellectus nobiſcum, & naturalis.

Cõſidera diligẽter quæ ſcribuntur in comm. 5.

Comm. 36.

Comm. 33.

Soluuntur quæ contrariantur declarationi factæ.

¶ Ad tertiam dici poteſt primo, quòd ꝑ rationalitatem cogitatiuã intelligit, quæ ratio particularis dicitur: & per quã homo natus eſt intelligeae, tanquam per intellectus poſſibilis inſtrumentum, ſiue tã quã per id ex quo homo habet, vt continuari poſſit cum intellectu poſſibili, quomodo dicitur quòd hominis forma, inquã tum eſt homo, non eſt niſi per continuationẽ eius cum intellectu. ¶ Quantũ ad ſm̃ dicitur, ꝙ Ariſt. exiſtimauit intellectũ poſſibilẽ põiam aĩę eſſe quę eſt forma corporis, non aũt eſſe ſbiam ſeparatam. Hoc aũt probatur quatuor rationibus ex verbis Philoſophi ſumptis. ¶ Arguitur igitur primo ex diffinitione aĩę. Illud qđ eſt actus primus corporis, non eſt ſbia ſeparata à corpore, quia actus non ſeparatur ab eo cuius eſt actus, vt dicitur 2. de anima. Sed anima intellectiua eſt actus primus corporis: ergo &c. ¶ Rñdetur ad hoc, quòd illa diffinitio non eſt cõmunis animę ſecundũ veritatẽ: ſed Phil. loquutus eſt conditionaliter, ideo ibidem dixit. Si autem aliquid commune omni animę oportet dicere, erit vtique actus primus. ¶ Sed contra arguitur. Valet argumentum, ſi aliquid eſt commune omni animæ, eſt actus corporis: ſed eſt aliquid commune omni animę, ergo aĩa eſt actus primus. Minor probatur, quia Philõſ. in principio dicit ſe velle inquirere diffinitionem cõem omni aĩę, & oẽm partem animę cõprehendentem. Vbi Commen. dicit. Deinde narrauit, quòd aportet incipere in cognoſcendo ſubſtantiã eius, ſcilicet animæ, & conſiderare in hoc quouſque ſciatur diffinitio quæ magis eſt vniuerſalis, & comprehendens oẽs partes aĩę. Et in eodem cõmento. Et primo debemus inuenire diffinitionem, quæ magis eſt vniuerſalis oĩbus partibus eius, cognitio .n. vniuerſalis ſemper tenetur antecedere cognitionẽ ꝓpriã. Et in principio commen-

12. Metaph. Comm. 38.

Intellectus poſſibilis eſt potẽtia animæ & non ſubſtãtia ſeparata ſecũdum Ariſt.

Tex. 11. & 16

1. Anim. Tex. 2.

Cõmen. 1.

commenti 2. dicit: Cum voluerit ſcire diffinitionem vniuerſalem oĩbus partibus aĩæ &c. Item Phil. Iam diximus vniuerſaliter, inquit, quid eſt anima. Item dicit ꝙ ſicut eſt vna ratio figurę omnibus figuris conueniens, ita eſt vna ratio aĩæ extra quam non eſt aliqua pars aĩę. Vbi Cõmentator dicit. Manifeſtum eſt per ſe, ꝙ nulla perfectio alicuius partis animę, eſt extra perfectionem vniuerſalem, quam accipimus in diffinitione omnium virtutum, etſi iſtæ virtutes ſunt diuerſæ intentione propria vnicuique. Item volens ꝑ ſecundam diffinitionem probare primã, in ſecunda diffinitione dicit. Anima aũt quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus primũ: ergo anima, quæ fuerat diffinita prius, continet oẽs animas, et per cõſequẽs illa diffinitio cõmunis erit.

Tex. 8. & 30

Tex. 24.

Duplex forma, ſcilicet dans eſſe: & dans operationem.

¶ Ad iſtam rationem rñdetur ꝙ illa diffinitio vtiq; eſt cõis omni aĩæ eſſe ſed forma, ſiue actus eſt duplex, ſcilicet forma dans eſſe, & forma dans operationem. In diffinitione autem ponitur forma abſolute, ſiue ſit forma dans eſſe, ſiue dans operationem. Modo intellectus eſt forma dans operationem, non autem forma dans eſſe. Quod autem iſtud ſit verum apparet ex eo, ꝙ in illa diffinitione ponitur forma eo modo quo forma accipitur in illa diuiſione ſubſtantiæ, qua diuiditur in materiam, formã, & compoſitũ. In illa autẽ diuiſione accipitur forma abſolute, ſiue ſit forma dans eſſe, ſiue operationem, alioquin ſubſtãtiæ ſeparatę nõ eſſet ſubſtãtię, quia nõ ſunt materia, neq; forma dans eſſe, neque compoſitum: ergo &c. ¶ Sed quod ſit hoc contra mentẽ Philoſophi, non eſt difficile videre. Apparet .n. conſideranti verba eius, & Cõmen. quòd in illa diuiſione ſubſtantię accipitur forma pro forma dãte eſſe. ¶ Primo quia hẽt, ſubſtantia aũt quedã eſt ſecundum materiam, & iſta non eſt per ſe

Tex 2.

hoc, & quædam eſt forma per quã datur in re quòd hoc eſt hoc. Alia eſt tertia, & eſt illud quod eſt ex ambobus, forma aũt per quã hoc eſt hoc, eſt forma dans eſſe: ergo ibi accipitur forma pro forma dante eſſe. ¶ Confirmatur auctoritate Commen. qui de illa diuiſione loquẽs dicit, ꝙ forma eſt per quã indiuiduum fit: ſed illa eſt forma dans eſſe: ergo &c. Item Cõmen. dicit. Subiectum .n. accidentis eſt corpus cõpoſitum ex materia & forma, & eſt aliquid exiſtens in actu, & nõ indiget in ſuo eſſe accidente: ſubiectum autem formę, non eſt in actu ſecundũ quòd eſt ſubiectũ niſi ꝑ formã, & indiget forma vt ſit in actu: talis aũt eſt forma dãs eſſe: ergo &c. ¶ Pręterea cum Philoſ. diuiſiſſet formam: quia ſcilicet aliqua eſt ſicut ſcĩa: alia vero ſicut ſpeculari: dixit, ꝙ anima eſt ſicut ſcientia. Scientia autẽ eſt forma dans eſſe intellectui: ergo &c. Dicetur forte ꝙ Phil. comparat animam ſcientiæ inquantum eſt principium actus intelligendi, & non inquantũ dat eſſe intellectui. ¶ Sed contra, Cõmen. dicit ibidem, perfectio eſt duobus modis: quorum alter eſt ſicut ſcientia exiſtens in ſciente quando nõ vtitur ſcientia ſua, & alius eſt ſicut ſcientia quãdo vtitur ea · & in eodem commento concludit ꝙ anima eſt ꝑfectio ſicut ſcientia in ſciente, ſcilicet qñ non vtitur ea: ſed tunc non eſt principiũ operationis: ergo &c. ¶ Ad rationẽ qua arguitur ꝙ tunc ſubſtantię ſeparatę non eſſent ſubſtantiæ, dictum eſt ꝙ hic non diuiditur ſubſtantia abſolute: ſed ſubſtantia ſingularis materialis: et ſic prima ratio manet in ſuo vigore. ¶ Secundo arguitur ſic. Pars animæ non eſt ſubſtantia ſeparata, quia pars eſt in ſuo toto: ſed intellectus eſt pars animæ: ergo &c. Probatur minor. Nam Philoſ. dicit, ꝙ quidem igitur nõ ſit anima ſeparabilis à corpore, aut pars quędam ipſius, ſi partibilis

Comm. 6.

Comm. 4.

Tex. 6. 2.

Tex. 5.

Comm. 5.

2. de anima q. 1.

2. de anima Tex. 11.

bilis apta nata eſt non immanifeſtum eſt,
quorundam enim partium actus eſt ipſa.
At vero ſecundũ quoſdã nihil probibet
ſeparari, propter id qđ nullius corporis
ſunt actus. Ex quibus bẽtur, ꝙ ſm̃ par-
tes, quę non ſunt actus corporis nihil ꝓhi
bet animam ſeparari, hoc aũt non poteſt
intelligi niſi de partibus intellectiuis: er-
Tex. 29. go intellectus eſt pars animæ. Item dicit.
Potentiarũ autem animę, quę dictę ſunt
alijs quidem inſunt omnes &c. & ſub-
dit. Potentias autem dicimus, vegeta-
tiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, motiuũ
ſecundum locum, & intellectum. Item
Tex. 1. in principio 3. de anima dicit. De parte
autem animę quâcognoſcit, et ſapit etc.
¶ Tertio arguitur ſic. Secundum Phi-
Tex. 26. loſophum in 2. Phyſi. Terminus conſi-
derationis naturalis, eſt ad formas, quę
ſunt ſeparatę ſpecies in materia, ſed hoc
eſt intellectus, ſiue anima intellectiua:
ergo intellectus eſt de conſideratione na
turalis, ſed naturalis eſt de his quę ſunt
in materia: ergo intellectus non eſt ſepa-
ratus ſed in materia. ¶ Quarto in 12.
Tex. 17. Meth. Cum Phil. oſtendiſſet formas an-
te materiam non eſſe, quia quando ſana
tur homo, tunc eſt ſanitas &c. Conſequẽ
ter inquirit, Vtrum aliquę formę rema-
neant poſt materiam, ſic rñdet. In qui-
buſdã vero nihil ꝓhibet, vt ſi anima hu-
iuſmodi eſt non oĩs ſed intellectus. Oĩum
.n. impoſſibile eſt fortaſſe. Ex quibus in-
tellectum eſſe in corpore cõprobatur, cũ
relinquat ſub dubio, Vtrũ remaneat poſt
Soluuntur motiua Auerr. corpus. ¶ Ad motiua Commen. rñdetur.
¶ Ad primũ quidem dicitur quòd Phil.
nõ quæſiuit in illo loco, Vtrũ intellectus,
& alia principia ſint ſeparata à corpo-
re, ſed vtrum ſint anima, aut partes aĩę,
& ſi partes, Vtrum ſeparatę abinuicem
loco, vt voluit Plato, aut tantũ diffinitio
ne. Hoc .n. apparet ex tex. dicente. Et ſi
Tex. 19. eſt pars, Vtrũ ſic, vt ſit ſeparabilis rõne
ſolum, aut etiam loco. Ad quã quæſtio-
nem rñdet. De quibuſdam hoc difficile nõ
videtur, ſed quędam ſunt quæ dubitatio-
nem habent. & oſtenſo de quibus manife
ſtum eſt, ſubiungit de quibus eſt dubita-
tio, dicens, immanifeſtum eſſe de intelle-
ctu, & de virtute ſpeculatiua: & licet id
eſſe immanifeſtum dicat, ſubiungit tñ qđ
prima facie videatur, ſcilicet ꝙ videtur
eſſe alterum genus ab alijs partibus aĩę,
& ꝙ contingit ipſum ſolum ſeparari ab
alijs partibus, ſcilicet non eſſe in eodẽ or
gano, aut ſubiecto cũ eis, cũ ipſum ſit ꝑ-
petuũ, cui nõ debetur organũ corporeũ,
aliæ vero partes ſunt corruptibiles, &
ideo corporeo indigent organo, & ſbo:
nõ aũt de ſeparatione totali à corpore lo
quitur Ariſt. Et ideo Phil. ſubdit. Reli
quę autem partes manifeſtum eſt ex his,
quòd non ſunt ſeparabiles. & tex. ſequẽ
ti dicit, ratione autem quòd alterę ſint,
manifeſtum eſt. ¶ Ad ſm̃ dicitur quòd Quare intellectus dicitur immixtus.
Phil. ea ratione dicit intellectũ eſſe im-
mixtum, quia in ſe non habet naturã ali
quam ſenſibilem. ¶ Ad tertium dicitur
ꝙ intellectus eſt ſeparatus, ideſt non hẽt
organum corporale. Sic enim dixit Phil.
intellectum eſſe ſeparatũ, ſicut ſuperius
dixerat quòd fieret calidus, aut frigidus
ſi eſſet ei aliqđ organum ſicut ſenſitiuo.
¶ Quantum ad tertium. Iſta concluſio,
quam de mente Ariſt. eſſe diximus, ſci-
licet intellectum poſſibilem ſubſtantiã ſe
paratam non eſſe, ſed põiam aĩę, quæ eſt
actus corporis: probatur. Et primo ra-
tione ſumpta à Phil. 2. de anima. Et ar
guitur ſic. Illud quo aliquid primo ope- Quæ ſit ratio formæ
ratur eſt forma eius, ſed intellectus eſt id
quo homo intelligit, nihil .n. aliud intel-
lectus nomine accipimus: ergo intelle-
ctus eſt forma hominis. ¶ Ad iſtam rõ-
nem rñdetur primo, ꝙ homo intelligit ꝑ
intellectũ, & non oportet ꝙ id quo homo
intelligit ſit forma ei intrinſeca, ſed ſuf-

ficit ꝙ aliquo mõ ei vniatur. Vnitur aũt intellectus homini per ſpẽm intelligibilẽ exiſtentẽ in intellectu, quę phantaſmatibus, à quibus eſt abſtracta, copulatur.

Vnio intellectus cũ homine p ſpeciem intelligibilem nõ ſufficit vt homo dicatur intelligens.

¶ Sed contra iſtã rñſionem arguitur primo ſic. Qđ vnit aliqua adinuicẽ dum cõiungitur vni, debet etiã alteri coniungi. Si .n. dum vni coniungitur ab altero ſeparetur, non põt ea coniungere, ſed ſpẽs dũ coniungitur intellectui, non coniungitur phantaſmati, immo ab eo ſeparatur: ergo ſpẽi intelligibilis illa non coniungit. cõſequentia nota cũ maiori. Minor vero ꝓbatur, & ſupponuntur duo. Primum eſt ꝙ ſpẽs non recipitur in intellectu, niſi dũ eſt ſpẽs in actu. Sm̃ eſt quòd ſpẽs intelligibilis non eſt actu in phantaſmatibus, ſed tm̃ in potentia. Tunc ſic. Species intelligibilis dũ eſt in intellectu eſt in actu, ſed cum eſt in actu eſt abſtracta à phãtaſmatibus: ergo dum eſt in intellectu, eſt abſtracta à phantaſmatibus. Secũdo arguitur. Admiſſa etiam illa vnione, Sicut ſe habet copulatio potentiæ viſiuę ad colorem exiſtentem in pariete, ita copulatio intellectus ad phãtaſmata, quia ita ſe habet intellectus ad intelligibilia, ſicut viſus ad viſibilia. Sed ex eo ꝙ ſpẽs quę eſt in viſu eſt abſtracta à colore non dicitur paries videre, immo videri: ergo ex eo ꝙ ſpecies intelligibilis exiſtens in intellectu eſt abſtracta à phantaſmatibus, quæ ſunt in homine, non dicetur homo intelligere, ſed magis intelligi.

Tex. 1. lib. 3. de anima.

¶ Secundo aliter reſpondetur, ſcilicet quòd ſi accipiatur forma pro operante intrinſeco, conceditur maior, & totum argumentum. Si autem pro forma dante eſſe negatur.

Ad quid durat reſpõſio data.

¶ Iſta reſponſio dicit duo. Primum eſt, ꝙ intellectus vnitur nobis, vt intelligamus, tanꝗ forma dans operationem. Sm̃ eſt ꝙ iſta propoſitio eſt falſa, ſcilicet, illud quo aliquid primo operatur, eſt forma dans illi eſſe. ¶ Contra primũ arguitur ſic. Aut ex intellectu & Sorte fit ꝑ ſe vnum, aut per accidens, & per aggregationem motoris, & moti. Non primũ, qa ex duobus exiſtentibus in actu, ſicut ſunt Sor. & intellectus, ſi eſt sbia ſeparata non fit vnũ per ſe. Non etiã ſm̃, quia tunc intelligere nõ attribuetur aliquo modo Sorti. Illud .n. tantũ intelligit, in quo recipitur intellectio ſubiectiue, quia intelligere eſt operatio immanens. Sed ſi ex intellectu et Sorte fiat vnũ tm̃ per aggregationem, intellectio recipietur tm̃ in intellectu: ergo tm̃ intellectus erit intelligens, & non Sor.

Quæ potentia intelligit.

¶ Confirmatur, qa non dicimus nauẽ intelligere ex eo quòd nauta cum quouis eſt vnum aggregatione, intelligit. Si etiam intelligere eſſet actio tranſiens, non attribuetur Sorti. Nam actio tranſiens, nõ attribuitur actiuę materię in quã tranſit: calefacere enim non attribuitur aquæ calefactæ, ſed igni calefacienti. ¶ Rñdetur quòd ex Sor. & intellectu ſit vnum per ſe, qa ad hoc vt ex aliquibus fiat vnum per ſe, non requiritur quòd habeat vnum eſſe, ſed ſufficit ꝙ eſſe vnius, non ſit ſeparatum loco, & ſubiecto ab eſſe alterius. ¶ Contra. Ex pluribus non fit vnum per ſe, niſi vnũ ſe habeat vt potentia, et alterum ſicut actus, patet hoc per ſingula diſcurrendo, quæ ſunt vnũ ꝑ ſe. Quantũcũq; aũt aliquorũ diuerſa eſſe non diſtinguerentur loco & ſubiecto, propter hoc illa non ſe haberẽt ſicut actus & põia. Dulcedo .n. & albedo, quæ habent ſua eſſe in lacte, non propterea ſe habent ſicut potentia & actus: ergo illud nõ ſufficit ad hoc vt ex multis fiat vnum per ſe.

Ex quibus non fit vnũ per ſe.

¶ Contra sm̃ dictum in rñſione arguitur, & probatur illa maior, Vnum quodque operatur inquantum eſt in actu ſufficiente ad talem operationem: ergo eo quo formaliter operatur eſt in actu. Sed forma, qua aliquid eſt in actu dat illi eſſe: ergo forma qua aliquid operatur

Quo aliquid operatur primo ẽ forma dans illi eſſe.

operatur, eſt forma dans eſſe. ¶ Rñdetur quòd compoſitum eſſe in actu per aliquid, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo quòd eſſe iſtius recipiatur in alia parte, ſicut eſſe formæ ſubſtantialis in materia primo. Alio modo nõ quòd eſſe illius recipiatur in alia parte: ſed qa ipſum qđ alteri vnitur ſit ens actu in ſe.

Vnumquodque operatur eo modo quo dicitur eſſe in actu.

Verum eſt itaq; quòd vnũquodq; operatur inquantum eſt in actu, primo aut ſecundo modo, non aũt oportet ſemper ꝙ ſit in actu primo modo, ſcilicet vt illud quo operatur, det eſſe alteri parti. ¶ Sed ꝙ iſtud ſit voluntarie & ſine ratione fictũ, quãtum ad ſecundum membrũ diuiſionis, arguitur. Eo modo dicitur põia eſſe in actu dum habet formã, quomodo dicebatur eſſe in potẽtia antequã haberet actum, ſed non dicebatur in potentia ad actum, quia appeteret aliquid ſibi vniri quod eſt in actu, ſicut vinum vnitur vaſi, immo qa appetebat fieri in actu per formã, et recipere eſſe formæ: ergo dicitur eſſe in actu per formã quia recipit eſſe illius formę, ſicut lignũ dicitur actu calidũ per calorẽ quia habet in ſe eſſe caloris.

Palea 16.

¶ Preterea eadem ratione poſſet dici ꝙ vas impletũ vino eſt in actu per vinum, quia vinũ eſt ens actu in ſe. ¶ Quod etiã falſum ſit ꝙ non oporteat id qđ operatur eſſe in actu ꝑ principiũ operationis primo modo aſſignato: . Arguitur, quia hoc modo de nulla forma ſubſtantiali ꝓbari poterit quòd det eſſe ſuo ſubiecto per operationes, & ratio Phil. erit vana. Poterit .n. dici, ꝙ id quo primo mouemur, ſentimus &c. eſt forma quę non dat eſſe corpori, ſed quæ eſt actu in ſe, & vnitur corpori tantũ vt mouens.

Ratio San. Thom. Tho. p.p.q.76.ar. 1.

¶ Secundo principaliter arguitur ad concluſionẽ. Illud quo homo diſtinguitur ab oĩbus alijs, eſt forma eius. Sed intellectus eſt quo homo diſtinguitur ab omnibus alijs: ergo &c. conſequentia nota cũ maiori, quia actus eſt qui diſtinguit & ſeparat, vt dicitur 7. Metaph. Tex. 49.

¶ Ad minorem vero rñdetur, ꝙ per intellectum diſtinguitur ab alijs, tanquam per operans intrinſecum, per cogitatiuã vero tanquã per formam eſſentialem, & ſpecificam. ¶ Sed cõtra hoc arguitur & ſupponuntur duo. Vnum eſt quòd cogitatiua eſt virtus ſenſitiua: hoc ponit Commen. 3. de anima. Com. 6. & 7. *Alterum eſt quòd homo excedat eſſentialiter omnia animalia, & habeat gradũ vitę omnibus alijs altiorẽ: hoc eſt de mente Phil. 2. de aĩa* Tex. 37. *quia ponit intellectum ſupra ſenſitiuum, & dicit oẽs gradus vitæ quibuſdã ineſſe quod non poteſt intelligi, niſi ab homine. Tunc arguitur ſic. Per id hõ conſtituitur in ſpecie, & ab alijs aĩalibus diſtinguitur, per quod excedit omnia alia animalia, & in ſuperiori gradu vitæ conſtituitur.*

Palea replica contra reſponſionem Auerroiſtarum.

Sed per cogitatiuam homo non excedit omnia alia aĩalia eſſentialiter, neq; in ſuperiori gradu uitę conſtituitur, cum cogitatiua pertineat tãtũ ad ſenſũ, quo gradus intellectiuus eſt ſuperior: ergo per cogitatiuã homo non conſtituitur in ſpecie. Nec valet ſi dicatur, quòd licet cogitatiua sm̃ ſe conſiderata non conſtituat hominem in ſpecie humana, sm̃ tamen quòd intellectus vnitur illi tãquam operãs intrinſecum hominis, poteſt illud facere. Nam puer eſt in ſpecie humana, & tamen tunc illi non vnitur intellectus ſecundum Commen. ergo non conſtituitur in ſpecie à cogitatiua, ſecũdum quòd vnitur ſibi intellectus. Præterea quantumcumq; intellectus vnitur homini: cogitatiua ſemper pertinet ad partem ſenſitiuã: ergo &c.

Cogitatiua ſpectat ad ſenſum.

¶ Tertio arguitur ſic. Illud eſt forma hominis, per qđ hõ ſpẽm ſortitur: ſed ſortitur ſpeciẽ ꝑ intellectũ: ergo &c. conſequẽtia nota cum maiori. Minor vero probatur. Per illud homo ſpeciẽ ſortitur qđ eſt principiũ operationis conuenientis homini vt homo eſt ſed intelli-

intelligere eſt huiuſmodi operatio. Ideo Phil. in 1. Ethi. ponit felicitatem hominis in hac operatione, tanquã in ea qua eſt propria operatio hominis: ergo principium talis operationis ſcilicet intellectus eſt id quo homo ſpeciem ſortitur.

Cap. 5.

Forma hominis quæ ſit.

¶ Quarto. Illud à quo ſumitur differentia hominis eſt forma eius, quia differentia ſumitur à forma. Sed rationale quæ eſt differentia ſumitur ab intellectu: ergo &c. Nec valet ſi dicatur ꝙ ſumitur ab intellectu tanquã à forma extrinſeca. Illud .n. rerum imperfectarum eſt quæ dependent ab extrinſeco ſecundum ſuum eſſe.

Contra Auerr.

¶ Quinto. Si intellectus ſit ſubſtantia ſeparata, tollitur tota moralis philoſophia, tollitur enim quod homo ſuorum actuum ſit dominus. Nam non habebit in ſe rationem, & voluntatem quibus homo habet libere operari, ſed intellectus, & voluntas erunt ab homine ſeparata, hoc autem eſt maximum inconueniens: ergo &c.

Quomodo dicimus intellectũ abſtractum eſſe a corpore

¶ Quantum ad quartum, ſcilicet quomodo anima intellectiua exiſtens in materia habeat virtutem, cui non cõmunicet corpus. ¶ Sciendum primo, ꝙ non ſic dicimus intellectum eſſe à corpore abſtractum, quaſi non ſit in corpore: cum .n. ſit accidens animę non poteſt eſſe extra corpus, ſed qa non eſt alicuius corporeę partis actus, ſicut alię virtutes animę, illę .n. ſunt affixę organis corporalibus, intellectus aũt immediate fundatur in eſſentia aĩæ, & nulli determinato organo eſt affixus. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ non eſt de rõne formæ (abſolute loquẽdo) ꝙ ad ſuũ eſſe materia indigeat, ſed ſm̃ diuerſitatem formarũ, ſic eſt diuerſa habitudo formę ad materiã. forma .n. quę per ſe nõ ſubſiſtit, indiget materia ad ſuũ eſſe, ſed forma per ſe ſubſiſtens ad ſuum eſſe non indiget, cum igitur aĩa intellectiua ſit per ſe ſubſiſtens (quod apparet ex eo ꝙ habet operationẽ cui non cõicat corpus) nõ indiget materia ad hoc vt ſit in facto eſſe, ideſt poſtquã eſt producta, licet in fieri & in principio ſui eſſe, materia indigeat, cum omne quod producitur ſit ſingulare, & indiuiduũ, aĩa aũt non poſſit indiuiduari niſi per corpus, eo ꝙ aĩæ per corpora diſtinguãtur, oportet ꝙ aĩa intellectiua creetur in corpore, licet creata corporis capacitatẽ excedat, à materiaq; nõ cõprehendatur totaliter.

Nota ordinem formarum.

¶ Sciendum tertio, ꝙ inter formas eſt talis ordo, quòd quanto forma eſt nobilior, tanto magis materię corporali dominatur, & magis ſua virtute illam excedit. Videmus .n. quòd forma mixti ex elemẽtis habet virtutem, quę non eſt alicuius elementi virtus, ſed ex aliquo alio principio, puta ex corpore cæleſti forma cõuenit. Sicut magnes habet virtutem attrahendi ferrũ, & Iaſpis reſtringẽdi ſanguinẽ, & ſic paulatim aſcendendo quãto formę ſunt nobiliores, tanto virtutes excellẽtiores ſupra materiã hñt. Quia ergo aĩa intellectiua eſt nobilior quacunq; alia forma exiſtente in materia, & non dependet à materia ſm̃ eſſe, ideo etiã hẽt virtutem totaliter ſupergredientẽ materiã corporalẽ, & hęc virtus dicitur intellectus, qui licet ſit virtus, & accidẽs formæ exiſtentis in materia, ipſe tñ eſſe ſuũ alieui parti materię non cõmunicat.

Magnes quã virtutẽ habeat.

¶ Sed occurrit dubiũ. Nam ſm̃ iſtam declarationẽ, virtus aĩę eſſet ſimplicior, & immaterialior ipſa animę eſſentia, cũ ipſa ſit vnita materię illiq; det eſſe, intellectus aũt ſit ſeparatus. ¶ Rñdetur primo, quòd aĩa ibtellectiua & ſi ſit forma corporis, eius tñ cãpacitatem excedit, eo quòd maior eſt animæ nobilitas, quam capacitas materię. Vnde aĩa per eſſe ſuum primo exiſtit, & illud corpori, poſterius natura cõmunicat, id quod alijs formis non conuenit. Prius .n. ſecũdum naturã dant eſſe compoſito, quam ipſę exiſtant.

Dubitatio ſoluta a D. Tho. p. p. 76 articulo 1.

Dicitur

Intellectus eſt potentia animę.

¶ Dicitur ſecūdo ꝙ conſequentia eſt falſa, tam prima quam ſecunda. Tum quia anima nō ſic eſt forma materię, quod exiſtat per eſſe cōpoſiti, & non per eſſe ſuū. Tum quia intellectus eſt virtus aīæ, non ſecundum ꝙ eſt forma materię, ſed ſecundum, ꝙ materiæ capacitatem excedit, et ſic comparādo adinuicem animā, ſcilicet ſecundū quòd excedit materiā, & intellectum; intellectus anima immaterialior non inuenitur ¶ Pōt ſecundo rñderi, & forte melius, ꝙ nullū incōueniens eſt intellectū eſſe, & abſtractiorē, & immaterialiorem ipſa aīa. Nā nō arguit hoc intellectum anima nobiliorem ſimpliciter eſſe, cum hanc immaterialitatem & abſtractionē originaliter ab anima habeat: niſi enim talis eſſet forma, quæ materia non cōprehenditur, nullam haberet pōiā, quæ organo corporali affixa nō eſſet: ſed arguit intellectum in hoc tantū, ſcilicet in immaterialitate, & in abſtractione animam excedere.

Vide 2. cōtra gentes Authorem cap. 69.

Soluuntur rationes prīcipales.

Ad argumenta in oppoſitum reſpondetur. ¶ Ad primū dicitur, quòd forma intelligibilis alicuius poteſt dici dupliciter. Vno modo, quia eſt ꝓpria ſibi, & adęquata, ab eius phantaſmate cauſata, & tunc negatur falſitas conſequentis, non eſt enim mens Philoſ. ꝙ intellectus ſit receptiuus omniū formarum materialium, & ſpecierū quæ ſint adæquatę ſpecies illarum rerū, immo dicit ꝙ nulla forma habet talē ſpeciem in intellectu, ſed cognoſcitur per ſpēm totius. Alio modo, quia eſt ſpecies alicuius, cuius ipſū eſt pars, vel quia per eam aliquo mō cognoſcitur, & ſic negatur conſequētia, & dicitur ꝙ nullum eſt inconueniens ſi idem ſuipſius talē recipiat ſpeciē, intellectus enim recipit ſpeciem hominis, qua partes etiam hominis cognoſcit, & ēt ſeipſum.

Extenſū per accidens dupliciter dicitur.

¶ Ad ſecundū dicitur ꝙ aliquid eſſe per accidens extenſum, contingit dupliciter. Vno modo, quia eſt in ſubiecto quanto, & extenſo, licet ipſum nō extendatur. Alio modo quia extenditur ad extenſionē alicuius, ſicut albedo ad extēſionē parietis. Si primo modo accipiatur, nullū eſt incōueniens animā eſſe per accidens quātam & extenſam. Si vero ſecundo modo, negatur conſequentia. ¶ Ad primā probationem dicitur primo, ꝙ argumentū hoc ſupponere videtur duo falſa. Quorū unū eſt, ꝙ compoſitū non addat aliquid ſupra partes. Alterum eſt ꝙ anima ſit pars integralis cōpoſiti.

Nota doctrinam Authoris hic.

¶ Dicitur ſecūdo ꝙ ſubiectum figurę hominis eſt cōpoſitum ex anima & corpore vt eſt quantū: ſed nō valet: ergo anima eſt ſubiectū figurę hominis, anima enim eſt pars eſſentialis hominis, non autem pars integralis. ¶ Ad ſecundā dicitur primo, ꝙ non eſt inconueniens idē moueri, & quieſcere per accidens, ſicut idem mouetur cōtrarijs motibus, exiſtens .n. in naui deorſum mota poteſt econuerſo ſurſum in naui ipſa moueri. ¶ Dicitur ſecundo ꝙ conſequentia eſt falſa. Ad probationē dicitur, ꝙ forma non mouetur aut quieſcit ad quietem partium, ſed ad motū, & quietē totius, eo ꝙ totum eſt eius primū adęquatū ſubiectū, non autem pars.

Quomodo anima non informat corpus.

¶ Ad tertiam negatur conſequentia. Ad probationē dicitur ꝙ anima non informat corpus quantū ad intellectum: immo intellectus conſequitur illam, inquantum materiæ capacitatē excedit. ¶ Dicitur ſecundo ꝙ recipere ſpeciem indiuidualiter contingit dupliciter. Vno modo, quia ſpecies habet eſſe indiuidualiter in ipſo ſecundū ſubſtantiā ſuam. Alio modo, quia ſecundū quòd recipitur in illo indiuidualiter repræſentat. Primo modo negatur falſitas conſequentis. Secundo modo negatur conſequentia. Species .n. in intellectu eſt indiuidua, repręſentat tamen vniuerſaliter. ¶ Ad quartum negatur falſitas cōſequētis. Ad probationem negatur antecedens, ſi vniuerſaliter

ſaliter accipiatur, ſed bene eſt verum de completis in ſpecie, & de his quæ primo & directe intelliguntur, intellectus autẽ non directe. ſed ꝑ reflexionẽ intelligitur. ¶ *Ad quintũ negatur conſequentia. Ad probationẽ dicitur primo, ꝙ licet eſſentia animæ ſit in qualibet parte corporis, ſecundum tamen alium & aliũ modum in diuerſis partibus inuenitur, diuerſimode potentiæ ipſam conſequuntur, ſecundum enim potentiam viſiuam eſt in oculo, ſecundum auditiuã in tympano auris, et ſic de alijs.* ¶ *Dicitur ſecundo ꝙ intellectus immediate eſt in eſſentia animæ, non inquantũ eſt forma corporis, vt ſupra dictum eſt, ſed ſecundum ꝙ capacitatẽ corporis excedit.* ¶ *Dicitur tertio quòd illa propoſitio eſt falſa, vbicunq; eſt intellectus illud intelligit, ſed verum eſt, ꝙ vbi eſt tanquã in proprio, & adęquato ſubiecto, compoſitũ ex illo ſubiecto, & anima intelligit, & quia corpus eſt adæquatum ſubiectum animæ, non autem manus, ideo compoſitũ ex anima & corpore quod eſt homo intelligit, non autem cõpoſitum ex anima et manu.* ¶ *Ad ſextum dicitur, ꝙ educi de potentia materię poteſt dupliciter accipi. Vno mõ prout dictũe ſt, ꝙ forma quæ prius erat in potentia in materia dependere in actu à materia sm̃ eſſe, & ſecundũ operationẽ, & in illam ab agente naturali introduci, & tũc negatur maior, habet enim tantũ veritatẽ in formis, quarum totum eſſe eſt in vnione ad materiam. Alio modo põt intelligi, vt ſit idẽ quòd formam prius nõ fuiſſe in materia, & poſtmodum eſſe ibi actu, & tunc minor eſt falſa, ſecundũ enim Philoſophũ, tam anima intellectiua quã vegetatiua, & ſenſitiua præexiſtunt potentia in materia.* ¶ *Ad ſeptimũ conceſſo pręſuppoſito, negatur falſitas conſequẽtis, loquendo de vegetatiuo, & ſenſitiuo ſecundum quòd ſunt in homine. Nec hoc eſt contra mentẽ Philoſ. Ipſe enim vult, ꝙ ſicut in figuris id quod eſt prius eſt potẽtia, in eo quo conſequenter, ita eſt etiã de animatis: ſicut enim in tetragono trigonum continetur, ita in ſenſitiuo continetur vegetatiuum, & in intellectiuo ſenſitiuum, & ideo cum ſunt in homine, ab extrinſeco ſicut intellectiuũ ſunt producta. Sed ſi conſiderentur ſenſitiuum, et uegetatiuũ ſeorſum ab intellectiuo, tũc intellectiuum eſt ab extrinſeco, non autem ſenſitiuum, & vegetatiuum.*

Vbicunque eſt intellectus illud intelligit: quo modo intelligendũ eſt.

In libro de generatione Animalium 2. cap.

Tex. 31.

QVAESTIO VI.

Vtrum intellectus poſsibilis poſsit cognoſcere ſeipſum, factus in actu per ſpeciem intelligibilem.

Sed intellectus cum intelligat aliquod &c. Tex. VII.

2. cõt. gent. cap. 82. vide quõ intellectus intelligit ſe. & eſt pura potentia in genere intelligibilium q. 7.

*Q*VAERITVR *ſexto, Vtrũ intellectus poſſibilis poſſit cognoſcere ſeipſum, factus in actu per ſpeciẽ intelligibilem. Et videtur quòd non.* ¶ *Primo. Omne quod cognoſcitur ab intellectu, continetur ſub obiecto proportionato intellectus. Sed intellectus nõ continetur ſub ſuo obiecto proportionato: ergo &c. conſequẽtia nota cũ maiori. Minor uero probatur. Obiectum proportionatũ intellectus noſtri, eſt quidditas rei materialis, vt dicetur inferius. Sed intellectus non eſt quidditas rei materialis: ergo non continetur ſub obiecto proportionato intellectus.* ¶ *Secũdo. Si cognoſceret ſe, aut ſe cognoſceret cognitione quæ ſit idẽ cum eſſentia ſua, aut cognitione quæ ſit ab eſſentia ſua diſtincta.*

Cōmen. 8. *Non primo modo, quia vt dicit Cōmen. Intellectus differt à ſubſtātijs ſeparatis, quia ille intelligunt ſe per eſſentiam ſuā, non autem intellectus. Non etiā ſecūdo, quia tunc idem eſſet mouens & motum. Intellectus .n. cauſaret intellectionē, & reciperet illā: ergo nullo mō pōt ſe intelligere. ¶ Tertio. Cognoſcens debet eſſe denudatum à natura cogniti, ſed intellectus non eſt denudatus à ſeipſo: ergo non cognoſcit ſeipſum. ¶ Quarto. Omne qđ cognoſcitur per ſpeciem ſui cognoſcitur, ſed intellectus nō habet ſpeciem ſui, quia non habet phantaſma: ergo &c. ¶ Reſpondeo. In iſta quæſtione duo facienda ſunt. Primo ponetur vna opinio, & improbabitur. Secundo ponentur cōcluſiones. ¶ Quantum ad primū eſt quorundā opinio, ꝙ intellectus poſſibilis poteſt ſeipſum intelligere per ſpeciē ꝓpriam elicitam, ſed non à phantaſmate dependentē. Quam opinionem ꝓbant ſic. Intellectus eſt nobilior uirtute cogitatiuę, ſed virtus cogitatiua ex ſpecie formę ſenſatę poteſt elicere ſpeciem formæ non ſenſatę, vt ſpeciem amoris uel filiationis &c. ergo multo magis intellectus poterit elicere ex notitia propriæ operationis ſpeciē ſuę eſſentię repręſentatiuā. ¶ Sed contra hoc inſtatur ſic. Potentia eliciens ſpeciē ex ſuo obiecto, elicit ſpecies repręſentatiuas eorum quæ ſunt in obiecto, non autem aliorum, ſicut patet de cogitatiua, quæ elicit intentionē filiationis ex phantaſmate alicuius, qui vere eſt filius, & intentionem inimicitiæ ex eo, quòd vere eſt inimicus, vel ſaltem reputatur inimicus. Sed actus intellectus nō eſt uere intellectus, ergo ex actu intellectus, intellectus ſpeciem ſui repręſentatiuā nō elicit. Cōceditur tñ quòd ex actu cognoſcendi quo intellectus ſeipſum intelligit, poteſt in intellectu relinqui quidā habitus, quo poterit faciliter intellectus à ſe cognoſci, ſicut ex actu demonſtrandi, relinquitur habitus ſcientię.*

Ariſto. 3. de anima. Tex. 4.

Series obſeruāda in hac diſputatione.

Inpugnatur opinio Aureoli.

¶ Ad rōnem dicitur quòd cōſequētia nō valet. Cogitatiua .n. non elicit ſpēm repreſentatiuā ſui, vnde nō ſequitur, quòd intellectus poſſit elicere ſpēm ſui, ſed alicuius alterius. Item cogitatiua elicit intentiones eorum quæ ſunt in re ſenſibili, vnde ex hoc non debet argui ꝙ intellectus eliciat intentionem ſui ex actu intelligendi, qa ipſe non eſt formaliter in actu intelligendi. ¶ Quantū ad ſm̄ pro notitia concluſionum. Sciendū eſt primo, ꝙ vt ſuperius dictum eſt, differentia eſt inter intellectum, & ſenſum, quòd ſenſus cū ſit virtus affixa organo corporali, nō poteſt reflecti ſupra ſe, neque ſupra actū ſuum, non .n. viſus videt ſe videre, nam ſenſus percipit ſm̄ immutationem organi materialis, materiale vero non pōt ſeipſum immutare. Intellectus autē, quia nō eſt affixus organo corporali, pōt reflecti ſupra ſe, & ſupra actum ſuum: intelligit enim ſe intelligere. ¶ Sciendū ſecūdo ꝙ inter cognoſcens in actu, & cognitum in actu, oportet eſſe quandam ſimilitudinē, immo vnitatem, nō qdem in eſſe naturæ, ſed in eſſe cognoſcibili. Oportet enim cognoſcens, & cognitum conuenire in vna forma actu cognoſcibilis, ſicut viſus in actu, & corpus viſum in actu conueniūt in ſpecie viſibili, quæ eſt forma informās potentiam viſiuam, & repręſentans corpus uiſum, & ideo ſi intellectus debet cognoſcere ſeipſum, cum ſecundum eſſentiam ſuam conſideratus nō ſit actu intelligibilis à ſe, eo quòd ſub ſuo ꝓprio obiecto, ideſt ſub quidditate materiali nō contineatur, oportet ꝙ per aliquid aliud fiat in actu, per qđ ſit materialis quidditas in eſſe intelligibili. ¶ Sciēdū tertio, ꝙ ſicut in re exiſtente ſunt duo, ſcilicet eſſe eius, & quidditas ſiue eſſentia, ita duplex poteſt de re haberi cognitio, ſcilicet cognitio an eſt, & cognitio qd eſt, & ideo de intellectu

Notandum primum.

Inter cognoſcens & cognitū actu, oportet eſſe ſimilitudinem.

In re exiſtenti duo reperiuntur.

tellectu quæſtio moueri põt; an poſſit ſe cognoſcere quantũ ad an eſt, põt etiã moueri an poſſit ſe cognoſcere quãtũ ad qd eſt. ¶ Sciendũ quarto, ꝙ duplex eſt cognitio, ſcilicet directa, & reflexa. Quæ cognitiones, per ſimilitudinẽ ad motũ cõtinuum, & reflexum nominantur In motu enim cõtinuo recto ſemper ꝓceditur, & illud qđ eſt terminus ad quem in actu, non fit terminus à quo, neque terminus à quo in actu fit terminus ad quem. In motu autem reflexo terminus ad quẽ fit terminus à quo, vt motus qui fit ſuper eandem lineam, & econuerſo. Similiter ergo cognitio directa ex, quæ eſt principio cognoſcendi intellectus fertur in cognitum, et res cognita quę ẽ terminus cognoſcẽdi non efficitur principiũ cognoſcẽdi id quo fuit cognita, neq; illud principiũ efficitur terminus. Cognitio autem reflexa eſt illa in qua id quod fuit principiũ cognitionis efficitur terminus, & quod fuit terminus efficitur principium, ſicut ſi per rationale intellecta riſibilitate, per riſibilitatem poſtmodum rationale à poſteriori cognoſceretur. ¶ Iſtis ſuppoſitis reſpondetur quinque concluſionibus. ¶ Prima eſt. Intellectus põt ſeipſum intelligere. Probatur ſic. Cognoſcens actum, poteſt etiã cognoſcere principiũ actus, ſed intellectus cognoſcit actũ ſuum, dicit enim Philoſo. Sentimus aũt, quoniam ſentimus, & intelligimus, quoniam intelligimus: ergo intellectus cognoſcere ſe põt. ¶ Secunda concluſio. Intellectus nõ poteſt ſe cognoſcere cognitione directa, ſed tantũ cognitione reflexa. Probatur ſic. Illa cognitio in qua quod fuit terminus efficitur principium, & quod fuit principiũ efficitur terminus, ẽ cognitio reflexa. Sed intellectus non poteſt ſe alio modo cognoſcere: ergo &c. conſequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Intellectus nõ poteſt ſe intelligere, niſi factus in actu per ſpẽm alicuius obiecti prius ab ipſo cogniti, & per ipſum ad ſui cognitionem reuertens: ergo cognoſcit ſe intellectus, dũ id quod fuit terminus cogntionis, efficitur principium, & econuerſo. ¶ Tertia concluſio. Quantum ad intellectionẽ an eſt, intellectus cognoſcit ſe immediate per actũ ſuũ qui eſt intelligere, hoc ẽ, cognito actu ſuo immediate cognoſcit ſe. Probatur. Põiæ cognoſcuntur per actus ſuos. Sed intellectus eſt potentia animæ: ergo &c. conſequentia nota cum minori ex ſupradictis. Maior vero eſt Phil. ¶ Quarta cõcluſio. Intellectus quãtum ad cognitionem quid eſt, per ſpẽm intelligibilẽ immediate cognoſcitur, ideſt cognita natura ſpeciei intelligibilis cognoſcit ſe quantum ad quid eſt. Probatur. Sicut ſe habet materia in genere rerum ſenſibiliũ, ita intellectus in genere rerum intelligibilium. Sed materia quãtum ad eſſentiã ſuam cognoſcitur per formam. Cognoſcitur enim materia per analogiã ad formam vt 1. Phy. dicitur: ergo & intellectus cognoſcitur per formam ſuam, quæ eſt ſpecies intelligibilis. Hoc ergo modo ſecundũ S. Tho. Philoſophi deuenerunt in cognitionẽ intellectus. Videntes .n. intellectum cognoſcere quidditates, & naturas vniuerſales, cognouerunt ſpẽm intelligibilem eſſe immaterialem, ſi enim eſſet materialis, vniuerſaliter repreſentare nõ poſſet. Ex immaterialitate vero talis ſpeciei, cognouerũt intellectum nõ eſſe virtutem in materia, eo ꝙ ĩmaterialiter recipit, & ſic de alijs conditionibus intellectus. ¶ Sed occurrit dubiũ, vt ſuperius dictũ eſt. Actus ſunt priores potẽtijs ſecundũ rationem, et potentiæ ſpecificantur per actus: ergo intellectus cum ſit potentia, cognoſcitur quantum ad quid eſt immediate per actũ ſuũ cognitum, non autem per ſpeciem intelligibilem. ¶ Reſpõdetur ꝙ potentia, cum ſit relatiuum ſecũdũ dici, poteſt dupliciter con-

Marginal notes (left): Cognitio duplex reflexa & directa & quid utra que. — 2. Concluſio — 9. Eth. c. 20. — 2. Cõcluſio.

Marginal notes (right): 3. Concluſio — 2. huius. Tex. 31. — 4. Cõcluſio. — Tex. 69. — Vide D. Th. inde verit. te q. 10. ar. 8 — Quæſt. 6. h.

Potentia vt ſic habet p actũ cognoſci, ſecus autem abſolute conſiderata.

ter conſiderari. Vno modo inquantũ potentia, ideſt vt dicit ordinem ad actũ, & ſic habet cognoſci per actum. Alio modo abſolute inquantum talis actus, & qualitas, & quantũ ad cõditiones ſibi ſm̃ hãc conſiderationem cõuenientes, & hoc modo põt aliter quã actus immediate cognoſci.

5. concluſio

¶ Quinta concluſio. Intellectus nõ poteſt ſeipſum cognoſcere per propriam ſpeciem, ſed tantum per ſpeciem quidditatis materialis ſe cognoſcit. Probatur. Omne quod habet ſpeciem propriã in intellectu, habet phataſma, ex quo ſpecies elicitur. Sed intellectus non habet phantaſma, quia non eſt res materialis: ergo neq; ſpeciem: ergo &c. Tunc vltra. Nõ poteſt ſe cognoſcere per ſpeciẽ propriã, ergo per ſpẽm ſui obiecti, quæ eſt quidditas rei materialis. Non quidem quia illa ſpẽs repreſentet intellectũ, ſed quia per illam exit in actum, & per reflexionem deuenit in cognitionem actus, & ſpeciei, ex cuius naturę conſideratione ſeipſum cognoſcit.

Soluuntur rationes aduerſariorũ.

¶ Ad rationes in oppoſitũ reſpondetur. ¶ Ad primũ quidem dicitur, quòd ſi per obiectum proportionatũ accipiatur obiectum primũ formale, & adęquatum, negatur minor, & dicitur quòd tale obiectum non eſt quidditas rei materialis ſed ens, vt dicetur in quæſtione ſequenti. Si aũt per proportionatum accipiatur obiectum quod immediate, & ꝑfecte ab intellectu noſtro pro iſto ſtatu cognoſcitur, tunc negatur maior. Non .n. oportet vt omne quod cognoſcitur ab intellectu, contineatur ſub hoc obiecto, ſed ſufficit quod contineatur ſub obiecto formali primo, & adæquato. ¶ Ad ſecundum dicitur quòd intelligit ſe intellectione diſtincta ab eſſentia. ¶ Ad huius improbationem dicitur primo, quòd intellectus non eſt ille proprie, qui ſe intelligit, ſed magis anima, quæ per ipſummet intellectum intelligit. Extenſo tñ vocabulo poteſt dici intelligere ſe. Dicitur ſecũdo, ꝙ eo modo quo intellectus dicitur intelligere, non eſt idem totaliter producens intellectionem, & eam recipiens. Nam producens intellectionem eſt intellectus informatus ſpecie intelligibili, recipiens autem eſt intellectus ſolus. Vnde conſequentia illa non valet. ſcilicet quòd idem eſſet totaliter mouens, & motum.

Producens intellectionẽ quis eſt.

¶ Ad tertiũ dicitur primo, quòd maior eſt ſalſa. Non enim omne cognoſcens debet eſſe denudatũ à natura cogniti: alioqnin nulla res cognoſceret ſeipſam, ſed bene verũ eſt ꝙ recipiens debet eſſe denudatum à natura recepti. ¶ Dicitur ſecũdo ꝙ admiſſo ꝙ illa propoſitio eſſet vera, eſſet intelligenda de cognito qđ primo & directe cognoſcitur, quo modo non cognoſcitur intellectus à ſe ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ maior eſt vera de his quæ primo & per ſe cognoſcuntur, de alijs vero ſufficit, ꝙ intellectus ex ſpẽ et cognitione aliorũ deueniat in eorũ cognitionẽ. Intellectus aũt nõ cognoſcitur primo & per ſe: ideo ſufficit, ꝙ per ſpẽm & cognitionẽ aliorum in ſui cognitionem deueniat.

QVAESTIO VII.

Vtrum quidditas rei materialis ſit obiectum intellectus.

Cum autem ſic ſingula factus eſt, &c. Tex. VIII.

Caiet. Card. in lib. de ente & eſſentia in prologo.

QVAERITVR Septimo, Vtrum quidditas rei materialis, ſit obiectum intellectus. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo. Obm intellectus, nõ debet eſſe minoris ambitus obo ſciæ acquiſitæ ꝑ intellectũ. Sed quidditas materialis eſt minoris ambitus obo ſcientię acquiſitę per

Quidditas materialis ẽ minor obiecto ſcientiæ Metaphyſ.

intellectum: ergo non eſt obm intellectus.
conſequentia nota, & maior probatur.
Si eſſet minoris ambitus, tunc intellectus
cognoſceret ea quæ non continentur ſub
obiecto: cum omne obm ſciæ ab eo acqui-
ſitę cognoſcat: hoc eſt impoſſibile: ergo
&c. Minor etiã probatur. Obm meta-
phyſicę eſt ens cõe: & hoc eſt vniuerſa
lius quidditate materiali: ergo &c.

¶ Secundo. Si quidditas materialis eſſet
obm intellectus, ſequeretur, ꝙ res quan-
to eſſet materialior tanto perfectiori mo
do intelligeretur, ſicut quãto aliquid eſt
magis coloratum, tanto magis videtur,
ſed hoc eſt falſum. Nã omne ꝙ intelligi-
tur, inquantũ eſt à materia abſtractũ in-
telligitur, & conſequenter quãto magis
erit abſtractũ, tanto magis intelligitur.

¶ Tertio. Aut quidditas materialis eſt
obiectum intellectus ſecundum quòd eſt
coniuncta cõditionibus materialibus, aut
ſm quòd eſt à cõditionibus materialibus
abſtracta. Si primo modo, cũ quidditas
materialis inquantũ coniuncta conditio-
nibus materialibus ſit ſingularis, obiectũ
intellectus erit ſingulare. Si aũt ſecundo
modo, cum vt ſic habeat tantũ eſſe obie-
ctum in intellectu, erit ens rationis, &
per conſequens obiectum intellectus erit
ens rationis. ¶ Quarto. Obiectum intel-
lectus cauſat ſpeciem intelligibilẽ in in-
tellectu. Sed quidditas materialis nõ po
teſt eam cauſare: ergo &c. conſequen-
tia nota cum maiori, quia intellectus eſt
Tex. 5. virtus paſſiua, vt dicitur 3. de aĩa. Mi-
nor probatur. Aut. n. cauſaret illã ſpeciẽ
quidditas particularis, aut vniuerſalis.
Non particularis, quia illa ſpecies reprę
ſentat vniuerſaliter. Non etiam vniuer
ſalis, quia quidditas non eſt vniuerſalis
extra intellectum: ergo &c. ¶ Quinto.
Nulla põia põt eleuari vltra ſuum obie-
ctũ ſed intellectus eleuatur ſupra quiddi
tatẽ materialem, quia eleuatur ad cogno
ſcendũ sbias ſeparatas: ergo &c. ¶ Se-
xto. Illud eſt proportionatum obm intel
lectus, quod primo ab intellectu cognoſci
tur. Sed accidens eſt huiuſmodi, non aũt
quidditas materialis: ergo &c. conſequẽ
tia nota cum maiori. Minor vero proba
tur. Illud primo cognoſcitur, quod pri-
mo repræſentatur per ſpẽm intelligibilẽ:
ſed accidens primo repræſentatur: ergo
&c. Probatur minor. Spẽs primo repræ
ſentat id, à quo cauſatur: ſed cauſatur à
phãtaſmate, qđ eſt accñs, & repræſenta
tiuũ accidentis: ergo &c. ¶ Cõfirmatur Tex. 16
iſta ratio. Quia vt dicitur 1. de aĩa. Ac-
cidentia magnã partem conferunt ad co
gnoſcendum quod quid eſt: ergo prius co
gnoſcitur accidens quã quidditas rei ma
terialis. ¶ Rñdeo. Ad euidentiam huius Diuerſitas
qõnis. ¶ Sciendũ primo, ꝙ aliter de obo obiectorũ.
huius põiæ, quã de obiectis aliarũ põiarũ
eſt loquendum. Aliæ. n. potentię, quia
ſemper ſunt potentiæ organis corporali-
bus affixæ, vnum tantum eſſendi modum
habent, & ideo ſemper habent eundem
modum cognoſcendi. Semper. n. viſus
videt per medium extrinſecum diapha-
num, & ſic de alijs. Intellectus aũt nunc
vnum modum eſſendi, ſcilicet in corpo-
re, nunc aũt alium modum eſſendi habet
ſcilicet ſine corpore, ideo & illi diuerſi
modi cognoſcendi poſſunt conuenire. Intellectus
¶ Sciendũ ſecundo, ꝙ quia intellectus eſt eſt potentia
virtus immaterialis, ſenſus aũt virtus inorganica.
materialis, aliud eſſe obiectum materia-
le ſenſus oportet, & aliud materiale o-
biectum intellectus: oportet enim obm
ſenſus eſſe materiale, & ſingulare, obm
aũt materiale intellectus oportet eſſe ali
quo modo abſtractum à materia & vni
uerſale, non tñ quodlibet vniuerſale, ſed
vniuerſale ipſi intellectui pro iſto ſtatu
proportionatum, de alio autem ſtatu cũ
erit à corpore ſeparatus nõ eſt hic ſermo.
¶ Sciendũ tertio, quòd quidditas rei ma
terialis

Quidditas materialis triplex. *terialis pōt accipi tripliciter. Vno modo pro omni natura quæ in materia eſſe hēt, ſiue ſit accidēns, ſiue forma ſubſtantialis, ſiue quodcunque aliud. Alio modo ꝑ natura determinata, & indiuiduata. Tertio ꝑ eſſentia rei compoſitę ex materia, & forma abſolute, cuius phantaſma haberi poteſt.* Quadruplex eſt obiectū potentię, & quid vnum quodque. *¶ Sciendum quarto, quòd quadruplex eſt obiectum pōiæ, ſcilicet formale qd, formale quo, materiale, & accidētale. Obm formale quod, eſt id ſub cuius ratione obiectū refertur ad pōiam, & qd adęquale, & inquantum huiuſmodi attingitur à pōia, ſicut color in viſu. Obiectum formale quo eſt aliquid extrinſecum, quo obiectum attingitur à pōia, & ſine quo non poteſt attingi, ſicut lux in viſu. Obiectum materiale eſt id in quo ſaluatur obiectum formale quod, ſicut albedo in viſu in qua ſaluatur color. Obiectum accidētale eſt quod accidit obiecto formali, ſicut Sortes accidit colorato.*

Ens eſt obiectum quod formale intellectus noſtri. *¶ Iſtis ſuppoſitis dicitur primo quòd ens eſt obiectū formale quod intellectus noſtri, & probatur ſic. Id ſub cuius ratione omnia alia cognoſcūtur ab intellectu, & quod adęquate, & in quantum huiuſmodi apprehēditur ab intellectu eſt obiectum formale quod intellectus. Sed ens eſt huiuſmodi: ergo &c. Minor ꝑbatur, quia omnia quæ apprehenduntur ab intellectu, cognoſcūtur inquantum ſunt in actu, vt dicitur 9. Metha.* Tex. 10. *¶ Item omne ens eſt aliquo modo cognoſcibile ab intellectu, & omne quod cognoſcitur ab ipſo eſt ens.* Dubium. *¶ Sed occurrit dubium. Nā etiā non ens cognoſcitur ab intellectu: ergo ens non eſt obiecum adęquatum. ¶ Reſpondetur, quòd non ens inquantum cognoſcitur eſt aliquo modo ens, ſaltem enim habet eſſe apprehenſum, aut imaginatum. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ obiectū materiale intellectus, abſolute loquendo de obiecto ītellectus, eſt omnis quidditas, et natura. Patet, quia oīs natura & eſſentia participat rationem entis, ideo quælibet res eſt obm materiale intellectus.*

¶ Dicitur tertio ꝙ obm materiale intellectus proportionatum illi pro iſto ſtatu eſt quidditas rei materialis, accipiendo quidditatem rei materialis pro quidditate rei compoſitæ ex materia & forma. Quid obiectum materiale intellectus. *Hanc aūt concluſionem ſic intelligo, non ꝙ quidditas materialis ſit obm adęquatum intellectus, ita ꝙ nō poſſit aliquid intelligere, niſi quidditatem materialē, ſed ꝙ eſt obm connaturale intellectus, & ꝑfecte immediateq; cognoſcibile ab ipſo, per quod in aliorū cognitionem deuenit. ¶ Iſta concluſio probatur ſic. Obm materiale proportionatū intellectui eſt id, ad quod intellectus eſt in pōia naturali. Nā intellectus ē pōia paſſiua: ſed eſt in pōia naturali tm̄ ad quidditates materiales: ergo &c. Probatur minor. Pōia paſſiua eſt in pōia naurali ad ea tm̄, in qua ſuum propriū actiuū poteſt. Sed intellectus agens eſt propriū actiuum reſpectu intellectus poſſibilis, & ille facit intelligibilia in actu tantum quidditates materiales: ergo &c. ¶ Secūdo. Cognitio cuiuslibet rei eſt ſecundum modum cognoſcentis.* Quęlibet cognitio quo modo ſit ſuſcipienda. *Sed anima intellectiua eſt forma in materia: ergo ſua materialis cognitio debet eſſe formarū, quæ ſunt in materia, ſm̄ tn̄ ꝙ aliquo modo abſtracta ſunt à materia. Conſequētia nota cum minori. Maior vero probatur. Cognitio eſt ſm̄ ꝙ cognitū eſt in cognoſcente. Sed cognitum eſt in cognoſcente ſecundū modum cognoſcentis: ergo cognitio eſt ſm̄ modum cognoſcētis. ¶ Ad hanc rationem poſſet aliquis dicere, quòd non oportet obiectum ſecundum modum eſſendi eſſe proportionatum cognoſcenti, alioquin imperfectum numquam cognoſceret perfectius, et inferior intelligentia non cognoſceret ſuperiorē. ¶ Reſpondetur & dicitur primo ꝙ obie-*

ctum & cognoſcens non debent proportionari ſecundum quemcumque modum eſſendi, ſed ſufficit quòd ſit idem modus eſſendi in genere. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ eſt tantũ triplex genus eſſendi ſubſtãtiarum intellectualium. Primus eſt aiæ humanę, quę eſt forma in materia. Secundus eſt ſubſtantiarũ ſeparatarũ, quarum eſſe diſtinguitur ab eſſentia. Tertius eſt primę ſubſtantię quæ eſt Deus: cuius eſſe eſt idem quòd eſſentia. ¶ Dicitur tertio, quòd conſequentia non valet. Nã imperfectum põt eſſe eiuſdẽ generis eſſendi cũ perfecto, & oẽs ſubſtãtię ſeparatę in uno modo eſſendi conueniunt. Quęlibet enim eſt ſubſtantia à materia prorſus abſtracta, cuius eſſe ab eius eſſentia eſt diſtinctũ. ¶ Dicitur quarto principaliter ad quæſtionẽ, quòd verũ vno modo eſt obiectum intellectus accidentale. Alio vero modo eſt obm per ſe. Si.n. conſideretur in rõne eius quod intelligitur, eſt obm accidentale, concomitatur.n. omne intelligibile inquantum intelligitur, non .n. põt ens intelligi niſi intellectui conformetur in quo conſiſtit ratio veri, & ideo intellecto quocunque ente intelligitur verum per accidens, ſicut viſo colore per accidens videtur Sor. Si vero conſideretur ratiõne obiecti quo, ſic eſt obiectum per ſe, nihil.n. intelligitur, niſi ei intellectus aſſimiletur per ſpẽm, & in hoc conſiſtit ratio veri, & ideo verũ eſt quo aliquid eſt intelligibile. ¶ Ad rationes in oppoſitum rñdetur. ¶ Ad primum dicitur primo, quòd obiectum formale adæquatum non debet eſſe minoris ambitus obiecto ſcientię acquiſitę, ſed bene obiectum materiale proportionatum, vt eſt quidditas materialis, minoris ambitus eſſe poteſt. ¶ Dicitur ſecundo, quòd non oportet omnẽ ſciam eſſe de obiecto connaturali, & immediate cognoſcibili ab intellectu, immo põt etiã eſſe de obiecto ſecũdario per

Triplex genus eſſendi ſubſtantiarum intellectualium.

Verum eſt obiectũ accidentale.

Solutio rationum quę adducebantur in contrarium verum.

reflexionẽ cognito, ſicut eſt ſcĩa de aĩa. ¶ Dicitur tertio, quòd nulla ſcĩa, neque etiã Metaphy. eſt de obo vniuerſaliori, quã ſit obiectum formale adęquatum intellectus, immo ens, quod eſt obm formale intellectus, eſt vniuerſalius obo Metaphyſicæ. Obm .n. Metaphyſicæ eſt ens reale, obiectum aũt intellectus eſt ens cõmune enti reali & enti rationis. ¶ Ad sm̃ dicitur primo, quòd non oportet quanto aliquid magis participat rationẽ obiecti materialis, tanto perfectiori modo cognoſcatur à potentia, ſed inter obiecta materialia proportionata quãto aliquid magis participat de obiecto formali, tanto eſt magis cognoſcibile. Modo quidditas materialis non eſt obiectum formale, vt dictum eſt, vnde ratio non ſequitur. ¶ Põt ſecundo dici, quòd illa conſequentia põt habere duplicẽ ſenſum. Vnus eſt quòd quanto res eſſet materialior, ideſt magis immergeretur materiæ, & conditionibus immaterialibus indiuidualibus, tanto perfectiori modo cognoſceretur, et tunc negatur: quidditas.n. materialis nõ eſt obm intellectus sm̃ quòd eſt cõiuncta conditionibus indiuiduantibus. Alius ſenſus põt eſſe, quòd quanto res eſt immaterialior .i. quanto forma quidditatis minus dominatur materiæ, ſicut in quidditate plantę inuenitur, quæ minus materię, quam forma quidditatis hominis dominatur, tanto perfectiori modo ab intellectu noſtro cognoſcitur, & tunc negatur falſitas conſequentis. Ad probationem dicitur, quòd unumquodq; intelligitur ab intellectu noſtro per abſtractionem à materia particulari, non autẽ à materia vniuerſali. ¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ eſt obm intellectus, vt eſt abſtracta à cõditionibus particularibus. ¶ Ad improbationẽ dicitur primo, ꝙ cum dico quidditatẽ abſtractã, dico duo, ſcilicet ipſam naturã, et eſſe abſtractũ eius: ipſa natura eſt ens reale,

Quid eſt obiectum metaphyſicæ.

In corpore quæſt.

Quidditas abſtracta duo dicit.

reale, eſſe autē abſtractum eſt ens rōnis. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ illa natura cui attribuitur eſſe abſtractum, eſt obiectū intellectus, nō autem ipſum eſſe abſtractū, ſed eſt conditio ſine qua ipſa quidditas non eſt obiectū. ¶ Dicitur tertio, ꝙ illa conſequētia eſt falſa, ſcilicet ꝙ obiectum intellectus eſſet ens rationis, ſed bene ſequitur, quòd obiectū intellectus ſecundū quòd enti rationis ſubſtat, obiectum eſſet intellectus. ¶ Ad probationē cū dicitur quòd habet tantum eſſe obiectiuū vt ſic. Dicitur, ꝙ non omne illud eſt ens rōnis qđ ſub una cōditione conſideratū habet tantum eſſe obiectiue in intellectu, ſed illud quòd abſolute nullum habet eſſe, niſi obiectiuum in intellectu. Modo dicitur, ꝙ licet quidditas vt abſtracta habeat tātum eſſe obiectum in intellectu, abſolute tamē in particularibus eſſe reale habet. ¶ Ad quartū negatur minor. ¶ Ad probationem dicitur ꝙ habens quidditatē ſiue particulare, ſcilicet phantaſma, ſimul cū intellectu agente, illam ſpeciē cauſat, ſed ratio cauſandi eſt natura. Ad huius improbationem dicitur, ꝙ licet illa ſpecies vniuerſaliter repręſentet, inſtrumentaliter tamen à re particulari cauſari pōt, quando præſertim natura vniuerſalis quæ ſibi ratio ſit cauſandi, intellectus aūt agēs in cauſando ſpeciē, principalis agentis rationem habet. ¶ Ad quintum dicitur ꝙ maior eſt vera de obiecto formali, nō autem de obiecto materiali proportionato, mō quidditas mālis non eſt obm formale, ſed ens. ¶ Ad ſextū negatur minor. Ad ꝓbationē negatur etiā minor. Ad cuius probationē dicitur ꝙ ſpēs repręſentat nō omne illud à quo cauſata eſt, ſed obm. ¶ Dicitur ſecundo, ꝙ ſpecies non repręſentat phātaſma, ſed naturā in phātaſmate latitantem, & licet phantaſma cauſet illam ſpeciem, ſua tamen ſingularitas nō eſt ſibi ratio cauſandi, ſed natura vniuerſalis implicite in phātaſmate cōtēta. ¶ Dicitur tertio, ꝙ ſpēs intelligibilis non repræſentat id immediate à quo cauſata eſt quocunq; modo, ſed id quod fuit ratio cauſandi, & quia ipſa quidditas ſine conditionibus indiuiduātibus eſt phātaſmati ratio cauſandi talē ſpeciem, ideo ſpecies ipſam quidditatem primo repręſentat. ¶ Ad confirmationē patet quid ſit dicendum ex his quæ dicta ſunt: quo enim accidentia ad cognoſcēdum quodquid eſt conferant, ibi eſt oſtenſum & declaratum.

Quæ eſt cauſa ſpeciei intelligibilis.

Species intelligibilis quid repręſentet.

q. 4. 1. de an.

QVAESTIO VIII.

Vtrum neceſſe ſit ponere in intellectu poſsibili ſpecies intelligibiles.

Oportet autem ſic, ut in tabula in qua &c. Tex. XIIII.

2 cont. gē. cap. 49.

QVAERITVR octauo, Vtrum neceſſe ſit ponere in intellectu poſſibili ſpecies intelligibiles. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo. Si eſſet neceſſe ponere ſpecies ī intellectu, tūc non poſſent eſſe ſimul plures ſpēs in intellectu, ſed tantum vna, hoc eſt contra ponentes ſpecies: ergo &c. Probatur cōſequentia, duobus ſuppoſitis. Vnū eſt ꝙ illa ſpecies eſſet naturaliter agens. Alterū eſt quòd intellectus non poteſt plura ſimul intelligere, vt eſt de mente Philoſo. Tūc arguitur ſic. Si eſſent plures ſpecies in intellectu, tunc intellectus plura ſimul intelligeret, quia ſimul intelligeret omnia quæ repræſentarentur per ſpecies, cū ſpecies naturaliter agat, hoc autem eſt falſum ex ſuppoſito ſecundo, ergo ſi ſunt ponendę ſpecies in intellectu, non poterit eſſe niſi vna vno tempore. ¶ Secundo. Se-

Tex. 24. 3. de anima

queretur

queretur ꝙ in compoſitione intellectus numquã eſſet falſitas, hoc eſt cõtra Philoſoph. ergo &c. Probatur conſequentia, quia intellectus intelligeret ſicut ſibi repręſentaretur per ſpeciẽ, ſed ſpecies ſẽper vere repręſentaret, alioquin nõ eſſet ſimilitudo vera obiecti: ergo etc. ¶ Tertio. Aut eſſent ponendę ſpecies in intellectu omnium intelligibilium, aut ſolũ primi cogniti, ſcilicet quidditatis materialis. Non quidẽ omnium, quia ſi aliquorũ ponuntur ſpecies, oportet vt à phantaſmatibus abſtrahantur, nõ omnium autem ſunt phantaſmata Si autem tantũ quidditatis materialis, Contra In põtijs ordinatis obiectũ præſentatur poſteriori põię per actũ prioris, ſicut bonũ præſentatur appetitiuo per intellectũ. Sed ſenſus, & intellectus in homine ſunt potẽtiæ ordinatę: ergo per actum ſenſus obiectũ præſentatur intellectui, et ſic non eſt neceſſe ponere ſpecies intelligibiles. ¶ Quarto. Id per quod aliquid cognoſcitur eſt prius cognitum, ſed ſpecies non eſt prius cognita, quam res extra: ergo per ipſam non poteſt cognoſci obiectum, ergo non eſt neceſſe ipſam ponere in intellectu: ergo &c.

3. de anima. Tex. 21. & 26

Ordo quæſti.

¶ Reſpondeo. Circa iſtã difficultatẽ duo ſunt facienda. Primo enĩ videbitur quid per ſpeciẽ intelligibilem intelligatur. Secundo dicetur ad quæſitum. ¶ Quãtum ad primũ poteſt ſic diffiniri. Species intelligibilis eſt qualitas repreſentatiua rei intelligibilis inquantũ intelligibilis eſt, à re intelligibili mediante phantaſmate, et intellectu agẽte in intellectu poſſibili cauſata ad hoc vt intelligere poſſit, & vt ſibi ſit obiectũ præſens habitualiter ¶ In hac diffinitione ſeu deſcriptione ponitur qualitas loco generis, eſt enim ſpẽs intelligibilis in prima ſpecie qualitatis. ¶ Secundo ponitur repręſentatiua rei intelligibilis inquantũ intelligibilis eſt ad differentiã ſpeciei ſenſibilis, quæ licet aliquo modo repręſentet rem intelligibilem, non tamẽ repręſentat eã, niſi per accidẽs, & inquãtum qualitatibus ſenſibilibus eſt ſubiecta. ¶ Dicitur tertio cauſata à re intelligibili mediante phantaſmate, quia res intelligibilis quæ eſt ad extra, non cauſat ſpeciem niſi prius per ſuã ſimilitudinem particulariter ipſam repręſentantem recipiatur in phantaſia, quæ ſimilitudo dicitur phantaſma, & eſt cauſa ſecundaria ſpeciei ĩtelligibilis. ¶ Dicitur quarto, & intellectu agẽte, quia intellectus agẽs eſt cauſa principalis eius, ſed intellectus agens, et phantaſma ſunt cauſa totalis. Ipſa enĩ ſpecies habet duo. Primo ꝙ eſt immaterialis & actu intelligibilis. Secundo quòd hanc naturã determinatã repreſentat. Primũ habet, quia cauſata eſt ab intellectu agente, qui eſt immaterialis. Secundũ vero habet à phantaſmate repręſentãte hanc rem, & non aliam. ¶ Primo cum dicitur in intellectu poſſibili, tangitur cauſa materialis, eſt enim ſubiectiue in intellectu poſſibili. ¶ Deinde cũ dicitur ad hoc vt poſſit intelligere, tangitur vna cauſa finalis ponendi ſpẽm intelligibilem. Nã cum intellectus ſecundũ ſe ſit pura potentia in genere intelligibilium, ſi debet intelligere, oportet ꝙ per ſpeciẽ intelligibilẽ in actu fiat, & tunc intellectus in actu poteſt intelligere, ita ꝙ ad eliciendum intellectionẽ, et intellectus poſſibilis, & ſpecies intelligibilis cõcurrit. ¶ Pro quo ſciẽdũ ꝙ in actu intellectus ſunt duo conſiderãda .ſ. ſbia et modus. Ille enim actus et eſt intellectio, et eſt talis intellectio. Principiũ actus intelligẽdi quantũ ad ſbiam eſt intellectus, quãtum vero ad modũ eſt ſpẽs intelligibilis. Hoc aũt non ſic eſt intelligendum, quaſi ſbia actus intelligendi, & modus, ſint duo realiter diſtincta, & põia cauſet ſubſtantiã, & ſpecies modũ, ſed eſt ſic intelligendũ, ꝙ cum vnus & idem effectus, qui eſt talis actus deter-

Nota diffinitioné ſpeciei intelligibilis.

Species intelligibilis duo habet.

determinatus ſit, et ab intellectu, et à ſpecie intelligibili cauſatus, ille effectus ſecundum vnam rōnem, ſcilicet ſecundum rationem intellectionis abſolute reducitur in intellectum, ſecundū autem aliam rationem, ſcilicet ſecundū ꝙ eſt talis intellectio, reducitur in ſpeciem intelligibilem. ¶ Dicitur quoq; , et vt ſibi ſit obm præſens, quia cū intelligere ſit rē actualiter intueri, intueri autem non poſſit intellectus, quod non eſt ſibi præſens, oportet quòd res efficiatur præſens intellectui ſi debet intelligere. ¶ Dupliciter autem res eſt præſens intellectui, ſcilicet actualiter, cum eſt in proſpectu mentis obiectiue, quando videlicet rē actualiter inſpicit, & habitualiter, ſcilicet cum intellectus habet in ſe principiū quo poteſt rē ſibi facere præſentē actualiter. Habitus enim eſt quo quis utitur cum voluerit. Et quia materiale ſecundū ꝙ materiale, non poteſt per ſe eſſe præſens in eſſe obiectiuo, oportet quòd fiat præſens ꝑ aliquam ſimilitudinē. Et ſicut præſens dupliciter eſſe poteſt, ſcilicet actualiter, & habitualiter, ita ē duplex ſimilitudo, ſcilicet una qua eſt habitualiter præſens, & alia qua præſens actualiter efficitur. ¶ Pro cuius notitia ſciendū ꝙ intellectus informatus ſpecie intelligibili, rem aliquam intelligens format in ſe conceptum ſibi rem quam intelligit per modum obiecti actualiter repræſentantem, & ille cōceptus dicitur verbum mentis. Sicut cum intellectus naturam hominis intelligit, format in ſe cōceptum quidditatis hominis obiectiue repræſentantem, & per illam cognoſcit quid eſt homo, & ſic de alijs. Iſte ergo cōceptus eſt ſimilitudo actualis rei ad extra, faciens rem eſſe actualiter in proſpectu mentis. Sed ſpecies intelligibilis eſt ſimilitudo habitualis, faciens rē eſſe intellectui habitualiter præſentē. Et ideo ponitur in diffinitione habitualiter ad differentiā conceptus mentis. ¶ Hoc autem nō ſic eſt intelligendum quaſi ſpecies intelligibilis non ſit uera ſimilitudo, rem ad extra actualiter repræſentans, eſt enim vera ſimilitudo repræſentans rem, ſed quòd rem præſentē actualiter intellectui non facit, ſed tantum habitualiter: quia cum ſit ſimilitudo rei, eſt prīcipium quo intellectus cum homo uoluerit aliam ſimilitudinem facientē rem actualiter eſſe ſibi præſentem, producere poteſt. Vnde poteſt dici actualis ſimilitudo in comparatione ad rem repræſentatā, habitualis autem in comparatione ad intellectū.

Res dicitur præſens intellectui dupliciter actualiter .ſ. & habitualiter.

Quid ſit conceptus.

Species intelligibilis eſt vera ſimilitudo.

¶ Quantum ad ſecundū ponitur iſta concluſio. Neceſſe eſt ponere ſpecies intelligibiles in intellectu. ¶ Ad cuius euidentiam ſciendū eſt ꝙ ſicut ſupra dictum eſt, intellectus & eſt potentia paſſiua, & eſt potentia operatiua. Differt autem potentia pure actiua à potentia paſſiua et operatiua, quia ad hoc vt potentia actiua in opus exeat, non oportet vt à ſuo obiecto perficiatur. Non enim ad hoc vt calidū calefaciat lignū, oportet calidū perfici à ligno. Sed potentia paſſiua, & operatiua niſi ꝑficiatur ab obiecto, operationē habere non pōt. Iſto ſuppoſito ad cōcluſionē arguitur ſic. ¶ Primo. Pōia paſſiua, & operatiua non pōt operari niſi perficiatur à ſuo obo: ſed intellectus eſt huiuſmodi: ergo nō pōt intelligere niſi perficiatur ab obiecto. Tūc vltra. Talis ꝑfectio non pōt eſſe, niſi quia dat ſibi formale principiū operandi, & hoc dicimus in intellectu ſpēm intelligibilē: ergo etc.

Neceſſe eſt ponere ſpecies intelligibiles i intellectu.

¶ Cōfirmatur, qa ut dicitur 3. de aīa. Sicut ſe hēt ſenſitiuū ad ſenſibilia, ita intellectiuū ad ītelligibilia. Tex. 5. Sed ſenſus nō ſentit niſi patiatur ab obo, cū ſentire in moueri, & pati cōſiſtat, vt dicitur in 2. ergo intellectus nō intelligit niſi ab obo patiatur. Tex. 51. Nō aūt patitur niſi recipiēdo aliquā ꝑfectionē, ut dicitur ibidē: ergo &c. Tex. 55.

Secun-

¶ *Secundo. Omnis cognitio fit per aſſimilationem cognoſcentis ad rem cognitam. Sed intellectus non poteſt aſſimilari intelligibili ſecundũ naturam: ergo oportet ꝙ aſſimiletur ei ſecundũ ſpeciem & ſimilitudinem intelligibilem.* ¶ *Tertio. Intellectus in actu, & res intellecta ſunt vnum, ut dicitur 3. de anima. Sed non ſunt unũ ſecundum naturam: ergo oportet ꝙ ſint vnum per ſpeciem intelligibilem recepta in intellectu.* ¶ *Quarto. Eſt auctoritas Philoſophi 3. de anima dicentis de intellectu. Suſceptiuum aũt ſpeciei, & potentia huiuſmodi. Vbi Cõment. dicit. Non habet de intentione paſſionis, niſi hoc tm̃, quòd accipiat formam, quã comprehendit. Item. Et bene iam dicentes ſunt animam eſſe locum ſpecierum, niſi ꝙ non tota, ſed intellectiua, neque actu, ſed potentia ſpecies. Item. Neceſſe eſt autem, vt ipſa, aut ſpecies. Ipſa quidem igitur non ſunt, nõ enim lapis in anima, ſed ſpecies.*

Tex. 16. 19. & 27.

Tex. 3.

Tex. 6.

Tex. 38.

Soluuntur argumenta contraria.

¶ *Ad rationes in oppoſitũ reſpondetur.* ¶ *Ad primum dicitur ꝙ ſpecies poſſunt eſſe in actu dupliciter, ſcilicet in actu imperfecto, & habitualiter, & hoc eſt qñ intellectus actu non intelligit per eas. Alio modo in actu perfecto, ſcilicet quãdo intellectus vtitur eis. Tunc ad argumentũ dicitur, ꝙ ſi ſpẽs eſſe in actu accipiamus primo modo, negatur conſequentia. Si ſecundo negatur falſitas, nec illud eſt contra ponẽtes ſpecies. Ad probationem conſequentiæ dicitur ad primũ ſuppoſitum, quòd licet ſpecies ſit naturaliter agens, ſicut agens quo, nõ tamen ſemper cauſat intellectionem. Non eſt .n. principale agẽs intellectionis. ſed intellectus, & ideo cauſat tantum, quãdo intellectus vtitur ea. quod eſt ſecundũ imperiũ voluntatis: vnde negatur conſequentia, ſcilicet quòd intellectus ſimul multa intelligeret. Procedit enim ex falſo fundamento, ſcilicet ꝙ ſpecies ita natutaliter agat, quòd ſemper intellectionẽ cauſet.* ¶ *Ad ſecundum negatur conſequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ intellectus nõ eſt falſus intelligendo, quod ſibi per ſpecies repræſentatur. qa talis cognitio pertinet ad primam operationem intellectus, in qua non eſt falſitas ſed in cõponendo conceptus non componibiles adinuicem, & ſeparando non ſeparabiles.*

Intellectus non decipitur intelligendo per ſpecies.

¶ *Ad tertium dicitur, ꝙ in intellectu ſunt tantum ſpecies quidditatum materialium, et per illas cognoſcit intellectus non ſolum res ſenſibiles, ſed etiam res immateriales. Ad improbationem dicitur, quòd verũ eſt quòd ſenſus tanquam potentia poſterior repræſentat aliquo modo obiectum intellectui, non tamẽ hoc fit per actum ſenſus ſolum ſine alio repræſentatiuo, ſed per phãtaſma repræſentatiuũ materialiter obiecti. Et intellectus agentis abſtractionem ſpeciem intelligibilem cauſantem in intellectu poſſibili, quia illa repræſentatio phantaſmatis ſufficiens ad intelligendum eſſe non poteſt, eo quòd intellectus immaterialiter apprehendat, unde neceſſe eſt vt præter phantaſma ſpeciem repræſentans obiectũ immaterialiter in intellectu ponamus.* ¶ *Ad quartum dicitur primo, ꝙ triplex eſt mediũ cognoſcendi, ſcilicet medium quo, medium ſub quo, & mediũ in quo. Sicut in uiſu mediũ quo, eſt ſpecies viſibilis, medium ſub quo, eſt lux, medium in quo, eſt ſpeculum, uel aliud obiectum, ex cuius inſpectione ſenſus in cognitionem alterius deuenit. Sic in intellectu medium quo, eſt ſpecies intellectualis, medium ſub quo eſt intellectus agẽs, medium in quo, eſt res cognita, ex cuius cognitione intellectus in cognitionem alterius excitatur.* ¶ *Dicitur ſcũdo, quòd maior eſt vera de eo ꝑ quod aliquod cognoſcitur tamquã per medium in quo, nõ autem de eo quod eſt medium quo, ſicut eſt ſpecies intellectualis.* ¶ *Si autẽ arguatur*

Triplex eſt medium cognoſcendi, quo in quo ſub quo. p. p. q. 12. art. 5.

Intellectus illius propoſitionis maxime propter qd unū quodque & illud magis.

guatur propter quod vnū quodque & illud magis. Sed per mediū quo, cognoſcimus rem: ergo &c. ¶ Dicitur ꝙ illa ꝓpoſitio hēt veritatē in his quæ ſunt unius ordinis, quæ ſcilicet cōueniumt in vna ratione ſm̄ quam vnū eſt cauſa alterius. Si cut ignis ex eo ꝙ eſt calidus cauſat in ligno caliditatē, ideo magis calidus. Modo medium quo, non conuenit in ratione cogniti cū re, quæ cognoſcitur per ipſum, et non eſt vnius ordinis cum ipſo, vnde rō non ſequitur, ſed ſequeretur ſi medium quo, ſic eſſet cauſa cognitionis rei, ꝙ per cognitionē intellectus in cognitionem alterius rei deueniret.

QVAESTIO VIIII.

Vtrum intellectum agentem in anima intellectiua ponere ſit neceſſe.

Quoniam autem, ſicut in omnia natura &c. Tex. XVII.

p. p. q. 97. art. 1.

QVAERITVR nono Vtrū intellectū agentem in aīa intellectiua ponere ſit neceſſe. Et uidetur ꝙ non. ¶ Primo. Si anima intellectiua eſſet intellectus agēs, tūc in homine aliqd nobilius intellectu poſſibili poneretur, hoc eſt falſum: ergo &c. Patet conſequentia, quia agens eſt nobilius patiente. Falſitas autem conſequentis ꝓbatur. Nulla eſt in homine nobilior operatio, quā intelligere. Vnde ī hac operatione tanq̄ in nobiliſſima hominis operatione Philoſ. felicitatē ponit: ergo nulla eſt in homine virtus nobilior pricipio huius operationis: et huius eſt principiū intellectus poſſibilis: ergo &c.

10. lib. Eth. cap. 8. & 10. ſcribit hoc.

¶ Secūdo. Sicut ſe habent ſenſibilia ad ſenſū, ita intelligibilia ad intellectū, vt dicit Philoſ. Sed ad hoc ꝙ ſenſibilia ſentiantur, nō requiritur ſenſus agens: ergo nec ad hoc ut intelligibilia intelligantur requiritur intellectus agēs.

3. de anima Tex. 3.

¶ Si dicatur, ꝙ alia rō eſt de intellectu & alia de ſenſu, qꝛ ſenſibilia sūt actu ſenſibilia extra aīam, ītelligibilia aūt extra aīā non ſunt actu intelligibilia.

Non datur ſenſus agēs.

¶ Cōtra, ex hac rñſione videtur ſequi, ꝙ intellectus agēs ponatur vt faciat intelligibilia ī actu. Sed hoc nō pōt ſtare, quia ſicut ſe hēt lumen ad colores, ita intellectus agēs, ſi eſt ponēdus ad intelligibilia, vt videtur velle Philoſ. Sed lumē non facit colores eſſe actu uiſibiles abſolute ſed quodā modo: ergo nec intellectus agens facit intelligibilia eſſe actu intelligibilia. Minor ꝓbatur quia viſibilitas cōuenit colori in ſecūdo mō dicendi ꝑ ſe: ergo &c.

In hoc lib. Tex. 18.

¶ Tertio. Si eſſet in aīa intellectus agens, ſēper hō intelligeret: ſed videmus hoc eſſe falſum: ergo etc. Probatur cōſequentia. Præſente actiuo, et paſſiuo ſibi proportionatis, ſemper ſequitur actio ſi actiuū ſit agens naturale, vt dicitur 9. Meth. Sed intellectus agens ſi ponatur eſt agens naturale, & intellectus poſſibilis eſt paſſiuū ſibi proportionatū: ergo intellectus agēs ſemper aget ī intellectum poſſibilē cauſando ſpēs intelligibiles: ſed prima intellectio per ſpēm, non ſubeſt imperio volūtatis cū ſpecies ſit naturaliter agēs: ergo hō cōtinue intelliget.

3. de anima Tex. 67.

Tex. 10.

¶ Quarto Intellectus agens eſt ſubſtantia ſeparata: ergo nō eſt pōia aīæ. Probatur antecedēs auctoritate Phil. de ipſo dicētis. Separatus aūt eſt ſolū in hoc, qđ vere eſt ideſt in eſſendo, & hoc ſolū immortale, & perpetuū. Itē ait ꝙ eſt ſeparatus, & īmixtus. Itē ibidē dicit ꝙ ē ſubſtantia actu ens. Nihil aūt reſpectu eiuſdē eſt in actu, et in pōia: ergo cū aīa in potentia reſpectu intellectus poſſibilis ī ipſa

Tex. 20.

Tex. 19.

*existentis, non poterit in ipſa eſſe intelle
ctus agēs. Itē ibidē inquit, ꝙ idē eſt ſecun*
Cōmen. 19.
*dum actum ſcientia rei. Quod Cōmē. ex-
ponens ait, ꝙ in intellectu agēte idē eſt in
telligens, & intellectum, non aūt in intel-
lectu poſſibili: ergo intellectus agens eſt
ſubſtantia ſeparata. In ſolis enim ſepara
tis à materia, idē eſt intelligens, & intel-
lectum.* Tex. 20. *Item ait ꝙ intellectus agens non
aliquando quidē intelligit, aliqñ autē non
intelligit: nihil autem tale eſt in nobis:
ergo &c.* ¶ *Reſpondeo. Circa hanc dif-
ficultatem duo ſunt facienda. Primo po-
netur vna opinio falſa, & inprobabitur.
Secundo ponetur opinio uera.*

In q. duo fiunt ab Auctore.

Opinio themiſt.

¶ *Quan-
tum ad primū dicunt quidā ꝙ neceſſe eſt
ponere intellectū agētē, vt ſit immedia-
tum principium actiuum intellectionis.*
¶ *Pro qua poſitione ſupponūt primo ꝙ
ſpecies intelligibilis non eſt per ſe imme-
diatū principium actiuum intellectionis:
quia idem non pōt eſſe immediatū prin-
cipium agendi intellectionē, & recipien
di eandem. Spēs aūt eſt immediatū prin-
cipium recipiendi intellectionem. Nam
cum intellectus immediate ſpēm recipiat
intellectionis, actū īmediate recipere non
pōt. Idem .n. nō eſt plurium actiuum &
immediate ſuſceptiuū, et ꝑ cōſequēs ſpēs
intelligibilis erit īmediatū principiū re-
ceptiuum intellectionis.* ¶ *Secundo ſup-
ponunt, ꝙ nec intellectus poſſibilis eſt im
mediatū principiū intellectionis. Et pro-
bant, quia idē non pōt eſſe principiū acti-
uum, & receptiuum actionis, eſt enim po
tentia actiua principiū trāſmutādi aliud,
non tranſmutādi ſe, vt dicitur 5. Metha.* Cap. de poteſtate.
*Sed intellectus poſſibilis, ut oēs cōcedūt,
eſt principiū receptiuū intellectionis: er
go non eſt principiū actiuum eiuſdē. Tūc
arguitur ſic. Immediatū principium acti
uum intellectionis, aut eſt intellectus poſ
ſibilis, aut ſpēs ītelligibilis aut intellectus
agens. Nō ſpēs intelligibilis, nec intel-
lectus poſſibilis: ergo erit ītellectus agēs.*
¶ *Huic vt dicunt fauent verba Philoſ.* 3. de anima Tex. 18.
*dicētis, ꝙ intellectus poſſibilis eſt quo eſt
oīa fieri. i. eſt receptiuus oīum ītellectio-
nū, & ꝙ intellectus agens eſt quo eſt om
nia facere, id eſt qui facit oēs intellectio-
nes.* ¶ *Sed quia iſta opinio eſt contra ve
ritatem, & contra mentē Philoſ. et pro-
cedit ex falſis fundamentis: ideo arguam
contra concluſionē primo. Deinde contra
ſuppoſita et rationem.* ¶ *Contra conclu
ſionem primo arguitur ſic. Si intellectus
agēs eſſet immediatū actiuū principium
intellectionis, intelligere non eſſet opera-
tio immanens, ſed hoc eſt contra Philoſ.*

Intellectus agens nō eſt immediatū principium intellectionis.

Tex. 16.

*9. Metha. ergo &c. Probatur cōſequen
tia, qa intelligere nō reciperetur in agen
te, recipitur .n. in intellectu poſſibili, &
non in intellectu agente, vt concedunt.*
¶ *Ad hanc rōnem reſpondetur, ꝙ actio-
nem eſſe immanentem pōt dupliciter in-
telligi. Vno mō, quia recipitur in ſuo per
ſe agente immediato, & hoc eſt impoſſi-
bile, quia pōia actiua non eſt principium
tranſmutandi ſe, ſed aliud. Alio mō quia
principium actiuū eius et immediatū, eſt
coniunctum ſm̄ eſſe, etiam principio re-
ceptiuo eius, & hoc modo intelligere eſt
actio immanens, quia intellectus agēs, &
intellectus poſſibilis ſunt vnita ſm̄ eſſe.*
¶ *Contra iſtā reſpoſionē arguitur. Quia
ſi ad operationem immanentē ſufficit, ꝙ
principium actiuū, & paſſiuum ſint vni-
ta ſecundum eſſe, tūc omnes operationes
nutritiuæ, & augmētatiuæ eſſent opera-
tiones immanentes, quia corpus in quod
agunt, & ipſę potentiæ vniuntur ſecun-
dum eſſe, quod nullus concederet.* ¶ *Se
cundo arguitur ad concluſionē ex uerbis
Philoſophi. Operari, non attribuitur ni-
ſi producenti operationem, ſed Philoſo-
phus per totum librū de anima attribuit
intelligere intellectui poſſibili, nō autem
intellectui agenti: ergo &c.* ¶ *Reſpon-
detur,*

In omnibus tribus libris hoc reperitur.

detur, quòd Philoſo. cum dicit intellectũ intelligere, nõ aliud intendit niſi quòd recipit intellectionem. ¶ Sed contra. Quia eadem rõne poſſemus dicere, quòd lignũ calefacit, qa recipit calefactionẽ ab igne. ¶ Præterea iſta expoſitio eſt cõtra mẽtem Philoſ. & Commen. in illo .n. Cum autem ſit &c. dicit Philoſ. tunc intellectum eſſe in actu, quando põt per ſeipsũ operari. Vbi expreſſe vult intellectũ factum in actu per ſpeciẽ intelligibilem, eſſe productiuum intellectionis. ¶ Si dicatur, ꝙ per illa verba Philoſo. nihil aliud vult, niſi ꝙ intellectus factus in actu per ſpeciem, eſt in vltima diſpoſitione, & in potentia propinqua ad recipiendũ intellectionem, nõ autem antequã habeat ſpeciem, ideo ſubiungit Philoſ. ꝙ tunc eſt in potẽtia, ſed aliter tñ quã ante addiſcere.

Tex. 8.

Obiectio.

¶ Hoc inquã non valet, quia ſi ſic intenderet, non diceret, quia tunc põt perſeipſum operari. Nam ly per ſeipſum, denotat ipsũ tunc poſſe producere intellectionem.

Cõcluſio. 1.

Hoc etiam eſt expreſſe contra mentem Cõm. exponẽs .n. quod dicit Philoſ. intellectũ factũ in actu poſſe ꝑ ſeipſum operari, dicit. Et hoc quod dixit eſt differentia inter virtutes agẽtes propinquas, & remotas, propinquę .n. actui ſunt, quę agunt per ſe, & non indigent extrahẽte eas de potentia in actum, remotę autem indigent. Ex quibus uerbis ſatis clarum eſt Comment. in iſta diuiſione loqui de potentijs actiuis, & velle illa verba ſic eſſe intelligenda, ſcilicet quòd intellectus factus in actu poteſt per ſeipſum producere actum intelligendi. Alioqum illam diuiſionem non ex uerbis Philoſophi deduceret.

Quomodo ſpecies intelligibilis & intellectus poſſibilis ſint actiua intellectionis.

¶ Quantum autem ad ea quæ ſupponit iſta ratio. ¶ Dicitur primo ꝙ ſi intelligat neque ſpeciem intelligibilẽ ſolam, neque etiam ſolum intellectum poſſibilem eſſe immediatum principium intellectionis productiuum, ſuppoſita uera ſunt, ſed tunc argumentum nõ concludit. Dicitur enim, quòd neque ſpecies ſola producit immediate intellectionẽ, neque ſolus intellectus poſſibilis, neque intellectus agens, ſed intellectus in actu primo conſtitutus, ideſt intellectus poſſibilis, & ſpecies intelligibilis, ita quòd intellectus poſſibilis, & ſpecies ſimul ſunt cauſa totalis immediata, ſpecies autem eſt cauſa partialis, & ſimiliter intellectus poſſibilis. ¶ Dicitur ſecundo, quòd ſi intelligatur neq; intellectum, neq; ſpẽm eſſe cauſam partialem actiuam de neceſſitate requiſitam ad productionem intellectionis, ambo præſuppoſita ſunt falſa.

Oſtenditur quòd ſuppoſita ſunt falſa.

Primum quidem eſt falſum, quia nulla eſſet ratio ponendi ſpeciem intelligibilem. Ad hoc enim quòd potentia ſit receptiua, licet requiratur aliqua diſpoſitio, non tamen requiritur forma repræſentans aliam rem in eſſe cognoſcibili, et ſic ad hoc quòd intellectus recipiat ab intellectu agente intellectionem, nihil facit repræſentatio, quæ fit per ſpeciem: ergo illa ſpecies erit ſuperflua. Nec valet probatio, quia falſum eſt quòd eadem potentia nõ ſit immediate receptiua plurium formarum, ſiue plurium actuum, quando ſunt diuerſarum rationũ, ſicut ſunt ſpecies, & intellectio. Eadem .n. magnitudo eſt immediate receptiua albedinis, et caliditatis. Intellectus ergo ĩmediate .i. ſine diſpoſitione mãli media recipit ſpeciem, et intellectionẽ, licet intellectio præſupponat ſpẽm in intellectu nõ ſicut diſpoſitionem materialẽ intellectus, ſed ſicut principium formale productiuum ĩtellectus. ¶ Sm etiã ſuppoſitũ falſum eſt, ſicut ſupra probatum eſt.

Soluitur ratio in oppoſitum.

¶ Ad probationẽ dicitur primo, ꝙ idẽ non põt eſſe totale ꝓductiuũ alicuius, et receptiuũ eius, ſed bene põt eſſe principiũ partiale ꝓductiuũ. ¶ Dicitur ſecũdo quòd illa diffinitio potentiæ, eſt diffinitio põiæ actiuę tranſmu-

tatiue per motum, & veram mutationẽ. Intellectus autem non eſt talis potentia. ¶ Dicitur tertio, ꝙ poſito qđ illa eēt diffinitio vniuerſaliter pōiæ actiuę, ſic eſt intelligenda, quòd pōia actiua eſt principium tranſmutādi aliud inquātum aliud. Vnde nihil ꝓhibet idē eſſe ſuijpſius trāſmutatiuū, tñ aliter et aliter. Sic in ꝓpoſito intellectus vt actu habens ſpēm intelligibilē, tranſmutat ſeipſum ſolū inquantum eſt potētia actus ſecundi receptiua.

5. Metaph. cap. de potentia.

¶ Quantū ad sm̄ dicitur ꝙ neceſſe eſt ponere intellectum agentē, ad hoc vt faciat intelligibilia in actu, hoc autē facit agēdo in phātaſmata, & in intellectū poſſibilē.

Neceſſe eſt ponere intellectum agētem.

¶ Oportet ergo hic tria declarare. Primo quō faciat intelligibilia ī actu. Secundo quō agat in phantaſmata. Tertio quō agat in intellectū poſſibilē. ¶ Quātū ad primum ſciendū primo, ꝙ differentia fuit inter Platonē et Ariſt. ut in multis libris Ariſto. patet: quia Plato poſuit naturas uniuerſales ſubſiſtere extra ſingularia, ſicut naturā humanā extra oēm hominem, & nam ſpecificā equi extra oēs equos: Ariſto. aūt poſuit naturā uniuerſalē non ſubſiſtere extra ſingularia. Non enī eſt natura humana niſi in Sorte, et Platone & in alijs indiuiduis hominis, & ſic de alijs naturis, eo ꝙ non ſint actu à cōditionibus materialibus ſecūdum quas mutationis ſubſtāt depurata. Intellectus enim abſque materialibus conditionibus intelligit.

Differentia inter Plato. & Ar. ex 7. metaphyſi-ca tex. 50.

¶ Sciendum ſecundo, quòd aliqua ſunt intelligibilia in actu, aliqua intelligibilia in potētia. Illa dicuntur intelligibilia in pōia, quæ ex ſe non poſſunt ab intellectu intelligi, eo ꝙ non ſint actu à cōditionibus materialibus ſecūdū quas mutationi ſubſtant depurata, intellectus .n. abſque materialibus conditionibus intelligit, ſed indigēt aliquo alio agente depurante, & iſta ſunt quę ſunt in materia, quæ ſpecies quæ ſunt in intellectu vniuerſaliter repræſentant, res aūt quæ eſt in materia eſt particulariʒata per aliquid qđ eſt extra rationē quidditatis. ſcilicet per conditiones materiales: modo res taliter particulariʒata per ſe directè intelligi nō poteſt, & ideo omnis quidditas materialis ſecundū eſſe quod habet in materia eſt intelligibilis in pōia. Illa aūt ſunt actu intelligibilia, quæ non indigent aliquo alio agente ad hoc vt intelligantur, quia ſcilicet ex ſe ſufficienter ſunt in actu à materialibus conditionibus depurata, & ſunt naturæ abſtractę à materia, quæ non ex aliquo extrinſeco, ſed ex ſeipſis ſunt indiuiduę. Sequitur ex hoc non oportere eſſe aliquā virtutem sm̄ Platonem, quę quidditates materialium rerū actu intelligibiles faciat, cū ponat eas materia ſeparatas. Sed sm̄ Ariſt. oportet ponere aliam virtutem agentem, cum eas in materia eſſe ponat.

Quæ intelligibilia actu & potentia.

Cum ergo quæritur quō intellectus agens faciat quidditates materiales intelligibiles actu: Dicitur quòd non eſt ſic intelligendum, quaſi ipſam quidditatē materialē, quæ intelligitur, sm̄eſſe à conditionibus malibus abſtrahat, ponatque eam ſic abſtractā ī proſpectu intellectus poſſibilis, quia vniuerſale sm̄ eſſe à ſingularibus abſtrahi non pōt. Aut quia in ipſo phantaſmate relucere naturā quidditatis abſq; principijs indiuiduantibus faciat. Nō .n. phantaſmata intellectui tanquam res primo cognita obijciūtur, vt in ipſis ab intellectu cognitis naturę vniuerſales inſpiciantur: ſed quia cauſat in intellectu poſſibili ſpēm quidditatis materialis, per quā ipſa quidditas eſt actu intelligibilis, eo quòd talis ſpecies quidditatem ſine conditionibus materialibus repræſentat. Vnde cū intellectus ſpēm alicuius quidditatis hēt, nō indiget amplius illa quidditas agēte extrinſeco ad hoc vt intelligatur.

Quomodo intellectus facit quidditates materiales intelligibiles.

¶ Quantum ad sm̄, ſcilicet quomodo intellectus agēs agat in phantaſmata,

Dupliciter intellectus agēs in phātaſmata agit

taſmata; dicitur quòd intellectus agens agit in phantaſmata dupliciter, ſcilicet aliquid eis influẽdo in eorũ generatione, & ab eis aliquo abſtrahendo. ¶ Pro declaratione primi ſciendum, ꝙ cum animę adinuicem ordinentur ſicut figuræ, ſic inquam, ꝙ prior & imperfectior in perfectiori continetur. Virtutes enim iu im perfectiores ex eo quòd perfectioribus vniuntur quandam perfectionem conſequuntur, quã ſeparatæ ab eis nõ habent. Virtus enim extimatiua in homine ex eo quòd in eadem eſſentia animę cum intellectu radicatur, hanc perfectionem hẽt, ꝙ de particularibus diſcurrere & rõcinari põt, vnde etiã particularis ratio dicitur, quã perfectionem non habet extimatiua ſeparata ab intellectu, ſcilicet ea quę eſt in brutis. Similiter imaginatiua hominis habet hanc perfectionẽ, vt phãtaſmata in ipſa recepta ſint habilia ad hoc vt poſſint concurrere ſicut cauſa partialis ad cauſandum ſpeciem intelligibilẽ in intellectu, hanc autem perfectionẽ non habet imaginatiua brutorum.

Intellectus agens non agit influendo poſt generationem phantaſmatum.

¶ Dico igitur primo, ꝙ intellectus agens non agit in phantaſmate aliquid eis influẽdo poſtquã generata ſunt, ſed agit in eis in eorum generatione aliquid influendo, inquantũ dat ſibi virtutem, ex eo quòd recipiũtur in virtute radicata in eadem eſſentia animę cum ipſo intellectu agente, vt ſicut cauſa partialis ad mouendũ intellectum poſſibilem ſecum concurrere poſſint. ¶ Dico ſecundo, quòd illa virtus non eſt aliquid diſtinctum eſſentialiter à phãtaſmate. Ad hoc enim quòd moueat intellectum poſſibilem, oportet quòd in eſſentia ſua aliquid de lumine intellectus agentis participet. Sicut color nõ poſſet mouere viſum, niſi aliquid eſſentialiter de corporali lumine participat. Mouet ergo phantaſma intellectum non per virtutem ſuperadditã eſſentię ſuę, ſed quia ſua eſſentia pp coniunctionem ſui ſubiecti cum intellectu agente tantã adipiſcitur perfectionem, vt poſſit mouere intellectum, hęc aũt perfectio eſſentialis eſt quædam participatio luminis intellectus agentis.

Quomodo intellectus agens aget abſtrahẽdo vide.

¶ Pro declaratione ſecundi, ſcilicet quomodo agat abſtrahendo à phantaſmatibus. Sciendũ primo quòd in phantaſmatibus ſunt ſpẽs intelligibiles non in actu, ſed tantum in potentia. Hoc autem non eſt ſic intelligendũ, quaſi ſpecies intelligibiles ſint in phantaſmatibus in potentia paſſiua, hoc enim modo ſunt in potentia in intellectu potentiali, ſed dicuntur in phantaſmatibus tanquã in potentia actiua potẽtialiter contineri, quia ſcilicet phantaſmata habent virtutẽ eas ꝓducendi. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ ea res quæ ex ſe effectum producere nõ poteſt, ad hoc vt exeat in actum, oportet vt ab aliquo alio agente iuuetur, ſicut ſi vnus homo ex ſe non ſufficit trahere nauẽ, nũquam poterit hunc effectum efficere, niſi ab alio adiuuetur, & tunc ſi agens adiuuans ſit agens principale, dicitur formã de põia actiua imperfecti agentis educere, ſicut ſi puero volẽti alterũ enſe percutere, & non potenti homo fortis auxilium ferat, dicetur iſtæ de potentia actiua pueri percuſſionem eduxiſſe. ¶ Dicitur ergo ꝙ intellectus agens agit in phãtaſmata abſtrahendo ſpecies intelligibiles ab ipſis, quia ſcilicet ſpecies intelligibiles de potentia phantaſmatis educit, dã do ſcilicet phantaſmatibus virtutem tales ſpecies producendi, & ſimul cũ phãtaſmatibus illas ſpecies tanq̃ cauſa principalis producendo.

Quomodo intellectus agens agit in intellectũ poſſibilem. Lege hic.

¶ Quantum ad tertium principale. Dicitur primo, quod intellectus agens agit in intellectum poſſibilem cauſãdo ſpecies intelligibiles quatenus quidditates materiales actu intelligibiles fiunt. ¶ Dicitur ſecundo ꝙ intellectus agens agit illas ſpẽs in intellectu

non

nõ per ſe tanq̃ cauſa totalis, ſed tanq̃ cauſa partialis. Ad cauſandũ .n. tales ſpẽs concurrit & intellectus agens, & phantaſma. Intellectus agẽs, ſicut agens principale, & primum, phantaſma aũt ſicut agens inſtrumentale, & ſecundarium. Facit itaq; intellectus agens quidditates materiales actu intelligibiles, agendo in intellectum poſſibilem, & in phantaſmata modo dicto. ¶ Iſtis declaratis probatur concluſio, ſcilicet ꝙ neceſſe eſt ponere intellectũ agentem ratione Phil. ¶ In omni natura quæ .ſ. quandoq; eſt in potentia, & q̃nque in actu, portet ponere aliqd quaſi materia, qđ ſit in põia ad oĩa quæ ſunt illius generis, & aliquid ꝙ ſit agens reducens põiam ad actũ. Sed anima ſm̃ partem intellectiuam quandoq; eſt in potentia, & quandoque in actu: ergo oportet in anima intellectiua eſſe aliquid quaſi materia quod ſit in potẽtia ad omnia intelligibilia, et iſte eſt intellectus poſibilis, & aliquid quaſi agens quod reducat talem potentiam ad actum, et iſte dicitur intellectus agens. ¶ Ad euidentiam huius rationis ſciendum eſt, quòd ſecundum communem omnium expoſitionem, nomine naturæ, & nomine generis idem videtur intelligere Ariſt. dum ait. Quoniam autem ſicut in omni natura, eſt aliquid hoc quidem materia vnicuique generi &c. Eſt enim ſenſus ꝙ in omni natura, ſiue in omni genere rerum quod idem eſt, eſt aliquid. Sicut materia quod eſt omnia illius generis, aliquid vero ſicut agens, & productiuum oĩum formarum generis talis naturæ. At quia non dicit Ariſto. Quoniam in omni natura eſt aliquid &c. Sed quoniam ſicut in omni natura, vbi ſe aliquã ſimilitudinem, & comparationem, ante concluſionem inferendam ponere velle oñdit, videtur mihi ꝙ non pro eodem, ſed pro diuerſis naturã, & genus accipiat, ponatque inter illa ſimilitudinem, & cõparationem, ex qua infert ꝙ neceſſe eſt in anima illas duas differentias eſſe. Nam niſi ſic accipiatur, pendet conſtructio, ſenſuſq; totius illius illationis eſt imperfectus. Per naturã enim videtur accipere Phil. ſubſtãtiã materialem quæ de potentia in actum producitur, per genus vero omnem aliã quidditatem ſiue genericam, ſiue ſpecificã. Vnde ſic punctuãda eſt litera. Qm̃ autem, ſicut in omni natura, eſt aliquid hoc quidem materia vnicuique generi, hoc autem eſt potẽtia oĩa illa, alterum aũt cauſa, & factiuum &c. Et eſt ſenſus. Qm̃ in omni genere, & natura rerum, ſicut & in omni ſubſtantia materiali producibili de põia in actum, eſt aliquid ſicut materia propria illius generis, & aliquid ſicut propria eius cauſa productiua, neceſſe eſt & in aĩa has differentias eſſe aliquid, ſcilicet ſicut materia, aliquid vero ſicut agens, & ita ſenſus habetur perfectus, perfectaq; conſtructio. ¶ Eſt aũt illa comparatio aliarum rerum ad ſubſtantias materiales veriſſima. Nam & in naturalibus, & artificialibus, & intellectualibus eſt verum, vt inquit Commen. ꝙ in ipſis ſunt tria .ſ. agens, patiens, & factum. ¶ Ceterum attendendum eſt, ꝙ illa propoſitio ſup qua dicta cõparatio fundatur, in naturis duntaxat in ſuo genere perfectis eſt intelligenda, non aũt in naturis imperfectis. Ad productionem .n. naturarũ etiã ſubſtantiarũ imperfectarũ, verbi gratia ad productionẽ vermis, qđ in genere aĩalis eſt imperfectũ quoddã, non requiritur agens perfectum, & vniuocum, ſed agens vniuerſale ſufficit: ad naturas aũt perfectas in ſuo genere non ſolũm propria materia, ſed & proprium atq; vniuocũ agens exigitur, ad equi .n. productionem, equi ſemen exigitur. Similiter ad ſcamni productionem, ars factiua

Marginal notes: Tex. 17. Huius lib. — Quid nomine naturæ accipiatur. — Senſus verborum Ariſ. quis ſit. — Comm. 17. huius lib.

factiua ſcamni, & ad productionem intellectus in actu, agẽs qui ſit intellectus.

Dubitatio pulcra.

¶ Sed tunc dubium occurrit. Nam ex iſtis Ariſto. verbis hoc modo expoſitis nõ videtur haberi, quòd intellectus agẽs animæ intellectiuę potentia, & proprietas ſit, quod tamen Ariſto. ſecundum cõmuniorem opinionem videtur intendere. Nam ex iſta comparationis interpretatione, nihil aliud habetur quam quòd oĩs natura, & quidditas perfecta, quæ de potentia in actum educitur, propriã materiam, propriumq; productiuum habet, non aũt quòd talis materia, taleq; agens ſit potentia, & virtus, ſiue accidens talis naturæ. Et ideo ſequetur quidẽ, ꝙ ad hoc vt fiat intellectus in actu, ſiue anima sm̃ quòd in actu primo intellectiua fieri poteſt, aliquem intellectum agentem requirat, à quo de põia reducatur in actũ, non aũt quòd intellectus agens, eius potentia, eiuſq; accidens ſit.

Quomodo ratio tex. 17 non modo dari intellectum agẽtẽ ſed ipſum eſſe potẽtiã animæ concludat.

¶ Rñdetur ꝙ ſi diligenter verba, & mens Philoſophi conſiderentur, videbitur, quòd nõ ſolum concluditur oportere dari intellectũ agẽtem, ſed etiam ſic oportere dari, vt potentia, & pars aĩæ intellectiuę ſit. Nã cum agens proximum, & propriũ uniuſcuiuſque perfectę naturæ, eiuſdem ſpeciei eſſe debeat cum eo quod efficitur, & cum eo quod in tali natura materia locũ tenet, nam & ſanguis, & ſemen equi, et equus productus eiuſdem ſpeciei ſunt, hic quidem, ſicut indiuiduũ, illa vero ſicut cauſæ, & principia indiuidui, neceſſe eſt, vt & intellectus in actu, & intellectus poſſibilis, qui materię locum tenet, & intellectus agens, quod proprium eſt actiuũ, eiuſdem ſint ſpeciei, & ideo cum tã intellectus in actu quã intellectus poſſibilis; accidentia aĩæ ſint, neceſſe eſt, vt & intellectus agens accidens ſit aĩæ. Si enim illa aĩæ eſſent accidentia, & intellectus agens ſubſtantia eſſet ſeparata; vnius ſpeciei eſſe non poſſent.

Quid ſupponat ratio Ariſt.

¶ Præterea hæc Ariſto. ratio ſupponit id qđ ſuperius eſt determinatũ .ſ. ꝙ aĩa in ſeipſa tanꝗ proprietates habet illas uirtutes, ꝙ̃ ad intelligendũ exiguntur, dũ põias aĩæ enumerãdo poſuit intellectiuũ in ſecũdo, & in tertio id quo intelligit anima partem eius dixit, inquiens. De parte autẽ animæ, quæ intelligit, & ſapit. Et ideo cum probauit ad intelligendũ intellectũ agentem opus eſſe, relinquitur illũ animæ potentiam eſſe. Vnde & intellectũ poſſibilem, & intellectũ agentem differẽtias eſſe animæ concludit, inquiens quòd neceſſe eſt in anima has differentias eſſe.

Lect. 10. in exp. Tex. 19.

¶ Confirmatur ratione quam S. Tho. adducit. Nam vnicuique naturæ perfectæ data ſunt principia, quibus ſuã poſſit operationẽ explere, alioquin non eſſet à natura ſufficienter inſtituta: conſtat autem quòd intelligere propria eſt hominis operatio, & ex ratione adducta, qđ talis operatio neque ſine intellectu poſſibili rerum ſpecies in ſe recipere, neque ſine intellectu huiuſmodi ſpecies abſtrahente expleri poteſt, ideo neceſſe eſt vt vterque animæ virtus, & potentia ſit.

Vide ꝗ fuerit intẽtio Ar. de intellectu agẽte

¶ Confirmatur quoque quòd hæc fuerit Ariſto. intentio, quia de ipſo intellectu agente loquens, dicit quòd eſt ſicut habitus quidam, & lumen, conſtat enim ꝙ nomine habitus non ſignificatur aliquid per ſe ſubſiſtens, ſed id quod eſt habẽtis: ergo &c. ¶ Ad hoc aũt dicunt quidam, ꝙ intellectus agens habitui, & lumini aſſimilatur non in ſe, & abſolute, ſed quantum ad modum agendi, ideſt in operãdo qñ volumus, ideo non ſequitur, ſi habitus eſt in nobis, ꝙ ſimiliter intellectus agens ſit in nobis non ſit ſbia ſeparata.

¶ Sed ꝙ iſta rñſio nulla ſit, oſtẽditur ĩ illa etiam interpretatione admiſſa. Arguitur.n. ſic. Id quo utimur qñ volumus, nõ eſt ſubſtantia ſeparata, ſed eſt in nobis.

Non

Non enim operatio formæ à materia ſeparatę, & ſuperioris ordinis exiſtẽtis in noſtra eſt poteſtate, vt illum pro arbitrio noſtro exercere valeamus. Sed per hanc rñſionem intellectu agente vtimur quando uolumus: ergo &c. ¶ *Ad rationes in oppoſitum rñdetur.* ¶ *Ad primum dicitur negando falſitatem conſequentis: intellectus enim agens eſt nobilior intellectu poſſibili. Ad probationẽ dicitur primo, ꝙ intelligere licet ſit operatio intellectus poſſibilis immediate, tñ primo eſt intellectus agentis, quia intellectus agẽs dat intellectui formam per quam intelligit, dans autem formã, dat etiam motum talem formã conſequentẽ.* ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ illa conſequentia eſt falſa, intelligere eſt nobiliſſima operatio hominis: ergo nulla eſt potẽtia nobilior principio huius operationis, loquẽdo de principio proximo, & partiali, ſicut eſt intellectus poſſibilis: eſt enim vera de principio aut primo ſicut eſt intellectus agens: aut totali, ſicut eſt intellectus agens, & intelligibile per ſuam ſpeciem, & intellectus poſſibilis ſimul.* ¶ *Ad sm̃ dicitur primo, ſicut ibi dicebatur.* ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ aliter eſt de intellectu, et aliter de ſenſu, forma.n. quæ recipitur in ſenſu, eſt eiuſdem generis cum forma, quæ eſt in re ſenſibili, ideo ſenſibile per ſe poteſt cauſare ſpeciẽ in ſenſu, & nõ indiget aliquo alio agente. Nam vtraque eſt aliquo modo materialis, cum ſpecies in ſenſu à conditionibus materialibus non ſit abſtracta. Species autẽ quæ eſt in intellectu, eſt omnino immaterialis: ideo alterius generis eſt, & alterius ordinis à forma intelligibili, quæ extra intellectũ materialis eſt: & quia nulla forma põt agere vltra ſuũ genus, ideo res intelligibilis, quæ eſt extra intellectũ, per ſe cauſare ſpeciem in intellectu non poteſt, ſed requiritur intellectus agens.* ¶ *Ad improbationem*

Intellectus agens eſt nobilior poſſibili.

Differentia inter ſpeciẽ ſenſibilẽ. & intelligibilem.

primæ reſponſionis dicitur, ꝙ illa propoſitio habet ueritatem quantum ad hoc, ꝙ ſicut colores non poſſunt videri ſine lumine, ſic ita nec intelligibilia intelligi ſine intellectu agente non poſſunt, tñ propter aliud ponitur intellectus agens, & propter aliud lumen. Intellectus.n. agens ponitur, & requiritur ad intelligendũ, vt intelligibilia in põia actu intelligibilia faciat: lumen vero requiritur vt diaphanũ in actu conſtituat, vt à colore moueri poſſit. ¶ *Ad tertium negatur conſequentia.* ¶ *Ad probationem dicitur, ꝙ intellectus agens non eſt totale actiuum reſpectu intellectus poſſibilis, ideo poterit aliquando non agere, quia contingit vt phantaſma, quod eſt eius inſtrumentũ neceſſarium, aliqñ ſufficienter in actu nõ ſit.* ¶ *Ad quartũ dicitur primo sm̃ S.T. ꝙ dictum illud non eſt tantum de intellectu agente intelligendũ, ſed de tota parte intellectiua, quæ & intellectum poſſibilem, & intellectum agentem includit. Non .n. de ſolo intellectu agente dicuntur, quia hoc iam & de intellectu poſſibili dictum fuerat, non etiã de ſolo intellectu poſſibili, quia iam idem dixerat de agente, ideo de tota parte intellectiua eſt intelligendum, ꝙ eſt à corporali organo ſeparata, ex quo ſequitur qđ eſt immortalis, et ꝑpetua, vt inferius oñdetur.* ¶ *Dicitur ſecũdo, ꝙ ſenſus illorũ verborũ nõ eſt, intellectum eſſe ſeparatũ in eſſendo ſed cũ nomen intellectus proprie partẽ intellectiuã ſignificet, improprie aũt, & tranſumptiue de virtute cogitatiua dicatur, ne aliquis exiſtimaret, quod dictum eſt de parte intellectiua etiam de cogitatiua intelligendũ eſſe, dicit ꝙ intellectus eſt ſeparatus tantum, quantum ad illud quod vere eſt, ideſt quod proprie intellectus dicitur, non aũt quantum ad illud quod improprie intellectus appellatur. Nã quod latinus interpres dixit, quod vere*

Speculatio notabilis. Lect. 10.

uere eſt, in Græco habetur hopereſti. Hec autem particula, per, dictioni addita, (vt Suidas in ſuis collectaneis habet, & Simplicius, Adraſtuſq; in 1. Phyſi.) proprietatem ſignificationis ſignificat. Ideo ſenſus eſt. Intellectus autẽ ſeparatus eſt ſolum, ſecũdum hoc quod propriè eſt intellectus.

Cõmen. 36.

¶ Ad aliam auctoritatẽ dicitur ꝙ loquitur Ariſt. non de ſeparatione à corpore, ſed ab organo corporali, id quod etiã de intellectu poſſibili ſuperius dixerat. Nam cum agens (ut ait) ſit nobilius patiente, & actiuum materia, neceſſe eſt ſi intellectus poſſibilis eſt ab organo ſeparatus, quòd multo magis hoc intellectui agenti conueniat. ¶ Ad aliam dicitur quòd non eſt inconuenientens animã & in potentia, & in actu eſſe ſecundum diuerſas ſui potentias. ¶ Ad aliam dicitur primo de mente S. Tho. quod expoſitio Commen. contra mentem Ariſto. eſt, ſcilicet quòd intellectus poſſibilis in actu non ſit ipſum intelligibile, cum hoc aſſeruerit ſuperius Philoſo., immo & ſenſum in actu eſſe idem ſenſibili in actu dixerit ſuperius.

Reſpõſio D. Tho. 2 cõt. gen. cap. 78.

Tex. 14 & 15

¶ Dicitur ſecundo, ꝙ illa verba nõ dicit Ariſto. de intellectu agente, ſed de intellectu in actu. Poſtquam .n. de intellectu poſſibili, et de ĩtellectu agente determinauerat, de intellectu in actu agendum erat. Cuius primam differentiam ab intellectu poſsibili ſuperius poſitam replicat, quia intellectus in actu ſiue ſcientia in actu eſt idem rei ſcitę, non autem intellectus poſsibilis. Secundam vero quia intellectus in potentia eſt prior tempore in eodem intellectu in actu, licet ſimpliciter ſit econtrario. Ex ipſis autem Ariſto. verbis apparet nõ eſſe eius mentem, quòd obiectum ſcientiæ intellectus agentis ſit ipſemet. Nam non dicit, quòd intellectus agens, aut eius ſcientia ſit idẽ rei, ſed abſolute quaſi nouũ propoſitum aſſumens: Idem autem ſecundum actum ſcientia rei, quæ vero ſecundum potentiã tempore prior in uno eſt.

Quomodo vnus intellectus ẽ prior altero.

¶ Ad aliam dicitur ꝙ verba illa de intellectu in actu, non autem de intellectu in potentia ſunt intelligenda. Hæc enim eſt alia differentia, qua intellectus in actu ab intellectu in potentia differt, quia inquam intellectus poſsibilis quandoq; intelligit, quandoque non intelligit, non autem intellectus in actu, quia eſt ipſum actu intellectum. ¶ Inſtant autem quidam dicentes, quòd à nullius mente, tanquam dubium excludendum erat, ꝙ intellectus in actu ſecundo, non quandoque intelligit, quandoque non intelligit, quia hoc certum eſt de omni operante inquantum huiuſmodi, ꝙ non qñq; operatur, non qñq; non operatur, ideo de intellectu in actu non ſunt hæc verba intelligenda.

Dubitatio difficilis ſpeculationis.

¶ Sed reſpondetur, quòd non eſt hoc ab Ariſtotele dictum, quaſi apud aliquos dubium eſſet, an intellectus in actu quandoque intelligat, quandoque non intelligat. Sed quia, vt inquit Sanctus Thom. cum propoſitum ſibi eſſet, differentias inter intellectum in actu, & intellectũ poſsibilem enarrare, poſtquã duas explicauit differentias, tertiam tanquã manifeſtam ſubiungit, quòd intellectus in actu, non quandoque intelligit, quandoque non intelligit, ſicut intellectus poſsibilis.

Vide in q. diſp. de ſpiritualibus creaturis ar. 10.

¶ Attendendum autem, quòd ſi de intellectu agente prædicta uerba exponãtur, ſic intelligẽda ſunt vt inquit Sanctus Thom. quòd non eſt ex parte intellectus agentis, quòd quandoque intelligimus, quandoque non, ſed ex parte intellectus poſsibilis.

Addi.

P. p. q. 79. ar. 4.

QVAESTIO X.

Vtrum anima intellectiua ſit æterna, & immortalis.

Separatus aũt eſt ſolum hoc quod quidẽ eſt &c. Tex.XX.

p. p. q. 75. ar. 6. & 2. séc. diſt. 19. ar. 1. & 2. cont. gent. cap. 78.

QVAERITVR decimo, Vtrum anima intellectiua ſit æterna, & immortalis. Et ui detur ꝙ non. ¶ *Primo. Forma quę ad ſui exiſtentiã determinatas diſpoſitiones requirit, eſt corruptibilis, illis enim corruptis deſinit eſſe. Sed anima eſt huiuſmodi: ergo &c. Probatur minor. Proprius actus propriam materiam requirit, anima intellectiua ẽ proprius actus corporis humani, ꝙ diſpoſitiones determinatas habet: ergo &c.* ¶ *Secundo. Ceſſante ratione exiſtendi alicuius, illud amplius nõ eſt. Sed ratio exiſtendi formæ exiſtenti in materia eſt, vt ſit quo aliqd eſt: ergo hoc ceſſante amplius non eſt. Aut ergo oportet, ꝙ compoſitũ incorruptibile ſit, aut ꝙ forma corrũpatur dum deſinit eſſe id quo aliqd eſt. Sed anima intellectiua eſt forma in materia, et hõ corruptibilis eſt, & mortalis: ergo anima intellectiua corruptibilis eſt.* ¶ *Tertio. Vnio animæ intellectiuę ad mãm, aut eſt ipſa aĩa, aut eius accñs ſeparabile, aut accñs inſeparabile. Si primũ: ergo qñ erit anima, erit unio ad mãm, & econuerſo, & qñ vnio ad materiam non erit, anima intellectiua non erit, aut ergo homo erit incorruptibilis, ſi intellectus eſt incorruptibilis, aut anima corruptibilis erit. Si Secundũ: nõ videtur qũo accidẽs ſeparabile duas poſſit vnire ſubſtantias, et eas manu tenere. Si tertium, nunquã intellectus à corpore poterit ſeparari, & per conſequẽs incorruptibilis erit.* ¶ *Quarto. Si anima eſt immortalis, corruptio hominis accidẽtalis corruptio erit, non autem ſubſtantialis, hoc autem eſt falſum: ergo &c. Probatur aſſumptũ, quia principia eius eſſẽtialia incorruptibilia erunt. Nam & materia prima, vt dicitur 1. Phyſi. incorruptibilis eſt.* ¶ *Quinto. Quod conuenit alicui ſecundum ſe, ab eo ſeparari non poteſt. Sed formæ materiali quali ponitur anima intellectiua, ſecũdũ ſe conuenit in materia eẽ: ergo non põt eſſe niſi in materia, & per conſequens ſeparata manere non poteſt.* ¶ *Sexto. Formæ quæ ſunt in materia, & formæ omnino à materia ſeparatę, idem ſecundum ſpeciẽ eſſe non poſſunt ut 7. Metha. dicitur: ergo eadem forma nũc in materia, nũc ſeparata à materia eſſe non poteſt: ergo &c.* ¶ *Septimo. Si aĩa intellectiua eſſet ęterna, eius eſſentia eſſet infinita: hoc eſt falſum: ergo &c. conſequẽtia probatur. Sicut ſe habet virtus mouendi ad motum, ita uirtus eſſendi ad eſſe. Sed ex perpetuitate motus arguit Philoſ. 8. Phyſi. & 12. Metha. infinitatẽ virtutis in primo motore: ergo ex perpetuitate eſſendi infinitas uirtutis eſſendi argui poteſt, ſed virtus infinita eſſentiam infinitã requirit: ergo etc.* ¶ *Octauo. Si hoc eſſet, daretur infinitum in actu, hoc eſt contra Philoſ. 3. Phyſi. ergo &c. Probatur conſequentia. Generatio hominis eſt eterna: ergo infiniti homines præceſſerunt: ergo & infinitę animæ: ergo ſi anima eſt immortalis, dãtur nunc infinitę aĩæ in actu.* ¶ *Nono. Sequeretur, ꝙ reſurrectio ſecundum mentem. Ariſtot. dabitur, hoc eſt contra Philoſophum 10. Metha. ponentem à priuatione ad habitum regreſſum non dari: ergo &c. Probatur conſequentia dupliciter. Primo. Vniri corpori eſt animę naturale: ergo eſſe à corpore ſeparatã, eſt ſibi contra naturam, & violentum. Sed nullum*

Actus actiuorum ſunt in patiente bene diſpoſito

Nota gradatum de ratione eſſendi animæ.

Tex. 82.

8. Phyſi. tex. 78. Et 12. Meth. tex. 41

Tex. 56. & ſequentibus.

Te. 26. & in poſt prædica.

Argumentũ de reſurrectione. *nullum violẽtum eſt perpetuum: ergo aliquando reuniretur: ergo &c. Secundo. Anima ſi manet à corpore ſeparata, naturaliter vniri corpori deſiderat, quia pars ſeparata à toto eſt imperfecta, in toto autẽ ſuam perfectionem habet. Vnumquodque autem ſuam perfectionẽ deſiderat. Sed naturale deſideriũ non põt eſſe fruſtra: ergo &c. ¶ Decimo. Anima ſeparata nõ haberet ſuã operationem, quæ eſt intelligere: ergo non poteſt eſſe ſeparata. conſequentia nota, quia nulla res ſine ſua propria operatione eſſe põt actu, vel potentia. Antecedẽs vero probatur, quia in anima ſeparata phãtaſmata eſſe non poſſunt, ſine quibus intelligere nõ poteſt. ¶ Vndecimo. Oẽs partes quæ poſſunt manere ſeparatę à toto ſunt elementa .i. partes materiales, vt dicitur 7. Metha.* Tex. 60. *Sed anima non eſt elementum: ergo &c. ¶ Duodecimo. Nihil quod incepit eſſe eſt ęternum, vt habetur 1. Cęli cõtra Plato.* Tex. 102. *Sed anima intellectiua incipit eẽ, formæ .n. non ſunt ante materiã, vt dicitur 12. Metha.* Tex. 16. *ergo &c. ¶ Tertiodecimo. Intellectus paſſiuus eſt corruptibilis, vt inquit Philoſ.* Tex. 20. *ergo &c. Patet cõſequentia, quia non ponitur anima perpetua, niſi qa intellectũ hẽt. ¶ Quartodecimo. Si intelligere eſt phantaſia, aut nõ ſine phantaſia, non contingit animã ſeparari, vt inquit Philoſophus.* 1. de anima. Tex. 12. *Sed non eſt ſine phãtaſia: nihil .n. ſine phãtaſmate intelligit anima: ergo &c.* Tex. 30. & 39. *¶ Ad euidentiam huius difficultatis, Sciendũ primo ꝙ ęternum dupliciter aliquid dici põt.* Eternum dupliciter accipi poteſt. *Vno modo tã ex negatione principij, ꝙ̃ ex negatione finis ſuę durationis, qa videlicet neq; incepit eſſe, neq; deſinet: ſicut cęlũ ſecundũ Ariſt. mentem. Alio mõ ex negatione finis tantũ, quia videlicet quãuis ſuę durationis initium habuerit, nunquã tamen eſſe deſinet: ſicut cęlum ſecundũ catholicam fidem. Hic non quæritur, an anima primo mdo ſit æterna, ſed tãtũ an ſecundo modo. ¶ Sciendũ ſecundo ꝙ ſicut mortale, & corruptibile dupliciter dicitur, ita immortale, et incorruptibile. Dicitur enim aliquid Vno mõ corruptibile, & mortale, quia in ſe principium aliquod habet per quod ad corruptionẽ tendit: ſicut equus, lapis cęteraq; id genus, & hoc proprie dicitur corruptibile. Per oppoſitũ vero dicitur incorruptibile, qđ nullum tale principium ſibi intrinſecum habet, ſicut cęlum, & intelligentię.* Nota ſubtiliſſimam de animam S. Tho. in p. p. quæſt. 9. *Alio modo dicitur aliqđ corruptibile, & mortale, non quia intrinſecum aliquod principium habeat, p quod ad corruptionem tendat, ſed quia per aliquod agẽs extrinſecum, aut agendo aut ab actione ceſſando deſinere poteſt: ſicut ſecundũ catholicam fidem cęlũ, & intelligentię. Per oppoſitum uero incorruptibile, & immortale dicitur qđ à nullo etiã extrinſeco agẽte ad non eſſe deduci põt, ſicut Deus glorioſus. Non quæritur ergo hic, An anima intellectiua ſit ĩmortalis ſecundo modo. Sed tantum, an primo mõ ſit incorruptibilis & immortalis, tanquam videlicet nullum in ſe principium habẽs per quod tendat ad non eſſe. ¶ Sed attendendum, quòd licet quod eſt hoc mõ incorruptibile per ſe deſinere eſſe non poſſit, eorũ tñ aliquod per accñs poteſt deſinere ad ſui, ſcilicet, corruptionem ſubiecti.* Nota punctum cõtra Auerr. *Nam omnis forma quę de potentia materiæ educitur, et sñ ſuum eſſe à materia dependet, licet per ſe corrũpi non poſſit, cũ eſſe p ſe conſequatur formã, per accñs tñ ad materiæ corruptionẽ in qua eſt deſinit eſſe. Quæritur ergo. Vtrum aĩa ita ſit immortalis & incorruptibilis, ꝙ neque per ſe, neque per accñs deſinere poſſit.* Senſus quæſiti. *¶ Sciendum tertio ꝙ qõ hec moueri põt quantum ad Chriſtianã fidem, & quantũ ad verã Philoſophiã, & quantũ ad meutẽ Ariſt. ſcilicet, quid teneat fides, quid sñ veram*

philoſophiã ſit, qd ſenſerit Ariſt. Non quæritur hic qd fides teneat. Conſtat .n. quòd animam eſſe immortalem tenet. Non etiam quid ſit ſecundũ verã philoſophiã dicendũ. Probatur .n. multipliciter à S.Tho. ex principijs naturali lumine intellectus notis, quòd ſit immortalis.

2. Contra gẽtes cap. 55. & 79.

Sed de opinione Ariſt. quæritur utrũ ſcilicet fuerit opinio Ariſt. quòd anima ſit immortalis, an inquam hoc fuerit expreſſe dictũ ab ipſo, vel ex principijs ab eo poſitis haberi poſſit. ¶ Iſtis ſuppoſitis ponitur hæc concluſio. Secundum mentem Ariſtotelis tenendum eſt animam intellectiuam eternam, & immortalem eſſe, corruptoque homine remanere à corpore ſeparatã.

Anima intellectiua eſt eterna & incorruptibilis per ſe & per accidẽs ſecundum Ariſto.

¶ Probatur autem primo ex fundamento Ariſt. ponentis ꝙ ſi eſt aliqd aĩæ operum, aut paſſionum proprium, continget vtique eam ſeparari, ideſt, manere, & ſubſiſtere à corpore ſeparatam. Si vero nullum eſt proprium ipſius, non vtiq; erit ſeparabilis.

1. de anima Tex. 01.

Ex hoc itaque fundamento arguitur ſic: Anima intellectiua habet propriã operationem, ſcilicet intelligere: ergo eſt à corpore ſeparabilis, ſiue immortalis. conſequentia nota ex Ariſt. fundamẽto. Antecedẽs uero ꝓbatur. Operatio, quę fit ab anima abſq; corporeo inſtrumẽto, eſt anima ꝓpria. Non .n. animæ corpus in tali operatione inſtrumẽtaliter cõmunicat. Sed intelligere fit ab aĩa abſq; corporeo inſtrumento. Nã intellectus nullius corporei inſtrumẽti eſt actus, ſed eſt ab omni corporeo inſtrumento ſeparatus: ergo &c. ¶ Dupliciter autem ad hanc rationẽ rñderi poſſet. ¶ Primo ꝙ illud Ariſt. fundamentũ in 1. de Aĩa, de ſeparatione aĩæ quãtũ ad eius operationẽ eſt intelligendũ, nõ aũt de ſeparatione eius à corpore. ¶ Secũdo ꝙ antecedẽs eſt falſum. Ad ꝓbationem vero dicitur, ꝙ sñ mentẽ Ariſt. in illo loco, ꝓpria operatio animæ illa dicitur, quæ nõ ſolũ ſine corporeo inſtrumento, ſed etiã abſq; cõmunicatione rei corporeę omnino fit. Nõ dicitur ꝙ licet intelligere abſq; organo corporali fiat, nõ fit tñ abſq; cõmunicatione corporis oĩno, nam abſq; phantaſmate nõ fit, vt dicitur 3. de aĩa hoc aũt ad corpus pertinere manifeſtũ eſt.

3. de anima tex. 32. & 3. Tex. 6.

Tex. 1.

Tex. 30.

¶ Põt et tertio reſpõderi, negando antecedẽs, & ad ꝓbationem dicendo, ꝙ ſtat põiam non eſſe organo corporali affixã, & tñ eſſe toti rationẽ operandi, et tũc operatio erit aĩæ, & corpori cõmunis.

Sco. 4. diſ. 43. q. 2.

¶ Sed prima harũ reſponſionẽ ꝙ nulla ſit, ex Ariſt. proceſſu facile patere põt. Nã ibi dubitationẽ hanc mouens, Vtrũ oẽs animæ paſſiones ſint cõpoſiti, an magis aliqua ſit aĩæ propria: cauſam huius quæſiti ſubiungit, qa ſcilicet ex hoc habebitur, An aĩa ſit ſeparabilis, necne. Vbi manifeſte apparet, quòd ex ſeparatione vel inſeparatione animæ à corpore ſecũdũ operationem ſeparationem eius ſecundũ eſſe intendit inducere. ¶ Secunda quoq; reſponſio contra Ariſto. mentem eſſe manifeſte apparet. Nam cum dubium moueat: Vtrum omnes animæ paſſiones ſint cõmunes, an aliqua ſit animæ propria, propriã animæ operationem accipit, vt contra communem operationem eſt diuiſa. Iſta autem eſt operatio cui non cõmunicat corpus tanquam inſtrumentum: ergo &c. Probatur minor ſic. Communem animæ paſſionem vocat eam, quæ eſt & animæ ſimul, et corporei inſtrumenti. Nã quęritur, Vtrum ſint communes animæ, & habentis. Cõſtat autem quòd nomine habentis inſtrumentum intelligitur, quod ſimul cum anima operatur: ergo propriã vocat quæ non cõpoſiti ex anima, et corporeo inſtrumento, ſed tãtum ipſius eſt animæ.

Oſtenditur proceſſus Ariſt. in primo de anima.

¶ Sed & tertia reſponſio nulla eſt. Nam nulla alia ratione ponit Ariſtotelis intellectũ ab organo corporeo ſeparatum,

Nota punctum cõtra ſcoticas importunitates.

*ratum, niſi quia omnia intelligit. Si aũt
eſſet in organo corporali, cũ illud ſit de-
terminate naturæ ſenſibilis, determina-
teq; mixtionis, eſſet & intellectus ad de
terminatam naturam ſenſibilem limita-
tus, nõ oẽs naturas ſenſibiles poſſet intel-
ligere, ſed idem accideret ſi totũ corpus
eßet intellectui pro organo, & intellige-
re eſſet elicitiue cõiuncti tanquã primo*
Tex. 11. 3. de anima. *intelligentis: ergo &c. ¶ Secundo eſt
auctoritas eius. Nam ibi aperte dixit,
ꝙ quaſdam partes animę nihil prohibet
ſeparari à corpore, propterea ꝙ nullius
corporis ſunt actus. Ex hoc .n. tex. ar-
guitur ſic. Illas partes aĩæ cõtingit à cor
pore ſeparari, quæ nullius corporis ſunt*
3. de anima. *actus: ſed intellectus poſſibilis eſt huiuſ*
Tex. 4. *modi: ergo eſt à corpore ſeparabilis, er
go & aĩa cuius intellectus pars eſt potẽ
tialis. ¶ Tertio eſt auctoritas eius 2. de*
Tex. 21. *anima. Vbi poſtquã quæſiuit de alijs ani
mæ potentijs, Vtrum vnaqueq; ſit pars
animæ, & vtrum ab alijs potentijs ſit ſe
parabilis, ſubiungit ꝙ de intellectu, &
ſpeculatiua põia nihil adhuc eſt maniſe
ſtum. Sed videtur genus alterum animæ
eſſe, & hoc ſolum contingere ſeparari,
ſicut perpetuum à corruptibili. ¶ Ad
iſtas duas auctoritates reſpondetur, &
dicitur primo, ꝙ vbicunque Ariſt. de in-
tellectus poſſibilis ſeparatione mentionẽ
fecit, de formali ſeparatione intendit, nõ
aũt de ſeparatione in eſſendo. Quia vt
ipſemet docuit, non aliter conuenit ani-
mæ ſeparari, ſi propriam habeat opera-
tionem, cui ſcilicet non cõicet corpus ne
que organice, neque obiectiue, quam con
ueniat recto tangere ęneam ſpheram in
puncto, quod vtique ſibi formaliter con
uenit, non autem in eſſe. ¶ Dicitur ſecun
do, ꝙ nulla pars eſt, quæ nullius corpo-
ris ſit actus in eſſendo præter intellectũ
agentem, ideo de ipſo ſolo verificatur,
ꝙ ſeparatur ſicut perpetuum à corrupti
bili. ¶ Rñdetur etiam aliter ab alijs, ꝙ
illud dictum Philoſophi, ꝙ intellectus et
ſpeculatiua ſeparantur ſicut perpetuum
à corruptibili, eſt de ſeparatione in ope-
rando, non aũt in eſſendo intelligendum.
Vult .n. Ariſt. per hoc dicere, ꝙ anima
inquãtum ad operationem intelligendi,
quandam cum ſubſtantijs ſeparatis ſimi
litudinẽ habet, ꝙ ſcilicet ſicut perpetuæ
ſubſtantię à materialibus & corruptibi-
libus conditionibus ſeparãtur, ita & ani
ma quantum ad operationem intelligẽdi
ab omni materiali conditione ſeparatur.
¶ Sed ꝙ iſtę rñſiones nullæ ſint, ex ver-* Quod Ariſt. 3. de anima tex. 11. non de formali tantum, ſed in eſſendo ſeparatione loquitur.
*bis & proceßu Ariſto. facile cõuinci po
teſt. Quod .n. Ariſt. de intellectus poſſi
bilis ſeparatione loquens, de ſeparatione
non tantum formali, ſed etiam in eſſendo
intendat patet. Tertio .n. de anima ait,* Tex. 4.
*quòd qm̃ oĩa intelligit, oportet ipſum im
mixtũ eſſe. Intus .n. apparens ꝓhibebit
extraneũ & obſtruet. tex. aũt 6. ait ꝙ
qualis vtiq; fiet, aut calefactus, aut frigi
dus, ſi organũ aliquod erit ei ſicut ſenſi-
tiuo. item inquit: ꝙ ſenſus non poteſt ſen* Tex. 7.
*tire ex valde ſenſibili, ſed intellectus cũ
intelligit aliquod valde intelligibile, non
minus intelligit infima, ſed magis, quia
ſenſitiuum non ſine corpore eſt, hic aũt
eſt ſeparatus. Ex his namque verbis ap
paret, qđ de ſeparatione intellectus poſſi
bilis ſm̃ eße ab organo corporali loqui-
tur, non aũt de ſola ſeparatione formali.
Niſi .n. de tali ſeparatione loquatur: nõ
ſequuntur quæ adducit: vt ſatis conſtat.
Apparet ẽt ꝙ loquitur de ſeparabilita-* Tex. 11.
*te partium animæ à corpore non ſolũ for
mali, ſed etiã in eſſendo. Sicut enim de
ipſa anima, aut aliquibus partibus eius
dicit, non eſſe immanifeſtum, quòd ani-
ma ſit inſeparabilis à corpore, aut quę-
dam partes ipſius, de inſeparabilitate in
eſſendo loquitur, ita quod ſubiungit ni-
hil probibere ſecundum quaſdã ſepara-
ri, pro-*

ri, propter id quod nullius corporis ſunt actus, de ſeparabilitate in eſſendo eſt intelligendum, alioquin æquiuocatione vteretur Ariſt. ¶ Tũc arguitur ſic. Partes aliquas animæ non eſſe actus alicuius organi corporalis in eſſendo, eſt ratio quòd ſint à corpore ſeparabiles in eſsẽdo. Sed intellectus poſſibilis eſt ab organo corporali in eſſendo ſeparatus, vt ex adductis apparet: ergo eſt à corpore ſeparabilis in eſſendo. ¶ Præterea ex proceſſu Ar. 2. de aĩa. oſtenditur, ꝙ non de ſolo intellectu agente intendit, cum inquit, hoc ſolum cõtingere ſeparari ſicut perpetuũ à corruptibili, ſed de tota parte intellectiua. Nã poſtquã cõcluſit aĩam uegetatiuo, ſenſitiuo, intellectiuo, & motiuo determinari, quærit, Vtrũ vnũquodq; horum ſit aĩa, an pars aĩæ, & ſi pars aĩæ, Vtrũ ſit ſeparabilis ab alijs partibus ſola ratione, an etiã loco. Rñdens aũt ad dubium cum dixiſſet de quibuſdã nõ eſſe difficile videre, quaſdam aũt dubitationem habere, oſtendiſſetq; in quibus facile eſt videre de his, in quibus eſt dubiũ, ſubiungit inquiens. De intellectu, et ſpeculatiua nihil adhuc manifeſtũ eſſe &c. Ex hoc itaq; proceſſu apparet, quòd de intellectu qui eſt animæ põia loquitur, nõ aũt de intellectu qui ſit ſubſtantia ſeparata, & quòd de tota parte intellectiua loquitur, quã alijs animæ potentijs cõdiuiſit, cum inquit ꝙ videtur, ideſt apparet, vt Philoponus exponit alterum genus aĩæ eſſe, & ſeparari ſicut perpetuũ à corruptibili. Apparet etiã ꝙ ſi, vt ſecunda rñſio dicebat, ĩtelligeretur intellectũ eſſe ſeparabilẽ in intelligendo ab omni conditione materiali, ſicut perpetua, & incorruptibilia, nihil reſpõderetur ad propoſitũ quæſtionis qua quęritur, Vtrũ partes animæ diſtinguantur loco, necne. ¶ Tertio. Eſt auctoritas eius 1. de anima, vbi concludit ꝙ cum ſint quædã animę operationes, quę ſunt operationes cõiuncti, propter hoc phyſici eſt de anima conſiderare, aut omni, aut huiuſmodi cuius ſcilicet operationes ſunt coniuncti. Ex hoc.n. apparet ipſum exiſtimaſſe, aliquam eſſe animam habentem aliquã operationem, cui non cõicat corpus, & conſequenter à corpore ſeparabilem, & immortalem. Niſi enim hoc putaret, non ſub diſiũctione dixiſſet phyſici eẽ cõſiderare de anima, aut omni, aut huiuſmodi. ¶ Cõfirmatur, quia in 1. de partibus animalium hanc quęſtionem abſoluens, inquit ꝙ phyſici non eſt de omni aĩa determinare, qa tunc nulla eſſet philoſophia præter naturalem ſcĩam, eſſet.n. naturalis philoſophia de oĩbus, conſtat aũt ex litterę cõtextu, ꝙ ibi de aĩa proprie ſumpta loquitur: ergo exiſtimauit aliquam animã eſſe, quę capacitatem materiæ ſupergreditur, & eſt immortalis. Hoc etiã manifeſte apparet ex ratione ibidem adducta, quia inquam rem nullam à materia abſtractam poteſt ſcientia naturalis contemplari. ¶ Quarto. Eſt auctoritas ipſius 2. de gñatione animalium. Inquit enim Philoſo. quòd intellectus de potentia materiæ nõ educitur, ſed deforis aduenit, ergo eſt incorruptibilis. Nam illę ſolę formę ad corruptionem ſubiecti corrumpuntur, quæ de potentia materiæ educuntur. ¶ Rñdetur, quòd Ariſt. credidit mentem de foris aduenire, quia lumen intellectuale quo intellectus poſſibilis potens eſt proxime ad intelligendum, mentisq; rõnẽ habere, ab intellectu agente eſt. ¶ Sed quod hæc reſponſio omnino ab intentione Ariſto. ſit aliena, ſic oſtenditur. Quærit nãque Philoſophus de conceptę rei anima, vnde veniat, & an in ſemine contineatur, ſuũq; propriũ explicat, quærendo de anima ſenſuali, qua fetus ipſe animal eſt, & de rationali per quam eſt homo, de menteque ſubiungit.

Cõſidera efficaciam argumẽtorũ.

Tex. 18.

Tex. 19.

Speculatio notabilis ex Philopono.

Cap. 1.

Cuius artificis ẽ de anima conſiderare.

Cap. 3.

Mentem de foris aduenisse Ariſto. quid intendat.

iungit. Quo nam tempore, & quomodò, & vnde eam recipiat, quæ principia id participant, plurimũ dubitatur. Ad hãc aũt quæſtionem reſpondens, inquit, quòd in conceptibus, & ſeminibus hę aĩę prius ſunt in potentia, quam habeãtur in actu, & quòd impoſſibile eſt vt alię extrinſecus veniãt, ſed ſola mens extrinſecus accedit, eaq; ſola diuina eſt, eo ꝙ nihil cũ eius actione cõicet actio corporalis. Ecce quã manifeſte habetur, ꝙ de lumine ab intellectu agente recepto non loquitur Ariſt. ſed de ipſa aĩę ſubſtantia, qua cõceptus in ſpecie humana conſtituitur.

Tex. 16. & 17

¶ Quinto. Eſt eius auctoritas 12. Meth. dicit, ꝙ cauſę formales nõ sũt ante materias, & q̃rit an aliqua maneat poſterius. Et rñdet ꝙ in quibuſdã nihil prohibet, vt ſi eſt aĩa talis, non oĩs, ſed intellectus. Ex his .n. hẽtur ꝙ intellectus, qui eſt hominis forma, poſt corpus remanet.

Hæc auctoritas declarat tibi naturã animæ noſtrę.

¶ Rñdetur quòd Ariſt. in ſua rñſione nihil determinate rñdet, ſed tantum ſub dubitatione, vnde à conditionali incboat, dicens, vt ſi eſt aĩa talis, non oĩs forſan, ſed intellectus. ¶ Sed quòd & hęc rñſio nulla ſit, facile conſtat. Nam non reſpondet Ariſto. ad dubium ſub diſiunctione, & dubitatiue, ſed abſolute. Reſpondet .n. nam in quibuſdã nihil ꝓhibet: vbi tex. Commen. habet, non eſt impoſſibile. Deinde exemplificat, vt, ideſt verbi gratia, vt exponit Cõmen. & vt ꝓprietas grææ dictionis habet. Si eſt anima talis forma, quę manet poſt corpus, non oĩs, ſed intellectus: & eſt ſenſus, verbi gratia ſi dicamus aĩam poſt corporis diſſolutionẽ remanere, non oẽm, ſed illã quę eſt intellectiua. Apparet etiã hanc eius fuiſſe mẽtem ex verbis ſequentibus. Subiungit enim oẽm autem impoſſibile forſan. Nã cum dixerit in quibuſdã nihil ꝓhibere, ꝙ remaneat, & de aĩa intellectiua exemplificarit, dum ſubiungit, quòd de omni anima hoc verificari non poteſt, relinqt de anima intellectiua hoc impoſſibile nõ eſſe.

Vide ſenſũ verborũ Ar.

¶ Sexto. Eſt auctoritas eius 1. de anima. Ibi enim ait quòd intellectus videtur quædã ſubſtantia eſſe & non corrumpi. Et loquitur de intellectu, quo intelligit anima. ¶ Non valet aũt dicere quòd dubitatiue loquitur propter verbũ illud, videtur. Nam ex proceſſu apparet, quòd dubitatiue non loquitur. Nec obſtat ꝙ vtitur hoc verbo videtur. Nã aliqñ, videtur idẽ eſt qđ apparet, ſiue eſt manifeſtũ, ſicut cũ Porphirius ait. Videtur aũt neq; genus, neq; ſpẽs ſimpliciter dici. Interpretatur .n. Ammonius, ideſt apparet, & eſt manifeſtũ. Nõ valet etiã dicere, quòd ſm̃ aliorũ opinionẽ illud dicit. Licet .n. vt S. Tho. exponit ibi Phil. ſuũ propoſitũ probet per quandam Platonicorum opinionem, ſcilicet ꝙ omnis anima eſt incorruptibilis, & quòd omnes eius operationes etiã intellectus haberent organum corporale, ab eorum tamen opinione quantũ ad aĩę intellectiuę immortalitatẽ non diſcedit. Vnde vt oſtendat ſe quantũ ad hoc cum illis conuenire, non aũt quãtum ad hoc quòd intelligere habeat organum, & ꝑꝑ organi corruptionem marceſcat, ex proprijs loquens ſubinfert, ꝙ intellectus fortaſſis diuinũ aliquid, & impaſſibile eſt. Vbi aduerbio dubitantis eſt vſus, quia hoc nondum determinauerat, ſed poſtea determinauit in 3. libro.

Tex. 65.

Dictio videtur nõ ſemper dubitatiua eſt.

¶ Ad rationes in oppoſitum rñdetur. Ad primã quidem dicitur formã ad ſui exiſtentiã determinatas diſpoſitiones requiri, dupliciter ĩtelligi poteſt. Vno modo abſolute, quia videlicet nullo modo, neq; in principio, neq; poſt, ſine illis exiſtere põt, & tunc cõceſſa maiore, negatur minor. Alio modo in fieri tñ, & quo ad initium ſui eſſe, & tunc negatur maior. ¶ Pro quo ſciendũ ſm̃ doctrinã S. Tho. quòd licet aĩa in initio ſui eſſe,

Dupliciter poteſt intelligi formã ad ſui exiſtẽtiam determinatas requirere diſpoſitiones.

Vide 1. ſent. diſt. 5. q. 5. ar. 2.

Eade potentia dei. q. 3. ar. 10.

eſſe, corpore indigeat, non tñ ſicut aliæ formæ ſm ſuum eſſe dependet à corpore, vt ſcilicet ſine corpore eſſe non poſſit. Nam non obſtante, quòd in corpore dũ producitur indiuiduationem capiat, quia tñ eſt per ſe ſubſiſtens, ſuam indiuiduationem, & cõmenſurationem ad corpus quod informabat etiam ſeparata à corpore retinet, & ſuum eſſe indiuiduale. ¶ Poteſt etiã ad hãc rationem dici quòd aĩa intellectiua ad ſui exiſtentiam abſolute, non requirit determinatas diſpoſitiones, ſed tantum ad hoc vt ſit in materia, ideo non ſequitur quòd illis deſinentibus anima deſinat abſolute, ſed tantum quòd in materia eſſe deſinat. ¶ Ad ſecundam dicitur quòd duplex eſt forma. Vna quę à materia ſecundum eſſe, & ſm oẽm ſui operationem dependet, & de tali cõceditur totũ, ſcilicet quòd remoto ab ea quòd non ſit id, quo aliquid eſt ipſa, amplius non eſt, talis enim forma, quia totũ eius eſſe eſt in concretione ad materiam, magis eſt quo aliquid exiſtit, quam ipſa dicatur exiſtere. Alia eſt quæ neque ſm eſſe, neque ſm oẽm ſui operationem à materia depẽdet, et de hac negatur minor, niſi forte dicatur, quòd eſſe quo aliquid exiſtit eſt ſibi ratio exiſtendi non ſimpliciter, ſed tãtum in principio ſui eſſe: ſed tunc negatur maior. ¶ Ad tertium dicitur quòd talis vnio eſt accidens ſeparabile. Ad improbationem dicitur, quòd per aliquid vniri formã materiæ dupliciter poteſt intelligi. Vno modo tanquã per medium cauſans vnionem per ſe, & hoc modo forma non vnitur materiæ ꝑ vnionem quæ ſit accidens ſeparabile, ſed per eſſe ſubſtantiale. Alio modo tãquam per medium ipſa vnita ſequens, & tanquam per cauſam ſine qua non. Et hoc modo non inconuenit animam vniri materiæ ꝑ accidẽs aliquod ſeparabile, vnitur enim per vnionem, quę eſt relatio, formã ſm

Vnio animę quid eſt.

quòd per eſſe ſuum eſt vnita materiæ cõſequens. ¶ Ad quartam negatur conſequentia. Ad probationem dicitur quòd in corruptione hominis non corrumpitur ſolum accidens, ſed ſubſtantia compoſita quæ ex vnione animę cum materia reſultabat, nõ quidem per corruptionem partium, ſed per ſeparationem illarũ abinuicem. ¶ Ad quintã dicitur primo, ꝙ dupliciter poteſt alicui aliquid conuenire ꝑ ſe, Vno modo tanq̃ conſequens formam. Alio modo tanq̃ cõſequens materiã. Qđ conuenit alicui per ſe tanq̃ conſequens formã, ſemper ineſt ſicut igni caliditas. Quod uero conuenit per ſe tanq̃ materiã conſequens, non oportet vt ſemper actu inſit, ſed q̃nque ſm pŏiam ineſſe poteſt. ¶ Dicitur ſecundo, quòd quia motus eſt actus exiſtentis in pŏia, ideo quæ ad motum pertinent, aut conſequuntur motum in rebus naturalibus non ſemper inſunt, non enim ignis ſemper mouetur ſurſum. ¶ Dicitur tertio, quòd formam vniri materiæ conſequitur motum, non enim niſi per motum introducitur in materiã, ideo licet ſibi per ſe cõueniat, non oportet tñ vt ſibi ſemper inſit. ¶ Rñdetur ſecundo, quòd aliquid conuenire alicui per ſe dupliciter intelligi poteſt. Vno modo ꝑ modum actus primi, vt riſibilitas homini. Alio modo per modũ actus ſecũdi, aut termini eius, ſicut ridere conuenit homini, & eſſe ſurſum igni. Quod conuenit alicui per ſe primo modo, ab eo ſeparari non poteſt, ſaltem per agens naturale, quia aut eſſentiale rei eſt, aut principia conſequitur eſſentię, vt forma. Quod vero alicui conuenit per ſe ſecundo modo: in aliquibus ſeparari poteſt ſm actum, licet non ſm aptitudinem, ridere enim conſtat quòd ſemper conuenit homini, licet homo ad illud ſemper habeat aptitudinem. Modo dicitur quòd vniri materiæ per ſe conuenit aĩæ intellectiuę ſecundo modo

Aliquid cõuenit per ſe dupliciter.

Vide hanc doctrinam. 1. par. q. 76. ar. 6.

modo, non aũt primo modo. Nã vniri corpori conuenit animæ ſm̃ ſe, ſicut ſm̃ ſe corpori leui conuenit eſſe ſurſum: cõſtat aũt quòd eſſe ſurſum cõuenit leui per modum actus ſecundi, aut termini eius motus ſurſum: ideo non oportet vt ſemper inſit animæ. ¶ *Ad ſextum negatur conſequentia. Antecedens. n. ex Ariſt. ſumptum intelligitur de formis, quarũ vna habet naturã vt materię vniatur, altera vero non. Nam ſicut quod habet naturã vt ſit ſurſum, & quod non habet naturã vt ſit ſurſum, ſpecie diſtinguuntur, idem tñ corpus eſt aliqñ ſurſum, & aliquãdo deorſum, ita formæ quarũ vna habet naturam vt vniatur corpori, alia autẽ non, ſpecie diſtinguuntur, contingit tñ vnam numero formam aliquando eſſe vnitam corpori, aliquando vero non vnitam.*

Forma duplex.

¶ *Ad ſeptimum dicitur, quòd conſequẽtia falſa eſt. Ad probationem dicitur ꝙ aliter comparatur eſſe ad formã, & aliter motus ad mouens: eſſe. n. comparatur ad formã ſicut effectus formalis ipſã per ſe conſequens, motus autem ad mouens, ſicut effectus ad ſuã cauſam efficiẽtem, ideo non oportet ſi ex infinitate motus virtutis motiuæ arguitur infinitas, qđ ex ꝑpetuitate eſſe infinitas formæ arguatur.* ¶ *Rñdetur ſecundo, quòd differentia eſt inter motũ & eſſe, quia motus ſm̃ rõnem ſuã quantitatem habet, & extenſionem, eſſe aũt ſm̃ ſe quantitatis extenſionem non habet, ideo infinita duratio motus virtutem infinitam in primo mouente requirit: duratio aũt perpetua eſſe, virtutem eſſendi infinitã non requirit, quantum. n. eſt ex virtute eſſendi nõ refert vtrũ eſſe infinito tempore duret, vel in inſtanti, vnde illa comparatio in propoſito non tenet.* ¶ *Ad octauũ dicitur qđ dari infinitum in actu in rebus immaterialibus, principijs ab Ariſt. poſitis non repugnat. Vbicunq; enim de infinito*

Quomodo eſſe ſe hēat ad formã.

Ariſto. ſolũ de materiali īfinito loquebatur ĩ libris ſuis.

tractat, de infinito quantitatiuo, & in rebus materialibus exiſtẽte loquitur. Quid aũt ipſe eſſet ad hoc argumentum reſpõſurus, neſcimus. Hoc vnum certũ eſt ꝙ iſta ſimul ſtare non poſſunt, quòd gñatio hominis ſit æterna, infinitique homines prǽceſſerint, quòd aĩa ſit incorruptibilis, & qđ non detur infinitum in actu, ideo ſi duo prima concedantur, neceſſe eſt tertiũ negare in rebus immaterialibus, nec oppoſitum ponit Ariſt. cũ de infinito tm̃ in rebus materialibus inuento loquatur. ¶ *Sed contra iſtam rñſionem dubium occurrit. Non. n. videtur verũ ꝙ Ariſt. negauerit poſſe dari infinitum in actu in rebus materialibus tm̃, non autem in rebus immaterialibus. Nam ratio eius 3. Phyſ. adducta, quia ſcilicet numerus eſt multitudo menſurata per vnum: non tm̃ in rebus materialibus, ſed etiã in rebus immaterialibus locum habet: fundamentum enim rationis, ſcilicet numerus eſt multitudo menſurata per vnũ, veritatẽ habet tam in rebus immaterialibus, quã in rebus materialibus.* ¶ *Ad hoc rñdetur & dicitur primo, ꝙ falſum eſt rationem Ariſto. tam de immaterialibus, quã de materialibus concludere. Nam cum ſupponitur ꝙ oĩs multitudo actu exiſtẽs eſt numerus, patet ꝙ hoc habet veritatem de multitudine tantum rerum materialium, numerus. n. cum ſit de genere quantitatis, in rebus tm̃ materialibus inuenitur. Similiter alia propoſitio, numerus eſt multitudo menſurata per vnũ, non habet veritatẽ niſi de numero de genere quantitatis, qui in rebus tm̃ materialibus inuenitur: ratio. n. menſurę ſi nõ eſt ratio quantitatis, rationẽ quantitatis cõcomitatur. Propter quod S. Th. illũ locũ exponens dicit illam rõnem probabilem eſſe tanq̃ procedentẽ ex his quæ cõiter dicuntur. Si inq̃ de multitudine abſolute fieret: & nõ tm̃ de materiali multi-*

Tract. S. Th. cõtra Auerro iſtas.

Tex. 41.

Lege D. Th. 1. parte q. 7 art. 4.

Lect. 7. 3. Phyſ.

T tudine.

Multitudinem fieri p vnū, & mēſurari per vnum nō sūt idem.

tudine. ¶ *Dicitur ſecūdo ꝙ oīs numerus eſt multitudo facta per vnum, multū aūt differunt eſſe multitudinem menſuratam per vnum, & eſſe multitudinem factā p vnum. Numerum .n. eſſe multitudinem factā per vnū eſt eſſe ipſius aliquā vnitatem vltimā per modum formæ, à qua ſpecificatur, & qua ſubſtracta ſpēs numeri variatur, vt 8. Meth. dicitur.* Tex. 10. *Ipſum vero eſſe multitudinem menſuratā per vnū, eſt per vnitatis replicationem præciſe reddi, & certificari.* ¶ *Sed adhuc remanet in doctrina S. T. dubiū. Nā licet teneat S. Th. mundū incepiſſe vt fides tenet, vult tn̄, vt in multis locis ſuæ doctrinę patet, mundū potuiſſe ab ęterno ꝑduci. Quomodo ergo ſtabunt ſimul qđ mundus poſſit eſſe æternus, & aīa ſit immortalis, & quod nullo modo etiā in rebus immaterialibus poſſit dari infinitum in actu?*

Vide auctorem 2. cont. gent. cap. 81.

¶ *Ad hoc oportet altero duorū modorum rn̄dere. Aut .ſ. quod licet ponat poſſe mundum eſſe æternū, non tn̄ tenet hominum ſucceſſiuā gn̄ationem poſſe æternā eſſe. Hoc .n. videtur de mente ipſius,* 1. p. q. 48. *quod poſſet aliquis dicere quod mūdus fuit æternus, uel ſaltem aliqua creatura, non aūt homo. Aut quod ſicut dicit mundum potuiſſe ab æterno eſſe ꝓductum non propter aliquā realem potētiā in mundo exiſtentem, ſed ſolum propter dei virtutem, ita dicendū erit quod ſi hominis gn̄ationē Deus feciſſet æternā, aliquem alium ordinem poſuiſſet ī rebus, p quem tali ęterna gn̄atione ſaluata, non oporteret poni infinitum in actu, qđ contradictionē implicat, vel ſucceſſiue animas annihilādo, quamuis anima ſecundū ſe incorruptibilis ſit, vel aīarum tranſmigrationem faciendo, vel aliquem aliū modum nobis nunc occultum inſtituēdo.*

Vtrū corpori an ſit naturale ipſi aīę & quomodo legēbis.

¶ *Ad nonum negatur conſequentia. Ad eius ꝓbationem primo dicitur quòd uniri corpori in principio ſui eſſe eſt aīę naturale, nō aūt poſtquā eſt ſeparata. Ad ſecundam negatur aſſumptum, ad probationem negatur etiā aſſumptum de parte cui primo conuenit ſuū eſſe, & eſt ſubſiſtens, corpuſq; ad ſuum eſſe eleuat, cuiuſmodi eſt aīa.* ¶ *Dicitur ſecundo ꝙ naturale deſideriū non eſt fruſtra qn̄ remanet cauſa in natura quę poſſit rē ad id qđ eſt ſibi naturale reducere. Modo dicitur quòd ſeparata anima à corpore nulla remanet cauſa naturalis per quā poſſit corpori reuniri, ideo nimirū ſi tale naturale deſiderium eſt fruſtra, præſertim cū fuerit ſemel adimpletum.* ¶ *Ad decimum negatur conſequentia. Ad probationē dicitur ꝙ non poſſe intelligere abſque phātaſmate non conuenit aīæ abſolute, ſed tātum vt eſt corpori colligata.*

Intelligere cū phantaſmate quomodo conuenit animæ.

¶ *Sed videtur ꝙ iſta rn̄ſio nulla ſit. Non inuenitur enim ꝙ Ariſt. alium modum intelligendi aīę poſuerit quam cum phantaſmate.* ¶ *Rn̄detur ꝙ falsū eſt Ariſto. alium modū intelligendi non poſuiſſe. Poſuit .n. alium eſſe modū intelligendi aīæ ſeparatæ, licet illum modū non explicauerit in libris, qui ad nos peruenerunt. Patet aūt hoc ex eo ꝙ dicit nos poſt mortē non reminiſci,* Tex. 20. 3. *accipiendo reminiſcentiā quæ p corporeū organum exerceretur, de qua Phil. Si .n. poſt mortē non reminiſcimur, aīa aūt coniuncta reminiſcendo, & cogitando intelligit, relinquitur aliū eſſe modū intelligēdi aīæ ſeparatę quā cōiunctę.*

In lib. de memoria et reminiſcētia.

¶ *Sed iterū inſtant quidā dicentes ſe neſcire qs primo hæc verba de reminiſcentia poſt mortem ſit interpretatus. Non .n. videtur hoc eſſe de mente Ariſto. Tū quia dixiſſet de aīa, nō reminiſcitur aūt; non aūt de nobis, nō reminiſcimur aūt. Tum quia illa nota caſualis, ſcilicet, quia nihil ſeruit illi expoſitioni. Tum quia dicendum fuiſſet, & ſine hoc non reminiſcitur anima, non autem non intelligit, ideo magis exponenda ſunt illa verba,*

quòd

quòd nos non reminiſcimur, ideſt noſtrũ intelligere non eſt reminiſci: vt voluit Plato. ¶ *Reſpondetur & dicitur primo quòd illa interpretatio non ſolum eſt S. Thom. ſed & Auerrois, & Io. Grãmatici, & Themiſtij et aliorum antiquorũ. Nam quia dixerat animam intellectiuã immortalem, & perpetuam eſſe, ne quis exiſtimaret, aut ne quis putaret in anima ſeparata remanere ſcientiam, eo modo quo nunc eam habet, inquit, quòd neque reminiſcimur, neq; intelligimus poſt mortem, eo modo quo nunc.* ¶ *Dicitur ſecundo, quòd quia vt dicitur 10. Ethi. homo eſt principaliſſimus quod eſt in eo, ideo non fecit differentiã Phil. inter nos & aĩam.* ¶ *Dicitur tertio quòd illa nota cauſalitas optime deſeruit ꝓpoſito, cũm enim aſſignat quare poſt mortem non reminiſcimur, quia ſcilicet pars intellectiua, quæ remanet, eſt impaſſibilis, ideſt nõ eſt ſubiectum paſſionum de quarum numero eſt remiſcentia.* ¶ *Dicitur quarto, ꝙ non erat de cogitatiua dicẽdum. Et ſi ne hoc non reminiſcitur aĩa, ſed non intelligit, ut ſicut per impaſſibilitatem oſtẽderat quòd non reminiſcitur, ita per corruptibilitatem cogitatiuę oſtenderet vniuerſaliter, ꝙ poſt mortẽ non eundem modũ intelligendi habemus, quem nunc habemus, cum nunc non ſine cogitatiua intelligamus, quæ in aĩa ſeparata non erit.* ¶ *Ad vndecimũ dicitur ꝙ illud ex Ari. non habetur præſertim sm̃ expoſitionem S. Th. ſed tm̃ ꝙ deſinente cõpoſito remanent elementa ex quibus componebatur.* ¶ *Ad duodecimum dicitur, ꝙ maior eſt vera tantum de eo quòd incepit eſſe per generationem educentem formam de potẽtia materiæ. Modo dicitur quòd anima non producitur per generationem, ſed ꝑ ſimplicem emanationem, neque de potentia materiæ educitur. Si inſtetur ergo ſecundum Ariſto, dabitur creatio.* ¶ *Reſpondetur quòd licet ſecundum Ariſt. nõ detur creatio vniuerſi, datur tñ creatio animę intellectiuę in determinata materia, sm̃ ipſum ponentem eam non ab aliqua naturali cauſa produci, ſed deforis aduenire.* ¶ *Ad tertiumdecimũ dicitur, quòd per intellectiuum paſſiuum Philoſ. virtutem cogitatiuam intendit, non autẽ intellectum poſſibilem. Et hoc non ſolum sm̃ S. Tho. expoſitionem. ſed etiam sm̃ Auerr. Themiſtiũ, et Ioãnem Grammaticum. Vult .n. ibi Phil. aſſignare cauſã quare anima poſt mortem non habet modum intelligendi, quem habet coniuncta, hanc ſcilicet quòd cogitatiua quam intellectum paſſiuum vocat, & conſequenter tota pars ſenſitiua corruptibilis eſt, & ideo non remanet in anima ſeparata vt poſſit per phantaſmata intelligere, ſicut corpori coniuncta intelligit.* ¶ *Ad quartumdecimum dupliciter reſpõdetur.* ¶ *Primo secundũ mentem S. Tho. Negatur enim maior, & dicitur quòd eam non ponit Phil. tanquam veram, & ſecundum ſuã opinionem, ſed tanquam habentẽ apparentiam Cum.n. propoſuiſſet quæſtionem, Vtrũ oẽs paſſiones aĩæ ſint cões & habentis, an aliqua ſit aĩę, propriam cauſã difficultatis oſtendit, qa plurimę videntur non ſine corpore pati, aut facere, & ꝙ intelligere maxime aſſimilatur proprio, ſed tñ neq; ipſum eſt propriũ sm̃ apparentiam ſi eſt phãtaſia, aut non ſine phantaſia. Ipsũ.n. eſſe phantaſiã demonſtraret ꝙ corporeo indiget inſtrumento, ipſum etiã non eſſe ſine phantaſia, et conſequenter ſine obiecto corporeo duceret in ſuſpicionẽ, ꝙ corporeo indigeat organo, videtur.n. põia materialis eſſe ſolũ in corpora ferri, qđ tñ falſũ eſt. Nam põia ab organo corporeo ſeparata, poteſt ad materialia terminari, ſecundum quòd per intellectum agentẽ immaterialia fiũt. Poſuit ergo Phil. illam*

Expoſitio D. Tho. eſt intẽtio Auerr. Themiſtii & Io. gram.

Cap. 9.

Vide D. Th. 17. metaph. circa finem.

Quid intelligitur p intellectũ paſſiuum.

In expoſitione tex. c 16

propoſitionem non tanquam veram, ſed tanquam facientem in propoſita quæſtione difficultatem. (Reſponſio Philoponi. 3. de anima Tex. 12.) *¶ Reſpondetur ſecundo, ſecundum mentem Philoponi, & Alberti, quòd admiſſa maiore, minor eſt falſa. Secundum enim Philoponum Apud Ariſto. prima intelligibilia, & primæ intellectiones, neque phantaſia ſunt, neque cum phantaſia. Secundum Albertum vero voluit Ariſto. quòd anima cõiuncta poteſt intelligere aliquod ſeparatum à materia ſine phãtaſmate, licet ſenſibilia, aut à ſenſibilibus abſtracta non poſſit abſque phantaſmate intelligere.*

QVAESTIO XI.

Vtrum ſint duæ operationes intellectus, ſcilicet indiuiſibilium intelligentia, & compoſitio, ac diuiſio.

Indiuiſibilium quidem igitur intelligentia, in his eſt, &c. Tex. XXI.

Q*VAERITVR vndecimo, Vtrum ſint duę operationes intellectus, ſcilicet indiuiſibilium intelligẽtia, & compoſitio, ac diuiſio. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo. Diſcurrere à notis ad ignota, eſt operatio intellectus, & non eſt aliqua iſtarũ: ergo non ſunt tantum duę. ¶ Secundo. Põiæ diſtinguũtur ꝑ actus: ergo diuerſi actus requirunt diuerſas põias, ergo non põt eſſe vna põia intellectiua, quę hẽat plures operationes. ¶ Ad euidentiã huius quæſiti.* (Potẽtia ſenſitiua & intellectus in quo conueniant.) *Sciendum primo ꝙ põię ſenſus, & intellectus hoc habent cõe, ꝙ ſimplici intuitu vnaquęq; ſuum propriũ obiectum apprehendat. Cum .n. cognoſcant per ſimilitudinem obiecti in ipſis exiſtentem, primo intuitu feruntur in id quo primo per ſpẽm repræſentatur, differunt tñ quia quamuis ſenſus proprietates intrinſecas rei non cognoſcat, tñ proprietates extrinſecas, motum .ſ. magnitudinem, et huiuſmodi vnico incultu apprehendit, eo ꝙ ſpẽs ſenſibilis oĩa illa explicite repręſentet. Intellectus autem eſt quidem omnium proprietatum rei, & habitudinum eius cognoſcitiuus, eo quòd oĩa iſta ſub ente ꝙ eſt obiectum formale intellectus contineantur. Sed quia ſpecies quidditatis materialis primo, & explicite proprietates eius nõ repræſentat, ſed tantũ quidditatem, ideo primo intuitu huiuſmodi proprietates non apprehendit, ſed tñ quidditatem naturalẽ, ſicut quidditatem hominis, non aũt riſibilitatem, &c. ¶ Sciendũ ſecundo ꝙ apprehenſio quidditatis dicitur indiuiſibiliũ intelligentia, tum quia vnaquęq; quidditas in indiuiſibili cõſiſtit, ſibi .n. addita vel ſubſtracta differentia ſpẽs variatur,* (Vide 8. metaph. Tex. 10.) *tũ quia in apprehẽſione quidditatis intellectus noſter intelligentijs, quæ ſimili apprehenſione cognoſcunt, & non componendo, neq; diuidendo aſſimilatur, tum quia temporis nõ præſuppoſita alia apprehẽſione qdditas materialis apprehenditur. ¶ Sciendum tertio ꝙ dupliciter accipi põt compoſitio.* (Compoſitio dupliciter accipi põt.) *Vno modo pro quacunque vnione reali duorũ ad inuicem, vt pro vnione duarum aquarum aut lignorum, aut materiæ & formę, aut ſimiliũ. Alio mõ pro attributione vnius ad alterũ per cõpoſitionis notam. In tali .n. attributione ſignificatur vnum cum altero quandam vnitatem habere, ſicut cũ animal homini per iſtam propoſitionem, homo eſt aĩal attribuitur, vnio quędam animalis cũ homine ſignificatur. Non loquimur hic de*

prima

prima compoſitione, quiā illa per actum animæ non fit, ſed per agētia extrinſeca, ſed loquimur de cōpoſitione ſecundo mō. ¶ *Sciendum quarto ꝙ aliud eſt intellectum componere, & diuidere, & aliud compoſitionē, & diuiſionem cognoſcere. Poteſt .n. compoſitio, & diuiſio ſimplici apprehenſione cognoſci, ſicut ſubſtantiæ ſeparatæ hominem eſſe animal ſimplici apprehenſione cognoſcunt. Componere autem, & diuidere eſt vnum alteri affirmando, & negando attribuere.* ¶ *Iſtis notatis ponitur iſta concluſio. Tantū duæ ſunt operationes intellectus .ſ. indiuiſibilium intelligentia, & compoſitio, & diuiſio. Probatur. Duę ſunt operationes intellectus, & non ſunt plures neque pauciores: ergo &c. Maior probatur primo quòd intellectus habeat primam operationem, quę eſt indiuiſibilium intelligentia. Item. Oīs potentia informata ſimilitudine alicuius obiecti poteſt id ſimpliciter cognoſcere, patet per omnes potentias diſcurendo. Sed intellectus informatur ſimilitudine obiecti intelligibilis: ergo poteſt id ſimplici intuitu cognoſcere.* ¶ *Secundo probatur ꝙ habeat ſecūdam operationē. Intellectus procedens de potentia in actum, intelligit componendo et diuidendo. Sed intellectus noſter ꝓcedit de potentia in actū: ergo &c. conſequentia nota cum minori. Vt .n. dicitur in hoc 3. intellectus à principio eſt ſicut tabula in qua nihil eſt deſcriptum. Maior probatur. Intellectus procedens de potentia in actum rebus alijs quæ de potentia in actū educuntur, aſſimilatur: ſed tales res non habent ſtatim ſuam perfectionē ſed ſucceſſiue eā acquirunt: ergo intellectus non ſtatim habet perfectam cognitionē, ſed eam acquirit ſucceſſiue: ergo ſi debet cognoſcere compoſitionē aliquorū, oportet ꝙ poſterius cognitum cum priori cognito cōponat, ſicut quia prius cognoſcit quidditatem hominis, poſterius autem riſibilitatem, ſi debet cognoſcere hominem eſſe riſibilem, oportet quòd riſibilitatem poſterius cognitā cū homine prius cognita componat. Minor uero principalis ſcilic et ꝙ non ſunt plures neque pauciores, probatur. Per intellectū cognoſcimus tantum aut quidditatem, aut plurium quidditatum cōpoſitionem. Si ſecundo modo, ſic eſt compoſitio, & diuiſio. Si primo modo, ſic eſt ſimplicium intelligentia.* ¶ *Ad primum in oppoſitū reſpōdetur quòd continetur ſub compoſitione & diuiſione, quandam enim plurium propoſitionum importat.* ¶ *Ad ſecundum dicitur ꝙ pōiæ diſtinguuntur per actus ad diuerſa genera obiectorum per ſe terminatos. Modo compoſitio, & ſimpliciū intelligentia non ſunt tales actus. Nā quilibet illorum actuum ad id ꝙ eſt obiectum intellectus formale terminatur.*

Margin notes: Duę tantum ſunt operationes intellectus. — Tex. 14. — Intellectus ſucceſſiue acquirit ſuā perfectionē. — Quomodo potentiæ diſtinguātur.

QVAESTIO XII.

Vtrum veritas ſit in ſola compoſitione & diuiſione intellectus.

In quibus autē & falſum iam, & uerū eſt: &c. Tex. XXI.

Qvaeritvr duodecimo, Vtrum ueritas ſit in ſola cōpoſitione & diuiſione intellectus. Et uidetur ꝙ non. ¶ *Primo, quia Philoſ. dicit quod intellectus intelligēs qđ quid eſt, ſemper eſt uerus, ſimiliter ſenſus circa propriū ſenſibile ſemper eſt verus: ergo veritas non eſt in ſola compoſitione, & diuiſione intellectus.* ¶ *Secundo. Propoſitio vocalis dicitur vera, vel falſa: ergo non tantū intellectus componens vel diuidens.*

Margin notes: P. p. q. 17. art. 3. — Tex. 26. 3. de anima.

¶ *Tertio.*

¶ *Tertio. Ens & verum conuertuntur: ergo vbi eſt vnum, & reliquum. Sed ens non eſt ſolum in compoſitione, & diuiſione intellectus, ſed in omni re: ergo & ſic eſt de vero.* ¶ *Quarto. Remota omni operatione intellectus noſtri: aurum eſt verum aurum, & argentũ verum eſt argentum: ergo ueritas nõ eſt ſolũ in intellectu.*

Series diſputationis propoſita.

¶ *Reſpõdeo. In iſta quæſtione duo ſunt facienda. Primo videndum eſt ſecundum mentẽ S. Tho. prætermiſſis aliorum opinionibus, quid ueri nomine intelligamus. Secundo dicendum eſt ad quæſitum.* ¶ *Quantũ ad primum, quia veritas & in intellectu, & in rebus modo aliquo inuenitur. Videndũ eſt primo quid ſit veritas intellectus. Secundo quid veritas rei.* ¶ *Sciendum itaq; primo quod ſicut bonum nominat id in qđ tendit appetitus, ita verum nominat id in quod intendit intellectus.*

Differentia inter actum appetitus & intellectum

Differenter tamen terminatur actus intellectus ad intelligibile, & actus appetitus in bonum, & appetibile. Intellectus enim terminatur ad intelligibile ſecũdum ꝙ per ſuam ſimilitudinem in intetellectu recipitur, omnis enim cognitio fit inquantũ cognitum recipitur in cognoſcente. Appetitus autẽ in ipſam rem appetitam ſecundũ ꝙ eſt extra, mouetur, & inclinatur. Sequitur ergo ꝙ bonum quòd eſt terminus appetitus, eſt ĩ re appetibili, verum aũt quòd terminat intellectum, eſt in ipſo intellectu.

Dupliciter ĩtellectus ad res comparatur.

¶ *Sciendum ſecundo ꝙ dupliciter intellectus cõparatur ad res. Vno mõ ſicut cã ipſarum rerũ: eo mõ quo domificator per artẽ domificandi dicitur facere domũ. Alio mõ ſicut ab ipſis rebus ad intelligẽdũ motus, dum videlicet ſuã ſimilitudinẽ in ipſum cauſant.*

Vide D.Th. p. p. q. 16. art. 1.

Veritas igiť intellectus de mẽte S.Th. in ſua rõne abſolutũ, & reſpectiuũ includit. Abſolutum eſt ſimilitudo cogniti exiſtens in intellectu, & hoc abſolutũ eſt id ꝙ eſſentialiter eſt veritas, & quòd iſte terminus veritas dicit in recto.

Reſpectus cõformitatis quid.

Reſpectiuum autem eſt relatio cõformitatis intellectus ad rẽ extra, cuius ſimilitudo eſt in intellectu, & iſte reſpectus non eſt eſſentialiter veritas, ſed tamquam completiuum formalis rationis ueritatis in obliquo connotatur. Vnde ſi ſimilitudinẽ rei quæ eſt eſſentialiter veritas, ſub rõne veritatis concipere volumus, cum reſpectu conformitatis ad rẽ cuius eſt ſpecies concipiamus oportet, dicetur enim veritas formalis, forma intellectus ſecundum quã rei ad extra conformatur. ¶ *Sciendum tñ quòd ille reſpectus cõformitatis aliquãdo eſt relatio realis, aliquando vero relatio rationis. Si .n. loquamur de ueritate intellectus qui mouetur à re, relatio conformitatis eſt relatio realis. Menſurati enim ad mẽſuram relatio erit, quę ſecundum Philoſo. 5. Metha. eſt relatio realis.*

Cap. de ad aliquid.

Si vero de veritate ĩtellectus cauſantis rem loquamur, cuiuſmodi eſt intellectus diuinus, et intellectus artificis, tũc talis relatio adęquationis, & conformitatis eſt relatio rõnis, eſt .n. relatio menſurę ad menſuratum, quæ ſecundum Philoſ. eſt relatio rationis. Eſt igitur veritas intellectus, forma sm̃ quã intellectus rei extra animam exiſtenti conformatur, & adęquatur. Diffinitio aũt quæ datur, ſcilicet ꝙ eſt adęquatio rei, et intellectus, eſt diffinitio veritatis quantũ ad id quod eſt formale in veritate, non aũt diffinitio totalis eſſentię veritatis.

Quomodo veritas de intellectu & re prædicatur.

¶ *Quantũ ad ueritatem rei. Sciendum primo, ꝙ ſicut ſanitas eſt nomen analogũ, & ſecundũ propriã rationem eſt tantũ in animali, in medicina vero, & cibo formaliter non ſaluatur, ſed dicitur de eis ſecundũ ꝙ quandam habitudinẽ ad ſanitatẽ animalis habent, inquantũ videlicet habitudinẽ aut cauſantis, aut conſeruantis eam habent, ſic veritatis nomen eſt analogũ, & sm̃ ueram rõnem in intellectu dũtaxat inuenitur,*

tur, ratio .n. veritatis eſt circa formam per quam intellectus rei ad extra vt dictum eſt adęquatur. Dicitur autem de rebus extra animā, non quia in illis ſm̄ rationem ſit, ſed quia ad veritatem quæ eſt in intellectu diuino, uel creato, ordinē & reſpectum aliquem habent ¶ Sciendū ſecundo ꝙ ſicut medicina denominatur ſana, proprie quidem deneminatione extrinſeca, ſcilicet à ſanitate in animali formaliter exiſtente, non autem in ipſa formaliter exiſteute, à qualitate autē in ſe exiſtēte per quā habet ꝙ ſit cauſatiua ſanitatis animalis, denominatur inproprie ſana denominatione intrīſeca. Ita res nominatur quidē proprie nō à veritate exiſtente in ſe vera, ſed denominatione extrinſeca, à veritate .ſ. in intellectu exiſtente formaliter, habet enim ordinē ad illam veritatem inquantū adęquatur ipſi intellectui, aut ſibi intellectum cauſando in illo verā ſui ſimilitudinē adęquat. Improprie aūt de nominatione intrinſeca, ab entitate ſua per quā cōformatur intellectui, vt nata eſt ſibi intellectū adæquare denominatur vera. ¶ Sciendū tertio ꝙ licet res naturales ī ordine & ad intellectum diuinū, & ad intellectū humanum dicantur verę, dicantur tñ principalius verę per comparationem ad intellectum diuinū à quo ꝓcedūt, & cuius ideis aſſimilantur, & conformantur quā in ordine ad intellectū humanū. Sicut & res artificiales dicuntur primo quidem verę inquantū formę exiſtunt in mente artificis aſſimilantur. Secundario vero in comparatione ad ītellectū humanū, à quo nō procedunt inquantum ſibi intellectū adęquare poſſunt. ¶ Cum ergo quæritur q̄d ſit veritas à qua res dicitur uera, dicitur quòd ſi loquamur de veritate à qua res dicitur proprie, & principaliter vera, illa nihil aliud eſt quā veritas intellectus de qua dictū eſt. Si vero loquamur de ueritate à qua improprie vera nūcupātur, dicitur ꝙ veritas dicit abſolutū cum reſpectu, dicit .n. entitatem rei cum reſpectu ad intellectū, & ſi quidē dicatur res uera per reſpectū ad intellectum diuinū, tunc veritas rei eſt eius entitas cū reſpectu conformitatis ad illum intellectū. Veritas enim lapidis, dicit entitatē eius inquantum conformatur ſpeciei lapidis exiſtenti in mente diuina, & ſimiliter eſt ſi comparetur ad intellectū humanum practicū. Si aūt cōparatur ad intellectū humanum ſpeculatiuum, ſic dicit entitatem cum reſpectu cauſalitatis conformitatis, inquantū .ſ. ſecundū entitatem ſuā poteſt in intellectu verā ſui cognitionē cauſare, quia bene dicitur ꝙ verū importat ordinem ad intellectū, & bonū ordinē ad appetitū. ¶ Quātū ad ſm̄ principale ſciendum primo, ꝙ veritatē eſſe in aliquo pōt tripliciter intelligi. Vno modo ſicut forma inhęrens denominans ſuū ſubiectū uerum. Alio mō obiectiue, ſicut cognitū in cognoſcente: Tertio ſignificatiue, ſicut repræſentatū in repræſentāte. Sicut ſi diceremus ſpēm ītelligibilē eſſe in ītellectu ſubiectiue, nām autē hominis obiectiue ſicut cognitū in cognoſcente, hominē vero eſſe animal, eſſe repręſentatiue, et ſignificatiue in iſta propoſitione vocali hō eſt animal. ¶ Sciendū ſecundo ꝙ cū intellectus intelligēdo format in ſeipſo quendā conceptum rei intellectę repraſentatiuū per compoſitionem, & diuiſionem intellectus: poſſumus duo intelligere .ſ. aut ipſum actum intellectus componentis, et diuidētis, ideſt affirmantis, aut negātis, aut conceptum complexum per talem actum productum. ¶ Ponuntur itaque iſtę conclusiones. ¶ Prima eſt. Veritas eſt in ſenſu, & in intellectu cognoſcente quod quid eſt, ſicut in re vera, quod eſt dicere, dicuntur veri, ſicut & alię res dicuntur verę. Probatur. Omnis res habēs formā

Quomodo medicina dicitur ſana.

Res artificiales quomodo dicuntur veræ.

Veritas lapidis quid exprimit.

Veritas tripliciter eſt in aliquo.

Veritas eſt in ſenſu, & in intellectu: ſicut in re vera.

propriam, & conuenientem ſuæ naturæ ſecundũ conformitatem ad ſpeciem exiſtentem in mente diuina habet in ſe veritatem ſicut res vera, ſed intellectus cognoſcens quod quid eſt, & ſenſus actualiter ſentiens ſunt huiuſmodi: ergo &c. conſequẽtia nota cum maiori per ſupradicta. Minor vero probatur. Similitudo rei cognitę inquãtũ huiuſmodi eſt forma virtutis cognoſcẽtis inquantũ eſt cognoſcens, forma .n. rei cognitę conſtituit virtutem cognoſcitiuã ĩ actu, ſed intellectus cognoſcens quod quid eſt, & ſenſus ſentiens habẽt ſimilitudinem rerũ cognitarum: ergo habent proprias formas.

Quæ differentia inter veritatẽ intellectus, & ſenſus.

¶ *Aduertendum tamen ꝙ licet intellectus apprehendens quidditatem dicatur verus quia habet propriam formam, habet & ſimiliter ſenſus differt tamen intellectus in hoc à ſenſu, quia forma à qua ſenſus dicitur verus intrinſece, nõ eſt eſſentialiter, & proprie veritas, ſicut nec entitas lapidis proprie ueritas eſt: forma autem à qua intellectus inquantũ cognoſcens dicitur uerus intrinſece, eſt eſſentialiter veritas ipſa intellectus noſtri, ut ex ſuperius dictis patet, non tamen eſt veritas à qua principaliter dicitur intellectus verus. Dicitur enim primo verus à veritate in mente diuina exiſtente.*

Neque in ſẽſu neque in ĩtellectu qđ quid eſt cognoſcẽte eſt veritas obiectiue.

¶ *Secunda concluſio. Neq; in ſenſu, neque in intellectu cognoſcente quod quid eſt, eſt veritas obiectiue, ideſt id qđ terminat actus iſtarum virtutũ non eſt formaliter verum. Probatur iſta concluſio. De ſenſu .n. ſatis patet, quia veritas non cognoſcitur niſi formetur rõ aliqua, aut conceptus de re ad extra, qđ nõ conuenit ſenſui ſed de intellectu. Probatur. Cognoſcens verũ formaliter cognoſcit conformitatem & cõparationem quæ eſt inter rem cognitam, & id quod intellectus concipit de tali re, ſed intellectus cognoſcens quodquid eſt non cognoſcit talẽ conformitatem: ergo &c. conſequentia nota cum maiori, quia in tali conformitate ueritas formaliter cõſiſtit. Minor vero ꝓbatur. Si ĩtellectus talis cognoſceret hãc conformitatẽ, id quod terminat talẽ operationẽ talem conformitatẽ importaret, terminus .n. actus intelligendi eſt id qđ intelligitur, ſed hoc eſt falſum, quia terminus ſimplicis intelligentię eſt incõplexus, incomplexum autem inquantũ huiuſmodi nõ dicit aliquam cõparationem, aut applicationẽ ad rem, hoc enim incõplexum, animal rationale, ex ſe non dicit aliquam cõparationem ad rem: ergo etc.*

Veritas eſt in intellectu componẽte & diuidente obiectiue.

¶ *Tertia concluſio. Veritas eſt in intellectu componente, & diuidẽte obiectiue, ſiue ſicut cognitum in cognoſcente. Probatur. Cognoſcens conformitatẽ intellectus ad rem cognoſcit verum formaliter, ſed intellectus cõponens, & diuidens cognoſcit conformitatem intellectus ad rẽ: ergo &c. Probatur minor, quia aliquando intellectus iudicat ſe habere ſimilitudinem intelligibilis. Item quia terminus talis intellectionis eſt complexum, puta hoc exemplum homo eſt animal, cõplexũ autem comparationẽ intellectus ad rẽ dicit: ergo &c.* ¶ *Sed hic occurrit dubiũ. Nam S. Tho. dicit, ꝙ tunc ſolum intellectus cognoſcit veritatem, quando cognoſcit cõformitatẽ ſui ad rẽ. Dicit, .n. Intellectus autem conformitatem ſui ad rẽ intelligibilem cognoſcere põt, hoc eſt quando iudicat rem ita ſe habere, ſicut eſt forma de re quam apprehendit. In hac ſola operatione intellectus eſt ueritas, et falſitas, ſecundũ quam nõ ſolum intellectus habet ſimilitudinẽ rei intellectę, ſed etiã ſuper ipſam ſimilitudinem reflectitur cognoſcendo, & dijudicando ipſam. Sed nõ in omni propoſitione importatur talis cõformitas intellectus ad rem, ſicut in iſta homo eſt animal, ſed habitudo tantũ prædicati ad ſubiectum importatur: ergo nõ*

Vide D. Th. p. p. q. 16. art 1 & 6. metaph.

Lect. 4.

ſemper

ſemper intellectus diuidendo & componendo cognoſcet verũ aut falſum. ¶ Reſpondetur ꝙ propoſitio illa eſt de mente S. Tho. ſcilicet ꝙ in omni propoſitione importatur cõparatio intellectus ad rẽ, nam intellectus formãs propoſitionẽ attribuit, aut remouet à re id quod de ipſa concepit. Sbm.n. propoſitionis importat rem extra aĩam, & prædicatũ id qđ intellectus de ipſa apprehendit, & per conſequens formando propoſitionem, & intelligendo complexum, dicit & intelligit ſe habere conformitatem ad rem, attribuẽdo ſcilicet ei id quod incomplexe concepit: & ſi quidẽ ſicut eſt in re, ſcilicet ꝗ ipſi rei conuenit id quod intellectus concepit, & ꝙ ei formando propoſitionem attribuit tunc intellectus verum dicit, & cognoſcit, ſicut cũ huic rei quæ eſt homo attribuit hoc quod cõcepit de ea, ſcilicet aĩal rõnale, aut riſibile formando iſtam propoſitionem, homo eſt animal rõnale, aut iſtam, homo eſt riſibilis, verũ cognoſcit. Si vero aliter ſit in re, quam intellectus dicat, quia ſi intellectus aliquod incomplexum rei attribuit extra aĩam qđ ei non conuenit, vtputa dicendo homo eſt equus, tunc dicit falſum, & cognoſcit falſum. Itaq; ꝙ in iſta propoſitione homo eſt aĩal, & in oĩbus alijs cõparatio intellectus ad rem importata, ex eo ꝙ in tali ꝓpoſitione intellectus rei extra animã exiſtenti, quæ per ꝓpoſitionis sbm ſignificatur, id quod concepit de ea, & per prædicatum importatur, attribuit, & ſic in oĩ propoſitione intellectus dicit ſe eſſe adæquatũ rei, dum rei attribuit id quod incomplexe de ea concepit. ¶ Qđ autẽ hoc ſit de mente S. Thom. apparet qui poſtq̃ dixit, quòd tũc intellectus cognoſcit veritatem cum cognoſcit conformitatem ſui ad rem intelligibilem iudicando rem ita ſe hẽre, ſicut eſt forma de re, quã apprehendit, ſubiungit, & hoc facit componendo, & diuidendo in oĩ propoſitione aliquã formã ſignificatam per prædicatũ, vel applicat alicui rei ſignificatę per ſubiectum, vel remouet ab ea. ¶ Item oſtendẽs quomodo adeo veritas enunciabiliũ non excluditur, dicit, Cũ aliquod incomplexum vel dicitur, vel intelligitur, ipſum quidẽ incomplexũ quantum eſt de ſe, nõ eſt rei æquatum, nec rei inæquale, cũ æqualitas, & inæqualitas ſm̃ comparationem dicantur. Incõplexũ aũt quantũ eſt de ſe, non continet aliquã comparationem, vel applicationẽ ad rẽ; vnde de ſe nec uerũ, nec falſum dici põt, ſed tm̃ complexum, in quo deſignatur cõparatio incomplexi ad rem per notã cõpoſitionis, aut diuiſionis. Incomplexum aũt non dicitur ipſa res ſm̃ ꝙ eſt extra animam, ſed ſm̃ quòd eſt obiectiue in intellectu ſimpliciter intelligẽte: ergo etc. In iſta propoſitione homo eſt animal, importatur conformitas intellectus ad rem extra, ſm̃ quòd res ad extra, quæ eſt homo, id quod de ea intellectus concepit, et intellectus illã propoſitionem formando ſe eſſe adęquatum rei, cum de ipſa re format conceptum animalis, intelligit, & dicit: dicit enim ita eſſe in re, ſicut ipſe concepit, iſta autem conformitas importatur per copulam verbalem. Vnde in ꝓpoſitione importatur conformitas vtriuſque, ſcilicet & eius quod intellectus concipit de re ad ipſam rem, & intellectus ſic intelligentis ad eandem &c. Similiter in propoſitione negatiua inuenitur, cum .n. intellectus hominẽ non eſſe equũ intelligit, ſe eſſe rei adęquatum dicit, dũ de eo equi negationem apprehendit. ¶ Quarta concluſio. In propoſitione vocali, & mentali quæ eſt conceptus terminans actum intellectus componentis, aut diuidentis eſt veritas ſignificatiua. Probatur, quia repræſentat intellectui enunciabile verũ. Iſta.n.propoſitio, homo eſt animal,

Nota pulchrã & ſubtiliſſimã doctrinam ſecundum D. Thom.

Vide D. Th. vbi ſupra.

Vide etiam 1. cont. gẽt. cap. 59.

Quid incõplexum.

In propoſitione vocali & mẽtali eſt veritas ſignificatiua.

animal, ſiue in voce, ſiue in mente ſignificat hoc complexum hominem eſſe animal, in quo ſignificato importatur id qđ eſt veritas formaliter, dicit enim hominem, & animal, & comparationem huius incomplexi animal ad illam rem quę eſt homo, & tale enunciabile complexū eſt id quod intellectus dicit, & intelligit ꝓ compoſitionem, aut diuiſionem. Verū tamen eſt ꝙ conceptus mentis principalius ſignificat enunciabile complexum, quam propoſitio vocalis, quia propoſitio vocalis niſi mediante conceptu nō ſignificat. ¶ Ad rationes in oppoſitum reſpondetur. ¶ Ad primum dicitur, quòd ſenſus Philoſophi eſt, in ipſis eſſe veritatem, ſicut in re vera, non autem ſicut in cognoſcente veritatem, & hoc conceditur. ¶ Ad ſecundum patet, quòd propoſitio vocalis eſt vera ſignificatiue, nō autem formaliter, per veritatem ꝓpriā in ſe exiſtentem. ¶ Ad tertium dicitur primo, ꝙ ens, & verū conuertuntur quātum ad ſuppoſita, quia eſſe ſuppoſitū entis eſt ſuppoſitum veri, & econuerſo, non autem conuertuntur quantum ad cōſtitutiua rationū vtriusque, eſſe enim cōſtituit rationem entis, & adæquatio rationem veritatis, illa autem non conuertuntur. ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ ſi conſequēs ſic intelligatur, ꝙ vbi eſt vnum, ibi eſt alterum quantum ad ea penes quę nō conuertuntur, negatur conſequentia, qa .n. penes conſtitutiua rationum non conuertuntur, ideo non oportet vbi eſt vnū, ibi eſſe reliquum.* ¶ *Dicitur tertio, ꝙ qa ens, & eſſe conuertuntur ſecundum ſuppoſita, differūt tamen ſecundum rōnem, ideo requiritur ꝙ in quocunq; eſt ſuppoſitum entis, ſicut in cognoſcēte, ſit etiam ſuppoſitum veri, & econuerſo, non oportet aūt hoc de rationibus, non enim intellectus ſemper intelligens ens, ueri rōnem intelligit.* ¶ *Dicitur quarto ꝙ argumentū concludit, ꝙ verū eſt in omni re ſicut in re vera, cum hoc aūt ſtat, ꝙ ſit ſolum in intellectu componente, & diuidente, ſicut in cognoſcente verum.* ¶ *Ad quartum dicitur, ꝙ aurum eſt verum aurum proprie denominatione extrinſeca, inquātum cōformatur intellectui diuino à quo procedit, improprie aūt denominatione intrinſeca, vnde in ipſo eſſe veritatē improprie dictam non negatur.*

Nota mirabilem doctrinā in ſolutione arg. quæ eſt S. T. vbi ſupra.

Aurum quomodo dicatur verum.

QVAESTIO XIII.

Vtrum intellectus noſter poſſit cognoſcere ſingularia.

Vnum autem faciens hoc intellectus &c. Tex. XXII.

Lege p p. D. Tho. quæſt. 86. arti. 1. vbi ſunt eadem fere argumenta.

QVAERITVR *tertiodecimo, Vtrum intellectus noſter poſſit cognoſcere ſingularia. Et videtur ꝙ ſic.* ¶ *Primo. Potentia ponens differentiam inter aliqua, cognoſcit illa, ſed intellectus ponit differentiā inter vniuerſale, & particulare: ergo cognoſcit vtrumque, conſequentia nota cū minori. Maior eſt Philoſophi 2. de anima per hoc probantis oportere eſſe ſenſum communem, ad cognoſcendum differētiam inter ſenſibilia diuerſorū ſenſuū, qa ſenſus particularis non cognoſcit ſenſibile diuerſorum ſenſuum.* ¶ *Secundo. Quicquid poteſt virtus inferior, pōt virtus ſuperior, ſed ſenſus qui eſt virtus inferior poteſt cognoſcere ſingularia: ergo & intellectus.* ¶ *Tertio. Id quod primo intelligitur ab intellectu per vnā ſpeciem, aut eſt ipſa ſpēs, aut res extra animam repræſentata per ſpeciē. Non ſpecies, quia ſecundum S. Doct. ſpecies non eſt qđ*

Tex. 146.

3. de anima. lect. 8.

eſt qđ intelligitur, ſed quo res ĩtelligitur: ergo eſt res extra aĩam, ſed res quælibet extra animam eſt ſingularis etiam ſecundum S. Th. ergo intellectus intelligit primo ſingulare. ¶ Quarto. Formare ſyllogiſmum expoſitorium pertinet ad intellectum, ſimiliter ex vniuerſali propoſitione, & particulari concludere particularem in operabilibus: ſed non poſſet intellectus iſta facere, niſi cognoſceret ſingulare, cum cognitio propoſitionis particularis ſupponat cognitionẽ ſingularis: ergo &c. ¶ Quinto Si intellectus non poſſet cognoſcere ſingulare, aut hoc eſſet ex parte intellectus, aut ex parte rei. Non ex parte intellectus, qa intellectus põt intelligere magis intelligibilia: ergo & ſingulare, qđ eſt minus intelligibile: non etiam ex parte ipſius ſingularis, qz vnumqđq; cognoſcitur ſm ꝙ eſt in actu, ſingulare aũt primo eſt in actu, quia ſibi primo conuenit exiſtere, & per ipſũ cõuenit vniuerſalibus, vniuerſalia.n. abſtrahunt ab hic, & nunc, vt hẽtur ex Phil. ergo &c. ¶ Rñdeo. In iſta quæſtione duo ſunt faciẽda. Primo.n. declarabitur titulus quæſtionis. Secundo dicetur ad quæſitum. ¶ Quantũ ad primum. Sciendum primo ꝙ cum ſingulare reſpectu alicuius vniuerſalis dicatur, quot modis diuerſificatur vniuerſale, tot modis particulare diuerſificari contingit. Duplicia aũt ſunt vniuerſalia. Quædã n. ſunt, quæ à ſua rõne materiam totaliter excludũt, ſic ꝙ non modo in rõne ſua nõ includunt materiã, ſed etiam eſt de eorum rõne nõ habere materiam, ſicut ſunt vniuerſalia, genera ſcilicet, & ſpecies ſubſtantiarũ ſeparatarum. Quędam autem ſunt vniuerſalia, quæ in ratione ſua materiã uniuerſalem includunt, ſicut ſpẽs rerum corporalium. Si diffiniatur .n. homo diffinitione naturali, dicetur ꝙ eſt quoddam cõpoſitum ex carnibus, oſſibus & neruis, & huiuſmodi, & anima rõnali. Singularia igitur in duplici etiam ſunt differentia quędã ſcilicet quæ ſunt naturarũ totaliter materiã excludẽtium ſingularia, & iſta dicũtur ſingularia immaterialia, ſicut ſunt intelligentia: quædam aũt quæ ſunt ſingularia naturarum includentium materiã, & iſta dicuntur ſingularia materialia, ſicut ſunt Sor. hic bos hoc lignũ &c. ¶ Sciendum ſecundo ꝙ aliquid põt cognoſci dupliciter. Vno modo in confuſo, & põialiter, & hoc eſt qñ cognoſcitur aliquid in quo põialiter continetur, hoc modo qui cognoſceret aĩal non diuidendo in ſuas ſpẽs, cognoſceret hominem põialiter in animali contentum. Alio modo diſtincte, & determinate, & hoc eſt qñ res cognoſcitur in propria natura ſm quòd eſt, hoc modo cognoſceretur homo ſi cognoſceretur ſm proprium genus, & differentiam vltimã. ¶ Cum igitur quærimus vtrum intellectus noſter poſſit cognoſcere ſingularia, non quęrimus de cognitione confuſa, & põali, certum eſt enim ꝙ intellectus cognoſcit vniuerſalia in quibus ſingularia confuſe, & potentialiter continentur, ſed quęrimus de cognitione propria, & diſtincta ſm quòd ſunt in ſua ſingularitate: ſimiliter non quęrimus de ſingulari immateriali, hoc enim pertinet ad Metaphyſicum, vtrum ſcilicet intellectus noſter poſſit cognoſcere ſubſtãtias ſeparatas, ſed quærimus de ſingularibus materialibus. ¶ Quantum ad ſm ſciendum vt declaratum eſt in prę cedentibus, quòd duplex eſt cognitio, ſcilicet directa, & reflexa. Directa, qua intellectus rem aliquã directo intuitu videt. Reflexa, qua ĩtellectus cognoſcit aliquid, qđ ſibi fuerat rõ aliud cognoſcendi reflectendo ſe. quõ ſe habeant iſtę cognitiones dictum eſt ſuperius. ¶ Sit igitur hęc prima cõcluſio. Intellectus noſter nõ põt primo directe cognoſcere ſĩgularia.

Libello de ente & eſſentia in prologo.

Vide 9. Metaph. tex. 20

1. Poſt. Tex. 41.

Ordo quæſiti.

Duplicia ut vniuerſalia: & ſimiliter ſingularia.

Dupliciter aliquod cognoſcitur.

Senſus quæſiti quis ſit

Vide in q. 6.

Lege quæſt. 4 huius libri 1. concluſio.

¶ Probatur primo. Omne cognitum ab intellectu primo, & directe, per ſpeciem intelligibilem exiſtẽtem in intellectu repræſentatur, ſed ſingulare in ſua ſingularitate non repræſentatur primo, & directe per ſpeciem: ergo &c. conſequentia nota cum maiori, quia intellectus non intelligit, niſi ſm̃ quòd eſt in actu per ſp̃cm intelligibilẽ. Minor vero ꝓbatur. Vnũquodq; recipitur in aliquo per modũ recipientis, ut ſepius adductũ eſt, ſed intellectus eſt immaterialis: ergo ſpẽs recepta in illo eſt immaterialis, & ſine materialibus conditionibus: ergo repræſentat immaterialiter oĩno, & per conſequens nõ repræſentat ſingulare in ſua ſingularitate, & materialitate. ¶ Secundo arguitur ſic. Illud quod primo, & directe cognoſcitur ab aliqua põia, eſt obiectum eius.

Quidditas materialis ẽ obiectũ intellectus.

Sed ſingulare non eſt obm intellectus, immo quidditas rei materialis, vt ſuperius dictum eſt: ergo &c. ¶ Tertio. Res quæ ſua ratione materiam ſignatã, & particularizatam includit, non cognoſcitur primo, & directe, à põia per abſtractionẽ à materia cognoſcẽte, ſed intellectus noſter cognoſcit per abſtractionem à materia, & ſingulare in ſua rõne includit materiã, ut dicitur 7. Metaph.

Tex. 35.

ergo &c. conſequẽtia nota cum maiori, quia ſi aliquid in ſua rõne includens materiam, cognoſceretur à põia per abſtractionẽ à materia, cognoſceretur per abſtractionem ab eo, quod eſt de rõne eius, nihil aũt poteſt abſtrahi ab eo, quod eſt de ratione eius. minor etiã eſt manifeſta, tum quia per illud intellectus differt à ſenſu, tum quia ꝓpter hoc ponitur a Phil. intellectus agens vt naturas à conditionibus indiuiduantibus abſtractas efficiat.

2. concluſio Intellectus noſter põt cognoſcere ſingularia ꝑ reflexionem.

¶ Secunda concluſio. Intellectus noſter poteſt cognoſcere ſingularia ſecundario, & per reflexionem. Probatur rationibus in principio quæſtionis adductis.

¶ Primo. Cuicunq; intellectus attribuit aliquã ſecundã intentionem, illud ab intellectu cognoſcitur, non.n. poſſet illi intellectus attribuere intentionem, niſi cognoſceretur. Sed ſingulari intellectus indiuidui intentionem attribuit, ergo intelligitur ab intellectu, & cum non intelligitur primo, & directe, ſequitur ꝙ indirecte, & ſecundario intelligatur. ¶ Secundo ꝓbatur vtraq; concluſio auctoritate Phil.

3. de anima Tex. 10.

Nã quærens quid ſit obm intellectus, præmittit qũo quidditas diſtinguitur ab eo cuius eſt, ſcilicet à ſingulari. Deinde cum ſubiunxiſſet ꝙ aut alia parte, aut eadem aliter ſe hñte carnem, & carni eſſe diſcernit, hoc declarat ſubiungens: Senſitiuo quidem igitur calidũ, & frigidum iudicat, & quorũ ratio quędã caro. Alia aũt aut ſeparato, aut ſicut circumflexa ſe habet ad ſeipſam, cũ extenſa ſit carni, eſſe diſcernit, ideſt: principio quidẽ ſenſitiuo iudicat, & cognoſcit ſingulare, & oĩa quorũ ratio materiam particularẽ includit, ſicut hæc caro. Alio aũt principio, aut ſeparato à principio ſingularis cognoſcitiuo quidditatem diſcernit, qũ ſcilicet vnũ cognoſcitur ſenſu, alterũ vero intellectu, aut nõ ſeparato, ſed eodem quo extenſe, ideſt primo, et directe quidditatem apprehendit etiã ſingulare, dum reflectitur ſupra actũ ſuũ, etiã ſingulare cognoſcit, qḋ ſane fit qñ vtrumq; cognoſcitur intellectu, ex eo ꝙ aĩa, quæ quidditatem cognouit ad conſiderationẽ ſui actus, & ſp̃ei intelligibilis, & phantaſmatis, reflectitur. ¶ Cum itaq; intellectus noſter non cognoſcat directe, & primo ſingularia, cognoſcat aũt ſecundario & indirecte, ſupereſt declarare quis ſit iſte modus cognoſcendi, & vnde hoc habeat ſingulare.

Intellectus cognoſcit ſingularia ſecũdario.

¶ Sciendum igitur ꝙ ſingulari non rõne ſingularitatis à nobis repugnat directe cognoſci, ſingulare enim immateriale ſecũdũ ſe maxime cognoſcibile

bile eſt, ſed ratione materialitatis, licet enim intellectus primo, & directe quidditatem materialē cognoſcat, per abſtractionem tamen ab hac materia ſignata, quam in ſui ratione includit, ſingulare cognoſcit. ¶ Modus igitur cognoſcendi ſingularia hic eſt. Nā ſingulare primo ſenſum particularem immutat, deinde phantaſiam, hæc aūt ſimul cū intellectu agente ſpeciē intelligibilem in intellectu poſſibili cauſat. Et quia illa ſpecies ſolā quidditatem repræſentat, cum ſingulare, & phātaſma per quidditatē tm̄ ſpēm intelligibilem cauſet, ideo intellectus per illam ſpeciem primo naturā vniuerſalem intelligit, deinde per cognitionem obiecti vniuerſalis in cognitionem ſui actus redit: et quia actus cauſatus eſt à ſpecie intelligibilis, ideo per cognitionē actus redit in cognitionē ſpeciei intelligibilis, quę principium actus fuit: & quia ſpecies eſt à phātaſmatibus abſtracta, per cognitionē ſpeciei ad cognitionem phantaſmatis reuertitur, & per phātaſma ſingulare cognoſcit. Apparet hoc in exēplo. Sortes .n. et Plato prius per ſuas quidditates ſenſum exteriorē immutant, deinde ſua phantaſmata cauſant in phātaſia, illa phātaſmata ſimiliter cum intellectu agente ſimilitudinem hominis in intellectu producūt. Intellectus ſimilitudine hominis īformatus cognoſcit naturā humanā, deinde ad cognoſcendum actum ſuum, & per illum ſpeciem, & per ſpēm phātaſmata, et per phantaſmata Sortem, & Platonem.

Modus quo cognoſcitur ſingulare.

Tex. 19.

Pulchrum exemplum.

¶ Ex hoc ſequitur ꝙ ſingulare per propriam & diſtinctā ſpeciem, quæ ſcilicet ipſum repræſentet diſtincte intellectui, quantū ad ſuā ſingularitatē non cognoſcitur, ſed per ſpēm vniuerſalem, tāquam per principium quo intellectus intelligit, et actum intellectionis producit, per phātaſmata aūt tanquā per id quo ipſum ſingulare intuetur. ¶ Contra primā concluſionem ſunt dubia quædā quæ inferius declarantur. ¶ Ad rationes in oppoſitū reſpondetur ꝑ quāto poſſunt eſſe cōtra primam cōcluſionē. ¶ Ad primū quidē dicitur, ꝙ ponens differentiā inter aliqua, vtique cognoſcit utrūque, non tn̄ oportet quod utrūq; cognoſcat primo, et directe.

Quæſt. 15.

Soluuntur rationes in oppoſitum.

¶ Ad sm̄ reſpondetur primo, ꝙ quicquid poteſt virtus inferior poteſt virtus ſuperior, non tamē eodem modo, ſed nobiliori. Modo dicitur, ꝙ intellectus ſingulare nobiliori modo quā ſenſus cognoſcit, ſenſus enim ſingulare quantum ad conditiones materiales, & accidentia exteriora cognoſcit, intellectus aūt quantū ad naturam ſpeciei, quæ eſt in ipſis indiuiduis. ¶ Reſpondetur ſecundo ꝙ maior propoſitio habet veritatē in his quæ ſunt eiuſdem generis, et eiuſdem ordinis, quia tūc quod dicit perfectionē in uno, dicit etiam perfectionem in altero. Modo ſenſus, & intellectus non ſunt eiuſdem ordinis, vnde ratio non ſequitur. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ id quod primo intelligitur ab intellectu, eſt res extra animā exiſtens, non ſecundū eſſe, quod habet extra animam, ſed ſecundū abſtractionē à conditionibus materialibus. Et cū dicitur ꝙ eſt ſingularis, dicitur ꝙ eſt ſingularis sm̄ eſſe, ꝙ habet in ſingularibus, ſed ſecundū eſſe ꝙ habet ī intellectu, eſt vniuerſalis. ¶ Ad quartum dicitur primo, ꝙ poſito ꝙ intellectus formaret ſyllogiſmū expoſitoriū, oporteret intellectum cognoſcere ſingularia, non tn̄ primo & directe. ¶ Dicitur ſecūdo ꝙ formare ſyllogiſmum expoſitorium, ſimiliter formare concluſionem de re aliqua eligēda, pertinet ad cogitatiuam, licet etiam talis cognitio dicatur eſſe intellectus imperatiue; qa ſcilicet intellectus īperat virtuti cogitatiuę, vt in actū circa particulare operabile exeat. ¶ Ad quintum dicitur ꝙ eſt ex parte ipſius ſingularis, quia videlicet non poteſt cauſare

Intellectus format ſyllogiſmum expoſitorium vel cogitatiua.

cauſare in intellectu ſpēm repræſentatiuā materiæ ſignatæ, eo ꝙ intellectus immaterialis ſit, materiale autem in immateriale agere nō poſſit. ¶ *Ad huius improbationem dicitur primo ꝙ illa ꝓpoſitio, vnumquodq; eſt intelligibile inquantū eſt in actu, non verificatur de habente actū exiſtentiæ, ſed de habente eſſe quidditatiuum actuale, quod inquā aut eſt actus, aut natura ſua includit actū, ſic enim dicitur vnumquodque intellectuale inquantum eſt in actu, ideſt inquantū natura ſua includit actum, vnde ratio non probat.* ¶ *Dicitur ſecundo ꝙ quantū ad materiā ſignatam ſingulare non eſt in actu, ſed dicu potentiam, ideo ſm̄ ſuam ſingularitatem non eſt cognoſcibile niſi in ordine ad aliquem actū.* ¶ *Dicitur tertio ꝙ admiſſo ꝙ ſit intelligibile, nō ſequitur ꝙ ſit primo intelligibile, & directe, non .n. omne quòd eſt in actu, eſt intelligibile primo, et directe, ſed id quod ſui ſimilitudinem poteſt in intellectu cauſare.*

Vnumquodque ē cognoſcibile inquantum in actu: quomodo intelligatur.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum intellectus noſter poſſit multa ſimul intelligere.

Indiuiſibile aūt quoniam dupliciter eſt, &c. Tex. XXIII.

Lege D. Th. p. p. q. 85. ar 4. Vnde ſumpta eſt quæſtio hæc.

QVAERITVR *quartodecimo, Vtrum intellectus noſter poſſit multa ſimul intelligere. Et videtur ꝙ ſic.* ¶ *Primo. Cōparatio aliquorum non poteſt cognoſci niſi extrema cōparationis cognoſcantur. Sed intellectus cognoſcit cōparationem multorū, dum format propoſitiones: ergo oportet intellectum ſimul illa intelligere.* ¶ *Secundo. Quando pōia ſic ſe habet ad plura, ꝙ nullū illorum aliquid abijcit à pōia, neq; vnum expellit reliquum, illa poſsūt ſimul eſſe in potentia. Sed nulla intellectio aliqd abijcit ab intellectu, neq; vna intellectio expellit aliā, cum non habeāt oppoſitionem: ergo poſſunt ſimul eſſe in intellectu, & per conſequens intellectus plura poteſt ſimul intelligere.* ¶ *Tertio. Quia Philoſ. ponit ꝙ aliqua cognoſcuntur prius tempore concluſione, ſed aliqua ſimul tēpore. Vnde dicit. Eſt aūt cognoſcere, alia quidē prius cognoſcentem, quorundam autem ſimul accipere notitiā, vt quæcunque contingunt eſſe ſub uniuerſalibus quorū habent cognitionē: ergo etc.*

Vide 1. poſt. tex. 2.

¶ *Quarto. Non minoris virtutis eſt intellectus in intelligēdo, quā ſenſus in ſentiendo. Sed ſenſus pōt ſimul multa ſentire: ergo & intellectus poterit multa ſimul intelligere. conſequentia nota cū maiori. Minor uero probatur quia idem viſus poteſt ſimul videre albedinem chartæ, & nigredinem litteræ.* ¶ *Quinto. In phantaſia poteſt eſſe ꝙ ſint plura phantaſmata ſufficientia mouere intellectum, quæro igitur à quo mouebitur intellectus, non enim eſt maior ratio, ꝙ ab vno quam ab altero moueatur: ergo ſimul mouebitur ab utroq;, & per conſequens intellectus ſimul cognoſcet illa, quæ in phantaſmatibus illis relucebant.* ¶ *Sexto. Intelligentia mouens orbē lunæ, cognoſcit ſimul intelligētiā primā, cui intēdit in mouēdo aſſimilari, intelligit ſe, & intelligit orbē quē mouet, & alia ēt extrinſeca, & iſta ſunt plura intellecta: ergo &c.* ¶ *Reſpōdeo. Ad euidentiā huius difficultatis. Primo præmitā aliqua. Secūdo dicā ad quæſitū.* ¶ *Sciendū igitur primo, ꝙ licet operatio intellectus nō ſit motus qui ē actus imperfecti, eſt tn̄ motus q nominat actum perfecti, exiſtentis in actu, & quandam*

cum

Senſus an poſſit multa ſimul ſentire.

Ordo quæſiti.

Te. 34. & 35.

cum motu qui eſt actus imperfecti ſimilitudinē habet. Sicut enim ille à termino (vt dicitur 5. Phyſi.) ſpeciē habet & vnitatem (Eſt .n. vna dealbatio, quæ ad vnam albedinē terminatur) ita operatio intellectus habet vnitatem ab vno termino .ſ. ab vno intelligibili. Nā vna intellectio eſt, quæ vnius intelligibilis eſt.

Quæ cognoſcuntur per vnam ſpeciē ſimul cognoſcuntur.

¶ Sciendū ſecundo ꝙ vt ſuperius dictū eſt, vnumquodq; eſt actu à nobis intelligibile, qn̄ ſimilitudinē ſuam in intellectu habet. Ideo quæcunq; per vnā ſpeciē cognoſci poſſunt, ut vnū ĩtelligibile cognoſcuntur: quæ vero per diuerſas ſpēs intelliguntur, vt plura intelligibilia cognoſcuntur. Cuius rō eſt: quia cū vna ſpecies ſit primo alicuius naturæ repræſentatiua, illa quæ cognoſcuntur per vnam ſpēm, cognoſcuntur vt in illa natura per ſpēm repræſentata conueniunt, & per cōſequēs conueniunt in vna rōne intelligibilis: quæ vero per plures ſpecies cognoſcuntur, quia illę ſpecies non repræſentant illa vt conuenietia in aliqua vna nautra, nō ſub ratione unius intelligibilis cognoſcuntur, ſed ſub rōne plurium intelligibilium cognoſcuntur.

Multa poſſunt habere vnitatem.

¶ Sciendū tertio, ꝙ non inconuenit aliqua eſſe multa, et t̄n aliquam habere adinuicē unitatem. Multę .n. partes continui ſm̄ quòd ſunt in continuo habent vnum eſſe, qđ eſt primo ipſius totius continui, & ſecundario ſuarū partium. Vnde multa poſſūt dupliciter cōſiderari. Vno mō inquantū multa ſunt, hoc eſt conſiderando vnāquamq; partem per ſe, ut eſt ab alijs diſtincta. Alio mō vt vnum .i. inquantum in vno toto conueniunt. Similiter multa à nobis poſſe cognoſci, dupliciter pōt intelligi. Vno mō ꝙ cognoſcan- per modum plurium .i. vnumquodq; per propriam ſpeciem. Alio mō per modum vnius, ſcilicet per ſpēm vnius in quo conueniunt. Sicut partes continui dupliciter poſſunt cognoſci .ſ. vnaquęq; per ꝓpriā ſpeciem, & oēs per ſpeciē totius cōtinui, quod conſtituunt. ¶ Quantum ad ſm̄ pono duas concluſiones. Quarū prima eſt. Intellectus noſter non pōt plura ſimul intelligere per modum plurium.

1. Concluſio Intellectus noſter non poteſt plura ſimul ītelligere per modum plurium.

¶ Probatur primo. Si intellectus intelligeret plura per modū pluriū, ſequeretur, ꝙ ſimul vteretur pluribus ſpeciebus intelligibilibus. Sed hoc eſt impoſſibile: ergo &c. cōſequentia nota, quia vt ſupra dictū eſt, intellectū intelligere plura p modū pluriū, eſt illa p plures ſpēs intelligere. Falſitas vero conſequētis ꝓbatur. Formæ eiuſdē gñris nō poſſūt ſimul eē in eodē ſubiecto ſm̄ actū pfectū, nō .n. pōt idē corpus colorari diuerſis coloribus ſm̄ idē, neq; ſimul figurari diuerſis figuris. Sed oēs ſpecies intelligibiles ſunt eiuſdē gñris: ergo etc. Minor probatur. Formæ quæ reſpiciunt eandem potētiam ſunt eiuſdem generis, nam unitas generis ex vnitate pōiæ, vel materiæ procedit: ſed omnes ſpecies intelligibiles reſpiciunt eandem potentiā, ſcilicet intellectum: ergo &c.

Reſponſio ſcotiſtarum.

¶ Ad hanc rōnem reſpondent qdam negādo falſitatem conſequentis. Ad cuius ꝓbatiōnē dicunt, ꝙ maior eſt falſa, tunc .n. diuerſę ſcientię nō poſſent eſſe ĩ eodē intellectu: quòd tamen eſt falſum. ¶ Dicunt prætérea, quòd non eſt ſimile de corpore reſpectu figurarū, & de ſpeciebus reſpectu intellectus, quia cū figura ſit qualitas corporalis, & ſubiectum ſit corpus, neceſſe eſſet, ſi idem corpus haberet diuerſas figuras, quòd eadem pars eſſet in diuerſis ſitibus: non ſic autem eſt de intellectu, et ſpecie intelligibili, quę ſunt incorporeę, ideo nihil nō prohibet eſſe plures ſpecies in intellectu.

Impugnatur reſpōſio ſupradicta.

¶ Sed contra iſtam reſponſionem arguitur, & primo probatur maior negata. Supponitur autē primo quòd forma, dum eſt in actu perfecto, eſt quidam terminus potentiæ, eſt enim potentia indifferens ad diuerſas formas: ſed per vnam-

vnamquãque terminatur ſua capacitas, & in differentia. Tũc arguitur ſic. Si in eadem potẽtia ſimul eſſent formæ plures eiuſdem generis, ſequeretur vnã potentiam ad diuerſos actus terminari, forma enim eſt terminus potentiæ. Sed hoc eſt impoſſibile, ſicut eſt impoſſibile unam lineam ex eadem parte ad diuerſa puncta terminari: ergo &c. ¶ Nec ſequitur ꝙ in vno intellectu nõ poſſent ſimul plures eſſe ſcientię. Non enim ſcientia nominat actum perfectum ſed habitũ, qui eſt medius inter puram potentiam, & actũ perfectum, tales autem formas nõ negamus ſimul in eadẽ potentia eſſe poſſe. Cum .n. paries dealbatur, ĩ toto dealbationis tempore eſt in pariete albo vt in fieri, & nigredo vt in corrũpi, ſed dicimus plures formas in actu perfecto nõ poſſe ſimul in eadem potentia eſſe, vt probatum eſt. Tunc autẽ ſpecies ĩ actu perfecto eſſe dicuntur, quãdo actu intellectus per illas intelligit, q̃uo ſimul in intellectu eſſe nõ poſſũt, licet plures in eo habitualiter eſſe nõ ſit inconueniens. ¶ Secũdo cõtra reſponſionem ad ſimilitudinẽ arguitur. Quæro enim quare idem corpus in eodẽ ſitu manens ſm̃ ſe totum et partes, ſimul habere diuerſas figuras nõ põt. Aut enim eſt ex cauſis aſſignatis, aut ex aliqua cã particulari. Non videtur aũt illa cauſa aſſignata valere. Cũ .n. remota eſt iſta cauſa, ꝙ eadem pars ſit in diuerſis ſitibus: ergo oportet dicere ꝙ eſt quia formę eiuſdem generis nõ poſſunt ſimul eſſe in eadem põia, quę ratio ſaluatur ĩ intellectu, ideo ſimilitudo quæ aſſignatur inter corpus in comparatione ad figuras, & intellectum in comparatione ad ſpecies intelligibiles, eſt conueniens. ¶ Præterea dato ꝙ illa ratio valeret de figuris, quia traheret eandem partem ad diuerſos ſitus; non tamen valet ad aſſignandũ rationem quando idẽ corpus ſecundũ eandem partẽ ſimul colorari pluribus coloribus non poteſt, non enim color trahit ad aliquẽ ſitum, ideo reſponſio nulla. ¶ Secundo probatur eadem concluſio ex verbis Philoſ. vbi vult ꝙ ſi intellectus intelligit lineam vt vnum quid in diuiſum, in tempore indiuiſibili intelligit. Si aũt intelligit diuidendo in partes, tunc etiã diuiditur tempus, & per conſequens plures partes per modũ pluriũ non ſimul, ſed in diuerſo tẽpore cognoſcuntur. ¶ Ad hoc reſpondẽt quidam ꝙ hoc dictum Philoſ. intelligendum eſt de contingenti, non de neceſſitate. Contingit enim intellectũ diuidentem longitudinem ſimul diuidere tempus, nõ eſt tamen neceſſarium. ¶ Sed ꝙ iſta reſponſio ſit contra mentẽ Philoſ. apparet conſideranti verba ſua: Quærit .n. quomodo indiuiſibile cognoſcatur à nobis, et diſtinguit de indiuiſibili ꝙ eſt triplex. Quorum unũ eſt ꝙ eſt actu indiuiſum, eſt tamen diuiſibile in põia, et de tali ſubiungit, aliũ eſſe modũ cognoſcendi ipſius ſecundum ꝙ eſt actu indiuiſum, & aliũ ſecundum ꝙ eſt diuiſibile in põia quia cũ intelligitur ut unũ indiuiſum, intelligitur in indiuiſibili tempore, cũ aũt intelligitur ſecundũ quòd eſt in põia & per diuiſionem partium, tunc diuiditur tẽpus. Vnde verba ſua ſunt hæc. Simul .n. tempus diuiſibile, & indiuiſibile longitudini eſt. Non igitur eſt dicere aliquid in medio intelligere utrumque, non enim eſt niſi diuidatur, ſed aut põia ſeorſum, aut utrumq; intelligens dimidiorum, diuidit & tempus, ex quo patet, ꝙ cum quærat de modo cognoſcendi indiuiſibile, & ponat alium modum cognoſcendi ipſum inquantum eſt diuiſum, & alium ſecundum ꝙ diuiditur in partes, non loqtur de eo qđ contingit, ſed de proprio cognitionis mõ. ¶ Secunda concluſio. Intellectus noſter poteſt multa per modũ vnius ſimul intelligere. Probatur. Intellectus poteſt intelligere

Margin notes:
In vno intellectu poſſũt eſſe plures ſciẽtię vide hic quomodo eſſe poteſt.
Cõſidera exemplũ de ſiguris.
Tertio de anima tex. 23
Nota punctũ ſubtile.
Tex. 23.
2. concluſio Intellectus noſter põt

multa p modum vnius ſimul intelligere. *telligere quicquid ſibi per unã ſpeciẽ repræſentatur, ſed plures per modũ vnius poſſunt ſibi per unam ſpeciem repræſentari: ergo plura põt ſimul intelligere. cõſequentia nota cum maiori, quia enim ſimilitudo Sortis figurã, colorem, & alia accidentia Sortis repræſentat, ideo viſus per illam ſimilitudinẽ oĩa accidentia Sortis intuetur. Minor etiã patet, nã una ſpẽs cõtinui repræſentat omnes partes eius in confuſo, vt vniuntur in toto.* ¶ *Secundo arguitur ſic. Vnum intelligibile põt vna intellectione intelligi, ſed plura per modum vnius ſe habent, ut vnum intelligibile: ergo etc.* ¶ *Sed hic occurrit dubiũ.* Dubium. *Sicut ſupra dictũ eſt, plura cognoſci per modum vnius eſt illa per vnã ſpeciem cognoſci: cũ ergo intellectus cognoſcit propoſitionem, aut differentiã inter aliqua, ſequitur quod utrumque extremorũ per ſpeciem vnius cognoſcat. Sicut ſi diceremus, quod intellectus cognoſcẽs hãc propoſitionem, homo eſt albus, cognoſcet hominem, & albũ per ſpeciem hominis, ſed hoc eſt falſum, quia ſpecies hominis non eſt repræſentatiua albi: ergo non videtur ſecundum hanc determinationem, q̃uo intellectus poſſit cognoſcere propoſitiones. Similiter & de differentia aliquorũ argui poteſt.* ¶ *Reſpondetur ad hoc ſecundum mentem S. Th. ꝙ differentia cognoſcuntur sm̃ quòd cõueniunt in ratione differentiæ, & cõparata ſecundũ quòd conueniũt in una rõne cõparationis.* Lege D. Th. 1. q. 85. ar. 5 ad primũ. ¶ *Sed circa hanc reſponſionem S. Tho. ad huc dubium remouet. Quia ſi vnã ſimilitudinem differentiæ, et cõparationis cognoſcãt, non apparet à quo cauſatur iſta ſimilitudo comparationis & differentiæ, nec quid ſit.* ¶ *Ad hoc aũt dicendũ, ꝙ duos modos imaginari poſſumus. Vnus eſt ꝙ intellectus ſimilitudine vtriuſque extremi comparationis, & differentiæ informatus, ſimilitudines extremorũ adinuicem vnit, et illę ſimilitudines ſic unitæ, ut una ſimilitudo comparationis & differentia eorum repræſentatiua ſe habet. Sicut ſi diceremus phantaſiã imaginari montem aureum, ex eo quòd phantaſma auri & phantaſma montis adinuicem vnit, quæ phantaſmata ſic vnita per modum phantaſmatis montem aureum repræſentant.* ¶ *Sed iſte modus non videtur mihi conueniens.* Conſideratio obiectionẽ factam hic. ¶ *Primo quia aut intellectus illas ſpecies ſic vnit, vt ex illis quædã tertia ſpecies reſultet, aut ſic vt vna ſit alterius ratio, aut per modũ coaceruationis. Non primũ, quia plures ſpẽs intelligibiles vnius ſpeciei partes eſſe non poſſunt. Itẽ talis ſpecies reſultãs ex illis duabus, non magis repræſentaret differentiã aliquorum quam conuenientiã. Non ſecundum, quia non apparet quæ illarum debeat alterius eſſe ratio. Non deniq; tertium, quia quæ vniuntur p coaceruationem, nullã per ſe vnitatem habent ut ex illis poſſit dici plura vt vnũ intelligi. Itẽ non plures repræſentarẽt quã prius, eo ꝙ ex eorum unione nihil reſultaret.* ¶ *Secundo oẽs ſpecies intelligibiles ſunt vnitę in intellectu, non .n. determinant ſibi diuerſos ſitus, cũ intellectus organo corporali non ſit affixus. Si ergo vnio earũ ſufficit ad cognoſcendã differentiã et cõparationem rerũ intelligibiliũ, ſequitur quòd intellectus poterit ſimul intelligere omnem comparationem, & differentiam eorum quorũ habet ſpeciem, hoc aũt experimento patet eſſe falſum: ergo & c.* Species intelligibiles vnitę in intellectu. ¶ *Ideo eſt alius modus dicendi.* ¶ *Pro quo ſciendũ primò ꝙ intellectus non põt ſimul cognoſcere aliqua cõparata adinuicem, vt conueniũt in vna comparatione, aut aliqua differentia vt conueniũt in vna ratione differentiæ, niſi prius extrema cognoſcat, non .n. poteſt cognoſcere hominem differre ab equo, niſi prius ſeorſum & hominem cognoſcat, & equum,* Quomodo cõparata & differentia per unã ſpeciem cognoſcantur ſit.

 talis

talis enim cognitio per cõpoſitionem & diuiſionem intellectus fit, cõpoſitionem autẽ oportet ꝙ præcedat ſimplex apprehenſio. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ licet formaliter intellectus non niſi per unam ſpeciem vnica intellectione intelligat, virtualiter tñ contingit ipſum per plures intelligere, ſm̃ quòd actus præcedentes virtutem quandã intellectui ad actũ ſequentem relinquunt, ſicut etiam dicimus ꝙ intendere, & intelligere eſt actus voluntatis ſecundũ quòd in ea virtus rationis manet. ¶ Cum ergo quæritur, cum intellectus intelligit hominem eſſe album aut ab equo differre, à quo cauſatur, & quid ſit ſimilitudo cõparationis, aut differentiæ illorum extremorũ repræſentatiua.

¶ Dicitur primo ꝙ illa ſpecies non cauſatur à re extra animã, aut ab eius phantaſmate immediate. Nã ſpecies immediate a phantaſmate cauſata naturã rei ſimpliciter, non aũt comparationẽ vnius ad alteram cauſata repræſentat. ¶ Dicitur ſecundo quòd eſt quædã ſimilitudo quam intellectus per vitutem relictã in ipſo ex conſideratione extremorum in ſeipſo cauſat. Conſideratiõis modum ac ordinem intellectio*nis*. *Prius .n. intelligit verbi gratia hominem. Secundario intelligit equũ. Tertio per virtutem quandã relictam in ipſo, ex conſideratione hominis, et equi in ſeipſo: cauſat ſimilitudinẽ, aut conceptum differentiæ hominis ad equũ repræſentatiuũ, & hoc uniuerſaliter in omni cõpoſitione intellectus reperitur, format .n. ſemper intellectus in ſeipſo ſimilitudinẽ repſentatiuam propoſitionis quam intelligit: quemadmodũ inquit D. Tho. quod intellectus ex præcõceptis ſpeciebus generis, & differentia ſpeciei format rationem.* 1. p. q. 12. ar. 9. ſecundum.

¶ Attendendum aũt quod quandoq; etiã contingit vt ĩtellectus pluribus ſimul ſpeciebus actuetur, ſicut Theologi de ſcientia infuſa, & acquiſita dicunt, ſed tunc illę ſpecies, vt vna, ſpecies accipiuntur in 1. p. q. 9.

quantum vna eſt ratio alterius, ideſt inquantũ vna reſpectu alterius rõnẽ actus & formæ habet, eo quod ſuperioris ordinis ſit, aut quauis alia rõne. ¶ Ad rõnes in oppoſitum reſpõdetur. Soluuntur rationes in oppoſitum. *¶ Ad primum quidem dicitur ꝙ extrema cõparationis cognoſcuntur ſm̃ quod in vna comparatione vniuntur, & per ſimilitudinem cõparationis: vnde cognoſcuntur per modum vnius, & per conſequens argumentum eſt pro ſecunda cõcluſione. ¶ Ad ſecundum dicitur qđ maior eſt falſa. Nam licet nulla intellectio aliqd abijciat à ſubſtantia intellectus, vna tñ abijcit aliam, eo ꝙ ſecũ aliam in gradu ꝑfecto nõ compatitur. Nec valet probatio, licet .n. nullam habeant oppoſitionẽ adinuicem, una tamen non competitur aliã, eo ꝙ ſunt formæ eiuſdẽ generis, utpote eandem põiam reſpicientes. ¶ Ad tertium dicitur quod ſimul cognoſcitur concluſio cũ præmiſſis virtualiter, non aũt in propria forma, vnde ſimul cognoſcuntur minor, & concluſio per modũ vnius, inquantũ vna in altera uirtualiter continetur. ¶ Ad quartum dicitur quod viſus ſimul videt albedinem chartæ, & nigredinem litteræ per modum vnius, eo qđ videt illa per unam ſpeciem: ab illa .n. albedine, & nigredine cauſatur vna ſimilitudo albedinis, & nigredinis repręſentatiua, quia cum ſpecies recepta in oculo ſit ad extenſionem organi extenſa, non inconuenit ſecundũ unam ſui partẽ eſſe repręſentatiuã albedinis & ſm̃ aliã nigredinis.* Viſus videt multa ꝑ modum vnius. *¶ Ad quintũ dicitur primo qđ phantaſma nõ eſt ſufficiẽs mouere intellectũ, niſi ſit in actu ꝑfecto, hoc eſt, niſi actu imaginatio imaginetur per ipſum. ¶ Dicitur ſecũdo qđ ſicut intellectus non põt ſimul vti duabus ſpeciebus, ita nec imaginatio duobus phãtaſmatibus, vnde duo phãtaſmata nõ poſſunt eſſe in phãtaſia ſecundum actũ perfectum, niſi ex ipſis aliquo mõ fiat vnũ,* Intellectus non vtitur duabus ſpeciebus.

ex quo

ex quo ſequitur maiorem eſſe falſam, nõ enim poſſunt in phãtaſia ſimul eſſe plura phantaſmata ſufficientia mouere intellectum. ¶ *Ad ſextum dicitur, ꝙ illa licet ſint plura intellecta, habent tamen vnius intellecti rationẽ sm̃ aliquos quidẽ, quia omnia per ſuam ſubſtãtiã intelligentia intelligit. Secũdũ alios vero, quia licet aliqua alia à ſe per ſpeciem intelligibilẽ intelligat, eſſentia tamẽ ipſius, & talis ſpecies per modũ unius ſe habet, inquantum vnum eſt alterius ratio. Eſſentiæ enim ratio eſt ꝙ ĩ ipſa talis ſit ſpecies per quã aliud à ſe intelligat.*

An intelligẽtia omnia p eſſentiã intelligat.

Lege in 2. cont. gent. cap. 98.

QVAESTIO XV.

Vtrum intellectus noſter poſsit intelligere ſine phantaſmate.

Nequaquã phantaſmate intelligit anima. Tex. XXX.

P. p. q. 85. art. 8.

QVAERITVR *quintodecimo, Vtrum intellectus noſter poſſit intelligere ſine phantaſmate. Et videtur quòd ſic.* ¶ *Primo. Quæcunq; abſtrahunt à materia, abſtrahunt à phantaſmate quia phantaſma eſt tantum rei materialis. Sed mathematica abſtrahunt à materia: ergo, & à phantaſmate, & tamen ab intellectu noſtro intelliguntur: ergo intellectus noſter poteſt aliquid intelligere ſine phantaſmate.* ¶ *Secundo vt habetur à Philoſ. 3. huius, intellectus in actu poteſt operari per ſe, ſicut & ſciens dicitur ſciens qñ per ſe poteſt conſiderare. Sed poſtquã intellectus accipit ſpeciem intelligibilem, remoto phãtaſmate eſt in actu: ergo poterit intelligere ſine phãtaſmate.* ¶ *Tertio. Nõ minus dependet ſentire à ſenſibili, quam intelligere à phantaſmate. Sed ſenſus aliquando ſentit abſente ſenſibili, ſicut imaginatiua virtus: ergo & intellectus poterit intelligere ſine phãtaſmate.* ¶ *Quarto. Potentia informata ſimilitudine alicuius obiecti, poteſt in illud obiectum remoto quocunq; alio. Sed intellectus in actu habet ſimilitudinem naturæ vniuerſalis: ergo remoto phantaſmate, & quocunq; alio poterit nãm vniuerſalẽ cognoſcere.*

Tex. 8.

¶ *Reſpondeo. In iſta quæſtione Primo pręmittam aliqua neceſſaria ad propoſitum. Secundo aliquas cõcluſiones ponã.* ¶ *Quantum ad primum ſciendũ primo quòd intellectum non poſſe intelligere ſine phãtaſmate dupliciter poteſt intelligi. Primo ꝙ non poſſit intelligere ſine phantaſmate eius quod intelligit, ſicut ſi diceremus intellectũ non poſſe intelligere hominem ſine phantaſmate hominis. Alio modo ꝙ non poſſit intelligere ſine phantaſmate aut rei intellectę, aut alicuius alterius.* ¶ *Sciendũ ſecundo ꝙ intellectũ intelligere cum phãtaſmate, poteſt triplicem ſenſum habere. Primus eſt quòd intellectus intelligendo ſuũ obiectum intelligat phantaſmata, & ea in ſeipſis, vt ſunt quędã res, ſpeculetur. Secundus eſt ꝙ intelligẽdo ſuũ obm vniuerſale intelligat quoq; ea quæ per phãtaſmata reprę ſentantur. Tertius eſt quòd dũ intelligit obiectũ ſimul, et phantaſia vtatur phãtaſmate repręſentato ſibi per phãtaſmata phantaſiando, ſicut ſi diceremus intellectum intelligere hominem cũ phantaſmate, quando dum intellectus vtitur ſpecie hominis naturã vniuerſalẽ hoĩs intelligendo, phãtaſia etiã ſimul phãtaſmatibus hominis vtatur, ſingularia hominis intuendo. Et tunc quærere vtrum intellectus poſſit intelligere ſine phantaſmate, eſſet quęrere utrũ ad actũ intellectus neceſſario reqratur actus phantaſię necne.*

Ordo diſputationis propoſitę.

Nota primo

Nota ſecũdo ꝙ triplex eſt ſenſus, intellectum non poſſe intelligere ſine phantaſmate.

Nota tertio. ¶ Sciendū tertio ꝙ intellectus noſter licet multipliciter à ſenſu differat, ī hoc tamen cū ſenſu conuenit, ꝙ ſicut ſenſus per ſpecies à ſenſibilibus abſtractas rem cognoſcit, ita intellectus per ſpecies abſtractas à phantaſmatibus, tanquam medijs cognoſcendi obm intelligit, & ideo nō eſt dubium quin intellectus aliqd intelligere non poſſit antequā habeat ſpēm, niſi prius ſint phantaſmata à quibus ſpēs abſtrahantur, quibus intellectus fit in actu, vnde de hoc non eſt queſtio. Sed dubium eſt, an poſtquā eſt factus in actu per ſpeciem intelligibilem, poſſit ſine phantaſmate intelligere.

Intellectus factus ī actu poteſt intelligere ſine phantaſmate duobus modis. ¶ Quantum ad sm̄ ſit hæc prima concluſio. Intellectus factus in actu p ſpeciem intelligibilem, pōt intelligere ſine phantaſmate duobus primis modis .i. neque intelligendo phantaſma in ſe, neqꝫ etiā repræſentata per phantaſmata intelligēdo ¶ Probatur ſic. Si intelligere nō poſſet intellectus ſine phātaſmate modis dictis, ſequeretur ꝙ intellectus directe ſīgularia intelligeret, ſed hoc eſt ſuperius

Quæſt. 13. improbatū: ergo &c. Probatur conſequentia. Illud directe cognoſcitur ab intellectu, ī qđ primo intuitu fertur, ſed ſi non poſſet intelligere niſi ītelligēdo phātaſmata, uel ſingularia repræſentata p ipſa primo intuitu ferretur in ſingularia: ergo &c. ¶ Sed contra iſtā concluſionē

Vide p.p. q 14 ar. 7. arguitur dupliciter ex uerbis S.T. ¶ Primo namqꝫ dicit S. Tho. ꝙ quia qdditas, ſiue nā ī materia corporali exiſtēs, ē obiectum intellectus, nihil aūt cognoſcitur uere, & perfecte niſi cognoſcatur sm̄ quòd habet eſſe, ideo oportet intellectū noſtrū ſpeculari vniuerſalia in particularibus. Ex quo arguitur ſic. Intellect⁹ nō pōt cognoſcere vniuerſalia, niſi ſpeculetur illa in ſingularibus ergo nō pōt intelligere niſi intelligat, aut phātaſmata in ſe, aut repſentata p phātaſmata. tenet cōſequētia, quia nihil poteſt in non viſo videri, non enim poteſt ſimilitudo in ſpeculo videri, niſi ſpeculum uideatur. ¶ Secundo dicit S. Tho. oportere intellectū ad phantaſma conuerti, ad hoc vt vniuerſalē naturam in ſingularibus intueatur, ſed intellectum conuerti ad phātaſmata, eſt intellectum intelligere phātaſmata aut in ſe, aut vt ſunt medium cognoſcēdi ſingularia: ergo &c. Nec valet ſi dicatur, ꝙ intellectum conuerti ad phātaſmata ſecundum S. Tho. eſt pati à phantaſmate, & recipere ſpeciē intelligibilem ab eo, quia S. Tho. vt luce clarius patet ex proceſſu, loquitur de intellectu poſtquā factus eſt in actu per ſpeciem intelligibilē. Vbi ſupra. ¶ Ad primum iſtorum dicitur primo, ꝙ licet intellectui, quia eſt principalior potētia animæ, attribuamus operationem, quæ eſt intelligere, proprie tamen loquendo intellectus non intelligit, ſed magis eſt id quo anima intelligit. Vnde cū dicit S. Tho. ꝙ intellectus intelligit uniuerſalia in ſingularibus, ſenſus eſt ꝙ anima intellectiua per intellectum cognoſcēdo vniuerſalia, cognoſcit illa in ſingularibus per imaginationem cognitis. ¶ Dicitur ſecundo quòd cū intelligat anima uniuerſalia per intellectum, et ſingularia per imaginationem, potius dicit S. Th. ꝙ intellectus intelligit uniuerſalia in ſingularibus, quā ꝙ ſēſus intelligat ipſa vniuerſalia in ſingularibus, qa vniuerſale nullo mō pōt à ſenſu cognoſci: ſed particulare pōt aliquo modo cognoſci ab intellectu, cuius eſt cognoſcere vniuerſale: tum etiam quia intellectus eſt nobilior ſenſu, & imaginatione, & aliquo modo habet virtutem ſupra imaginationem mouendo illam ad cognitionem ſingularium, vt dicetur ad ſecundum. Anima intelligit diuerſa per diuerſas pōas. ¶ Dicitur tertio ad probationem conſequentiæ, ꝙ non oportet vt per eandem potentiam videatur quod videtur, et id in quo videtur ſed ſufficit, ꝙ ſit idem homo, aut eadē anima per vnā potentiam

tentiam cognoſcens vnum, & per aliam aliud, tum maxime, quando cognoſcere hoc, & illud ſunt act⁹ diuerſarum rationum. Sic in propoſito eſt idem homo, vel eadem anima per intellectum cognoſcens vniuerſalia, & per ſenſum particu'aria, in quibus vniuerſalia cognoſcit, & cognitio vniuerſaliũ eſt alterius rationis à cognitione particularium: quia cognitio vniuerſalium debet eſſe ſine organo corporali, cum organum corporale non recipiat ſpecies vniuerſales: cognitio autem directa particulariũ per organum corporale fiat. Sic etiam dicimus ꝙ viſus, immo verius homo videt accidentia exteriora in particulari ſubſtantia, et tñ viſiua põia ſubſtantiam non intuetur, ſed intellectus.

Conſidera ſimilitudinẽ de ſpeculo.

¶ Ad ſimilitudinem aũt de ſpeculo dicitur, ꝙ nõ eſt ad propoſitũ, quia in viſu ſimilitudo ſpeculi recipitur per quã & ſpeculum, & quæ reſultant in ſpeculo repræſentantur. In intellectu autem vniuerſalis naturę, ſpẽs naturam particularem non repræſentat, ideo non oportet, vt naturam vniuerſalem intelligens in ſingulari, ipſum ſingulare intueatur. ¶ Ad ſm̃ dicitur quòd intellectum conuerti ad phantaſmata, neq; eſt ipſam aĩam, aut hominem per intellectũ intelligere phantaſmata, neq; etiã à phãntaſmate immutari,

Lege D.Th. 2. cont. gẽt. cap. 73.

S.Th. ait ꝙ intellectus poſt receptionẽ ſpẽi intelligibilis indiget phantaſmate, ſicut inſtrumẽto, ſiue fundamento ſuæ ſpẽi, & ꝙ ſe hẽt ad phãtaſma, ſicut cauſa efficiens, quia ſm̃ eius imperium formatur imaginatione phantaſma conueniens tali ſpeciei, in quo reſplendet ſpecies intelligibilis. Dico ergo ꝙ intellectum conuerti ad phantaſmata, eſt ſecundum eius imperium in imaginatione cauſari phantaſma, ſicque intelligendo per quandam concomitatiuã imaginationi vniri, vnde intellectus non poteſt intelligere vniuerſalia, niſi per eius imperium formetur phantaſma in phantaſia in quo ſpecies itelligibilis reluceat, & anima per phantaſma cognoſcens ſingularia per intellectum, vniuerſalia in particularibus cognoſcat. ¶ Secunda cõcluſio. Intellectus rem aliquam abſque eius proprio phantaſmate poteſt intelligere.

Intellectus rem aliquã abſque phãtaſmate põt intelligere.

¶ Probatur. Intellectus cognoſcit ſubſtantias ſeparatas aliquo modo, & tñ non habet phantaſmata earum, cum phãtaſma ſit tantum rei corporalis: ergo aliqua intelligit ſine phantaſmate rei intellectę. ¶ Tertia concluſio. Intellectus noſter pro iſto ſtatu non põt intelligere ſine phantaſmate, id eſt ſine actu phantaſiæ ſimul vtentis aliquo phantaſmate, et iſte eſt ſenſus Phil. & S.T. ¶ Primo ergo, ꝓbabitur concluſio. Secundo declarabitur illam eſſe mentem Philoſ. & S.Th.

Vbi ſupra.

¶ Primo itaque arguitur ſic ratione ſuperius tacta. Cognitio intellectus vera debet eſſe ſecundũ modum eſſendi rei cognitę, ſed quidditas habens eſſe in ſingularibus materialibus eſt obm intellectus: ergo debet cognitio intellectus terminari ad vniuerſalia ſm̃ ꝙ ſunt in ſingularibus, ſed hoc non põt eſſe niſi ſimul ſit cognitio ſingularium cum cognitione vniuerſalium: ergo oportet ꝙ aliqua virtute cognoſcãtur ſingularia cũ intellectus vniuerſalia cognoſcit, hoc aũt non põt eſſe per intellectum, quia vt ſupra eſt oſtẽſum, ſingularia ab ipſo directe cognoſci non poſſunt: ergo oportet ꝙ ſit per aliquam virtutem ſenſitiuam ſcilicet imaginationem, quæ etiam in abſentia ſenſibilis ſuum actum habet, aut etiam per cogitatiuam virtutem.

Modus intelligendi conformaſ modo eſſendi rerum.

¶ Verum quia hac rõ non probat niſi ꝙ vniuerſalia materialia ſine phantaſmate non cognoſcimus, ideo ſecundo probatur ꝙ nec etiam ſubſtantias ſeparatas eo modo, quo à nobis cognoſcibiles ſunt, ſine phantaſmate nõ quidem ipſarum, ſed rerũ corporaliũ cogno-

Natura cogniti per comparationem ad aliud.

cognoſcamus. Illud quod cognoſcitur ꝑ comparationem ad aliud, non pōt cognoſci altero ignorato, q̃a relatio & ex fundamento, & ex termino dependet, ſed ſubſtantias abſtractas cognoſcimus per aliquam comparationem ad corporalia, aut per remotionē ab eis: ergo non poſſunt cognoſci non cognitis corporalibus, ſed corporalia non cognoſcūtur ſine phãtaſmate: ergo &c. ¶ Tertio. Si intellectus nō indigeret in ſua operatione actu potentiæ vtentis organo corporali, et maximę imaginationis à ſua operatione ꝑ lęſionem organi imaginationis, aut alterius virtutis ſenſitiuę non impediretur, ſed videmus impediri operationem intellectus per lęſionem organi phantaſiæ, et memoratiuę vt ĩ phreneticis, et obliuioſis: ergo &c. conſequentia patet, quia ex oppoſito conſequentis infertur oppoſitum antecedentis. Valet enim, impeditur intellectus à ſua operatione per lęſionem organi phantaſię: ergo indiget phãtaſia in ſua operatione. ¶ Quarto, apparet hoc ſigno. Experimur enim quia cum nitimur ad aliquid intelligendū, formamus in nobis phantaſmata, in quibus quaſi in ſpeculo quod volumus intelligere inſpiciamur. Similiter cum quis aliū docet, exempla quibus in ſeipſo phantaſmata formare poſſit ad intelligendum illi proponit. ¶ Nunc ſecūdo loco reſtat oſtendere hanc fuiſſe mentem Philoſo. & S. Thom. Philoſophus namque 3. de anima dicit. Intellectiuę aūt animę phãtaſmata vt ſenſibilia ſunt, propter quòd ſine phãtaſmate nequaquã intelligit anima. Ex quibus habetur primo ꝙ intellectus indiget phantaſmate ad intelligendum. Habetur ſecundo quòd non ſolum antequam habeat ſpecies, ſed etiam ſemper indiget phantaſmate ad intelligendum, tum quia dicit nequaquã, ideſt nullo tempore intelligi ſine phantaſmate,

Nota hoc ſignum.

Tex. 30.

tum quia talem habitudinem dicit habere phantaſma ad intellectum, qualem habet ſenſibile ad ſenſum exteriorē, vt ex proceſſu ſuo patet: ſed ſenſus numquam pōt ſentire ſine ſenſibili p̃nte, ergo nec intellectus ſine phãtaſmate. ¶ Prӕterea loquens de anima dicit. Et ob hoc neque non ſentiens nihil, nihil vtique addiſcet, neq; intelliget ſimul: ſed cum ſpeculetur neceſſe phantaſmata aliquod ſpeculari. Ex quibus verbis habetur primo, quòd anima neque ante ſpeciem neq; poſt intelligere poteſt ſine phantaſmate, tum q̃a dicit ꝙ non ſentiens nihil addiſcet, ſcilicet de nouo acquirens ſcientiam, neq; intelliget, ſcilicet vtendo ſcientia acquiſita: tum quia dicit ꝙ cum ſpeculetur neceſſe eſſe ſimul phãtaſmata aliq̃d ſpeculari, ſpeculari aūt operationē dicit: ideo poſtquã habet ſpecies non pōt aĩa exire in actum ſuũ, niſi etiam phantaſma aliq̃d ſpeculetur. Habetur ſecundo quòd non oportet intellectum ſpeculari phãtaſma, ſed animam aut hominem per imaginationem. Dicitur .n. neque non ſentiens nihil, nihil intelliget, ꝙ ſi de intellectu loqueretur eſſet falſum, tunc enim numquã intellectus intelligeret, quia intellectus ſemper eſt nō ſentiens, & ſic patet quòd ſenſus expreſſus in concluſione ſit ſenſus Phil. ¶ Q̃d etiã ſit de mẽte S. Th. apparet primo. Nã 3. de aĩa dicit. Oportet cū aliquis ſpeculatur ĩ actu ꝙ ſimul formet ſibi aliq̃d phãtaſma, formare aūt phãtaſma formaliter, & elicitiue, eſt phãtaſię, licet imperatiue ſit intellectus: ergo &c. et infra. Patet aūt ex hoc falſum eſſe, ꝙ Auicēna, ponit ꝙ intellectus non indiget ſenſu poſtquã acquiſiuit ſcientiã. ¶ Secūdo volēs probare intellectum non poſſe intelligere ſine phãtaſmate, format iſtã conſequentiam: ſi non requireretur ad actum intellectus, actus alicuius potentiæ vtentis organo corporali, nullo modo impe-

Tex. 39.

Anima neq; ante neque poſt ſpeciē intelligit ſine phantaſmate.

In expoſitione 39. tex.

Vide D. Th. p. p. q. 84. ar. 7.

p. p. q. 84 ar. 7.

impediretur in ſuo actu per læſionem alicuius organi corporalis, ſed videmus hoc eſſe ſalſum: ergo manifeſtum eſt ꝙ *ad hoc* ꝙ *intellectus actu intelligat non ſolum accipiendo ſcientiam de nouo, ſed etiã vtendo ſcientia iam acquiſita, requiritur actus imaginationis, & ceterarum virtutum. Iſta eſt concluſio quã formaliter deducit S. Th. qua nihil ad propoſitum clarius. Patet igitur eſſe de mente Philoſophi quòd intellectus ad ſuum actum non ſolum acquirendo ſcientiam, ſed etiam vtendo ſcientia iam acquiſita indiget phantaſmate, & quòd non eſt ita intelligendum, vt quidam opinantur,* ꝙ *oporteat ipſum intueri phantaſmata, ſed* ꝙ *ad hoc vt intelligat requiritur actus phantaſiæ formantis phantaſma.* ¶ *Sciendum tamen vt habet S. Tho. quòd licet intellectus indigeat phantaſmate, & antequam habeat ſpeciem intelligibilem, et poſtquã per ipſam factus eſt in actu, hoc tamen non eadem ratione, ante enim indiget phantaſmate, vt ab eo accipiat ſpeciem. Vnde tunc comparatur phantaſma ad intellectum, ſicut mouens ad motum ſed poſtquam habet ſpeciem, indiget eo vt fundamento ſuę ſpeciei, et tunc comparatur intellectus ad phantaſma, ſicut cauſa efficiens, formatur enim phãtaſma, tunc in phantaſia ad imperium intellectus.* ¶ *Ad rationes in oppoſitum reſpondetur.* ¶ *Ad primum quidem dicitur primo, quòd licet mathematicalia abſtrahant ſecundum rationem à materia ſenſibili, non tamen ſecundum eſſe, vnde ipſarum ſunt phantaſmata.*

Lege in 2. cõtra gent. Tex. 73.

Soluuntur rationes in oppoſitum.

¶ *Ad ſecundum dicitur primo quòd ly per ſe non excludit omne aliud ab intellectu, ſed omnem cauſam à qua reducatur in actum. Intellectus enim in actu, id eſt anima ſecundum intellectũ exiſtẽs in actu, poteſt operari per ſe cũ voluerit, id eſt ad hoc vt operetur, nõ indiget aliquo agente, reducente ipſum de potentia in actum.* ¶ *Dicitur ſecundo quòd conſequentia eſt falſa, non dicitur enim poſſe per ſe intelligere, quaſi ſine phantaſmate intelligere poſſit, ſed quia cum indigeat phantaſmate ad intelligendum, poteſt illud ſuo imperio in imaginatione formare.* ¶ *Ad tertium dicitur primo* ꝙ *ſi per ſẽtire, accipiatur actus ſenſus exterioris, minor eſt falſa, non enim ſenſus exterior habet ſuam operationem niſi præſente ſenſibili.* ¶ *Dicitur ſecundo, quòd ſi per ſentire accipiatur actus imaginationis, maior eſt falſa, phantaſma enim conſeruatum in phantaſia, eſt ſimilitudo rei ſingularis, vnde alia ſimilitudine phãtaſia ad ſuam operationem non eget. Species autem in intellectu eſt vniuerſalis, vnde indiget & aliqua ſimilitudine ſingulari, vt vniuerſale in ſingularibus cognoſcatur.* ¶ *Dicitur tertio, quòd intellectus non ita dependet à phantaſmate, à quo cauſata eſt ſpecies intelligibilis: quaſi non poſſit intelligere ſine illo: ſed ſufficit quòd in phantaſia formetur aliud phantaſma ſimile illi.*

Hæc eſt melior reſponſio.

¶ *Ad quartum dicitur, quòd maior eſt falſa: quando ſimilitudo exiſtens in potentia non repræſentat obiectum, ſed modum eſſendi quem habet extra animam: ſicut eſt ſimilitudo, quæ eſt in intellectu, illa enim repræſentat naturam vniuerſalem ſine ſingularibus, & tamen natura habet eſſe in ſingularibus: vnde oportet eſſe aliquam ſimilitudinem ſingulariũ, vt anima intelligens vniuerſalia in ſigularibus ſpeculetur.*

Similitudo quid repræſentat.

QVAE-

QVAESTIO XVI.

Vtrum appetitus ſit potentia diſtincta ab aliis potentiis animæ.

Ad huc autem & appetitiua, &c. Tex. XLII.

p. p. q. 80. ar. 1.

QVAERITVR Sextodecimo. Vtrum appetitus ſit potentia diſtincta, ab alijs potentijs animæ. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo. Sicut ſe habet appetitus grauis ad graue, ita appetitus animalis ad animal, ſed appetitus grauis non eſt aliud à forma grauitatis: ergo & appetitus animalis, nō eſt aliquid diſtinctum à forma animalis. Maior patet, quia ſicut appetitus grauis non eſt niſi quædam inclinatio grauis ad locum deorſum, ita & appetitus animalis eſt quædam inclinatio animalis, ad aliquid fugiendum, vel proſequendum. Minor vero probatur, quia remoto quocunq; alio accidente à corpere graui excepta grauitate, naturaliter lapis ſurſū exiſtens deſcenderet remoto impedimento: ergo haberet appetitum ad talem motum, & non haberet aliquod accidens diſtinctum à grauitate: ergo &c. ¶ Secundo. Si appetitus eſſet aliqua pōia aīę ab alijs diſtincta, ſequeretur ꝙ tot eſſent appetitus quot ſunt pōię aīę, ſed hoc eſt falſum: ergo &c. Probatur conſequentia: quia oīs pōia appetit ſuam operationē.

Reſpōſio ad diſputationem propoſitam.

¶ Rn̄deo. Ad euidentiam huius difficultatis. ¶ Sciendum primo, ꝙ hoc nomen appetitus, prima ſui impoſitione ſignificat quandam inclinationem appetentis in aliquid, quę quidē inclinatio ſequitur aliquam formam. Sed quia inclinatio pōt duo nominare, ſcilicet aut relationem, et ordinem appetentis in aliquem actū elicitum, quo appetens in aliquid inclinatur, ideo ſecundario hoc nomen appetitus impoſitum eſt ab aliquibus ad ſignificandum pōtam elicitiuam talis inclinationis, quæ eſt actus elicitus. Non quęrimus ergo hic, vtrum ipſa inclinatio ſit pōia ab alijs diſtincta, quia certum eſt ꝙ non eſt pōia inquantum pōta, cum ſit aut relatio, aut forma ſub relatione, aut actus: ſed quęritur, vtrum huic inclinationi ſit attribuenda ſpecialis pōia animę ab alijs diſtincta.

Triplex eſt appetitus.

¶ Sciendum ſecundo, quòd triplex eſt appetitus, accipiendo appetitū pro inclinatione, ſcilicet naturalis, animalis, & rationalis Omnis.n. inclinatio, conſequitur aliquam formam.

Vide D.Th. in prologo. 1. metaph.

Aut ergo conſequitur formam naturalē, ſicut inclinatio lapidis deorſum cōſequitur grauitatem, & iſte appetitus naturalis dicitur, Aut conſequitur formā ſm̄ eſſe apprehenſum, quod habet in ſenſu, ſicut inclinatio ouis in viretē herbā apprehenſam: & iſte dicitur appetitus animalis, quia eſt inclinatio conſequens formam apprehēſam per ſenſum à quo animal habet ꝙ ſit animal. Aut conſequitur formam ſm̄ quòd eſt apprehenſa per intellectum, ſicut cū intellectus apprehendit aliquid ſub ratione boni, ad hanc apprehenſionem conſequitur quędam inclinatio ad bonum, & iſte dicitur appetitus rationalis.

Forma naturalis poteſt dupliciter accipi.

¶ Sciendū tertio quòd forma naturalis pōt accipi dupliciter. Vno modo pro forma ſubſtātiali contra animam diſtincta, quæ ſcilicet dat eſſe in animatum, vt forma naturalis dicatur oīs forma ſubſtantialis ab anima diſtincta. Alio modo accipitur forma naturalis, vt diſtinguitur contra formā intentionalem, & ſic dicitur forma naturalis, quę eſſe ſuum naturale habet, & hoc modo omnia accidentia ſm̄ eſſe quod habent in ſubiecto ſibi ꝓportionato, ſm̄ quòd ſunt tales formæ, dicuntur formæ naturales,

vnde

vnde & ipſę pōiæ aīę hoc modo dicūtur formæ naturales. Cum ergo dicimus naturalem appetitum circa inclinationem conſequentem formā naturalem, formā naturalem intelligimus ſecūdo modo, nō aūt ſolum primo modo, & illum dicimus hic appetitum naturalem, qui nullo modo ſequitur formā apprehenſam, ſed ſolum naturalē, ideſt hn̄tē eſſe naturale.

Appetitus naturalis nō requirit ſpecialem potētiam a forma naturali diſtinctam.

¶ Iſtis notatis ſit hęc prima concluſio, Appetitus naturalis ſpecialem pōiam diſtinctam à forma naturali, quā conſequitur, non requirit. ¶ Probatur primo. Appetitus conueniens alicui remoto omni alio à forma quā ſequitur, aliquā ſpecialem pōiam diſtinctā à forma illa non requirit: ſed appetitus naturalis conuenit rei remoto quocunque alio quod non eſt illa forma: ergo &c. conſequentia nota cum maiori, quia ex oppoſito prędicati infertur oppoſitum ſubiecti. Sequitur enim, illud requirit potentiam diſtinctā à forma: ergo non conuenit rei remoto quocūq; alio à forma. Minor vero probatur exemplariter, remoto.n. à corpore graui omni alio accidente, excepta grauitate, graue haberet naturalem inclinationem ad locum deorſum, qđ apparet, quia ſi eſſet ſurſum non impeditum deſcēderet. Similiter oculus remoto quocunque alio habet naturalem inclinationem ad videndum, præſente enim obiecto non impedito videret ſuum obiectum, & ſic de alijs.

Quid eſt naturalis appetitus.

¶ Si vero quęratur quid eſt iſte naturalis appetitus. ¶ Dicitur primo, ꝙ non pōt eſſe relatio, quia appetitus naturalis videtur eſſe principiū motus naturalis, relatio aūt non pōt eſſe principiū motus, neque terminus per ſe, vt dicitur 5. Phyſi.

Tex. 10.

¶ Dicitur ſecūdo, ꝙ appetitus naturalis non eſt aliquid diſtinctū realiter à forma inclināte, ſed eſt ipſa forma, non abſoluta, ſed cū ordine ad aliquid cōſiderata, non ꝙ in ipſa ſit formaliter ordo, & reſpectus talis, eſt .n. talis reſpectus ſępenumero entis ad non ens, ſicut reſpectus pōię viſiuę ad ſuam operationem dum non videt, & reſpectus grauis ad motum deorſum dum non mouetur, & per conſequēs huiuſmodi ordo eſt ens rōnis: ſed quia forma inclinans non pōt concipi ſub rōne appetitus, niſi concipiatur in ordine ad aliud, grauitas.n. eſt ipſe appetitus grauis deorſum, ſed nō concipitur ſub rōne appetitus, niſi concipiatur ī ordine ad motū deorſum, ſimiliter eſt de quolibet alio appetitu naturali.

Inclinatio animalis & rōnalis ſpeciales potentias requirunt.

¶ Secunda concluſio. Inclinatio aīlis. & rōnalis, ſpāles pōias diſtinctas ab alijs pōijs aīę reqrunt. ¶ Probatur primo. Si ad talem inclinationem non requireretur ſpecialis potentia animæ, ſequeretur ꝙ ſufficeret ipſa potentia animæ apprehenſiua, ſicut ad inclinationē naturalem ſufficit forma naturalis, hoc eſt falſum: ergo &c. Probatur falſitas conſequentis. Vnaquęque res appetitur vt eſt in ſua natura, nullus enim appetit cibum ſm̄ eſſe intentionale, quod habet in anima, ſed ſm̄ eſſe ſuū reale, & naturale: ſed virtus apprehenſiua non inclinatur ad rem, vt eſt in ſua natura, ſed vt ipſa recipitur intentionaliter in cognoſcente, quia, vt ſic, eſt ſua perfectio: ergo ad inclinationem ſequentē apprehenſionem ſenſus, vel intellectus, ipſa virtus apprehenſiua non ſufficit

Quid amor odium triſtitia niſi paſſiones appetitus aīalis.

¶ Secundo. Amor, odium, triſtitia, & ſimilia ſunt paſſiones appetitus animalis, vel rationalis, & iſta non ſunt paſſiones potentiæ apprehenſiuæ: ergo &c. ¶ Tertio. Sicut ſe habet forma ad habentia cognitionē, ita ſuo modo & appetitus, appetitus enim ſequitur formā. Sed forma altiori modo habet eſſe in habentibus cognitionem, quā in his quę cognitione carent, quia in non habentibus cognitionem forma determinatur ad vnū eſſe tm̄, ſed in habentibus cognitionem forma eſt receptiua oīum aliarū formarū ſm̄ eſſe intentionale: ergo in hn̄tibus cognitionem

eſt appetitus altiori modo q̃ in rebus non hñtibus cognitionem. Cũ igitur illa hẽat appetitũ ſolummodo naturalẽ q eſt idem cũ ipſa forma, in cognoſcentibus erit appetitus ab alijs põijs diſtinctus. ¶ Ad rõnes in oppoſitũ reñdetur. ¶ Ad primum qdẽ dicitur ꝙ maior eſt falſa. Appetitus .n. grauis eſt appetitus nãlis conſequens formã naturalem, appetitus aũt aĩalis cõſequitur formã apprehenſam. Ad probationem negatur añs: qa appetitus aĩalis non eſt inclinatio ſolum, ut inclinatio dicit reſpectũ: ſed eſt actus elicitus à põia quæ à nomine actus ẽt dicitur appetitus. ¶ Ad sm̃ dicitur ꝙ procedit de appetitu naturali: quo appetitu unaqueq; põia appetit ſuã operationem: non de appetitu conſequente apprehenſionem, qui animalis dicitur aut rationalis. Iſto .n. appetitu non appetit qualibet põia ſuã operationem: ſed bene animal aliarum põiarũ operationes appetit & deſiderat.

Quæſt. XVII. Vtrum appetitus & intellectus ſint principia motus animalis.

Ad uero neque ratiocinatiua, &c. Tex. XLVI.

[3. de anima. Tex. 37.] VIDETVR ꝙ nõ. ¶ *Primo. Phil. ponit motiuũ sm̃ locum genus põiarũ aĩę diſtincta ab intellectu et appetitu: ergo intellectus & appetitus non ſunt põia motiuę aĩalis. ¶ Secundo. Si appetitus eſſet cauſa motus in aĩlibus: ſequeretur ꝙ aĩalia mouerentur ſemp sm̃ inclinationẽ appetitus, ſed hoc uidemus eſſe falsũ in hominibus qui appetens aliquid non operantur id qđ concupiſcunt: ſicut ſunt cõtinentes: ergo &c. ¶ Tertio. Si intellectus eßet cauſa huiuſmodi motus: aut eſſet uerũ de intellectu ſpeculatiuo: aut de intellectu practico. Nõ de intellectu ſpeculatiuo: qa intellectus ſpeculatiuus non dicit aliquid proſequendũ eſſe uel fugiendum. Nec intellectus practicus: qa intellectus practicus ẽ uniuerſalium, oĩs aũt motus eſt ad aliqđ particulare: ergo etc. ¶ Quarto. Phil. dicit ꝙ intellectus non* [Tex. 49.] *uidetur mouens ſine appetitu: appetitus aũt mouet pręter rõnem: ergo ſolus appetitus erit cauſa motus neceſſaria: nõ aũt intellectus. ¶ Rñdetur. In iſta quæſtione duo ſunt facienda. Primo ponenda ſunt aliqua neceſſaria ad quæſitum. Secundo qbuſdã concluſionibus rñdebitur. ¶ Quãtũ ad primũ. Sciendũ primo: ut partĩ ha*[Tex. 48. S. Th. tex 56 lect. 16.]*betur à Phil. & à S. Tho. ꝙ phantaſia quandã ſimilitudinem cum intellectu hẽt & quantum ad cognitionẽ & quantũ ad mouendũ. Quãtum ad cognitionẽ qdem: quia ſicut aliquid apparet sm̃ intellectũ, & intellectus ſuam operationẽ et iam in abſentia intelligibilium habet: ſic & sm̃ phantaſiã aliqd apparet, vñ phãtaſia q̃dam apparitio dicitur: & hẽt opationem ſuã ẽt in abſentia ſenſibiliũ. Quantũ vero ad mouendũ: qa phantaſia in aliqbus rõnem mouentis hẽt. Nã ſequuntur multi phantaſiã, non sm̃ rõnem agentes: bruta quoq; aĩalia sm̃ phantaſiã mouentur, tanq̃ non hñtia intellectũ. Itẽ ad abſentiã ſenſibiliũ mouet. Similiter intellectus in hoĩbus rõne vtentib⁹ principiũ motus ẽ: et mouet ẽt in abſentia rerũ: q̃obrem non inconuenit noĩe phantaſię ſignificare ẽt intellectũ: & noĩe intellectus ſignificare phantaſiam. Hic ergo noĩe ĩtellectus vtimur sm̃ ꝙ hoc nomen eſt cõe põię intellectiuæ & phantaſiæ. ¶ Sciendũ ſecundo, ꝙ appetitus eſt duplex .ſ. appetitus rõnalis, qui dicitur volũtas: & appetitus ſenſitiuus, q diuiditur in iraſcibilem & concupiſcibilẽ. Põt ergo hoc nomen appetitus accipi dupliciter. Vno modo vt continet ſub ſe vtrũq; appetitũ. Alio mõ particulariter: vel ꝓ appetitu rõnali: vel ꝓ appetitu ſenſitiuo. In hac qõne non accipimus appetitũ particulariter ſed vniuerſaliter:*

De virtute motiua dupliciter loqui poſſumus. uerſaliter, vt ad vtrũq; appetitũ ſe extendit. ¶ Sciendũ tertio, ꝙ de uirtute motiua poſſumus loq dupliciter. Vno mõ de virtute efficiente ſeu imperante motum. Alio mõ de virtute exequutiua motus, quę eſt vis q̃dã exterior diffuſa in muſculis, lacertis, & neruis membrorum: qua mẽbra ſunt habilia ad obediendũ virtutibus impãtib⁹ motũ. quã virtutẽ apparet eſſe in mẽbris, eo ꝙ q̃ñ à ſua naturali diſpõne remouentur, non obediunt ad motũ efficiens. Virtus aũt effectiua eſt illa q̃ motũ elicit & ꝑducit. In hac ergo q̃one nõ q̃rimus de virtute exequutiua motus: qa de iſta non facit mentionẽ Phil. ĩ hoc loco, et ẽ virtus q̃ magis pficit corp⁹ ad-

2. cont. gẽt. Cap. 82. moueri q̃ motũ efficiat, vt inqt S. Th. ſed q̃rim⁹ de uirtute ĩpante motũ de qua intendit Phil. ¶ Sciendũ quarto ꝙ eſt duplex intellectus .ſ. practicus et ſpeculatiuus: ſpeculatiuus dicitˀ qui eſt tm̃ cõſideratiuus veritatis: & veritatẽ cognitam nõ ordinat ad aliq̃ opationẽ alterius põię ab intellectu. Intellectus aũt praticus dicitur: q ueritatẽ cognitã ordinat ad opus. Iſti aũt duo intellectus non ſunt duę põię realiter diſtinctę, ſed eſt eadẽ põia q̃ dicitˀ intellectus practicus et ſpeculatiuus. cuius rõ eſt: qa qđ accidentaliter ſe hẽt ad obm põię non diuerſificat põiam, accidit aũt apprehenſioni intellectus ꝙ ordinetur ad opus uel nõ ordinetur, penes qđ differunt intellectus practicus et ſpeculatiuus: vñ non diſtinguuntur realiter, ſed tm̃ ſm rõnem p hoc ꝙ eſt ordinari, vel nõ

Intellectus ſpeculatiuus nõ eſt cauſa efficiens motus ꝓgreſſiui. ordinari ad opus. ¶ Quantũ ad ſm ponũtur tres concluſiones de mẽte Phil. Prima eſt. Intellectus ſpeculatiuus non eſt cã efficiẽs motus ꝓgreſſiui aı̃alis. ¶ Probatur. Põia apprehenſiua nihil iudicans de re opabili, vel ſi iudicat de re opabili nõ dicit illud ꝓſequendũ eſſe vel fugiendũ non impat motũ, ſed intellectus ſpeculatiuus ẽ põia aut non iudicans de re opabili: puta cũ apprehendit triangulũ hẽre tres angulos, et diametrũ eſſe aſſimetrũ, aut ſi iudicat de re opabili, non tñ dicit illud eſſe ꝓſequendũ vel fugiendum: puta cũ dicat qd eſt homicidiũ: ergo &c. conſequẽtia nota cũ minori: qa p hoc differt intellectus ſpeculatiuus à practico: quia practicus cõſiderat res mõ opabili nõ aũt ſpeculatiuus. Maior ẽt eſt manifeſta: qa põia apprehenſiua non põt motũ ſuo mõ efficere: niſi cũ dicit aliqd eſſe fugiendũ vel ꝓſequendũ. ¶ Secũda cõcluſio. Nec intellectus praticus p ſe: neq; appetitus p ſe eſt ſufficiens principiũ effectiuũ motus. Probatur. Voluntas non põt in aliqd inclinari niſi illud ſit apprehenſũ: hõ ẽt non mouetur niſi inclinetur ad motũ, quę inclinatio ptinet ad appetitũ: ergo neque intellectus per ſe, neq; appetitus p ſe eſt ſufficiẽs principium motus ¶ Tertia cõncluſio. Intellectus practicus et appetitus ſunt unũ ſufficiens principiũ effectiuũ motus in aı̃alibus. Probatˀ. Principiũ mouẽs aut eſt pars vegetatiua, aut ſẽſus aut intellectus per ſe, aut appetitus per ſe, aut intellectus & appetitus ſimul. Non vegetatiua neque ſenſus: quia apparet nõ omnia illa moueri in quibus ſunt, non. n. plantæ mouentur motu locali à ſe: neque oſtreę & ſimilia, in quibus tñ eſt ſenſus. Neq; intellectus per ſe, aut appetitus, vt ꝓbatũ eſt: ergo erit intellectus ſimul cum appetitu. ¶ Pro declaratione autẽ dictorum ſciendum primo: quia dixi hic accipi intellectum vt etiã continet ſub ſe phantaſiam: ꝙ ſicut intellectus ſpeculatiuus non eſt principium mouens ſed practicus: ita in animalibus virtus phãtaſiæ ſiue imaginationis cuius eſt ſolum apprehendere res ſenſatas non iudicando vtrũ hoc ſit fugiendum vel proſequendũ: non ſufficit ad motum: ſed actus virtutis extimatiuę requiritur aliquid eſſe cõueniẽs & diſconueniens iudicantis. Vnde cum Philoſ. dicit phantaſiam eſſe ſimul cum Tex. 56.
appetitu principium motus per phanta-

ſiã intelligit uirtutẽ imaginatiuam ſimul cũ extimatiua. ¶ Sciendum ſecundo vt
Te.49. & 50. dicit Phil. ꝙ cum intellectus & appetitus ſint diſtinctę pōię, nō mouent niſi conueniant in vnam communem ſpẽm: hoc aũt nõ ſic eſt intelligendum, quaſi oporteat vt ipſa eiuſdem ſpeciei ſimpliciter fiant, ſed tantum ſm̃ quid: quia .ſ. ꝑ unã & eandem formam mouent: ſicut ſi diceremus aquam calidam, dum calefacit manum, conuenire in unam ſpeciem cum igne calefaciente: quia tã aqua quã ignis ꝑ eandem formã calefacit .ſ. ꝑ caliditatẽ: ſic intellectus practicus & appetitus ꝑ vnã formam mouent .ſ. ꝑ appetibile q eſt finis. Intellectus .n. practicus primo apprehendit finẽ, deinde deliberat de his q̃ ſunt ad finem. Similiter voluntas primo vult finẽ: deinde eligit ea q̃ sũt ad finẽ: finis ergo eſt forma ꝑ quã intellectꝰ practicus mouet ſm̃ ꝙ eſt ab ipſa volũtate volitus: & hoc mõ dicuntur intellectus & appetitus in vnã ſpẽm conuenire inquantũ ſunt mouentia.

Dupliciter intelligi poteſt intellectum & appetitum eſſe principia motus effectiua.

¶ Attendendũ eſt aũt ꝙ dupliciter poſſumus ĩtelligere ſolũ intellectũ cõprehendendo ẽt phantaſiã, & appetitum eſſe principia effectiua motus aĩalis. Vno mõ ꝙ ſolo actu qui eſt appetere et impare motũ mouere dicãtur. Alio mõ ꝙ ꝑter actꝰ ĩmanẽtes q ſunt appetere & impare motũ, iſtę pōię aliũ actũ tranſeuntẽ hẽant q ſit mouere. Licet aũt uterque modus in doctrina S. Tho. ſuſtentari poſſit: videtur tñ mihi ex his q̃ dicuntur, ꝙ primus modus ſit eius doctrinę conformior.

a. cõt. gent. c 82. & 1. q. 75. ar. 3. textũ & q. 78. ar 1. quartũ.

Impare.n. motũ, & mouere elicitiue, non ſunt alius & alius actus: ſed ipm impare motum, non q̃dem abſolute, ſed cũ reſpectu ad motũ tanq̃ ad effectũ in actu, eſt ipſum mouere ſiue motũ elicere. ¶ Vbi aduertendũ, ꝙ aliter comparatur motus ad agens corporeũ qđ extrinſecũ corpus mouet, & aliter ad appetitũ & intellectũ q̃ aĩalis corpus de loco ad locũ mouent. Nã ad corpus mouens comparatur ſicut eius actio. Actio .n. q̃ eſt de gñe actionis, eſt materialiter motus, ad appetitum autem & intellectum, ſicut effectus ad cauſam comparationem habet. ¶ Sed tunc duplex occurrit dubiũ. ¶ Primum eſt qa per actionem ĩmanentẽ quales ſunt appetere & impare, nihil vt 9. Meth. dicitur, producitur ad extra.
¶ Secundum eſt quia nõ magis iſtę pōię dici deberẽt principiũ motus progreſſiui animalis quã oĩum ſenſitiuarũ operationum: cum oẽs eiuſmodi pōias ad actũ ſuo imperio moueãt. Tex. 16.

¶ Ad primũ dicitur ꝙ per actionẽ immanẽtem inquãtum hmōi nihil ꝑducitur extra operantẽ qđ ſit ipſa actio: ſed bene pōt per ipſã aliquis effectus ab ea diſtinctus ĩ extrinſecũ paſſiuũ produci, ſicut per actionem diuinã productũ eſt vniuerſum. Nã talis actio tũc pōt dici trãſiens productiue, licet formaliter tranſiens non ſit. ¶ Ad ſm̃ dicitur ꝙ ab intellectu & appetitu ſunt operationes ſenſuũ imperatiuę tm̃, à ſuis aũt potentijs ſunt elicitiuę: motus aũt aĩalis eſt ab ipſis non tm̃ imperatiue ſed etiã elicitiue, inquantum ipſum imperium modo dicto eſt etiã motus executio. ¶ Ad argumẽta in oppoſitũ rñdetur. ¶ Ad primum dicitur quòd licet motiuũ ſm̃ locũ ſit aliud genus potẽtiarũ aĩę: non tñ diſtinguitur ab omnibus alijs potẽtijs animæ ſm̃ rem: ſed ab aliquibus .ſ. ab intellectu & appetitu ſola rõne diſtĩguitur, et formaliter. ¶ Poſſet etiã aliter rñderi ꝙ Philoſ. ponit virtutẽ executiuã motus aliud genus potentiarũ aĩę, non aũt pōiam motus effectiuam, de qua loquutus eſt hic. ¶ Sed iſta rñſio non uidetur ita eſſe de mente Philoſo. quia dicit ꝙ cum determinatũ ſit de intellectu & ſenſu, de mouente determinandum eſt: vbi videtur ſe velle loqui de motiuo ſm̃ locũ q. poſuit genus pōiarũ diſtinctũ ab intellectu et ſenſu: hoc aũt expreſſius patet in ſcripto. S.T. ſuper dictũ tex.. ¶ Ad ſm̃ dicitur ꝙ concludit appetitum Tex. 40. Lect. 141.

petitum non eſſe per ſe ſufficiens principium motus. ¶ *Ad tertiũ dicitur ꝙ eſt verũ de intellectu practico. Ad improbationem dicitur ꝙ per intellectũ practicũ intelligimus et rõnem particularem, quæ eſt particularium, vt dicetur inferius.* ¶ *Ad quartũ dicitur ꝙ Phil. ibi accipit appetitum particulariter. ſ. pro appetitu ſenſitiuo: et intellectũ etiã particulariter ſcilicet ꝓ virtute ſolum intellectiua, nos autẽ loquimur de intellectu vniueſaliter mõ dicto, ſimiliter de appetitu: vnde appetitus ſenſitiuus põt mouere ſine virtute intellectiua, nõ autẽ ſine phãtaſia: ſed appetitus vniuerſaliter nõ põteſt mouere ſine intellectu vniuerſaliter accepto, ſecundum quòd hoc nomen intellectus etiã extenditur ad phantaſiam.*

Queſt. XVIII. Vtrum intellectus ſit principalius mouens quam appetitus.

Vidẽtur aũt duo hæc mouentia, &c. Tex. XLVIII.

V I D E T V R quòd ſic. ¶ *Primo. In mouẽtibus eſſentialiter ordinatis qđ eſt uniuerſalius eſt principalius. Sed intellectus, & appetitus ſunt mouentia eſſential'r ordinata, et intellectus eſt vl'ius mouens, eo ꝙ intellectus non cõcurrit ad motũ niſi per oppoſitũ determinetur: ergo intellectus eſt principalius mouens.* ¶ *Secundo. Qñ duo motores concurrunt ad vnum effectũ, et operatio vnius prę ſupponit operationẽ alterius: id cuius operatio præſupponitur ẽ principalius agẽs: ſed ad producendũ motũ concurrũt intellectus & appetitus: & operatio appetitus pręſupponit actionẽ intellectus: ẽ.n. operatio appetitus quędam inclinatio ſequens cognitionem: ergo &c.* ¶ *Rñdeo. Pro declaratione huius difficultatis ſciendum eſt primo, quòd duo agẽtia tripl'r ad vnum effectũ concurrere pñt. Primo qñ vnum influit in alterũ, qđ agit per illud qđ eſt ſibi influxũ: ſicut ſol illuminat lunam, & luna per lumen receptũ à ſole illuminat aerẽ. Secũdo, qñ vnum nõ influit in alterum, ſed vnũ cauſat diſpõnem, & reliquũ formã prĩcipalẽ. ſicut ſi unus mollificet cerã, et alter imprimat ſigillũ. Tertio quãdo nec vnum influit in alterũ, nec vnũ cauſat diſpõnem & alterũ formam: ſed ſe hñt ſicut duo imperfecta agentia: quorũ qđlibet hẽt de ſe virtutẽ agẽdi ſed imperfectã, iuncta autẽ ſimul vicẽ vnius perfecti agentis ſupplent, ſicut ſi duo traherẽt nauim, quorũ neuter ꝑ ſe ſufficeret illã trahere.* ¶ *Sciendũ ſecundo, ꝙ actio põt eſſe principalius alicuius dupliciter. Vno modo formal'r. Alio mõ uirtual'r. Formaliter dicitur eſſe alicuius principaliter, quãdo eſt ab aliquo producta et elicita per formã in ſe exiſtentẽ. Virtualiter aũt quãdo alterum non elicit actionẽ, niſi quia ab illo hẽt uirtutẽ talẽ actionem producendi, tunc.n. illa actio dicitur eſſe principal'r illius, à quo alterũ habet virtutẽ agẽdi. ſicut ſi princeps det iudici auctoritatẽ condẽnandi aliquẽ ad mortẽ, ſi iudex ferat ſñam condẽnationis, illa condẽnatio erit principaliter formal'r iudicis, principaliter aũt virtual'r principis.* ¶ *Sciendũ tertio ꝙ duplex ẽ motus aĩæ noſtræ. Vnus à rebus ad aĩam. Alius ab anima ad res. Primus eſt ſm̃ ꝙ res extra animã mouet ſẽſum exteriorẽ, et ille mouet ſenſus interiores, illi mouẽt itellectũ, intellectus aũt mouet volũtatem. Secundus aũt eſt ſm̃ ꝙ anima ſic mota conuertitur ad res, puta aliqđ circa res operando. Inter iſtos motus eſt differẽtia in comparatione ad voluntatẽ. Nã cũ in actionẽ qualibet exercitiũ actus conſideretur, & ſpecies. ſ. ꝙ põia agat, et ꝙ tal'r agat, ſicut ꝙ volũtas eliciat actionẽ, & ꝙ illa actio ſit velle aut ſit nolle. In primo motu intellectus non mouet voluntatem, niſi quãtũ ad ſpecificationẽ actus: mouet.n. volun-*

Tripliciter duo agentia ad unum effectum poſſunt concurrere.

Duplex eſt motus animæ noſtræ.

*voluntatē proponendo ei obiectū ſuū, vn
de dat ſpēm actui uolūtatis .i. determinat
actū volūtatis ad hoc vt ſit proſequutio
vel fuga, velle aut nolle: quantū aūt ad
exercitū actus .i. quātū ad hoc ꝙ eſt age
re & elicere volitionē, volūtas ſuppoſi
ta uoluntate finis mouet ſeipſā ad ea quę
ſunt ad finē. In ſecūdo aūt motu, volūtas
mouet omnes alias pōias ad exercitum
actus, hoc eſt ad operandū, uolūtatis .n.
obiectū eſt bonū ſiue finis. Vnde ſicut ars
ad quā pertinet finis, mouet ſuo imperio
artē quæ eſt eorū quæ ſunt ad finē, ſicut
ars gubernatoria nauis, imperat naui fa-
ctiue, ita uolūtas imperat oībus potentijs
propter finē operātibus. ¶ Sciēdū quar
to ꝙ imperare eſt aliquē ad operandū in
timatiua motione ordinare, & hoc ſigni-
ficatur per verbū imperatiui modi, ut cū
dicitur fac hoc, cum .n. aliquis imperat al
teri intimat illi qd ſit agendū, & mouet
ad operādum, & hoc eſt ordinare ad ope
randum intimatiua motione. ¶ Tunc ad
quæſtionē dicitur primo ꝙ intellectus &
appetitus mouent ſicut duo, quorū vnum
quodāmodo influit in alterū, & dat uirtu
tem illi ad mouendū. Intellectus .n. et vo
luntas ſunt pōiæ eſſentialr ſubordinatæ,
in talibus aūt ſecūda nō mouet niſi in uir
tute primę, uñ prima nō mouēte, ſecūda
non mouet. ¶ Dicitur ſecūdo ꝙ intelle-
ctus ēt phātaſiā cōplectendo, in motu ani
malis eſt principalius mouēs formaliter,
& eſſentialr. Probatur. Intellectus &
appetitus nō mouēt niſi per imperiū effi-
ciendo motū, ſed imperare formalr et eſ
ſentialiter eſt actus intellectus: ergo etc.
Probatur minor: quia imperare eſt aliqd
ordinare ad operandū per modū cuiuſdā
intimationis, intimare aūt eſt virtutis co
gnoſcitiuę & nō appetitus. ¶ Aduerten
dum tñ ꝙ licet imperare ꝑprie cōueniat
tantū hoībus, per quandā tñ ſimilitudinē
dicitur etiam eſſe in brutis, ſm ꝙ aīalia in
ſuis motibus ſequūtur iudiciū extimatiuę*

Intellectus eſt principalius mouēs formaliter.

*& inclinationē appetitus Vnde extima-
tiua mouere partes corporeas & uirtu-
tem executiuā motus dici pōt. Nā mem-
bra aīalis moueri ex apphenſione et iudi
cio extimatiuę indicātis aliqd eſſe conue
niens aut diſcōueniens fini concupito, eſt
extimatiuā imperare motum in aīaliubs
brutis. Dicitur tertio ꝙ appetitus in mo
tu animalis eſt principalius mouens vir-
tualiter, hoc eſt ꝙ intellectus non hēt hūc
actū q eſt imperare, niſi inquātū in ipſo
manet virtus appetitus. Probaī. Impe-
rare motū ē mouere ad quēdā actū exer
citū: ſed dictū eſt ꝙ appetitus ſiue uolun
tas eſt id qđ mouet omnes pōias ad exer-
citum actus: ergo etc. Eſt ergo talis ordo
quod in aīa primo eſt motus rerū ad ani-
mam, quo fit vt qd ſit volēdum aut agē-
dum dijudicat, deinde ſeqtur motus qui
eſt ab aīa ad res, quo motu appetitus mo
uet intellectū ad imperādū, & tunc intel
lectus imperat motū corporeis mēbris, il
laque ſm rōnis imperiū mouetur. ¶ Ad
argumenta in oppoſitū pro quāto ſunt cō
tra id qđ tertio loco dictum eſt rñdetur.
¶ Ad primū quidē dicitur ꝙ ſm aliā &
aliam conſiderationē intellectu eſt vľior
appetitu et appetitus ītellectu. Si .n. cō-
ſideretur uoluntas ſm cōem rationem ſui
obiecti qđ eſt bonum in vniuerſali, & in-
tellectus ſm ꝙ eſt quędā res & pōia par
ticularis, ſic volūtas eſt vľior intellectu,
quia ītellectus eſt quoddā particulare bo
num. Si vero conſideretur intellectus ſm
cōem rōnem ſui obi qđ eſt verum, et vo-
luntas ut eſt determinata aīę pōię, ſic in
tellectus eſt vľior volūtate, eſt .n. qddā
particulare verū. Idem dicitur ex parte
oborum, quia ſi cōſideretur verū ſub cō-
muni rōne ueri, ſm ꝙ eſt intellectus obm,
& bonum ſm ꝙ eſt quoddā uerū, ſic intel
lectus eſt vľior uoluntate, econueſo vero
eſt conſiderato obo voluntatis qđ eſt bo-
num in cōmuni, & vero vt eſt quoddam
bonum. ¶ Dicitur ſecundo ꝙ non eſt ma
gis in-*

Appetitus ē mouens principalius virtualiter.

gis indeterminatus intellectus quã voluntas, eſt .n. indifferens ipſa voluntas quantum eſt ex ſe ſicut intellectus. ¶ Ad sm̃ dicitur quòd maior eſt vera, ſi operatio vnius pręſupponatur operationi alterius in eodẽ ordine, non aũt ſi in alio ordine. Modo ad minorẽ dicitur ꝙ operatio intellectus pręſupponitur operationi appetitus in ordine motus qui eſt à rebus ad animam, de quo non eſt hic ad propoſitũ: nõ autem præſupponitur ĩ ordine motus qui eſt ab anima ad rem, de quo motu hic intendimus, immo operãdo voluntas præſupponitur operationi intellectus, ſicut operando ſiue influxus cauſa prima pręſupponitur operationi cauſę ſecundæ.

Quæſt. XIX. Vtrum intellectus practicus vniuerſalis, & appetitus rationalis qui dicitur voluntas in hominibus, ſufficiant ad hoĩs motũ progreſſiuũ.

Scientificum autem non mouet &c. Tex. LVIII.

VIDETVR quòd ſic. ¶ Primo. Illa ſunt ſufficientia ad motum: quibus poſitis de neceſſitate ponitur motus. Sed poſito intellectu practico et appetitu de neceſſitate ponitur motus: ergo &c. conſequentia nota cũ maiori. Minor etiã per experientiã patet: experimur.n. cum iudicamus aliquid eſſe faciendũ, & illud volumus facere quod illud facimus.

¶ Secũdo. Sicut ſe hẽt phantaſia & appetitus in aĩalibus brutis: ita intellectus practicus et voluntas in hoĩbus, ſed bruta ſufficienter mouentur à phantaſia & appetitu: ergo & hõ ab intellectu practico & voluntate. ¶ Rñdeo. Qđ intellectus praticus vniuerſalis & voluntas nõ ſunt ſufficiens principium motus ꝓgreſſiui hoĩs. Ad cuius euidentiam ¶ Sciendum primo, ꝙ rerũ q̃ à nobis cognoſcuntur: q̃dã ſunt q̃ non ſunt operabilia, q̃dã vero à nobis operabilia ſunt: prima dicũtur ſpeculabilia: alia opabilia. Ad cognoſcendũ ſpeculabilia, ſunt nobis indita q̃dã principia naturaliter nota, qbus intellectus deuenit ĩ cognitionem ſpeculabiliũ, vñ intellectus ex huiuſmodi primis principijs ſpeculabilium, deueniens in aliorũ cognitionẽ modo ſpeculatiuo, dicitur ſpeculatiuus intellectus. Ad directionem autẽ opabiliũ, ſunt ẽt nobis indita q̃dã principia, ut q bonum ẽ faciendũ malum autẽ fugiendum, et ſimilia, qbus intellectus iudicat de rebus operabilibus, & intellectus ꝑ huiuſmodi principia practica iudicans de operabilibus dicitur intellectus practicus. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ ſicut ſpeculabilia hñt dupliciter cõſiderari .ſ. in vniuerſali & ĩ particulari: ita & opabilia: & ſicut eſt alia põia cognoſcitiua ſpeculabiliũ vniuerſalium à põia cognoſcitiua ſingulariũ, ita & in opabilibus. Vñ virtus cognoſcitiua opabilium in vniuerſali diciẽ ĩtellectus practicus vniuerſalis: põia autẽ cognoſcitiua opabilium in particulari, põt dici intellectus practicus particularis, & hoc eſt virtus cogitatiua, cuius eſt cognoſcere tam particularia ſpeculabilia: quã ẽt opabilia. Quare ad ĩtellectum practicum vniuerſalem ꝑtinet iudicare adulterium eſſe malum, & non eſſe faciendum, ad cogitatiuam autẽ hoc eſſe adulterium, et hoc non eſſe perpetrandum. Sicut autẽ eſt intellectus practicus vniuerſalis & particularis, ita eſt qdã appetitus boni vniuerſalis .ſ. voluntas, & quidam rei particularis .ſ. ſenſitiuus appetitus. ¶ Sciendum tertio, vt hẽtur ex Philoſ. in prohe. Metha. ꝙ oĩs actio eſt alicuius rei ſingularis .i. oẽ qđ fit per aliquã notionẽ ꝑ ſe primo eſt ſingulare, non.n. gñatur hõ vniuerſalis per ſe primo, ſed hic homo particularis. Similiter cum omnis actio ſit propter finẽ, non eſt propter finem vniuerſalẽ in prædicando primo & per ſe, ſed propter hũc finem

Intellectus praticus vniuerſalis & volũtas nõ sũt ſufficiẽs principium motus hominis.

Lec. 1.

finem, & eſt eorum quæ ſunt ad finẽ, non
vniuerſalium ſed particulariũ. Ex qui-
bus ſequitur intellectum & voluntatem
comparari ad ſenſum & appetitum ſen-
ſitiuum: ſicut cauſa vniuerſalis cõpara-
tur ad particularem. ¶ Tũc arguitur ſic
ad concluſionem. Sicut ſe habet cauſa uni
uerſalis creata ad effectus ꝑticulares in
naturis perſectis, ita intellectus & vo-
luntas ad operationem & motum homi-
nis, quia motus quilibet eſt circa particu
lare, & intellectus, & voluntas eſt cau-
ſa vniuerſalis. Sed cauſa uniuerſalis non
poteſt producere per ſe effectum particu
larem in naturis perſectis: cælum enim
per ſe non poteſt producere hominem: er
go neque voluntas & intellectus poßunt
per ſe cauſare motum. Ratio ergo vniuer
ſalis mouet particularẽ, & appetitus ra-
tionalis appetitum sẽſitiuum: iſta autem
mota mouent virtutem executiuam, et il
la mouent membra, & iſte eſt naturalis
ordo: quia appetitus rõnalis ſe habet ad
appetitum ſenſitiuum, ſicut cauſa prima
ad ſecundam, & ſphera ſuperior ad infe-
Tex. 17. *riorem, vt dicit Philoſophus. Prima au*
tem cauſa naturaliter mouet ſecundã, &
ſphęra ſuperior trahit inſeriorem: ſed ta
men aliquando præter naturam accidit ꝙ
appetitus inferior trahit ſuperiorem ſci-
licet cum homo mouetur ſecũdum ſolam
apprehenſionem ſenſus, et inclinationem
aut paſſionẽ appetitus ſenſitiui, quia tunc
voluntas eligit particulare illud, quod ſe
cundum ſenſum bonum iudicatur. ¶ Ad
rationes in oppoſitum reſpõdetur. Ad pri
mum quidem negatur minor. Ad proba-
tionem dicitur quòd cum iudicamus ali-
quid eſſe faciendum in particulari, et vo
lumus illud, tunc operamus: ſed tale iudi
cium non eſt actus rationis vniuerſalis
ſed particularis. Si autem iudicamus ali
quid faciendum in vniuerſali tantum, ꝙ
pertinet ad rationem uniuerſalẽ non mo-
uemur, vt dictum eſt. ¶ Ad ſecũdum ne
gatur ſimilitudo, maxime in opoſito, tum
quia ſicut in brutis eſt ſenſus & appeti-
tus ſenſitiuus, ita eſt in hominibus,
ſupra quæ habent homines intel-
lectum et voluntatem: tum quia
ſenſus et appetitus ſenſitiuus
ſunt de particularibus, cir
ca quæ eſt motus, intel
lectus autem & vo
luntas ſunt circa
vniuerſalia,
ut ſupra di
ctum
eſt.

Finis queſtionum ſuper tres Libros de Anima Ariſtotelis
Reueren. Magiſtri Franciſci Silueſtri Ferrarien-
ſis, totius Prædicatorij ordinis Generalis,
ad Dei laudem & gloriam.

ADDITIONES IN QVAESTIONES LIBRORVM DE ANIMA

REVERENDISSIMI P. M. FRANCISCI FERRARIENSIS, ORDINIS PRAEDICATORVM GENERALIS.

R. P. F. MATTHIÆ AQVARII, PVBLICI Theologiȩ ac Metaphyſices ordinarij in florentiſſ. ſtudio Neapolitano profeſſoris.

AD MELIOREM FORMAM REDVCTAE quam antea in prima impreſſione: in quibus plurima Ariſtotelis perobſcura, & nonnulla Diui Thomȩ loca dilucidantur, adiecta quadam diſputatione de Ideis, in qua oſtenditur Ariſt. non aduerſari diuino Platoni in earum poſitione.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

CIRCA hoc quæſitum, quod primo ponitur, num de anima ſit ſcientia, Nota quod eſt antiquum, & ſpectat ad quęſtionem an eſt, ſicut & illud de ſubiecto, quod Auctor non pertractat, cum ab omnibus fere determinatum ſit animam eſſe ſubiectum, circa quod Philoſophus verſatur in his tribus libris de anima, & licet latius Joannes de Ianduno in hoc primo de anima diſputet de primo quæſito, voluit tamē & ipſe Auctor hoc pertractare, tum propter Thomiſtarum doctrinam, tum etiam propter nonnullas reſponſiones, quas Iandunus tribuit argumentis aduerſariorum, quæ non acceptantur in via D. Th. & præcipue eſt controuerſia inter Auerroiſtas & Thomiſtas de intellectione animæ in quarto argumento, vt videre potes 2 contra gentes, & in quæſt. diſputatis de veritate, & p p. q. 8 . quaſi per totam & principaliter in primo articulo, vbi diſputatur quomodo anima intellectiua agnoſcit ſe. ¶ Eſſet etiā altius quæſitū pertractandum hic, ſub qua parte Philoſophiæ enumerari debeat hæc ſcientia de anima, num ſub Mathematica, vt velle videtur Themiſtius, & Theophraſtus, Simplicius & Philoponus quia ens Mathematicum partim eſt in materia, partim ſeiunctum ab ea, qđ propriū ipſius aīæ eſſe videtur, quæ partim eſt in materia, partim ab ea ſeparata ergo &c. An ſit ſub Metaphyſica, vt ſit ſentire videtur Ariſt. in lib de partibus animalium, vbi Franciſcus Bragadenus Patritius Venetus ſcientiam de anima Metaphyſicam eſſe docet, vel ſit pars Phyſices

Quæſt. 1.

C. 48.

q. 8. art. 6.

Lib de cælo & mūdo in proœmio primo periher.

Lib. 1. c. 5.

Comm. 11. Comm. 26. Lect. 4. Lect. 6. Theoremate. 84. q. 4. Tex. 4.

vt Auerr. 1. Phyſ. & Albertus, & omnes fere latini ſuſtinere videntur. Vide D. Tho. 2. Phyſ. vbi vult co ſiderationem de anima rationali, partim ſpectare ad Phyſicum, partim autem ad Metaph vide etiam 6. Metaph. vbi habet ꝙ intellectus aliquo modo cadit ſub cõſideratione naturalis philoſophiæ. ¶ Pro gloſa illius prapoſitionis: cognoſcens debet eſſe denudatum à natura cogniti, vide Zimmaram in Theorematibus, & Iandunum. 3 de anima, & Magiſtrum Chryſoſtomum. 3. de anima q. 2. & Caie. p. p. q. 56 ar. 2. in reſponſione ad 1. arg. vbi diffuſi s declarat ipſam propoſitionem quam S. Thom. aſſumit ex 3. de anima ad diſputandum quomodo vnus Angelus agnoſcit alium.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

Comm. 62. Comm. 74. Cap. de perfecto, cõmẽ. 60. Cap 5 diſt 17 q 1. art. 1. q. 21 art. 1. ca. 18. c. 22. Cõmẽ. vlti. diſt. 25. q. 2. art. 2. q. 11. art. 5. In prologo huius libri.

VT clarius perpendere poſſis determinationem huius quæſiti, nota hos duos terminos, ſcilicet nobilitatis, & certitudinis, de nobilitatis termino vide Auerr. 2. cæl. vbi hẽt ꝙ nobilitas abſtractorum cõſiſtit in ſeipſis, ſed nobilitas aliorũ entium conſiſtit in actione eorũ, & 2. Phyſ. ait, nobilitas non accidit formis niſi ſm̃ ꝙ ſunt finis, & tunc forma hẽt rõnem finis, qñ res ab ea dignitatem, & nobilitatem nõ ſimpliciter, ſed ſm̃ naturam vniuſcuiuſq; rei obtinet: dignitas.n.ſimpliciter, & perfectio. & nobilitas, ſimpliciter non inueniuntur niſi in primo principio qđ eſt Deus, vt notat Auer. quinto diuinorum. ¶ De hoc ẽt termino nobilis, loquens Auer 2. cæli, ait ꝙ nobile modicũ, eſt nobilius multo ignobili vt docuit Phil. primo de partibus aĩalium, res .n. illas ſuperiores etſi leuiter attingere poſſumus, tñ ob eius gñis excellentiam cognoſcendi, magis oblectamur quã cum hæc oĩa iuncta nobis tenemus, vide ẽt D. Th. pri ſent vbi docet quõ duplex eſt nobilitas ſimpliciter dicta, ſcilicet ſm̃ eſſentialia, & ſm̃ quid, ſcilicet accidentalia, & de ver. vide quoque primo cõtra gent vbi ſcripſi quomodo nobilitas cuiuslibet rei attenditur ſm̃ modum, & gradum ſuæ naturæ. ¶ De altero termino vide Ar. primo poſt. vbi docet quomodo vna ſcia dr̃ certior altera, aut quia dicit quia, & pp quid, aut quia eſt de his quę ex paucioribus conſtant, aut quia eſt de forma, & 2. Metaph. certitudo Mathematica non eſt in oĩbus expetenda, eſt .n. certitudo determinatio intellectus ad vnũ ait D. Th. 3. ſent. & põt eſſe ex cauſa & ex ſubiecto 22. q 4 ar. 8. & diuerſimode reperitur in Deo, in Angelis, & in hominibus, vide quoq; de ver. quomodo declaratur ibi, ꝙ tota certitudo ſciæ dependet ex cognitione principiorum, & ſequere Themiſtium & Albertũ. ꝙ in tex. eſt ſermo de certitudine ſm̃ ſe, & intellige coniunctim ꝙ propter vtraq; hæc ſimul ſumpta, ſcilicet propter certitudinem, & nobilitatem, & non propter alteram tantũ ſigillatim ſcientia de anima excedit alias, vide Dominum Cai. & Romanum Egidium, Caiet. de Tienis.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

2. Metaph. Tex 1. In prologo primæ philoſophiæ & ex primo poſter. c. 12. Sententia Auerr. de intellectu poſſibili pri. de aĩa cõm. 12. 6. Metaph. Tex 1. 11. Metaph. Tex. 26.

QVIA difficultas intelligendi aliquid ex duobus oriri põt vt docuit Ar. & ex parte ipſarum rerum, vt eſt materia, motus, tempus, infinitũ, negatio, priuatio, & relatio, &c. & ex parte noſtri intellectus, qui ſe habet ad entia illa diuina vt oculus noctuę ad lumen ſolis, & quia anima pręcipue intellectiua cũ ſit de numero diu norũ, eius ſcientia eſt difficilis ex parte noſtri intellectus, & non ex parte ipſius rei, eſt tñ certa ex parte rei ac rõnis. Siquidem ſcientiarũ certiſſimę ſunt, quę maxime primorum ſunt, & quæ ſunt ex paucioribus his quæ ſunt ex additione, hinc Simplicius dixit in primo Phyſ & Philoponus auctoritate Ammonij in principio libri de aĩa, ꝙ ſcĩa de aĩa & ſcĩa mathematica conueniũt in certitudine: quia res cõſiderant quodãmõ in materia exiſtentes, & quodãmodo abſtractas, quæ verba verificantur ſm̃ viam Auerr. de intellectu materiali, qui quodammodo eſt coniunctus materię, quodãmodo eſt ſeparatus, nam ſm̃ eſſentiam eſt abſtractus, ſed ſm̃ opationẽ eſt coniũnctus, quia nihil intelligit ſine imaginatione. hoc accepit Auerr. ab Ar. 6 Metaph. vbi hẽt ꝙ ſcĩa naturalis eſt circa ſubſtantiã quæ eſt ſm̃ rationem, vt ſecundum magis non ſeparabilem ſolum, vbi cõmen. ponderat ly ſm̃ magis, propter intellectum: vnde non poſſum illorum non demirari imprudentiã, qui ita audacter proferunt oẽm formam, & oẽm animam, aut animę partem eſſe à materia inſeparabilem ex mente Ar. cum tamen vbique locorum Ar. præſeruet ſe ab intellectu, vt patet in

verba

verbis adductis & 12. Metaph. vbi ponit differentiam inter cauſas formales, & mouentes, ex hoc ꝙ cauſæ formales ſunt ſimul cum ſuis effectibus, cauſę agentes ſunt priores, & ſubdit, ſi aũt aliquid manet, poſterius perſcrutandum eſt, in quibuſdam.n. nihil prohibet, vt ſi anima eſt tale non omnis ſed intellectus, omne namq; impoſſibile forſan. & in ſecundo de anima loquens de intellectu inquit: Et de perſpectiua potentia alia ratio eſt: hoc enim ſolum videtur contingere ſeparari, ſicut perpetuum à corruptibili. ¶ Quid ſit difficile vide D. Tho. dicentem, difficile eſt quod tranſcendit potentiam, & difficile & onerosum menſurantur ſecundum virtutem ſuſcipientis. pri. ſent. D. 40. ar. 4. q 3. de quæſito principali, vide laudunum q. 6. & Mag. Chryſ. q 5 Caie. Thienenſem, in exp. tex. 4. Sueſſanum, & conclude cum Domino Caie. Card. ſolutionem quæſiti, ꝙ hęc ſcientia eſt certiſſima ratione luminis intellectualis, licet ſit difficillima &c.

Vide D. Th. in expoſitione illius ad verbi for ſan. a. de a la T. et p. p. q. 62. ar. 2. in reſp. ad 2. arg. Opinio Cai. Alb & Themiſti eſt eadem de hoc quæſito.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

NOTA hic pulcherrimum dictum Auerr. ꝙ cõditio accidentium eſſentialium, eſt vt cognitio eorũ ſequatur cognitionem ſubſtantiæ, ꝙ non põt aliter intelligi niſi qñ ſit cognitio à priori, vnde 4. Metaph. docet accidentium attributionem ad ſubſtantiam eſſe eſſentialem, & ſi vis ſcire quomodo accidentia dicũtur de ſubſtantia eſſentialiter, lege Auerr. vbi ſupra, quia docet ꝙ prædicatio accidẽtis de ſubſtantia conuenit cum prędicatione ſubſtantiali in hoc, ꝙ eſt ſm̃ curſum naturalẽ, accidentia .n. exiſtunt in ſubſtantijs per ſe, & attribuuntur eis eſſentialiter, & ſm̃ ꝙ ſubſtantię diſponuntur per illa ſunt accidentia ſubſtantiarum: attributio aũt accidentis ad accidens non eſt eſſentialis. ¶ Et notat quoq; Auerr. prędicationem eſſe dupli. ẽ naturalem ſcilicet, & pręter naturam, cũ ſit cõis animi conceptio logicorum, prædicatum ſe habere loco formę, ſubiectum vero induit modum materiæ, ideo propoſitiones ſpecificantur à prędicatis, & non à ſubiectis, & quia reſpectus ſuperioris ad inferius eſt reſpectus continentis ad contentum, & totius ad partes, talis aũt reſpectus, eſt ſicut reſpectus formę ad materiam, ſimiliter quia diſpoſitio accidentis ad ſubſtantiam, eſt reſpectus formę ſm̃ quid perficientis ſubiectũ, tanq̃ materiam, & cum ſubſtantia de mente Commentatoris non ſit cauſa accidentium, neq; ſm̃ agens, neq ſm̃ finem, ſed tantum ſubiectum, inde ſequitur ꝙ quotieſcunq; ſuperiora prædicantur de inferioribus, aut accidentia de ſubſtantijs, ſiue ſint propria, ſiue cõia, oẽs iſtę prædicationes ſunt naturales: quia in talibus prędicatur id, quod debet prędicari, & ſubijcitur quod debet ſubijci ſecundum naturam, nam ſecundum naturam illud aptum eſt prędicari quod habet reſpectum formæ, & illud eſt aptũ ſubijci, quod habet reſpectũ materiæ. ¶ Ex quo ſequitur, ꝙ quotiens prædicantur inferiora de ſuperioribus, aut ſubiecta de accidentibus, aut accidentia de accidentibus, aut idem ſeipſo, oẽs iſtæ prædicationes ſunt non naturales, nam in talibus prædicatur id, quod non habet habitudinẽ formæ, & ſubijcitur id, quod non habet habitudinem materiæ, de primis duobus clarum eſt, nam qñ prædicatur inferius de ſuperiori, aut ſubiectum de accidenti, non eſt habitudo prędicati ad ſubiectum, habitudo formę ad materiam, de tertio etiam vbi prædicatur accidens de accidenti, non eſt habitudo ſubiecti ad prędicatum, habitudo materię ad formam, quodlibet .n. accidens eſt forma in ſe. & ideo ſi vnum ſit materia alterius, hoc eſt per accidens, videlicet reſpectu ſubiecti tertij, cui ambo accidunt, ſimiliter prædicatio in qua idem prædicatur de ſeipſo, eſt pręter curſum naturalem, cum .n. materia ſit primo diuerſa à forma, impoſſibile eſt, vt idẽ reſpectu ſuimet habeat habitudinem materię, hinc Comment. vocauit eam in fine abhominationis, ſed Boetius vocat veriſſimam prędicationem, quia non eſt naturalis ſubſeruiens arti, vt videre poteris apud Caie. in prædicab. c. de gener.

5. cæli comment. 4.

Comm. 14.

7. primę phiſoloph. cõmen. 59.

4. Metaph. Comm. 2.

Quę ſunt ꝓdicationes naturales.

Quę ſunt ꝓdicationes non naturales.

Quodlibet accidens eſt forma in ſe.

Primo priorũ in degreſſione de 4. figura contra Caie.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

PRO maiori dilucidatione huius quęſiti, lege Themiſtiũ in expoſitione huius cõ tex. vbi docet, ꝙ ea diffinitio, quę materiã tm̃ ſectatur, eius eſt, qui naturã explorat, ſed deficiẽs, & manca eſt, niſi formę meminerit, ſed formã quidẽ ſemp in diffinitione collocare debemus, quæ locum principẽ obtineat, ita tñ, vt à materia

Quæ diffinitio ſit manca ſeu diminuta.

Quid ſequitur ſi diffinitio omittit formam.

nõ recedamus, ét ſi forma rõne poſſit ſeiungi, etenim formę naturali ſẽp materia op⁹ eſt, ꝙ clarius ét Auerr. expreſſit, dicens Diffinitio ſi omittit formã, & recipit materiã, diminuta eſt: ſi vero ſumat formã, & dimittat materiã, vr̃ dimittere aliqđ non neceſſariũ ſed non eſt ita: qm̃ forma debet accipi in definitionibus, ſm̃ diſpoſitiones in quibus exiſtit: quia cũ diffinitiones ſint duobus modis, quorũ vnus eſt primo, & ſimpliciter, ſecundus eſt non primo, neq; ſimpliciter, ſed ſm̃ modũ conuenientẽ naturæ rei. cuius eſt diffinitio: vñ 4. Phyſ. docuit Ar. ꝙ diffinitiones, quæ dant quidditatẽ debent hẽre tria propria, quorũ vnũ eſt, vt per illã ſoluantur quæſtiones contingentes in re: ſm̃ vt ꝑ illã appareãt accidentia eſſentialia · quia diffinitiones completæ innatę ſunt reddere cauſas oĩum accidentiũ: tertiũ eſt vt ex diffinitione appareat difficultas.i. motiuũ difficultatis, & hoc eſt propriũ rerũ difficiliũ diffiniri. & 7. Metaph. ſcribitur ꝙ partes diffinitionis ita ſe habent ad partes rei, ſicut tota diffinitio ad totã rem, quę verba non intelliguntur, ꝙ partes diffinitionis ſint partes rei, quia animal non eſt pars hominis, neq; rationale, ſed partes diffinitionis ſumuntur à partibus rei, & partes diffinitionis ſignificant partes rei, vnde aĩal ſumitur ab vna parte, & rõnale ab alia, animal.n. eſt ꝙ hẽt naturã ſenſitiuam, cum animal ſit animal per ſenſum, rationale vocatur, ꝙ habet rationem, natura aũt ſenſitiua vt eſt materialis, reſpectu rõnis, & inde eſt, ꝙ genus ſumitur à materia, & differentia à forma, ſpecies aũt à materia & forma ſimul, nam homo eſt, ꝙ in natura ſenſitiua hẽt rõnem, & cum forma dupliciter accipi poſſit, pro forma partis quæ cũ materia conſtituit totum, vt anima vegetatiua, quæ dat eſſe viuum ipſi plantę, & pro forma totius conſiderata in quadam ratione abſtracta à re, ſicut eſt humanitas, & aĩalitas, prima non prædicatur de re eſſentialiter in recto, ſecunda prædicatur eſſentialiter in recto, & ſic genus eſt forma ſpeciei. de hac re vide D. Tho. 4. contra gen. c. 95. & Auctorem in expoſitione illius cap. vbi pulcherrime tractat rem iſtam applica ad quæſitum.

Tex. 32. Quę ſũt neceſſaria ad veram diffinitionem.

Tex. 32. Quæ ſunt partes diffinitionis.

2. de anima Tex. 57.

Forma duplex totius & partis.

Vide quoq; libellum de ente & eſſentia cap. 3.

Finis Additionum in Quæſtiones libri primi de Anima.

ADDITIONES IN SECVNDVM LIBRVM DE ANIMA.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

Cap. 1. 2. poſt.

Quomodo diuiſio ẽ neceſſaria in ſcientia.

SCIAS hic, quod Auerroes docuit diuiſiones non ſunt neceſſarias in ſcientia, ex natura ſcientiæ, ſed inducuntur ab auctoribus, ꝓpter debilitatem intellectus ſcholariũ, via.n. diuiſionis, & exempli, vſitatur in diffinitionibus, & deſcriptionibus, non ſm̃ ꝙ declaratur illud. qđ eſt naturaliter ignotũ à noto: ſed ſm̃ ꝙ declaratur illud, qđ eſt minoris latẽtiæ, eo qđ eſt ignotũ naturaliter, & hac de cauſa Ar. vtitur iſta diuiſione in præſenti loco, & vbiq; locorũ Phil. non vtitur diuiſione, niſi ad declarandum ea, quę ſunt latentiora primis cognitionibus, & apertiora primis quæſtionibus, & cum diuiſio non ſit niſi duplex, vna ſm̃ quantitatem, altera vero ſm̃ qualitatem, de qua eſt ſermo in pręſenti, & 7. Metaph. vbi etiam Phil. partitus eſt ſubſtantiã in quatuor mẽbra; videlicet in quodquid erat eſſe, id eſt in quidditatem, vel eſſentiam, ſiue naturam rei, & in vniuerſale, qđ dixit eſſe ſubſtantiam, ſm̃ opinionem ponentium ideas eſſe ſubſtantias: tertiũ membrũ ꝙ dixit Ar. eſſe ſubſtantiã, eſt genus, alludendo ẽt ad opinionẽ illorum, qui ponebant vnũ, & ens, ſubſtantias oĩum rerũ tanq̃ gña oium: quartum membrum eſt ſubiectum ſiue ſubſtantia particularis, quæ etiã diuiditur in materiã, & formam, & compoſitũ ex his, 8. quoque Metaph. videtur innuere eandem diuiſionem, & 12. Metaph. vbi poſtquam diuiſit ſubſtantiam, in immobilem, quę eſt genus abſtractorum, & in ſubſtantiam ſenſibilẽ æternam, & ſenſibilem generabilem, & corruptibilem, innuit quaſi eandem diuiſionem, ex quibus locis poteris manifeſte accipere errare illos qui ponunt actum entitatiuũ, quia ſub nullo membrorum diuiſionis ſubſtantię contineri vr̃, vt patet diſcurrendo per ſingula.

Tex. 17.

Opinio Platonis dicentis ideas eſſe ſubſtantias.

Tex. 3. Tex 6.

Contra ponentes actũ entitatiuũ.

¶ Pro illa rñſione, ꝙ ſubſtantia prima põt accipi dupliciter, pro natura ſubſtracta, & pro

intentione

intentione indiuidualitatis, vide D. Tho. p. p. vbi quęrit de diffinitione perſonæ tradita à Boetio in libro de duabus naturis, & videbis clarius, & latius iſtam doctrinam, & pri. ſent. & in quæſtionibus diſputatis. facit etiã quod dicit Caie. in prædicamentis C de ſubſtantia, vide etiam Auctorem 4. cont. gentes, in expoſitione cap. 39. vbi diſputat quomodo Chriſtus aſſumpſit ſubſtantiam indiuiduã, prout ſubſtantia indiuidua ſumitur pro ſubſtantia, quæ eſt ſingularis ¶ Vide primo ſent. diſt. 25. art. 1. vbi etiam D. Tho. ait ꝙ ſubſtantia dicitur quadrupliciter, ſcilicet eſſentia cuiuſcunque rei, indiuiduum ſubſtantiæ, ſubſtantia ſecunda, & commune vtrique, & de potentia Dei q. 9. ar. 1. aſſerit, ꝙ ſubſtãtia, ſubſiſtentia, & eſſentia ſumuntur dupliciter, vt quod, & vt quo, & 3. ſent. diſt. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. ait ꝙ ſubſtantia dicitur dupliciter, ſcilicet vt diuiditur contra accidens, & vt genus, prima prædicatur de partibus ſubſtantiæ, non autem ſecunda, & de potẽtia q. 9. ar. 2. ait ꝙ diuiſio ſubſtantiæ in primã & ſecundam, eſt diuiſio analogi in diuerſos modos eſſendi, non aũt diuiſio generis in ſpecies, & 2. ſent. diſt. 37. q. 1. ar. 1. ait ꝙ ſubſtãtia dicitur dupliciter, ſcilicet res primi prædicamenti, id eſt materia, forma, & cõpoſitum, & ſignificans quid, videre hæc omnia iuuant ad intelligentiam quæſiti. Diſtinct. 25. de potentia Dei q. 9. ar. 1. Subſtãtia dicitur cuius actus eſt ſubſtare accidẽtibus 1. ſen. diſt. 23. q. 1. ar. 1. Subſtantia eſt res habens quidditatẽ, cui debetur eſſe per ſe & non in alio p. p. q. 3. ar. 5.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

NOTA quòd quidam volunt diſtinctionem traditam ab Ariſt. & ab omnibus fere expoſitoribus hic de duplici actu eſſe intelligẽdã, hoc modo videlicet ꝙ tam primus actus quã ſecundus ſit ſubſtãtia, quia indagaturus Ariſt. cõmunem animæ definitionem diuiſit ſubſtantiã in materiam, formã, & compoſitum, & cum declaraſſet materiam eſſe potentiã, formam verę actum, ſtatim ſubdiuiſit actum in primum, & ſecundũ, nunc dicunt ꝙ ille actus eſt diuiſus, qui eſt ſubſtantia, quandoquidẽ ille actus diuiditur, qui eſt mẽbrum condiuidens ſubſtantiã, ſed ſubſtantia non diuiditur in ſubſtantiam & accidens, quia mẽbra diuidentia debẽt participare naturã diuiſi, igitur vterque actus tam primus quã ſecundus eſt ſubſtantia, & conſequenter actus ſecundus non eſt operatio, & accidens, vt cõmuniter aiunt. ¶ Vlterius Philoſ. cum tex. 4. probaſſet ꝙ anima nõ eſt corpus, quoniã corpus non eſt in ſubiecto, anima vero in ſubiecto eſt, & in principio quinti cõtex. colligentes definitionem animæ inquit, anima ſubſtantia eſt, ſubſtantia aũt actus, actus aũt qui huiuſmodi corporis eſt, hic autem duplex eſt, primus, & ſecundus. ſi quis ergo bene cõſideret verba Ariſt. cum inquit, anima ſubſtantia eſt, ſubſtantia autem actus, hic autem duplex: ergo diuiditur ille actus qui ſubſtantia eſt, quoniam inquit, ſubſtantia actus, hic aũt qui ſubſtantia eſt diuiditur in primũ, & ſecundum, ſequitur ergo actum ſm̃ eſſe ſubſtantiã, & non accidens vt volunt aduerſarij. ¶ Præterea ſi actus ſecũdus eſt operatio, & accidens, ſequitur quòd diuiſio actus facta ab Ariſt. in primum, & ſm̃ eſt ſuperuacanea, probatur conſequẽtia, quia diuiſio actus in primũ & ſm̃ non ob aliã cauſam fuit neceſſaria, niſi vt determinaretur quòd anima eſt actus primus, & nõ ſecundus: ſi ergo actus ſecundus operatio eſt, tunc habito in prima diuiſione, ꝙ anima eſt ſubſtantia, cognitũ fuit ꝙ anima non eſt accidens, & per conſequens operatio, eſt igitur tã actus primus quam ſecundus ſubſtantia, & nõ ſunt diſtincti niſi ratione, vt forma operans, & forma nõ operans. ¶ Sed pace horũ dixerim hi ſunt in manifeſto errore quoniam actus qui ab Ariſt. diuiſus eſt in primũ, & ſm̃, non eſt actus ſubſtantialis, ſed eſt actus in communi ad ſubſtantiã & accidens, & ex hac re conſiderata ſoluuntur obiectiones adductę. & hanc veritatẽ ſequutus eſt D. Tho. Caie. Thienen. Egi. Rom. & multi alij. vide materiã iſtam p. p. q. 76. quaſi per totam, & in diſputatis de anima ar. 19. & in 2. cont. gent. cap. 61. vide etiã Auctorem in expoſ. illius cap. vbi declarat eandẽ diffinitionem animæ. cauſa breuitatis relinquo multa hic dicenda pro ſolutione iſtorum argumentorũ, ſed quia fundantur ſuper ruinoſo fundamẽto vt videre potes tu qui ſequeris doctrinam Thomiſticã facillime ſolues negando falſum aſſumptũ quod ab aduerſarijs præſupponitur, argumenta ergo formaliter non ſolui breuitate vtens.

Opinio illorum qui dicunt tã primum quam ſecundum actũ eſſe ſubſtantiam.

Anima eſt in ſubiecto informatiue eſſentialiter ſubſtantiæ.

Vide Cel. ſequentem vtranque opinionẽ, & ait ꝙ impugnata eſt ſubtilior, ſed conſidera quia eſt contra S. Thom. Vide etiã in quolib. 10. ar. 10. & in ſpiritualib. ar. 9.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

EX deciſione huius quæſiti clare habemus definitionem animæ, vtramque non conuenire intelligentiæ, vt aliqui Auerroiſtarum arbitrati ſunt, colligentes hoc ex ratiocinio Philo- 2. de anima Tex. 24.

Philoſophi probantis animã eſſe corporis actũ, quia omne id per quod alicui propria operatio ineſt, corporis actus eſt, ſed per intelligentiam cęlo propria operatio ineſt: igitur intelligentia eſt actus cœleſtis. ¶ Præterea, quod largitur ipſi rei vnitatem, largitur etiam & eſſe, quoniam ab eodem eſt eſſe, & vnum eſſe, vt ſcribitur in hoc 2. de anima, ſed intelligentia largitur corpori cęleſti vnitatem, igitur largitur ei ipſum eſſe, minor patet ex Auer. dicente quod ex intelligẽtia, & orbe fit magis vnum, quã ex materia & forma corruptibilium. ¶ Rurſus, in abſtractis idem eſt forma, finis, & agẽs, ſed cauſalitas formæ eſt dare eſſe rei: igitur intelligentia dabit formaliter eſſe cęlo, ad hoc facit etiam authoritas Auer. 2 Phyſ. dicentis, ꝙ cœleſte corpus conſtituitur per intelligentiã, ſed intelligentia non conſtituitur per cœleſte corpus, iam vero ſicut negatur de intelligentia quod cõſtituatur à cœlo, ita affirmatur de ipſo, quod conſtituatur ab intelligentia, ſed negatur quod intelligentia ſecundũ eſſe, conſtituatur à cœlo: ergo affirmatur de ipſo, quod conſtituatur ab intelligentia ſecundum eſſe, ꝙ ita intelligentia erit forma informãs, & ſic erit actus corporis, & id quo corpus viuit &c & conſequenter diffinitio animæ conuenit ſibi. ¶ Sed iſti ſic aſſerẽtes ſunt in manifeſto errore, quia definitio animæ vtraque non competit niſi formis informantibus corpus organicum, quale non eſt corpus cœleſte, vnde 12. Metaph. ait Auer. omne compoſitum eſt nouum & corruptibile, ſi intelligentia eſſet forma dans eſſe cœlo, tunc cœlũ eſſet compoſitum, & ſic nouum, & conſequẽter corruptibile. ¶ Propterea ſoluendo breuiter rationes adductas, dicimus ad primam, ꝙ non bene adducunt rationẽ Ariſt. ſed ordine præpoſtero, quia illud quod eſt concluſio accipiunt pro medio, non enim Philoſophus ibi ita ratiocinatur, forma eſt cauſa vt res ſit, aĩa eſt forma, ergo eſt cauſa vt res ſit, quoniã ibi nõ intendit concludere, ꝙ ſit eã vt res ſit, ſed ꝙ ſit cauſa in triplici genere cauſæ, vt forma, finis & agens, vnde cõceditur ꝙ intelligentia ſit forma aſsiſtens, vt naui tribuens ei operationẽ, quæ eſt motus, eo magis quod intelligentia non eſt principium quo mouendi, & intelligendi, ſed principium, quod mouet, & intelligit. ¶ Ad aliam dicimus ꝙ Auer. intelligit ꝙ ex intelligentia & orbe fit magis vnum, ideſt indiuiſibile, & ęternum, quam ex materia, & forma materiali. ¶ Ad tertiam dicimus ꝙ intelligentia eſt efficiens, quia eſt principium motus, eſt finis, quia cœlum eſt propter intelligentiam, & eſt forma aſſiſtens, authoritas Auer. ducit ad hoc ꝙ cœlum dependet ab intelligentia quo ad eius diſpoſitiones, & quo ad eſſe, nõ quidem formaliter, ſed inquantum eſt agens conſeruans ipſum. ¶ Vide D. Tho. p. p. q 70. ar. 3. vbi diſputat de animatione cœlorum, & de potẽtia Dei q. 6. ar. 6 & 2. contra gẽtes cap. 56. vbi ex profeſſo quærit ſi ſubſtantia intellectualis poſsit vniri corpori, & per quem modum, facit etiam pro hoc quæſito videre Capreolum 2. ſent. diſtinct. 15. & Zimmaram Theor. 70. & Soncinatem in q. ſup. 12. Metaph. q. 11.

Tex. 7 & 4. Meta tex. 3. 2. cœli commen. 3.

Cõmen. 63.

Cõmen.

Soluuntur rationes eorum, qui dicunt intelligẽtiam eſſe actum corporis.

Quomodo ex intelligẽtia & ex orbe fit magis vnum quã ex materia, & forma.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

CIRCA hæc quæ dicuntur in hoc quæſito, poſſet aliquis dubitare de anima intellectiua, num & ipſa ſit extenſa, quia cum in homine non ſit niſi ipſa, quæ largitur ei eſſe diuiſibile, quantum, extenſum, figuratum, & corruptibile, ex quo ſequitur ipſam eſſe extenſam, quantã, diuiſibilem, figuratam, & corruptibilem, cum Nemo dat quæ non habet, ſi anima intellectiua hæc omnia tribuit homini, ſequitur quod & in ſe hæc omnia habeat. ¶ Niſi dicamus ꝙ in anima inueniri hæc omnia puta eſſe corporeum, materiale, quantum, figuratum, &c. poteſt dupliciter intelligi vno modo formaliter: alio modo virtualiter, & ꝙ quamuis in ea non inueniãtur hæc formaliter, ſunt tamen in ea virtualiter, ſicut trigonum non eſt in tetragono formaliter, ſed virtualiter, & ſic anima dat qđ habet virtualiter, quandoquidẽ cum ſit tantæ excellentiæ vt det ei corporeum, extenſum, figuratum, &c. necnon ꝙ eſſe intellectuale, & indiuiſibile, inquantum formaliter excedit omnes alias formas, hinc ſequitur, ꝙ compoſitum ſit quantum, & figuratũ ſubiectiue, & forma illius compoſiti ſit indiuiſibilis formaliter, naturaliter quilibet Philoſophus hoc agnoſcere poteſt, ꝙ inter formas pure indiuiſibiles, quales ſunt intelligentiæ, & formas pure diuiſibiles, quales ſunt formæ omnino materiales, mediat forma indiuiſibilis formaliter, & diuiſibilis virtualiter, cui ex formali indiuiſibilitate, conuenit eſſe nõ quantum, & ex virtuali diuiſibilitate, conuenit facere formaliter ens extenſum ſubiectiuẽ.

Dubitatio de eſſe extẽſo animę intellectiuæ.

Quomodo anima intellectiua dicitur quanta.

Anima intellectiua excedit cũctas alias formas.

Triplex genus formarum naturaliter cognoſcitur.

Aduer.c

¶ Aduerte diligenter ꝙ cum dicimus animam intellectiuam dare eſſe extẽſum compoſito, intelligitur non de eſſe actualis exiſtentiæ, ſed de eſſe eſſentię, illud namq; eſt indiuiſibile, & immateriale ſicut anima ipſa, hoc vero diuiſibile, & immateriale, illud eſt vnum ſimplicitate communicatum tantum compoſito & materiæ, hoc vero eſt vnum compoſitione ex materia, & forma. ¶ Nota figmentum quod aliqui inſcij imaginati ſunt, quod Ariſt. ponat aliam animam ſentientem, quæ conſtituit cœlum in eſſe, & ab hac anima cœlum eſt aial, eſt neque graue, neq; leue, ſed quintum corpus, & continet virtute ſpecies rerum ſenſibilium, non ꝙ illæ inter ſe actu ſecretæ ſint, ſed quia ipſius ſubſtantiæ virtute omnia ſenſibilia exiſtente, & per has ſpecies de ſenſibilibus faciat iudicium: quia ſenſus non ſuſcipiunt ſimulacra ab externis obiectis, ſed per imagines quas habent de ſenſibilibus iudicant, & huius ſententię volunt fuiſſe ſimplicium aſſerentem ſub cõmuni animæ deffinitione, quam 2. de anima Ariſt. tradidit cœleſtem animam contineri, quia cum trifariam conſiderari poſsit, primo, vt entis principium eſt, ea ratione qua ens, quo pacto à primo Philoſ. conſideratur, ſecundo, vt rebus quæ ortũ & interitum patiuntur cooperatur, & de ea 8. Phyſ. factus eſt ſermo, demum vt eſt principium quo cœlum eſt cœlum, atque vitę actiones exercet, & ita in libris de anima ſpectatur, & ſic in cęlo duas exiſtere animas docent, quarum altera ſenſitiua eſt, per quam cœlum eſt animal, & illis explet actiones, quæ ei vt animal eſt conueniunt, altera intelligẽtia vocatur quæ orbiculari corpori tributa eſt vt eſt diuinitatis particeps, pp hanc enim cœlum in gyrum mouetur & intelligit, ſed ſi vis videre falſitatem horum lege D. Tho. p. p. quæſt. 70. ar. 3. & 2. contra gent. ca. 69. in diſputatis quæſt. de potentia de quæſt. 6. ar. 6. & quolib. 12. ar. 9. & de ſpir. creaturis ar. 6. 2. q. quæ cœli lect. 3.

Duplex eſt eſſe qđ largitur anima intellectiua exiſtentię & eſſentiæ.

Opinio ponentiũ animã ſentiẽtẽ in cœlo.

3. de anima lect. 5.

Quõ anima cõſideratur à phyſico.

Intelligẽtia eſt particeps diuinitatis.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

CIRCA quæſitum hoc de numero potentiarũ animæ, dubitare poſſet aliquis de ſubiecto harum potentiarum, num ſit anima ipſa, vt ratio dictare videtur, quandoquidem ſicut ſe habent potentię corporis ad corpus, ita ſe habent potẽtiæ animæ ad animam, ſed corpus eſt ſubiectum corporalium potentiarũ: igitur & anima erit ſubiectum potentiarum animæ, vel erit ipſum coniunctum, vt ex lib. de Somno & vigilia videtur ſentire Philoſophus dicens, ꝙ ſentire non eſt proprium animæ, neque corporis ſed coniuncti, & ſic potentia ſenſitiua eſt in coniuncto, ſicut in ſubiecto: vnde ſequitur ꝙ nõ ſola anima eſt ſubiectum ſuarum potentiarum. ¶ Niſi dicamus ꝙ illud eſt ſubiectum operatiuę potentię, quod eſt potens operari, omne enim accidens denominat propriũ ſubiectum, idem autem eſt quod poteſt operari, & qđ operatur, vnde oportet ꝙ eius ſit potentia, ſicut ſubiecti cuius eſt operatio, vt ipſemet Philoſophus fatetur in libro de Somno & vigilia, manifeſtum eſt autem, ꝙ quædam operationes ſunt animæ, quæ exercentur ſine organo corporali, vt intelligere, & velle, vnde potentiæ quæ ſunt principia harũ operationum ſunt in anima, ſicut in ſubiecto, quædam vero operationes ſunt animæ, quæ exercentur per organa corporalia, ſicut viſio per oculum, auditus per aurem, & ſimile eſt de oĩbus alijs operationibus nutritiuæ, & ſenſitiuæ partis, & ideo potẽtiæ, quæ ſunt talium operationũ principia, ſunt in coniuncto, ſicut in ſubiecto. ¶ Licet opinio diuini Platonis fuerit ꝙ ſentire eſt operatio animæ propria, ſicut & intelligere, quã opinionẽ recitat D. Aug. dicens ꝙ anima, quædam ſentit non per corpus, immo ſine corpore, vt eſt timor, & huiuſmodi, quædam vero ſentit per corpus, quamquã dupliciter intelligi poſsint hæc verba, videlicet ꝙ anima quædam ſentit cum corpore, quædam ſine corpore, vno modo ꝙ hoc ꝙ dico cum corpore, vel ſine corpore determinet actum ſentiendi, ſecundũ ꝙ exit à ſentiente, & ſic nihil ſentit ſine corpore: quia actio ſentiendi non poteſt procedere ab anima, niſi per organum corporale, alio modo poteſt intelligi, ita ꝙ prædicta determinent actũ ſentiendi ex parte obiecti, quod ſentitur, & ſic quædam ſentit cum corpore, ideſt in corpore exiſtentia, ſicut cum ſentit vulnus, vel aliquid huiuſmodi, quædam vero ſentit ſine corpore ideſt non exiſtentia in corpore, ſed ſolum in apprehenſione animæ, ſicut quando ſentit ſe triſtari, vel gaudere de aliquo audito. ¶ Vnde ſoluitur dubitatio præmiſſa dicendo, ꝙ omnes potentię dicuntur eſſe animæ, non ſicut ſubiecti, ſed ſicut principij: quia per animam coniunctum habet, quod per tales operationes operari poſsit. ¶ Et ſi quis inſtaret ꝙ operationes potẽtiarum animæ

Dubitatio de ſubiecto potẽtiarum animæ.

Lib. 2. de Sõno & vigilia cap. 1.

Accidens denominat ſubiectũ proprium.

Cap. 1.

Quæ potentiæ ſunt in aĩa, & quæ in coniuncto.

Opinio Platonis de operationibus animæ Lib. 12. ad literã.

Verba Auguſtini exponuntur.

Anima ſẽſitiua quædã ſentit ſine corpore.

Tex. 14.

rum animæ attribuuntur corpori propter animam, quia vt ſcribitur in hoc lib. anima eſt quo ſentimus & intelligimus primo, ſed prima principia operationum animæ ſunt potentiæ: ergo potentiæ per prius ſunt in anima. ¶ Dicas ꝙ omnes huiuſmodi potẽtiæ p prius ſunt in anima quam in coniuncto, nõ ſicut in ſubiecto, ſed ſicut in principio. ¶ Siquis ad hue inſtaret dicendo ꝙ cum genera potentiarum diſtinguantur ſecũdum diuerſitatem operationum, ſed tantum ſunt tria genera operationum, quia operationes animæ diſtinguuntur ſecundũ diuerſitatem eſſe rerum viuentiam, ſed tantum ſunt tria eſſe rerum viuentium vt habet D. Tho. in hoc lib. igitur tria tantum ſunt genera potentiarum animæ: ergo non quinque vt determinauit Auctor. dicas ad hoc ꝙ non intelligit D. Tho. ꝙ operationes diſtinguantur tantum ſecundũ eſſe, ſed in ordine ad eſſe, & ad formas ſecundũ quas ſunt talia eſſe, vnde non dixit, operationes diſtingui oportet ſecundum diſtinctionem eſſe viuentium, ſed ſic, oportet operationes cõſiderare ſecundũ ꝙ inuenitur eſſe in uiuentibus, hoc eſt ſecundum ꝙ requirit eſſe viuentium. Vide D. Caietanum dubitantem quomodo appetitiuum coincidit cum omnibus generibus, & ſpeciebus potentiarum animæ, & Apollinatem Gremoncaſem, & Romanum Egidium, Iauelumq; in loco correſpondenti.

Paleta dubitatio lect. 5. Exponũtur verba D.T.

2. de anima cap. 3. Vide Auct. 2. cont. gen. cap. 24.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

Diſput. de memoria ſi ne rem. niſ ſentia quę eſt cõm.

CIRCA hoc quæſitum occurrit difficultas de diſtinctione memorię ab intellectu, num hę ſint duę potentiæ realiter diſtinctę ſicut voluntas eſt potẽtia diſtincta realiter ab intellectu, & intellectus agẽs eſt potentia diſtincta realiter ab intellectu poſſibili, ſic etiam memoria ſit potentia diſtincta realiter à voluntate & ab intellectu agente & poſſibili. hanc veritatem ſuadet ratio potiſſima, quia ſicut eſt in parte ſenſitiua ita in parte intellectiua, ſed in parte ſenſitiua memoria diſtinguitur à ſenſu: igitur & in parte intellectiua memoria erit diſtincta ab intellectu, cuius tamen oppoſitũ ſentire videtur Ariſt. ponens intellectum eſſe locum ſpecierũ, & hoc eſt de ratione memoriæ ꝙ eſt theſaurus, vel locus conſeruatiuus ſpecierũ, & ſic memoria non erit diſtincta ab intellectu. ¶ Propter quod Auicennas totaliter negauit memoriam in parte intellectiua, ſed quoties vult intellectus intelligere, fluit in ipſum ab intellectu agente ſpecies intelligibilis quem intellectum agentem poſuit eſſe vltimam intelligentiam ſicut Auerr. penultimã, & Alex. Deũ glorioſum. ratio potiſſima qua mouebatur Auicennas hæc, erat vis cognoſcitiua non recipit niſi cognoſcibiliter, ſed intellectus eſt vis cognoſcitiua: ergo non recipit niſi cognoſcibiliter, at retinere ſpecies abſque cognitione eſt hẽre eas non cognoſcibiliter ſed realiter, quia non per modum cogniti, ſed rei, vt quęlibet forma eſt in ſubiecto: ergo nulla vis cognoſcitiua retinet ſpecies quã primum deſinit habere cognitum vt cognitum: vnde vt in parte ſenſitiua conſeruentur ſpecies, eſt neceſſarium diſtinguere vires ſenſitiuas in cognoſcitiuas, & hę non ſeruant, & in theſauros ſpecierum in quibus conſeruantur apprehenſa. & qm̃ talis diſtinctio virium ſenſitiuarum permittitur, quia tota pars ſenſitiua eſt organica, ex hoc habet ꝙ retineat aliquid per modum rei communicans in hoc cum materia corporali, & intellectiua pars quia ab omni corpore eſt eleuata, conſequens eſt ꝙ pars intellectiua recipiat tantum cognoſcibiliter, & conſequenter ꝙ non conſeruet. ¶ Sed deceptus eſt Auicennas in hac ratione, quia conceſſo toto ſuo proceſſu & concluſione quæ ſequitur, ſcilicet ꝙ intellectus nihil recipit niſi intelligibiliter: vlterior conſequentia ſ. ergo non recipit niſi quandiu actu cognoſcit, ſupponit vnum falſum. ſ. ꝙ recipere cognoſcibiliter contingat vno tantum modo .ſ. in actu, cũ tamen contingat duobus modis ſ. in actu puro & in actu permixto potentiæ .ſ. in actu ſecundo, & in actu primo, vnde in diffinitione animæ ponitur quòd eſt actus primus ſicut ſomnus, qđ non ſaluaretur ſi tunc tantum non operaretur quãdo eſt in põia, cum hoc ſit cõmune omnibus principijs paſſiuis, ſed optime ſaluatur cũ anima ponitur talis natura ꝙ eſt actu quandoq; vt ſomnus, quandoq. vt vigilia, conſtat autem ꝙ eſſe actũ, ſomnus eſt eſſe in actu primo, & rurſus conſtat ꝙ eſſe actum primũ recipue conuenit animæ intellectiuę: igitur non ex hoc quòd organica eſt pars ſenſitiua, ſed ex alia ratione in qua communicat cum intellectiua, habet ꝙ retineat ſpecies, & actu non cognoſcat nec ſpecies conſernari eſt eſſe per modum rei, ſed eſt eſſe cognoſcibiliter, non actu nec potentia, ſed medio modo inter actum & potẽtiam .ſ. partim in actu & partim in potentia. cognoſcitiuum

2. de anima Tex. 6.

Opinio Auicen. de memoria lib. 1. Sufficientie cap. 3.

Soluitur ratio Auicen.

recipere cognoſcibiliter dupliciter dicitur.

Quid ſit cõſeruatio ſpecierum.

gnoſcitiuum

gnoſcitiuum enim tripliciter poteſt ſe habere ad cognitum .ſ. pura potentia, & tunc nec eſt cognoſcibile in actu, nec cognitum in actu, ſed vtrumque in potentia, vel partim in actu, & partim in potentia, & tunc eſt cognoſcibile in actu, & non eſt cognitum in actu, ſed eſt in potentia, vt ſit cognitũ in actu, vel totaliter in actu, & tunc eſt ipſum cognitum in actu, vnde cum ſpecies conſeruatur, obiectum eſt in cognoſcitiuo cognoſcibiliter, quia vt cognoſcibile quamuis non vt cognitum: & quia obiectum eſſe cognoſcibiliter vtroque modo .ſ. vt cognoſcibile, & vt cognitum non aduertit Auicennas, ideo putauit obiectum remanere per modum rei, & errauit. ¶ Verum licet ponamus memoriam ĩ parte intellectiua, non eſt tamen neceſſe ipſam eſſe realiter diſtinctam ab intellectu poſsibili, quia diuerſitas potentiarum in parte intellectiua, aut eſt ex diuerſitate formali obiecti, vt inter intellectum, & voluntatem, aut ex diuerſo genere attingẽdi idem obiectum formaliter: ſed memoria, & intellectus poſsibilis non poteſt diſtingui primo modo, quia ad rationem potentię paſsiuę pertinet conſeruare, ſicut & recipere, quod etiam eſt munus ipſius memorię: nec ſecundo modo, quia hic modus diuerſificat intellectum agentem à poſsibili, quandoquidem munus intellectus poſsibilis eſt vt moueatur ab obiecto actu exiſtente, & munus intellectus agentis eſt vt faciat obiectum in actu: igitur in parte intellectiua non eſt diuerſitas potentiarum alia niſi inter intellectum agentem & poſsibilem, & ſic memoria coincidit cum intellectu poſsibili. ¶ Ratio in contrarium ſoluitur negando maiorem, quia preteritum & præſens poſſunt eſſe propriæ differentiæ potentiarũ ſenſitiuarum, ſecundum diuerſitatem obiectorum, non autem potentiarum intellectiuarum. ¶ De his vide Diuũ Tho. 1. ſent. diſt. 3. q. 4. ar. 1. & in queſt. diſputatis de ver. q. 7. ar. 3. & q. 10. ar. 3. & 2. cont. gent. cap. 74.

Memoria in tellectiua nõ eſt alia potentia ab intellectu poſſibili.

Soluitur ratio in oppoſitum.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

CIRCA diffinitionem traditam de potentia generatiua dubitare poſſet aliquis quòd ſi eſt virtus producẽdi ſimile generanti ſecundum ſpeciem, ſequitur ꝙ femina concurrit actiue in generatione prolis, cum habeat virtutem generatiuam, quod eſt contra Ariſt. comparantem arti virtutem ſeminis in patre, & materiam miniſtratã à matre ligno de quo artifex facit ſtatuam, & 1 phyſ. etiã ait Philoſ. quòd mulier eſt veluti materia in generatione, vt materia cócurrit tantum paſsiue, igitur & femina. Hoc idem tenet D. Tho. loquens de conceptione corporis Chriſti, in qua Beata virgo nihil actiue operata eſt, ſed ſolam materiam miniſtrauit, licet ante conceptionem ſit operata aliquid actiue, præparãdo materiam, vt eſſet apta conceptui. ¶ In contrarium tamen ſunt medici, præcipue Hippocrates lib. de formatione fœtus, & Galenus libro de Spermate, aſſerentes femellã actiue concurrere in generatione prolis, quia agnoſcitur per notomiam feminas habere teſtes ab intrinſeco datos ſibi à natura ad tradẽdum ſperma ad vaſa genitalia, & niſi concurrerent actiue, fruſtra ſibi dati eſſent à natura, hanc opinionem ſequutus eſt Scotus, confirmando ipſam ſic. Primo, formas eiuſdẽ ſpeciei conſequũtur potentię naturales eiuſdẽ ſpeciei: ſed maſculus, & femina ſunt eiuſdem ſpeciei: igitur ſi formam vnius ſequitur generatiua actiua ſimiliter & alterius. ¶ Et confirmatur quia aliter vegetatiua maris & feminę differrent ſicut actiua & paſsiua, & ita eſſent potentię omnino alterius rationis. ¶ Secundo, mater naturaliter plus diligit filium quam pater, vt aſſerit Ariſt. quod non eſſet niſi filius eſſet opus ſuum. conſequentia probatur, quia etiam pater diligit filiũ vt ſuũ opus, quod actiue produxit, ſic etiam & mater. ¶ Tertio, filius quandoq; aſsimilatur magis matri quã patri: ergo in matre eſt aliqua virtus actiua. conſequentia probatur quia agens intendit aſsimilare ſibi effectum, itaq; effectus nulli aſsimilatur niſi propter aliquam actionem eius. ¶ Quarto, quia matrem tantum eſſe quaſi vas in quo ſicut in loco conuenienti generatur proles, & de aliquo eius vt materia, non videtur plus dare matri quã terrę in generatione minere, ſi de aliquo eius generatur minera, & ſic talis terra eſſet mater minerę, immo hõ eſſet mater vermis geniti in eo loco conuenienti ex aliquo hominis. ¶ Et ſi dicitur quòd vermis non eſt eiuſdem ſpeciei, obiicietur quòd aſina eſt mater mulę, & tamen nõ eſt eiuſdem ſpeciei. ¶ Sed Scotus forte inuidia ſtimulatus vt in pluribus doct. D. Tho. non argumentis, ſed detractionibus lacerare conatus eſt, numquam enim D. Tho. ſomniauit maſculum & feminam eſſe diuerſæ ſpeciei, niſi

Lib. 15. de animalibus

3. p. q. 32. ar. 4.

Opinio Hippoc. & Galen.

3. ſent. d. 4.

10. metaph. Tex. 2.

9. Ethicorũ Cap. 15.

Eliditur opinio Scoti.

materialiter, ſed formaliter loquendo, inter marem, & feminam ſemper ſaluatur vnitas ſpecifica & informis & in potentijs, ſed differentia ponitur exparte corporis, ſeu materiæ dum penes res factas non penes potentias animæ diuerſitas formalis actiui, & paſsiui collocatur, res enim facta exparte corporis ſe tenet. Conſonat hoc ſpecificę diuerſitati maris & femine in genere ſexus differentia, ſiquidem maris & feminę formalis eſt in genere ſexus, materialis autem in genere animalis, vnde iſta ſpecifica differentia exparte materiæ conſequens genus animalis rationabiliter infert in ipſis proprijs effectibus maris, & feminę diuerſarum rationũ conditiones.

Pulcrum argumentum.

¶ Vnde ſi eſſet vera opinio Scoti, ſequeretur quòd femina ſine cõcurſu viri poſſet fœtum cõcipere, conſequentia probatur quia in femina eſt virtus actiua, & virtus quoque paſsiua: ergo poteſt concipere cum in illa ſunt omnia requiſita. eſt enim meſtruum quod eſt materia fœtus, & eſt ſemen quod eſt cauſa effectiua cũ in ſemine ſit virtus formatiua: igitur omnia requiſita ad concipiendum, propterea eſt derelinquenda opinio Scoti tanquam extrema & falſa quòd mater concurrat actiue ad generationem. Et ſimiliter opinio nõnullorũ, aſſerentium matrem concurrere pure receptiue & paſsiue, qñquidem apparet aliquas feminas cõcipere ſine vlla delectatione, aliquas vero contra voluntatem, vt ſcripſit Auicennas de quadam muliere concipiente in balneo attrahente ſperma ſupernatatũ in aqua, in qua praui homines balneantes ſpermatizauerant, hæc etiã poſitio tanquã extrema falſa iudicatur.

Opinio Ari. & Alber. 15. de anima libro 9. cap. vltimo

¶ Vera ac peripathetica ſententia, & media inter has extremas eſt quã ſequitur D. Th. & eſt Ariſt. & Alberti, ꝙ mater eſt principium actiuum materiæ filij, & paſsiuum generationis eiuſdem. Et rationes adductę de facili ſoluuntur. & prima quidem in qua vult Scotus potẽtiam vegetatiuam mulieris eſſe actiuam quia eſt eiuſdem ſpecici cum potentia vegetatiua ipſius maſculi, conceditur quòd ſint eiuſdem ſpeciei eſſentialiter, tamen differunt ſpecie accidentaliter & in genere ſexus, & propterea potẽtia generatiua ipſius feminę poteſt eſſe actiua reſpectu materiæ proximæ & propriæ geniti, ſed reſpectu generationis eſt paſsiua.

Potentia generatiua dupliciter accipitus.

¶ Ad confirmationem dicimus, ꝙ potentia generatiua maris & feminę dupliciter conſiderari poſsunt: primo in ſe, & ſic ſunt eiuſdem rationis: ſecundo vt referuntur ad res effectas ab eis, & ſic ſunt diuerſarum rationum, quia diuerſificantur ſecundum rationem actiui & paſsiui agendi & patiendi.

¶ Ad ſecundam de dilectione, dicimus quòd mater diligit filium ſuum, vt proprium opus effectiue ſecundum propriam materiam, ſeu proprium corpus ipſius filij, eſt enim ipſa effectiua cauſa materiæ proximæ ſui filij.

Quare mater cauſat filiũ ſibi ſimiliter.

¶ Ad tertiam de ſimilitudine, dicimus, quòd cauſa ſimilitudinis poteſt eſſe diſpoſitio materiæ, eſt enim meſtruum ita mulieris in potẽtia paſſiua vt ſemen in potentia actiua, ſpermate igitur imbecilli exiſtente, & non potente formare materiam ad ſui ſimile ex impedimento, format illud ad matris ſimilitudinẽ eo quia meſtruũ eſt magis matris quam patris ſimilitudinis receptiuum, vnde ſępe maſculus naſcitur cum neuo, vel ſtygmate matris, hoc enim non ob aliud eſt niſi quia meſtruum eſt materia communis, & decidītur à materia iam toti diſtributa, in qua particulares diſpoſitiones membrorum aliquatenus impreſſę ſunt.

Vide quomodo mater actiuę & paſsiuæ generat.

¶ Ad vltimam dicimus quòd concludit contra illos qui dicunt matrem concurrere pure receptiue, & paſsiue: hi enim tenẽt opinionem extremam, contra illos qui ſuſtinẽt aliam extremam opinionem ꝙ mater concurrit actiuæ: nos autem media via incedimus aſſerendo ꝙ mater eſt principium actiuũ proximæ materiæ filij, & eſt principium paſsiuum generationis eiuſdem, & ideo non eſt tantum vas vel locus &c. vt imaginatur Scotus.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

Dubitatio de viſione quomodo fiat an, intramittẽdo vel extramittẽdo.

NOTA circa quartum argumentũ in quo eſt ſermo de oculis mulieris meſtruatæ, & de oculis baſiliſci venenoſi inficiẽtibus aerẽ, ꝙ ſolet fieri quæſtio de viſione, num fiat extramittendo, vel intramittendo: & multi voluerunt ꝙ fiat extramittendo ſumendo occaſionem ex hoc argumẽto, & etiam quia ſi viſio fieret intramittendo, tunc ſequeretur ꝙ viſus non videret res quantæ ſunt, quia oculus non eſt tantus, ſicut res, nec illud quod recipitur in oculo eſt maius ipſo oculo: cum ergo nos videmus res ſecundum magnitudines perfectas, quas habent in rerum natura, ſequitur ꝙ viſio fiat extramittendo, & non intus. ¶ Præterea ſequeretur ꝙ ſi intramittẽdo fieret viſio,

duo con-

duo contraria eſſent in eodem, nam ſimul videmus albũm & nigrum: ſi ergo aliqua viſibilia ſuſciperentur in oculo, duo ſimul eſſent contraria. ¶ Adde etiam ꝙ ſi intramittendo, & non extramittendo fieret viſio, tũc ſequeretur ꝙ vna res numquã apparebit ꝙ eſſent duæ, ſed hoc eſt falſum, cũ videamus oculo eleuato, vel depreſſo ꝙ vna res apparebit duæ. ¶ Circa iſtam difficultatem fuerunt variæ opiniones. Inter quas fuit opinio Democriti ponentis ꝙ à rebus viſibilibus defluebant corpora ſubtilia vſque ad oculum, & res præſentia ipſorum fiebat viſio. contra quam opinionem digreditur Alexand. in libro de Senſu, & Senſato, adducendo plures rationes, & primo quia non poſſet percipi diſtantia viſibilium à viſu impedientibus illis corporibus præſentibus oculo. 2. quia aliquod magnum viſibile non poſſet ſimul totum videri, quia pupilla non poſſet exiſtens corpus peruium totum defluxuum ſimul ſuſcipere. Præterea quõ non laborat viſum in uidendo ſuſcipiens tot defluxus, & incidientibus tot corporibus, & quare etiam illa ſic ſubtilia exiſtentia non impedirentur à ventis. & quare etiam oculis clauſis non videmus cũ ſint ſubtilia? debuiſſent enim penetrare oculũ exceſſu ſubtilitatis ſ. ¶ Diuinus Plato in Thimeo poſuit ꝙ ab oculis exeunt quædam fulgura quibus illuminantur viſibilia & videntur, & ſic viſio fit extramittendo, & mouerunt ipſum rationes ſupra adductę quam opinionem impugnat Ariſt. in lib. de Senſu, & Senſato, vt eſt ibi videre, & declarando ipſe Philoſ. qũo fit viſio ait, ꝙ à forma rerum viſibilium .ſ. lumine vel colore immutatur medium illuminatum ad ſpeciem coloris, vel luminis, & medium immutatum immutat viſum, & ſic fit viſio rei cuius ſimilitudo informat organum viſus, qua veritate poſita nullum ſequitur inconueniens

Opinio Democriti de uiſione.
Alex rationes contra Democ.
Vide Auerr. 2. de anima cõmen. 74.
Quõ uiſio nõ poteſt fieri per vacuũ contra Democ.
Opinio Platonis de viſione.
Viſio fit per lineas & pyramidem vide Auerr. in lib de Senſu, & Senſati [illegible]

¶ Et ad rationes in oppoſitum dicitur Ad primam vt habetur in reſp. quarto arg. quęſiti principalis. ¶ Ad ſecundam dicimus ꝙ ſi viſio poneretur fieri ſuſcipiendo aliquod quantum, & corporeum, tunc non poſſet res magna videri tota ſimul, ſed ſic non ponimus, ſed illud ſuſceptum eſt quid ſpirituale, & impartibile, & eſt ſimilitudo totius ſcilicet ſpiritualis & intẽtionalis, & ideo videtur tota res licet pupilla ſit tanta, ſicut in paruo apparet q̃tũ.

¶ Ad tertiam dicimus ꝙ licet albedo, & nigredo, & vniuerſaliter extrema ſenſibilium ſint contraria, tamen intentiones eorum non ſunt contrariæ ſed ſolum diſperatę, quia in vno puncto medij ſimul eſt intentio albi, & nigri, ideo non contrariantur, nec repugnant.

Pro hoc uide Auerr. 6. Metaph. cõ. 8. & 7. Metaph. 23. & Caie. p. p. q. 75. in expoſitione 6. ar.

¶ Ad vltimam dicimus ꝙ ideo vna res videtur aliquando vt duæ, quia cum ſint duo nerui procedentes ad oculos in quorum contactu ſita eſt vis, vbi vniuntur duæ ſpecies, quæ recipiuntur in extremitatibus oculorum, conuenit vnum illorum neruorũ eleuari à loco cõtactus, vel aliquo modo, quia remoueri à loco contactus, & tunc illæ ſpecies viſibiles delatæ per neruos in ſpiritu viſio ad ſenſum communem non vniũtur in aliquo vno puncto & tunc notificatur, & præſentatur tamquam duo, & iudicatur eſſe duo, quantũ eſt ex parte virtutis viſiuæ, quando ergo dicitur ꝙ vnum non poteſt videri vt duo, verum eſt oculo exiſtente in ſua naturali diſpoſitione, ſed per modũ accidentalem, & innaturalem poſsibile erit. Vide in 13. particula problematum, problemate 11.

Quomodo viſus nõ uidet extra mittendo ſed intra. vide D. Tho. 4. ſen. diſt 44. q. 2. ar. 1. & 2. cęli lect. 12.

ADDITIO NONAE QVAEST.

VT ſciantur patroni opinionum harum, quas recitat Auctor, & omnes alij, qui de hac materia ſcripſerunt: eſt notandum, ꝙ prima, & famoſa opinio de ſenſu agente fuit illa, quam tuetur Iandunus, & Apollinaris Cremonenſis. Hi aſſerũt duas eſſe potentias ſenſitiuas in quolibet organo realiter diſtinctas, agentem ſcilicet, & patientem, & organum ratione potentiæ, & paſsiui recipit ſpecies, ratione agentis ſentit, & agit, & ſenſatio actio eſt. ¶ Alia fuit opinio ipſius Plotini, quam ſequutus eſt Simplicius in hoc lib. exponẽdo tex. 51. vnde arbitratur ſenſationem eſſe actionem ſolius animæ, & nullo modo paſsionem, aſſerit .n. ſpeciẽ ſenſibilem in ſolo organo recipi, quæ excitat animam, veluti ſopitam, ad ſentiendum, tamen ipſa anima eſt, quæ ſola per potentiam ſibi inhęrentem videt, guſtat, olfacit, &c. ¶ Tertia opinio eſt Romani Egidij de cognitione Angelorum, & Pauli veneti, & Caietani, Tienenſis, & Auguſtini Sueſſani in libello de ſenſu agente. ¶ Hi enim omnes aſſerunt ꝙ ad ſenſationem duo neceſſario concurrunt; vnum ex parte obiecti, quod eſt ſpecies & ſimilitudo ipſius, alterum ex parte ſentientis, quod eſt vis, & potẽtia ſenſitiua, & ſi deficit vnum iſtorum, ſenſatio non fit, ſed

2. de anima q. 16. q. 23.
Opinio prima de ſenſu agente.
2. opinio q̃ ſequitur Simplicius.
Tertia opinio Romani Egidij.

neceſſario cōcurrit vtrūque. ¶ Vnde ſequitur ex hac opinione, ꝙ ſenſatio nō eſt aliud, quam receptio, & vnio ſpeciei ſenſibilis cum potentia, & vi ſenſitiua, vnde in medio non dicitur receptio ſpeciei, ſenſatio, quia deeſt vis ſenſitiua, in organo autem animato ſenſatio eſt, ſcilicet uiſio, vel auditio: ob id aliquo modo potentia dici poteſt effectiua cauſa ſenſationis, ſed non ꝙ eliciat actum aliū præter ſpeciei receptionē, hæc eſt formaliter ſenſatio.

Senſatio qd.

Opinio Caiet. Card.

¶ Et hanc opinionem tueri etiam videtur Card. Caiet. qui poſtquā ſoluit quæſtionem illam pulchram, ac difficilem, num ſenſus ſit potentia ad actum primū, & ſm. an ad actum ſecundū tantum, deducit ſolutionem huius quæſiti, an ſenſus ſit potentia pure paſsiua, & concludit vanam eſſe phantaſiam putantiū dari ſenſum agentem, addendo ꝙ quatuor ſūt, quæ fallunt iſtos pauperes, duo cōmunia, & duo ſpecialia. vide ibi.

Opinio Auctoris eſt Alber. in ſumma de' homine.

Opin. D. T. p. p. q. 56. art. 1.

Vt ſēſus ad ſēſibilia ita intellectus ad intelligibilia ex 3. de anima tex. 3

¶ Quarta opinio quā videtur ſequi Auctor, eſt opinio Alberti Magni lib de aprehenſione, & in ſumma de homine, hic enim arbitratur, ꝙ ſpecies in organo eſt principium actiuum ſenſationis, & potentia organica informata per ſpeciem eſt principium ſenſationis, & huius opinionis videtur etiam eſſe D. Tho. dicens, ſicut calor eſt principium formale calefactionis in igne, ita ſpecies rei viſę eſt principium formale viſionis in oculo. & 79. q. p. p. art. 3. ſoluens argumentum ꝙ ſicuti ſe habet ſenſus ad ſenſibilia, ita intellectus ad intelligibilia, ſed quia ſenſus eſt in potentia ad ſenſibilia, non ponitur ſenſus agens, ſed ſenſus patiens tantum: ergo cum intellectus noſter ſit in potentia ad intelligibilia, videtur ꝙ non debet poni intellectus agens ſed patiens tantum. ¶ Sed non concludit hoc argumentum, quia ſenſibilia inueniuntur actu extra animam, & ideo non oportet ponere ſenſum agentem, & quia in parte nutritiua omnes potentiæ ſunt actiue, in parte ſenſitiua omnes paſsiuæ, in parte intellectiua eſt aliquid actiuum, & aliquid paſsiuum: hoc idem etiā ſcribit de verit. q. 26. ar. 3. hanc opinionem ſequutus eſt Scot. 2. de anima q. 12. & Capr. 3. ſent. diſt. 14. quæſt. 1.

Opinio Sto.

2. cont. gēt. cap. 57.

¶ Vide etiam 2. cont. gent cap. 57. vbi diſputatur de opinione Plat. de vnione animæ intellectiuæ ad corpus. Vide quoque Auctorem in expoſitione illius cap. vbi declarat quomodo ſenſatio eſt operatio ſenſus, & quomodo ſenſus eſt potentia paſsiua, & quomodo ſentire conſiſtit in moueri &c.

ADDITIO DECIMAE QVAEST.

Dubitatio de ſenſibili, ī ordine ad ſenſum.

Tex. 5.

CIRCA id quod habetur in tertia reſponſione ſecundi argumenti, ꝙ ſenſus nō poteſt errare per ſe circa proprium obiectum, poteſt tamen errare per accidēs. ¶ Dubitaret aliquis, an poſsit dari aliquod ſenſibile in actu, ꝙ non poſsit ſentiri, quia ſi datur, grauior difficultas accideret, quomodo ſe haberet ſenſus circa iſtud, an erraret, vel nō. & ꝙ detur iſtud, ita probant aliqui, actus primus poteſt eſſe ſine actu ſecundo, vt ſcientia ſine conſiderare, vt patet in hoc libro, ſed ſenſibile eſt actus primus reſpectu ſentire: ergo ſenſibile poteſt eſſe abſque eo quod vnquam ſentiatur. ¶ Præterea ſicut eſt de ſenſu, ita eſt de ſenſibili, ſed poteſt eſſe aliquis ſenſus ſecundū actū ita debilis, qui non poteſt ſuū actum ſentire, ſicut ſenſus ſubtilior excellit minus ſubtilem, hic ſenſus minus ſubtilis ſeorſum ſeparatim non ſentit per ſeipſum, licet coniunctus cum alio ſentire poſsit: ergo ſimiliter poteſt eſſe aliquod ſenſibile, quod non poteſt ſecundum ſe ſentiri, licet exiſtens in toto faciat ad ſenſibilitatem totius. ¶ Adde etiam quia quando cunque eſt aliquod natum agere aliquam actionem ſub determinata quantitate, ipſum poteſt eſſe ita paruum, quod non poterit in illam actionem: cum ad actionem requiratur debita quātitas, ſicut forma, vt ſcribit Auerr. 8. Phy. ſed ſenſibile eſt natum agere in ſenſum ſub determinata quantitate: ergo poterit eſſe ſenſibile in actu ita paruum, ꝙ non aget, nec poterit agere in ſenſum, & ſic non poterit ſentiri. ¶ Propter has rationes quæ tactę ſunt, dixit hic Alexand. quod ſit dare aliquod ſenſibile ſeorſum exiſtens, quod non poteſt actu ſecundum ſe ſentiri, quæ opinio vt mihi videtur non poteſt ſtare, quandoquidem ſi eſſet aliquod ſenſibile, quod nunquam actu poſſet ſentiri, tunc illa potentia eſſet ocioſa, quia ponatur ꝙ aliquod ſenſibile ordinetur ad hoc, quod quandoque actu ſentiatur, & ſic ſi nunquam habens talem potentiam poſſet actu ſentiri, tunc illa potentia non attingeret ſuum finem, & ſic eſſet ocioſa: hoc autem eſt inconueniens in natura, vt ſcribitur primo lib. de Cælo & mundo. ¶ Et confirmatur, quia quod eſt impoſsibile ſentiri, impoſsibile eſt eſſe ſenſibile

Actio requirit determinatam quātitatem.

Cōm. 44.

Opin. Alex. de hac diſputatione.

Inpugnatur Alex.

Tex. 12.

ſenſibile 3. Metaphy. ſi enim impoſsibile eſt eſſe ſentiens, impoſsibile eſt eſſe ſenſibile: ergo per oppoſitũ à deſtructione conſequentis, ſi poſsibile eſt aliquod eſſe ſenſibile, poſsibile eſt ipſum ſentiri, & ſic omne ſenſibile in potentia ſentiri poteſt, quia eius eſt potẽtia cuius eſt actus: ſed omni ſenſibili ineſt põtia ſentiendi: ergo & actus ſentiẽdi aliquando cõpetit. ¶ Rationes Alexand. non cõcludunt. ¶ Et ad primam dicitur, ꝙ quamuis actus primus poſsit eſſe ſine ſecundo vt ſcientia ſine conſiderare, tamen exiſtente actu primo, oportet ꝙ ſecundus actus ſit poſsibilis, & cum eſt impoſsibilis actus ſecundus, non ineſt ei primus actus: vnde concedo, ꝙ aliquod ſenſibile poteſt eſſe, quod non ſentitur ſecundũ actum, ſed quòd ſit aliquod ſenſibile, quod non poſsit ſentiri, hoc habeo pro impoſsibili. ¶ Ad ſecundam dicimus verum eſſe ꝙ ſenſibile ſi debet agere in ſenſum, requirit determinatã quantitatem, ſub qua minori agere non poteſt: ſed ſtatim cum poteſt eſſe aliquod ſenſibile, poteſt habere iſtam quantitatem, quæ ſibi ſufficit ad mouendum ſenſum, aliter .n. non eſſet ſenſibile ſeorſum exiſtens, & de tali eſt ſermo. ¶ Ad tertiam quæ eſt ſecunda in ordine, dicimus, ꝙ verũ eſt ꝙ ſicut eſt de ſenſu, ſicut ſuo modo eſt de ſenſibili, ſed nõ eſt aliquis ſenſus ita debilis ſeorſum, & diuiſim exiſtens, qui nullo modo poſsit ſentire, ſed bene verũ eſt ꝙ aliquis ſubtilior, & vigoroſior altero poteſt illum alterum excedere in potentia ſenſitiua, quę ſecundũ ſe non eſt nata ſentire, quia nec ſm̃ ſe poteſt eſſe ſeparata. Vide D. Thom. 12. quæſt. 31. art. 5. ¶ Vide etiam 2. cont. gent. cap. 66. in quo diſputat D. Tho. contra ponentes ſenſum, & intellectum eſſe idem, vide etiam Auctorem in expoſitione illius cap. de quæſito principali, vide Auerr. aſſerentẽ ſenſum in maiori parte non decipi circa propriũ obiectum. vide etiam Alber. tract. 3. cap. 5. & Apollinarem, q. 13. & conclude cum Simplicio, & Themiſtio, & cum Auctore qui limitat propoſitionem triplici conditione.

Tex. 11.
Si nõ darent ſentiẽs, nec dabitur ſenſibile, & e cõtra.
Soluuntur rationes Alex.
Vide D. Th. p. p. q. 17. ar. 2. vbi quęrit ſi in ſenſu ẽ falſitas.
Cõmen. 64.

ADDITIO VNDECIMAE QVAEST.

DE hoc quæſito lege D. Tho. p. p. q. 17. ar. 2. & 4. ſent. diſt. 49. q. 2. ar. 2. quibus in locis declaratur latius ſenſibile per ſe & per accidens, & quomodo ſimilitudo ſenſibilium eſt in ſenſu tripliciter. lege etiam 2. ſent. diſt. 13. q. 2. art. 2. & p. p. q. 67. art. 1. lege Albert in hoc lib. ſecũdo de anima tract. 3. cap. 4. & Scotum quarto ſent. diſt. 12. quæſt. 3. & Iandu. quæſt. 18. Philoponum, & Themiſt. capitulo 12. huius lib.

ADDITIO DVODECIMAE QVAEST.

QVIA auctor adducit in tertio notabili definitionem coloris traditam ab Ariſto. in lib. de ſenſu, & ſenſibili dicens, ꝙ color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato, hæc definitio patitur difficultatem, ſiquidẽ videmus ꝙ qualitas non poteſt eſſe extremitas, quia extremitas eſt in genere quantitatis, & eſſentiæ prædicamentorum ſunt impermixtę, vt ſcribitur primo Poſt. ſed color eſt qualitas de tertia ſpecie qualitatis: igitur color non eſt extremitas. ¶ Præterea, quod eſt in extremitate, non eſt extremitas, quia nihil ſuſcipit ſeipſum, vt ait Auerr. 3. de anima, ſed color ſuſcipitur in extremitate: ergo color non eſt extremitas ¶ Adde etiam quia extremitas eſt quid indiuiſibile, cum ſit terminus, terminus eſt indiuiſibilis, quia ſi terminus eſſet diuiſibilis, tunc terminus haberet terminum, & ille terminus haberet alium terminum, & ſic ad infinitum: extremitas ergo terminus exiſtens eſt indiuiſibilis ſimpliciter, ſed color eſt diuiſibilis, quia paſsiones naturales in infinitum diuiduntur, ſicut & corpus in quo reperiuntur, vt patet 6. Phyſ. ergo &c. ¶ Niſi dicamus ꝙ extremitas poteſt capi tribus modis, primo pro extremitate corporis vt corpus, & illa eſt ſuperficies quæ eſt longitudo cum latitudine, cuius extrema ſunt duo puncta, & ſic color non eſt extremitas. ¶ Poteſt ſecundo accipi pro extremitate perſpicui ſecundum ꝙ perſpicuum eſt, & ſic etiam color non eſt formaliter extremitas, quia ſecundum ꝙ corpora colorata terminata ſubſtant colori, & recipiunt colorem, non eſt idem eſſe cum colore, cum nihil ſubſtet ſibiipſi, nec eſt ratio ꝙ aliquid ſubſtet ſibi, ſicut nihil recipit ſeipſum, nec eſt cauſa in recipiendo ipſum, vt ſcribit Auerr. 3. de anima, ſed extremitas perſpicui vt perſpicuum eſt, eſt illud ratione cuius corpora colorata ſuſcipiunt colorem, & ſubſtant colori immediate, quandoquidem eſt eadem

Cap. 3.
Dubium de diffinitione coloris.
Tex. 35.
Cõmen. 4.
Color eſt extremitas perſpicui ĩ corpore terminato.
Vel color eſt motus diaphani ſecũdum actum.
Extremitas capitur tripliciter.
Color ẽ epiphania. i. ſuper apparẽtia ſecundũ Pythagoram.
Commẽ. 4.

naturalis

Color & ſuperficies differunt vide Alex. in paraphraſi de anima c. 12. Color, & viſibile licet ſint idem ſubiecto, ratione tamen, & diffinitione diſtinguuntur. Vide Them. 2. de anima c. 12.

naturalis proprietas ſecundum quam colorantur, ideſt recipiunt colorẽ, illa quæ colorantur ab exterius .ſ. lumine ſibi ab extrinſecus adueniente, & ea quæ colorantur 1. intrinſecus .ſ. per cõmixtionem ſuorum ſimplicium principiorum, nam vnius ſuſcepti debet eſſe vnum ſuſceptiuum; vnde ea quæ colorantur exterius, recipiunt colorem ratione perſpicui, ita ꝙ perſpicuitas eſt propria diſpoſitio ad ſuſceptionem coloris, ob hoc dixit Alexand. ꝙ diaphaneitas in corporibus eſt materia coloris: ergo in corporibus ſolidis, & quę interius colorantur colore ſibi proprio, & permanente, ipſa perſpicuitas eſt ſuſceptiua coloris, certum autem videtur ꝙ non eſt ſuſceptiuum coloris ſecundum actum, niſi ſecundum extremitatem ſuam: ergo extremitas perſpicui vt perſpicuum, eſt receptiuum coloris in corporibus terminatis & ſolidis, & eſt illud quo mediante corpora ſubſtant colori immediate: ergo non eſt eſſentialiter color nec econuerſo. Primum vero ſic probo: illa quorum vnum ſuſcipit magis & minus, & in ipſo eſt motus, & in alio nõ eſt motus, nec magis, & minus, non ſunt idem quidditatiue: ſed color, & extremitas primo modo ſumpta, ita ſe habent vt patet ex prædicamentis: igitur non ſunt idem. ¶ Tertio modo capitur extremitas pro qualitate ſecunda conſequente mixtionem perſpicui cum lumine, & opaco in corpore terminato, & ſic eſt color, & ponitur extremitas in definitione coloris ad modum generis, non quòd ſit genus coloris, ſed dicitur poni tanquam genus, quia extremitas eſt communis ad extremitatem corporis ſecundũ ꝙ eſt corpus, & diaphani ſecundum ꝙ diaphanũ eſt, & determinatur per hoc qđ ſubiungitur diaphanum in determinato corpore. ¶ Quibus ſtantibus dicitur ad primam rationem, ꝙ concludit colorem nõ eſſe extremitatem primo modo ſumptam, quod concedimus, ſic quoque concludit ratio ſecunda & tertia. ¶ Sed nota ꝙ quando dicitur, color eſt extremitas perſpicui in determinato corpore, ſi ly extremitas capiatur pro extremitate perſpicui vt perſpicuum eſt, ſic eſt materialis prædicatio, & non eſſentialis, ſed ſi caperetur extremitas pro qualitate conſequente mixtionem lucidi cũ perſpicuo, & opaco in terminato corpore, tunc eſt prædicatio eſſentialis, & color eſt illa extremitas eſſentialiter, corpus terminatum eſt illud quod habet in ſe aliquod terminatũ in quo videtur, ſicut corpus interminatum eſt illud quod non habet in ſe aliquod terminatũ per quod videri poſſet, vt aer, & aqua quæ recipiunt colorem, & lumẽ cuiuslibet luminoſi, vel colorati, & non habent aliquem colorem determinatũ. vide D. Tho. 1. ſent. diſt. 17. q. 2. ar. 1. & in q. de malo, quæſt. 2. ar. 2. vide etiam 22. q. 1. ar. 3. quomodo color eſt obiectum materiale viſus, & lumen eſt obiectum formale.

Color albus & color niger ſunt elementa colorum mediorum. Vide Auerr. cont. tra Burleũ, & alios negantes colores medios eſſe compoſitos, ex extremis.

Vide Caie. Card. 1. de anima c. 6. 3 quo diſputat de diffinitiõe coloris, & luminis.

ADDITIO TERTIAEDECIMAE QVAEST.

Dubitatio pulcherima ex verbis Sãcti Tho.

CIRCA tertiam concluſionem, quam ponit Auctor, ꝙ lumen extrinſecum non requiritur propter colores, videtur ꝙ ſit contra verba D. Tho. p. p. q. 67. ar. 3. ſoluendo tertium argumentum, in quo ait ꝙ ſicut calor agit ad formam ignis, quaſi inſtrumentaliter in virtute formæ ſubſtantialis, ita lumen agit quaſi inſtrumentaliter in virtute corporum celeſtium, ad producendas formas ſubſtantiales, & ad hoc ꝙ faciat colores viſibiles actu, inquantum eſt qualitas primi corporis ſenſibilis & q. 79. ar. 3. ſoluendo ſecundum arg. in quo diſputat de intellectu agente, recitando duas opiniones de lumine, videtur acceptare, ꝙ lumen requiritur ad viſum, vt faciat colores actu viſibiles: male ergo dicitur, ꝙ non requiritur propter colores. ¶ Et augetur difficultas, quia oculus cum videat extramittendo, non requirit illuminationem medij, ſed tãtum colores in actu, hoc autem fit per lumen, & ſic ſequitur lumen requiri ex parte colorũ ad hoc vt fiant actu viſibiles; antecedens probatur multipliciter, & primo ſic, quia videmus quòd oculo moto in tenebris, vel in luce clauſis palpebris apparet fulgor quidã, ꝙ non eſſet niſi viſio fieret extramittendo. ¶ Secundo, quia virtus cuius operatio eſt actio, operatur extramittendo, nam actio ſemper trãſit in aliud ab agente, ſed operatio virtutis viſiuæ eſt actio, vt ſcripſit Auctor ſex principiorũ: ergo &c. ¶ Tertio, ſi viſio fieret intus ſuſcipiendo, tũc habens ſpeciem alicuius viſibilis, videret illud, & hoc eſt manifeſtum: ſed non eſt ita, quia cum aliquis meditatur fortiter, aliquod viſibile poteſt tranſire per ante oculos ſuos, cuius ſpeciem recipit, & tamen non percipit illud. ¶ Quarto, aliquis volens perfectius videre aliquid, comprimit oculum, ſed hoc non eſſet, ſi viſio fieret intus ſuſcipiẽdo, immo magis

An oculus videat extramittẽdo an intramittendo.

Actio immanens & tranſiens eſt. 9 Metaphyſ. Tex. 16.

Perfectius vides comprimẽs oculũ.

d.beret

deberet aperire, vt melius reciperet, ſed pro tanto fit illa compreſsio, vt melius exeat, & extramittatur, quod extramittendum eſt ad viſionem, ſicut tenens lapillos inter digitos pręmit digitos, ſi vult exprimere velociter lapillum. ¶ Sunt etiam experientiæ de catis, & canibus quorum viſus emittit lumen quo videt: & de mulieribus inficientibus ſpecula, & baſiliſco interficiente hominem ſolo viſu. ¶ Quia hic tãgitur duplex difficultas, prima ſi lumen requiritur ex parte medij, an ex parte obiecti, quæ clare deciditur hic ab auctore ſecundum ſententiam D. Tho. & Auerr. ꝙ lumen externum non dat eſſe ipſis coloribus, & quod requiritur ex parte medij, vt fiat actu perſpicuum. & ad authoritatem D. Tho. dicimus ꝙ dupliciter colores poſſunt dici viſibiles in actu, vno modo quia habent virtutem in ſe vnde videri poſsint, alio modo quia actualiter videntur. primo modo, non ſunt viſibiles actu per lumẽ extrinſecum, ſed per naturam ſuam, ſecundo modo ſunt viſibiles actu per lumen, tanquam per diſpoſitionem requiſitam ex parte medij, & ſic intellexit Beatus Tho. in locis allegatis, ꝙ lumen facit colores actu viſibiles, ideſt actualiter videri, ſed tũc negatur conſequentia, quia non dicitur lumen facere colores viſibiles, quia det coloribus virtutem mouendi medium, ſed quia diſponit aerem, per quam diſpoſitioné oculus actualiter patitur à colore. ¶ Secunda difficultas eſt quam tetigi ſuperius, & latius in quæſtionibus meis Metaphyſicalibus, ſi oculus videt extramittendo, vel intramittendo, quam dubitationem ſoluens Democritus dixit ꝙ ab oculis exit pyramis viſualis cuius cuſpis eſt in oculo, & baſis in ſuperficie rei viſę, & cum exitus, & egreſſus non ſit niſi corporum, ſequebatur ꝙ hæc pyramis viſualis eſſet quoddã corpus. ¶ Plato autẽ voluit ꝙ ab oculo exit quoddam lumen, quod diffunditur, & diuiditur vſque ad aliquod ſpacium aeris exterioris, & ibi copulatur lumini exteriori, & ſic fit viſio. ¶ Sed opinio Ariſt. eſt, ꝙ viſus videt intramittendo propter multas rationes, quas ibi adduxi, nunc ſufficit ſoluere dubitationes adductas, & ad rationem illam, in qua dicitur, quia cum oculus videt &c. negatur conſequentia, & ad primam probationem antecedentis, dicitur, ꝙ cauſa illius apparitionis fulgoris in oculo moto eſt ratione lenitatis, & diaphaneitatis, hinc nulla eſt emiſsio ignis ibi. ¶ Ad ſecundam dicitur, ꝙ illa eſt actio immanens, & non tranſiens. ¶ Ad tertiam dicimus ꝙ non ſequitur, quia habens ſpeciem poteſt eſſe impeditus, vel propter meditationé, & attentionem vehementem circa illud conſiderandum, vel propter aliquã aliam cauſam, vnde amoto impedimento, ſtatim videbit. ¶ Ad quartam dicimus ꝙ ideo illud fit, quoniam virtus vnita fortior eſt ſeipſa diſperſa, vnde melius videmus per fiſtulam, quam per locum ampliſsimum, quia ſpecies viſibilis congregatur, & ſic fit melius iudicium ¶ Ad illud quod adducitur de lumine catorum, & canum, dicimus ꝙ illud non eſt ratione viſionis faciendæ, ſed prouenit ex parte compoſitionis organi corporalis. ¶ Illud de mulieribus inficiẽtibus ſpeculũ, eſt propter emiſsionem fumi corrupti ab earum humoribus procedentis per oculos raros exiſtentes, & poroſos, ſed illud accidit viſioni, cum non ſemper inſit, & ſic quoque baſiliſcus non inficit per aliquid exiens ab oculis, quod ſit perſe requiſitum & neceſſarium ad viſionem, ſed per emiſsioné fumi putridi, & venenoſi, magis exeuntis per oculos, quam per aliam partẽ, ratione ſubtilitatis, & poroſitis oculi. ſed vberius videas ſolutionem huius quæſiti in quæſtionibus noſtris ſuper primum Metaph.

Cõmen. 67.

Senſus verborũ D. Th. ex q. 67. p. p. & 79. vbi ſupra.

In Add. 8. opinio Democr.

Opinio Pla.

Opinio Ar.

Viſio ẽ actio in manens, vide D. Th. 1. ſent. diſt. 40. q. 1. ar. 1. vide etiã primo cont. gent. c. 100. Viſo catorũ & canũ, mulieris menſtruatę, & baſiliſci quid faciat.

Diſp 6.

ADDITIO QVARTAE DECIMAE QVAEST.

QVIA hic agitur de eſſe ipſius luminis, num habeat eſſe intentionale, vel reale, & quia variæ fuerunt Philoſophorum opiniones de ipſo, vt narrat Auicennas. Quidam voluerunt, de numero quorum fuit Democritus, ꝙ lumen ſit corpus: quia habet proprietates corporis, vt eſt ferri, interſecari, & reflecti, hæc omnia conueniunt lumini aut radio, ſequitur ergo ꝙ lumen ſit corpus, ex hoc cõi argumento, habens proprietates corporis, corpus eſt, ergo &c. huius opinionis etiam videtur ꝙ fuerit D. Dionyſius Areopagita dicens, ꝙ diuerſi radij coniungũtur, & ſeparantur: coniunctio, & ſeparatio eſt ipſius motus localis, qui competit corporibus. ¶ Immo D. Aug. quoque dixit, ꝙ lux in corporibus tenet primum locum: igitur eſt nobiliſsimum corpus, quia videtur habere nobiliſsimam figuram, & trinam dimenſionem. ¶ Huius quoque opinionis videtur ꝙ fuerit Ar. dicens, ꝙ lumen eſt ſpẽs ignis. ¶ Alij voluerũt, vt Pythagorici,

Lib. 6. naturalium p. 3. cap. 20.

Variæ opiniões de lumine.

2. cap. de diuinis nominibus lib 3. de libero arbit cap. 5.

2. de anima Tex. 69.

4. ſuper geneſim ad literã cap. 18. 4. cap. de diuinis nom.

quòd lumen eſſet ſubſtantia ſpiritualis, hinc Auguſt. dixit ꝙ in ſpiritualibus melior & certior lux eſt, quòd Chriſtus non ſic dicitur lux, quomodo lapis, ſed illud proprie, hoc autẽ figuratiue. ¶ Et D. Dionyſius Areopagita quoque poſuit lumen inter nomina intelligibilia Dei, ꝙ non eſſet niſi lumen fuiſſet ſubſtantia ſpiritualis. ¶ Vnde aliqui Idolatrę adorabant ipſum tanquam Deum. ¶ Aliqui fuerunt aſſerentes lumen eſſe formam ſubſtantialem ſolis, cuius opinionis fuit Emp. quia cauſa eſt potior effectu, & lux corporis cęleſtis, cauſat in iſtis inferioribus formas ſubſtantiales: ſequitur, ꝙ ipſa ſit nobilior forma ſubſtantialis.

2. ſent. diſt. 13. & 24. & 2. de anima Tex. 69.

¶ Aliqui dicebant lumen eſſe formam intentionalem, ſicut ſpecies coloris, qua videtur ipſe color, & iſti fuerunt ex ſecta platonica, quos ſequuti ſunt Scotus, & Egidius, & Caiet. Tienenſis, quorum argumenta ſunt adducta ab Auctore hic. ¶ Iſtis tamen non obſtantibus eſt vera ſententia Ariſt. ꝙ lumen nõ eſt corpus, contra primam opinionem extremã, quia nec corruptibile corpus, nec incorruptibile eſt: non corruptibile, quoniam ex corruptione eius, nihil generatur, non incorruptibile, quia extincto corpore luminoſo, puta alicuius candelę, extinguitur lumen, nullo igitur pacto eſt corpus. ¶ Nec rationes huius opinionis aliquid concludunt, non prima, quia illę proprietates metaphorice attribuuntur lumini, ſicut etiam poſſent attribui calori, & ſic intellexit D. Dionyſius.

Lux accipitur aliquando pro corpore lucido

D. Auguſtinus accepit lucem pro corpore lucido in actu ſcilicet pro igne, quod inter quattuor elementa eſt nobiliſſimum. ¶ Ariſt. quoque lumen nominauit ignẽ in propria materia, ſicut ignis in materia aerea dicitur flamma, & in materia terrea dicitur carbo. ¶ Deinde etiam Philoſ. adduxit illud gratia exempli, nec etiam eſt verum, ꝙ ſecunda opinio dicebat lumen eſſe ſubſtantiam ſpiritualem, quia tunc non potuiſſet videri ab oculo corporali, quod eſt falſum. & dictum Aug. & Dionyſij ſimilitudinarie, & metaphorice venit intelligendum.

2. de anima Tex. 16.

¶ Tertia opinio eſt etiam falſa, cum nulla forma ſubſtantialis ſit per ſe ſenſibilis, quia quod quid eſt, eſt obiectum intellectus, lux autem eſt ſecundum ſe viſibilis: ergo &c. Et ratio quam adducit, eſt nullius momenti, quia ſicut calor agit ad formam ignis, quaſi inſtrumentaliter, in virtute formæ ſubſtantialis, ita lumen agit quaſi inſtrumentaliter in virtute corporis cęleſtis, ad producendas formas ſubſtãtiales. ¶ Quarta opinio ſatis reprobatur ab auct. in q. ſua, non oportet immorari circa improbationẽ ipſius.

Quomodo intelligẽdũ ſit ꝙ lumen ſit lucentis corporis pręſentia, vide Themi. cõmen. 70. huius.

¶ Eſt ergo germana opinio Ariſt. ꝙ lumen eſt accidens, ſed non eo pacto, quo aliqui intellexerunt, ꝙ non ſit in ſubiecto, quia dependet tantummodo in conſeruari à ſole, vel quòd migret de ſubiecto in ſubiectum, vt etiã nonnulli alij aſſeruerunt, ſed ꝙ ſit accidens, tanquam qualitas actiua conſequens ſubſtantiã corporis ex ſe lucentis, & ꝙ neq; habet eſſe pure intentionale, neque naturale, vt diſtinguitur contra intentionale, ſed habet eſſe alterius præhabens in ſe virtualiter, quod ſpectat ad eſſe naturale, & intentionale, ita ꝙ eſt vtrumque, & neutrum, & alterum ſcilicet naturale, vtrũque, quia hoc oſtendit efficatia eius, recipiunt .n. in organo, & non impedit, immo facit ſenſationẽ, & ſic habet eſſe intentionale, & quia cauſat transmutationes reales in rebus inanimatis calefaciendo, propterea habet eſſe reale, neutrum ſiquidem eſt, quia non habet eſſe naturale, vt diſtinguitur contra intentionale, & hæc eſt ſent. Philoponi, D. Th. & Alber. quos videre poteris, ſi placet, & præcipue Alber. in hoc 2. de anima tract. 3. cap. 12. vbi ponit differentiam inter lucem, lumen, & radium, & ſplendorem. vide quoque D. Tho. 2. ſent. diſt. 9. q. 1. art. 2. & 4. ſent. diſtin. 44. q. 2. art. 1. Vide quoque Auctorem 4. cõt. gent. cap. 12. vbi declarat quomodo lux ſit qualitas per ſe viſibilis, ſicut ſcilicet quo aliquid videtur &c.

Vide Auerr. 2. cæli cõm. 42. & in 1. c. de ſubſtãtia orbis, vbi declarat quomodo lumẽ per reflexionem celefaciat vt apparet in ſpeculis.

ADDITIO QVINTAEDECIMAE QVAEST.

Dubitatio de ſurdo, ſi omnis talis ſit mutus.

CIRCA quæſitum hoc de identitate vocis, occurrit dubium pulcherrimum de ſurdo à natiuitate, num omnis talis ſit mutus, & arguitur ꝙ non, quia ſicuti ſe habet mutus ad ſurdum, ſic ſurdus ad mutũ, hæc eſt manifeſta de ſe, ſed non omnis mutus eſt ſurdus ex neceſſitate, quia poteſt impediri in lingua, ſtãte auditu: igitur nec omnis ſurdus eſt mutus. Adde etiam quia ille qui habet naturalia inſtrumenta requiſita ad formationem vocis, nõ eſt neceſſario mutus, ſed ſurdus à natiuitate eſt ſic igitur &c.

Vide D. Th. de ſenſu & ſenſato lec. 2.

¶ Huic dubitationi quidam dixerunt, ꝙ hæc propoſitio eſt conuertibilis, videlicet ꝙ omnis ſurdus eſt mutus, & econtra: quia quando aliquę virtutes habẽt connexionem

zionem ad inuicem, ſi ſit impedimentum in vna, erit & in alia, ſed iſtę ſunt hõmi: igitur &c. Sed hæc opinio non placet, quia licet ſurdus à natiuitate ſit neceſſario mutus, quandoquidem ille qui nõ poteſt addiſcere formationem ſermonis ſignificatiui ad placitum, neceſſario eſt mutus illo modo. hæc propoſitio eſt manifeſta de ſe: quia ſcire formationẽ ſermonis ſignificatiui ad placitum, non ineſt niſi per conſuetudinem, & conuictum cum hominibus, ſed ſurdus à natiuitate nõ poteſt aſſueſieri in expreſsione ſermonis ſignificatiui, quia hoc requirit ꝙ audiatur huiuſmodi ſermo ſi in eius expreſsione debet aliquis aſſueſieri, & hoc eſt manifeſtum: vnde Ariſt. ait ꝙ ſurdis à natiuitate neceſſario ſit impedimentum in pulmone, & trachea arteria, quare impeditur materia vocis, quæ eſt aer, & non poteſt deferri debito modo per palatum, & tracheam arteriam, & per loca narium, propter oppilationem factam in tranſitu, vnde exiſtente impedimento in inſtrumento auditus, exiſtit nocumentum etiam in inſtrumento linguæ, & non econtra ratio quam adducit illa opinio nulla eſt: quia quando arguit, ꝙ hę virtutes habent connexionem, concedo, ſed negatur ꝙ habeant connexionem conuertibilem, quia vis affatiua dependet, quantum ad exercitium ſuum, per accidens ab auditu aliqualiter, non autem econuerſo. ¶ Soluitur quoq; principalis difficultas, quandoquidem ſimilitudo non currit, cum loqui præſupponat auditum, & non econtra. ad confirmationem dicitur ꝙ vera eſt, niſi accidat aliud impedimentum, ſed ſurdus quamuis poſſet habere naturalia inſtrumẽta loquendi, tamen habet alium defectũ, ſiue impedimentum alicuius neceſſario requiſiti ad ſermonem ſignificatum exprimendũ.

Impugnatur opinio Albucaſsis.

11. particula problematũ proble. 14.

Vide 12. q. 71. ar. 2. vbi aduocare ꝙ habeantur ſtulti amentes, impuberes, ſurdi, & muti 1 quālibet cauſa.

¶ Sed tunc oritur grauior difficultas, quia dictum eſt, ꝙ quia talis mutus non audiuit aliquem ſermonem ſignificatum, propterea nõ poteſt aliquem exprimere, quid de puero qui nutriretur in nemore à matre muta, vbi nunquam audiuiſſet aliquod idioma, verum loqueretur aliquod idioma. ad quod reſpondent aliqui dicẽtes ꝙ loqueretur, hebraice, quod expertus eſt Paulus tertius Pontifex maximus. ſed hoc reputo fabuloſum eſſe: quia tũc omnibus hominibus conueniret, & omnes hebraice loquerentur, quod eſt abſurdum, & ideo dico ꝙ non loqueretur aliquo idiomate, ſed bene poſſet ex appetitu naturali formare voces nulli tamen idiomati conuenientes, niſi poſtea conuerſaretur cum alijs, & inſtrueretur informatione ſermonis.

Quid de puero qui in nemore ẽ nutritus.

¶ Dubium etiam mihi occurrit circa principale quæſitum propter auctoritatem Ariſt. dicentis ꝙ ſonus in actu habet eſſe in medio, & in auditu. ſed certum eſt ꝙ vna forma numero non habet eſſe actu in duobus ſubiectis: ergo alius ſonus in actu erit in aure vnius, & in aure alterius, ſed ſonus in actu, eſt qui ſentitur: ergo à diuerſis alius, & alius ſonus auditur: Niſi dicamus ad hoc, ꝙ ſonus poteſt dici in actu dupliciter, vno modo quando ſpecies eius auditũ informat, & ſic ſonus in actu eſt in auditu, alio modo pro vt actu habet propriam naturam, & formã in ſubiecto naturali, per quã ſentiri poteſt, & hoc modo habet eſſe in aere moto. Vel dicamus ꝙ vna forma numero non habet eſſe actu in diuerſis ſubiectis ſecundum eſſe naturale: poteſt tamen vna forma numero materialis eſſe in pluribus ſecundum eſſe intentionale, inquantum vna forma naturalis poteſt plurimis cauſare diuerſas intentiones. ¶ Addamus ad hæc ꝙ ſonus in actu primo modo ideſt ſimilitudo ſoni, quæ eſt in auditu, nõ eſt illud quod auditur, ſed id quo aliquid auditur, vnde non ſequitur ſi in pluribus auribus ſint plures ſimilitudines, ꝙ ſint plures ſoni qui audiuntur: ſonus autem in actu ſecundo modo ideſt forma, & natura ſoni habens eſſe in aere percuſſo, eſt id quod auditur, licet etiam & corpus ſonans dicatur audiri, vnde vna exiſtens à pluribus auditur inquantum in auribus plurium ſuam ſimilitudinem cauſat. Vide D. Tho. 2. ſent diſt 2. q. 2. ar. 2. & p. p. q. 85. ar. 1. ad 3. arg. vbi habes quid ſignificat vox, vide etiam 3. cont. gent. cap. 105. & Auctorem in expoſitione illius.

In hoc lib. Tex. 82. Vide Auicẽnam lib. 6. nat. cap. de auditu.

Vide quoq; Simplicium hoc in loco vbi digreditur contra Alexand.

Vox fœminarum, ſenum ęgrotum, eſt acutior voce marium, iuuenum, & ſanorum vide Ar. 4. de gener. animaliũ. c. 7.

ADDITIO SEXTAEDECIMAE QVAEST.

NOBILISSIMA, & antiquiſsima quæſtio eſt inter hos tres ſenſus, nempe viſum, tactum, & auditum, quis illorum ſit nobilior. multi voluerunt viſum eſſe nobiliorem tactu, & auditu: quia viſus plures differentias rerum nobis demonſtrat, quã tactus, & auditus, vt ait Ariſt. per viſum enim cognoſcimus corpora ſuperiora, & inferiora: per tactum quatuor qualitates tangibiles, per auditum vero tantum ſonum. ſequitur ergo ꝙ viſus eſt nobilior tactu, & auditu. ¶ Alij prætulerunt auditum,

Opinio Pythagor.

In prologo Metaphy. Opinio Democriti.

ditum, quia per ipſum homo poteſt de ſenſibilibus,& inſenſibilibus diſciplinari, non autem per viſum, nec per tactum, hinc multi Philoſophi ſe obcęcauerũt, quia per viſum impediebantur à diſciplina, ſed nullus ſeſe efficit ſurdum. ¶ Alij ſimpliciter tactum prætulerunt dicentes ipſum eſſe magis amandum, & propter vitæ neceſsitatem, & propter delectationem, & propter cognitionem, propter vitæ quidem neceſsitatem, quia animal nõ eſt animal, niſi ob tactum, propter delectationem, quia cum delectabiliſsimum operum viuentium ſit generare, tale quale ipſum eſt, & hoc fit per ſenſũ tactus: ergo &c propter cognitionem quoque quoniam tactus eſt fundamentum cæterorum ſenſuum, & ſic eſt principalior & nobilior ceteris: igitur &c.

Stoicorum opinio.

p. p. q. 60. art. 5.

¶ Pro dilucidatione huius difficultatis, ſciendũ eſt primo, ꝙ homo poteſt cõſiderari dupliciter, vno modo vt homo eſt, & rationis capax, alio modo vt homo eſt animal, cui ſimpliciter eſt neceſſarius tactus, & guſtus, e quibus neceſsitatem, & voluptatem ſuſcipit. ¶ Secundo eſt ſciendum ꝙ duplex eſt amor, aut concupiſcentiæ, aut dilectionis, id amatur amore dilectionis, quod in ſe eſt bonum, & nulla ratio mali in ipſo perſpicitur, quo amore virtutes, & Deum amare ſolemus: amor concupiſcentiæ in vtili, & delectabili eſſe poteſt, amamus enim ſutores amore concupiſcentiæ in re vtili quia bonos nobis faciũt calceos, auarus vero amat pecuniam, quia in poſſeſsione illius delectatur.

Veſſalius perſpectiuus ponit multas nobilitates in viſu lib. 3. de linea viſuali.

¶ Quibus ſtãtibus dicimus ꝙ viſus eſt nobilior cęteris ſẽſibus, quod patet primo ex parte ſenſorij ad quod producendum miro artificio uſa eſt natura, ueſtiendo ipſum multiplicis defenſiuo. ¶ Tum etiam ex parte medij, quod eſt diaphanum, quod non ſolum inuenitur in iſtis inferioribus, ſicut media aliorum ſenſuum, ſed etiam in cæleſtibus, & quanto ſimplicius, & purius eſt, tanto perfectius per ipſum fit viſio. ¶ Tertio ex parte obiecti quod eſt color, qui eſt quædam lux, licet non pura, & lux eſt nobilior inter omnes qualitates ſenſibiles: quia inuenitur in nobiliſsimo corpore. ¶ Etiam ex parte ipſius viſionis, quæ eſt actus pure ſpiritualis, eo ꝙ ad ipſam non concurrit aliquis motus, aut mutatio realis, ſicut & in alijs actibus ſenſuum.

Ar. lib. 2. de ſecſt. an. c. 9

¶ Rationes adductę ſoluuntur, ſed nõ prima, quia facit pro opinione noſtra, & ex illa etiam ſequitur, ꝙ viſum etiam magis diligimus, vt oſtendimus in quęſtionibus metaphyſicalibus noſtris contra Antoniũ Andr. Scotiſtam.

Galenus lib. 10. de vſu partium c. 6 docet q̃ ſit natura viſus.

¶ Ratio pro ſecunda opinione ſoluitur, quia licet auditus cõferat ad doctrinam, vel diſciplinam, cum ſenſus diſciplinæ nominetur, non tamen ad ſcientiam, quæ habetur per inuentionẽ, ad hoc enim maxime facit viſus. ¶ Ratio tertiæ opinionis ſoluitur, quia ſi loquimur de amore concupiſcentiæ, quo ad neceſsitatẽ vitę, & de homine vt animal eſt, ſic debemus magis amare tactum & guſtum, & ſic quoque ad vitæ voluptatem, quo ad cognitionem dictum eſt.

Vide Alber. in hoc ſecũdo lib. tract. 3. ca. 73. vbi diſputat de Aranea, & eius tactu. Guſtus & tactus nihil ad prudentiam faciũt, vide Ar. lib. 10. de gene. animal cap. 10

¶ Sed nota diligẽter ꝙ quodlibet animal excedit aliud in aliquo ſenſu, vnde in Aquila viſus perfectior reperitur, quam in alijs animalibus, in Cane olfactus, in Apro auditus, in Aranea tactus, in Simia guſtus quo facit quaſdam geſticulationes quibus præfert magnam delectationem in guſtando, hinc Homerus dixit Nos ſi nos auditu, Li x viſu Simia guſtu, Vultur odoratu præcellit, Aranea tactu. ¶ Vide D. Tho. in lib. de Senſu & Senſato, lect 2 vide quoque Auerr. 3. collect. cap. 37. vbi docet quõ fiat auditus phantaſticus, & Themiſtium in hoc lib. cap. 28. vbi habebis argumẽtum de incolumi auditu, & eſt quando aures inſonant, & tinniunt, nam tunc conſtat aeri cognito naturalem vigorem & vtilitatem ineſſe.

ADDITIO DECIMAESEPTIMAE QVAEST.

Pulchra dubitatio de ſubiecto odoris an ſit humidum vel ſiccum.

CIRCA hoc quæſitum, poſſet quis dubitare de ſubiecto odoris, num ſit humidum, vel ſiccum: quia prima facie apparet, ꝙ ſit humidum, quandoquidem nutrimentum eſt ſubiectum odorum, nam odores ordinantur ad nutrimentum, & deſignant nutrimenti conuenientiam, vel diſconuenientiam: ſed nutrimentum eſt humidum: ergo &c. ¶ Præterea videmus ſenſibiliter, ꝙ corpora, quæ non ſunt humida, non ſunt odorabilia, vt congelata: ſed hoc non eſſet niſi humidum eſſet ſubiectum odorum: ergo &c ¶ Adde etiam ꝙ ſi odor eſſet paſsio ſicci, & non humidi, tunc vnũ corpus eſſet ſiccum & humidum à dominio, nam idem eſt ſubiectum ſaporis ratione humidi, & odoris ratione ſicci, & tunc in eodem dominaretur ſiccum, & humidum, quod eſt omnino abſurdũ, & tamẽ Ar. expreſſe ſcripſit in hoc lib. ꝙ ſicut ſapor eſt humidi, ſic odor eſt ſicci.

Tex. 100.

¶ Pro

¶ Pro ſolutione horum, dico, quòd odor eſt in aliquo mixto, quia omnis qualitas ſecunda eſt in corpore mixto, quia ſequitur formam mixtionis primarum qualitatum, vt ſcribit Auerr. 7. diuinorum, & hæc mixtio non eſt niſi in aliquo mixto, namque ſimplicia corpora non habent odorẽ, ſicut aer purus, aqua pura, quod dico propter aerem cum quo vaporabiliter poteſt eſſe admixtus aliquis fumus fętidus, & corruptus, & tunc fętet, ſed non eſt tunc corpus ſimplex, & ſimiliter aqua maris fętet, propter commixtionem aliquarum exhalationum terreſtrium, & ideo patet ꝙ odor eſt paſsio mixti, quia odor eſt paſsio illius in quo ſemper inuenitur, & non in alio. hoc etiam habeo ex hoc, quia omne habens odorem, habet & ſaporem aliquem vt ſcribitur in lib. de ſenſu & ſenſili, ſed ſapor cum ſit paſſio nutrimenti, non eſt niſi in mixto, cum ſimplex non ſit nutrimentum vt dictum eſt, attamen illud mixtum ſubſtat odori ratione ſicci, & hoc vult Ariſt. hic, ꝙ ſicut ſapor eſt paſſio humidi, ſic odor eſt paſsio ſicci. ¶ Preterea odor debet eſſe cõtrariæ diſpoſitionis ſuo ſenſitiuo, cum comparetur ad ipſum, ſicut actiuum ad paſsiuum, conſtat autem eſſe humidum, propter hoc ꝙ eſt ſituatum iuxta cerebrum humidiſsimum exiſtens ¶ Adde etiam, quia aut eſt ſubiectum ratione humidi, aut ſicci, ſi ratione ſicci habeo intentũm, ſi humidi hoc ſtare non poteſt, quia ratione humidi eſt ſubiectum ſaporum, ſed idem ratione vnius, & eiuſdem non eſt ſubiectum diuerſorũ, quod perſuadet etiam Alexand. hoc ſigno, quoniã in tempore calido, & ſicco rerum odori ferarum odores multi percipiuntur, & ſimiliter in calidis, & ſiccis regionibus, pluſquã in alijs. ¶ Rationes in contrariũ non ſunt alicuius momenti, quia. ¶ Prima ſoluitur per hoc, ꝙ non ſecundum idem mixtum eſt nutrimentum, & odoriferum, ſed ratione humidi eſt nutrimentum, & rõne ſicci eſt ſubiectũ odoris. ¶ Adde ꝙ non omnis odor eſt paſsio nutrimenti, immo quidam ſunt ſecundum ſe delectabiles, non propter relationem ad conueniens nutrimẽtum. ¶ Secunda ratio quoque ſoluitur per hoc, ꝙ ſi aliqua humefacta odorant, quæ prius non odorabant, hoc non eſt ratione humidi, ſed ratione calidi diſſoluentis, & aliqualem ſiccitatem generantis, quam conſequitur odor, & cũ qua diffunditur, vt patet in diſſolutione thuris ab igne, & in ſimilibus. ¶ Vltima ſoluitur per hoc ꝙ vnum & idem corpus eſſe humidũ, & ſiccum à dominio ſimpliciter, & abſolute, non eſt poſsibile; ſed ſecundum ꝙ refertur ad diuerſas qualitates, nihil eſt inconueniens, ꝙ requirat humidum, & ſiccum, & habeat vtrumque iſtorum aliqualiter, ſicut ſufficit illi qualitati, & ſic dicimus in propoſito, ꝙ mixtum, & ſaporoſum erit ſubiectum odoris ratione ſicci, & in ipſo dominabitur ſiccum, quod refertur ad odorem, & erit ſubiectum ſaporis ratione humidi, & in ipſo dominabitur humidum, ſecundum ꝙ refertur ad ſaporem. An ſiccum & humidum ſecundum ꝙ ſunt in eodem mixto, ſint diuerſę qualitates eſſentialiter, vel vna ſimplex qualitas media inter ſiccum, & humidum virtutẽ habens vtrumque, ¶ Vide D. Tho. in lib. de ſenſu, & ſenſili lect. 5. & in hoc 2. de anima lect. 19. & quomodo erit in corporibus beatorum in ſummo, & percipietur ab olfactu ſine aliqua euaporatione, lege 4 lib. ſent. diſt. 44. q. 2. ar. 1. quomodo etiam odorabile coniungitur nobis per aliquid ſui, ſicut viſibile, & audibile. lege 3. lib. ſent. diſt. 15. q. 2. ar. 3. quod habetur etiam in 4. ſent. diſt. 49. quæſt. 3. art. 5.

Cõ nen. 31.

Lege Auerr. 5 colliget c. 26. & inuenies quomodo differentiæ odorum nõ ſunt ita manifeſtę, ſicut differentiæ ſaporũ.

Lib. de ſenſu & ſenſato.

Quõ odor tranſit à ſubiecto in ſubiectũ, quia manus comprimens pomũ, recipit in ſe odorẽ, vide Ammonium & Boetium in 2. c. Ante præd.

Quomodo odor ſit qualitas ſecunda proxime in ſicco cõprehendẽte humidũ immutatiua olfactus lege Simp. hic.

Quid ſit odor, & quõ nõ eſt fumalis euaporatio, quia ſentitur à remotiſsimis, vide 2 ſent diſtin 2. q 2. art. 2. & 4. ſen. diſt. 44. q. 2. art. 1.

ADDITIO DECIMAEOCTAVAE QVAEST.

VT melius intelligatur hoc quæſitum, videndum eſt illud quod Ariſt. ponit lib. de ſenſu & ſenſato cap. 2. in fine, & ſecundo de partibus animalium cap 50. & lib. 5 cap. 2. & primo lib de hiſt. animalium cap 11. & 3. lib. cap. 5. & præcipue quod Plinius libro 11. cap. 27. ſcribit de guſtu hominis, & Alb. 3. tra. huius lib. cap. 6.

ADD. DECIMAENONAE QVAEST.

CIRCA hoc quęſitum notã diuerſitatem loquentium, dum aliqui multiplicant tactum formaliter, quia in vno & eodem ſenſorio ponunt multas potentias tactiuas diſtinctas, quarum vna erit ad percipiendum frigidum & calidum, altera vero ad percipiendum humidum & ſiccum, & hanc opinionem ſequitur auctor quæ eſt opinio D. Thom. lect. 22. & Ianduni quæſt. 27. & Apoll. nar. quæſt. 40. & Caiet.

Tienenſis quæ etiam eſt opinio Themiſt. inter græcos cap. 59. & etiã Alexan. cõmen 108. & etiam Auerr. ibidem, nec non & Auicennę lib. 6. cap de tactu, & etiam ipſius Albert. in ſua ſumma, nota hic quomodo aliqui non bene loquuntur de D. Tho. dum volunt ſe retractaſſe p. p. q 78. art 3. ad 3. quod tamen non eſt verum vt latius oſtendi in quadam peculiari quæſt.

ADDITIO VIGESIMAE QVAEST.

INTER alios errores quos multi Philoſophi tribuunt Ariſt. vnus eſt iſte qui diſputatur in hoc quæſito, quandoquidé ponit in hoc ſecundo de anima quòd caro eſt medium in ſenſu tactus, quod tamen falſum eſt: quia eſt organum, & non medium, vt ipſemet dicit 2. de partibus animalium. ¶ Secundum errorem impingũt Ariſt. in libro de ſomno & vigilia, quo loco negat Deũ immittere ſomnia, redditque eius rei cauſam, quòd ſi Deus eorum eſſet auctor, ſapientibus vel maxime & his quidem vigilantibus ea immitterentur. ¶ Tertiũ errorem faſſus eſt Ariſt. in lib de bona fortuna, vbi res fortuitas diuinę gubernationi, ac directioni ſubtrahit, duobus argumentis perſuaſus, vno quòd res ſecundæ prauis obueniant quorum Deum habere curam non ſit vero ſimile, altero quòd Deus potius dirigeret in effectu fortunæ homines ſapientes, cum contra fere videamus imprudentiſſimos quoque eſſe fortunatiſſimos. ¶ Quartum errorem poſuit primo de cælo, vbi quicquid genitum eſſet, id corruptibile aſſeruit, nec incorruptibile quicquam quod non eſſet ingenitum voluit. ¶ Quintum errorẽ docuit quinto, rurſumque duodecimo metaph. quibus locis definit Deum animal eſſe perpetuum, & optimum, vocat autem Deum communi nomine ſubſtantiam quancumque cæleſtem, & diuinam, nam poſt hæc incipit inquirere an illa ſubſtantia ſempiterna vna vel plures ſint. ¶ Sextum errorem poſuit eodem lib. 12. vbi ſubſtantijs intellectualibus virtutẽ tribuit infinitam, quòd infinito tempore moueant. ¶ Septimum errorem poſuit in tota doctrina ſua, in qua Dei prouidentiam, præmiaque, & ſupplicia quæ probos, & improbos in futura vita maneant, fabulas eſſe ſignificauit gratia vulgi continẽdi in officio confictas. reliqua, ait, fabuloſe iam ſunt allata ad perſuaſionem vulgi, atque ad vſum legum vitæq. humanæ vtilitatem. hinc abſurdum eſſe docuit Deum de quibuſdam intelligere, quòd præſtet nõ videre aliqua quam videre. hæc & non alia loca notant aliqui doctiſsimi viri in quibus volũt Ariſt. in doctrina ſua plurimum erraſſe. ¶ Siquis tamẽ hæc & alia loca in quibus alij volunt Philoſophũ deliraſſe, profecto videbit eos potius liuore aut forte inſania plenos; quã Ariſtotelis doctrinam in his locis citatam aliquem errorẽ continere. nolo enim modo dilatare fimbrias, vt Auerr. ait, quòd nullus in eius verbis errorẽ alicuius quantitatis adinuenit vſque ad tẽpus eius quod eſt mille, & quingẽtorũ annorum ab Ariſt. obitu, & talem virtutem eſſe in vno indiuiduo miraculoſum, & extraneum exiſtit, & hæc diſpoſitio in vno homine quod reperiatur dignus eſt eſſe diuinus magis quam humanus, quia pro comperto habeo in errorem prolapſum fuiſſe, ſed non quo ad hæc loca citata, quandoquidẽ primum locum diuerſi diuerſimode volunt ipſum veritati eſſe conſentaneum, dum aliqui putant carnem eſſe medium, & neruum ſenſorium, alij vero dicunt medium eſſe carnem neruoſam. ſed iſtis & alijs opinionibus relictis oſtẽditur hunc locum nõ eſſe erroneũ per hoc, quia ſicut in oculo eſt duplex, diaphanum primum in exteriori parte oculi, & ſecundum in glaciali interiori, quorum primum medij, ſecundum organi officio fungitur. ita in tactu duplex caro diſtinguenda eſt, interior & exterior: prima qua primo animal viuit habet rationem organi, ſecunda vero tenet rationem medij. ¶ Secundũ quoque locum non erroneum arbitratur Albertus, ſed veriſſimũ, vt patet intuenti ipſum in lib. de ſomno & vigilia, cuius doctrinam recitat D Tho volens quoque totalem cauſam ſomniorum nõ eſſe Deum & hoc quoque concedit Ariſt quandoquidem ſomniorũ cauſa aliquando poteſt eſſe interius aliquando exterius. interior poteſt eſſe duplex, vna quidem animalis inquãtum ſcilicet ea occurrũt hominis phãtaſię in dormiendo, circa quæ eius cogitatio, & affectio fuit immorata in vigilando. quandoque vero cauſa intrinſeca ſomniorum eſt corporalis, nam ex interiori diſpoſitione corporis formatur aliquis motus in phantaſia conueniẽs tali diſpoſitioni. cauſa etiam ſomniorum exterior eſt etiam duplex ſcilicet corporalis & ſpiritualis, corporalis quidem inquantum imaginatio dormientis immutatur, vel ab aere con-

tinentis

Margin notes:
- Tex. 109.
- Errores impoſiti Ariſt. à Cano de locis Theologicis.
- Lib. 1. de cælo tex. 129
- Tex. 38.
- Tex. 42.
- 12. metaph. Tex. 45.
- Lib de locis Theologicis 4.
- In prologo 3. Phyſicor.
- De numero angelorum.
- Gal. lib. de vſu partium.
- Auic. 6. na.
- Duplex caro
- p. q. 91 ar. 6. in corp.
- Cauſa ſomniorũ multiplex.

tinenti, vel et impreſsione cęleſtis corporis: ſpiritualis vero cauſa eſt quandoque Deo, ſed non immediate ſed mediante miniſterio angelorũ, & ſic intelliguntur verba Ariſt. quòd Deus non eſt totalis cauſa ſomniorum neque immediata. ¶ Tertium quoq; errorem nullius momenti exiſtimamus iuxta doctrinã Alberti, quia Ariſt. ibi impugnat illos qui puerilitèr imaginabantur fortunam eſſe quandam Deam ſeparatam, habentem duas facies, quarum vna eſt bona & beneſactiua hominibus, altera vero eſt mala & maleſactiua, & cum ſatum ſit ordinatio ſecundarum cauſarum ad effectus diuinitus prouiſos, propterea quæcunque cauſis ſecundis ſubduntur, ea ſubduntur & fato, ſi qua vero ſunt quæ à Deo immediate fiunt, cum non ſubdantur ſecundis cauſis non ſubduntur fato, ſicut creatio rerum, glorificatio ſpiritualium ſubſtantiarum, & alia huiuſmodi: vnde ea quæ ſunt propinqua diuinitati, excedunt ordinẽ fatalis mobilitatis, & ideo quanto longius aliquid à prima mente diſcedit, nexibus fati maioribus implicatur, quia magis ſubiicitur neceſsitati cauſarũ, & hoc eſt ſecundum veritatem falſum quoque eſt Ariſt. negaſſe diuinam prouidentiam, vt oſtendimus de mente eius in quodam peculiari tractatu de Dei prouidẽtia. ¶ Ad id quod quarto loco adducitur de facili euadimus, ex progreſſu quem habet ibi Ariſt. qui progreſſus totus eſt contra Platonem ponentem mundum genitum ex elemẽtis & æterno duraturum, & contra hoc direxit argumentum illud, quod genitum ex materia & elemẽtis neceſſe eſt eſſe corruptibile, & habere principium atque finem, & hoc expreſſe fatentur omnes boni interpretes, & præcipue D. Tho. qui dicit ꝙ loquitur de inceptione, & productione per motum, quicquid incepit per motum deſinit eſſe, & quod per generationem producitur, generabile, & corruptibile eſt, & hoc eſt conſentaneum veritati. ¶ Nec valet quod ex quinto metaph. adducitur, quia ibi per Deum nõ intelligit primũ principium, ſed idolum quod antiqui colebant in templis pro Deo, & eſt expoſitio D. Tho. dictum autem deſũptum ex 12. metaph videtur habere quandam apparentiam, nihilominus non diſcedendo ab expoſitione Sanct. Tho nec in eo aliquem errorem cõmiſit Ariſt. cum poſtquam ſecundũ mentem eius dixerit de Deo quod mouet, vt deſideratum & amatũ, cuius vita eſt optima, & eius operatio quæ eſt intelligere eſt ſua ſubſtantia quæ eſt actus purus, & ſe habet vt ſemper vigilans & nunquam dormiens, ſubdit poſtea ſecundũ opinionẽ hominũ Deum eſſe animal optimum & ſempiternum. vnde patet, quòd nõ loquitur ſecundum propriam ſententiam, ſed prout erat in famoſa hominum, & præcipue quia vita apud nos in ſolis animalibus apparet manifeſte, inde dicebat vulgus quòd Deus erat animal quia ei cõpetit vita, nec eſt verum quamlibet ſubſtantiam cœleſtem eſſe Deum in doctrina Ariſt cũ expreſſe habeat pluralitas principatuum mala. vnus ergo princeps & licet in tex. 41. & 12. metaph. perquirat Philoſophus, vtrum autem ponendũ vnam talem ſubſtãtiam, aut plures, quibus verbis accipiunt aliqui ꝙ Ariſt. ponat Deum eſſe vnamquamque cœleſtem ſubſtantiam, quia ante hæc verba declarauerat quid ſit Deus, hoc tamen non eſt verum, vt patet intuenti textus & ſeriem verborum, quia hæc verba referuntur ad immediate præcedentia, in quibus poſuit intelligentiam eſſe incorpoream, & de hac quærit num ſit vna ſubſtantia incorporea an plures, non autem quęrit quo ad omnes perfectiones cõpetentes primo principio, vt puta eſſe actum purum, & infinitę perfectionis intenſiue &c. ¶ Ex quibus etiam habetur veritas illius quod ſexto loco adducitur, ꝙ Ariſt. tribuerit omnibus intelligentijs virtutem infinitam. hoc enim non eſt verum niſi extenſiue, vel ꝙ vnaquęq; intelligentiarum ſit infinita intenſiue in ſpecie non ſimpliciter quia eſſe vigoris infiniti intenſiue, & entitatis infinitę eſt proprietas primi principij. & ſi dicis quia Ariſt. poſtquam in tex 41. probauit mouens ęternum non eſſe in magnitudine eo quòd virtus infinita nõ eſt in magnitudine ſubſequitur in tex. 42. vtrum autem vnam ponendum talem ſubſtãtiam, aut plures & quòd ſunt &c. ly talem refert qualem ſupra dixerat ſcilicet potentiæ infinitæ inalterabilem, impaſsibilem &c. & concludit quòd tot ſunt quot motus cœleſtes: ergo eſſe virtutis infinitę attribuit non ſolum primo principio, ſed etiam omnibus alijs intelligentijs, aliter textus Philoſophi non bene continuaretur, dicimus quòd ly talem refert qualem ſupra quo ad omnes conditiones poſsibiles conuenire intelligentijs, ſcilicet mouere ſemper actu. eſſe æternas, immateriales, ſine magnitudine, inalterabiles, impaſsibiles, quia eſſe infinitas ſimpliciter repugnat intelligentijs, vt alias oſtendimus, ideo non eſt neceſſe ꝙ referat illã conditionem, & aliã eis repugnãtẽ. ¶ Quod vltimo loco obicitur ꝙ Ariſt. negat Dei prouidentiam

Fabula de Fortuna.

Quæ fato ſubduntur.

Primo cœli tex. 126.

Tex. 15.

Tex. 38.

In fine 12. metaph.

Senſus verborũ Ariſt.

Quælibet intelligentia eſt infinita in ſpecie.

Diſputatione 15. 12. metaph.

dentiam & præmia ac ſupplicia hominum, hoc quoque falſiſsimum eſſe oſtēdimus in tra-
ctatu noſtro de diuina prouidentia, quia in multis locis ſuę doctrinę Philoſophus luce me
1. Metaph. Tex. 15. ridiana clarius ponit Deum benedictum curam & prouidentiam horum inferiorum habe
re, vt eſt ille locus quo vtitur contra Empedoclem negantē Deum cognoſcere litem, arguit
Ariſt. quia ſi Deus non cognoſceret litem, ſequeretur Deum eſſe minus prudētem homini-
In prologo bus. & primo metaph. proclamabat, ſapientis eſt prouidere, at Deus eſt omnibus ſapiētior:
Cap. 2. igitur de omnibus curam gerit, & primo meteor. aiebat, neceſſe eſt mundum hunc inferio
Cap. 10. rem contiguum eſſe ſuperiori, vt inde omnis virtus gubernetur. & 10 Ethi. vult maniſe-
ſtiſsimam prouidentiā omnium ſingulariū ſub proprijs eſſe, & ratione qua ſingularia ſunt
Deum habere. hæc verba protulit ibi, qui ſecundū mentem operatur, & eam colit, optime
eſt diſpoſitus, & amiciſsimus Dijs videtur eſſe, nam ſi Dij curam aliquam habent (ut exi-
ſtimatur & creditur) rationabile eſt eos gaudere optimo & cognatiſsimo: igitur Deorum
eundemq; fœliciſsimum eſſe, dicens, eſt itaque & hoc modo ſapiens vtiq; erit maxime fœ-
Deus gaudet de ſapiente quia ē ſuus amicus. lix. & Auerr. in cōmento ait q Deus gaudet de eo qui nititur ei aſsimilari, & benefacit eis
qui amant ipſum Philoſ. vt honorificet eos, & viſitat illos ſicut eſt diſpoſitio amici cū ami-
co ſuo, eo quod actio eorum eſt actio nobilis & ſana. quinto quoque Eth. docet orandos
Cap. 2. eſſe Deos vt nobis bona tribuant. ad quid igitur doceret orandos eſſe Deos, niſi ipſi nobis
2. de anima Tex. 34. prouiderent? & alibi affirmat Auerr. ſollicitudo diuina cum nō potuerit facere ipſum ho-
minem permanere ſecūdum indiuiduum, miſerta eſt dando ei virtutem, qua poſsit perma-
nere in ſpecie & infinita ſunt alia loca in doctrina Ariſt. quę breuitatis cauſa relinquo. nō
ergo fabuloſe hæc ab Ar. dicta ſunt, ſed ſerio & diligētiſsime: ea autem quæ dicit Ariſt. eſ-
ſe fabuloſe dicta, ſunt vt exponit D. Tho. ea quæ dicebantur à gētilibus & a poetis Deos
eſſe conformes hominibus, & quibuſdā aliorum animalium, puta Saturnum, Iouem, Mer-
Tex. 22. curium &c eſſe Deos, & quoſdam alios homines ędificatos, & non ea quę ſpectant ad futu-
ram vitam, de qua non inepte aſſerere poſſumus Ariſt. mentionem feciſſe 9. metaph. vbi
de intellectione ſubſtātiarum ſeparatarum differens ait intellectum noſtrum ea ignorare;
hæc tamen ignorantia non eſt talis priuatio ſicut cęcitas quæ eſt priuatio potentiæ, nanq;
ignorantia ſimilis cęcitati eſt, quando aliquis non habet vim intellectiuam ad attingēdum
ſubſtantias ſeparatas, ac ſi dicat q licet in hac vita non poſsimus intelligere ſubſtantias ſe-
paratas, in alia tamen intelligemus, an quidditatiue, vel non, nihil refert ad propoſitū: ſat
Tex 49. ſit nobis modo q in doctrina Ariſt. datur alia vita. ¶ Quod autem aſſerat Philoſophus
12. metaph. Deum quædam non meditari, hoc enim non abſolute affirmat Ariſt. ſed cum conditione ſi
meditando vilia retraheretur a dignioribus intelligendis, melius eſſet illa vilia non me-
ditari, quam meditari, quod eſſet quando Deus ſuſciperet ſcientiam a rebus, & intelligeret
alia à ſe in ſeipſis, ſed non eſt ita, quia Deus tantū ſeipſum in ſeipſo intelligit, ideſt per ſuā
eſſentiam, alia à ſe non in ſeipſis, ſed vt contenta, & repręſentata in ſua eſſentia, quia ſe ſeip-
Tex. 40. ſum perfectiſsime intelligit. vt probauit Ariſt. ergo intelligit omne contentum in ſeipſo,
12. metaph. aliter non ſe perfectiſsime intelligeret, ſed in Deo continentur perfectiones omnium rerū
Cap. de perfecto. ſaltem ex 5. metaph. ergo intelligit perfectiones omnium rerum exiſtentium, ſi perfectio-
nes omnium rerum, ergo & res, quoniam perfectio includit habitudinē ad id cuius eſt per-
fectio: ergo ſi intelligit perfectionem quæ eſt in homine ex eo quod eminenter eſt in Deo
intelligit hominem: & ſic de alijs, ex quibus omnibus patet loca adducta nullum contine-
re errorem.

ADDITIO VIGESIMAE PRIMAE QVAEST.

LEGE hic Alexand. arbitrantem medium non eſſe neceſſarium in omnibus ſen-
ſibus, vide etiam Auerr. in cōmentario 116. & Themiſt. in hoc libro, cap. 31.
nec non Romanum Ægidium, in expoſitione tex. 121. & Sueſſanum, Ioannē de
Janduno quæſtione ſua 29. vide Ioannem de Baſſoris 4. ſent. diſt. 49. quæſt. 6.
& Gregorium Ariminenſem 1. ſent. diſt. 6. quæſt. 3. lege quoque D. Tho. pri. p. quęſt. 78.
art. 3. vbi loquitur de diſtinctione ſenſuum exteriorum, & 2. ſent. diſtinct. 2. quęſt. 2. ar-
ticulo ſecundo, & in diſputatis in quæſt. de anima articulo 13. in quibus locis latius vide-
bis veritatem huius quæſiti.

ADDITIO VIGESIMAE SECVNDAE QVAEST.

Dubitatio & obiecto ſenſus, an ſit vniuerſale, vel particulare cap. 19.

CIRCA definitionem ipſius ſenſus, poſſet aliquis dubitare, an ſenſus cognoſcat ſingulare, tanquam ſuum proprium obiectum, an vniuerſale, perſuadet autoritas Ariſt. primo Poſter. dicentis, ſenſus eſt vniuerſalis, vt hominis, ſentire eſt ſingularis, vt Calliæ ¶ Perſuadet quoque & ratio ipſa, quia ſicut potentia materiæ reſpicit formam vt forma, recipit tamen, hunc vel illam formam. ſic ſenſus, puta viſus, reſpicit colorem vt colorē, ſentit tamen hunc vel illū colorem. ¶ Adde etiam, quia illud, quod eſt eiuſdē rationis in omnibus, non videtur eſſe ratio ſentiendi in aliquo: ſed ſingularitas eſt eiuſdem rationis in colore, & ſono: ergo nullius illorum erit ratio ſentiendi. ¶ Tum etiā quia vel hæc ſingularitas eſt ratio ſentiendi, vel quæ ab omnibus abſtrahitur. non hæc, quia tunc nō niſi vnum ſingulare ſentiretur, ſi autem illa quæ eſt omnibus cōmunis, ergo vniuerſale eſt ratio ſentiendi, & tamē nullum vniuerſale eſt ante ſenſum, quia intellectus eſt qui facit vniuerſalitatem in rebus vt ſcripſit Auerr. 12. diuinorū: igitur nihil in quantum vniuerſale, poteſt eſſe obiectum ſenſus. ¶ Pro ſolutione huius difficultatis, Sciendum eſt, quod obiectum dicitur illud quod aut recipit à potentia, aut agit in potentiam, aut intenditur principaliter à potentia, tanquam id quod terminet actū potentiæ. dicitur quidem lignum obiectum combuſtibile, quia eius recipit ab igne: ſonus dicitur obiectum auditus, quia agit in illum, & quia duplex eſt obiectum, primum, & adæquatum, & eſt illud, qđ non excedit, nec exceditur à potentia, & eſt id ratione cuius vnumquodq; mouet, vel mouetur à potentia, vt color in viſu, aliud ſecundarium, & eſt omne contentum ſub obiecto adæquato, vel omne illud, quod non tantum agit, vel patitur à pōia.

Cōmen. 4.

Quid obiectum ſit.

Obiectū duplex.

¶ Sciendum etiam quod vniuerſale, aliud eſt in cauſando, vt Deus, qui non tantū eſt vnius cauſa, ſed omnium, & hoc dicitur vniuerſale ante rem, & cauſa vniuerſalis, aliud prædicando, ſiue repræſentando, ſiue ſignificando, vt homo in mente, vel in voce, aliud dicitur vniuerſale in eſſendo vt forma vniuſcuiuſque, verbi gratia animaliū anima, & corporeitas corporum. ¶ Addamus quoque quod in termino alicuius actus ſunt duo, ſcilicet terminus, & ratio terminandi, terminus eſt ipſa res, ad quam cognitio terminatur, ratio autem terminandi, eſt id quo formaliter terminus ipſe, habet quod terminet actum illum, verbi gratia cum video hoc album, terminus eſt res viſa, ſcilicet album, ratio terminādi eſt eius albedo, ex ea enim formaliter habet hoc album, quod viſionē terminet. ¶ Natura quoq; dupliciter ſumitur in cōmuni, ſcilicet aduerbialiter, & nominaliter, aduerbialiter quidē, vt cum dicitur, quod color in communi eſt obiectum viſus, non enim color communis, aut vniuerſalis, ſed color communiter, & vniuerſaliter eſt obiectum viſus, quoniam viſio non terminatur ad colorem vniuerſalem, hic enim ſolo intellectu attingitur, ſed ad colorem vniuerſaliter .i. in quocunque quandocunq; & vbicunque inuenitur: nominaliter autem cum dicitur, quod color in communi intelligitur, ſcitur, diffinitur, &c. quoniam color vniuerſalis, ideſt abſtractus ab indiuiduātibus conditionibus hæc terminat. ¶ Ex his ſequitur reſolutio veritatis quod obiectum ſenſus eſt vniuerſale aduerbialiter, non nominaliter. ¶ Vel aliter, obiectū ſenſus eſt vniuerſale, non actu, ſed poteſtate, per quod diſtinguitur ab intellectu obiecto, qđ eſt vniuerſale in actu, quia intellectus attingit ſuū ſubiectū ſub rōne vniuerſalis, ſenſus vero ſub rōne ſingularis, quoniā eſt ratio qua ſenſus apprehendit ſuū obiectum: & ſic ſoluuntur rōnes in contrarium, quia authoritas Ariſt. intelligitur ſic, ſenſus eſt vniuerſalis .i. vniuerſaliter, quia viſus non eſt determinatus ad hūc, vel illum colorem videndum, ſed poteſt quēcunq; ſibi oblatū videre, vel dicamus vt oretenus audiuimus à Thomitano cū eſſemus Patauij, ſenſus eſt vniuerſalis quo ad actū primū, non autem ſecundum. ¶ Et ſic quoque ſoluitur ratio ſecunda, quia ſicut materia reſpicit formam vniuerſaliter, & large, ſic ſenſus viſus reſpicit colorem vniuerſaliter, ſed non vniuerſalem. ¶ Soluitur & tertia, quia licet ſingularitas ſit eiuſdem rationis in omnibus obiectis ſenſuum, non tamen ſecundū eandē ſpeciem ſenſibilem, quia ſingularitas cū ſpecie ſenſibili ſoni, eſt ratio attingentiæ in auditu, ſingularitas cum ſpecie ſenſibili coloris in viſu &c. Vide D. Tho. p. 2. q. 29. ar. 6. & Caiet. Card. primo poſt. cap. 23. & Alber. eodē lib. cap. 13. tract. 3. lege Auerr. 2. poſt. circa finem Romanum Egid. 2. de anima ſuper tex 63. vbi exponit illa verba, viſus non decipitur circa colorem quoniam &c.

Vniuerſale multiplex.

In termino actus ſūt id quod, & id quo.

Natura in cōmuni ſumitur nominaliter, & aduerbialiter.

Obiectū ſenſus eſt color vniuerſaliter.

Reſponſio Bernardi Thomitani.

Lege Auerr. 7. Metaph. cōmen. 31.

ADDITIO VIGESIMAE TERTIAE QVAEST.

Nam ſenſibile habeat eě reale, vel intentionale in medio vt ſic.

F V I T antiqua cõtrouerſia,& non tacta ab anthore in hoc libro, num ſenſibile
habeat eſſe reale, vel intentionale in medio, & quod non habeat eſſe reale,pro-
batur ſic, quia forma quæ recipitur in materia ſine contrario, itaquòd nó ha
beat contrarium in ea,non poteſt recipi ſecũdum eſſe reale in illa materia in
iſtis inferioribus, nam in hoc differt materia iſtorum inferiorum à materia cæli,quia ma
teria cœli habet formam contrarietate carentem , & ideo cælum eſt ingenerabile, & incor
ruptibile : ſed materia iſtorum inferiorum recipit formas habentes contrarium,ſi recipit
eas realiter, & ſi nó habet contrarium non poſſunt eſſe in materia iſtorum inferiorum ſe-
cundum eſſe reale,quia ſenſibilia ſecundum eſſe quod habent in medijs,nullũ habent con-
trarium, quia tunc non fierent in inſtanti,cuius oppoſitum patet ad ſenſum, ſaltem de lu-
mine & colore: ergo &c. ¶ Adde etiam quia vbi ſenſibile non eſt materialiter, nec eſt rea-

Quid ſit ſenſus.

liter, nam ſenſibilia ſunt formæ materiales: ſed in medio, & in organo ſenſibile nó eſt ma
terialiter , quia ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpecierũ ſine materia : ergo &c. ¶ Adde ſecũdo quia
forma quæ non remanet remoto generante,nó habet eſſe reale in illo in quo nõ manet re-
moto generante, nam talis forma non habet eſſe fixũ & ſtabile, & tale eſt eẽ reale, ſed for-
ma ſenſibilis in medio nó manet amoto generante,ſaltem color & lumẽ vt patet:ergo &c.

2. de anima cõmen. 97.

¶ Rurſus nulla qualitas realis ſecunda poteſt eſſe in ſimplici elemento , vt ſcripſit Auerr.
ſed color eſt qualitas ſecunda, & medium eſt ſimplex elementum, vel eſſe poteſt: igitur &c.
¶ Adde quoque,ꝙ ſi color eſſet in medio,& organo realiter, aut eſſet eiuſdem ſpeciei cum
colore obiecti, aut alterius ſpeciei , non poteſt dici primum, quia tunc ſicut album , & ni-
grum in corporibus terminatis contrariantur, ſic albedo & nigredo ſecundum eſſe in me
dio, & organo eſſent contrarię, & tunc non poſſent eſſe in vna,& eadem parte medij ſimul
quod eſt falſum : cum per eandem partem aeris videatur albedo, & nigredo, ſi haberet eſſe
reale alterius ſpeciei nó poſſet ducere in cognitionẽ ipſius coloris obiecti, quod claret eſſe
falſum . ¶ Contrarium huius apparet manifeſte, quia quod eſt in medio circũſcripta om-

Entia realia dicũtur,quę non ſunt facta per opus intellectus.

ni operatione intellectus eſt ibi realiter , nã talia dicuntur entia realiter exiſtẽtia quæ ſine
operatione intellectus ſunt,& habent eſſe circumſcripta omni operatione intellectus : igi-
tur &c ¶ Præterea forma quæ ab agente reali educitur de potentia ſubiecti realis, eſt in
illo ſubiecto realiter , quia cuius cauſę ſunt reales illud eſt reale, ſed eſſe ſenſibiliũ in me-
dijs & organis educitur ab agente reali,ſcilicet ab ipſis ſenſibilibus formis de potentia ma
teriæ realis ſcilicet de potentia ipſius medij: igitur &c. ¶ Huic dubitationi reſpõdendum
eſt derelinquendo ea quæ dicit anthor in quæſt. decimaquarta de lumine num habeat eſſe

Huius 2. de anima.

tantum intẽtionale in aere, & id quod etiã dicit in quæſt. decimaſeptima, de odore, de quo
quærit ſi habeat eſſe naturale in aere medio inter corpus odoriferum, & olfactũ,diſtinguen

Ens reale tripliciter 3. de anima. Tex. 39. 6. metaph. Tex. 8.

do ꝙ eſſe reale tripliciter capitur , primo prout diſtinguitur contra eſſe in anima , vt dixit
Ariſt. diſtinguendo res ab his quæ ſunt in intellectu , & per conſequens eſſe reale ab ente
quod eſt in anima . & alibi clarius dixit ꝙ verum & falſum non ſunt in rebus ſed in mẽte,
& ſic ſenſibile habet eſſe reale in medio : quia illud quod eſt in aliquo ſubiecto quod nó eſt
animatum,habet eſſe reale prout reale diſtinguitur contra eſſe in anima: ſed ſenſibilia ipſa

Ens reale diſtinguitur cõtra ens in anima.

ſic ſunt in medio : igitur ſenſibilia habent eſſe reale in medio , vt diſtinguitur contra eſſe
in anima . ¶ Secundo modo capitur eſſe reale pro eſſe prædicamentali, & ſic etiam ſenſi-
bilia habẽt eſſe in medio ſecundum eſſe reale, quia illud eſt realiter in aliquo ſubiecto, ca-
piendo eſſe reale pro eſſe prædicamentali , quod eſt ens in actu ſecundum ſe circumſcripta
omni operatione intellectus· ſed ſenſibilia ſunt quædam entia in actu circumſcripta omni
operatione intellectus,quia etiam quòd nullus homo intelligeret,ad huc albedo immutat
diaphanũ, & ſic de alijs ſenſibilibus: igitur ſenſibilia habent eſſe reale in medio ¶ Tertio

Ens corporeum dicitur ens reale.

capitur eſſe reale pro eſſe corporeo .ſ. extẽſo extẽſione quãtitatiua illius medij, et ſic ſenſi-
bilia non habent eſſe reale in medio, ſed ſpirituale, quia illud quod totum eſt in aliquo ſu-
biecto toto & totum in qualibet parte illius ſubiecti,eſt in illo ſpiritualiter, & nó realiter,
capiendo eſſe reale pro eſſe extẽſo extenſione quãtitatiua: ſed intentio formæ ſenſibilis eſt
tota in toto medio, & in qualibet parte illius : ergo illa intentio non eſt in medio realiter
hoc tertio modo realitatis . ¶ Licet loquẽdo abſolute poſſumus etiam dicere, ꝙ ſenſibile

in medio

in medio non habet eſſe intentionale pure neque reale pure, ſed vtrumq; & neutrũ, vt oſten dimus in additione quęſt. quartædecimæ, & tu vide ibi. ¶ Ex quo ſoluuntur obiecta in contrarium. & primum quod eſt Romani Egidij ſoluimus dicendo ꝙ concludit, ꝙ lumen & alia ſenſibilia non habent eſſe reale tertio modo in medio, ſed habẽt eſſe reale, primo & ſecundo modo: vel ꝙ habet neutrum & vtrumque &c. ¶ Ad illud quod additur, primo dicimus ꝙ ſenſibile eſſe materialiter in aliquo poteſt intelligi dupliciter, vno modo ꝙ penitus ſit ſeparatum à materia, & ſic concedo ꝙ in quo ſenſibile nõ eſt materialiter, ideſt omnino ſeparatum ſecundum ſubſiſtentiã à materia, in iſto non eſt realiter. alio modo poteſt intelligi nõ materialiter, id eſt non cum diſpoſitionibus materialibus quas habet in obiecto, & ſic non oportet ſi forma ſenſibilis non ſit materialiter in aliquo, ꝙ non ſit ibi realiter, ſicut licet in medio nõ ſit albedo realiter ideſt cum diſpoſitionibus materialibus quas habet in obiecto ſcilicet cum extẽſione & terminatione, & huiuſmodi, nõ oportet ꝙ in medio non ſit realiter quocunque modo, ſed bene verum eſt ꝙ non eſt ibi realiter, capiendo eſſe reale, iuxta tertiũ modũ dictum, ſed non iuxta primum, & ſecundum &c. ¶ Ad illud etiam ꝙ ſecũdo additur, dicimus quod concludit lumen, & colorem non eſſe in medio realiter tertio modo, quia illud eſſe eſt eſſe fixum & ſtabile, & remanet remoto generante: ſed de alijs modis eſſe realis non concludit, &c. ¶ Ad ſecundum argumentum dicimus quòd medium non eſt purum elementum, quia vbi ſunt corpora colorata, & ſonantia, non ſunt ſimplicia elementa omnino, ſed dato & non conceſſo ꝙ eſſet ſimplex elementum, adhuc nihil prohiberet mediã: ibus ipſis formis ſenſibilibus coloratũ videri, quia ſuſciperet immutationem à colore ratione diaphaneitatis, quam conſtat poſſe eſſe in ſimplici elemẽto. ¶ Ad id ꝙ additur, dicimus ꝙ petit vnam difficultatem quæ eſt extra principale propoſitum, num illud quod cauſatur à colore obiecti ĩ medio, ſit eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſsimæ cum ipſo vel non & ad hoc dicunt aliqui ꝙ intentio albedinis exiſtens in medio eſt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſsimæ cum colore obiecti, ſed differt ſecundum eſſe minus perfectum ab ipſo, & ideo nullum eſt inconueniens, ꝙ ſit ſimul cum intentione nigri, quia contraria ſecundũ eſſe remiſſum, & diminutum poſsunt eſſe ſimul: attamen ego ſuſtinerem ꝙ ſunt alterius ſpeciei ſpecialiſsimæ, quia conſtat quòd albedo obiecti conſequitur mixtionem lucidi cũ opaco in corpore terminato, intentio autem illa quæ eſt in medio non conſequitur talem mixtionem in ipſo medio, quod eſt ſuum ſubiectum: ex quibus patet quomodo ſenſibilia dicuntur habere eſſe reale in medio, & quomodo non: ſed vide in add. quæſt. 14.

2. de anima Argumentũ Egidij ſoluitur.

Eſſe materialiter dupliciter.

Medium nõ eſt purũ elementum.

Albedo & eius intẽtio nõ sũt eiuſdem ſpeciei

ADDITIO VIGESIMAE QVARTAE QVAEST.

CIRCA illud dictũ quod habetur in reſponſione ad primũ arg. ꝙ potentiæ aĩæ intellectiuę ſunt proprietates eius, eſſet pertractandum illud quæſitum arduũ & difficile, num ſint realiter diſtinctę ab anima, cuius auctor in hoc lib. nõ meminit, eo magis ꝙ quædam moderni aſſerunt D. Tho. tenuiſſe animã realiter identificari cum ſuis potentijs, quia hoc etiam tenuit Iſidorus. ¶ Quidam alij ſoluũt rationes D. Tho. & tenent partem oppoſitam recitando plurimas ſententias, ſed quia ego non aſſũpſi prouinciã tractandi hæc quæſita per extẽſum, ſed tantũ citare doctores tractantes de rebus ipſis, ſufficiat tibi, prudens lector, videre quæſt. nonã Franciſci Tholet & ſoluere rationes ſuas quę ſunt nullius momenti. lege etiam Gregor. Arimin. 2. ſent diſt. 16. quæſt. 3. & Marſilium 1. ſent. diſt. 6. q. 7.

Opinio Martini ab Zpilcueta Doctoris Nauarri in manuali confeſſatiorum.

Finis Additionum in Quæſtiones libri ſecundi de Anima.

ADDITIONES IN TERTIVM LIB. DE ANIMA

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

CIRCA hoc quæſitum põt eſſe dubitatio, ſi ſenſus cõis percipere poſſit contraria, vel ſenſibilia diuerſorum generum ſub vnica actione, an ſub diuerſis actionibus, quia cũ intellectus non poſſit hoc facere, multo minus & ſenſus: quod autem intellectus non poſſit, adeſt dictũ Ariſt. 4. metaph. qui vnũ non intelligit, nihil intelligit, nunc ſic magis videtur de intellectu, quã de ſenſu, cum ſit efficacior in cognoſcendo: ſed intellectus hoc agere non põt, igitur neque ſenſus.

Diſputatio de ſenſu cõmuni.

Tex. 10.

¶ Adde ꝙ virtus illa quæ immutatur à contrarijs,& diuerſis immutationibus,cõprehẽdit ipſa diuerſis actionibus,quia ſic cõprehẽdit,prout immutatur, ſed immutatur diuerſis immutationibus: qa vnũ immutat ſicut habitus, & alterũ vt priuatio: igitur vna actione ſenſus nõ poterit diuerſa ſenſibilia percipere. ¶ Adde adhuc,quia ſicut eſt de diuerſis ſenſibus reſpectu vnius ſẽſibilis,ſic de vno ſenſu reſpectu diuerſorũ ſenſibiliũ, ſed diuerſi ſenſus nõ poſſunt comprehendere vnũ ſenſibile actione vna: ergo vnus ſenſus diuerſa ſenſibilia per vnam actionem nõ poteſt cognoſcere. maior patet per conuenientem ſimilitudinẽ, minor quoque eſt manifeſta. ¶ Propter has rationes fuerunt aliqui dicentes, ꝙ virtus comprehendens contraria percipit ea diuerſis actionibus, quia eo modo ſentit,quo modo agit,ſed agit diuerſas actiones:igitur & per diuerſas actiones quoque ſentit. ſed illa opinio eſt falſa, quia cum ita ſe habeat ſenſus ad ſenſibilia, vti intellectus ad intelligibilia, vt docet Ariſt. 3. de anima, ſed intellectus intelligit diuerſa vnica actione,vt patet componendo, & diuidendo, igitur &c. ¶ Præterea ſequeretur ꝙ vnum ſubiectum ſimul haberet diuerſa accidentia eiuſdem ſpeciei ſolo numero differentia, nam omnes operationes eiuſdem põiæ ſunt vnius ſpeciei, & ſic ſi ſimul ageret diuerſas actiones, ſequeretur illud impoſſibile,quod eſt contra Ar. 5. metaph. huius opinionis eſt Auer. lib. de ſenſu & ſenſato dicens ꝙ virtus ſenſus cõmunis,ſm̃ ꝙ eſt vna iudicat diuerſa iudicio vno. ¶ Et nota ꝙ hoc eſt peculiare de ſenſu cõmuni,licet nonnulli fuiſſent reperti Philoſophi, qui de ſenſibus particularibus etiam hoc aſſeruerunt, moti ex hoc,quia ſi ſenſus particularis cognoſcit ſuam propriam operationẽ, vt viſus viſionem, & ſic de alijs,ſicuti ſenſus communis, qui cognoſcit operationes ſenſuũ particularium, propterea iudicat diuerſa vno iudicio, hoc idem facere põt ſenſus particularis. ꝙ autem particularis ſenſus, puta viſus cognoſcat ſuam operationem, probant,quia ſi aliquis ſenſus cognoſcit operationem viſus, ille ſenſus habet operationem aliquam, hoc eſt clarum, & apertum: aut ergo cognoſcit eam, aut non, ſi cognoſcit eam, eadem ratione viſus cognoſcit ſuam operationem, cum omnis ſenſus ſit virtus organica, & in magnitudine, non vr̃ ergo ratio, quare vnus cognoſcat ſuam operationem,& non alius. ſed iſti decipiuntur valde,qm̃ illud quod cognoſcitur a viſu debet aliquid agere in viſum, cum ſentire conſiſtat in quo iam pati a ſenſibili, ſed viſio, aut auditio nihil põt agere in viſum, quia actus nõ agit in ſuum proprium ſubiectum, viſio autem eſt actus viſus, igitur numquã poterit viſus ad tantum opus eleuari. ¶ Et confirmatur, quia ſenſus particularis non cognoſcit niſi ſenſibilia propria, aut cõia per ſe,ſed videre non eſt aliquod ſenſibilium cõium,nec ſenſibilium propriorũ, quia omne ſenſibile propriũ eſt de genere qualitatis, videre aũt eſt actio, aut paſſio: igĩ falſa eſt hæc opinio. rõ adducta eſt nullius momenti, quia iam non proceditur in infinitũ in ipſis põijs cognitiuis,tunc ipſe intellectus oportet vt ſit cognoſcitiuus omnium inferiorum virtutum,& operationum ſuarum,& cognoſcit etiam propriam operationem, cum ſit immaterialis, quare ratio ex ſeipſa ſe interimit, niſi vellemus dicere, ꝙ ſenſus particularis cognoſcit priuationem cognoſcendo ſe non immutari a ſenſibili, vt viſus cognoſcit tenebram,cognoſcendo ſe non immutari a lumine, & auditus cognoſcit ſilentium cognoſcendo ſe non immutari à ſono,& ſic in alijs,cuius ſignum eſt, ꝙ ſi aliquis homo habeat oculos clauſos, & ducatur ad locum tenebroſum, ipſe quamdiu tenebit oculos clauſos, non cognoſcet an ſit in tenebris, vel in lumine,& ſtatim ſi aperiet oculos,percipiet ſe eſſe in tenebris, ꝙ non videtur fieri niſi quia viſus cognoſcit tenebrã cognoſcendo ſe non immutari a lumine, ſed non immutari a lumine, cognoſcere non põt,niſi cognoſcat,aut cognouerit ſe immutatum fuiſſe, quia negatio non cognoſcitur niſi per affirmationẽ aliquo modo, & ſic cum immutari a lumine ſit operatio viſus,ſequitur ꝙ viſus cognoſcat ſuã operationem, non tñ ex hoc ſequitur ꝙ cognoſcat ſuam ſenſationem ſcilicet viſionem, quia viſio luminis non eſt formaliter, & eſſentialiter ipſa immutatio viſus a lumine, vt omnibus ſatis patet. vnde ſequitur ꝙ tantũmodo ſenſus cõis vnica actione cognoſcat contraria, vel diuerſorum generum ſenſibilia, ut dictũ eſt. ¶ Et ad rõnes principales rñdẽdo dicimus ꝙ prima ratio nihil concludit,quandoquidem intellectus põt ſimul intelligere diuerſa vnica actione, ſub ratione conuenientiæ, vel differentiæ,& per modum vnius, ſed non per modum plurium. ¶ Ad ſecundam dicimus ꝙ cum vnumquodq; contrariorũ immutat ſenſum ſm̃ ſe, & per põiam propriam, tunc facit immutationes contrarias quodammodo, vel diuerſas, & hoc non eſt ſimul, ſed ſucceſſiue, ſed cum immutant ſimul, tunc non faciunt di

Opinio Petri de tarantaſia 1. ſent. diſt. 8.

Impugnatur hæc opinio. Tex. 3.

Tex. ſine cõmen.

Opinio Plotini.

2. de anima, Tex. 112.

Lege D. Th. p. p. q. 85. ar. 4. in quo diſputat ſi intellectus poſſit plura intelligere, & 1. cõt. gen. cap. 55.

uerſas immutationes omnino, ſed vnam ſub ratione conuenientiæ, vel differentiæ. ¶ Ad vltimam negamus ſimilitudinem, quia diuerſi ſenſus reſpectu nullus ſenſibilis poſſunt habere operationem vnam, quoniam ad vnitatem operationis requiritur vnitas virtutis operantis. ſed vnus ſenſus bene pōt habere vnam actionem respectu diuerſorum ſenſibilium in vno cōicantium, & ratio eſt, quia ſemper virtus ſuperior potentior eſt inferiori, conſtat autem ꝙ ſenſus cōis eſt ſuperior, & nobilior ſenſibus particularibus, & ideo poterit cognoſcere obiecta ipſorum particularium ſenſuum, licet diuerſi particulares ſenſus non poſſint per ſe cognoſcere vnum obiectum, ex quibus patet ſolutio dubitationis motæ.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

QVIA in hoc quæſito multa interponuntur de ſenſu communi, & præcipuè in definitione phantaſiæ, q dr̄, ꝙ eſt motus, ideſt operatio cauſata a ſenſu ſm̄ actū, nomine ſenſus in actu non ſolum venit intelligendus ſenſus exterior, ſed etiā ſenſus cōis, quæro hic difficultatem quandam, nūm ſomnus ſit paſſio ipſius, an alicuius alterius ſenſus, quandoquidem aliqui fuerunt dicentes ſomnum non eſſe paſſionē ſenſus cōis, ſi quidem illius eſt paſſio ſomnus, quod primo immobilitatur: quia paſſio debet aſſignari primo ſubiecto, vt ſcribitur in Poſterioribus, nunc aūt ſenſus cōis non primo immobilitatur in ſomno, quia primo deprimitur caput, & poſtea clauduntur palpebræ, & immobilitatur oculi, & tunc eſt ſomnus perfectus: non igitur erit paſſio ipſius ſenſus cōis. ¶ Præterea ſomnus non eſt paſſio illius, quod operatur in ſomno, quia illud debet immutabilitari, quod ſomno premitur, ſed ſenſus cōis operatur aliquando in ſomno, ſiquidem in ſomno iudicamus nos videre, & audire, & ſic de alijs, & hoc non fit niſi per ſenſum cōem: quoniā illius eſt de operationibus particulariū ſenſuū iudicare, vt patet in hoc lib. ¶ Adde etiam, quia ſomnus eſt paſſio illius, à quo calor, & ſpiritus trahuntur, propter hoc enim redditur immobile illud, cuius ſomnus eſt paſſio, ſed a corde, quod eſt primū ſubiectum, non retrahitur calor, & ſpiritus immo ad ipſum retrahuntur: ſequitur ergo ſomnum non eſſe paſſionem ſenſus cōis. ¶ Pro veritate huius difficultatis, eſt ſciendum ꝙ in dormiendo ligantur, & immobilitantur oēs particulares ſenſus, quia ſi in ſomno non immobilitarentur oēs ſenſus, immo vnus, aut plures operarentur, tunc ſimpliciter dormiens eſſet vigilans ſimpliciter, nam operans ſm̄ vnam virtutem ſenſitiuam, eſt ſimpliciter vigilans, cum ſit ſentiens ſimpliciter, & ſic priuatiue oppoſita ſimul ineſſent eidem ſimpliciter organo: in ſomno enim ſimpliciter immobilitati ſunt oēs exteriores ſenſus. ¶ Eſt etiam ſciendum quòd ſomnus eſt impotentia ſentiendi propter exceſſum vigiliæ, vel vt alij dicūt ꝙ eſt immobilitatio ſenſuū, qui non poſſunt exercere proprias operationes, reſpectu ſenſibilium exteriorum. hinc ſequitur, ꝙ ſomnus eſt impotentia detinens actum rerum exiſtentium: quia licet in ſomno ſenſus bene moueatur à ſimulacris interius exiſtentibus, non tñ ſubminiſtratur ei a ſenſibus qui ſunt extra, immo ex alia parte ligati, & immobilitati ſūt, & cum ſit quoque ſomnus ligamentum ſenſuū cum confortatione eorundem, ſicut vigilia eſt ſolutio in viuin ſenſuum, cum debilitatione eorum: ſemper enim ſenſus in operando indigent ſpiritibus diffuſis, & diſperſis ad exteriora, & in operando conſumuntur huiuſmodi ſpiritus & deperduntur continue, & cum ſint finitæ virtutis, tandem omnino deficerent, niſi animal quieſceret ab operatione ſentiendi, & ideo oportet huiuſmodi animal quieſcere, & huiuſmodi quies eſt ſomnus, & tunc fit quædam reparatio ſpirituum ex ſubtiliſſimo nutrimenti, actione caloris digerentis, & cauſa remota eius eſt euaporatio quæ eleuata fuit ad cerebrum, & ibi infrigidata, & ingroſſata, & deſcenſu ſuo repellit ſpiritus, & prohibet ab interioribus ad exteriora diffundi, & hæc dr̄ cauſa poſitiua, & remota, cauſa vero propinqua eſt priuatio influxus ſpirituū ad organa ſenſuum, & ſic ītendendo, Ad quæſitum principale dicimus ꝙ ſomnus eſt paſſio ſenſus cōis, quia ſomnus eſt paſſio illius quo immobilitato oēs ſenſus particulares immobilitantur, & non econuerſo, ſed ſenſu cōmuni immobilitato, immobilitantur oēs ſenſus particulares, quia ab ipſa eſt influentia virtutis in omnibus ſenſibus, & non econuerſo: igitur &c. ¶ Ad rōnes in contrarium dr̄ & ad primam quod ſomnus eſt paſſio illius, quo primo immobilitatur cauſalitato, & natura, modo quamuis primo appareat immobilitatio, & ligatio partium exteriorum, tñ hoc cauſatur

Difficultas de ſomno, cuius eſt paſſio.

Primo poſt. Tex. 11.

Huius libri. Tex. 136.

Quid ē ſomnus, variæ opiniones Philoſophorum.

Quid eſt vigilia.

Quę eſt cauſa remota ſōni.

Quę eſt cauſa ꝓpinqua ſomni.

Somnus eſt paſſio ſenſus communis.

ex priuatione influxus a ſenſitiuo communi ad eas. primo .n. euaporatio infrigidata debi
litat terminos ſensuũ. & tunc cadunt partes exteriores graues, vt caput, & palpebrę, quia
calor reciprocatur ad intra, tandem oppilatis vijs ſpirituum priuatur influxu ſpirituum,&
fit ſomnus perfecte. ¶ Ad ſecundam dicimus ꝙ in ſomno ſensus communis non operatur
circa ſenſibilia exteriora, nec ab eis immutatur mediantibus ſenſibus particularibus, ſed be
ne immutatur a ſimulacris ſenſibilium interius reseruatis, & illa ſensatio ſensus cõis, quã
facit cum immutatus eſt ab imaginibus interius reſeruatis, eſt obiectum sẽſus cõis,& quid
Lege D. Th. lib. de ſenſu & ſenſato, lect. 5.
ſpirituale .ſ. imago rei interius reſeruata. ¶ Ad vltimam dicimus ꝙ non oportet ſom-
num eſſe paſſionẽ illius a quo retrahuntur ſpũs, ſed illius ad qđ retrahuntur: quia illud fit
impotens moueri a ſenſibus exterioribus, eo ꝙ ſenſus particulares ſpiritibus priuati, non
poſſunt ipsũ immutare. vide Alb. de ſenſu,& ſenſili tract. 1. cap. 2.& Auerr. eodẽ lib. cap. 3.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

Diſputatio de numero ſenſuum interiorum.
QVAERO circa hanc diſputationẽ, num verior ſit opinio Auicẽnæ, quã D. Th.
inter quos eſt altercatio de numero ſenſuũ exteriorũ,& vř ꝙ probabilior ſit poſi
tio Auic. & Alberti, qñquidem vltra ſensum cõem,& phantaſiam, & cogitatiuã,
& memoriam, debet eſſe reminiſcentia, non loquor modo de extimatiua, quam
6. natur. c. 3.
ponit Auicennas, & de qua currit cõis opinio. ꝙ autem debeat poni hæc virtus, quæ dř re-
miniſcentia, probatur rõne, quia erubeſcimus, cum ſine ratione loquimur, reminiſcentia
clarum eſt, ꝙ non eſt ſenſus cõis, nec phantaſia, nec cogitatiua, vt patet ex earũ diffinitioni-
bus. ꝙ ẽt non ſit memoria, ſic ſuadeo, qñquidem illæ virtutes non ſunt eædem, quæ hñt
2. de anima. Tex. 33.
diuerſas operationes, vt ait Ar. ſed memoria & reminiſcentia ſunt tales: igitur &c. proba-
tur minor: quia actus memoriæ eſt reſeruare aliquid ſub ratione præteriti, & actus remi-
niſcentiæ eſt inueſtigatio alicuius, qđ excidit à memoria ſm̃ ſeipsũ. ¶ Et confirmatur, quia
illę virtutes ſunt diuerſę, quarum vna inuenitur in aliquo, in quo alia non inuenitur, nam
vna, & eadem virtus non inuenitur in aliquo ſine ipſa, ſed memoria inuenitur in brutis vt
Lib. de ſenſu & ſenſibili cap. 6.
patet, reminiſcentia non inuenitur, vt ait Ar. igitur habeo ꝙ non ſunt eædem. ¶ Adde ꝙ ſi
illæ virtutes eſſent eadem põia, tunc hñs bonitatem vnius haberet bonitatem alterius: ſed
hoc eſt falſum, quia aliqui ſunt memoratiui, ſicut tardi, qui tñ ſunt male reminiſcitiui, &
econtra, aliqui ſunt bene reminiſcitiui, & ſunt male memoratiui, vt ſubtiles: diſtinguitur
igitur reminiſcentia à memoria. ¶ Propter has rõnes aliqui dixerunt ꝙ hę virtutes non
ſunt eędem, & hoc de mente D. Th. quia memoria non eſt vis diſcurſiua. & inquiſitiua, ſed
reminiſcentia eſt diſcurſiua ab vno in aliud, & ſic non eſt eadem virtus, & hanc opinionẽ te
Lect. 2.
nuit D. Th. in lib. de memoria, & reminiſcentia. pace tñ horum dixerim, hoc non reputo
Opus 45.
verũ, quia S. Th. in opoſculis ſuis expreſſe ait, ꝙ ipſa reminiſcentia eſt ipſa cogitatiua, cu-
ius eſt diſcurrere in particularibus intentionibus, quia virtus cogitatiua eſt aliqua ratio, vt
Cõmen. 63.
ait Auerr. 2. de aïa, ita ꝙ ſicut intellectus ratiocinatur in intentionibus vniuerſalibus, ſic
proportionaliter cogitatiua rõcinatur in particularibus intentionibus. Siquidem memoria
in reminiſcendo pręſentat intentionem,& imaginatiua præſentat imaginem rei, & cõpoſi-
tio intentionis cum imagine fit per cogitatiuam. verbi gratia, volo reminiſci quid audiui
nudius tertius, incipiam per artem reminiſcendi ab aliquo principio à quo conſueui ad plu-
ra moueri, ſicut incipiã à conſideratione lactis, & tunc ꝓpter conſuetudinẽ ſtatim occurrit
mihi nix, quæ eſt ei ſimilis in albedine, & vlterius conſiderata niue, ſtatim occurrit mihi
grando pp aliq̃ propinquitatem in cauſa gñationis, quæ eſt frigiditas, & poſt comprehen
ſionẽ grandinis occurrit mihi comprehenſio tonitrui, quia ſolent fieri propinque adinui-
cem. modo in illo actu reminiſcendi, imaginatiua virtus præſentat intentionem tonitrui
in ſe reſeruatã,& memoria præſentat intentionem quandã tonitrui, ſcilicet auditionẽ eius
præteritam, & cogitatiua facit compoſitionem hanc: audiui grandines, ergo erit tonitruũ:
& ſic cogitatiua vocatur rõ particularis, & valde auxiliatur memoriæ locali, quam ego ſę
Memoria localis quid ſit.
pe expertus ſum Bononiæ, Venetijs, & Neapoli recitando aliquando plusquã centum argu
menta, & longiſſimas orationes, & prædicationes,& in paruo tempore illa memorię man-
daui, licet fuerim quoque vſus pulcherrimo medicamento. hæc eſt vna via non multiplican
Duplex via non multi-
di ſenſus interiores. ¶ Eſt etiam alia via dicendi, ꝙ reminiſcentia eſt eadẽ cũ memoria, quia
ad eandem

ad eandem virtutem pertinet principium,& concluſio , vel diſcurſus ad aliquam concluſionem, & ipſa concluſio: nunc aũt reminiſci eſt quidam diſcurſus, qui ad memoriam terminatur: ergo pertinet ad eandem virtutem cum actu memoriæ,& cum memoria pertineat ad memoratiuam virtutem,reminiſci pertinet ad eandem,& iam patet ꝙ reminiſci pertinet ad reminiſcentiam: ergo reminiſcentia eſt eadem virtus cum memoria: tũ etiã quia eadem virtus eſt, quæ reſeruat aliquid, & quæ inquirit de illo per illud interius reſeruans, nec eſt inconueniens,ꝙ memoria in hominibus propter ſui cõiunctionẽ cum ſuperiori virtute poſſit in aliquam operationem , in quam non põt in brutis, quia ibi non eſt coniuncta ſuperiori virtuti, quæ eſt intellectus. vnde ſuperfluum eſt ponere plures ſenſus interiores ipſis quatuor ſupra nominatis. ¶ Ad rõnes in contrarium dicimus,& primo ad primam,ꝙ illæ operationes ſunt ab vna põia, & diſtinguuntur ſicut componere, & diſcurrere. ¶ Ad ſecundã dicimus ꝙ non eſt eadem memoria in hominibus , & in brutis quia in hominibus ſubſeruit cogitatiuæ,ꝙ non facit in brutis. ¶ Ad vltimã dicimus ꝙ illa diuerſitas accidit ꝓpter diuerſos actus illius põiæ, & propter diuerſam complexionem hominum , lege de hac materia Aureolum 4. ſent. diſt. 42. & Mirandulanum in tract. de memoria locali.

plicandi ſenſus interiores.

Vide Albertũ Bucchiſer. in lib. ſuo de memoria.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

Dubitatio de natura intellectus poſſibilis.

QVIA hic inueſtigatur natura intellectus poſſibilis,de qua diſputat Auer. com men.5. huius libri præcipue contra Theophraſt. qui cum audiſſet ab Ar. intellectum poſibilem eſſe nullius naturę,putauit nullam perfectionẽ dicere,quia ſi exprimeret aliq̃ perfectionem tũc eſſet aliquis actus,ſed hoc eſt falſum,quia vel eſſet actus ſenſibilis , vel intelligibilis, ſed neuter eſſe põt: non ſenſibilis,qũquidẽ tunc nõ poſſet recipere formas vniuerſales & abſtractas , quia recipiens & receptũ debent eſſe proportionata: non actus intelligibilis , ſiquidẽ tunc eſſet intelligens & intellectũ quocunque alio circũſcripto,qđ eſt abſurdũ, quia ad hoc vt ſit intelligens, oportet vt adſit phantaſma, & per ſpẽm intelligibilem fiat in actu.vtebat̃ & alijs rõnibus,inter quas ſunt illę quę adductę ſunt ab Auctore in ſua queſt.¶Sed hęc opinio eſt falſa,quia ſiue dicamus cũ illis qui ponunt intellectũ poſſibilẽ identificari cũ aĩa intellectiua , ſiue cũ illis qui ſuſtinent intellectũ eſſe accidens ipſius aĩæ, ſemp ſequit̃ ꝙ intellectus ſit quidam actus , qm̃ ſi intellectus identificetur aĩę, quæ eſt actus,ſequitur ꝙ non eſt ſimpliciter pura põia:ſi vero ſit accidens eius, ex hoc ipſo ꝙ ineſt ei, ſequitur ꝙ ſit quidam actus, & ſic non eſt pura põia vt materia prima, ſed in tali genere, ſcilicet intelligibiliũ, quemadmodũ dicimus,ꝙ oculus eſt pura põia in genere colorũ, & nõ ſimpliciter , quia eſt actu diaphanus, & ſic intellectus eſt pura põia, ſed non ſimpliciter, ſed in ordine rerum intelligibiliũ,quia nullũ immediate receptiuũ accidentiũ ſpiritualiũ eſt ſimpliciter põia , ſed intellectus poſſibilis eſt receptiuus accidentiũ ſpiritualiũ : ergo &c. Maior patet,quia ſubiectũ accidentium non eſt pura põia ſimpliciter, Minor probatur, quia intellectus recipit ſpẽm intelligibilem, actum intelligendi, & habitus ſcientificos , quæ oĩa ſunt accidentia. ¶ Præterea,pars aĩæ non eſt põia ſimpliciter , ſed intellectus eſt pars animæ, vt ait Ar. in aĩa ſunt duę partes,quarum vna eſt recipiens,& alia agens,igitur &c. ¶ Item, nullum operatiuum eſt ſimpliciter põia , ſed intellectus eſt operatiuus : igitur &c. Maior colligitur ex ſecundo de gener. materię eſt pati,& facere eſt alterius põiæ. ¶ Item, nullum diſtinctum à materia eſt põia ſimpliciter, ſed intellectus poſſibilis diſtinguitur à materia,cum collocetur in genere entiũ ſupra materiã : igitur &c.¶ Itẽ nullũ impaſſibile eſt põia ſimpliciter , ſed intellectus poſſibilis eſt impaſſibilis : igitur &c. ¶ Rurſus, ſuum nomen oſtendit, ꝙ non eſt ſimpliciter põia, quia intellectus ſignificat vim cognoſcitiuã : vnde neceſſario deducitur,ꝙ ſit quidã actus:eo magis, quia eſſe intellectũ inuenitur in primo principio,in quo nulla eſt põia paſſiua : propterea concludendũ eſt,ipſum intellectũ nõ eſſe purã ac ſimpliciter põiam, niſi cum hac clauſula in genere intelligibiliũ, ſiue immaterialium. & ſiquis diceret , id quod eſt omnia fieri, eſt pura, ac ſimpliciter potentia, ſed intellectus poſſibilis eſt huiuſmodi : igitur &c. ¶ Præterea, illud cuius intelligere eſt pati, eſt ſimpliciter põia, ſed intellectus poſſibilis intelligere, eſt pati: igitur &c. ¶ Præterea,intellectus qui eſt receptiuus, & non eſt actiuus, eſt pura põia, ſed intellectus poſſibilis eſt receptiuus, ex hoc lib. igitur &c. Tunc Auerr. dixit, ꝙ intellectus poſſibilis eſt quartum genus ſimile materiæ, ſed hæc omnia , & ſimilia concludunt in intellectum poſſibilẽ

Tex.17.

Tex.53.

Tex. 7. huius lib.

Tex. 4.
Comm. 5.

eſſe põiam non ſimpliciter vt materia prima, quæ nullum dicit actũ, ſed eſſe põiam in ordine ad intelligibilia ipsa, cum hoc tñ ſtat, ꝙ ipse in ſe ſit quidam actus, & quædam perfectio. ¶ Ad principale argumentum dicimus, ꝙ intellectus poſſibilis eſt natura intellectualis & non ſenſibilis, & eſt actus in ordine ad animã intellectiuã, quia eſt eius accidens informans ipſã, ſed in ordine intelligibiliũ eſt pura põia, vt dictũ eſt. Pro maiori declaratione il-

Omne recipiens eſt denudatum à natura recepti.

lius maximę, qua vtitur Auctor in rñſione primi argumenti, lege ipsum 3. cont. gent. cap. 98. & Caie. in p.p. D. Tho. q. 56. ar. 2. in reſp. ad primum, lege etiam Zimmarã Theor. 8. vbi latius diſputat contra nonnullos de gloſa huius vulgatiſſimæ propoſitionis, quæ eſt maximi momenti, & in Philoſophia, & in Theologia, vt oſtendi in quæſt. meis Metaphyſicalibus ſuper 7. Metaph. aduerſus Antonium Andream Scotiſtam, & ſequere gloſam Caietani, ex qua poteris ſoluere plura argumenta, & præcipue illud quod fieri ſolet de tactu,

Tex. 118. Tex. 7.

qui non eſt denudatus à tangibili quod tangit, cum conſiſtat in quadam medietate qualitatum tangibilium, 2. de anima, & etiam in hoc tertio.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

Lege Aug. Sueſſanũ libro de intellectu.

QVIA hæc quæſtio luculenter tractatur hic ab Autore, non oportet aliud addere, niſi remittere lectorem (ſi latius voluerit ſcire opiniones horũ philoſophorum) ad Auguſtinum Niphum in quinto cõmen. Auerr. huius tertij, & in 36. in quibus ſuſius videbit opinioné Alex. de triplici illo intellectu ſcilicet intellectu agente, qué voluit eſſe Deũ, & de intellectu poſſibili, quem vocat præparationé quandam aïæ ad recipiendum influxum à Deo, quo mediante ſuſcipit ſpeciem intelligibilem, & ſic efficitur intellectus in habitu, & vtatur contra iſtam opinionem rationibus quibus vti-

2. cont. gent. cap. 61. q. 88. p totã.

tur D. Th. habebit etiã opinionem diuini Platonis aſſerentis, aïam eſſe veluti nautã in naui reſpectu hominis, & intellectum eſſe põiam inorganicam, contra quã diſputat D. Tho. p.p. ¶ Reperiet, adhuc latius opinioné Auempacę, Albumazir, & multorũ aliorũ Arabum aſſerentiũ intellectũ eſſe virtuté imaginatiuam, in qua recipiuntur phantaſmata ſenſibilia,

2. cont. gent. cap. 67. Tract. 2. c. 11.

aduerſus quos diſputat pluribus rõnibus D. Th. ¶ De opinione Themiſtij, & Theophraſti aſſerentiũ intellectũ eſſe ſbiam ſeparatam, vt quidam eis imponunt, vel vt aliqui aſſerunt eos poſuiſſe aïam eſſe vnã in oibus hominibus æternam, & immortalem, & eſſe compoſitã ex duplici parte, vna quæ eſt, vt materia, & dr̃ intellectus poſſibilis, altera vt forma, & dr̃

Cap. 63.

intellectus agens. lege tu diligens lector Albertum in hoc 3. de aïa: & videbis quoq; opinionem Ammonij, Simplicij & Philoponi. ¶ De opinione Galeni, aſſerentis aïam eſſe cõplexionem, lege D. Th. 2. cont. gent. reperies quoq; opinioné Dinarchi vt ait Gregorius Niſſenus, & Emp. qui voluerunt aïam eſſe quandã armoniam ſonorũ contrariorũ, ex qui-

2. cont. gent. cap. 64. Ca. 66.

bus componuntur corpora aïata, & de facili refellere potes illos rõnibus D. Tho. quibus rõnibus, & alijs quas addit D. Th. poteris impugnare & opinionem Leucippi aſſeréus intellectũ non differre à ſenſu, quæ opinio eſt rudior alijs cum ſenſus reperiatur in oibus ani-

Cap. 59.

malibus, intellectus tñ in homine. ¶ De errore Auerr. qué multi Auerroiſtę ſectant, vide D. Th. eodé lib. 2. cont. gent. & p.p. ſummę ſuæ Theologię, & in opuſculo contr. Auerroi-

Queſt. 76. ar. 1.

ſtas, & conclude cum D. Th. & ipſa veritate, intellectum poſſibilem eſſe vnã ex facultatibus, & põijs aïæ, quę facultas eſt in põia ad recipiendas ſpẽs à phantaſmatibus, mediãte alia virtute, & facultate, quæ vocatur intellectus agens, & anima ipſa rõnalis eſt forma informans corpus hominis, incipiens ſimul cum eo, & remanens poſt. hanc veritaté reperies multis in

Quolibet 12. ar. 10. opuſ. 3. cap. 8.

locis apud D. Th. & agnoſces quomodo intellectus poſſibilis dr̃ impaſſibilis, quia non patit̃ paſſione corruptiua, dr̃ immixtus quia non eſt virtus organica, dr̃ ſeparatus quia non eſt actus corporis, & hæc noluerunt intelligere Phil. ꝓpterea inciderunt in varios errores.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

Tex. 4. p.p. q. 86. per totam.

CIRCA hanc diſputationem nota, ꝙ videtur eſſe mota contra tex. Ariſt. dicentis de intellectu, neceſſe eſt itaque qm oïa intelligit, immixtum eſſe: ſi ergo intellectus omnia intelligit, ergo intelligit ſeipſum, quoniam qui omnia dicit nihil excludit, vana ergo eſt dubitatio, num intellectus intelligat ſeipſum.

¶ Addé

¶ Adde ꝙ cum intellectus poſsibilis ſit quoddã ens, oportet ꝙ contineatur ſub ente vniuerſaliter: quia omne particulare continetur ſub vniuerſali, & ens eſt ſuum obiectũ, quod ipſe intellectus poſsibilis intelligit: ergo ſequitur neceſſario ſeipſum intelligere. ¶ Niſi dicamus ꝙ Doctores tractant hoc quæſitum propter diuerſas opiniones Philoſophorũ, ſiquidem aliqui poſuerunt intellectum adeptum ſe intelligere per hoc, ꝙ intellectus agens eſt qui facit per abſtractionem obiecta intelligibilia ex ſenſibilibus, & hæc intellectus poſſibilis intelligit, & quęcunque intellectus agens abſtrahit, intellectus poſsibilis intelligit, adeo quòd veuerit ſtatus in quo intellectus poſsibilis acquiſierit omnem ſcientiam, & tũc nominabitur adeptus, & intelliget intellectum agentem & omnes ſubſtantias ſeparatas, & ſeipſum, & hæc erit ſumma beatitudo ſua, quã opinionẽ reputat D. Tho. eſſe fabuloſam.

Opin. Auer. 16. commẽt. huius lib.

p. p. q. 88.

¶ Alia opinio fuit Plotini aſſerẽtis ꝙ intellectus poſsibilis magis intelligit ſeipſum quã alia, quia alia intelligit per ſpecies, & non per ſeipſa, ipſe autem intelligit ſe per ſuam ſubſtantiam, cum ſit ſemper ſibi ipſi præſens. ¶ Alij vero econtra dixerunt, ꝙ intellectus cognoſcit ſe per ſuam ſpeciem, quia quando cognoſcit aliqua, fit actu per ſpeciem illorum, & poſtea format aliam ſpeciem de ſe, & per illam ſe cognoſcit. ¶ Alij vero docuerunt ꝙ bene intellectus intelligit ſe, ſed quodã modo accidentali, quoniã quando intelligit res ad extra fit vnum cum eis accidentaliter, & non eſſentialiter, & ſic intelligendo ipſas res intelligit etiam ſe, cum ſit vnum cum illis rebus intelligibilibus.

Opinio Platonis.

Opinio Alfarabij lib. de intellect.

Opinio Alexand.

¶ Quidam alij dicunt ꝙ intellectus nullo pacto poteſt ſe intelligere, quia tunc intelligeret etiam ſuam operationem, quam tamen apprehendere non poteſt, ſiquidem intellectus ſe habet ad operationem ſuam ſicuti ſenſus ad ſenſationem per conuenientem ſimilitudinem: ſed ſenſus non poteſt ſentire ſuam ſenſationem, vt docuit Ariſt. in fine 2. lib. de Anima: igitur &c ¶ Adde etiã quod intellectus illud tantum intelligere poteſt, quod eſt ſenſibile, cum ſine phantaſmate nihil intelligat, phantaſma eſt rei ſenſibilis, ſed operatio intellectus, & ipſemet intellectus non ſunt ſenſibilia: igitur &c. ¶ Videmus etiã, quod illud intelligit noſter intellectus, quod agit in ipſum, cum intelligere ſit pati ab ipſo intelligibili, ſed operatio intellectus, & ipſe intellectus non agit in eum, quia accidens non agit in ſuũ ſubiectum, vel idem in ſeipſum, ex quibus ſequitur, ꝙ intellectus ſeipſum intelligere non poteſt: ſed hi allucinantur valde, quia ſenſus ſi non percipit ſuam ſenſationem, hoc ideo eſt quia eſt virtus organica, intellectus vero eſt inorganicus, impaſsibilis, & immixtus, & licet intellectio non ſit ſenſibilis per ſe, habet tamen habitudinem ad ſenſibile per ſe, nempe ad illud, à quo cauſatur in intellectu. (quandoquidem omne cauſatum habet habitudinem ad ſuam cauſam) & hoc ſufficit. intelligere quoque dicimus ꝙ eſt eſſentialiter agere, & non pati, quoniam ſolus intellectus producit intellectionẽ, ſed non per ſeipſum præciſe: ſed mediãte ſpecie intelligibili per quam veluti per formam ſuam conſtituitur in actu primo, vt potentia cognoſcitiua eſt, & ſic factus in potentia accidentali, reducit ſe ad actum ſecundum: eſt ergo intelligere eſſentialiter agere, & pati antecedenter, & concomitanter, ex quo ſequitur ꝙ intellectus intelligit ſe, ſed non per ſe primo, & directe, ſed indirecte ex cognitione aliorum, & dum intellectus intelligit ſe, & ea quæ in ipſo ſunt, hoc non facit per aliam ſpeciem, ſed tantum per illam quam ſuſcepit ab extrinſeco obiecto, & hoc tenemus ad mentẽ D. Tho. nec eodem actu, quo cognoſcit obiectum, cognoſcit ſe, vel ſuum intelligere, ſed alio qui reflexus dicitur, nec habemus pro inconuenienti dari proceſſum in infinitum in his actibus.

Opinio Martiani Græci.

Tex. 10. huius lib.

Tex. 39. huius.

Soluũtur rationes Martiani.

Intelligere quo dicitur agere eſſentialiter, & pati antecedenter.

¶ Primã rationẽ principalẽ aliqui ſoluunt dicendo, ꝙ quando dixit Ar. intellectus omnia intelligit, voluit innuere oẽs formas materiales, quæ reſponſio ſtare nõ põt, quia verbum illud oĩa, accipitur vniuerſaliter pro oĩbus entibus, quia ſi pro formis materialibus tantũ ſtaret, tũc nõ cognoſceret ſeipſum, & actũ ſuũ, cuius oppoſitũ oſtenſum eſt: eſt ergo germanus ſenſus verborũ Ar. ꝙ intellectus ſm̃ aptitudinẽ omnia intelligit, qm̃ eſt aptus natus oĩa intelligere, licet nõ eodẽ modo. ¶ Alia ratio facit pro nobis, quia cũ nullũ ens ſit ignotũ naturaliter, oportet ipſum intellectũ oĩa cognoſcere, licet nõ æqualiter, vt dictũ eſt. De quibus oĩbus vide 2. cõt. gent. vbi inuenies quõ intellectus ſe intelligit ſm̃ modũ ſuæ naturæ, ſi altius perſcrutari volueris quõ differenter Deus agnoſcat ſe, & Angelus intelligat ſeipſum per ſuã ſubſtantiã, & anima ſeparata etiam ſe, & alias animas agnoſcat, lege D. Tho. p. p. q. 14. ar. 2. & 3. & q. 55. ar. 1. & q. 89. per totã & 4. ſent. diſt. 50. q. 1. ar. 1. & de ver. q. 19. ar. 1. & in quæſt. de Anima ar. 15. videbis abundantiſsimam doctrinam.

Tex. 4. huius.

Quomodo intellectus omnia intelligit.

Cap. 72.

Differentia intelligentium.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

Diſputatio de cognitione ſubſtantiarum ſeparatarum.

QVIA in arg. quinto fit ſermo de cognitione ſubſtantiarũ ſeparatarum, nõ erit inutile, aliqua dicere hic de ipſis, quãquã in diſput. 3. ſuper. 2. metaph. latius diſputauimus aduerſus Ant. And. eſt tamẽ ſciendum, ꝙ inter Græcos, Arabes, & Latinos, fuit varia ſententia, quomodo intelligentiæ pro hoc ſtatu à viatore cognoſci poſſunt.

Opinio Themiſt.

¶ Inter alios fuit Themiſt. ponens intellectum tam agentẽ, quam poſſibilem, ſeparatum, & æternum, & coniungi nobis per cognitionem phantaſmatum, & cũ fuerit perfecte coniunctus, tunc intelliget intellectum agentem, & ceteras ſubſtantias ſeparatas. ratio ſua eſt, quia difficilius eſt abſtrahere quidditatem, & eam cognoſcere, quam cognoſcere, & non abſtrahere, cum difficilius ſit facere duo, quam vnum tantum: at intellectus noſter abſtrahit quidditatem à ſubſtantijs materialibus, & eam cognoſcit: ergo multo magis cognoſcit ſubſtãtias ſeparatas, quæ ſunt quidditates abſtractę ex ſeipſis.

Opinio Alexand.

¶ Alex. vt dictum eſt, poſuit intellectũ noſtrum eſſe præparationem ad recipiendas ſpecies intelligibiles per quas coniungitur cum intellectu agẽte, quem dixit eſſe Deum, & cum perfecte fuerit ei coniunctus, intelliget ipſum, & ceteras ſubſtantias ſeparatas. Ratio ſua erat, omne generabile cum peruenerit ad finem, & complementum ſuę generationis, etiam perueniet ad completam operationẽ: ſed intellectus poſsibilis noſter eſt generabilis, & corruptibilis: ergo cum peruenerit ad complemẽtum ſuę generationis, ſcilicet acquiſitis omnibus intelligibilibus, poterit perfecte exercere ſuam operationẽ, quæ erit cognoſcere Deũ, &c. abſtracta quidditatiue.

Opinio Auẽpace Hiſp.

¶ Auemp. Magiſter, Auer. docebãt intellectum noſtrum poſsibilem eſſe organicum: ſed per abſtractionem phantaſmatũ perueniet ad cognoſcendum ſubſtantias ſeparatas quidditatiue, quandoquidem cum intellectus cognoſcit quidditatem aliquam abſtractam ab aliquo indiuiduo, vel ſpecie, vel genere, quæritur num illa quidditas habeat quidditatem aliam, vel non. ſi habet, iterum poteſt abſtrahere aliam quidditatem, & cum non ſit proceſſus ad infinitum in quidditatibus, ſequitur ꝙ poſsit cognoſcere vltimas quidditates, quæ ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ.

Opin. Auer. 3. de anima Cõmen. 5.

¶ Auerr. aſſeruit intellectũ noſtrum poſſibilem adipiſci omnia intelligibilia ſpeculatiua, adeo ꝙ ei vnitur, & copulabitur intellectus agens: cum autem ipſe intellectus poſsibilis fuerit in hoc ſtatu, tunc erit intellectus adeptus, & cognoſcet omnia, & erit perfecte beatus. ratio potiſsima eſt, quia ſi noſter intellectus non intelligeret ſubſtantias ſeparatas, tunc natura feciſſet aliquod fruſtra, quia feciſſet illud, quod eſt in ſe naturaliter intellectum, non intellectum ab alio.

Opinio Scoti. 1. ſent. in proio. q. 3. & 2. ſenten. diſt. 6. & 2. Metaph. q. 1

¶ Scotus voluit intellectum noſtrum poſsibilem identificari cum anima noſtra, & cognoſcere ſubſtantias ſeparatas quidditatiue, ſed non ſecundum omnem gradum cognitionis quidditatiuę, ſed tãtum per agregationem conceptuum & prædicatorum quidditatiuorum, & inter alias rationes ſuas hæc eſt potiſsima, quia omnes homines natura ſcire deſiderant: igitur magis ſcire magis deſiderant: ergo maxime ſcire maxime deſiderant: ſed cognoſcere ſubſtantias ſeparatas quidditatiue, eſt maxime ſcire: ergo intellectus noſter aliquando perueniet ad hoc, quoniam deſiderium naturale non eſt ad impoſsibile.

Opinio D. Tho. p. p. q. 88. per totã 3. cont. gen. c 41. de ent. & eſſentia. Cap. 5.

¶ Iſtis tamẽ non obſtantibus tenet D. Tho. intellectum noſtrum poſsibilem eſſe potentiam diſtinctam realiter ab anima, & nunquam neque in hoc ſtatu, neque in alio, naturaliter adepturũ quidditatiuam cognitionem abſtractorum, quia intellectus nihil intelligit niſi per abſtractionem à phantaſmatibus: ſed ſubſtantiæ ſeparatæ quidditatiuę non cadunt ſub phantaſmatibus, cum non cognoſcantur niſi per effectus, qui non adæquant ipſas: igitur male dicunt omnes quotquot ſuſtinent, ꝙ noſter intellectus poteſt quidditatiue intelligere abſtractas ſubſtantias: non diſcernendo inter hæc duo, ꝙ aliud eſt cognoſcere quidditates intelligentiarum, & aliud cognoſcere ipſas quidditatiue. primum concedit D. Tho. quia cognoſcimus, ꝙ intelligentia eſt ſubſtantia immaterialis, & immobilis: ſed ſecundum negat, quia illo dato ſequeretur nos poſſe cognoſcere ipſas à prima potentia vſque ad vltimum actum: hoc eſt cognoſcere quidditatiue, comprehendere vltimas differentias ipſarum, cum tamen non cognoſcamus de eis niſi communia prædicata, quæ potius ſpectant ad quæſtionem quia eſt, quam quid eſt: ideo topice, non poſterioriſtice poſſumus dicere ꝙ cognoſcimus quidditatiue.

Theore. 76. Tex. 20.

¶ Hoc habito ſoluuntur omnia argumenta in contrariũ, applicando ad ea. Nec te moueat, ꝙ aſſerit Zimmara D. Tho. ceciniſſe palinodiam 9. metaph. vbi Ariſt. lo

queus

quens de cognitione ſubſtantiarũ ſimplicium inquit, ꝙ ignorantia talium non eſt vt cecitas, cecitas enim eſt vt ſi intellectum non habeat quis. ex quibus verbis elicit Beatus Tho. ab ipſa veritate coactus, ꝙ ſecundum ſententiam Ariſt. humanus intellectus poteſt pertingere ad intelligendum ſubſtantias ſimplices, qđ videtur ſub dubio reliquiſſe 3. de Anima, male ergo alibi negat. ¶ Sed allucinatur Zimmara in hac re, quandoquidem Ariſt. duas tetigit partes in quæſt. mota 3. de anima: primam, num intellectus noſter poſſet intelligere aliquid abſtractorum: ſecundam, an poſsit intelligere quidditatiue. primam iam ſoluit 9. metaph. ſecundam aũt nonquam ſoluit, vnde nulla eſt contradictio in verbis B. Tho. ¶ Adde etiam ꝙ cognitio quidditatiua habet gradus ſecundũ apprehenſionem, & comprehenſionem, vt ait Caie. in expoſitione 1 ar. 12. q p.p. ¶ Poteſt etiam dici vt quibuſdam ex noſtris videtur, ꝙ verba illa 9. Metaph. non ſunt D. Tho. vt patet ex metaph. manu ſcripta quæ reperitur in Bibliotheca Bononienſi. cætera quæ hic eſſent dicenda vide apud Caiet. lib. de ente, & eſſentia in expoſitione 5. cap. & in diſputatione 3. noſtra ſuper 2. metaph. & apud Mag. Chryſoſt. & Dominicum de Flandria ibidem.

Tex. 36.

Lege D. Th. in opuſ. 48. cap 6. & li. 3. cont. gẽt. cap. 43. & 46.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

CIRCA diſputationem iſtam de ſpeciebus intelligibilibus, vltra opinionem eius meminit Auctor, in ſua quæſt. fuerunt, & alij negantes ſpecies, de numero quorum fuit Gotfredus, aſſerens de mente Ariſt. vanas eſſe huiuſmodi ſpecies, quia 3. de anima enucleans naturã intellectus, ipſe Philoſ. ait, intellectus nihil eſt eorum, quæ ſunt ante intelligere: ſi ergo darentur huiuſmodi ſpecies, tunc intellectus eſſet actuatus per iſtas ſpecies, & ſic erit in actu ante ipſum intelligere. ¶ Præterea, poſitis iſtis ſpeciebus, tunc intellectus non intelligeret, neque reciperet, quoniã intus apparẽs prohibet extraneum, & obſtruit: igitur vanæ ſunt ſpecies iſtæ ad mentẽ Ariſt. ¶ Præterea quæro de productiuo harum ſpecierũ, num ſit phantaſma, vel agens, poſsibiliſue intellectus. non phantaſma, quia hoc eſt materiale, & ſpecies ſunt ſpirituales non agens intellectus, quia ipſe cum ſit lumen habet tantum illuminare: nõ poſsibilis quia munus eius eſt recipere, & non agere, cum igitur non ſit aſſignare productiuum harum ſpecierum, ſequitur ꝙ ficticium quoddã ſit eas imaginari. hanc opinionem dicit iſte vir fuiſſe magnorum Philoſophorũ, nempe Themiſtij, Auemp. Auerr. & multorum aliorum. ¶ Ioannes Baconitanus negat quoque ſpecies intelligibiles, quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſsitate: ſed ad intelligendũ naturas vniuerſales, ſufficit intellectus cum ipſis phantaſmatibus: non ergo ſunt neceſſariæ ſpecies intelligibiles. & hæc eſt ſententia Ariſt. qui 2. Ethi. aſſerit tria tantum reperiri in anima. ſ. facultas, paſsio, & habitus: modo ſpecies intelligibilis, non eſt facultas, non paſsio, non habitus vt patet: igitur non dantur hmoi ſpecies. ¶ Præterea, actus intellectus duo ſunt ex 3. de anima, ſimplicium apprehenſio, & compoſitio, & diuiſio. ¶ Addit Beatus Tho. diſcurſũ, nũc quæro, iſtę ſpecies in quo actu ſunt, non in primo, quia hæ ſpecies non intelliguntur: non in ſecundo, nec in tertio, quandoquidem ſpecies non eſt cõpoſitio, neque diſcurſus: non ergo dantur iſtę ſpecies. ¶ Aureolus dixit eſſe neceſſarias ſpecies intelligibiles in intellectu, non tamen poſtmodum eſt neceſſarium remanere, niſi dum ipſe intellectus intelligit, & hoc voluit expreſſe Ariſt 3 de anima dicens, ꝙ ſicuti ſe habet ſenſus ad ſenſibilia, ita intellectus ad intelligibilia, ſed ſenſus poſtquam exercuit ſuam ſenſationem, non habet ſpecies ſenſibiliũ: ergo ſic intellectus poſtquam exercuit ſuã intellectionem, non habet amplius ſpecies intelligibiles impreſſas, & ſubiectiue exiſtentes in intellectu remanentes poſt actum intelligendi, ſed ſolũ expreſſas, & obiectiue exiſtentes in intellectu, ceſſant tamen ceſſante actu intelligendi. & hoc voluit Auerr. dicens, neceſſe eſt vt formæ ſint exiſtentes in intellectu ſecundũ velocitatem, & rem velocis tranſmutationis non fixam &c. quam opinionem ſequutus eſt Arcangelus mercenarius, & eſt opinio quoque Auicenn lib de ſufficientia. ¶ Rei tamen veritas eſt, ꝙ ſpecies intelligibiles ſunt neceſſariæ in intellectu, ad intelligendum obiectum ſuum, & quod maneãt ceſſante actuali intellectione, cõtra ipſum Arcang. & loquor de ſpeciebus impreſſis non expreſsis: quia, quemadmodum materia retinet formam ceſſante actione agentis, ſic etiã intellectus retinebit ſpecies ceſſante actu intelligendi. hanc veritatẽ tenet D. Th.

Diſputatio de ſpeciebus intelligibilibus.

1. sẽt. in prologo.

Tex. 14.

Tex. 4. huius lib.

2. ſenten. in prolog. q. 2.

Cap. 4.

Tex. 18.

In prologo ſenten.

Tex. 5.

3. de anima 19.

Arcangelus Mercenarius in dilucidationibus Auerr.

Lege D. Th. p. p. q. 79. ar. 6. & 84. art. 7. & 1. cont. gent. cap. 75.

Vide Scotū in prologo. 1. ſenten. & Egidium.

Ī hoc lib. 3.

Niger male dictus.

Scotus, Romanus Egidius,& omnes recte philoſophantes,& Theologizantes,nam qui negat ſpecies negat etiam animi immortalitatem,quia deficiēte opere alicuius deficit & illud, ſed opus intellectus poſsibilis eſt recipere ſpecies, & intelligere per ipſas: dēptis igitur ſpeciebus intelligibilibus quid erit de intellectu? deficeret profecto, vel eſſet indeterminatus ad intelligendum, & non recordaretur rerū intellectarum, nec Philoſophus diſcreparet à ruſtico, nec intellectus produceret ſuam intellectionem, & ſuum actū,& multa alia inconuenientia confiteri coguntur negantes ſpecies intelligibiles, de numero quorum eſt quidam familiaris nomine Niger, qui caret ſpeciebus intelligibilibus ī ſuo intellectu, ob hoc eſt indeterminatus ad quodlibet opus peragēdum,veluti Gnato de quo Terentius, ait aio, negat nego. ¶ Hi ēt auferūt vnum genus entiū ab vniuerſo, in quo oportet ponere quædam, quæ primo instituta ſunt à natura vt ſint, quamuis forte ſecundario alia repręſentar, & hæc dicimus res: quædam vero ad hoc primo inſtituta ſunt naturaliter, vt alia repręſentent, & hæc nominamus intentiones rerum, & ſpecies intelligibiles, & ſenſibiles,negantes ſpecies intelligibiles hoc ſecundum genus entium auferunt, & tamen ſumme neceſſarium eſt hoc ponere, quia cognoſcitiuum oportet eſſe non ſolum ipſum ſed & alia, intellectiuū

Vide Enr. quolib. 5. q. 14.

vero omnia,ex communi conſenſu Philoſophorum conuenientium in hoc,quòd ſimile ſimili cognoſcitur: modo res ſecundum ſeipſas nō poſſunt eſſe in cognoſcitiuo, quia lapis non eſt in anima, nec ipſum cognoſcitiuum ſecundum ſuam naturalem ſubſtantiam finitam poteſt eſſe tantę excellentię vt habeat in ſe, vnde diſtincte ſibi aſsimlentur res cognoſcibiles ſecundum proprias earum rationes: vnde reſtat cū nec eſſe naturæ cognoſcitiui ſit ratio cognoſcibilium, nec eſſe naturale rerum cognoſcibilium, ſit ſecundum ſe in cognoſcitiuo,vt à natura ſit inſtitutum hoc genus entium intentionale,quo intellectus cognoſcitiuus ſit res cognoſcibilis.

Soluuntur rationes Gotfred.

¶ Rationes aduerſariorum non ſunt alicuius momenti, & prima ratio Gotfred. ſoluitur dicendo, ꝙ intellectus ante intelligere non eſt in actu ſecundo, quia eſt pura potentia in genere intelligibilium, & per receptionem ſpeciei intelligibilis, productę per actionem intelectus agentis conſtituitur in actu primo, & ſic actuatus poteſt exire in actum ſecundum.

D. Tho. p. p. q. 85. ar. 4

¶ Ratio ſecunda ſoluitur, diſtinguendo ꝙ recipiens duplex eſt vnum realiter, & naturaliter,vt materia prima reſpectu formarum, alterū ſpiritualiter, & hoc duplex,alterum eſt recipiens ſpiritualiter tantum, vt intellectus qui recipit vniuerſaliter, alterum vero recipit ſpiritualiter intercedente tamen trāſmutatione reali, vt tactus: quando ergo dicitur ꝙ ſi recipiens ſpiritualiter aliquam naturam eorum, quæ recipere debet ſecum admitteret, natura illa inexiſtens aliorum receptionem impediret, ſed nō intelligitur de receptione ſimpliciter, ſed de receptione perfecta, & completa, quæ eſt receptio iudicatiua, amaritudo enim inexiſtens linguæ,non impedit receptionem ſimpliciter aliorum ſaporum, ſed iudicium, ſpecies intelligibiles hoc impedimentum intellectui præbere non poſſunt. Productiuum ſpecierum intelligibilium eſt phantaſma, concurrente tamē virtute intellectus agentis, vt ſatis patet ex Auctore in quæſt. ex quo ſoluitur Ratio tertia.

Soluuntur Ratiōes Bacconita.

¶ Rationes quoque Baccōtani ſoluuntur ex his quæ dicta ſunt, quia non multiplicamus entia ſine neceſsitate, immo natura ipſa cogitur ponere ens intētionale,vt cognoſcitiuum ſit cognoſcibilia,vt dictum eſt. ¶ Ad dictum Ariſt. quòd in anima ſunt facultas, paſsio,& habitus, dicimus quòd non erat locus ille enumerandi ſpecies,quia moraliter loquebatur,

Tex. 6.

ſed in hoc 3. de anima expreſsit,vbi dixit animam eſſe locum ſpecierum, & non lapis, ſed ſpecies lapidis eſt in anima. ¶ Ad id etiam quod adducitur de operationibus intellectus,dicimus quòd eſt ſermo de intellectu in actu primo, in quo iam habet ſpecies,quibus habitis exercet operationes illas.

Soluuntur Ratiōes Aureoli.

¶ Soluitur & ratio Aureoli, quia ſimilitudo inter ſenſum,& intellectum conſiſtit in hoc,quòd ſicuti ſenſus patitur à ſenſibili dum recipit ſpeciem eius, ita & intellectus à ſuo intelligibili, licet non eodem modo: & ſicut ſenſus eſt in potētia ad ſuum obiectum, ita & intellectus: ſed differunt poſtea multipliciter,quoniā intellectus cognoſcit vniuerſale, ſenſus non, intellectus cognoſcit obiectum abſtractum à cōditionibus

Differentia, & conuenientia inter ſēſum & intellectum.

indiuiduantibus,ſenſus non, intellectus cognoſcit ſubſtantias, & accidentia, ſenſus cognoſcit niſi accidentia,& ſic quoque in intellectu remanent ſpecies, in ſenſu autem non.

¶ Cętera quæ hic eſſent dicenda. Vide Zimmaram in quæſt. de ſpeciebus intelligibilibus, lege Capreol. 2. ſent. diſt. 3. q. 2. & Apolinar. 3. de anima q. 7. lege Auctore 1. cont. gēt. cap. 55. & 2. lib. cap. 69. & 162. & lib. 3. cap. 49.

AD DI

ADDITIO NONAE QVAEST.

De neceſsita te Itellectus agentis.

CIRCA neceſsitatem intellectus agentis, variæ extiterunt philoſophorũ ſententiæ, inter Græcos, Arabes, & Latinos. Alexand. qui poſuit intellectũ agentem eſſe Deum, propter hoc, quia ſicut Deus ſemper intelligit, & omnia facit, & ſua actio eſt eius ſubſtantia, ita & intellectus agens: & dixit ipſum eſſe neceſſarium ad illuminandum intelligibilia, & ipſam animam intellectiuam, Siquidem vult Philoſophus, ꝙ intellectus agens ita ſe habet ad animam intellectiuam, ſicut ſe habet agens in rebus naturalibus, & ars ad artificialia, ſed in rebus naturalibus agens nõ eſt pars intrinſeca, quæ vna cum materia rem naturalem conſtituat, neque ars eſt pars rei artificialis: & ſic neque intellectus agens habet rationem partis, ſed ſolum rationem agentis, & architecti, qui eſt ſeparatus à rebus arte factis.

Opin. Alex.

Opin. Theophr.

¶ Themiſti, & Theophraſtus poſuerũt quoque intellectum agentem eſſe ſubſtantiam ſeparatam, & vniri intellectui poſsibili, & ſpeculatiuo, quia omnes hos tres intellectus, ſcilicet agentem, poſsibilem, & ſpeculatiuũ æternos, & ſeparatos aſſerunt, & eſt neceſſarius intellectus agens, vt tangat poſsibilem, & ſpeculatiuum, non tactu corporali, ſed ſpirituali, ſed de his opinionibus occurrit mihi, quod Propheta in exceſſu mẽtis dixit, omnis homo mendax, & ſi hoc eſt verum in omnibus hominibus, multo magis Græcis eſt peculiare, atque domeſticum hoc vitium, ſcitiœ mentiri, quemadmodum Poeta inquit, & crimine ab vno diſce omnes, & ſapientiſsimus Paulus Cretenſes ſemper mendaces &c.

In ſua metaph cap. 4. in Epiſtola de luce.

¶ Inter Arabes fuit Auicennas, qui poſuit intellectum agentem colchodeam, & eſſe neceſſarium ad producendum ſpecies intelligibiles in intellectu poſsibili. ¶ Auempace tamen voluit intellectum agentem eſſe neceſſarium ad producẽdum quoddam lumen in ipſis phantaſmatibus, quibus illuſtratis efficiantur intelligibilia, & ſic apparent res vniuerſales.

Opin. Auer. 3. de anima q. 2;.

Auerr. vt imponit ſibi Iaudunus aſſeruit intellectum agentem eſſe neceſſarium, vt ſit principium actiuũ intellectionis in intelectu poſsibili: quia intellectus agens, & intellectus poſsibilis, ſunt duæ ſubſtantiæ realiter diſtinctæ animam intellectiuam conſtituentes, quæ ita ſe habent, ꝙ intellectus poſsibilis ſolum intellectionem recipit, intellectus autem agens producit intellectionem. ¶ Hi viri quoque ſunt mendaces, & falſi, & nedum ſecundũ veritatem, quam pro cõperto habemus, ſed in via Ariſt. quippe, qui dixit, ꝙ in omni natura, ideſt in omni effectu, & re facta, ſunt duo principia neceſſaria, vnum vt materia, qua ſit potentia omnia illius generis: alterum efficiens, quod talem materiam in actum redigat, quod ſit vt ars ad materiam ſuam: ſed intelligere eſt quid effectum: igitur oportet hæc duo principia, quorum vnum eſt materia intellectionis, ideſt intellectus poſsibilis, alterum efficiens, quod eſt intellectus agens: & ſubdens officia vtriuſq; ait ꝙ intellectus poſsibilis omnia fit, hoc eſt recipit ſpecies omnium, quibus factus ſimilis intelligit ipſas: intellectus agens omnia facit, quia abſtrahit ſpecies omnium, & ſe habet vt lumen ad colores.

Tex. 17.

Tex. 18.

Opin. Dur. 1. ſent. diſt. 3. q. 5.

¶ Inter latinos quoque fuit controuerſia de neceſsitate ipſius intellectus agentis. Quia Durandus de Sancto Portiano, ordinis Prædicatorum, negauit abſolute intellectum agentem, aſſerendo ad intellectionem complendam ſufficere intellectum poſsibilem cum phantaſmatibus, quia ſi eſſet neceſſarius intellectus agens, vel hoc eſſet ratione operationis in phantaſma, aut in intellectum poſsibilem, aut in vtrumque: ſed nihil horum eſt: ergo fruſtra ponitur intellectus agens. probatur minor, quòd non in phantaſma, quia nec influendo illi aliquid, nec abſtrahendo ab eo aliquid, nec educendo de potentia eius. probatur etiam, quòd non in intellectum poſsibilem, quia aut ſolus agit in illum, & hoc non, aut ſimul cum phantaſmate, & hoc etiam non, tum quia ſi phantaſma ſecundũ ſe eſt impotens in intellectum agere, vtpote immaterialem: ergo erit impotens quoque ad coagendum, quia non eſt mutatum, aut ſi ſecundum ſe erat potens, & ſic non oportet ponere intellectum agentem, ſicut nec ſenſum agentem cum obiecto ſenſibili.

Opin. Godofre. 2. ſeor. diſt. 2. q. 3.

Opinio Beato Tho. p. p. 79. ar. 4. & 1. diſputatis in q. de anima ar. 4.

¶ Godofredus presbyter aduerſus Durãdum aſſeruit intellectum agentem dari, ſed dixit ipſum effectiue nõ illuminare, ſed tantum formaliter. ¶ Veritas tamen eſt quòd intellectus agens eſt neceſſarius propter tria, ſcilicet vt ſua aſsiſtentia illuminet phantaſmata, & vt transferat intelligibilia de ordine in ordinem, hoc eſt vt faciat intelligibilia in potentia, intelligibilia in actu, & vt producat ſpeciem in-

in q. de anima ar. 4.

telligibilem in intellectum poſsibilem per abſtractionẽ à phãtaſmatibus, quia omne quod eſt in potentia, non poteſt reduci in actum, niſi per aliquod ens actu: ſed intellectus noſter poſsibilis eſt in potentia ad intelligibilia: ergo non reducitur in actum, niſi per intelligibile in actu, ſed intelligibile in actu quo ad quidditates naturales non inuenitur in rebus, niſi ſecundum Platonem ponentem ſpecies, & ideas, & ſic oportet vt fiat hoc intelligibile in actu: igitur oportet ponere virtutem factiuam, & hanc vocamus intellectum agentem, & ex hac ratione ſoluitur argumentum Dur. quia intellectus agens operatur educẽdo de potentia phantaſmatis non ſubiectiua: ſed miniſtrali, & ideo eductum non eſt in eo, ſed in potentia ſubiectiua quæ eſt intellectus poſsibilis. ¶ Vnde præter phantaſma oportet ponere aliud agens, quia intelligibile in actu diſtat ab intelligibili in phãtaſmate genere, & non ſicut vnus gradus alicuius generis ab alio eiuſdem, vt in ſenſu, & ſenſibili cõtingit, quia vtrumque eſt materiale: ſed intelligibile actu immateriale eſſe oportet. & quando dicit, phantaſma ſolum eſt impotens: ergo immutatum ſemper erit impotens, dicitur ꝙ in ſe non eſt mutatum, ſed bene in ordine ad aliud: quæ mutatio conſiſtit in hoc, quia primo erat ſolum agens, modo effectus eſt miniſter alterius, & ex hoc videmus ꝙ illud quod nõ poſſumus ex nobis efficimus vt miniſtri ſuperiorum, & hæc ratio conuincit omnes recte philoſophantes: vana igitur eſt opinio Durandi, nec probabiliter ſuſtineri poteſt. Pace Franciſci Tuleti dixerim, qui probabiliter ſuſtinet eã: quia ſicut nõ habemus duas voluntates, nec duas memorias, nec duos appetitus, nec duas imaginationes, ſed vnam, ita debemus fari de intellectu: ſed rõ iſta nulla eſt: quia non tot & tãta requirũtur ad volendũ, vel ad memorandũ, appetendumue, aut ad imaginandũ, quanta requiruntur ad intelligendũ: vt clare videri poteſt apud D. Tho. p. p. q. 83. per totam, & q. 79. per totam, veritatem hanc latius per legere potes 3. p. q. 9. ar. 4. & lib. 2. cont. gent. cap. 77. vbi Auctor oſtendit quomodo intellectus agens intelligibilia in potentia facit intelligibilia in actu, & eodem lib. videbis quomodo aſsimilatur art. cap. 76. vide etiam Scotum primo ſent. diſt. 3. q. 8. & Herueum 2. ſent. diſt. 17. q. 2. & Bacconitanum 1. ſent. q. 2. prologi, & Conflatum in 2. volum. q. 79. art. 4. Capreolum quoque 2. ſent. diſt. 2. q. 1.

Soluũtur Achilles Dur.

Lege D. Th. p. p. q. 54. art. 4. ꝙ in Angelis non ponitur intellectus agens, neque poſsibilis, quia nõ ſũt quandoque in actu, quãdoque in potentia intelligentes.

Soluitur ratio Frãciſci Tholet.

ADDITIO DECIMAE QVAEST.

Nota quomodo Ar. 1. Ethico. c. 10 aſſerit mortuis conferre bonas operationes amicorũ in fortunio vero nocere.

3. de anima q. 11. & 6.

Nota ꝙ Ar. lib. de pomo diſcipulis ſuis inſtituit futurã felicitatem, quia finis Philoſophi eſt cognoſcere ſuũ creatorem, de quo ſubdit cauſa cauſarum miſerere nobis.

Tex. 17.

9. metaph.

TV diligens lector ſi vis ſolutiones argumentorum omnium videre, lege D. Tho. p. p. q. 75. art. 6. & in q. diſputatis de anima art. 14. & 2. ſent. diſt. 19. q. 1. art. 1. 2. cont. gent. cap. 78. & ſequentibus, & in quolib. quol. 10. ar. 2. & in opuſ. cõtra Auerroiſtas, & Herueum in aurea quæſt. ſua de pluralitate formarũ, Scotum 4. ſent. diſt. 43. q. 2. Reuerendiſsimum Iacobũ Naclantum Epiſcopũ Clugienſẽ ord. præd. in ſua eruditiſsima diſputatione de animorum immortalitate, Franciſcũ Tholetum, qui reſolute ſatis, & catholice tractat duas quæſtiones de hac re, alteram ſm̃ principia Ariſt. alteram vero ſecundum philoſophiam. lege etiam Auguſtinum Sueſſanum in tractatu contra Pomponatium, & in tractatu de intellectu, Chryſoſtomum Iauellum in peculiari etiam tractatu de immortalitate animæ, & ſic reſolute habebis ſolutiones argumentorum omnium, quæ adduci poſſunt contra iſtam veritatem, quæ in his paucis propoſitionibus clauditur. ¶ Prima eſt, Aĩa eſt creata à Deo. ¶ Secunda eſt, ſingulorum hominum ſunt ſingulæ animæ, & ſimul creantur, & infunduntur, & hanc tenuit Ariſt. vt ſumitur ex 12. metaph. ¶ Tertia eſt, Anima eſt immortalis, ita ꝙ numquam deſinit perempto corpore, hæc & eſt de mente Ariſt. 12. metaph. vbi ait animã non præcedere corpus, remanere tamen poſt, nihil prohibet. ¶ Quarta eſt, Anima licet ſit ſubſtãtia perſe ſubſiſtẽs idest independens à materia viuificat tñ corpus, & eſt actus eius. ¶ Quinta eſt, Anima intellectiua eſt immortalis, & æterna, ſm̃ philoſophiã naturalem, quia pluribus rationibus naturalibus & neceſſarijs hæc concluſio probari poteſt, vt probat D. Tho. locis ſupra citatis. ¶ Sexta, Anima noſtra reunietur corpori, nec in æternũ ſeparabitur. ¶ Septima, propoſitio eſt Anima ſeparata in alio ſtatu habebit aliũ modum intelligendi hæc põt etiã colligi de mẽte Ar. ¶ Octaua, In Aĩa ſeparata nõ remanẽt appetitus corporei, vnde Ar. ait amare, odire, & aliæ paſsiones corporis deſtruũtur corpore corrupto, ſed intellectus eſt diuinũ aliquid, & ĩpaſsibile. ¶ Nona, In Aĩa ſeparata remanent habitus ſciẽtifici, quia ſerua

tis ſpe-

tis ſpeciebus intelligibilibus tunc non indiget phantaſmate, Hinc Hier. ait, diſcamus in terris quorum ſcientia perſeueret nobis in cælis. ¶ Vltima propoſitio eſt. In alio ſtatu remanent virtutes morales in bonis, licet alia ratione quam hic. propoſitiones iſtas quilibet catholicus ſubſtinere debet addendo verba Saluatoris noſtri dicentis, nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem nõ poſſunt occidere, ſed potius timere eum, qui poteſt & animam, & corpus perdere. & alibi, qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternã cuſtodit eam. & Paulus Apoſt. ſi in hac vita tantum ſperantes ſumus, miſerabiliores eſſemus omnibus hominibus. vnde arguens inſipientes qui cantabant, manducemus, & bibamus cras enim moriemur: ſubdit, nolite ſeduci, corrumpunt bonos mores colloquia mala &c. Propterea Eccl. ſcribitur, ſpiritus redeat ad Deum qui dedit illum &c.

tex. vltimo. 3. de anima.

Matt. 10. Io. 12.

1. Cor. 15.

ADDITIO VNDECIMAE QVAEST.

QVIA de operationibus intellectus tractat logicus, vt patet ex D. T. in plogo primi perihermenias, & ex prologo primi poſteriorum, quibus in locis, diſtinguit triplicem eſſe operationem intellectus, quarum prima eſt res ſingulas per ſe, & ſeorſum intelligere, quæ dicitur ſimplicium apprehenſio, cui operationi reſpondet loquutio ſimplicium vocum per ſe. Altera eſt compoſitio, vel diuiſio, qñ res, vnã alteri copulando intelligimus, ſiue affirmando, ſiue negando, cui etiam reſpondet ſermo, qui per ſolas propoſitiones fit. Tertia eſt ratiocinatio, qñ ex vno cognito, alterum cognoſcamus, cui reſpondet diſcurſus vocalis. iuxta has tres operationes eſt triplex logicæ pars, Prima circa ſimplicia, & hæc eſt liber prædicamentorum. Secunda circa compoſita, & hæc pertractatur in libro de interpretatione. Tertia circa diſcurſus de quibus agitur in cæteris libris logicæ facultatis. Non parua difficultas eſt modo, vnde orit ꝙ naturalis Phil. ſe intromittit ad tractandum de operationibus intellectus. ¶ Huic ſimilis dubitationi oritur alia, ꝙ cum intellectus pertineat ad primam philoſophiã, vt ſcripſit Ar. lib 1. de partibus animalium, quo in loco mouet quæſitum, num ad Philoſophum ſpectet contemplari omnẽ animam, vt intellectum, & arguit ꝙ non, quia ſi naturalis ageret de intellectu, præter naturalem ſcientiam nulla relinqueretur philoſophia. probando conſequentiam dicit, quoniã ſi naturalis conſideraret de intellectu, conſideraret omnia intelligibilia, quia relatiuorum, & omnium inter ſe coniunctorum eadem eſt ſcientia: intellectus & intelligibilia ſunt relatiua: igitur intellectus, & intelligibiliũ eadem eſt ſcientia, quare ſi naturalis conſiderat intellectum, conſiderabit omnia intelligibilia: ergo nihil remaneret ꝙ ab alijs ſcientijs conſideraretur: ergo præter naturalem ſcientiam, nulla relinqueretur philoſophia, ſed hoc eſt abſurdum: ergo id ex quo ſequitur: at ſequitur ex hoc ꝙ dicitur, naturalẽ philoſophiã intellectum conſiderare: ergo id minime dicendum eſt: ſi ergo naturalis Philoſophus non conſiderat de intellectu; igitur nec de operationibus eius. Oppoſitum habet Ar. & omnes eius interpretes hic. ¶ Niſi dicamus ꝙ duobus modis res ſcibiles conſiderari poſſunt, primo vt ſunt in materia. 2. vt ſunt abſtractę à materia, & hoc dupliciter, vel vt ſunt abſtractę à materia ſecundum eſſe, & ſm̃ rõnem, vel vt ſunt abſtractę ſm̃ rõnem tm̃. iuxta quos tres modos Ar. diſtinxit tres ſcientias, naturalem ſcilicet, Mathematicam, & diuinam Philoſophiam, vnde ſi naturalis conſideraret omnia, his tribus modis conſideraret ipſa omnibus modis, & ſic præter naturalem nulla relinqueretur philoſophia: quia nullus remaneret cõſiderandi modus, quo res ſcientifice conſiderari poſſent, & in hoc conſiſtit ratio Ar. Adde ꝙ intellectus dupliciter conſiderari põt, vno modo vt intellectus eſt, alio modo vt intelligit per phantaſmata ſine quibus in ſtatu iſto nihil intelligit. primo modo quidditatiue nõ conſideratur à Philoſopho naturali, & ſic currit ratio Ar. quia ſi intellectus hoc modo à naturali conſideraretur, nulla præter naturalem relinqueretur philoſophia. ſed 2. modo à naturali conſideratur: quoniam vt ſic ſub naturalis Philoſophi modo cõprehenditur, cuius munus eſt rem vt in materia eſt, atq; quocunq; modo eam reſpiciat conſiderare, ſed hæc non eſt propria, & quidditatiua eius conſideratio, quemadmodum ſubſtantiæ ſeparatæ, vt ſunt motores cælorum, atque proprijs iunctę orbibus, & eos quocunque modo reſpiciunt à Phyſico, conſiderantur, ſed hæc non eſt propria, & quidditatiua earum conſideratio, nec in hunc ſenſum Ar. intellectum a naturali conſideratione ſeiungit, nec id probat ratio Ar.

Dubitatio ad quem artificem ſpectat, conſiderare de intellectu, & eius operationibus.

Cap. 3.

Relatiuorũ natura quæ ſit.

Res ſcibiles quibus modis conſiderantur.

6. Metaphy Tex. 2.

3. de anima. Tex. 39. & tex. 20. & 1. de anima. Tex. 13.

Subſtantiæ ſeparatæ quo modo à naturali conſiderantur.

ſed

ſed dumtaxat,ꝙ quidditatiue intellectus à naturali non conſideratur,pp illud qđ ſequit̃ in-
Lect. 1. conueniens, & ſic ſoluit̃ dubitatio de intellectu, de quo vide D. Tho. 6. Metaph. ad princi-
Soluitur prima dubitatio. pium. Prima quoq; dubitatio ſoluit̃ dicendo ꝙ operationes intellectus vt ſunt quædã inten
tiones ſecundæ ſpectant ad logicum, vt vero entia,realia ſunt,quia producuntur à cauſa rea-
li, quæ eſt intellectus, & reſpiciunt materiã aliquo modo vt dictum eſt. Sic munus phyſici
eſt eas contẽplari, & ſic Ar. & ſui doctiſsimi interpretes hic diſputant de ipſis. vide D.Th.
1. ſent. diſt. 2. q. 3. ar.1.& de põia Dei q. 7. ar. 9. lege etiã D. Th. p. p. q. 85. ar.5. vbi po-
nit differentiam inter intellectum noſtrum, & angelicum, ac diuinum,& quomodo hi duo
intellectus, ſcilicet diuinus,& angelicus cognoſcunt quidem cõpoſitionem, & diuiſionem,
& ratiocinationem non componendo, & diuidendo, & ratiocinando. vide quoq; p.p. q.59.
ar. 3. & 4. & de ver. q. 14. art. 1. & in opuſ. 48. cap. 55. & 1. cont. gent. cap. 59.

ADDITIO DVODECIMAE QVAEST.

Dubitatio ad quem artificem ſpectat conſideratio veri.
CIRCA hoc quæſitum occurrit dubitatio ſimilis dubitationi præteritę, ad quẽ
artificẽ ſpectat contemplari de vero, nũ ad Metaphyſicum, vel ad naturalẽ: quia
aliqui dicunt, ꝙ naturalis Phil. eſt ille, qui debet conſiderare de ipſo vero, in
illa parte præcipue, in qua conſideratur ſubiectum omnium verorũ, & eorum
agens: ſed animaſticus conſiderat intellectum poſſibilem, qui eſt ſubiectũ oĩum verorum,
3. de anima. commen. 5. & intellectum agentem, qui eſt eorum principiũ: igitur ad naturalem ſpectat de ipſo vero
conſiderare. & confirmatur: quia conſiderans aliquod ſubiectũ,debet conſiderare ea quæ in
3. de anima Tex. 1. illo reperiuntur, modo naturalis conſiderat intellectum,in quo reperitur verum, vt ait Ar.
bonum,& malum ſunt in rebus: verum, & falſum in intellectu: igitur ad naturalẽ Philoſo
6. metaphy. Tex. 8. phum ſpectat illud conſiderare. Aliqui aſſerunt, ꝙ ad Metaphyſicũ ſpectat conſiderare de
vero, qñquidẽ ſolus Metaph. contemplat̃ de primo obiecto intellectus, & de Deo, ſed verũ
ar.1. quæſt.1 ar. 1. eſt primũ obiectum intellectus, & ipſe Deus eſt prima veritas: igit̃ ad Metaph. ſpectat de
ipſo vero conſiderare. Adde ꝙ Ar. appellat ipſam Metaphyſicã Philoſophiã veritatis:quia
eius finis eſt veritatẽ contẽplari: igitur ad ſolũ Metaphyſicũ ſpectat de vero conſiderare. Ali
2. metaphy. Tex. 4. qui vero affirmant nullã artẽ differere de vero, niſi dialecticã, quia grammatica conſiderat
6. metaphy. commen. 8. orõnem, vt eſt congrua, vel incongrua: dialecticus aũt vt eſt vera, vel falſa. Præterea ſolus
logicus tractat de ente rõnis,& de ente diminuto,ſed verũ eſt ens diminutũ,vt ſcripſit Auer.
dimittamus perſcrutari de ente ꝑ accidens, & de ente qđ eſt veridicans,ſcilicet qđ eſt in aĩa,
ens .n. qđ eſt ꝑ accidens non habet cauſam determinatã, & qđ eſt veridicans nõ hẽt cauſam
1. lib. de interpret. cap. de orat. niſi aĩam,ideo vtrumq; numerat̃ in genere entis diminuti. ¶ Niſi dicamus vt ait Ammo-
nius, ꝙ verũ põt dupliciter ſumi,vno modo vt diſtinguitur contra metaphoricum, fictũ, &
1. metaphy. Tex. 4. alchimicũ, qua rõne aurum minerale dr̃ verum, & auricalcũ dr̃ falſum,ſiue alchimicũ,& ſic
verum eſt paſſio entis,& conuertitur cum eo,& iuxta hoc ſignificatũ dixit Ar. oportet prin
cipia ſempiternorum eſſe veriſſima, & vnumquodq; ſicuti ſe hẽt ad eſſe, ita ad veritatem,
quia in quibuſdam hoc verũ reperitur magis, in quibuſdam minus, quia in cauſa reperi-
Aeternũ eſt verius corruptibili. tur magis, & in effectũ, & cauſato reperitur minus, & propterea principia,& cauſæ ſempi-
ternorum ſunt veriores effectibus, & cauſis corruptibilium. alio modo accipitur verum vt
diſtinguitur contra falſum, & ſic verum eſt relatio quædã qua compoſitio, vel diuiſio quæ
Lib. præd. cap. de ſubſtantia & in poſt. præd. capitulo de priori. eſt ſecunda operatio intellectus dr̃ vera, vel falſa, de qua loquutus eſt Ar. dicens, ab eo qđ
res eſt, vel non eſt, dr̃ oratio vera,vel falſa. verum ſumptũ primo modo ſpectat ad Metaph.
ſi vniuerſaliter capiatur, quia vt eſt huius, vel illius entis, puta mobilis, aut quanti ſpectat
ad ſpeciales ſcientias: verum aũt ſumptum ſecundo modo ſpectat ad logicum, quia omnis
ſcientia ſpeculatiua conſiderat aliquo pacto de ipſa veritate, ſiquidem eius finis eſt veritas,
2. metaphy. Tex. 3. ſicuti finis ſcientiæ practicæ eſt opus. ¶ Vel poſſumus dicere,ꝙ verum põt conſiderari vno
1. lib. poſt. Tex. 26. modo vt eſt concluſio demonſtrationis, de qua Ar. dixit,ſcientia eſt verorũ. alio modo põt
conſiderari, vt eſt res ſignificata per terminum concluſionis, ſiue propoſitionis, & ſic aliqñ
In prologo primi peryher. hęc res reperitur in vocibus,vt ſcripſit Ar. voces ſunt notę earũ paſſionum,quę ſunt in aĩa.
& hoc eſt reperiri in voce, vt in ſigno, aliquando hæc res reperitur in animo, tanquam in
3. de anima. Tex. 46. ſubiecto, quia compoſitio, quæ eſt aliquid de aliquo,& diuiſio,quæ eſt aliquid ab aliquo di
cuntur verę, vel falſę, & iſtę ſunt operationes ipſius animæ, quæ ſunt in ipſa tanquam in

ſubiecto,

ſubiecto, hæc res ſignificata per terminnm propoſitionis reperitur in ipſiſmet rebus tanꝙ
in cauſis, vt dictum eſt, ab eo qnod res eſt, vel non eſt &c. Quibus ſtantibus dicimus, ꝙ ſi
loquimur de ipſo vero, prout eſt concluſio, ſic omnis ars, omniſq; ſcientia conſiderat de ip-
ſo: ſi loquimur de ipſo vero, vt reperitur in vocibus, ſic ſpectat ad logicum de ipſo diſſerere:
ſi autem loquimur de vero vt eſt in aĩa, ſic ad naturalem Philoſophum puta ad animaſticũ
attinet de vero contemplari: ſin aũt de vero ſermonem facimus, vt reperitur in rebus, ſic
Metaph. habet ipſum contemplari: ex quo patet ſolutio obiectionum, & ad quem artificem
ſpectat de ipſo vero contemplari. vide Auerr. 3. de anima, vbi diſtinguit veritatem, & falſi- Commen. 4
tatem, quæ ſunt in intellectu ſpeculatiuo ab his, quæ ſunt in intellectu operatiuo, & in lib.
de cælo diſtinguit verum in neceſſariũ, & poſſibile, & ꝙ verum neceſſariũ opponitur falſo 1. de cælo,
impoſſibili, & verum poſſibile opponit̃ falſo poſſibili. vide D.Tho. p.p q. 17. per totã, vbi & mundo comm. 119.
reperies qũo verũ ſit in re, & qũo in intellectu, & qũo in Deo, & quot modis ſumit̃ verũ, &
quid ſit verum. lege quoque 1. ſent. diſt. 19. quæſt. 5. ar. 1. & in quæſt. diſputatis de ver.
quæſt. 1. & per totam & 1. cont. gent. cap. 60. & lib. 3. cap. 51. & in opuſc. 3. cap. 105.

ADDITIO TERTIAEDECIMAE QVAEST.

IN quæſito hoc laborant Scotiſtæ ad probandum ꝙ intellectus noſter per ſe, & Argumenta
directe ſingularia cognoſcere valeat, qñquidẽ ad id ſe extendit intellectus, ad qđ Iacobi Bargij Scotiſtæ.
voluntas pertingit, aiebat Iacobus Bargius Scotiſta, cũ eſſem in ſtudio Patauì-
no. ſed voluntas pertingit vſque ad ſingularia, quia ea amat, & diligit: igit̃ & Primum.
intellectus quoque ea agnoſcit: ſiquidem nihil voluntas diligit, quod ei intellectus nõ re-
pręſentat. Addebat ꝙ intellectus exorditur opus ſuum, vbi ſenſus poſuit terminum ſuæ a- Secundum.
ctionis, at ſenſus in ſingularibus terminat actionem ſuã, igit̃ & intellectus à ſingularibus 3. de anima. Tex. 30.
incipit cognoſcere, & ſic primo, & directe ipſe intellectus cognoſcit ſingularia, quod eſt cõ Tertium.
tra Thomiſtas. Et hoc vr̃ eſſe de intentione Ar. dicentis, neceſſe eſt intellectum in ſua in- Quartum.
tellectione phantaſmata ſpeculari: ſed phantaſmata ſunt ſingularia, & repreſentatiua condi
tionum particulariũ: igit̃ intellectus cognoſcit directe ſingularia. Tũ ẽt quia non poſſu- Quintum.
mus nos imponere nomen alicui, niſi illud agnoſcamus: modo intellectus imponit nomi
na ſingularibus: igitur & ſingularia agnoſcit per ſe primo. Qđ eo magis apparet, quia in- Sextum.
tellectus qñ cognoſcit vniuerſale, illud abſtrahit à ſingularibus, modo abſtractio non fit ab
incognito, ergo primo intellectus cognoſcit ſingularia, & deinde vniuerſale. Et hoc etiam
apparet luce meridiana clarius, qñ intellectus arguit ad aliq̃ concluſioné per inductioné,
quippe quæ inductio procedit à ſingularibus ad vniuerſale concludendum. Idem etiam ap-
paret in exemplo qđ eſt qñ vnũ particulare per aliud probat̃, ꝑꝑ ſimile qđ in vtroque con
ſpicitur, vt ſi malum eſt Grecos cum Troianis belligerari, malũ quoque eſt Laecedæmonios
cum Athenienſibus armis decertare: in his enim argumentationibus ſingulare primo mo Septimum. de intellectu
uet intellectum, cum actiones ſint ſingularium, & ſic quoque primo intelligitur ab eo: con Theorico &
cludendum eſt igit̃ vtrumq; intellectum, & theoricum & practicum per ſe primo, & dire practico.
cte cognoſcere ſingularia: de theorico patet, quia ſaltem cognoſcit ſeipſum, quippe qui Tribus mo-
quoddam ſingulare eſt, alioquin nõ haberet aliquem actum, cũ actus ſint ſingularium: de dis aliqnid
practico magis vr̃, quia dirigit ad agendum, actus ſunt circa ſingularia vt dictum eſt: co- cognoſcit̃.
gnoſcit ergo intellectus ipſe primo, & per ſe ſingularia. ¶ Propterea ad hæc argumenta, &
ſimilia dicere poſſumus, ꝙ cũ tribus modis aliquid cognoſci poſſit, vno modo cognitione
eius in ſe, qđ eſt cognoſcere illud cognitione intuitiua, intuendo puta Bucefalum in ſeipſo.
Secundo põt cognoſci aliquid mediante aliquo medio repręſentatiuo, quod eſt cognoſcere
cognitione abſtractiua. Tertio, aliquid cognoſcitur cognitione deductiua, ſic .n. cognoſci-
mus cauſas per effectum, quo pacto cognoſcimus indiuidua, & ſingularia immaterialia pu
ta Deum, & ſubſtantias immateriales. Adde etiam ꝙ intellectus dupliciter conſiderari po- Intellectus
teſt, vno modo vt intellectus eſt, & ſic non eſt cognoſcitiuus niſi vniuerſalium, quia princi dupliciter
pium ſingularitatis in rebus materialibus eſt materia indiuidualis, & intellectus quando conſiderat̃,
intelligit abſtrahit ſpeciem intelligibilem ab huiuſmodi materia: propterea intellectus, vt itellectus
vt intellectus eſt, non cognoſcit niſi vniuerſalia. alio modo poteſt conſiderari intellectus eſt & vt eſt
vt eſt ſenſibus coniunctus, pręcipue cogitatiuę, & ſic intellectus cognoſcit ſingularia, iunctus ſenſibus.

ſed

Contra Scotum 4. ſent. diſt. 45. q. 3.

ſed non proprio conceptu, ſed conceptu alieno, nec cognitione abſtractiua, aut intuitiua, ſed potius cognitione arguitiua, quia quando cognoſco vniuerſale puta hominem, & cognoſco ꝙ non ſubſiſtit per ſe, arguo, & concludo ꝙ in rerum natura datur quædam res ſingularis, quæ differt ab vniuerſali, quod cognoui per abſtractionem, & ſic arguitiue, & cõfuſe, & conceptu alieno, intellectus vt ſenſibus alligatus ſingularia cognoſcere poterit.

Solutio argumẽtorum omnium.

¶ Et ſi hæc applicaueris argumentis adductis de facili ea ſoluere poteris, concedendo, ꝙ voluntas amat ſingularia: ergo intellectus ei cognoſcit arguitiue, & vt imaginatiua ei ſubſeruit. Et qñ addit, ꝙ intellectus exordit̃ ab eo in quo finit ſenſus, hoc eſt falſum ſi loquimur de intellectu, vt intellectus eſt, ſed bene incipit à proximo ſibi, qđ eſt vniuerſale corporeum, nec eſt neceſſarium, ꝙ poſterior potentia incipiat à termino prioris. ſoluitur, & id quod fundabatur ſupra dictum Ar. qui non dicit ꝙ intellectus ſpeculatur phantaſmata, ſed homo cuius intellectus, ſi intelligere debet, oportet vt per phantaſiam phantaſietur, & imaginetur phantaſmata, à quibus intellectus poſſibilis accipit ſpeciem intelligibilem. Ad quartũ de impoſitione nominis dicimus ꝙ cũ cognoſcamus ſingularia arguitiue, poſſumus imponere eis nomina. Quintũ de abſtractione ſoluimus dicẽdo falſum eſſe abſtractionẽ fieri à noto, ſiue loquamur de abſtractione intellectus agẽtis, ſiue poſſibilis, qui cognoſcit vniuerſale non agnoſcendo conditiones particulares, ſicut etiam facit viſus, qñ cognoſcit colorẽ in pomo non intuendo odorẽ, & olfactus cognoſcit odorẽ abſq; colore. Sextũ de inductione & exẽplo concedimus, ſed nõ eſt intellectus ſolus, qui facit inductionẽ. ſed adiutus à cogitatiua, quæ numerat ſingularia oĩa, quæ conueniunt in aliquo prædicato cõi, & ſic intellectus arguitiue, & alieno conceptu cognoſcit ſingularia materialia. De intellectu theorico concedimus, quod cognoſcat ſeipſum, quia eſt ſingulare immateriale, qñquidem ſingulare non repugnat intelligi inquantum eſt ſingulare ſed inquantum eſt materiale, quia nihil intelligitur niſi immaterialiter. De intellectu practico etiam aſſerimus, quod non cognoſcit ſingularia, niſi mediante particulari apprehenſione ſenſitiuę partis, vt docet Ariſt. quia ex vniuerſali propoſitione non poteſt concludi propoſitio particularis, niſi mediante propoſitione alia ſingulari. hæc omnia ſuſtinere debemus contra Scotum tenentem intellectum noſtrum intuitiue cognoſcere ſingularia materialia, quod tñ eſt falſum vt oñdunt oẽs veri peripatetici, quam rem ſi latius ſcire cupis lege D. Th. in quæſt diſputatis de ver. q. 5, ar. 6. & q. 6. ar. 10. & in quol b. 12. ar. 12. & in Opuſc. 24. cap. 1. 4. ſent. diſt. 50. q. 1. ar. 3. & p. p. q. 86. ar. 1. vide etiã 1 cont. gent. cap. 65. & Auctorẽ in expoſitione illius cap.

3. de anima. Tex. 30.

Intellectus ſpeculatiu⁹ cognoſcit ſe ipſum.

3. de anima. Tex. 58.

4 ſent. diſt. 45. q. 3.

ADDITIO QVARTAE DECIMAE QVAEST.

QVIA diſputatio hæc luculentiſſime agitatur hic ab Auctore, non oportet aliud ei addere niſi remittere lectorem, ſi latius, & diligẽtius eam agnoſcere voluerit, ad loca in quibus D. Th. eã pertractat, vt eſt in quæſtionibus diſputatis de ver. q. 8. ar. 14. in quo querit ſi Angeli multa cognoſcant ſimul, vbi magna argumentorum copia vtitur, interq; quæ ſunt aliqua adducta hic ab Auctore, & in p. p. q. 85 ar. 4. & in q. 12. ar. 10. in quo querit, num videntes Deum per eſſentiam ſimul videant omnia, quæ in ipſo vident. & in q. 58. ar. 2. in quo etiam quæritur ſi Angelus ſimul poſſit multa intelligere, in 2. ſent. diſt. 3. q 3. ar. 4 & 3. quoq; ſent. diſt. 14. q. 4. ar. 1. & quolibet 7. ar. 2. & lib. primo contra gentiles cap. 55. Scotus etiam multa de hoc quæſito dicit 1. ſent. diſt 3. q 6. & in 3. diſt. 14. q. 2. item Dur. 2. ſent. diſt. 3. q 1 Ioannes, de Ianduno 3. de anima q. 33. in his locis reſolute, & vberius habetur veritas huius quæſiti.

ADDITIO QVINTAE DECIMAE QVAEST.

Diſputatio de modo operandi qui compenit animæ ſeparatæ.

NOTA ꝙ hæc diſputatio agitatur hic de anima, prout eſt corpori alligata, quia qñ fuerit à corpore ſeparata, competit ei modus intelligendi per conuerſionem ad ea quæ ſunt intelligibilia ſimpliciter, ſicut & alijs ſubſtantijs ſeparatis: verũ modus intelligendi per conuerſionem ad phantaſmata eſt animæ naturalis, ſicut vniri corpori, ſed eſſe ſeparatam à corpore eſt præter rõnem ſuæ naturæ, & ſimiliter intelligere ſine conuerſione ad phantaſmata eſt ei præter naturam, & ideo ad hoc vnitur corpori,

pori vt ſic operetur ſecundum ſuam naturam. & ſi dicis contra, quia illud quod eſt præter naturale nō naſcitur ex natura rei cui eſt præter naturale: ſed intelligere ſine phantaſmate, & cum phātaſmate oritur ſucceſsiue ex natura ipſius animæ: igitur modus intelligendi ſine phantaſmate, non eſt præter naturam animæ. ¶ Aliqui dixerunt ꝙ vterq; modus eſſendi, & intelligendi eſt naturalis animæ ſucceſsiue, nam eſſe in corpore eſt naturale ei in principio, eſſe vero extra eſt naturale ei in fine, veluti omnibus animalibus competit duplex modus viuendi, videlicet in vtero materno, & extra vterum in fine, ſeu poſt principium. Poteſt quoq. & melius hæc dubitatio ſolui, & dicendo ꝙ præter naturale nō eſt idē, quòd contra naturam: ſed eſt communius quid, & ſuperiut ad id quod conuenit alicui contra naturam, & ſupra naturam, & extra naturam: vnde in præſentiarum ſumitur præter naturale pro eo quod eſt ſupra naturale, non miraculoſe, ſed ſupra naturam propriā ipſius animæ: ſicuti dicimus ꝙ ignis habet duos motus, alterum naturalē, ſcilicet quo mouetur ſurſum, & alterum præternaturalem, ſcilicet ſupra propriam naturam, quo mouetur circulariter ſequens motum diurnum, & iſte præter naturalis eſt perpetuus, & conuenit ei ſecundum ꝙ participat naturam ſuperiorem cœleſtem, quæ participatio conuenit ei ex eo quod obtinet primatum in phæra elementari, iuxta regulam D. Diony. ꝙ ſupremum infimi attingit infimum ſupremi, & ſic anima intellectiua, quia eſt ſuprema forma in materia exiſtentium ſecundum ſui ſupremum participat aliquid de natura ſubſtantiarum ſeparatarum, & ſecundum ſeipſam abſolute aliquid aliud vendicat ſibi proprium, ſecundum enim propriam naturam, vt ſic vendicat ſibi eſſe in corpore, & intelligere cum phantaſmate, quando eſt eſſentialiter pars, prout autem participat ſubſtantias ſeparatas habet ꝙ ſit etiam extra corpus, vt illæ ſunt, & intelligat vt illæ intelligunt, & ſic illæ modus eſt ſimpliciter naturalis animæ, hic vero præternaturalis, nec inconuenit tale præternaturale oriri ex natura ipſius rei, nō abſolute, ſed ſecundum ꝙ participat in ſui ſupremo naturam ſuperiorem, vt patet in motu circulari ipſius ignis, qui innaſcitur ex hoc, ꝙ ignis eſt in illo loco, eſſe autem in illo loco conuenit ex hoc, ꝙ eſt ſupremum inter elementa, eſſe autem ſupremum inter elementa habet annexum hoc, ꝙ participat naturam ſuperiorem, ſcilicet cæleſtem, ſic improposiro ex hoc, ꝙ aīa humana eſt immortalis. & iuſtma inter intellectuales ſubſtātias habet duo, & ꝙ exigat corpus mediū inter cōtraria, & conſequenter corruptibile, & quòd polsit remant re ſola, ſed primum ex proprijs habet, ex quibus habet ꝙ ratiocinetur, & colligat ſcientiam ex ſenſibus, ſecundum vero ex participatione ſuperiorum in ſui ſupremo, ex quo etiā nunc habet ꝙ intelligit principia, & quodquid eſt. ¶ Et aduerte ꝙ anima ſeparata licet intelligendi modum ſimilem intelligentijs habeat, hoc tamen non eſt intelligendum, vt aliqui falſo opinati ſunt, quòd intelligat per ſpecies congenitas & innatas, quia Ariſt. docet ꝙ eſt veluti tabella in qua nihil eſt pictum, nec etiam intelligit per ſpecies quas tūc abſtrahit, quandoquidem in tali ſtatu non habet organa ſenſus, & imaginationis, quibus mediantibus ſpecies intelligibiles abſtrahuntur à rebus, ſed intelligit partim per ſpecies conſeruatas, partim per ſpecies ex influētia diuini luminis participatas, quarum anima fit particeps: ſicut aliç ſubſtantiæ ſeparatç, quamuis inferiori modo, vnde tam cito ceſſante conuerſione ad corpus, ad ſuperiora conuertitur. hinc animæ puerorum, quæ nullas ſpecies acquiſitas ex phantaſmatibus in hac vita habuerunt, per illas quas à Deo Opt. Max. tanquam ab authore naturæ recipiunt. intelligere valent de his lege D. Th. p. p. q. 85. ar. 1. & 2. & 1. ſent. diſt. 3. q. 4. ar. 5. & 2. ſent. diſt. 24. q. 2. ar. 2. & in diſputatis de ver. q. 10 ar. 8. & 1. cont. gent. cap. 65 lege etiam Ioannem de Ianduno 3. de anima q. ſua 35. & Ang. Niphum in expoſitione huius tex.

Reſponſio Auic. in lib. de ſufficien tia cap. 6.

Reſponſio melior ad obiectionē.

5. cap. de di ui. nomini bus.

Quis modus intelligendi eſt præterna turalis animæ.

3. de anima

Tex. 14.

Animæ puerorum quo modo intel ligunt.

ADDITIO DECIMAE SEXTAE QVAEST.

QVIA hæc quæſtio parum difficultatis habet, vt patet ex duabus cōcluſionibus poſitis ab Auctore in corpore quæſtionis, propterea nihil occurrit ſcribendū, niſi quòd deſidero te eſſe cautum de numero potentiarū animæ, quia tres ſunt potentiæ animæ intellectiuç, videlicet intellectus agens, intellectu poſsibilis, & voluntas: quinque ſunt potētiæ ſenſitiuç exteriores, vt viſus, auditus, guſtus, odoratus & tactus; quatuor ſunt potētiæ, ſeu facultates interiores, videlicet ſenſus communis, ima-

De numero potētiarum animæ.

Quot ſunt potētiç animæ intellectiuæ.

Quot ſunt potentiæ animæ ſenſitiuæ.

ginatiua, phantaſia, & memoratiua, appetitus ſenſitiuus, qui dicitur potẽtia imperans motum, & facultas exiſtens in muſculis, & neruis, quę dicitur potentia exequens, ſeu agens motum. Potentię ipſius animæ vegetatiuæ ſunt ſeptem ſcilicet nutritiua, augmentatiua, generatiua, attractiua, retentiua, digeſtiua, & expultiua, ex his ſequitur ꝙ omnes animæ potentiæ reducuntur ad 21. & nec plures, nec pauciores ſunt, de quibus omnibus lege D. T. in p. p. ſummæ Theologiæ quæſt. 88. per totam, quæ cõſiſtit in quatuor articulis, & in qq. diſputatis de ver. quæſt. 10. ar. 2. & in q. de anima ar. 13. & lib 3. de partibus animalium cap. 3. & 4. cont. gent. cap. 58. & 2. ſent. diſt. 2. q. 2. ar. 2.

Quot ſunt potẽtię animę vegetatiuæ.

ADDITIO DECIMAESEPTIMAE QVAEST.

Intellectus pluribus nominibus nominatur.

CIRCA quartum notabile de identitate intellectus practici & ſpeculatiui, lege D. Th. p. p. q. 79. quaſi per totam, vbi habes, ꝙ cum intellectus pluribus nominibus nominetur, non eſt neceſſarium vt quodlibet nomen faciat diſtinctionem ab eo. nam dr̃ intellectus ſpeculatiuus, quia quod apprehendit nõ ordinat ad opus, practicus vero dr̃, quia quod apprehendit ordinat ad opuſ. dr̃ ſyndeſis, quando habitualiter retinet principia operabilium, dr̃ ratio inferior, quando hæc inferiora contemplatur, nominatur ratio ſuperior, qñ conſiderat diuina, quia rõni ſuperiori attribuitur ſapientia, inferiori vero ſcientia, vocatur mens, qñ metitur quę cõueniunt rebus & quæ nõ, vocatur intelligentia, qñ ſiſtit in prima ſui operatione, conſiderando quodquid eſt rerum, dr̃ materialis, ſiue poſſibilis, aut põtalis, quando eſt in primo ſtatu, ſcilicet ꝙ nullam ſciẽtiam habet, nec quo ad principia, nec quo ad concluſiones, quia quando iam cognouit principia alicuius ſcientiæ, appellatur à Philoſophis intellectus diſpoſitus, quando aũt eſt in actu primo erit in ſecundo ſtatu, & ſic dicitur intellectus in habitu, quando vero eſt in actu ſecundo, qui eſt conſiderare, ſic dicitur intellectus in actu. Acquiſitis vero omnibus ſcientijs diuinis, & humanis, dicitur intellectus adeptus, & tunc erit quando verificabitur de eo dictum Greg. quid eſt quod non videat, qui videntem omnia videt? de his lege D. Th. vbi ſup. & 1. ſent diſt. 3. q. 4. art. 1. & 2. diſt 24. q. 2. art. 3. & de ver. q. 3. art. 3. & 2. cont. gent. c. 74. & lib. 3. c. 43.

Quis ſit intellectus diſpoſitus.

Quis ſit intellectus adeptus.

4. dialog.

ADDITIO XVIII. QVAEST.

Quæ concurrunt ad motum animalis.

CIRCA tertium dictum huius quæſiti, nota ꝙ etſi appetitus in motu animalis ſit principalius mouens &c hoc intelligendũ venit de mouẽte immediate, quia mouẽs mediatum eſt ipſa natura, ſiquidem ad cauſandum motum progreſſiuũ, præcipue in animali rationali concurrit primo natura, ſecundo intellectus practicus, 3. appetitus, 4. res apprehenſa, 5. virtus motiua, quæ eſt diſtincta à virtute appetitiua, vt docet Ar. 2. de anima, oportet quòd inter iſta principia ſit ordo aliquis, quippe qui ordo reperitur etiam in intelligentijs ſeparatis in quibus virtus motiua non diſtinguitur ab appetitu, & à natura ſm̃ Auerr. licet ſecundũ Beatum Tho. virtus motiua diſtinguatur à ſuſtantia intelligentiarum, ſed non ab intellectu & voluntate, tñ ſemper inter iſta reperitur ordo, quia nulla ſuſtantia põt eſſe immediatum principium operationis, vt patet ex 7. metaph. & qñ in aliquo agente concurrunt principium ſubſtantiale, & accidentale reſpectu eiuſdem actionis, oportet ꝙ principium ſubſtantiale ſit principale, & mediatum, principium vero accidentale ſit ſecundarium & proximũ, de quibus lege D Th. p. p. q. 54. ar. 5. & in diſputatis in q. de malo quæſt. 16. ar. 1. & 3. ſent. diſt. 15. quæſt. 2. ar. 2. & in opuſ. 43 cap. 5. vbi inuenies virtutem motiuam animalis eſſe triplicem, vnam per modum dirigentis, ſecundam per modum imperantis, & tertiam per modum exequentis &c.

Tex. 18.

8. Phyſic. Comm. 32.

Tex. 34.

Triplex vis motiua animalis.

ADDITIO DECIMAENONAE QVAEST.

Sphæra Saturni mouetur tribus motibus.

CIRCA rationem adductam ab Auctore ad probandam concluſionem, animaduerte ipſam eſſe fundatam ſuper exemplo Ar. ꝙ appetitus rationalis ſe habet ad appetitum ſenſitiuum, ſicuti ſphæra ſuperior ad inferiorem, & quia per ſphærã ſuperiorem intelligit Philoſophus ſphæram Saturni, quæ tribus motibus mouetur. Primo, motu diurno ab ortu in occaſum ſuper polos mundi, & hic dicitur motus raptus.

ſtus. Secundo, mouetur ab occaſu in ortũ, quo oẽs planetæ mouentur ſuper polos Zodiaci. Tertio, mouetur motu proprio, quo à proprio deferente agitatur. Sic etiam appetitus ſenſitiuus tribus motibus mouetur, primo ab intellectu diſcurrente, ſecundo à voluntate ſequente deliberationem intellectus, tertio motu proprio. ¶ Alij dicunt q; iſti tres motus, quibus voluntas mouet appetitum ſenſitiuum ſunt actus elicitus voluntatis, actus imperatus internus, & actus imperatus externus, & in iſtis motibus voluntas ſemper vincit appetitum ſenſitiuum, quandoquidẽ appetitus ſenſitiuus obedit rationi. & ſiquis quæreret, ſi appetitus ſenſitiuus obtemperat rationi, vnde eſt q; aliqui ſemper inclinãtur ad operandũ ſecundum ſenſum, aliqui vero ad agendum ſm̃ rationem, alij autem interdum ſequuntur vnam viam, interdum alteram. ¶ Aſtronomi dixerunt q; hoc naſcitur ex dominio, quod corpora cæleſtia habent ſupra homines: quia effectus agentis ex neceſſitate ſequitur in materia, quando virtus agentis tanta fuerit, quod poſſit ſibi ſubijcere totam materiam. Sed tota materia inferiorum corporum ſubijcitur virtuti cæleſtium corporum tamquam excellentiori: ergo ex neceſſitate effectus cœleſtium corporum recipitur in materia corporali ex qua componuntur homines. Aliqui Theologi voluerunt, quòd hoc prouenit ex ſuggeſtione bonorum, & malorum angelorum, quandoquidem ſicuti Angeli deputantur ad cuſtodiam hominum, ita dæmones ad impugnationem, ſed omnia bona quæ faciunt homines, ex ſuggeſtione bonorũ angelorum procedunt, quia diuina ad homines mediantibus angelis perferuntur: ergo & omnia mala, quæ operantur homines, ex ſuggeſtione malorum angelorum procedunt. ¶ Sed ambę iſtę opiniones ſunt falſæ. Prima quidem, quia Damaſc. ait q; corpora cæleſtia nequaquam ſunt cauſa humanorum actuum, & ratio eorum concludit contra illos, qui dicunt intellectum non differre à ſenſu, hinc canebãt q; talis eſt voluntas in hominibus, qualem in die inducit pater virorum deorumque. Secunda quoque opinio falſa eſt, quia vt ait Origenes etiam ſi diabolus non eſſet, homines haberent appetitum ciborum & venereorum, & huiuſmodi, circa quæ multa inordinatio contingit, niſi per rationem talis appetitus refręnetur, & maxime poſita corruptione naturæ, refręnare autem, & ordinare huiuſmodi appetitũ, ſubiacet libero arbitrio. Ratio huius opinionis currit quantum ad hoc, q; homo pót per ſeipſum ruere in peccatum, ſed ad meritũ proficere nó poteſt niſi auxilio diuino, quod homini exhibetur mediante miniſterio Angelorum, & ideo ad omnia bona noſtra cooperantur Angeli, non tamen omnia noſtra peccata procedunt ex dæmonum ſuggeſtione. ¶ Propterea dicendum eſt, q; iſta diuerſitas operandi prouenit ex aſſuetudine. Aliqui enim aſſueti ſunt vti voluptatibus, & non facile abſtinent ſe ab illis, licet poſſint ſi velint abſtinere. Aliqui aſſueti ſunt ſequi opera virtutum, à quibus declinare etiam poſſunt, quia habitus non tollit à voluntate quod eſt ſibi propriũ, ſcilicet agere libere, & contingenter. Alij vero medio modo ſe habent, quia plures homines ſequũtur paſſiones, quæ ſunt motus ſenſitiui appetitus. Pauci vero ſunt ſapientes, qui hujuſmodi paſſionibus reſiſtant, reſiſtere tamen poſſent ſi voluiſſent, quandoquidem voluntas non ex neceſſitate ſequitur inclinationem appetitus inferioris: licet enim paſſiones quæ ſunt in iraſcibili & concupiſcibili habeant quandam vim ad inclinãdam voluntatem, tamen in poteſtate voluntatis remanet ſequi paſſiones, vel eas reijcere, de quibus omnibus videre potes D. Tho. p. p. q. 82. ar. 1. & 2. & pri. ſecundæ q. 10. ar. 1. & in diſputatis, in q. de ver. q. 22. ar. 6. & 2. ſent. diſt. 7. q. 3. ar. 1. & ſecunda ſecundæ q. 95. ar. 5. & in q. de malo. q. 16. art. 7. & Conflatum in 2. volumine q. 115. ar. 4. & in quolib. 12. ar. 5. & 6. Metaph. lect. 3. lege Scotum, in quolib. q. 7. & Eximum Doctorem Anto. Tromb in ſpeciali quæſt. de hac materia. vide quoque Alex. 12. Metaph. in expo. 5. contex. & Auerr. 2. cæli comm. 38. & in 3. cap. de ſubſt. orbis. Vide Zimar. Theor. 61. lege Caſ. in expo. 6. cap. huius lib. & Henr. quolib. 13. q. 6. & Codofredum quolib. 1. q. 4. & latius agnoſces actus appetitus quomodo aliquis eſt immanens, aliquis vero tranſiens, & vnus eſt ratio alterius. lege quoque auctorem lib. 1. cont. gent. in expoſitione 44. cap. vbi diſputat cũ Cai. hic de appetibili quomodo concurrat ad actum appetitus, & eodem lib. in exp. 74. cap. inuenies quomodo appetibile comparatur ad appetitũ, lege adhuc lib. 4. cont. gent. in exp. 19. cap. vbi Auctor diſputat quomodo appetere ſpeciali modo conuenit animalibus &c.

Qui ſint motus quibus volũtas mouet appetitũ ſenſitiuum.

2. lib. fidei orthod. c. 7.

Heſiodus.

Lib. 3. Peri ar. cap. 2.

Diuerſitas operandi in hominibus venit ex diuerſa aſſuetudine eorum.

Pauci homines reſiſtunt paſſionibus ſenſuum.

¶ Hæc ſunt, quæ pulcherrimis his doctiſſimi Ferrarienſis quæſtionibus, tũ ad octo Phyſicę aſcultationis, tum ad tres de Anima libros ſpectãtibus breuiter addere nobis viſa ſunt,

Excuſatio Auctoris Addi.

quibus omnibus id vnum poſtremo adnectemus. Nos ſcilicet hanc prouinciam ſuſcepiſſe non vt humanam aliquam laudem, ſiue gloriam ex his conſequeremur, neque vt præclariſſimas has quæſtiones tamquam obſcuras explicaremus, ac veluti commentario'a quædā efficeremus, cum hæ queſtiones licet arduę ſint, nulla tamen expoſitione nulliſq; commentarijs, ob miram quam habent claritatem, indigeant, ſed vt potius amicis qui id nobis impoſuerunt morem gereremus, quibus obtemperare maluimus, quam mordacem inuidorum linguam effugere. Non ignoramus enim non defuturos quamplurimos quorum munus officiumq; eſt potius latrare, quam aliquem laudare, ac potius canino dente homines mordere, quam ab iniurijs illos excuſare, qui cum primū fortaſſe breues has noſtras additiunculas perlegent, Horatiano illo carmine aduerſus nos inſurgent, ſcilicet Parturient montes naſcetur ridiculus mus: expectabant ſiquidē à nobis celebre aliquod, ac inſigne opus, quos monitos eſſe volumus, nos non noſtrum ſed alterius opus in lucem edere ſtatuiſſe. Hæ .n. digniſſimę Ferrarienſis queſtiones licet multo iam tempore impreſſę fuerint, nihil ominus à quam plurimis viris deſiderabantur, tum quia propter admirabilem quam continent doctrinam in maximo ſemper fuere pretio, tum quia apud perpaucos viros inueniebantur; quibus de cauſis familiares quamplurimi, has quæſtiones iterū imprimi curauerūt, quas per ſe ſine alterius additis ſatis erat edere, ſed vt occaſione iſta alijs prodeſſe poſſint, iuſſerunt nobis, vt aliqua ex officina noſtra adderemus, quibus celeberrimi huius Auctoris doctrinam vniuerſæ Thomiſtarum ſcholæ eſſe conformem oſtenderemus, ideoque ſermonem dilatare, ac grauiſſima quæ occurrebunt dubia fuſe explicare ab inſtituto noſtro valde alienum viſum eſt, ſed ſatis amicorum voluntati, necnon ſtudentium vtilitati feciſſe arbitrati ſumus, ſi loca auctoreſque cuique doctrinæ conformes breuiter citaremus. Hoc neque aliud fuit noſtrum familiariumque inſtitutum, ex quoquidem propoſito aliquis, quem fortaſſis mons aliqui à nobis expectabant, oriri nequaquam poterat, quod ſi montem aliquem quemadmodum aliqui faciunt ſcandere voluiſſemus, non deerant nobis pedes, quibus diuino adiuti numine ad illum licet altiſſimum aſcenderemus, ſed potius ſub obedientiæ iugo colla noſtra ſubdentes voluimus noſtrorum amicorum iuſſioni obtemperare humili ſubualle commorantes, quam excelſos ſuperbiæ montes aſcendentes ex illis deinde decidi, ac in varios, vt multis contingere ſolet, incidere errores. Quare nihil eſſe iudicamus de quo humanę gloriæ cupidi à nobis conqueri poſſint, omnia enim quibus ſe illuſtres, ac famoſos oſtendere poſſint, illis reliquimus. potuiſſemus enim & nos vt alij faciunt vel rerum antiquitates, & ſiue Romanorum imperatorum vitas, ſeu geſta eorundem bellaque plurima hiſtorice ac graui ſtilo deſcribere. extant & quam plurimi in auream D. Tho. ſacrę Theologicę ſummam, necnon in quatuor ſententiarum libros in diuinam philoſophiam, & in logicam facultatem noſtri non aſpernandi labores, nocturnæque vigiliæ quæ ſi lucem videre curaremus, paucis fortaſſe diſplicerent, ſed humanas has laudes alijs relinquentes, ſatis viſum eſt nobis perbreues has additiones rudi quadam minimeque polita verborum ſerie, nulla fere de grauiſſimis, quæ hic tanguntur dubijs, propter temporis anguſtiam facta diſcuſſione imprimere, quas vnuſquiſque propoſiti noſtri inſtitutum conſiderans, benignoque animo accipiat, Deoque immortali, Beatæ Virgini, ac Diuo Thomæ, à cuius angelica doctrina omnia fere hauſimus, ſempiternas aſſiduaſque gratias agat.

Carmen Horatij.

Ratio quare hę queſtiones iterum impreſſę ſunt.

Inſtitutum Auct. & Amicorum eius circa impreſſionem huius operis.

Alia opera Auctoris.

Expliciunt Additiones R. P. Magiſtri Matthiæ Aquarij Ord. Præd. in Quæſtiones Reuerendiſsimi Franciſci Ferrarienſis totius dicti ordinis moderatoris.

INCI-

INCIPIT DISPVTATIO PVLCHERRIMA REVERENDI PATRIS MAGISTRI AQVARII, DE IDEIS.

In qua oſtenditur, Ariſtotelem non aduerſari Diuino Platoni.

DOMINVS ſit illuminatio mea. In hac quæſtione quatuor faciam. Primo declarabo titulum. Secũdo recitabo varias opiniones Philoſophorum, & Theologorum de Ideis. Tertio declarabo quomodo Plato non diſcrepat ab Ariſt. in poſitione Idearũ. Quarto adducã difficultates Ariſt. in diuerſis Philoſophiæ partibus inductas, quibus de medio Ideas tollere videtur: & oſtendã non ſententiam Platonis, ſed eandem quandam Platonicorũ opinionem, qui minus eius diſciplina aſſequuti ſunt, impugnaſſe; *Ordo obſeruandus in diſp. propoſita.* Quo ad primũ. Idea græce, vt notat Diogenes Laertius, dr̃ tum idos, tũ paradigma, latine dicitur forma, vel ſpẽs, ſiue imago. ſic etiam D. Tho. ait ꝙ per Ideas intelliguntur formę aliarum rerum præter ipſas res exiſtentes. *D. Thom. p. p. q. 15. art. 1.* Forma alicuius rei præter ipſam rem exiſtens ad duo comparari poteſt, vel vt ſit exemplar eius, cuius dicitur forma, vel vt ſit principium cognitionis ipſius, ſecundũ quòd formæ cognoſcibilium eſſe dicuntur in cognoſcente, & de iſtis Ideis loquens D. Auguſt. aiebat, tanta vis in Ideis conſtituitur, vt niſi his intellectis ſapiens eſſe nemo poſſit. *Lib. 83. q. 46.* ¶ Dionyſius Areopagita ait Ideas eſſe exemplaria, & rationes ſubſtantificas rerum ſingulariter exiſtentes, quas Theologia prædefinitiones, ſeu prædeſtinationes vocat definitrices omnium, atque effectrices. *D. Dionyſ. de myſtica Theologia.* Primo dicit ꝙ ſunt exẽplaria, & rõnes ſubſtantificæ: quia munus Idearum eſt repræſentare ſubſtantias rerum. Secundo ait ſingulariter exiſtentes: quia ſunt æternæ, & nõ cauſatæ à rebus. Tertio dicit ꝙ ſunt prædefinitiones, ſeu prædeſtinationes. Quibus verbis voluit intelligere, Deum authorẽ omnium priuſquam res produxiſſet, in ſuo eſſe præcognouiſſe, ac præſcripſiſſe fines, & media, quæ poſtea res erant ſuo tẽpore conſequuturę. Vltimo dicit. Definitrices omniũ atque effectrices. Quibus verbis oſtendit, ꝙ Ideis omnia cognoſcit Deus, & per Ideas omnia producit, quoniam Ideæ pertinẽt ad ſcientiam, & ad efficientiam ipſarum rerum. ¶ Quidam Platonicorum ita definiunt Ideam de mente Platonis. *Platonici quidam.* Idea eſt forma quædam æterna, incorporea, à materia ſeparata, & in Dei mente poſita. Primo dicitur ꝙ Idea eſt forma, ſcilicet non inhærens ſed exemplaris, nam forma inherens arguit imperfectionem, quæ omnino eſt a Deo relegãda. Secundo dicit ꝙ eſt æterna, vt differat ab his: quæ ſunt obnoxia generationi, & corruptioni, ne nos intelligeremus in Deo eſſe aliquid aduentitium. Tertio dicitur incorporea: ne aliquis putaret eam eſſe eductam de gremio materiæ, aut perficere materiam. Quarto dixit a materia ſeparata, vt daret intelligere nullum commertium habere cũ materia. nam licet anima rationalis ſit incorporea, non tamen eſt aliena à materia. Vltimo dicit in mẽte Dei poſita: ne quis arbitraretur Ideam eſſe quid fictitium, aut quid humanum, aut aliquid pertinens ad creaturas. hæc de Definitione. ¶ Notãdum etiam ꝙ hac de cauſa Plato dictus eſt Diuinus: *Quare Plato dicitur diuinus.* quoniam vt recitat Euſebius Ceſarienſis de præparatione euangelica, non ſolum fuit ſtudioſus mũdanæ Philoſophiæ: ſed etiam diuinarum ſcripturarum ex libris Moyſis, quos Ptolomæus Rex Aegypti, verti curauit in punicam linguam. Et etiam nõnulla loquutus eſt de Ideis, de verbo, & vnitate Dei, & infallibilitate, & de animi ĩmortalitate: quę omnia ex Moyſe, & ex vaticinijs prophetarum accepit. ¶ Notandum etiam ꝙ diſputatio hæc eſt ſumme neceſſaria Logicis, Phyſicis, Metaphyſicis, & Theologis. *Vtilitas huius diſp.* Logicis primo, nam Ariſt. pri. poſt. ait, valeãt Ideæ Platonis, mõſtra enim ſunt. Quomodo Logici poſſunt ſcire Ideas Platonis eſſe monſtra: niſi ſciant in quibus diſcordat Plato ab Ariſtotele? Philoſophi quoque multa interponunt de Ideis, vt patet 2. Phyſ. pri. cœli, & prĩ. Ethicor. cap. 7. vbi teſtatur quæſtionem illam, de per ſe bono, eſſe difficilem, ſed duobus exiſtẽtibus *Tex. 16. Tex. 92.*

amicis,

Pri. de anima ſit ſermo de Ideis præcipue. Tex. 32. vbi recitatur opin. Alcmeonis, de natura animæ.

amicis, magis pium eſt veritatem in honore præferre. Theologi quoque pri. ſententiarũ tractantes de ſcientia Dei, nullo pacto poſſunt eam manifeſtare, niſi contemplentur, quid ſint Ideæ, & quorum ſunt. Quid dicam de Metaphyſicis: qui ferè in omnibus 14. libris Metaphyſices, tot & tanta dicunt de Ideis? à Deo quòd quaſi magnã pars Metaph. conſumitur in poſitione Idearum, & præcipue in 7. in quo Philoſophus à tex. 44. vſque ad 59. alium ſermonem non habuit niſi de Ideis. Nã recitat Philoſophus ꝙ triplici de cauſa Plato poſuit Ideas, propter ſcientiam, propter generationem, & propter exiſtentiam rerum. Occaſione igitur horum dictorum, non erit inutile nobis fuſius diſputationem iſtã ventilare ſecundum Logicos, Philoſophos, Metaphyſicos, & Theologos, & videre inſuper, num Plato & Ariſt. conciliari poſsint in poſitione idearum. Hæc de primo.

Opin. eorũ qui dicunt Ariſtot. aduerſari Platoni.

¶ Quoad ſecundum, Philoſophi, & viri grauiſsimi, qui de Ideis ſermonẽ habent, in duas partes diuiſi ſunt. Quidam vt eſt Alexãder Aphrodiſienſis, Auerroes, Atticus Platonicus, referente Euſebio lib. 9. contra Philoſophos cap. 3. Cicero libro quæſtionum Academicarum, & multi etiam ex latinis pro comperto habent, & tenent Ariſt. nedum verbis, ſed re ipſa Platoni aduerſari in Idearum poſitione, vt recitat Zimara in Tabulam Auer. verbo Idea: vbi habet inuehendo contra illos, qui contrariã partem affirmant. Per vitam meã neſcio quo modo præclara ingenia hallucinantur in re clariſsima: quia proceſſus quem Ariſt. habet de Ideis, eſt de rebus, non de vocibus, immò lucidiſsimus Themiſtius habet pri. de Anima in altiſsimis præſertim Philoſophiæ quæſtionibus, non æquum eſt aliud dicere, & aliud ſentire, ſed inter altiſsimas Philoſophiæ quæſtiones iudicandum eſt eſſe hãc de Ideis: vnde Porphyrius inquit in prologo prædicabilium. Altiſsimum eſt huiuſmodi negotium, & maioris egens inquiſitionis. Et propterea ſicuti inter viros & leones nõ eſt fidum iuſiurandum, nec lupi & oues vnquam vnanimes redduntur, ſic nec Plato, & Ariſt. vnquam poſſunt vnanimes reddi.

Cap. 20.

Opinio illorum qui tenent Ar. verbis tantum diſſentire à Platone in hac diſp.

¶ E regione partis ſecundæ ponitur Ioan. Grammaticus, Euſtratius, Ammonius, Simplicius & Boetius ex Latinis in ſecunda editione libri de interpretatione, & multi alij viri illuſtres, vt ait Beſſarion Cardinalis: omnes iſti tenent Ariſt. tantummodo verbis diſſentire à Platone, & nullo pacto re ipſa. Nihilominus adhuc inter iſtos diſconuenientia quædam eſt, nam Ioannes Grãmaticus arbitratur varias Ideas, & formas in hoc mundo ſublunari Platonem conſtituiſſe, & tot eſſe ſpecies, & formas ſeparatas, quot ſunt ſpecies ſenſibiles rerum generabilium, & corruptibilium. Ponit etiam quòd iſtæ Ideę ſeparatę, nedum ponuntur, vt habeatur ſcientia de rebus iſtis ſenſibilibus, & propter generationem ipſarum, & exiſtentiam: ſed etiam vt gubernent, & regant: vnde omnia bona, & mala, quæ adueniunt homini, dicebat ab Idea hominis proficiſci. Excitaturque aliquando homo à ſua Idea, vt proſequatur vtilia & fugiat mala: quoniam quælibet Idea habet prouidentiam de ſua ſpecie: ſed non primo & per ſe, quia nobile nõ eſt gratia ignobilis, primo enim ſunt gratia ipſius Dei benedicti, vt ei complaceant, & quantum poſſunt efficiantur ei ſimiles, cũ ipſe Deus ſit fons & origo omnis bonitatis. Secũdo ſunt propter ſublunaria: & iſtæ Ideæ ſunt in ſingularibus ipſius ſpeciei, quibus prouidẽt: quia cum ſint in loco per operationem non immanentem, ſed tranſeuntem, quoniam quælibet Idea ibi eſt vbi operatur: ſed in cunctis ſingularibus ſpeciei operatur: igitur in cunctis ſingularibus ſpeciei exiſtit.

Deus eſt origo oĩs bonitatis.

Pſal. 90.

¶ Sed hæc poſitio nec Theologica, neque Phyſica eſt. Non Theologica: quia Theologi tribuunt Angelum nedum ſpeciei vnicuique, ſed ſingulum ſingulo homini extra vterum matris exiſtenti, iuxta illud, Angelis ſui Deus mandauit de te &c. Neque etiam eſt Philoſophica: vt merito Ioan. Iacobus Paueſius in ſua 3. diſputat. Metaph. doctiſsime impugnat. Quia prouident ſingularibus: ergo cognoſcunt ipſa. Tunc ſic, vel ſunt intellectus, vel ſenſus. Nõ primũ, quia intellectus non cognoſcit ſingularia 3. de anima. Non ſecundum, quia ſenſus ſunt vires organicæ. Modo Ideæ ſunt ſeiunctæ ab organo: ergo iſtæ Ideæ non dantur. Præterea, ab immobili & æterno non poteſt fieri aliquid nouum: iſtæ Ideæ ſunt immobiles, & æternæ: ergo aliquod nouum non poteſt ab eis euenire: ergo non poſſunt cauſare bona & mala in ſingularibus. Tertio ſic. Nulla forma libera à materia eſt cauſa mali: quoniam omnis malitia eſt relegata talibus formis: ſed iſtæ Ideæ ſunt liberæ à materia: ergo non poſſunt aliquod malũ cauſare. Deinde cur videmus probos, doctos, & integerrimos egere & trucidari, ignauos autem & nequiſſimos affluere & viuere, ſi iſtæ ideæ prouidentiam & habent de ſingularibus? ¶ Quidam etiam ex ſecta

Pauefius in 3. diſp. ſuæ Tex. 30.

Platoni-

Platonicorum conſtituunt tres ordines Idearum, primus ordo eſt in mente diuina,ſecun-
dus in mente Angelica, tertius in anima rationali. Quia Deus eſt virtus infinita,& quic-
quid eſt in Deo eſt ipſe Deus. Vnde non ſolum eſt ſua eſſentia, ſed ſuum eſſe. Quoniam
quicquid eſt in aliquo, quod eſt præter eſſentiam eius, oportet eſſe cauſatum vel à princi-
pijs eſſentiæ, ſicut accidentia propria conſequentia eſſentiam, vt riſibile conſequitur ho-
minem, & cauſatur à principijs eſſentialibus ſpeciei, vel ab aliquo exteriori, ſicut ca-
lor in aqua cauſatur ab igne. Si igitur eſſe ipſius eſſet aliud à Deo, tunc eſſet aliquod cau
ſatum in Deo, quod eſt falſum, de quo vide D. Tho. Et ſic Ideæ, ſi ſunt in mente diuina
non tamen realiter diſtinguntur à diuina mente,ſed tantum ſecũdum rationem. In ſecun-
do ordine ponit hæc opinio mentem Angelicam, in qua ſunt etiam quædam rationes,ſiue
Ideæ, quæ diſtinguntur ab eſſentia ipſius Angeli: vnde ſunt quid ſuperadditum ei. Quia
Deus eſt ſumma vnitas: Angelica mens, quoniam deficit à Deo, deficit etiam ab vnitate ip-
ſius Dei. Ideo accedit ad multitudinem. Et quia ſi illę mentes Angelicæ referantur ad in-
uicem, non retinent æqualem gradum perfectionis, propterea non intelligunt per æqualẽ
numerum Idearum, imo quanto hæc mens eſt ſublimior, tanto per pauciores intelligit
Ideas, hinc quanto proximior Deo exiſtit, tanto magis recedit à multitudine, & accedit ad
vnitatem, & ponitur talis proportio inter corporalia & ſpiritualia. Nam corpora ſupe-
riora habent ſuas proprietates congenitas, inferiores verò ſubſtantiæ vtputa animæ ratio-
nales acquirunt ipſas in dies, & habent plurimas Ideas, quia omnium ſpecierum. Verum
quia quidam poſuerunt animã mundi, quæ anima mundi eſt ſublimior anima rationali,
propterea pauciores Ideæ ſunt in anima mundi,quã in rationali anima. Et ſi quis quærat,
quæ namque ſit hæc anima mundi, reſpondet Paueſius narrando duas opiniones Platoni-
corum. Quidam dixerunt quòd Anima mundi eſt quædam intelligẽtia, quæ aſsiſtit huic
terreno orbi, & mundo ſublunari, & habet curam de ipſo, & de ſingulis partibus eius, &
eſt vna numero, & per varias rationes,quas continet in ſe,eſt cauſa omnium ſublunarium.
Et quia omnia compoſita ſiue habeant vitam, ſiue non, dependent ab hac intelligentia,
propterea iuſta ratione vocatur anima: nam illa eſt anima, quæ conſtituit aliquod in eſſe,
& ei largitur vitam: modo hæc intelligentia conſtituit mundũ hunc ſublunarem, & ei lar-
gitur vitã & vires, & gubernat ipſum ne aliquid temere in ipſo eueniat, iccirco iure ani-
ma mundi vocari debet. Alij vero dixerunt quòd anima mundi eſt mens non orbis ſublu-
naris tantum, ſed totius mundi, ac vniuerſi. Et per mundum, ac vniuerſum intelligũt glo
bum cęleſtem, & globum elementarem. Verum quia globus cæleſtis eſt perfectior atque
diuinior, icirco primo ipſum conſtituit, ſecundo diffundit ſe in alijs partibus coniungen
do deinceps cæleſtem cum elementari, producendo in aere aues, in aqua piſces, in terra vi-
uentia, vt ſtirpes, & animalia. Et per cælum tãquam per medium producit quædam alia
perfectiora, quædam imperfectiora: anima igitur mundi eſt quæ conſtituit totum vniuer-
ſum,& per totum diffundit vitã. Et in hac quoq; reperiũtur variæ Ideæ & magis multipli
catæ q̃ in mẽte Angelica, minus tñ quã in anima rõnali. Sed hæc tria ſtare nõ poſſunt, ait
Paueſ. primo ꝙ nõ ſunt collocãdę Ideę in opifice primo ac in Deo benedicto,& rõnes pro
hac impugnatione dicit eſſe illas, quas adduxit cõtra Simpliciũ, aduerſus quẽ adduxit hãc
rationẽ. Vbicunq; eſt multitudo rationũ ibi nõ eſt ſummè ſimplicitas. Sed Deus eſt ſum
me ſimplex, a Deo qđ quidquã Deo ſimplicius reperiri nõ põt: igitur in Deo optimo nul
la erit rationũ multitudo: ex cõſequenti nec idearũ. Præterea Auer. teſtatur pri. Phyſico-
rum ꝙ omnis multitudo aut eſt rerum differentiũ ſecundum quantitatem, aut ſecundum
formam: ſed multitudo idearum in Deo exiſtens, non eſt ſecundum quantitatem, neque
ſecundum formã differens, igitur nulla multitudo rationum, eſt ponenda in Deo. Tertio,
quæcunq; inſunt principio diuerſitatis, ſunt diuerſa: ergo quæcunq; inſunt principio vni
tatis ſunt vnum omnibus modis. Sed Deus eſt ſumma vnitas: igitur in Deo nulla multi-
tudo notionum & idearum reperitur. Quarto, Ariſt. teſtatur 12 diuinorũ ꝙ Deus ſolum
Deum intelligit,& quæ Deus non ſunt,nõ apprehendit. Quoniã facultas cognoſcendi quę
abſolute perfecta eſt, nullo modo imperfici poteſt. forma nõ apprehendit viliorem ſeipſa,
propterea quòd res intellecta eſt perfectio potẽtiæ iudicantis. Diuina mẽs eſt omnino per-
fecta,& nullo modo poteſt imperfici,nullo ergo mõ viles formas poterit intelligere Secun
dum qđ impugnat eſt ꝙ illi dicunt Angelicas mẽtes obtinere rõnes ſenſibilium, ait ꝙ hoc

non eſt

[Margin:]
2. Opi. qua dicitur Phi lelphi Plat.
p.p.q.3.ar.4.
S.Tho. p. p. q. 55, ar. 3. in quo quę rit ſi Angeli ſuperiores intelligunt per ſpẽs magis vniuerſa les.
1. p. p. 55 ar. 5.
Quæ ſit anima mundi.
3. diſp.
In anima mundi ſunt plures Ideæ quã in anima noſtra.
Tex. 16.
Tex. 52.
Secundum dictũ quod impugnat.

non eſt peripateticæ dictum, quia quemadmodũ diuina mens ea quæ Deus non ſunt apprehendere nequit, Ita Angelicæ mentes, quæ ipſis viliora ſunt percipere non poſſunt, quia imperficeretur à cognitione vilium. Profitentur Philoſophi Angelicas mentes cognoſcere tantum ſeipſas, & etiam ſuperiora, quoniam ſunt effectus ſupernarum mentium, & ſemper ſuperiora relucent in inferioribus, veluti cauſæ in effectibus, non ergo per Ideas hæc inferiora valent agnoſcere. Præterea omne quod eſt in aliquo, ſm̃ modum & naturam illius eſt in quo reperitur: ſed ſenſibilia ſunt in angelicis mentibus: ergo ſunt in ipſis ſm̃ modum, & eſſe ipſarum. modus aũt eſt vt inferiora ſint in ſupremis eminẽter, & non per ideas & notiones.

Auer. Tertio, Auer. 4. lib. Paraph. Metaph. inquit, cum effectus ſuam cauſam æquiuocã cognoſcit, cauſa relucet in eo vt ab ipſo diſtincta: ſed cum cauſa æquiuoce cognoſcit ſuũ effectum: notio effectus non eſt ſeparata à notione cauſæ: quoniam effectus comprehenſus in cauſa æquiuoca omnibus modis efficitur idem cum ſua cauſa. Propterea mentes angelicæ dicuntur intueri ſenſibilia; quoniam cognoſcunt ſeipſas in quibus eminenter ſunt ſenſibilia.

Tertium dictum quod impugnat. Tertium quod impugnat, eſt de anima mundi: quia dicebant ꝙ anima mundi per rationes quas de rebus in ſe habet, largitur ſingulis partibus mũdi formas, & vires, & eſſe. Arguit quia hoc repugnat Philoſopho: quia quod eſt ſeparatum, & ſeiunctum à materia: non poteſt ea quæ materiæ ſunt immerſa apprehendere, ſed anima mundi ſiue ſit intelligentia; ſiue ſit prima mens, eſt ſeiuncta, & ſeparata à materia: igitur non poterit hæc ſenſibilia per ideas apprehendere. Sed quamquam hoc tertium dictum de anima mundi ſit falſum, & conueniat cum ipſo Paueſio quo ad concluſionem, quia anima de mente Ariſt. eſt actus corporis &c.

Paueſius. 2. de anima. Tex. 4. neque intelligentia, neque prima mens poterit eſſe actus corporis, ob id falſum abſolute erit a nobis fatendum intelligentiam, ſeu primam mentem eſſe animam mundi.

Cõtra Paueſium. Nihilominus ratio quam adducit Paueſius eſt falſa, quia quamquam verum ſit ꝙ ſubſtantia ſeparata non cognoſcat ſenſibilia, accipiendo ſcientiam à rebus: poterit tamen per congenitas ſpecies, & ideas cognoſcere. vt dicit Aug. 2. ſuper Gen. ad literam, qui docet, ꝙ cetera quæ infra angelos ſunt ita cauſantur vt prius fiant in cognitione rationalis creaturę, ac deinde in genere ſuo. Ratio Paueſij concludit ſi congregarent ſcientiam à rebus.

Soluũtur rationes Paueſij. ¶ Rationes quoque quas adducit ad impugnandum primum dictum, ſunt nullius momenti, & prima ratio ſoluitur à D. Tho. in diſputatis ar. 2. de ideis, ad nonum argumentum, ꝙ illa multitudo idearum in ipſo Deo non facit compoſitionem cum ipſo Deo, cum non ſit aliud ab eſſentia Dei intellecta, vnde in Deo ſunt eſſentia ipſius Dei intellecta. Ad ſm̃ quoque dico ꝙ dictum Auer. tenet in his quæ realiter diſtinguuntur: modo ideæ non ſunt diſtinctæ realiter neque ab ipſo Deo neque inter ſe. Ad tertium quoque dico ꝙ ideæ ſunt vnum re in Deo: ſed diſtinguuntur ſm̃ diuerſos reſpectus ad ideata. Ad quartum dico, ꝙ illæ duæ reſponſiones quas adducit ſunt optimę: quarum prima fuit, ꝙ Deus cognoſcit ſe vt primum obiectum:

Cõtra philoſophaſtros. alia à ſe vt ſecundarium obiectum. Secunda vero ꝙ Deus conſecutiue agnoſcit alia à ſe, & ſic etiam cognoſcit mala & non vt quidam: ꝙ Deus non agnoſcit mala, docere auſi ſunt, hi enim ſunt in profundo peccatorũ, & ne Deus puniat ipſos, ideo docent, ꝙ mala non cognoſcit. Nec valet replica Paueſij, & aliorum; quia tunc Deus perficeretur a malis, cũ res intellecta ſit perfectio intelligentis: hæc concluderet quando Deus caperet ſcientiam à rebus.

Soluũtur rationes Paueſij ſecũdi dicti. ¶ Rationes quoque ipſius Paueſij contra ſm̃ dictum nullius ſunt roboris: nã prima eodem fundamento refellitur: quia mentes Angelicæ non ſuſcipiunt ſcientiam à rebus, propterea non imperficiuntur ab eis. Quoniam vt notat D. Tho. p. p. q. 57. ar. 3. vbi quærit, Num angeli cognoſcant futura: quia ea quæ præſentia ſunt habent naturam per quam aſſimilantur ſpeciebus, quę ſunt in mente Angeli. Ad ſecundum dicitur ꝙ inferiora ſunt in ſuperioribus eminenter per ſubſtantiam in eſſe intelligibili naturæ per ſpecies intelligibiles, non receptas à rebus, ſed congenitas: ſic etiam intelligitur dictum Auer. Cauſa æquiuoca cognoſcit effectum per ſpecies congenitas, ſed non ſuſceptas à rebus, & propterea ſubdit, ꝙ omnibus modis efficitur vnum non in eſſe naturæ, ſed in eſſe intelligibili, & ſic patet quomodo male impugnata ſunt illa duo dicta ab ipſo Paueſio. Tertium dictum eſt

3. Opinio eſt Simplicij de ideis 2. phyſ. tex. cõm. 10. falſum, & ratio ſua eſt nulla. vt ex dictis patet. Eſt deinde opinio Simplicij aſſerentis dari ideas, tum de mente Platonis, tum etiam de mente Ariſt. & tria docet Simplicius de iſtis ideis. Primum quonam modo naturalis Philoſophus valet ſeparare formas naturales à materia. Secundum quibus rationibus Plato probat ſuam opinionem de ideis. Tertium

docet

docet Ariſtotelem non diſſentire à Platone. ¶ Quoad primum incipit à deſſinitione ideæ, dicens ꝙ idea eſt ratio, & exemplar formarũ naturalium exiſtens in diuina mente. dat exẽplum. Eſt producenda forma naturalis, puta anima bouis. Deus habet exemplar ad cuius ſimilitudinem venit in lucem, & hoc exemplar in mente diuina exiſtens dr̃ notio, ratio, & exemplar, & idea: & hæc notio & idea non eſt ipſius materiæ, neque compoſiti, ſed tantũmodo ipſius formæ: & ratio eſt quia idea eſt eorum quibus res exiſtunt: ſed formis res exiſtunt: igitur formarũ ſolũmodo ſunt ideæ, & non ipſius materiæ, quia per materiam potius res non ſunt quã ſint: ſimiliter neq; ipſorum compoſitorũ põt eſſe idea. Quia cum in cõpoſitis non ſit aliud niſi materia & forma, vnde dicunt̃ ſimul tota, ipſius materiæ non eſt idea, ſed tm̃ formę: igit̃ compoſitorum non dantur ideæ. Addit vlterius ꝙ diuinus Plato eodem nomine vocat ideam, & id cuius eſt idea, & ratio eſt, quia effectus & cauſa eodem nomine nuncupant̃: ſed effectus ideę eſt forma & cauſa etiam formæ, ergo merito eodẽ nomine eſt nuncupanda idea, & id cuius eſt idea, forma exiſtens in materia vocat̃ forma, idea etiam forma vocat̃, quia forma eſt cauſa per quam res eſt: ſed per ideam res eſt: ergo idea dr̃ forma. Et hoc docuit Ariſt. qui in antepredicamentis eodem nomine vocauit hominem verum & hominem pictũ: ita etiam Plato eodem nomine vocauit ideam & id cuius eſt idea. Et quẽadmodum homo viuens & homo pictus dr̃ æquiuoce homo, ita idea & id cuius eſt idea æquiuoce forma dicunt̃: & ratio eſt quia hñt varias deſſinitiones, nam alia eſt diſſinitio formæ in materia exiſtentis, & alia eſt diſſinitio formæ ſeparatæ à materia, hinc ſit vt forma illa quę in Deo exiſtit nullum interitũ patiatur: forma quę exiſtit in materia ſubijcitur ortui & interitui, & huius opinionis eſt Ariſt. qui 12 huius oſtendit ordinẽ vniuerſi eſſe in Deo, & in ipſomet vniuerſo: & ideo mundus dr̃ ab ornatu, & vtrumq; ordinem vocat eodem nomine. Ponit etiam ibi ordinem in duce, & ordinem in exercitu, & vtrumq; appellat eodem nomine, non igitur alicui alienum eſſe videtur ſi Plato eodem nomine vocat ideam & id cuius eſt idea. Addit etiam ꝙ idea & id cuius eſt idea ſunt eiuſdem ſpeciei, quia vniuerſæ res inferiores ſunt ex materia, & ex participatione formæ. Materia eſt per participationem formę: ſed participatio & id quod participatur ſunt eiuſdem ſpeciei, vt caliditas quæ eſt in aqua prouenit à caliditate quæ eſt in igne: formę ergo quę ſunt in materia cum ſint participationes quędam formarum ſeparatarum, ſequitur quòd formę ſeparatę & formę in materia erunt eiuſdem ſpẽi. Et ſi quis dubitaret ꝙ formę quę ſunt hic non ſunt participationes idearũ quę ſunt in Deo: quoniam hic in mundo ſublunari datur forma quę eſt homo, & bos, & leo, & conſimiles, ſed in Deo non eſt neque homo, neq; bos, neq; leo à quibus ſunt hę formę cauſatę: igitur non poſſunt eſſe ideę in Deo de iſtis. Rñdet Simplicius negando minorem, & negationis cauſa eſt: quia ſm̃ Ariſto. in Deo datur viuens, pulchrum, & bonũ, mens, ſubſtantia, & ſimilia, & hæcmet collocat in Deo vt patet in 12. Metaph. vbi ponit in Deo reperiri nobiliſſimam vitam, bonitatem, mentem, & ſubſtantiam, & in nobis eſt voluntas, & in Deo eſt voluntas, de qua D. Th. multa docet. Et ita ſecundum Platonem, quęcunque ſunt in hoc mundo, ſunt etiam in ipſo Deo, licet diuerſimode: quia in hoc mundo homo includit materiam, & patitur mortem: ſed homo in Deo, neq; materiam habet, neque ortum, aut interitum. & ex his patet quid ſit idea. ¶ Quoad ſecundum probat Simplicius dari ideas de mente Platonis & Ariſt. Si non dantur ideę, tunc erit progreſſus in infinitum in generatione rerum: quod abhorrent Plato & Ariſt. ſecundo Metaph. ergo neceſſe eſt ponere ideas. conſequentia probat̃ quia omne quod gignitur à conſimili ſm̃ ſpeciem ſit: ſi homo hic gignitur: ergo ab alio homine eiuſdem ſpeciei ſit: & tũc quæro de illo, aut eſt genitus aut non: ſi genitus, iterum quæro de illo, & cũ non detur ꝓgreſſus in infinitũ: ſequitur ꝙ hę formę, quę ſunt hic, ſunt genitę ab his quę ſunt in opifice. Pręterea, omne quod fit & gignitur: fit & gignitur à cauſa habente rationem, & ſimilitudinem illius facti & geniti: alioquin res recta ratione non fierent. Tunc quęro. hęc rõ, & ſimilitudo, quę eſt niſi exemplar & idea exiſtens in opifice omniũ? Pręterea Ariſto. 8. de Phyſico auditu probat ꝙ ea quę perpetuo & continuo mouentur, ſunt cauſa immobilis illius motionis quę numquã deficit: ſed quę in hoc mundo ſublunari reperiuntur perpetuo, & continuo mouentur, licet non ſecundum quamlibet ſ; eciem motus: ergo hęc omnia habent cauſam immobilem & indeficientem: quę cauſa non eſt niſi, exemplar & ratio, & idea in primo rerum opifice exiſtens. Pręterea, in opifice rerum omnium pręſunt imagines &

An idea ſit Formæ vel materiæ lege Caie. p. p. q. 15. ar. 3. in reſp. ad 3. & D. Tho. ibi & in q 3. de ver. ar. 5. & 1. ſent. diſt. 36. ar. vltimo.

Tex. 43.

Idea. & id cuius ẽ idea ſunt eiuſdẽ ſpeciei.

Dubiũ motũ a Simplicio ſoluit̃.

Tex. 45.

p. p. q. 19. ar. 1.

2. Metaphy. Tex. 6.

Tex. 35.

 ſimilitu-

Tex. 13.

ſimilitudines eorum, quæ fiunt : ſed Deus eſt artifex omnium rerũ: ergo in ipſo Deo ſunt imagines ac ſimilitudines & ideæ omnium. Præterea Ariſt. ſecundo Phyſ. æquiparat naturam ipſi arti dicens : quemadmodum ars dicitur ad id quod eſt ex arte, & ad id quod eſt artificiale, ita natura & ad id quod eſt ſm naturam, & ad id quod eſt naturale: ſed ars quæcunque operatur, per quaſdam rationes & ſimilitudines operatur : ergo & natura quę producit per ſimilitudines quaſdam effingit: ergo & illa cauſa quę eſt ſuperior natura & arte, adhuc per ſimilitudines operatur : hęc cauſa non eſt niſi Deus : igitur in Deo ſunt ſimilitudines omnium rerum. Præterea, omnis ſubſtantia determinata & genita habet aliquod principium ingenitum, & immobile, ſed tale principium in materia eſſe nequit. Quia quod eſt in materia, eſt participatio & affectio alius : neque poteſt eſſe in natura. Quia omne quod eſt in natura eſt in materia. Ita dixit Philoſophus, ſecundo Phyſic. in ſubiecto eſt natura

Tex. 5.

ſemper, neque eſt in anima : quia tale eſt ſeparabile & per ſe mobile, & habet quandam duplicitatem cum moueat & moueatur : & ſic non erit magis principium quam à principio: ergo oportet tale principium eſſe immobile, ingenitum, & ſolum efficiens omnium, & ſingulorum, quæ omnia & ſingula producit per proprias, diſcretas & immobiles formas: quæ dicuntur ipſæ ideæ. Preterea ſi in Deo non eſſent exemplaria, & rationes omnium eorum quæ fiunt: tunc Deus non eſſet omnium cauſa : quod eſt falſum. conſequentia probatur. Quia ab vno ſiquantum vnum varia proficiſci nequeunt. Igitur ſi à prima omnium cauſa tanta diuerſitas fluit, ſignum eſt ꝙ in ea eſt multitudo rationum : quæ cauſæ, & ideæ ſunt omnium rerum. ¶ Quoad tertium in duobus Simplicius conciliat Platonem cum Ariſt. primo ꝙ quando Ariſt. impugnat opinionem de ideis, non impugnat propriam ſententiam

Ar. non impugnat opinionem Platonis de ideis ſed vulgarem quandam opinionem.

de ideis: ſed quandam vulgarem opinionem, quę dicebat, ꝙ ideæ eſſent in concauo orbis lunæ, vel ſententiæ vulgares, & plebeæ de ideis erant ꝙ formæ materiales non abſolutę, & ſpoliate à materia præexiſtebant in mente opificis: & quemadmodum hic ſunt formæ cũ modo ſubſiſtentiæ, ita etiam erant formæ ſubſiſtentes, & has dicebant ideas, & non ſimulacra, & exemplaria eorum quæ ſunt hic; & dicebãt ea quæ ſunt hic, & ea quæ ibi ſunt, habere quandam identitatem. Quę ſententia eſt falſiſſima. Sed ſententia Platonis eſt ꝙ quemadmodũ in ędificatore alia eſt ratio parietis, & alia ipſius tecti : ita in Deo alia eſt ratio qua producit hominem, & alia qua producit leonem, & hanc non impugnat Ariſt. Secundo ait Simplicius ꝙ Plato & Ariſtoteles poſſunt cõciliari in hoc, ꝙ quando Ariſt. impugnat Platonem, impugnat ſecundum illam opinionem, quæ aiebat compoſitorum eſſe ideas, & rectè impugnat: quoniam formæ, cum tres habeant gradus. Primus eſt ſecundum quem vocant ideæ, quo pacto in nulla materia ſunt comprehenſę : ſed ſunt formæ & puræ quidditates. Secun-

Formarum tres ſũt gradus.

dus gradus eſt ſecundum quem forma vocatur natura, prout cõprehenditur in materia vniuerſali. Tertius ſecundum quem forma cõprehenditur in particulari, & ſic formę à ſummis vſque ad ima procedunt. Et quia primus gradus formę nullam materiam comprehendit, eſt enim ſublimis & habet eſſe in opifice, & nuncupatur gradus formarum, quæ ſunt ideæ, & ſic Ariſt. concedit etiam formas ſeparari : quas formas, ideas Plato vocat. Secundus & tertius gradus formarum non eſt ſeparatus à materia: quia ſecundus concernit materiam cõmunem, tertius verò materiam particularem. Hos ergo reprehendit Ariſt. qui aſſerunt formas ſecundi & tertij gradus eſſe ſeparatas, nam quę ſunt comprehenſa in materia, ab ea ſciungi nequeũt: ſed formę ſecundi, & tertij gradus ſunt comprehenſę in materia, igitur ab ea ſeparari non poſſunt & hę eſſent in opifice omniũ. & hæc eſt opinio Simplicij ſecũdo Phyſ. tex. 20. latent autem qui ideas faciunt &c. ¶ Ioannes Grammaticus ſe-

Opinio Io. Grammatici de ideis. 2. Phyſ. Tex. 19.

cundo phyſ. partim conſentit cum Simplicio, partim diſſentit, conſentit in hoc ꝙ conſtituit in mente diuina ideas oĩum, quorũ eſt effector & cognitor : quia omnis cognitio, & efficientia eſt per ſimilitudinem: ſed eſt effector & cognitor oĩum formarum : igitur oĩum formarum hẽt ideas. Diſſentit à Simplicio : quia non ſolũ formarũ, ſed etiã compoſitorũ ſingularium, atq; materię primę ponit ideas. & ratio ſua eſt, quia omniumquę gignuntur ſunt ideæ : ſed ſingularia gignuntur : igitur ſingulariũ dantur ideæ. probatur minor quia ſingularium eſt ortus atq; interitus. Pręterea Deus habet rationes oĩum eorũ quæ cognoſcit: ſed Deus perfect. cognoſcit ſingularia & materiã primã: ergo oĩum iſtorũ habet ideas penes ſe. ¶ Sed quæritur an idea ſit idem ſubiecto & ratione cum ipſo Deo, vel diſtinguatur à Deo: & reſpõdent aliqui ꝙ ipſę ideæ ſpectant ad eſſentiam & ſubſtantiam ipſius Dei:

Dubitationum idea idẽtificet cũ ipſo Deo.

ſicuti

ſicuti animal rationale pertinet ad ſubſtantiam hominis. Quæ poſitio ſtare non poteſt: nam ſequeretur ꝙ in Deo eſſet cõpoſitio, ſicuti animal & rationale faciunt hominem compoſitum. Propterea alij dixerunt ꝙ ideæ non ſunt de eſſentia Dei: ſed ſunt quædam accidentia aduétitia & ſuperaddita ipſi Deo, & hi etiam incidunt in profundiorẽ foueam, quia ſequeretur ꝙ Deus eſſet compoſitus ex ſubſtantia & accidente, quod eſt abſurdum nedum in Philoſophia, ſed etiam in Theologia, vt patet per D. Tho. tum etiam quia ſm̃ Philoſophos, mentes ſeparatę non ſubijciuntur accidentibus, multominus ſuprema mens. Alij etiam aſſerunt ꝙ ideæ non ſunt aliud niſi diuina eſſentia. & hęc eſt opinio D. Th. qui ait ꝙ idea non nominat diuinam eſſentiam, inquantum eſt eſſentia, ſed inquantũ eſt ſimilitudo, vel ratio huius, vel illius: vnde ſecundum quòd ſunt plures rationes intellectæ ex vna eſſentia, ſecundum hoc ſunt plures ideæ: vnde ideæ non ſunt diſtinctę a diuina eſſentia niſi ratione rerum, quæ referuntur ad ipſam. vnde id quod eſt idea eſt vnũ numero, & ſimplicisſimum, ſed merito rerũ quæ referuntur & intelliguntur non eſt quid vnum, ſed multiplex. Sed ſi quis dubitando diceret, Ideæ ſunt rationes incommutabiles atq; æternæ, ſed res quæ referuntur non ſunt incommutabiles & æternæ: ergo merito & beneficio rerum quæ referuntur, non eſt multitudo idearum collocanda. Sed ſoluitur hæc dubitatio: quia res quatenus referuntur ad ſubſtantiã Dei, & prout intelligunt, ſunt æternæ: quia ab æterno Deus omnia cognouit: vnde prout ſunt obiectæ & intellectæ à diuina ſubſtantia, ſunt æternæ: ſed res ſm̃ eſſe ſuum non ſunt æternæ, ſed temporales. Siquis etiam quæret, Sint ne oium ideæ, puta malorum & priuationũ: ſi omnium quæ Deus cognoſcit ſunt ideæ ergo cum cognoſcat mala & priuationes: malorum & priuationum erũt ideæ. Rñdet hæc poſitio ꝙ malum cognoſcitur per ideam boni, & priuatio cognoſcitur per ideam habitus, & ſic per ſe nec malorum, nec priuationum eſt idea. Si etiam quæris an accidentium ſint ideæ: reſpondet hęc poſitio affirmatiue, & ratio eſt ꝙ illorum eſt idea in mente opificis, quorum ipſe ſummus opifex eſt cognitor & effector: igitur omnium accidentium eſt cognitor & effector: igitur omnium accidentium eſt in ipſo Deo idea. vnde quatenus Deus repræſentat accidentia, etiam Deus ipſe habet ideam ipſorum. Aliqui vero ex Platonicis affirmát ideas non eſſe illorum quæ ſe habent ſm̃ prius & poſterius. Et quia bonum, ens, mens, accidentia omnia, tranſcendentia, & multa alia ſe habent ſecundũ prius & poſterius: igitur iſtorũ nullo pacto ſunt conſtituendæ ideæ: & rõ iſtorum eſt quia ideæ ſunt inſtitutę à Platone vt exiſtant rationes producendi: ſed accidentia, & genera producuntur ad productionem ſpecierum: propterea ipſorum accidentium non ſunt ideę conſtituendę. Sed hæc ratio de facili ſoluitur ab his qui aſſerunt contrariam partem: quia ideę nedũ ſunt inſtitutę vt ſint rationes producendi: ſed etiam vt ſint rationes cognoſcendi: licet accidentium & generum non ſint ponendę ideę, prout habent officium producendi: ſunt tñ ponendę, prout habent officium repręſentandi. ¶ Poſtq̃ recitauimus opinionem Platonicorum de ideis, & quomodo conciliant ipſum Platonem cũ Ariſt. nunc videndũ eſt quid ſentiat Alexander Aphrodiſienſis, Auerroes, Actonicus Platonicus, & Cicero. Hi enim aſſerunt ꝙ ſicut non eſt ſidum iuſiurandum inter viros, & leones, & ſicuti lupi & oues numq̃ ſunt vnanimes, ita nec Ariſto. & Plato. Hi .n. volunt ꝙ in doctrina peripatetica ſm̃ documenta Ariſto. tres ſunt ordines rerum cognoſcentium, ſupremus, intermedius, & infimus: in ſupremo eſt diuina mens, in ipſo intermedio angelica mens, in infinito eſt humana. & ꝙ in nullo iſtorũ graduum ſunt collocandę ideę, non in primo, quia nulla multitudo neque ſm̃ rem, neque ſm̃ rationem eſt collocanda in ſummo ſimplici. ſed diuina mens eſt ſummè ſimplex: igitur in diuina mente ſecundum Ariſt nulla eſt multitudo idearum. Tum etiam quia peripatetici docent, Deum tantum Deum percipere: ergo fruſtra ponuntur ideę vt rationes agnoſcendi. Tum etiam quia diuerſitas rerum non eſt expetenda à primo opifice, ſed à cauſa ſecunda, cum primus opifex non ſit cauſa exiſtentię in rebus: idcirco nec ſunt neceſſarię ideæ vt rationes producendi, nec vt rõnes intelligendi: ergo nullo pacto ſunt neceſſarię ideæ. In gradu intermedio non ſunt collocandę ideę. & hoc loquendo reſpectu inferiorum: quia ſi mentes Angelicę haberent ideas, vel ipſę eſſent rationes intelligendi, vel producendi: ſed neutro modo ſunt ponendę reſpectu inferiorum, igitur nullo pacto ſunt collocandæ ideę in mentibus Angelicis. Probat minor, ꝙ non vt rõnes intelligendi: qa nulla mens, quę cum diuino animali conſortium habet, ſenſibilia apprehendit, ſed Angelicę mentes habẽt

p p. q. 1. per totũ, & pręcipue ar. 6. p p. q. ar. 2. ad primũ argumentum.

Id quod eſt idea eſt vnũ numero, reſpectu vero rerum eſt multiplex.

An ſint ideę malorum.

An accidentiũ ſint ideę.

Num ſint ideæ eorum quæ ſe habent ſecundũ prius & poſterius.

Quo modo generũ ſunt ponendæ ideæ.

Opinio Ariſ. de ideis ſecũdũ Auerr. & ſuos.

Tres ſunt ordines rerum cognoſcentium ſecundum Ar.

Num in intelligentijs ſint ideę reſpectu inferiorum.

conſortium cum diuino animali: igitur mentes angelicæ ideas non habent vt rationes cognoſcendi. Quod etiam non debeant poni vt rationes producendi, probatur: quia in cauſis à quibus nulla eſt varietas in effectis, non ſunt collocandæ ideæ vt rationes producendi, ſed Angelicæ mentes ſunt cauſæ à quibus nulla eſt varietas in effectis: cũ omnis varietas & diuerſitas eſt expetenda à cauſa ſecunda & proxima: ſequitur ergo ꝙ in mentibus Angelicis neq; vt rõnes producendi neq; cognoſcendi collocandæ ſint. Sed ſm̃ Ariſt. habent ideas reſpectu ſuperiorum, & iſtæ ideæ non ſunt accidentia quia tunc eſſent compoſitæ ex ſubſtantia & accidente: neq; etiam ſunt ſubſtantiæ diſtinctæ, quia tunc etiam eſſent compoſitæ ex ſubſtantia aliena & propria, ſed ſunt ipſæmet eſſentiæ intelligentiarum diſtinctæ ſolummodo ſm̃ rationem, & iſtæ ideæ erunt tantummodo vt rationes intelligendi, non autem producendi, & probať ſic. Angelicæ mentes agnoſcunt ſuperiora, & illa non producunt: igiť habent ideas reſpectu ſuperiorum vt rõnes cognoſcendi, non aũt producendi. Sunt .n. inferiores intelligentiæ effectus ſupernarum, & vt ſic cognoſcendo ſe, agnoſcũt ſuperiora, & ſunt ideæ illarum.

Num diuinæ mẽtes habeant ideas reſpectu ſuperiorum.

¶ Circa tertium gradũ qui eſt humana mens ſunt diuiſi peripatetici: Quidam ponunt ideas in mente humana, quæ ideæ dicuntur ſpẽs intelligibiles, ſiue rõnes intelligendi, & hoc non ſolũ reſpectu intellectus poſſibilis, ſed etiã reſpectu poteſtatis ſentiendi: quæ eſt in animali caduco. Nam ſpecies iſtæ ſunt duobus modis. Vno modo quæ repræſentant ſenſibilia vniuerſaliter: & hæ ſunt in intellectu poſſibili: quædã ſunt quæ repræſentant ſenſibilia vniuerſaliter: & iſtæ ſunt in poteſtate ſentiendi. Quidam vero negãt, quia tria tm̃ ſunt in anima, põia, habitus & actus: ſed ſpecies intelligibilis nullum iſtorum eſt: igitur &c. Non .n. ſpecies eſt põia, quia ſpecies eſt in actu: non habitus, quia habitus fit ex frequentatis actibus ſecundo Poſter. non actus, quia ſpecies intelligitur põia, ergo non põt eſſe actus, cum actus eliciatur à põia perfecta per ſpeciem, non eſt paſſio aut diſcurſus. Quia vel corruptiua paſſio, & hoc non; vel perfectiua, & hoc etiam non, quia talis eſt intelligere & non ſpecies. & ſic iſti ſecundi negant omnino ideas in humana mente.

D. Tho. p. p. q. 84. ar. 7. Auicennas lib. de aïa cuius meminit D. Tho. p. p. q. 79. ar. 6. Themiſtius Theoph. Io. Bacco. 1. ſẽt. q. 2. prolo. Enri. quol. 5. q. 14.

Et ſiquis quærat à ponentibus ſpecies vnde cauſantur, & originantur iſtæ ſpecies: adhuc diuiſi ſunt Peripathetici circa hoc. Quidam enim tenent ꝙ cauſantur in facultate cognoſcendi ab externis ſenſibilibus: & hoc modo perficitur ipſa facultas cognoſcendi. Quidã aũt dicunt, ꝙ ſunt congenitæ cum ipſa anima: & quæ cauſantur ab externis ſenſibilibus potius ſunt quædam paſſiones, quæ excitant vim cognoſcendi, q̃ ſpẽs de nouo genitæ: & iſtæ ſpẽs congenitæ ad duo deſeruiunt, ad cognitionem, & ad ꝓductionem ipſarũ rerũ Ad cognitionem. quia oĩs cognitio fit per ſimilitudinẽ, quæ ſimilitudo eſt ſpecies, ſiue idea. Ad productionem, nam quicquid producitur ab animali vt animal eſt, per cognitionem producitur. ſicuti calor calorem producit, & artifex artificiata. Spẽs quæ ſunt in intellectu poſſibili repræſentant res vniuerſaliter, Quidã aſſerunt ꝙ cauſantur à phantaſmatibus beneficio intellectus agentis. Quidam vero, ꝙ ſunt congenitæ intellectui poſſibili, & ſolummodo ſunt diſtinctæ ab eo ſecundum rationem & ad duo ſunt etiam vtiles iſtæ ſpecies, ad cognitionem rerum ſenſibilium, quomodo intellectus dr̃ contemplatiuus & theoricus: ſunt vtiles etiam ad productionem rerũ, & hoc modo intellectus dicitur practicus: quia cognoſcit factibilia.

Olimpiodorus in tractatu de recta philoſoph. Dicearc. Gręcus de modo intelligẽdi.

Et ſi quis quæreret, Nõne humana mens cognoſcit etiam ſupercœleſtes mentes, quia habet ideas mentium ſupracœleſtium? Reſpondent iſti ꝙ humana mens cum ſit effectus cæleſtium mentium, quatenus ſe cognoſcit, cognoſcit illas: & hoc pacto dicitur idea illarum: quæ idea non eſt diſtincta realiter ab ipſa humana mente, ſed tantum ſecundum rationem; & ex his patet quomodo dantur ideæ, & quomodo non in doctrina Ariſto. ſed an hęc vera ſint videbimus opinionem Theologorum circa hoc.

An reſpectu ſupracœleſtium ſint ideæ in noſtra anima.

¶ Theologi multa dicunt de ideis. Et primo declarant quid intelligant per ideas vt conforment ſe dicto Auguſtini, lib. 83. quæſtionum: qui per ideas videtur intelligere formas, ſed quia forma eſt triplex vna à qua formať res: ſicuti à forma agentis procedit formatio effectus, vt ab homine hõ, & ab æquo æquus. Secundo dr̃ forma ſm̃ quam aliquid formať, & ſic aïa eſt forma hominis, & figura forma cupri. Tertio dicitur forma illud ad quod aliquid formatur: & hæc dicitur forma exemplaris, ad cuius ſimilitudinem aliquid conſtituitur, ſicut imago Herculis eſt forma ad cuius ſimilitudinem pictor producit aliquod exemplarũ: cũ ergo forma dicatur à qua & ſecundum quam & ad quã, idea eſt forma tertio modo ſumpta. Addunt etiã ꝙ aliquid poteſt imitari aliquam formam dupliciter. Primo per ſe & ex intentione agentis

D. Tho. p. p. q. 15. & de ver. q. 1. & 1. ſent. diſt. 36. q. 1. ar. 1.

Quomodo aliqua res imitatur aliam.

mitatur aliam.

ſicuti pictura ad hoc fit à pictore vt imitetur aliquem cuius figura depingitur. Secũdo aliquid imitatur aliquã formam per accidens, & præter intentionem agentis, & à caſu, vt frequenter accidit in pictoribus facientibus imaginem alicuíus, de quo non intendunt: propterea forma exemplaris non dicitur idea illius quod imitatur per accidẽs, ſed illius quod imitatur per ſe, quia ly ad importat ordinem ad finem. Addunt adhuc Theologi ꝙ agẽs dupliciter dicitur operari propter finem: vno modo determinando ſibi finem, & hoc modo operatur agens à propoſito: alio modo agens operari dicitur propter finẽ ſibi inſtitutum ab alio ſuperiori agẽte, & ſic ſeruus agit propter finem inſtitutũ ſibi à ſuperiori, puta dño ſuo. ſic etiã ſagitta tendit ad ſcopũ determinatũ ſibi à ſaggitante, & etiam natura tendit ad finem inſtitutum ſibi ab agente per intellectum. Quia opus naturæ ſupponit opus intellectus: hinc dicitur quòd opus naturæ eſt opus intelligentiæ non errantis. Quando ergo fit aliquid ad imitationẽ alterius per agens quod non determinat ſibi finem, tunc forma imitata non habet rationẽ exemplaris & ideæ: vnde forma hominis generantis non dicitur idea hominis generati, ſed ſolum illa forma eſt idea quę eſt reſpectu agentis quod determinat ſibi finem, & quia illa forma poteſt eſſe in agente & extra agentẽ; vnde forma artis in artifice dicitur exemplar & idea artificiati, forma etiam quæ eſt extra artificem ad cuius imitationẽ artifex aliquid facit, dicitur quoque exemplar & idea artificiati. Ex his colligunt modo Theologi diffinitionem ipſius ideę. Idea eſt forma quam aliquid imitatur ex intentione agentis determinantis & præſtituentis ſibi finem: & quia finis Dei non eſt alius à Deo, ſed ipſemet Deus, propterea ideæ non ſunt extra Deũ: ſed ipſemet Deus: & hoc pulcherrimè innuit doctiſsimus princeps Theologorum. Dionyſ. quando dicebat exemplaria rerum dicimus eſſe rationes ſubſtantificas, ſingulariter exiſtentes, quas Theologia præ definitiones vocat, & diuinas, & bonas voluntates. prædeterminatiuas, & effectiuas rerum exiſtentium, ſecundum quas ſuperſubſtantialis eſſentia omnia prædefiniuit & produxit.

Quot modis agẽs operatur ꝓpter finem.

Forma artis ĩ artifice dicitur exemplar.

5. cap. de diuinis nomi.

¶ Ex quibus de facili deducere poſſumus qui ſunt illi, qui ponunt ideas: & qui ſunt illi qui eas negant. Quicunque ponunt Deum eſſe primam cauſam entium agentem per intellectum, & præſtituentem ſibi finem non diſtinctum à ſe: hi ponunt ideas eſſe in mente diuina. Et quia hoc agnouit Plato, iccirco ipſe fuit primus qui poſuit ideas. Epicurei, & Democritus: qui poſuerunt omnia caſu euenire: negarũt ideas. Empedocles qui dixit omnia ex neceſsitate naturæ produci vt habetur ſecundo Phyſ. negauit ideas Si ergo Ariſto. ponit mundum productũ fuiſſe à caſu, quod non eſt dicendum vt patet 8. Phyſ. vel ſi ponamus de mente eius Deum agere de neceſsitate naturæ: quod neque fatendum eſt: quia Deus eſt nobiliſsimum agens vt patet quinto Metaph. Ex iſtis principijs ſumenda eſt opinio Ariſt. an neget, vel concedat ideas: ſi Deus agit de neceſsitate naturæ, nõ dantur ideæ in doctrina eius, ſi agit à ꝓpoſito, dantur ideæ.

Cur Plato poſuit ideas

Democritus negauit ideas.

Circa finem Tex 3.

Cap. de perfecto.

¶ Et ita ponitur cõcluſio de mente Theologorum ꝙ neceſſarium eſt ponere ideas in diuina mente, probatur primo de mente Auguſtini: qui 15. de ciuit. Dei dicit. Qui negat ideas infidelis eſt, quia negat filium eſſe: ergo ideæ ſunt neceſſariæ. Secundo ſic, omne agens per intellectum habet rationem ſui operis apud ſe niſi ignoret quid agat, ſed Deus eſt agens per intellectũ, & nõ ignorans quid agit: ergo apud ipſum rationes rerum quæ ideæ dicuntur, ſunt. Tertio habetur Phyſ. 2. ꝙ hę tres cauſæ, formalis, finalis, & efficiens incidunt in vnam. Sed Deus eſt cauſa efficiens & finalis rerũ: ergo eſt cauſa formalis exemplaris, quia nõ poteſt eſſe forma, quæ eſt pars rei, Quarto, effectus particularis non producitur à cauſa vniuerſali, niſi cauſa illa ſit propria, vel appropriata: ſed omnes particulares effectus ſunt à Deo qui eſt cauſa omniũ: ergo oportet ꝙ ſint à Deo ſecundum quod eſt cauſa propria, vel appropriata vniuſcuiuſque: ſed hoc eſſe non poteſt niſi per rationes rerum proprias in ipſo exiſtentes: ergo oportet rationes rerum hoc eſt ideas in ipſo exiſtere. Quinto ſic, duplex eſt modus cognoſcẽdi res per eſſentiam rerum, & ſimilitudinẽ, ſed Deus non cognoſcit res per earum eſſentiam, quia ſic cognoſcuntur ſolum illæ quæ ſunt in cognoſcente per ſui eſſentiam: ergo cum ſcientiam de rebus habeat: relinquitur ꝙ ſciat eas per ſimilitudinem. Sexto, Speculum non ducit in cognitionem aliquorũ niſi eorum ſimilitudines in eo reſplendeant, ſed eſſentia Dei eſt ſpeculum ducens in cognitionem omnium creaturarum vt ait Gregorius: Quid eſt quod nõ videant, qui videntem omnia vident? ergo in eo ſunt ſimilitudines omnium rerum. Septimo, Diuinus Boetius ait loquens ad Deum. Tu cuncta ſupremo Ducis ab exẽplo, pulchrũ

Concluſio Theologorum.

Tex. 27.

Duplex eſt modus cognoſcendi res.

4. Dialog.

3. de cõſol. Philoſ. ca.

pulche-

pulcherimus ipſe Mundum mente gerens. ex quibus verbis elicitur quòd Deus habet exemplum ipſius mundi, & omnium quæ ſunt in mundo, & hoc eſt idea. Octauo, D. Auguſtinus ait, piget me dixiſſe duos eſſe mundos, ſenſibilẽ, & intelligibilẽ, nõ quin hoc verum ſit, ſed quia hoc dixi tanquam ex me: cum tamen à Philoſophis dictũ ſit. Et quia modus iſte loquendi non eſt conſuetus in ſacra ſcriptura, licet in Philoſophia, in qua ponitur mũdus iſte elementaris, de quo Ariſt. primo Metheororum ait, Neceſſe eſt hunc mundũ inferiorem lationibus ſuperioribus contiguum eſſe, vt inde omnis virtus gubernetur, ponitur & mundus cælestis, & intellectualis, & hic dicitur idea aliorum mundorum: eſt ergo neceſſe ponere ideas in ipſo Deo. Nono, D. Auguſtinus etiam ait quòd filius eſt ars patris plena omnium rationũ viuentium: ſed illæ rationes dictum eſt ꝙ non ſunt aliud niſi ideæ, igitur dantur ideę in ipſo Deo. Decimo, hoc etiã corroboratur ex ſacris litteris, nã ſcribitur Ioan. 1. Quod factum eſt, in ipſo vita erat. quæ verba exponens Auguſtinus ait: omnes creaturæ ſunt in mente diuina ſicut archa in mente artificis: ſed archa in mente artificis eſt per ſuam ſimilitudinem & ideam: igitur omnium rerum ideæ ſunt in ipſo Deo.

Circa prin-

6. De trinitate cap. 8.

Primo cap.

An Deus habeat ideas exiſtentium tantum.

¶ Et ſi quis quærat à Theologis, vtrum Deus habeat ideas in mente ſua tantummodo ipſorum rerum quæ ſunt, vel etiam illarum quæ nunquã erunt, reſpõdet D. Tho. ꝙ idea propriè dicta reſpicit practicam cognitionem, non ſolum in actu; ſed in habitu. vnde cum Deus de his quæ facere poteſt, quamuis nunquã ſint facta, nec futura, habeat cognitionẽ virtualiter practicã, relinquitur ꝙ idea poſſit eſſe eius quod nec eſt, nec fuit, nec erit, non tamen eo mõ ſicut eſt, eorum quæ ſunt, vel erunt, vel fuerunt. Quia ad ea quæ ſunt, vel erunt, vel fuerunt producenda, determinatur ex propoſito diuinæ voluntatis, non autẽ ad ea quæ nec ſunt, nec erunt, nec fuerunt. Et ſic huiuſmodi habent quodam modo ideas indeterminatas: quia ſi Deus habet cognitionem etiã illorum quæ nunquã erunt ſecundum Theologos, nam vocat ea quæ non ſunt tãquam ea quæ ſunt, & omniũ quorũ eſt cognitor habet ideas: ſequitur neceſſario ꝙ habeat ideas non entiũ. Secundo, cauſa non depẽdet ab effectu: ſed idea eſt cauſa eſſendi rerum: ergo non dependet ab eſſe rei aliquo modo: põt igitur eſſe etiam de his quæ nec fuerunt, nec erunt, nec ſunt. Et ſi quis diceret: ergo nihil habet idea, niſi quòd habet eſſe determinatum. Ad hoc dicunt Theologi ꝙ licet quod nec eſt, nec fuit, nec erit, non habeat eſſe determinatũ in ſe, habet tamen eſſe determinatum in ſcientia Dei. Sed inſtaret etiam aliquis, quia illud habet eſſe determinatum quod diſtinguitur ab alio: ſed omnia prout ſunt in Deo ſunt vnum, & indiſtincta ab inuicem: ergo nec etiam in Deo habent eſſe determinatum. Sed hic decipitur, non diſtinguendo de eo quod reperitur in Deo, & de eo quod reperitur in cognitione Dei. Deus omnia diſtincte cognoſcit: vnde malum, & peccata non ſunt in Deo: ſed ſunt in cognitione & ſcientia Dei. propterea aliquid eſt diſtinctũ in ſcientia Dei, nõ tamẽ in eſſentia ipſius Dei. Et ſic patet quomodo ponuntur ideæ ad mentem Theologorũ. ¶ De pluralitate idearum ſecundũ Theologos, dico ꝙ ipſi tenent in Deo plures ideas reperiri, & tria docent circa hoc. Primo ꝙ ſint plures. Secũdo quo ſint plures. Tertio ꝙ non repugnant diuinæ ſimplicitati. Quoad primum ſuadetur ſic. Cognoſcens & producens ordinẽ totius alicuius, habet rationes omnium partium ex quibus conſtituitur totum illud. Quæ propoſitio declaratur in ædificatore cognoſcente ordinem domus, quem oportet vt habeat diſtincte rationes partium domus, puta tecti, parietis, pauimenti, & cæterarũ partium, & dux alicuius exercitus volens habere perfectam & exactam cognitionem de ordine exercitus, neceſſe eſt, vt habeat rationes illarum partium, ex quibus integratur exercitus: ſed Deus Optimus Maximus habet exactam, & perfectam cognitionem totius ordinis vniuerſi: ergo habet rationes omnium partium ex quibus integratur ipſum vniuerſum: ſed plures ſunt partes vniuerſi, igitur plures ſunt ideæ. minor patet ex 12. Metaphyſ. vbi habet Philoſophus, quòd finis proprius intentus ipſius vniuerſi à Deo eſt ordo qui eſt bonum intrinſecum vniuerſi. Primo etiam de generatione Ariſto. ait quòd idem inquantum idem, & ſecũdum idem aptum natum eſt ſemper facere idem: ſed Deus facit diuerſa, ergo non ſecundum eandem rationẽ, ſed ſecundum diuerſas rationes quibus res producuntur: & ſic ſequitur quòd habet diuerſas ideas. Tertio, hoc etiam aſſerebat D. Auguſt. dicens omnia eſſe condita à Deo ratione quadam, vnde non ea ratione eſt conditus homo, qua equus, hoc enim eſt abſurdum exiſtimari: ſed ſingula proprijs rationibus ſunt creata, & ſic plures dantur ideæ. Quarto, quod

Romanorũ 4. cap.

Euſeb. libro de præparat. ideã ſic diffinit idea eſt ſpecua ſubſtãtia causa & principiũ vt ſingularia talia ſint qualis eſt ipſa.

Tex. 58.

Tex. 51.

Lib. 83. q. quæſt. 46.

quod etiam in quadam Epiſtola ad Nebridium aiebat Aug. ꝙ ſicut inconueniēs eſt dicere, quòd eadē ſit ratio anguli & quadrati, ita inconueniens eſt dicere, ꝙ eadem ſit ratio in Deo hominis, & huius hominis: ergo plures rationes ideales ſunt in Deo. Quinto, hinc Boetius vocabat ideas nomine mundi, & D. Aug. nomine artis. Sed ars importat quandā pluralitatem: eſt enim collectio præceptorum tendentiū ad vnum finem. Similiter mundus dicit collectionem omniū creaturarum: ex quibus manifeſtū eſſe poterit dari plures ideas. Sexto, hinc D. Paulus dicebat, Fide credimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent. vnde pluraliter dicit inuiſibilia, quibus intelligit ſpecies ideales. Ex hoc excluditur opinio Auicennæ tenentis Deum vtiq. agere per intellectum, & non ex neceſſitate, propterea ponebat Deum habere ideam primi creati tantum: quia poſuit ꝙ Deus intelligendo ſe produxit tantum primā intelligentiam, in qua differebat eſſe & eſſentia, & ſic de neceſſitate in hac ſecunda intelligentia erat compoſitio actus & potentiæ, vnde hæc prima intelligentia intelligendo primam cauſam producebat ſecundam intelligentiam. Quatenus verò intelligebat ſe, vt erat potentiā habens, producebat orbem cæleſtem, quem mouebat. Inquantum intelligebat ſe ſecundum illud quod habeat de actu, producebat animam orbis, & ſic progrediendo proceſſit pluralitas rerum ab vno primo principio, & ſecundum hanc opinionem in Deo eſſet vna idea primi creati communis toti enti, ſed propriæ ideæ ſingulorum eſſent in cauſis ſecundis. Hác quoq; opinionem tribuit D. Dionyſius cuidam Clementi Philoſopho: qui poſuit principaliora entia eſſe exemplaria inferiorum. quę poſitio ſtare non poteſt, tum propter rationes ſuperius adductas, tū etiā quia ſequitur ꝙ omnia alia præter primā intelligentiā eſſent caſualia, & per accidēs reſpectu Dei, quod eſt abſurdum. probatur cōſequentia. Quia quando intentio alicuius agentis fertur ad vnū tantum, quicquid ſequitur præter illud eſt cauſale & per accidens, vt ſi quis intenderet facere aliquem triangulū, ſi adhunc ſequitur magnitudo, vel paruitas, hoc eſſet præter intentionem agentis triangulum, & ſi natura intēderet generare ſolum animal præter intentionem eius eſſet homo, aut equus. Ita etiā ſi intentio Dei eſt producere tantū primā intelligentiam: ergo productio aliarum creaturarum eſt per accidens in ordine ad primam cauſam, & in ordine ad ſecundam cauſam eſſet per ſe, & tamen totum oppoſitum videtur, quia caſualia & fortuita ſunt reſpectu ſecundæ cauſæ, non autem primæ. Hinc Auerr. quoque 12. Metaph. inuehit contra iſtam opinionem, quòd in ſeparatis non eſt prouectus, & conſequutio, ſed tantū cauſa & cauſatū, vt intellectū eſt cauſa intelligētis. hæc de primo.

Auguſt. ad Nebridium

Quid eſt ars

11. Cap. ad hebr.

Reprehenditur Auicenna.

D. Dionyſ. quid dicat de Clē. Phil.

Cōmen. 36.

¶ Quo ad ſecundū, quid eſt modus pluralitatis ideasū in Deo. Pro cuius notitia ſciendū eſt ꝙ forma intellectus eſt duplex. Altera quæ eſt principium actus intelligendi, & hæc eſt ſimilitudo rei intellectæ in ipſo intelligente, vt ſpecies hominis exiſtens in meo intellectu. Altera eſt forma intellectus quę dicitur terminus actus intelligēdi, ſicut artifex intelligendo excogitat formā domus, illa forma excogitata nō eſt id quo artifex intelligit, ſed id qđ intelligit: ſi ergo intellectus artificis produceret aliquod artificiatum ad ſimilitudinē ipſius, tantum ipſe intellectus artificis eſſet idea, non vt intellectus, ſed prout eſſet quoddā intellectum, & ſi illud artificiatum perfectè imitaretur illum intellectum, tunc intellectus haberet ideam ſui ipſius, prout eēt quoddam intellectum & imitatum ab illo artificiato: ſi verò illud artificiatum non perfectè imitaretur illum intellectum, tūc intellectus haberet ideam illius artificiati, prout defecit à principali exemplari ſecundum quandam proportionem determinatam. Sic etiam diuinus intellectus omnia producit ad ſuam ſimilitudinem, vnde ſubſtantia Dei eſt idea omnium, non prout ſubſtantia & eſſentia eſt, ſed prout eſt ſimilitudo, & vt eſt intellecta à Deo, creaturæ nō perfectè imitantur diuinā eſſentiam. Hinc eſſentia non accipitur abſolute ab intellectu diuino vt idea rerū, ſed cum proportione creaturæ fiendæ ad ipſam diuinam eſſentiam, ſecūdum quòd ipſa creatura deficit ab ea, vel imitatur eam. Et quia diuerſæ res diuerſimodè imitantur ipſam ſecundum diuerſos modos & proprietates diſtinctas ab inuicem: ideo diuina eſſentia cōprehenſa cum diuerſis proportionibus rerum ad eam eſt idea cuiuslibet rei: & quia ſunt diuerſæ proportiones & reſpectus rerum, neceſſe eſt plures eſſe ideas, adeo ꝙ diuerſitas inueniatur ex parte diuerſarū proportionum creaturarū ad ipsā, & vnitas ex parte diuinæ eſſentiæ: ita ꝙ illud qđ multiplicatur in Deo eſt id qđ, nō id quo, quia nō ſunt multæ ſapientiæ in Deo, nec multæ artes, ſed ſunt multæ ideæ. Quoniā cum perfectè Deus agnoſcat eſſentiā ſuam, cognoſcit eā omnibus modis qui-

Forma intellectus duplex.

Idea eſt id quod intelligitur.

Quid ſit idea cuiuslibet rei.

Quare ideæ multiplicantur in Deo & non artes & ſapiētiæ.

dis quibus eſt cognoſcibilis ab ipſo, & participabilis à creaturis. Quæ creaturæ varijs modis ipſam diuinam eſſentiam imitantur: propterea variæ ideæ ſunt ponendæ. Et licet id quod primo & per ſe intelligitur à Deo ſit vnum numero, id quod ſecundario intelligitur à Deo poteſt compati multitudinē & poteſt eſſe diſtinctio rationis inter iſtas ideas prout faciunt diuerſa cognita. vnde punctus alio modo cognitus eſt vt principium, & alio modo vt finis. Ita etiam eſſentia Dei vt eſt participabilis & imitabilis ab intelligentia eſt vnū cognitum. vt autem eſt participabilis & imitabilis à cælo, eſt aliud cognitum, & vt eſt participabilis & imitabilis ab homine, eſt aliud, & ſic de alijs creaturis. Et ſic patet modus pluralitatis idearū in ipſo Deo. hæc de ſecundo.

Multitudo idearum nō repugnat diuinę ſimplicitati.

Propoſitio 8.

¶ Quo ad tertium ꝙ multitudo idearum non repugnet diuinæ ſimplicitati oſtenditur, quia hoc eſt illud qđ terret omnes Philoſophos, quandoquidē quicquid ei attribuitur debet ei nobiliſsimo mō attribui, ſed Deus eſt principium rerum: ergo debet poni in eo omne illud quod ad nobilitatem principij pertinet in ſummo, ſed vnitas eſt ſic: quia omnis virtus plus eſt vnita, quā multiplicata vt docet Author libro de cauſis: ſic in Deo debet eſſe ſumma vnitas, & non ſolum eſt vnus re tm̄, ſed etiam ratione, cum magis dicatur vnum quod eſt vnum re & ratione ſimul, quam id quod eſt re tantum vnum & non ratione.

Cap. de vno

Adde etiam ꝙ Ariſt. 5. Metaph. aiebat, ꝙ omnino eſt vnum quod non poteſt ſeparari neque intellectu, neque tempore, neque loco, neque rōne & maximè in ſubſtantia. Si ergo Deus eſt maxime vnus, quia eſt maximè ens, non poteſt ſeparari ratione. Et ſequeretur etiam eſſe in Deo quandam inæqualitatem: quia vna idea continebit eſſe tantum, alia eſſe, viuere, & ſentire, alia eſſe, viuere, ſentire, & intelligere, & ſic magna inæqualitas & confuſio eſſet in ipſo Deo. Nec eſſet ſtatus in cauſis formalibus, quia cum ideæ ſint formæ plures: ergo plures primæ formæ, & non vna tantum, & ſic darentur plures primæ materiæ, & plures primi agentes cōtra Ariſt. 2. Metaph.

Tex. 8.

Sed hæc omnia ſunt nullius momenti: quia diuinæ ſimplicitati non repugnat multiplicatio idearum, cum ſe habeant vt obiectum & terminus intellectionis, non autem vt principiū quo Deus intelligit. Quia ſi multiplicarentur rationes quibus Deus intelligit, vtique ſequeretur cōpoſitio in Deo: quia iſtæ rationes ſecundum ſuas proprias rationes intelligendi eſſent diſtinctæ: ſed modo non eſt ſic, quoniam multæ ideæ ſunt rationes intellectę vt quod, non diſperatę, ſed in vno numero cōmunicantes, & hoc vnū numero eſt eſſentia: vnde ideæ non ſignificant abſolutum tantum, nec reſpectiuum tantum, ſed vtrumque abſolutū quod eſt eſſentia, & reſpectiuum puta eſſe imitabile à creatura.

Ideę nō ſunt ratiōes quibus Deus intelligit.

Idea quid ſignificet an abſolutum vel reſpectiuum.

Sicuti omnia illa nomina quæ ſignificant abſolutum relatiue, vt Dominus, Saluator, Gubernator, & ſic non quælibet diſtinctio repugnat ſimplicitati, nam diſtinctio rerum abſolutarum repugnat Deo, non autē diſtinctio relatorum. Similiter diſtinctio rationis quæ reducitur ad diſtinctionem rei repugnat diuinę ſimplicitati, vt diſtinguitur Sortes, & Sortes ſedens: ſed nō diſtinctio rationis quæ reducitur ad vnitatem rei, quæ diuerſimodè eſt intelligibilis. Ad dictum Ariſt. 5. Metaph. dico non eſſe ad propoſitum: quoniam ibi per rationem intelligit definitionē: ſed in Deo non ſunt plures rationes quaſi definitiones, ſed plures rationes ideſt ideæ intellectæ.

Qūo datur inæqualitas idearum.

Nec etiā ſequitur ꝙ ideæ ſint inæquales ex hoc ꝙ vna perfectius repræſentat rem vnā, quam aliam, ſed bene ſequitur ꝙ ideæ ſunt rerum inæqualium. Nec etiam ſequitur non dari vnam primam formam ad quam omnia reducantur. Quia hæc prima forma eſt Diuina eſſentia ſecundum ſe conſiderata, ex cuius cōſideratione Diuinus intellectus adinuenit diuerſos modos imitationis ipſius, in quibus conſiſtit pluralitas idearum. & hæc de tertio, ſequitur videre quomodo ſecundum Theologos conciliatur Ariſtoteles cum Platone.

Ariſto. non contradicit Plat. de Ideis ſecūdum Theologos.

¶ Poſuimus diuerſas opiniones de Ideis, necnō conciliationem Ariſt. cum Platone ſecundum Simplicium, nunc ſupereſt oſtendere quomodo poteſt Ariſto. conciliari cum Platone etiam ſecundum Theologos, & ad hoc videndum oportet ſtatuere quædam fundamenta. Quorum primum eſt, ꝙ multotiens Plato & Ariſt. vſi ſunt Rhetoricis & Poeticis ſermonibus, qui non ſunt ſuſcipiendi vt verba ſonant, ſed ſecundum myſticam intelligentiam, & hoc non eſt dandum vitio, ſed ſumme laudādū: quia res difficiles non poſſunt niſi iſto modo declarari. Hinc reperitur aliquando Platonem ſtatuiſſe ideas in mente diuina, aliquando in verbo, aliquando in concauo lunæ, aliquando in cerebro Dei, vnde Ariſt. 3. de Anima laudauit Platonem ponentem animam locum eſſe ſpecierum, nō totam ſed intellectiuā, neque actu, ſed potentia.

Tex. 6.

Quo in loco dubitat Auer. quia male videtur ꝙ in diffinitione intelle-

intellectus poſſet poni locus, iccirco hæc diffinitio potius dicēda eſt Rethorica quam Phyſica cui difficultati reſpondet Auer: quòd in talibus rebus cogitur homo vti ſimilitudine quadam, & per genera rhetorica definire. Eodem quoque libro aſsimilat intellectum tabulæ in qua nihil eſt depictū. Quo dicto prius vſus fuerat Plato in Philadelpho de ſummo bono, vbi ait, ꝙ anima hominis eſt ſimilis cuidā libro. 12. Metaph. loquens Ariſto. de numero intelligentiarum ait, tradita ſunt à ſenioribus & ab antiquis in figmentis, & dimiſſa poſterioribus, ꝙ hi ſunt Dij, & cōtinent diuinam naturā vniuerſalem, reliqua verò fabuloſe ſunt allata ad perſuaſionē vulgi. Ex his dictis patet ꝙ tam Ariſto. quam Plato vſi ſunt aliquando ſermonibus Rhetoricis, & figmentis poetarum ad velanda ſecreta Philoſophiæ, & hoc acceperūt à Chaldęis, & hi acceperūt à Pythagora, qui docuit diſcipulos ſuos ſilere tantū, & præceptores audire, quia nō minoris virtutis eſt reticere, quam fari. Et Pythagoras ſuſcepit ex Pherecide præceptore ſuo, qui neque fuit primus inuentor, ſed emerſit hic modus Philoſophādi ex vetuſtiſsimis Hæbreis: qui ſecreta legis Moſaycæ nō ſcriptura ſed ore communicabant poſteris, hac ratione, ne omnibus eſſent manifeſta, vnde hæc notitia Cabala eſt appellata: quæ idem eſt ꝙ receptio, quia ore non ſcripto recipitur. Hoc quoque mō Philoſophandi vſus eſt Chriſtus Saluator noſter. Qui loquens diſcipulis ſuis aiebat, vobis datum eſt noſce myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt vidētes non videant, & intelligentes nō intelligant: propterea ſubdebat. Nolite Sanctū dare canibus &c. Et Paulus, ſapientiā loquimur inter perfectos &c. Sicuti Hæbrei, Pythagoras, & ſuus Magiſter, & Chriſtus Saluator noſter, & omnes ferè Pöeta ænigmaticè locuti ſunt, ita Ariſto. & Plato. Et hoc non debemus habere pro inconuenienti: quia ad occultanda ſecreta Philoſophiæ factum eſt. vnde in Thimeo aiebat Plato. Creator omniū primo creauit Angelos manu, deinde creauit alia mortalia, & ipſe manſit in quiete, & ſine labore. Quod dictum eſt illud quod nos habemus lib. Geneſ. Quando Deus creauit hominem ad imaginem ſuam, & poſtea requieuit ab omni opere, quod patrarat &c. Secundo eſt notandū, ꝙ ideæ habent triplex eſſe, ſcilicet virtuale, formale, & participatum. Exemplum, Caliditas reperitur in cœlo virtualiter, in igne autē formaliter, & in aqua calefacta participatiuè. ſic ideæ ſunt virtualiter in ipſo Deo, qui vnico intuitu ſe & alia intuetur, qui quidem intuitus ſi non dirigitur ad opus ſpectabit ad ſpeculatiuam ſcientiam Dei: ſi verò dirigitur ad opus ſpectabit ad practicā. Prætetea Plato ad duo poſuit neceſſarias Ideas, ad ſpeculatiuā cognitionem & hoc eſt quando diuinus intuitus in nuda contemplatione Dei eſt: et ad generationem rerū, quādo ille intuitus dirigitur ad opus, & hoc eſt ideas habere eſſe in mēte diuina ſecundum eſſe virtuale, non ꝙ ſint impreſſę ſicuti ſigillum in cęra, vel imago in tabula. hoc quoque voluit intelligere Ariſto. primo cæli, à primo quidem ente deriuatum eſt eſſe, his clarius, his obſcurius, & hoc primū ens eſt imitabile ab omnibus creatis. Quod Ariſto. docuit ſecundo de anima, naturaliſsimū eſt omnibus viuentibus generare tale quale ipſum eſt. & primo Phyſ. ait, Exiſtente quodā diuino & optimo & appetibili, aliud quidem contrarium eſſe ipſi dicimus: aliud autem aptum natum eſt appetere, & deſiderare ipſum ſecundū naturam. Aliud eſſe formale habent ideæ in verbo diuino, ſiue in partu, & filio Dei, per diuinū verbum Plato non intelligit ſicuti Chriſtiana pietas & religio confitetur verbum Dei non natura, ſed ſola proprietate perſonali diſtinctū: ſed intelligit primā creaturam: quam Ariſt. prima intelligentiā docet, & nos primū Angelū: nam ab vno ſolū vnum proceſsit. Quia ſi eſſent duo, vel eſſent æquè perfecta, vel different numero, vel ſpecie. nō primo quia ſubtracta vnitate variatur ſpecies: & ſic vnū eſt perfectius altero. Non ſecundo quia tunc haberent materiā. ſequitur ergo ꝙ primo vnū tantū verbum ſit productū, quod natura & perſona eſt diſtinctum à Deo. De quo verbo loquens Diuinus Plato ait, multa eſſe pulchra, & bona, quæ licet inter ſe diſtincta ſint, in vno tū continentur atque vniunt͏ᷓ. Et hoc dr̄ illud verbum, & vnica illa idea cōtinens oēs alias, & dr̄ mūdus idealis, filius, partus, & proles Dei. Et in hoc verbo dicuntur reperiri ideæ ſecūdum eſſe formale, vt caliditas in igne. Vnde loquens Plato de illo primo Deo patre omnium aiebat. O dij deorum quorum opifex idem paterq; ego: &c Ariſto 12. Metaphy. in fine ſumens ab Homero dicebat. Entia nolūt malè diſponi, vnus ergo princeps, à quo ſunt alij principes quos intelligentias motrices cęlorū vocat. Tertium eſſe quod habent ideæ, dicitur participatum. Nam pater Deorum de mente Platonis eſt ſimpliciſsimus, nullā cōpoſitio-

Ar. laudat vtentem ſermone Rhetorico.

Tex. 14.
Tex. 50.

Licet vti figmētis ad velanda ſecreta Philoſophiæ.

Quid ē ſciētia gabala.

Matth. 7.

1. cor cap. 2.

Plato I Thimeo.

Capit. 2.

Idea habet triplex eſſe.

Tex. 100.

Tex. 14.
Tex. 81.

Lege D. Tho. p. p. q. 32. art. 1.

Lib. de republica.

In Thimeo vide D. Th. p. p. q. 50. ar. 5. ad ſecūdum.

nem ha-

nem habens, à quo productum eſt verbũ illud in quo oportet vt ſit aliqua compoſitio, non enim ea potitur ſimplicitate, qua primus opifex gaudet. Nam ſi ab ideis virtualibus emerſerunt ideæ formales in verbo, & ab illis ideis quæ ſunt in diuino verbo emerſerunt aliæ ideæ in intelligentijs, ĩ anima humana, & in materia prima licet hæ nõ retineant neq; nomen neq; rationẽ idearum, cum non habeant rationẽ formæ exemplaris, ſed potius exemplati & producti, vnde iſtæ ideæ habent eſſe perfectius in verbo, cum in eo ſint formaliter, quã in intelligentijs in quibus habent eſſe participatũ: vt caliditas perfectior eſt in igne, quã in ferro ignito, & in intelligentijs habent perfectius eſſe, quã in anima humana, imperfectiſſimũ eſſe quod habent eſt in materia prima, in qua ſunt in põia: quam materiam magnum & paruum vocauit Plato, magnum ſcilicet in potentia & paruũ in actu: quia habet actum entitatiuum vt aliqui imaginati ſunt, in materia particulari habent eſſe contractum ad hic, & nunc, & ſolo ſenſu & non mente percipiuntur. vnde Plato aiebat. In ideis illis ſupremis eſt vera ſcientia, in nobis ex his quæ in materia exiſtunt rudis quædã opinio generatur. Tertio notandum ꝙ ideæ ad duo ſunt neceſſariæ, ad ſcientiam, & ad cauſalitatem rerum producendarum. Ad ſcientiam primo, quia in Deo idem eſt intelligens, intellectio, & intellectum, & cuncta in ſe diſtincte cognoſcit, & omne intelligens, vt alias dictum eſt, continet idolum rei faciendæ: ſi ergo cuncta intelligere debet, oportet vt omniũ ſimilitudinem apud ſe habeat: quæ dicuntur ideæ virtualiter, de quibus aiebat Plato in Thimeo duos eſſe mundos, alterum intelligibilem, alterum ſenſibilem, & ſenſibilem eſſe exemplatum ab intelligibili, & ideali: & per mundum idealem cognoſcit Deus mundum ſenſibilem. Ecce quomodo ideæ faciunt ad ſcientiam Dei. Faciunt etiam ad efficientiam rerum: quia omnes ferè Philoſophi tenent Deũ nõ ociari, ſed ſemper intelligere: quia nobiliſſimo agẽti eſt attribuẽda nobiliſſima operatio: ſed intelligere eſt nobiliſſima operatio, iccirco nobiliſſimo modo eſt Deo attribuenda. verum quia intelligendo Deus producit res ad extra: neceſſe eſt vt intelligat ſe imitabilem à rebus iſtis productis: nam ſi ſecus, imperfectè ſeipſum intueretur & agnoſceret. Et ſic pertinent ideæ ad ſcientiam practicam, & etiam ad ſpeculatiuam. Propterea Philoſophus 3. de anima dicebat quòd intellectus practicus fine differt à ſpeculatiuo, & 2. Metaph. poſtea aiebat quòd finis ſpeculatiuæ eſt veritas, finis practici eſt operatio. Aliqua verò cognitio practica dicitur ex ordine ad opus quod contingit dupliciter, quãdoque in actu quando ſcilicet ad aliquod opus actu ordinatur: ſicut artifex præconcepta forma præponit illam inducere in materiam, & tunc eſt actu practica cognitio, & forma cognitionis. Quãdoque vero eſt ordinabilis cognitio ad actum non tamen actu ordinatur, ſicut cum artifex excogitat formam artificij, & ſit per modum operandi non tamen operari intendit, tunc illa eſt practica habitu, vel virtute, nõ tamen actu. Quando verò cognitio nullo modo eſt ordinabilis ad actum, tunc ſemper eſt ſpeculatiua. His omnibus modis reperitur cognitio in Deo, & ſic etiam reperiuntur ideæ: quia Deus perfectius cognoſcit creaturas, quã artifex artificiata, ſed artifex creans per formas quibus operatur habet ſpeculatiuã cognitionẽ de operibus: ergo multo fortius Deus. Præterea cognitio ſpeculatiua eſt quæ conſiderat principia, cauſas, & paſſiones rerum: ſed Deus cognoſcit omnia, quæ cognoſci poſſunt de rebus ipſis: ergo ideæ in ipſo Deo ſpectãt non ſolum ad ſpeculatiuam, ſed etiam ad practicam cognitionem. Vlterius, cognitio practica non ſe extendit niſi ad facienda: ſed Deus per ideas non ſolum ſcit facienda, ſed præſentia, futura, & præterita: ergo ideæ in Deo pertinent ad practicam, & ſpeculatiuam cognitionem. Hinc conciliantur dicta Platonis. Quãdo dicit, ideæ ſunt in mente diuina, per hoc voluit intelligere ideas pertinere ad ſpeculatiuam cognitionem. Quando dicit quòd ſunt in concauo lunæ, voluit intelligere prout ſpectabant ad practicam cognitionem actu. Quando dicit quòd ſunt in cerebro Dei, intellexit cognitionem practicam in habitu. Vel conciliantur ſic. quòd vnum dictum eſt clarum & perſpicuum, aliud vero ænigmaticum & obſcurum. Sequitur videre opinionem Ariſtotelis declaratam ſecundum Theologos.

¶ Hic videndum eſt quid ſentiat Ariſto. de ipſis ideis: & pro intellectu ſuæ opinionis, eſt notandum quòd Pythagoras cum eſſet interrogatus, an eſſet ſapiens, reſpondit ſe non eſſe ſapientem, ſed Philoſophum. Quod quidem dictum pulcherrimè habetur apud Platonem in libro de pulchro, vbi Socrates interrogat Phædrum. ſapientem quidem, ò Phædre, magnum eſſe mihi videtur; quia hoc ſoli Deo conuenit: at Philoſophum dicere con-

Quid ſit materia ſecundum Platonem.

In Thimeo

Duplex mũdus intelligibilis, & ſẽſibilis.

Tex. 40.

Tex. 3.

Quotuplex cognitio in Deo reperitur.

Conciliatur diuerſa dicta Platonis

Opinio Ar. de ideis ſecũdum Theologos.

Eſſe ſapientẽ cōuenit ſoli Deo

cinnius fuerit: vnde patet non dari ſcientiam ſimpliciter apud nos, ſed hoc conuenit ſoli
Deo ſecundum Platonem, & hoc etiam dico ſecundum Ariſt. Nã primo Poſt. diffiniens ip
Tex. 5.
ſum ſcire dixit, Scire autem opinamur vnunquodq; ſimpliciter, ſed non ſophiſtico modo,
quod eſt ſecundũ accidens cum cauſam arbitramur cognoſcere propter quam res eſt: quo-
niam illius eſt cauſa, & non contingit aliter ſe habere. Quam diffinitionem ſi diligenter
conſideremus, patebit ſecundum Ariſt. non dari ſcientiam ſimpliciter. Nam primo dicit
quòd ſcire eſt cum cauſam cognoſcimus, & non vna tantũ cauſa cognoſcenda eſt: quia tunc
non eſſet ſcientia ſimpliciter, ſed tantum in genere: ergo oportet vt cauſæ multæ cognoſ-
cantur. Quia ſemper oportet concluſiones reſoluere in principia proxima, & illa proxi-
ma principia in prima principia illius ſcientiæ: nec etiam ſufficit cognoſcere concluſiones
per principia vnius ſcientiæ: quia nec hoc eſſet ſcire ſimpliciter, ſed in genere tantum:
Scientia ſimpliciter eſt per oẽs cauſas.
oportet ergo vt deueniamus ad principia methaphyſicalia, & reſoluere ipſa in primũ prin
cipium, quod eſt prima cauſa efficiens, & finalis omnium rerum: in qua relucent ideæ ſe-
cundum eſſe virtuale vt dictum eſt. Iccircoexactiſsima cognitio quæ de rebus haberi põt,
eſt quando cognoſcimus concluſiones per cauſas proximas, & altiſsimas primas, ſi verum
eſt quod dixit Philoſophus 2. Metaph. res ſicuti ſe habet ad eſſe, ita & ad cognoſci, & om-
Tex. 3.
nia entia habent eſſe per primam cauſam: ergo niſi ipſa ſciatur nihil perfectè ſciri poteſt.
Modo prima cauſa non poteſt à nobis quidditatiuè intelligi vt alias oſtendimus. Secun-
2. Metaph. Diſput. 3.
da conditio eſt ipſius ſcire, quoniam illius eſt cauſa, debet ergo cauſa ſimpliciter nõ na-
turalis, aut Mathematica, ſiue Metaphyſica: ſed debet eſſe cauſa quæ producit rem quan
tum ad totum ſuum eſſe. Modo cauſæ naturales cum agant per motum, in agendo ſemper
præſupponunt aliquid, & non producunt totam rem, ſed tantum educunt formam de ma
teria: ergo hæc cauſa eſt Deus quæ tota rem producit. Tertia conditio, ſcire eſt quod non
Sola prima cauſa eſt immutabilis.
contingat aliter ſe habere, debet enim eſſe immutabilis omnino illa cauſa: omnes aliæ cau
ſæ ab ea ſunt mutabiles, & habent eſſe vertibile, ſola prima cauſa eſt immutabilis, Stabiliſ
que manens dat cũcta moueri. Sed diceret quis: ergo tu negas ſcientiã ſimpliciter ad men
tem Ariſt? ¶ Reſpondeo ꝙ concedo dari ſcientiam ſimpliciter alicuius concluſionis, quæ
ſcitur per cauſas proprias, & principia propria in aliqua facultate. Quia datur demõſtra-
tio ſimpliciter Phyſica, ſimpliciter Mathematica: & ſimpliciter Metaphyſica in generibus
iſtis, vt dixit Auer. 2. Meth. demonſtrationes Mathematicæ ſunt in primogradu certitu-
Cõmen. 16.
dinis. ſed hęc ſcientia quæ habetur per iſtas demonſtrationes non eſt abſolutè, & ſimplici-
ter libera. Quia hæc eſt diuina poſſeſsio, & non humana: & ſolus Deus habet hunc hono-
Dictum Simonidis.
rem vt dixit Simonides: quia habet vſum idearum, nos verò ſumus veluti noctuæ nõ va-
lentes intueri lumen ſolis, propterea abſolutè & ſimpliciter ſcientia non datur. Secundo
Quomodo datur ſcientia ſecundũ Ariſt[...]r.
eſt notandum vt ait Euſebius Cęſarienſis libro de præparatione Euangelica, ꝙ poſt mor-
tem Platonis plures ſucceſſerunt, qui nouis opinionibus ſuã repleuerunt academiã. Nam
ipſe diuinus Plato veriſsimã & ſanctiſsimam Philoſophiam edocuit in vita. Poſt mortem
Pſeuſippus nepos Plat.
ſurrexerunt quidam eius diſcipuli, inter quos fuit Speuſippus eius nepos natus ex ſorore
ſua, & Xenocrates & multi alij: qui ſuſceperunt vices docendi, & iſti multa dixerũt quę Pla
Tex. 19.
to nec imaginatus eſt: vnde Simplicius 2. Phyſ. ait Ariſtotelẽ impugnaſſe vulgares & ple-
Opinio Plato. Generẽſis fuit plebea.
beas opiniones putantes in mente opificis eſſe formas cum materia, ſicuti ſunt hic, hoc au
tem imponere Platoni eſt irrationabile ſatis. Tertio eſt notandum quòd vniuerſale multi
pliciter accipi poteſt. Vno modo, pro vniuerſali in eſſendo: & hoc duplex, vel vt cauſa effe-
Vniuerſale multiplex.
ctiua, vel vt cauſa formalis, nõ inhęrens, ſed exemplaris, vt Deus. Vniuerſale in prædican-
do eſt illud quod exiſtit i multis, & dicitur de multis vt animal. Vniuerſalia in cauſando,
ſcilicet effectiuè ſunt vt intelligentię, de quibus Ariſt. in Prologo Metaph. vbi ait ferè dif-
ficil'ima ſunt vniuerſalia ad cognoſcẽdũ. Põt etiã diſtingui de vniuerſali vt ait Ammonius
Lege D. Tho. p. p. q. 55. art. 3.
in præfatione prædicabiliũ. & Euſtratius ſecũdo Ethic. & D. Tho in tractatu de Angelis,
& Alexãder in 7. Metaph. ꝙ vniuerſale quoddam dicitur ante multa, vt ideæ & intelligen
tiæ, aliud eſt poſt multa, vt illud quod eſt ſeparatũ & abſtractũ ab anima, de quo Ar. primo
Tex. 8.
de anima aiebat, animal vniuerſale aut nihil eſt, aut poſterius eſt. Aliud vniuerſale dicitur
in multis, vt natura ipſa in qua conueniũt ſingularia, puta animal, homo, & leo Simpli-
cius quoq; ſecũdo de Anima declarans dictũ Ari. ſenſus eſt ſingularium, & ſcientia eſt vni
Tex. 60.
uerſaliũ, diſtinguẽs de vniuerſali ait, ꝙ aliud eſt vniuerſale qđ reſidet in aĩa, de quo ſcia

Tex. 6. eſt: & hoc vniuerſale ſunt ideæ: quæ à ſupremis illis ideis originantur, de quo Ar. 1. poſt.
aiebat. Principia cognoſcimus, in quantū terminos cognoſcimus, per terminos ſi Ariſto.
per Ariſt. interpretari velimus, debemus intelligere ideas, & quidditates, vt docuit ipſe ſe-
Tex. 19. cundo phyſ. patet hoc autem ſi quis tentauerit dicere terminos, definitiones, ſeu quiddita-
Cap. de enū tes, & ideas. Aliud eſt vniuerſale quod dicitur de multis ſicuti animal, & homo &c. de quo
tiatione. Philoſophus primo Periher. & 7. Metaph. & hoc reſidet in rebus. Patet igitur quomodo
Tex. 7. dantur ideę de mente Ariſto. & diſsidium inter ipſum & Platonem potius eſt in verbis quā,
Tex. 18. in ſenſu, nam ſecundo Phyſicor. vbi loquens de quatuor cauſis, & potiſsimè de formali,
inquit, alio modo ſpecies, & exemplum, hæc autem ratio eſt ipſius quod quid erat eſſe &c.
Si data eſt mihi authoritas interpretandi Ariſto. dico quòd hac ratione dixit Philoſophus
formam, ſpeciem, & exemplar: quia aliquæ ſunt formæ inhęrentes & cōſtituentes rem in
Tex. 78. & 79. eſſe, aliquæ ſunt formæ exemplares: quę in ſupremo illo artifice relucēt. Præterea 8. Phyſ.
nonne Ariſto declarauit primum motorem eſſe æternum & abſolutum ab omni materia?
declarauit etiam quòd hoc principium non ſolum eſt primus motor, ſed eſt tanquam for-
ma, & finis, quod Auerr. etiam idem fatetur in Commen. quòd Deus non ſolum eſt agēs,
ſed etiam forma, certum eſt quòd non loquitur de forma inhęrente: quia ſatis imperfecta
eſt cum ſit pars: ergo loquitur de forma exemplari. Quid autem aliud eſt forma exempla-
Tex. 15. ris niſi idea? datur ergo idea de mente Ariſto. Præterea eodem lib. 8. Phyſ. ait, nihil inordi
natum eſt eorum quæ natura, & ſecundum naturam ſunt natura eſt cauſa ordinationis.
Quæritur modo quid intelligimus per naturam, aut materiam, aut formam. non mate-
Deus eſt forma, exemplaris. riā, quia eſt inordinatiſsima, & indeterminata: ergo formā: & tunc quero, aut formā quę
eſt pars rei, aut formam exemplarem. Non primam quia ipſa eſt imperfecta, cum ſit pars:
igitur formam exemplarem: hæc forma exemplaris eſt Deus optimus, qui eſt forma abſo
lutiſsima & ſimpliciſsima: & hæc forma exemplaris eſt idea omnium: quæ eſt vna ex par
Tex. 24. te ſui, ſed eſt multiplex ex parte rerum. Præterea hoc idem aiebat Philoſophus tertio cœ-
li vbi habet, cauſa ordinis in ſenſibilibus eſt natura. Item ſecūdo de generatione vbi quæ-
Tex. 50. rit Philoſophus quomodo nutriantur arbores & plantæ, habet hæc verba, forma & ſpecies
in terminis eorū: & licet per terminos intelligant Latini corpora cęleſtia: quæ ſuo motu &
lumine ſunt cauſa generationis & corruptionis tamen Ariſt. per terminos intelligit quid-
Tex. 19. ditatem, definitionem, & ideas, vt patet 2. Phyſ. vbi impugnans vulgarē ac plebeam ſen-
tentiā de ideis, ait: ſequeretur definitiones naturales abſtractiores eſſe Mathematicis: & pro-
bans conſequentiam hanc ait, patet autem hoc, ſi quis vtriuſq; tentauerit dicere terminos,
Tex. 14. ideſt definitiones, ſeu ideas. Præterea 11. Metaph. volēs agere de forma per comparationē
ad ſubſtantiam, poſita illa diuiſione de ſubſtantia, quæ eſt in materiam, formam, & compo
ſitum, inquit reperiri quaſdam formas, quæ inueniri non poſſunt ſine materia. vt domus,
& formæ artificiales omnes quæ cum accidentia ſint, nequeunt exiſtere ſine ſubiecto. Sic
dicendum eſt de forma domus, niſi velimus loqui de domo quæ eſt in anima artificis, nam
illa ſine materia eſt, nō tamen ſine ſubiecto: vnde ſubdit, ſi quæ formæ ſunt præter ſubſtan
Ar. laudat Platonem. tiam compoſitam, hoc verum erit in ſubſtantijs naturalibus. ¶ Hinc laudauit Platonem.
Tex. Qua propter non male Plato ait, quia ſpecies ſunt quęcunque natura. Si quidem ſunt ſpe-
cies, & ſunt aliæ horum vt ignis, caro, caput &c. Præterea ſcribit etiam Philoſo. 12. lib.
Metaph. de duplici bono vniuerſi, & etiam ipſius exercitus, bonū exercitus eſt ordo in ip-
ſo, qui etiā reperitur in duce, ſic etiā bonū vniuerſi eſt ordo vniuerſi, qui reperitur in rec-
tore vniuerſi, hic autē ordo exiſtēs in rectore quid eſt aliud niſi mūdus idealis, quē ponit
Tex. 36. Plato? Non igitur diſcrepat Ariſtot. à Platone niſi in verbis in poſitione idearum. Item
eodem libro nonne ait Philoſophus Deū mouere & non moueri, & in mouendo mouet ſi-
cut appetibile, & intelligibile? hæc enim ſola mouent non mota. vnde Ariſto. loquens de
orbibus, probat orbes dupliciter moueri ab intelligentijs, ſcilicet vt agens, & vt finis: vnde
forma balnei, ſi nō eſſet in materia tūc moueret vt agēs & vt finis, & ſic motores orbiū ſūt
Cōmen. 5. agentes & vt fines. Auer. etiā 3. de Anima ait hæc verba formalia: vniuerſalia ſunt neque
generabilia neque corruptibilia, & ſunt exiſtētia extra mentem, & eſt ſermo verus. ſed quæ
ſunt iſta vniuerſalia exiſtentia extra mentē niſi ideæ quas Plato ponit in mēte diuina: quas
Ar. nō negat ſed amplectit᷑ & docet? nō ergo aduerſatur Ar. Platoni in hac diſputatione.
¶ Vt igitur abſoluatur quæſitum hoc iuxta ratum ac ordinem quo fuerat propoſitum, de-

ſcendendum

ſcendendũ eſt ad id quod quarto loco promiſimus, ſoluere nempe argumenta omnia, quæ
in diuerſis partibus Philoſophiæ ſunt adducta ab Ariſtotele aduerſus Platonem. Et primo Solutio Argumentorũ de Ideis.
adduco argumentum illud quod fecerat Philoſophus 7 Metaph. vbi querit. Num quiddi- Tex. 10.
tas ſit idem cum eo cuius eſt quidditas: & diſſoluit hanc dubitationem dicẽs, in entibus per
ſe ſunt idem, non autem in aggregatis per accidens: vnde in homine idem eſt quidditas, &
id cuius eſt, cum ſit quoddam ens per ſe: ſed in homine albo differt: hoc ſtante arguit Ar.
ꝙ ſi homo qui eſt quoddam ens per ſe haberet ideam ſeparatam & quidditatem, ſequeretur
ꝙ neque in ente per ſe quidditas eſſet idem cum eo cuius eſt. Præterea illa idea ſeparata ra-
tione etiam eſt quoddã ens per ſe: ergo habebit aliam ideam, & illa aliã, & ſic dabitur pro-
greſſus in infinitum, quod eſt abſurdum vt patet 2. Metaphy. Hoc argumentũ ſoluitur ex Tex. 6.
fundamento Simplicij tenentis Ariſt. impugnaſſe opinionem vulgarem Platonicorum te- Solutio
nentium ideas eſſe eiuſdem rõnis cum ideatis, & non opinionem Platonis tenentis in Thi Simplicij.
meo ideas differre ab ideatis vt perpetuum à corruptibili, quod etiam Ariſt. docuit 10. Me Tex. 16.
taph. corruptibile & incorruptibile differre pluſquam genere. Secundo, Ariſto. facit aliud Secundum Argumentũ
argumentum in eodem textu: ſi quod quid eſt hominis eſſet ſepaartum ab homine, & ipſius
boni à bono, & entis ab ente, tunc homo non eſſet homo, nec bonum eſſet bonum, nec ens
eſſet ens, neque etiam haberetur ſcientia de iſtis: deducitur conſequentia, quia vnumquod-
que ſcitur, & eſt ens per ſuam quidditatem modo quiddditas hominis eſt ſeparata ab homi-
ne ſecundum Platonem: quidditas boni à bono &c. ſequitur oppoſitum eius quod Plato
dixit, ideas facere ad ſcientiam, & ad productionem rerum. Pro ſolutione huius argumẽ- Solutio Arg.
ti, noto primo quomodo ideæ faciunt ad eſſe rerum: & dico ꝙ hoc modo faciunt ad eſſe re- præpoſ.
rum quatenus ſunt cauſę formales, non quidem inhærentes, ſed exemplares, & iſtæ formæ
non debent exiſtere in re, ſed in mente opificis. hoc idem dicit Ariſt. 7. Metaph. ꝙ omnia
fiunt quodammodo ex vniuoco, vt homo ex homine, & domus ex domo. Quia cum ſit du- Tex. 30.
plex agens propinquum, ſiue vt quod, & vniuocum, vt homo, alterum remotum & ęqui-
uocum vt ſol, de quibus agentibus ſecundo Phyſicorũ aiebat Philoſophus, ſol & homo ge- Tex. 26.
nerant hominem. Ideæ faciunt ad generationẽ vt agentia remota & æquiuoca, faciunt etiã
ad ſcientiam hoc modo, quia formæ quatenus ſunt in materia habent eſſe & mouent ſenſũ,
& ex illis ſenſationibus cauſantur phantaſmata, & illa cauſant intellectionẽ mouendo ideas
exiſtentes in anima, & ſi iſta cognitio fuerit cauſata à ſolis principijs naturalibus erit ſcien
tia naturalis in genere: ſi perfecte debet ſciri illa res oportet vt reſoluantur principia natu-
ralia in alia communiora, quouſque deueniamus in notitiam idearum quę ſunt in mente
diuina, & ſic habebitur abſolutiſſima & perfectiſſima cognitio de re illa. Hoc ſtante, dico
ꝙ argumentum Ariſt. concludit cõtra illos Platonicos, qui dicebant non eſſe alias formas
rerum præter eas quę ſunt in mente Dei, adeo ꝙ res exiſterent tantummodo per illas: qđ
eſt falſum. modo dictũ eſt de mente Platonis, ab ideis quæ habent eſſe virtuale fluere ideas
habentes eſſe formale in verbo, & ab illis fluunt ideæ in mentibus Angelicis, & in anima no
ſtra, & in materia prima, & in materia particulari, licet in his materijs ideæ non habeant no
men & rationem ideæ, ſed potius ideati. Tertio arguitur, quia Ariſt. 7. Metaph. ait ꝙ ſi da Tertium
rentur ideæ, vel facerent ad eſſe rerum, vel ad ſcientiam, ſed neutro modo: igitur non dan- Argumen.
tur ideæ. probatur minor, & primo ꝙ non faciant ad eſſe, quia illud facit ad eſſe alicuius, Tex. 21.
quod exiſtit in eo, ſed ideę non exiſtunt in rebus ideatis: igitur nihil faciunt ad eſſe ipſarũ.
Quod non ad ſcientiam probatur quoque, quia id quod ſcitur, ſcitur per quidditatem quę
eſt in re ſcita, & non per quidditatem ſeparatam ab eo, ſed ideæ ſunt vniuerſalia ſeparata ab
ideatis: igitur ſciri non poſſunt per ideas, & ſic nec ad ſcientiam conducunt. Hoc argumen Solutio arg.
tum ſoluitur per illam diffinitionem de vniuerſali ante rem, in re, & poſt rem. Nam inten
tio Ariſt. eſt impugnare opinionem illorum qui nullum aliud vniuerſale ponebãt niſi il-
lud quod eſt ante rem. Modo Plato non eſt iſtius opinionis vt diximus, cum ponat triplex
vniuerſale, & illud quod eſt ante rem facit ad eſſe, non vt forma inhærens, ſed vt forma exẽ
plaris. facit etiam ad ſcientiam perfectam: quia non poteſt perfecta ſcientia haberi de rebus
niſi reſoluãtur ad rationes exemplares. Quarto arguitur, quia eodem libr. 7 Philoſophus Quartum
ait, ꝙ ſi darentur ideæ tunc ens per ſe non differret ab ente per accidens, qđ eſt falſum. con- argumen.
ſequentia deducit: quia ens per accidens eſt verbi gratia vt homo albus, in quo differt quid-
ditas & id cuius eſt quidditas, homo eſt ens per ſe, in quo etiam differret. Nam quidditas Tex. 21.

hominis eſt idea eius: quæ eſt ſeparata ab homine,& ſic ens per ſe & per accidẽs non differ-
Solucio arg. rent. Rñdetur argumentum hoc concludere contra illos qui ponebãt tantũmodo formas
ſeparatas, non aũt inhęrentes in materia: Nam in ente per accidens differt quidditas, & id
cuius eſt propter multifex ſignificare,& quia non eſt diffinibile. In ente perſe eſt idem de-
Quintum Argumen. finitiue. Quia definitio & definitũ ſunt idem. Quinto arguitur, quia Philoſophus 7. Me-
Tex. 21. taph. agens de generatione rerum ait, omne quod fit à ſuo ſimili fit, ſed naturalia fiunt:er-
go ab vniuoco: ergo non ab ideis, quæ non poſſunt vniuocari cum iſtis ideatis, quia ſunt
Solutio arg. incorruptibiles. Ad hoc dicitur ꝙ Ariſt. impugnat poſitionem illorum qui ponebant tan-
tum cauſas vniuerſales actiuas, non autem cauſas particulares. ſed hoc non poſuit Plato,
qui poſuit etiam ipſe omnia fieri ab vniuoco concurrentibus tribus conditionibus,ꝙ agẽs
Comm. 24. ſit principale,propinquum,& eſſentiale, vt recitat Auer. 12. Metaph. Sexto arguitur quia
Sextum arg. Ariſt. 2. de generatione agens de cauſa formali, materiali, & efficiente reprehendit Plato-
nem ponentem ideam eſſe cauſam efficientem, dicens. Idea eſt æterna, & materia eſt æterna:
ergo ſemper erit generatio, quia forma ſemper eſt, & recipiens ſemper eſt,& tamen falſum
Solutio arg. eſt, quia aliquando eſt generatio, aliquando eſt corruptio. Reſpondeo ꝙ ibi Philoſophus
Tex. 60. impugnat illos, qui non ponebant cauſas particulares, quod non eſt dicendum de Plato-
ne, qui in ſexto dialogo de legibus ponit vniuerſales & particulares cauſas, vt patet vbi
Septimum argum. loquitur de ſponſo & ſponſa. Septimo arguitur quia 7. Diuinorum ait Ariſt. ꝙ ſicuti ſe ha-
bet ſphæra ad æs, ita omnes res naturales ad materiam, ſed ſphæra non poteſt eſſe ſine ære:
Tex. 38. ergo nec res naturales ſine materia, ſubdit reprehendendo Platonem. Quapropter parabo-
la de animali quam iunior Socrates dicere conſueuit, non rectè ſe habet profectò, à verita-
te abducit, facitq; exiſtimare hominem eſſe ſine partibus, ſicuti circulus ſine ære. Ad hoc
Solutio arg. dicitur ꝙ intentio Ariſto. loco illo eſt reprehendere eos qui exiſtimabant omnium rerum
vnam tantum eſſe definitionem: ſed non ita eſt apud Platonẽ ponentẽ hominẽ definiri per
materiam in ordine ad motum, & ſic ſpectat ad Phyſicum: ponit etiam hominem definiri
vt ſubſtantia quædam eſt, & ſic ſpectat ad Metaph. & per Iuniorem Socratẽ Ariſt. non in-
Quem Platonẽ, quem Socratẽ impugnat Ar. telligit Platonem, nec illum Socratem, qui fuit præceptor Platonis vt placet Alexandro,
ſed Socratem Generenſem: qui fuit poſt Platonem per multum tempus,& docuit Athenis.
Octauũ arg. Octauo, Ariſt. 2. Phyſ. ponit entia Mathematica eſſe abſtractiora naturalibus, reprehendit
Solutio arg. Platonem poſtmodum, & dicit. Latet autem hoc facientes ideas: quia ſi ponerentur ideæ,
Tex. 18. tunc res naturales eſſent abſtractiores Mathematicis, quod eſt abſurdum. Ad hoc argu-
mentum reſpondet Simplicius eodem loco. Nam ibi Philoſophus reprehendit plebeas ſen-
tentias ponentium ideas eſſe in mente diuina, ſicuti ſunt formæ quæ ſunt hic, ſed Pla-
to poſuit alias ideas in diuina mente, & in intelligentijs, & in anima noſtra, & in materia,
Nonũ arg. in qua formæ exiſtentes non retinent rationem & nomen idearum. Nono arguitur. Quia
Tex. 24. Philoſoph. 1. Metaph impugnat Platonem volentem declarare res ſenſibiles per numeros
diſtinctos à rebus ſenſibilibus, puta ſi quis voluiſſet declarare decem equos, oportuiſſet ip-
ſum declarare per decem homines, & ſic de rebus Mathematicis, & Metaphyſicalibus. Tũc
arguit Philoſophus, ꝙ ſicuti ſe habet notitia numerorum ad ſuas cauſas, ſic notitia rerum
naturalium Mathematicarum & Metaphyſicalium ad ſuas cauſas: ſed notitia numerorum
non pendet ex additione aliorum numerorum: ergo nec notitia naturalium Mathematica-
rum & Methaphyſicalium. reprehendit igitur Ariſto Platonem in poſitione numerorũ,
Solutio huius arg. & non poſſunt conciliari adinuicem. Ad hoc dicitur ꝙ hoc argumentum eſt contra illos
qui putant non poſſe vllo pacto ſciri entia, niſi per ideas, quod numquam exiſtimauit Pla-
to, ſed tamen non poſſe perfecte ſciri ſine rationibus idealibus, in genere tamen ſciuntur, vt
dictum eſt in reſponſione ad ſecundum, Decimo arguitur eodem libro argumentum Plato-
Decimum arg. nis non concludere: rerum tranſmutabilium non eſt ſcientia, ergo dantur ideę æternæ de
.x.27. quibus eſt ſcientia: nam ſi concluderet hoc argumentum, tunc ſequeretur ꝙ eſſent ponendę
Solutio arg. ideæ negationum, quod eſt contra Platonem. Ad hoc dicitur ꝙ argumentum hoc eſt con-
tra illos, qui ponunt negationes cognoſci per ſe, quod numquã ſomniauit Plato qui vidẽs
aliqua eſſe entia poſitiua, aliqua priuatiua, & negatiua, poſuit ꝙ priuatiua & negatiua co-
gnoſcuntur per per accidens,& eorum non eſſe ideas: entia poſitiua cognoſcuntur per ſe, &
ipſorum ſunt ideæ: nec dicit Plato tranſmutabile non poſſe perfectè ſciri ſine rõnibus idea-
libus, ſed non propterea negat ipſa ſciri per ſuas quidditates in gñe. vt ait Auer. 1. Metaph.

ſenſibilia

ſenſibilia habere duos modos comprehenſionis : hinc nec Theologi ponunt ideas malorũ.
Comm. 17.
Vndecimo arguitur quia Ariſt. 1. Metaph. ait ꝙ ſi darentur ideæ omnium ſeibilium : ſe-
Lege D. Th. in diſp. q de ideis ar. 4.
queretur etiam ipſorum relatiuorum dari ideas, ſed hoc eſt contra Platonem : igitur fal-
ſum eſt dari ideas. Ad quod reſpondendo pręſuppono relatiua dupliciter conſiderari poſſe
Vndecimũ arg.
vel ratione fundamenti, vel ratione ſuæ quidditatis. Primo modo ſunt in genere, in quo
Tex. 18.
eſt fundamentum, nam ſi fundamentum eſt in genere ſubſtantiæ, ita erit illa relatio quem-
admodum eſt relatio identitatis, nam vnum in ſubſtantia facit idem, vnum in quantitate
facit æquale, vnum in qualitate facit ſimile, & ita patet in omnibus generibus, ꝙ ibi eſt re
latio, vbi eſt ſuum fundamentum : propterea dixit Auerr. 12. Metaph. Relationem eſſe de-
Comm. 19.
biliſſimum ens, adeo ꝙ recentiores putauerunt ipſam eſſe de ſecundis intellectis. Secundo
eſt notandum ꝙ idea eſt duplex, altera cognitionis tantum, & non imitationis, nec effectu,
nec factione, nec exiſtentia: & ſic mala cognoſcuntur à Deo, non tamen cum imitantur,
Quorũ ſunt ideæ.
aut ſequuntur, ſed potius ab eo diſcedunt. Altera dicitur idea nedum cognitionis, ſed etiã
imitationis, & hoc modo materia prima & vniuerſalia habent ideã: tum quia cognoſcun
tur, tum quia ipſa imitantur, & appetunt Deum authorem ſuum. Accidentia propria ha-
bent ideas in Deo, non ſolum cognitionis, ſed etiam imitationis, & etiam effectu : quia
Deus producit ipſa in proprio ſubiecto. Accidentia ſeparabilia habent ideam cognitionis,
imitationis opere, ſeu factione, quia non ſtatim Socrates eſt muſicus, aut citharedus, ſed
ſucceſſu temporis poteſt fieri muſicus, aut citharedus. Indiuidua vero de genere ſubſtan-
Opinio Speuſippi Platonici.
tiæ habent ideam cognitionis, imitationis, actu, factione, & exiſtentia. Tertio eſt notandũ
aliquos Platonicos fuiſſe, qui tribuebant Platoni relatiua mala, materiam primam non ha
bere ideas, & hoc ideo quia neſciebant diſtinguere inter ideam cognitionis & imitationis.
Solutio arg.
His ſic iactis nunc ſoluitur argumentum ꝙ concludit contra hos non contra Platonis ſen
Duodecimũ arg.
tentiam. Duodecimo arguitur ex eodem libro & ex 7. vbi Philoſophus probat non dari
ideas, quia tunc ſequeret̃ dari tertiũ hominem : quod eſt abſurdũ magnum. conſequentia
Tex. 41.
deducitur, quia dat̃ homo ſenſibilis, & homo idealis, & ab iſtis abſtrahitur alius homo cõ-
munis vtrique : qđ probatur, qm̃ ab illis quæ cõueniant nomine & ratione abſtrahitur qui-
dã tertius conceptus, ſed homo ſenſibilis & homo idealis conueniunt nomine & ratione: er-
go ab iſtis eſt abſtrahibilis tertius homo. Dico ꝙ hoc argumẽtũ cõcludit cõtra illos qui ſta
Soluit̃ arg.
tuebant hominem idealem & ſenſibilem eſſe eiuſdem rationis, ſed hæc Plato non ponit, cũ
8. Metaphyſ.
dicat in Thimeo ꝙ idea comprehenditur animo & mente: ideatus homo ſenſu & opinione
Tex. 16.
cognoſcitur, vnde pluſquam genere differrunt vt dixit Ariſt. Tertiodecimo ſi darentur ideæ
Tertiumdecimum arg.
perirent nonnullæ rationes, & propoſitiones, quibus motus Plato ſtatuit ideas, inter a-
lias vtebatur iſta: de quibuſcunq; aliquid cõmune dr̃, eorum ponenda eſt idea, ſed de rebus
ſenſibilibus puta de particularibus hominibus, equis, leonibus, dr̃ aliquid commune: ergo
oĩum iſtorum ponendæ ſunt ideæ : hoc ſtante ſubdit Philoſophus aliam propoſitionẽ, ſed
de dualitate indefinita, quæ attribuitur materiæ, prædicatur alia dualitas, quæ eſt prior ipſa
materia, & ſic ſequit̃ materiam nõ eſſe primũ principium rerũ, ſed potius illa dualitas, quæ
prædicatur de dualitate materiæ primæ erit primũ rerum principium. Ad hoc dicitur ſm̃
Solutio arg.
Platonem ꝙ triplex eſt numerus. Primus dicitur numerus numerans, & hic eſt anima mo-
uens ſeipſam. Alius eſt numerus quo numeramus, vt vnum, duo, tria, & ſic in infinitum,
hic eſt numerus, quo numeramus res materiales, puta homines, leones &c. Tertius dicitur
numerus numeratus, & ſunt ipſęmet res numeratæ. Quando Plato tribuit materiæ duali-
tatem indefinitam, loquutus eſt de numero numerato quo non eſt aliquid prius in ratione
eſſendi, licet in ratione pręedicãdi. Sed dices, ſaltem habeo ꝙ idea ipſius materiæ erit primũ
principium non aũt materia ipſa. Reſpondeo concedendo, ſed non in eodem genere cauſæ,
nam idea eſt cauſa exemplaris, materia prima eſt cauſa materialis. Quartodecimo argui-
Quartumdecimũ arg.
tur. Si darentur ideę tunc relatiuum eſſet prius abſoluto, contra Ariſt. in enumeratione præ
dicamentorum conſequentia probat̃ : quia multa entia abſoluta habent ideas, ꝙ ideæ ſunt
relatiua, & priora ſuis ideatis: ſequit̃ ergo de facto relatiua priora eſſe abſolutis. Reſpondet̃
ꝙ idea dupliciter conſiderari poteſt, vel pro intentione vel pro re ſubſtracta intentioni. pri
mo modo eſt relatiuum quoddam, cũ idea dicatur ideati idea: ſed ſecundo modo dicit̃ quod-
dam abſolutum. exemplũ, homo ſi contempletur prout ex ſua ſubſtantia filiũ genuit, pater
dr̃, & in prædicamento relationis reponendus eſt; ſed ſi conſideretur materialiter, ſic erit in

genere

genere ſubſtantię & quid abſolutum. Quod idem dicimus de cauſa & cauſato de principio & principiato &c.

Decimum quintum. Tex. 29.

Quintodecimo, prætere Ar. 1. Metaph. ait, ꝙ probabant Platonici nõ dari ideas, qnia quorum notio & ſcientia eſt vna, eorum neceſſario eſt ponere ideas, ſed ſubſtantiarum omnium eſt vna notio & ſcientia: ergo vnica eſt idea omnium ſubſtantiarũ. Si hæc ratio eſſet vera, ſequeretur etiam omnium accidentium vnam eſſe ideam, qđ eſt contra dogma Platonicũ, probatur conſequentia: quia omniũ accidentiũ eſt vna notio & ſcientia.

Reſpõdetur ad arg.

Rñdetur ꝙ hæc rõ concludit contra illos qui ponebant accidentia non hẽre ideas, quia non habebant ideã exiſtentię, idcirco tollebant ab eis omnem rationem ideę, ſed dictum eſt accidentia habere ideam cognitionis in ipſo Deo, & habere ideam imitationis & operis ac factionis: non tñ exiſtentię, quia quod propriè exiſtit eſt ſubſtantia.

Sextumdecimum arg.

Sextodecimo, probatur adhuc ꝙ accidentia non poſſunt habere ideas: quia habere ideas in ipſo Deo eſt ipſas participare, ſed accidentia non poſſunt participare aliquid qđ eſt in ipſo Deo, nam in Deo nullum eſt accidens, ergo nihil quod eſt in ipſo Deo participare poſſunt. Tum quia ſenſibilia corruptibilia vt ſunt accidentia quomodo poſſunt participare ęternum quod eſt idea in ipſo Deo?

Dirimitur arg. hoc.

Ad hoc neganda eſt minor, quia diuerſitas idearum in Deo nihil aliud eſt q̃ diuina eſſentia diuerſimode à rebus imitabilis, & participare ideas in Deo eſt habere eſſe ab eis, quod fatetur Ariſt. 1. cæli. A primo quidem ente deriuatum eſt eſſe & viuere &c.

Tex. 100.

Decimũſeptimũ arg.

Decimoſeptimo, quæro an idea & ideatum conueniant in nomine & in definitione, aut tantum in nomine, & diſcrepant in definitione. ſi dicis primum: ergo homo ſenſibilis eſt intelligibilis: & conſequentia probatur quia idea eſt homo intelligibilis, & ideatus eſt homo ſenſibilis. ſi dicis ſecundum; ergo non poteſt aſſignari cauſa cur Deus per ideã hominis magis producat hominem quam equum, vel hominem verum quam hominem pictum, quia homo verus & pictus conueniunt tñ in nomine, & ſic non dantur ideę.

Soluitur argum præpoſ.

Ad hoc dicitur ꝙ idea & ideatum dupliciter conſiderantur, vel in ratione eſſendi, vel in ratione repreſentandi: primo modo differunt nedum ratione, ſed pluſquã cælum, & terra. idea ſm̃ eſſe eſt idem met Deus, ideatum eſt res caduca & mortalis: ſicuti ſi ſpecies hominis intellectu conſideretur ſm̃ eſſe, eſt accidens, ſi vero in ratione repræſentandi, erit ſubſtantia: ita etiam in ratione repręſentandi nedum conueniunt idea & ideatum in nomine, ſed etiam in ratione, & ſic patet quomodo poteſt aſſignari cauſa, quare Deus per ideam hominis magis producit hominem, quam equum, vel hominem pictũ &c.

Decimumoctauum arg.

Decimooctauo, ſi darentur ideæ, quæro aut ſunt neceſſarię propter res ęternas, aut propter res caducas, ſed neutro modo: igitur ideę nõ ſunt ponendę. probatur minor. Primo ꝙ non propter res ęternas, quia tunc maxime eſſent neceſſario propter motum cælorum, ſed hoc non eſt dicendum: quoniam cum ideæ ſint rationes ęternę potius ſunt cauſę quietis quam motus: nec etiam propter res caducas, quia non ſunt in ipſis rebus caducis, nec etiam propter ſcientiam: qm̃ omnis ſcientia oritur ab eo cuius eſt ſcientia.

Vide ſolutionem arg.

Ad hoc rñdendo dicimus ideas eſſe neceſſarias propter vtraſq; res: & ad id qđ dr̃ ꝙ ideę ſunt ęternę: ergo non cauſa motus corporũ ęternorũ: neganda eſt conſequentia, quia Deus eſt immobilis & ęternus, & tñ eſt cauſa motus vt ſcribit̃ 8. Phyſ.

Tex. 49.

nec etiã valet id qđ tactũ eſt ideas non conducere ad eſſe rerũ, quia non ſunt in rebus: qm̃ hęc rõ eſt contra illos qui tenent ideas eſſe formas informantes, & non contra nos tenentes eſſe formas exemplares. ſimiliter conducunt ad ſcientiã, tum in genere, tũ ſimpliciter vt tactũ eſt ſupra.

Decimũnonum arg.

Decimonono, pręterea ſi darent̃ ideę: ergo participarentur ab ideatis: & tunc quęro de modo participationis, aut participant̃ veluti miſcibilia à mixto, & hoc non quia miſcibilia corrũpunt̃ corrupto mixto, qđ non eſt dicendũ de ideis, cũ ſint ęternę. nec ẽt ſicut vnũ miſcibiliũ participat̃ ab alio veluti aqua a vino, & hoc non, quia vnum imbibitur in altero, qđ nõ eſt ita de ideis. vel ſicuti ſubſtantia participatur ab accidentibus, & hoc nõ, quia tunc ideæ eſſent materia & nõ forma ideorũ: cũ ergo nullo pacto ſint participabiles, ſequit̃ ꝙ non dant̃.

Vide contra quos concludit hoc arg.

Dico ad hoc ꝙ concludit contra ponentes ideas non eſſe formas exemplares, ſed potius inhęrentes, qđ nos negamus. Hęc idearũ participatio fit hoc modo, quia ideę identice ſunt idem ꝙ diuina eſſentia à qua oĩa dependent in genere cauſę efficientis, finalis, & exemplaris.

Vigeſimum arg. Tex. 32.

Vigeſimo, arguit̃ adhuc, quia Ariſto. primo Metaph. ait ꝙ ponere exemplaria eſt ſermo vaniloquus, metaphoricus, poeticus, & fabuloſus: igit̃ non ſunt ponẽdæ ideę vt formę exemplares. Et ait Auerr. in comm. impoſſibilis eſſet gñatio, ſi ponit̃ exemplar: quia aſinus non poterit aſpicere exemplar vt producat aſinum ſibi ſimilem, & tunc

etiam

etiam ſequeretur ꝙ Socrates generatus habebit Socratem æternum: quę omnia ſunt impoſſibilia, Reſpondeo quòd hoc argumentum concludit aduerſus illos Platonicos qui ponebant ideas eſſe exēplaria exiſtentia per ſe & non in mente diuina, & in verbo Dei. & in intelligentijs vt nos declarauimus, ita dicere eſſet ſuperuacaneū, & otioſum, quia ſi ſine iſtis exemplaribus per ſe exiſtentibus poteſt eſſe generatio rerū, ad quid ponere hæc talia exemplaria? concludit igitur argumentum contra plebeas & vulgares opiniones Platonicorum non autem contra nos ſentientes veritatem Platonicam, Peripateticam, & Theologicam.

Concludit Arg. contra vulgares opinio.

Vigeſimum primū Arg.

Vigeſimoprimo, Arg. quia ſi darētur ideæ, ſequeretur quòd vnius ideati eſſent multæ ideæ puta Socratis prima idea eſſet homo? quia de ipſo Socrate prædicatur, ipſius Socratis eſſet alia idea, puta animal, bipes, capax diſciplinæ, & alia prædicata. Modo ſi vnius rei vnica eſt forma, & ideæ ſunt formæ? quomodo poterit eſſe vt vnius ideati plures ſint ideæ, Reſpondetur quòd non habemus pro inconuenienti ponere plures ideas diuerſimodè cōſideratas reſpectu vnius. Nam cū Socrates ſit ſubſtantia ſubſiſtens, ipſius erit vna idea per quam cognoſcitur ſubſtantia In Socrate ſint accidentia erit alia idea ipſorum, in Socrate ſunt vniuerſalia, ideo in eo erit idea etiam eorum. ſunt etiam in Socrate ali[illegible] mala, ſiue priuationes & negationes, in eo erunt ideæ omnium ipſorum: & ſic nullum eſt inconueniēs plures ideas vnius rei ponere.

Diminuitur hoc Arg.

Vigeſimoſecundo, præterea primo Metaph. pōt ſumi hæc ratio: ſi dantur ideæ rerum ſenſibilium: ergo ipſarum idearum etiam aliæ ideæ dantur, & ſic erit proceſſus in infinitum quod eſt abſurdū. probatur conſequentia Quia homo ſenſibilis & homo idealis ſunt eiuſdem rationis: ſi ergo datur idea vnius. ergo & alterius.

Vigeſimū ſecundū Arg.

Hoc argumentum dupliciter ſolui poteſt, primo quia eſt contra Eudoxum qui Platonē in Egypto audiuit, & hic tenuit hominem idealem & ſenſibilem eſſe eiuſdem rationis, ſed germana doctrina Platonis tenet differre ſicut cælum à terra. Secundo etiam reſpōderi poteſt quòd ſunt eiuſdem rationis in ratione repręſentandi, non autem eſſendi.

Contra quē currit hoc Arg.

Vigeſimotertio, probatur non omnium eſſe ideas, quia ſicuti ſe habēt res arte factę ad ſuas cauſas artificiales, ita res naturales ad ſuas cauſas naturales: ſed multa fiunt arte quorum non ſunt ideæ: ergo multa ſunt entia à natura quorum non ſunt ſtatuēdæ ideæ. Hæc ratio ſumitur ex primo Metaph. quæ ſoluitur ab ipſomet Ariſto. qui in 7. Metaphy. domum ad extra fieri ex domo exiſtente in mente artificis, & ſanitatem in ægroto fieri ex ſanitate exiſtente in mente medici, aiebat.

Vigeſimum tertiū Arg. ſoluitur hic

Tex. 14.

Tex. 12.

Vigeſimoquarto, præterea 1. Metaph. arguitur contra Platonem ponentem ideas eſſe numeros, quia ideata habent ſimilitudinem cum ſuis ideis, cum ad earum ſimilitudinem efficiantur: ſed ideata non ſunt ſecundum Platonem: ergo nec ideæ ſunt numeri. probatur minor quia ideata ſunt potius proportiones numerorum, proportio nō eſt numerus, ſed quædam conſonantia conſurgens ex concurſu numerorum. Ad quod dico quòd Plato in pluribus ſuis libris vſus eſt doctrina Pythagoricorum, qui quidem per maxime erant intenti rebus Mathematicis, quæ partim ſunt abſtractæ à materia, partim coniunctæ: quo dicendi genere vſus eſt Ariſto. 2. de anima, vbi loquens de ſenſu communi quomodo poteſt eſſe quod ſit vnus, & moueatur cōtrarijs motibus, declarauit ipſum exemplo puncti qui eſt vnus in ſe conſideratus, & multa in cōparatione ad lineas, ſic ſenſus communis eſt vnus in ſe & multiplex in cōparatione ad ſenſus exteriores. ita etiā dixit Auer. quòd hæc potentia eſt vna ſubiecto & multiplex virtute, ita etiam oēs ideę ſunt quid vnum. Quia eſſentia diuina quæ eſt ſumme vna & eſt multiplex reſpectu rerum prout eſt ſimilitudo omnium, icirco ideę dicuntur numeri quia ſunt multa ideata, dicuntur proportiones numerorum quatenus ad factiones ipſorum concurrunt agentia remota & proxima ſecundum quandam proportionem vt ſcribitur Sapientiæ cap. 8 omnia in numero, pondere, & menſura feciſti &c.

Vigeſimum quartū Arg.

Vide reſpōſiōi huius Arg.

Tex. 12.

Vigeſimoquinto præterea fit aliud argumentum probans ideas non eſſe numeros: quia ex multis numeris fit vnus numerus ſi ergo ideæ ſunt numeri: ergo ex multis ideis fieret vna idea, quod eſt abſurdum. Quod argumentū poteſt multipliciter ſolui, Primo, quod idea verbi gratia quę eſt in verbo Platonico dicitur cōponi ex numeris, quia illa idea quæ habet eſſe formale in verbo Platonico eſt producta ab idea quæ habet eſſe virtuale in mente diuina. Secundo, poſſet dici quòd ideæ quæ ſunt in alijs intelligentijs ſunt compoſitæ non ex numero qui eſt in prædicamento quantitatis, ſed ex numero tranſcendenti, prout etiam in diuinis perſonis reperitur hic numerus Tertio, dicitur quòd numerus non eſt compoſitus ex numeris ſed ex vnitatibus. Sed melior reſpōſio eſt quòd hic eſt

Vigeſimum quintū Arg.

Tex. 17. Primi Metaph.

Solutio multiplex huius Arg.

ſermo Metaphyſicus dicés quòd ideæ ſunt numeri ſicut eſt de ſenſu communi & de pūcto.

Vigeſimum ſextum Arg. diminuitur hic.

Vigeſimoſexto, præterea arguitur ꝙ ſi ideæ ſunt numeri tria eſſent genera numerorū, ſcilicet idearum, Mathematicorum, & ſenſibilium, ſed hoc eſt abſurdum: igitur abſurdum eſt ponere ideas eſſe numeros: conſequētia probatur, quia quando principiata differunt neceſſe eſt principia quoq; eſſe diuerſa: ſed Metaphyſicalia Mathematica naturalia differūt: ergo ideæ iſtorum omniu differunt. Hoc ſoluitur ex diſtinctione numerorum cum dictū ſit quòd triplex eſt numerus, ſcilicet numerans, quo numeramus, & numerus numeratus, dico quod non inconuenit ponere plura genera numeri numerati, quia in Deo ſunt plures vnitates, nempe ſapiētia, bonitas, pōia &c. ſed iſtæ vnitates ſola rōne diſtinctæ ſunt in Deo Mathematica, naturalia, Metaphyſicalia verò conſtant ex vnitatibus realiter diſtinctis.

Vigeſimum ſeptimum.

Vigeſimoſeptimo, præterea primo Meth. pōt ſumi hoc argumentum, ſi in rebus ſenſibilibus & Mathematicis ſunt numeri, qui cōſtant ex vnitatibus: igitur ſicuti numeri exiſtentes in Mathematicis ſunt cauſati a numeris idealibus. ita & vnitates numerorum Mathematicalium ſunt cauſatæ à numeris illis idealibus, & ſic numerus erit ante vnitatē, quod eſt magnum abſurdum.

Solutio Argumen.

Ad hoc dicimus verum eſſe numerum non præcedere vnitatem, ſicuti principium non præcedit ſuum principiatum, quando principium & principiatum ſunt eiuſdem generis. ſed quando ſunt in diuerſis generibus, non inconuenit numerum diuerſi generis præcedere vnitatem diuerſi generis, cum hic loquamur de numero numerato, qui alius eſt in prædicamento ſubſtantiæ ab eo qui eſt in prædicamento quantitatis, & ſic de alijs generibus.

Vigeſimum octauum.

Vigeſimooctauo, præterea ſi idea erit numerus, Quæro quomodo erit vnus, aut per comprehenſionem, aut clauo, vel glutino, aut quia vna idea eſt potentia, altera in actu: ſed nullo horum modorū dici poteſt nō primo: quia tunc ideæ non eſſent æternæ: nec ſecundo, aut tertio, quia hoc conuenit rebus naturalibus: non quarto, quia ideæ in Deo ſunt eiuſdem rationis.

Soluitur Argument. præpoſitū.

Reſpondetur ꝙ cum Deus ſit maxime vnus, & quia multipliciter concipitur vt eſt bonus, ſapiens, iuſtus, & imitabilis ab oue à leone: & iſtæ multę conceptiones faciunt numerū vel attributorum, vel idearum: & hic numerus factus eſt ab intellectu: quia attributa Dei non diſtinguūtur ex natura rei vt ait Scotus, ſed tantū per intellectum ratiocinantem & ſic patet qua vnitate numerus idearum eſt vnus.

Vigeſimum nonū. Arg.

Vigeſimononο, præterea ſi ideæ non eſſent numeri, tunc ſequeretur ꝙ vnitas non eſſet principium & ſubſtantia omnium rerum, quod eſt contra ipſum Platonem hoc aſſerentem. conſequentia probatur quia ab vno quo conſtituuntur ideæ, & ab vno quo conſtituuntur res Phyſicæ, & Mathematicæ, non poteſt abſtrahi communis conceptus cui correſpondeat natura communis, vt hæc communis natura ſit principium & ſubſtantia omniū. ¶ Ad hoc de facili reſpondetur

Soluitur.

quòd quando Plato aſſeruit omnia cōſtare ex vno, quod etiam Parmenides & Meliſſus dixerunt omnia eſſe vnum & immobile, voluerūt intelligere vt inquit Homerus, ſicut Ariſtoteleſmet fatetur 12. Metaph. Entia nolunt male diſponi: vnus ergo princeps, & ab ip à vnitate tanquam ab agente non tanquam a materia dependent omnes numeri ideales Mathematici & Phyſici, & hic eſt intellectus & ſenſus omnium verorum Philoſoph. & Theolog.

Cap. 6. Trigeſimū Argumen.

Trigeſimo, ex primo Ethicorum ſumitur vna ratio ꝙ non datur idea boni, nam ita arguit Ariſt. contra Platonem: vbi licet accipere prius, & poſterius, ibi communis idea aſsignari non poteſt: ſed in rebus bonis eſt accipere prius & poſterius: ergo cōmunis idea boni non reperitur. Maior eſt Platonis qui in his non poſuit ideam, & ob hāc cauſam neque in numeris. Minor probatur, quia in omnibus prædicamentis datur prius & poſterius: ergo non datur comunis idea nec boni, nec ſubſtantiæ, neque etiam aliorum entium. Reſpondetur huic argumento concedo quod concludit contra vulgarem quandam opinionem ... catum, ſicut fuit opinio Speuſippi, qui nedum negabat ideam boni, ſed etiā accidentium, materiæ primæ, & multorum aliorum entium: ſed Plato poſuit ideas omniū exemplatorum a Deo & cum bonum ſit exemplatum à Deo, ſequitur ꝙ ſit idea boni. Quod

Tex. 51.

etiam Ariſto concedit vt ſępius dictum eſt ex 12. Metaph. vbi ponit duplex bonum, ducis nempe, & exercitus, & bonum ordinis in exercitu eſt exemplatum à bono ducis, & eſt idea illius: vnde eo modo quo entia ſunt exemplata & producta à Deo, eo modo ſunt ideæ in ipſo Deo, ſiue æqualiter, ſiue ſecundum prius & poſterius.

Trigeſimū Primū Arg.

Trigeſimoprimo, eorum quæ ſunt in diuerſis prædicamentis non eſt aliquod vniuerſale cōmune, nec etiam idea vna communis, ſed bonum reperitur in diuerſis prædicamentis: ergo ipſius non eſt aliqua com-

munis idea: minor patet, quia bonum conuertitur cum ente: Maior quoque quia entia de cem generum non habent aliquod commune genus, nam ſi haberent potiſs imũ eſſet ens: ſed hoc eſſe non poteſt vt probat Ariſto. 3. Metaph. quia proprium generis eſt deſcendere in ſua genera ſubalterna per differentias formales, ſed ens deſcendit ad prædicamenta per differentias modales: ergo ens non eſt genus, ſic etiam dicendum eſt de bono, quia quot modis dicitur ens, dicitur etiam & bonum. Reſpondetur quòd duplex eſt idea, altera imitationis, cognitionis, & factionis, altera exiſtentiæ ipſius boni quod conuertitur cum ente quod dicitur bonum tranſcendens, non datur idea exiſtentiæ, ſed bene datur idea cognitionis, imitationis, & factionis. Trigeſimoſecundo, probatur adhuc quod bonorum nõ eſt vna idea: quia quorum non eſt vna ſcientia non eſt vna idea, ſed omnium bonorum non eſt vna ſcientia: ergo omnium bonorum nõ eſt vna idea. Maior patet, quia ideæ ſunt propter ſcientiam. minor quoque: quia diuerſa ſunt bona, quæ conſiderant diuerſę ſcientię. nam aliud bonum eſt illud de quo tractat ars & ſcientia militaris, quia habet conſiderare tempus bellandi, & aliud bonum eſt illud quod conſiderat ars medendi quia contemplatur, puta tempus ſtatus augmenti, cibi & pharmaci. Aliud etiam bonum eſt quod conſiderat ars gymnaſtica: & ſic patet non eſſe vnam ideam omnium bonorũ. ¶ Ad quod dico quòd cum duplex ſit bonum aliud per eſſentiam quod eſt Deus de quo ſcribitur Matth. Nemo bonus niſi Deus. & aliud per participationem de quo Boetius libro de Hebdomadibus: Sola Trinitas eſt ſummum bonum quod purgatiſsimis mentibus cernitur. alia omnia ab ipſo ſunt bona per participationem. Tunc dico ꝙ ipſius ſummi boni non eſt idea, ſed eſt idea omnium, nec eſt inconueniens plurium bonorum plures eſſe ideas ſola ratione diſtinctas. Trigeſimotertio, præterea Ariſt. primo poſt. habet contra Platonem ponẽs differentiam inter prædicata ſubſtantialia & accidẽtalia dicens, valeant ideæ Platonis, mõſtra enim ſunt ſi ſunt: & eſt argumentum quo vtitur Zimara verbo idea in tabula ad probandum non poſſe Platonem cum Ariſto. conciliari. Ad quod dico quod hæc verba ſunt contra Platonicos illos qui non ponebant formas inhęrentes, ſed ſolas exemplares, & non contra germanam doctrinam Platonis ponentis formas exemplares & inhęrentes. Trigeſimoquarto, Præterea primo de anima ait Ariſto. non dari vniuerſale animal contra Platonem. & Auer. quoque tertio de anima habet quòd vniuerſalia nullum eſſe habent extra animam, quia ſi haberent eſſe, tunc non eſſet neceſſarius intellectus agens, quia ſi ponerentur ideæ, darentur vniuerſalia habentia eſſe extra animam, quod Ariſtoteles non concedit: igitur diſſentit à Platone in poſitione idearum. Dico quòd hoc argumentum eſt contra illos Platonicos qui poſuerũt ideas eſſe formas vniuerſales habentes eſſe exiſtẽtię vt ait Simplicius nõ cõtra germanã opinionem Platonis ponentis in diuina mẽte, & ſic ideę dicuntur vniuerſalia ante res. Dantur vniuerſalia in rebus & poſt res, vt ait Euſtratius & Ammonius, & hæc concedit etiam Ariſto. & Auer. quoniam ad hæc agenda neceſſario requiritur intellectus agens. Trigeſimoquinto, præterea Ideæ & ideata aut communicant in natura, aut differunt, puta homo idealis & ſenſibilis: ſed neutrum eſt dandum: igitur non dantur ideæ. probatur minor: quia ſi communicãt in materia, cum homo ſenſibilis ſit corruptibilis: ergo & ille idealis: ſi verò dicis differre, contra, quia Plato ponit quòd conueniunt in vna & eadem ratione: igitur conueniunt in eadem natura. Reſpondetur quòd homo idealis & ſenſibilis differunt. Primo, ex natura intrinſeca, quia ſenſibilis cõſtat ex materia, idealis non. Secundo, quia ſenſibilis eſt corruptibilis, idealis æternus: nam ſi quis diffiniret, quid eſt homo ſenſibilis, diceret quòd eſt animal rationale: idealis autem eſt imago animalis rationalis. Trigeſimoſexto, præterea Ariſt. 5. Meth. ait ꝙ vnũ in ſubſtantia facit idem, vnũ in quantitate facit æquale, & vnum in qualitate facit ſimile, ſed propter diſtantiam quæ eſt inter Deum & creaturam, nulla poteſt eſſe identitas: ergo neque æqualitas: ergo neque ſimilitudo: ergo in Deo ſecundum Ariſto. nulla eſt idea, quoniam idea requirit ſimilitudinem rerum. Ad quòd dicitur ꝙ licet cõcedatur inter creaturam & Deum nullam eſſe identitatem & æqualitatem, non tamen eſt concedendũ ꝙ nulla ſit ſimilitudo: & ratio eſt, quia æqualitas & idẽtitas requirunt perfectam naturã reperiri inter eadem & æqualia, quod non requirit ſimilitudo. Trigeſimoſeptimo, arguitur ſm̃ Ariſt. 12. Meth. eodem pacto Deus cognoſcit ſe ſicut & alia: ſed ſeipſum nõ cognoſcit per ideas: igitur neque alia a ſe per ideas cognoſcit. Ad quod dicitur quòd Ariſto. concedit ꝙ ex parte

Tex. 10.

Reſponſio ad Argumẽ.

Trigeſimũ ſecundum Argumen.

Reſoluitur Arg. præpoſitum.

19. cap.

p.p. quęſt. 5.

Trigeſimũ tertiũ Arg.

Cap. 35.

Dirimitur huc Ariſt.

Trigeſimũ quartũ Arg.

Tex. 8.

Cõment. 18.

Solutio Argumen.

Lib. Eth. cap. 10.

Trigeſimũ quintum Argumen.

Reſponſio ad Argum.

Trigeſimũ ſextum.

Cap. de vno

Solutio Argumen.

p. p. q. 4.

Trigeſimũ ſeptimum Argumen.

Tex. 52.

cognoſcentis Deus eodem modo cognoſcit ſe & alia, ſed non concedit hoc ex parte rei co-
Soluitur Argumen.
gnitæ. Nam creaturę cognitę à Deo non ſunt idem ſecundū rem cum ipſo Deo: quia tunc
Trigeſimū octauū Arg.
eſſet multiplicitas compoſitionum in Deo, quod non conceditur. Trigeſimooctauo, Præ-
Tex. 4.
terea Ariſt. 3. de Anima 39. habet quòd res materiales non poſſunt intelligi ſine phanta-
ſia, & 2. Meth. res ſicut ſe habet ad eſſe ſic ſe habet ad cognoſci: cū ergo res omnes ſint cum
materia: igitur ſine materia intelligi non poſſunt: cum ergo Deus intelligat ſine phanta-
ſia, etiam ſine materia: ſequitur quòd hæc talia non intelligat: ex conſequenti non habeat
Auer. commen. 52.
ideas iſtorum. Quod etiam confirmari poteſt per illud 12. Meth. quòd Deus viles formas
Solutio Argumen.
non percipit, quia tunc eius intellectus perficeretur à vilibus. Ad hoc dicitur quòd inten
tio Ariſt. eſt in omnibus his locis Deum hæc talia non percipere ſumendo ſcientiam à re-
bus: & intellectus qui ita intelligit phantaſia indiget: non Diuinus quia omnia vnico in-
Trigeſimū nonum.
tuitu proſpicit in ſua eſſentia. Trigeſimonono, Plato cogitur ponere ideas omnium ſin-
gularium, & accidentium: ſed Ariſto. iſtorum nō ponit ideas: igitur nulla eſt conciliatio
3. Phyſ. tex. 40.
poſita inter Ariſt. & Plat. probatur minor: quia ſingularia ſunt infinita, & Ariſto. negat
dari infinitum. Ad quod dicitur quod multiplicatio idearum eſt ſecundum diuerſos reſpe
Solutio Argumen.
ctus ad [illegible] ſecas, [illegible] non inconuenit ſecundum Ariſto. relationes rationis multipli-
Vltimū Argumē, quod eſt quadrageſimum.
cari in infinitum, vt ait Auicennas in ſua Methaphyſica: propterea optime conciliatur Ar.
cum Platone etiam in hoc. Quadrageſimo & vltimo. Plato ponit per ſe ens, per ſe vnum,
per ſe bonum: ſed Ariſto. impugnat dari per ſe ens, per ſe vnum, & per ſe bonum: quia
multę ſunt per ſe entia, per ſe vna, & per ſe bona. Nam multę ſunt ſcientiæ per ſe apperi-
biles vt puta naturalis Philoſophia, Mathematica, Metaphyſica &c. Igitur nulla pōt eſſe
p.p. quæſt. 6 art. 4.
conciliatio inter Platonem & Ariſto. circa poſitionem idearum. Adde quòd S. Tho. vocat
poſitionem Platonis de ideis eſſe irrationabilem, & propterea Ariſt. multipliciter impro
Solutio Caiet.
bat eam. Ad hoc reſpondet Caietanus ibidem, quòd differentia Ariſto. & Plat. non eſt niſi
Primo Eth. cap. 6.
verbalis. Quoniam vt placet Euſtratio & D. Tho. Ariſtoteles inuehit contra Platonem
non dari per ſe ens, per ſe vnum, per ſe bonum per modū ſpeciei ſeparatæ, ſicuti datur ho-
Lege Scotū pri. ſēt. diſt. 36.
mo per eſſentiam, leo per eſſentiam, vt tenebant quidam Platonici puta Speuſippus, & ſi ita
intellexiſſet Plato, irrationabilis eſſet ſua opinio: ſed longe ab hoc ſenſu fuit germana Pla-
tonis opinio vt dictum eſt ſupra. Quoniam per ſe ens, per ſe bonum, & vnum, Plato intel
lexit Deum: quomodo etiam Ariſto. intellexit 12. Metaphy. Propterea D. Tho quærens
an omnia ſint bona bonitate diuina, ait quòd huic ſententiæ Platonicæ Ariſto. etiam con-
cordat quod à primo ente & bono per eſſentiam vnūquodq. dicitur ens & bonum. Ex his
Tex. 52. p. p. q. 6.
ergo omnibus patet Ariſto. nō diſſentire a Platone in poſitione idearum. Et hęc dicta ſint
de hac diſputatione, in qua meam opinionem ita prolatam eſſe volo, vt vbi veritati conſen-
tanea iudicata non fuerit, in [illegible] venia detur, vbi autem veritatis tramitem ſequuta vide-
bitur, gratiarum debitę actiones Deo Opt. Max. habeantur in ſecula Amen. Romæ: Ex
hoſpitio Sanctæ Mariæ ſupra Mineruam Anno Iubilei Domini. 1575.

Aduerte hanc Additionem eſſe decimam in ordine, & ſub quæſtione de immortalitate animæ legi debere.

Doctores aſſerentes animam rationalem eſſe æternam, & immortalē.
QVIA de animorum immortalitate multa, & præclara ingenia ſcripſerunt, rem-
que [illegible] ſam prolixe, & ſatis ſubtiliter tractarunt, non oportet aliud addere, nam
vbi Plato, Socrates, Pythagoras, Theophraſtus, Themiſtius, Seneca, Cicero,
Simplicius, Philoponus loquuti ſunt, & inter latinos eorum Princeps D. Th.
Romanus Egidius, Sueſſanus, & quam plures alij, omnes vna voce aſſerunt animos eſſe im
mortales, nihil eſt quod ego huic diſputationi addere poſſim, eo magis, quòd 12. Meta-
ph. tex. 17 negotium hoc accurate egi. Auerr. quoque inter Arabes non potuit ſibi per-
ſuadere animam eſſe mortalem: & licet diſcrepauerint hi grauiſsimi Philoſophi in aliqui-
bus, dum. ¶ Quidam horū, cum immortalitate, ponebant quoq; vnitatem, pluralitatē
autē non nulli, & immortalitatē ſimul, vnde de loco & poſt corporis definitionē dubitare
Pythag.
ceperunt: quare Pythagoras incidit in illam inſaniam, ꝙ trāſmigrabāt aīæ, de corpore in
Plato in Gorgia.
corpus. ¶ Quidam aut ꝙ proficiſcebantur ad ſtellas, quæ eis dominabantur prius. ¶ Alij
Iſac Heb.
autē voluerūt eas couenire in cāpis elyſiis, vt refert Plutarchus, nihilominus cōcluſio eo-
rum erat

rum erat animum noſtrum eſſe immortalem, medium quo vtebantur ad hanc aſtruendã concluſionem varium quoque erat. ¶ Quum quidam viam motus acceperunt dicentes, qđ ſemper mouetur, immortale eſt, quia quod aliud mouet & ab alio mouetur, cum habeat terminum motus, habebit & terminum vitæ: igitur quod ſeipſum mouet, quia numquam ſe deſerit, numquam ceſſat moueri: propterea erit immortale: ſed anima ſeipſam ſemper mouet, quandoquidem ipſa eſt fons, & principium motus: igitur anima ipſa immortalis erit: hac via vſus eſt D. Plato, vſus eſt D. Plato, vſus eſt etiam, & Cato introductus à Cicerone in lib. de ſenectute. ¶ Quidam vſi ſunt via beatitudinis: quia anima noſtra eſt capax beatitudinis quæ conſiſtit in cognitione abſtractorum. ¶ Quidam via virtutis, quia ſi anima eſſet mortalis, tunc nulla prorſus eſſet virtus, nulla fortitudo, & ꝙ in nullo caſu quantumcumque vrgentiſſimo mors ſubeunda eſſet. ¶ Quidam via remunerationis, quandoquidem nullum bonum irremuneratum relinquitur, neque malum aliquod impunitum. ¶ Aliqui via vindictæ, quoniam naturale eſt hominibus appetere vindictam tyrannorum, & male operantium, & naturalis appetitus fruſtrari non poteſt, oportet vt debeantur eis pœnæ ſin ſen[illegible]m, quæ multoties in vita iſta non videntur. ¶ Quidam via legum, ſiquidẽ poſita mortalitate animorum, om̃s leges eſſent falſę, quæ ſtatuunt i[illegible]s eſſe immortales, non loquor modo de lege Moyſi quam Iudæi ſequuntur, & de lege noſtra, quæ euidentiſſime aſſerunt animam noſtram eſſe immortalem, ſed de legibus gentilium vt puta Aegyptiorum, & Romanorum, quæ hoc etiam publice edocebant. ¶ Quidam via apparentiæ, apparent n. multoties animæ defunctorum nobis qui viuimus, non tantum in cœmeterijs, in quibus ſepulta ſunt earum corpora, ſed etiam in proprijs domibus, quod vtique non appareret, ſi deſtruerentur deſtructo corpore. ¶ Quidam via libertatis, qua homo ſemper vtitur in ſuis operibus, quia Deus cum ſit prima cauſa mouens & naturales cauſas, & voluntarias ſicut naturalibus cauſis mouendo, non aufert quin opera earum ſint naturalia, ſic mouendo cauſas voluntarias non aufert quin opera earum ſint voluntaria, & ex hoc naſcitur ꝙ anima ſit immortalis, quia vtitur libertate. ¶ Quidã via ſimplicitatis, quia corruptio ht per hoc, ꝙ forma ſeparatur a materia: anima rationalis, cum ſit ſubſtantia ſimplicima, perſe ſubſiſtens, non compoſita ex materia & forma, & per ſe ei com, etut eſſe, non poteſt ab ea ipſum eſſe ſeparari, ſequitur eam eſſe æternam. ¶ Aliqui via operationis, ſcili cet intellectionis. & potentiæ nempe intellectus qui eſt immaterialis, & immiſtus: & hæc eſt via rectiſſima, qua vſus eſt Ariſt. & S. Th. pluribus in locis ſuæ doctrinæ. ¶ Qui vero exiſtimauerunt animam eſſe mortalem. Multi quoque fuerunt, quorũ princeps fuit Alex. qui in doctrina peripateticorum adeo magnus erat vt nullus peripateticus eſſet niſi Alexandreus diceretur. hunc ſequuti ſunt nonnulli ex latinis, vt eſt Petrus Pomponatius Mantuanus in quodam peculiari tractatu ſuo. ¶ Caie. ex ordine noſtro, qui exponens tertiũ de anima in expoſitione 2. cap. putauit ſe ad mentem Ariſto. loqui, vtendo fundamento poſito ab eo, in proœmio primi libri de anima: ſi anima habet operationem propriam eſt ſeparabilis, ſi non, non: ex quo deduxit ipſam eſſe mortalẽ ad mentẽ Ariſt. ¶ Portius quoque Neapolitanus, in quodam libello de mente humana, ſubſtinuit eandem opinionem, confirmando idem fundamentum, quia cum anima ſine phantaſmate intelligere non poſſit, ſequitur ipſam interire ad corporis deſitionem: & hoc voluit Ar. quoque primo Phyſ. vbi dicit ſe tractare velle de formis naturalibus, at: de formis, & corruptibilibus ſpeciebus in poſterius demonſtrandis dicemus: & inter iſtas formas corruptibiles ponit animam rationalem. & 2. Phyſ. quoque declarans quomodo natura dicitur de forma, & de materia, & ꝙ forma non ſeparatur à materia niſi ratione, anima cum ſit forma humani corporis, & eſt natura: ſequitur quod nõ ſeparatur a materia ſm rem, & ſic perit perempto corpore. 4. Phyſ. quoque probans Ar. ꝙ forma non ſit locus, vtitur hoc medio. locus ſeparatur ab eo cuius eſt locus, ſed forma non ſeparatur, igitur &c. Cum ergo anima ſit forma ſequitur ipſam eſſe inſeparabilem 8. Phyſ. volens declarare quomodo motores cælorum ſunt immobiles aſſumit iſtam propoſitionem, principia quæ mouentur per accidens: ſunt corruptibilia ſed anima mouetur per accidens ad motum corporis, ſequitur igitur eam non eſſe æternã ad mẽtem Ariſt. Vtitur quoque argumento cõmuni aſſumpto ex primo de cælo, quod generatur eſt corruptibile, anima generatur: quia iam incipit, cum non ſit æterna à parte antea: ergo nec erit æterna à parte poſtea. Eſt quoque principium in Philoſophia Ar. ꝙ infinitum

Lib. 4. De Placitis Philoſoph. cap. 7.
In Phædro, qui inſcitulatur de pulchro.
Archelaus. Orpheus.
Pſeuſippus.
Apuleus.
Solon.
Porphyr. In lib. de Philoſophia reſponſorum. Calcidius in comm. thimei.
Iamblicus.
Ar. 1. de aia Tex. 12.
2. cont. gent. cap. 51. p. p. q. 75. art. 6. & in q. de anima q. 14.
Doctores aſſerentes animam mortalem.
Tex. 12.
Tex. 11.
Portius.
3. de anima. Tex. 20.
Tex. vltimo
Tex. 21.
Tex. 17.
Tex. 52.
Tex. 116.

nitum in actu non datur nec in ſuperioribus, nec in inferioribus, quia in ſuperioribus eſt ordo. & vbi eſt ordo, ibi eſt prius, & poſterius, & perfectum, & vbi ſunt hæc non eſt infinitum, in inferioribus quoque non datur infinitum, quia 3. Phyſ. probat Philoſo. neque in quantitatę continua, neque in diſcreta dari infinitũ: ſi animæ noſtræ eſſent æternæ, eſſent multiplicatæ in numero, & ſic infinitæ actu quod eſt falſum, quia 3. cæli dicitur ꝙ formis inquantum formis repugnat infinitas. ex Metaph. habetur locus circa finē 7. ꝙ deſtructo toto non remanent niſi partes materiales, & elementares, & in 12. Metaphy. habetur ille locus. ꝙ felicitas ineſt Deo perpetuo, nobis autem pauco tempore. & infra probans vnitatē cæli & Dei, ait ꝙ ſi eſſent plures cæli, ut homines, tunc cælum haberet materiam, ſed animæ ſunt plures: ergo habent materiam, igitᵗ non æternæ. addit quoq; ꝙ ſi Ar. agnouiſſet æternitatem animorum, per aliquod medium cognouiſſet, ſed non reperitur hoc medium, quia non ex operatione quæ eſt vegetare, ſentire, & intelligere, quæ omnia ſunt corruptibilia, & præcipue intelligere de quo Ar. ait primo de anima, corrumpitur quodam interius corrupto. & ſi dicis ꝙ corrumpitur pro hoc ſtatu, & non pro alio, contra quia Ar. non cognouit alium ſtatum præter iſtũ, quo eſt in corpore, non cognouit etiã æternitatem animæ per mobile, quia mobile eius corrumpitur quod eſt corpus: [illegible] cognouit aliquo al[illegible], vel illud eſt ſenſibile, vel intelligibile non, 2. quia Ar. procedit ex ſenſatis, & a[illegible]am eſſe immortalem contradicit ſenſibus. Add[illegible]t adhuc ꝙ forma æterna ſemper producit ſuũ opus æqualiter: ſi ergo anima eſſet æterna, ſemper æqualiter intelligeremus in pueritia, in iuuentute, & ſenectute: quod tñ conſtat eſſe falſum. aduerſatur dicit iſtam concluſionem de immortalitate animæ, multis principijs Philoſophiæ, quorum primum eſt, ꝙ æternum non põt vniri immediate rei corruptibili, ſed anima immediate vnitur rei corruptibili: igitur æterna eſſe non põt. ſcñ eſt, quia omne quod fit, mediante motu producitur, ſed quæ motu fiunt, tempore marceſcunt: ergo anima non põt eſſe æterna. Tertiũ principium e[illegible], ꝙ æternum non põt perfici à re corruptibili, ſed anima perficitur à rebus corruptibilibus, c[illegible] perficiatur ab intelligibilibus materialibus 3. de anima. Quartum principium, qđ immortale non põt eſſe principium nutritionis, augmenti, & ſenſationis, ſ[illegible]d anima humana cũ ſit eadem nutritiua, ſenſitiua, & intellectiua, eſt principium formale nutritionis igitur non eſt vere immortalis. Quintum principium, ꝙ definitio non poteſt ſeparari a definito: ſed eſſe actum corporis &c. eſt definitio animæ vt anima eſt: igitur dempto corpore n[illegible] erit amplius aĩa. Sextũ principiũ eſt, ꝙ nihil [illegible] ocioſum in natura, ſi aĩa eſſet ĩmortalis, tunc eſſet ocioſa: quia non habet corpus, quod moueat, & phantaſmata, quibus intelligat. Septimũ, ꝙ habetᵗ primo de gener. contra illos qui dicebãt aĩam generari ex atomis dicebat Ar. contra, q[illegible] iſti negant oẽs ſenſus, & ſic concludebat animam non generari ex atomis, nec aliquo alio modo fieri ex nihilo, quia ex nihilo nihil fit ex com[illegible]ſu Philoſophorum: igitᵗ qui ponit aĩam æternam, vel fieri ex nihilo, vel eam intelligere ſine phantaſmate negat oẽs ſenſus propterea concludunt multi Philoſophaſtri diſcipuli huius prænominati aĩam eſſe immortalem ſol[illegible] reuelatione ſc[illegible]ri, & fide teneri, & non in via naturali, & Philoſophorum.

Tractatu de infinito.
S. Tho. p. p. q. 7. ar. 3.
Tex. 69.
Tex. 39.
Tex. 65.
Sermo verus eſt vt ſit cõformis ſenſatis. 8. Phyſ.
Tex. 15.
Ab æterno nihil nouũ prouenit 8. Phyſ.
Tex. 19.
Tex. 7.
Tex. 58.
Primo Phyſ.
Tex. 47.
Opinio Philoſophaſtrorum.

¶ Sed horum opinionem arbitror falſam, & contra veritatem, cum dicat D. Th. ſuper Boetium de trinitate, quod ſi quid in dictis Philoſophorum inueniatur cõtrariũ fidei, hoc non eſt philoſophiæ, ſed magis Philoſophiæ abuſus ex defectu rõnis. vnde concludit ꝙ ea quæ ſunt fidei non ſunt contra rationem naturalem, & contra ſenſus, ſed ſupra rationẽ naturalem & ſupra ſenſus, quandoquidē ea quæ naturaliter rationi ſunt inſita, veriſſima eſſe conſtat, in [illegible] vt nec ea eſſe falſa ſit poſſibile cogitare, nec id qđ fide tenetur, cum tam euidenter di[illegible] conſirmatum ſit, fas eſt credere eſſe falſum. quia igitᵗ ſolum falſum vero contrarium eſt, vt ex eorũ definitionibus inſpectis manifeſte apparet, impoſſibile eſt illis principijs, quæ ratio naturaliter cognoſcit, veritatem fidei aduerſari, ex quo colligit oĩa argumenta quę aduerſantur his quę ſunt fidei non procedere ex principijs, quæ ſunt naturaliter nota, & ob hoc non habent vim demonſtrationis, ſed ſunt rõnes probabiles, vel ſophiſtici, hinc de facili ſolui poſſunt. ¶ Vnde in concilio Lateranenſi habetur, Cumq; verum vero minime contradicat, oẽm aſſertionem veritati illuminatæ fidei contrariã omnino falſam eſſe definimus, & vt aliter dogmatizare non liceat, diſtrictius inhibemus, oẽſq. huiuſdi erroneis aſſertionibus inhęrentes, tanq̃ hæreticos vitandos, & puniendos fore decernimus. ¶ Illud aũt quod ſubdit hęc opinio, animã eſſe immortalem ſola fide, & reuelatione teneri,

Q. 2. ar. 3.
Quòd anima ſit immortalis, nõ cõtrariatur ſenſibus, licet ſit ſupra ſenſus.
Seſſ. 8. ſub Leone 10.

teneri, quod etiam quidam alius doctor non eſt veritus aſſerere, dicens ſe neſcire animam eſſe immortalem, ſicut neſcit myſterium trinitatis, & verbum caro factu eſt, vnde hæc omnia fatetur ſe credere ſicut credit reliqua myſteria fidei, & myſterium prædeſtinationis, & reprobationis: hoc enim dictum periculoſum & temerarium arbitror etiam eſſe, q̃nquidẽ multa reperiuntur argumenta ex principijs Philoſophiæ quæ vere demonſtrãt animæ immortalitatem apud intellectum recte diſpoſitum, & non proterue obſtinatum, vt eſt argumentum quod ſumitur ex operatione propria, quæ eſt intelligere, qđ non recipitur in corpore, nec expletur per corpus, & etiam illud quod ſumitur ex appetitu ſolido & conſtanti, qua naturalitate appetit ſemper eſſe vt excellentiſſimum bonum: & illud quoq. ſumptũ ex intellectu, qui eſt pars potestatiua ipſius animæ, vnde & veritate coactus oppoſitũ ſcripſit ſoluens argumenta Scoti: ſcimus enim quod Ar. docet acribologiam mathematicam non in omnibus eſſe expetendam, ſiquidem de rebus arduis, & diuinis ſatis aliqñ eſt probabiliter dicere: vnde Auguſtinus aſſerit Philoſophos quoſdam naturali ratione animę immortalitatem inueniſſe, licet pauci ſint: & Chryſoſtomus clamat, qui Philoſophi de animæ immortalitate dubitent, eos dubitare arbitramur, an in meridie ſit dies: & lib. confeſſ. ſcribit idem Aug. niſi credidiſſem reſtare poſt mortem animæ vitam, & actus meritorum qđ Epicurus credere noluit. Epicurus palmam in animo meo accepiſſet. ſunt igitur argumenta in ſe euidentia, & certa quæ demoſtrant animæ immortalitatem, & non ſola fide, & reuelatione illam tenemus, vt aſſerit hæc opinio.

In Ep ad rõ. cap. 9. Animi immortalitas non ſola fide tenetur.

In p.p. q.75. in exp. ar. 6. 2. Metaphy. Tex. 13. 13. de trinit. cap. 9. Et Homil. 4. de proui. libro 6.

¶ Poſuit tertiũ dictũ in ſua aſſertione, in Philoſophia naturali non habemus animæ immortalitatem: hoc etiam dictũ præſumptuoſum, & ſine ratione emiſſum iudico, q̃nquidem per viam naturalem non intelligenda venit ea tm̃ via quam Ar. nobis ſcriptam reliquit, ſed ea quæ procedit ex principijs notis lumine intellectus agentis: & iam ſcimus quod naturale dr̃ aliquando obiectiue, quia eſt de obiecto naturali, vt eſt phyſica, quæ eſt de obiecto naturali, & mobili: aliquando effectiue, & ſic intelligitur omnis ſcientia, & cognitio quæ oritur in nobis ex cauſa efficiente naturalis, puta ex lumine intellectus agentis, & ſic metaphyſica, & mathematica ſcientiæ naturales dicuntur, & ſm̃ hanc cognitionem & viam naturalem effectiue, dicendum eſt multos Philoſophos inueſtigaſſe, & inueniſſe immortalitatem animæ: quod confirmat Concilium Lateranen. ſupra citatum dicens, hæreticum eſſe aſſerere ex principijs Philoſophiæ animam eſſe mortalem: his verbis cum diebus noſtris nonnulli auſi ſint dicere de natura animæ rationalis, ꝙ mortalis ſit, aut vnica in cunctis hominibus, & aliqui temere philoſophantes ſm̃ ſaltem Philoſophiam, verum eſſe aſſeuerant, ſacro approbante Concilio damnamus, & reprobamus oẽs aſſerentes animã intellectiuam mortalem eſſe, aut vnicã in cunctis hominibus.

Eliditur tertium dictũ opinionis aduerſæ.

Multi Philoſophi naturaliter cognouerunt animæ immortalitatem.

¶ Vltimum dictũ quod aſſerebat opinio prædicta, quod anima non eſt immortalis in via Philoſophorũ, hoc enim magis temerarium, & præſumptuoſum mihi videtᷣ, cum in principio huius ADD. tot illuſtres Philoſophos narrauerim aſſerentes animam eſſe immortalem, quomodo ergo in via Philoſophorũ non eſt immortalis, nonne Plato fuit Philoſophus? nonne Themiſtius, & Theophraſtus? & cæteri quã plures, qui philoſophice loquentes affirmarunt, ꝙ qui animam mortalem exiſtimat is ſtatim negat Deũ humanarũ rerum eſſe, & prouiſorem, & Iudicem, vt Cicero probat, quia nulla natio tam fera eſt, quin Deum habendum ſciat, ita apud oẽs gentes cõmuni conſenſũ firmatum eſt animos defunctorum interitu eſſe liberos, quã oĩno rem funeris cærimonijs teſtatã eſſe voluerunt: nec .n. corporibus imparturent, niſi animos ſacros eſſe, ac diuinos in animum induxiſſent. diceret forſan, ꝙ per viã Philoſophorum intelligit viam Ar. qđ falſum tñ eſt, vt ſupra oſtendimus.

Impugnatur vltimum dictum aduerſe opin.

Lib. de ſenectute & in tuſcula.

¶ Amplius, Tho. noſter Aquinas doctiſſimus Philoſophus ex Ar. principijs deducit ipſam aĩam eſſe immortalem, & multis argumentis, & authoritatibus ipſius Ar. corroborat, & in vtramq; partẽ magna argumẽtorum copia vtitᷣ, adeo vt in qq. diſputatis viginti & vnũ argumenta ſoluat, & in p. p. tria, & in alijs locis ſuæ doctrinæ multo plura, & Auguſtinus Niphus Sueſſanus vir ingenio, & doctrina ſua ſæculo ætate clariſſimus, & ita argumenta Petri Pomponatij ſoluit in tractatu quẽ edidit contra ipſum & multi alij ſapientiſſimi interpretes Ar. ſuſtinent ipſum pro comperto habuiſſe aĩam eſſe immortalẽ.

P p.75. ar. 6. 2. cont. gent. cap 55. & 79. in q. de aĩa q. 14. & in multis alijs locis.

¶ Quãuis Scotus Doctor ſubtilis, & Henricus ante ipſum ſcripſerint, ꝙ dubium eſt quid Ar. circa animorũ immortalitatẽ ſenſerit, quia varie loquitᷣ in diuerſis locis, & habuit diuerſa principia ex quorũ aliquibus videtur ſequi vnũ oppoſitũ, & ex alijs aliud, vnde probabile eſt, ꝙ in illa concluſionem

4. ſent. diſt. 43. q. 3.

cluſionem ſemper fuerit dubius,& nunc magis accedit ad vnam partem,nunc vero ad aliam ſecundum quod magis tractabat materiam conformem vni parti, magis quam alteri : nec omnia dicta aſſertiue ab Ariſto. fuerant probata per neceſſariam rationem naturalem, ſed frequenter non habebat niſi quaſdam probabiles perſuaſiones, vel vulgarem opinionem præcedentium Philoſophorum. ¶ Et quamuis argumentum illud de infinitudine animarum, videatur magni valoris, & laboret Auctor in ſolutione ipſius, vt patet in reſponſione ad octauum argumentum, nec reſponſio appareat quietare intellectu; propter quod fuerunt aliqui dicentes, quòd ſi Ariſt. velit ſubſtinere omnia quæ ſcripſit in doctrina ſua. neceſſarium eſt fateri incompatibilia,& contradictoria quia hæc duo ſimul ſtare nõ poſſunt, Anima eſt immortalis, & mundus eſt æternus,vel errauit de perpetuitate mundi, ſicut errauit in veritate. ¶ Vnde mirantur etiam nonnulli,& dicunt ſe neſcire quomodo in doctrina S. Tho. ſuſtineri poteſt, mundum poſſe eſſe ab æterno, & animos eſſe immortales, & numerata ſine circulo, & impoſſibilitatem infinitatis in actu ſimul etiam per accidens, niſi concedendo quod mundus potuit eſſe ab æterno, ſolum quo ad ſubſtantiam con[illegible] ex quinque corporibus ſimplicibus, & quo ad motum cæli,& generationes o[illegible] preter humanam, aliter euitari non poteſt, quin an[illegible] infinitum in actu, ut recurre[illegible] miracula ponendo vnum hominem infinito tempore vixiſſe, & à certo tempore g[illegible] etiam non ſaluaretur generatio humana æ[illegible]na, ſed ſolum humana ſpecies in illo homine. ¶ His addunt aliud argumentum quod illis fortiſſimũ, & achilles videtur, [illegible] & [illegible] aliquando vſus ſum in publicis diſputationibus argumentandi gratia [illegible] quidem 3. de anima Ariſt. probat intellectum non eſſe actum corporis ſeu organi corporei, quia tunc eſſet calidus, & frigidus, quo ſtante ſequitur ipſum eſſe generationi, & corruptioni obnoxium, hic eſt proceſſus eius. huic annectunt aliam minorem ipſius etiam Ar. 2. de anima, ꝙ rationalis anima eſt actus corporis phyſici organici &c. igitur id quod ſequitur. Nec valet, [illegible] quòd propoſitio intelligitur de actu educto de ſinu, & gremio materiæ, modo anima non educitur de potentia materiæ,quia ſic etiam poſſet obijci Ariſto. ꝙ tunc intellectus [illegible] calidus, aut frigidus, & generabilis, & corruptibilis ſi eſſet actus corporis eductus de potentia materiæ,modo aũt intellectus de foris venit, propterea nihil concludit [illegible] probatione. hoc argumentum licet aliq. difficultatem ſecum [illegible]ere videatur in [illegible]na Ar. [illegible] tñ hoc, & infinita alia [illegible] infinita fieri poſſent, nullius eſſe momenti,atq. valoris,& a doctis viris de facili ſolui, tum ex naturali philoſophia, tum ſm̃ Ar. principia, eo magis [illegible] hoc affirmet ſacra ſynodus lateranenſis diſtricte præcipiens omnibus, & ſingulis Philoſophis in vniuerſitatibus ſtudiorum generaliũ, & alibi publice legentibus : quia cu Philoſophorũ principia, aut concluſiones in quibus a recta fide deuiare noſcuntur,auditoribus ſuis legerint, quale hoc de immortalitate animæ, aut vnitate, & mundi æternitate & alia huiuſmodi,teneantur eandem veritatem religionis Chriſtianæ omni conatu manifeſtam facere, & perſuadendo pro poſſe docere,ac omni ſtudio huiuſmodi Philoſophorũ argumenta, cũ omnia ſolubilia exiſtant,pro viribus excludere, atque reſoluere : quæ & ego hic ſoluerem, nec rei de qua quæritur magnitudo peculiare, & grande ſatis exigeret volumen vt mul[illegible], qđ à me has breues additiones annectente,nõ ſine legentium moleſtia fieri [illegible] [illegible]dem additiones non noſtro arbitrio, ſed aliorum precibus, præclariſſimo huic operi coniungere conſtituimus, obidq. preter noſtrum morem nullo rerum facto examine, quaſi abortiuo partu in lucem edidimus, tum quia hæc omnia, & multa alia his difficiliora in quæſtione [illegible] nobis ſuper decimum ſeptimum conicetum 12. diuinorum quam cum alijs diuino fauente numine quamprimum typis mandare conabimur,fuſius ſoluimus.

Margin notes: Iacobus Naclautus in q. de immortalitate animæ. — q. 46. ar. 2. p. p. — Tex. 6. — Tex. 4. — 2. de gener. animalium, cap. 3. — Sub Leone 10. ſeſſione 8. celebrata 19. decemb. 1513. — Quæſt. 10.

F I N I S.

REGESTRVM.

a b A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh

Omnia ſunt integra folia.